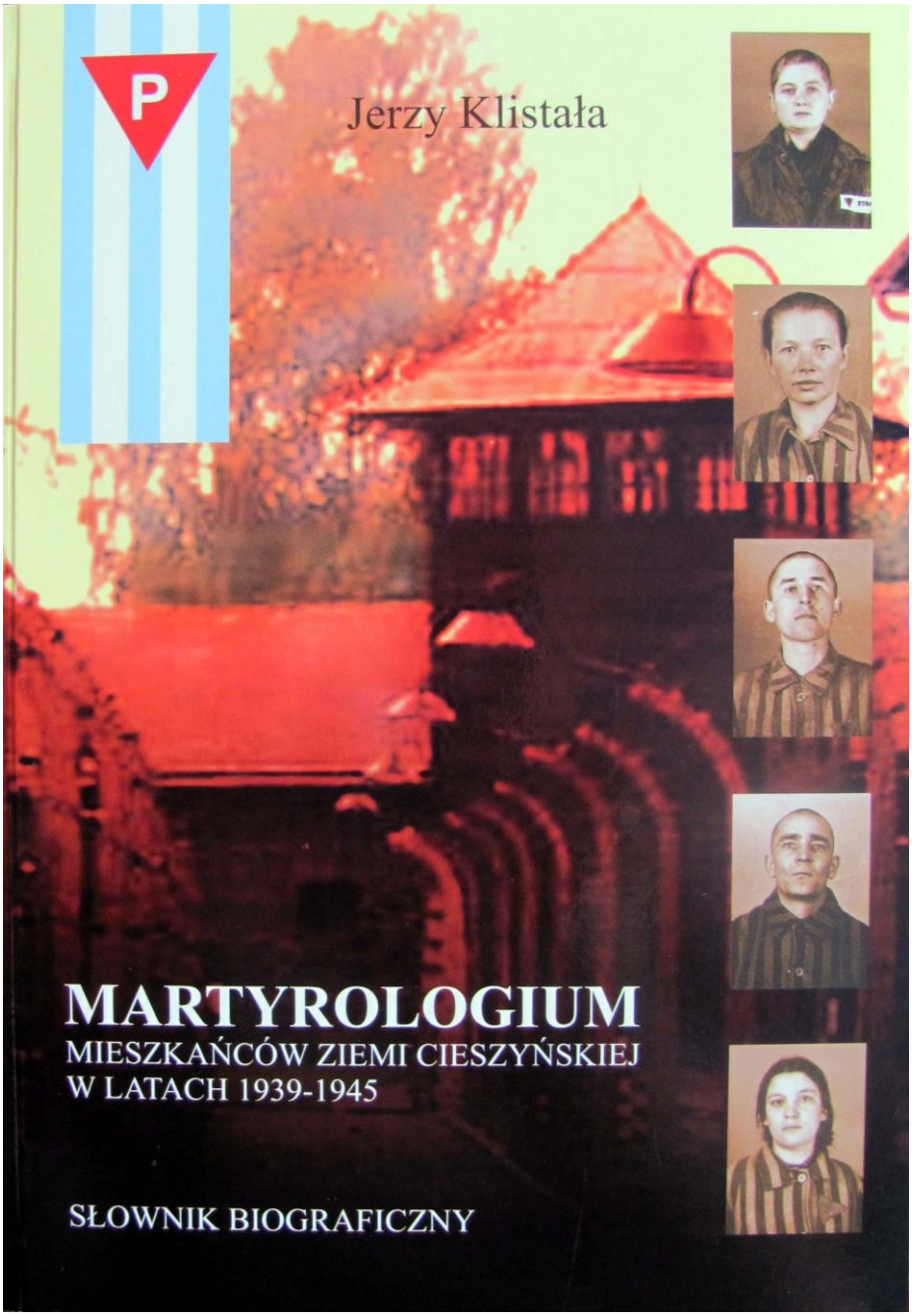
P
Jerzy Klistała
MARTYROLOGIUM
MIESZKAŃCÓW ZIEMI CIESZYŃSKIEJ
W LATACH 1939-1945
SŁOWNIK BIOGRAFICZNY

Jerzy Klistała

MARTYROLOGIUM MIESZKAŃCÓW ZIEMI CIESZYŃSKIEJ, BRENNEJ, CHYBIA, DĘBOWCA, DROGOMYŚLA, GOLESZOWA, GÓREK, HAŹLACH, ISTEBNEJ, KOŃCZYC, SKOCZOWA, STRUMIENIA, USTRONIA, WISŁY, ZEBRZYDOWIC W LATACH 1939-1945 - Słownik biograficzny.

Copyright by Jerzy Klistała 2011

Współpraca:
- dr Wojciech Płosa – Kierownik Archiwum PMA-B w Oświęcimiu
- dr Maria Kopsztejn
- dr n. med. Heleną Paszek

Zdjęcia obozowe udostępnione przez
Archiwum Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu.

Publikację opracowano dzięki stypendium
Wydziału Kultury Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego

Publikację wydano dzięki wsparciu finansowemu:
- Fundacji Pamięci Ofiar Obozu Zagłady
Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu
- Powiatu Cieszyńskiego
- Miasta Cieszyna

ISBN: 978-83-924495-0-8
WYDAWCA: Stowarzyszenie „Wszechnica”, ul. Regera 6, 43-400 Cieszyn.
Druk: Drukarnia „CORAL" Bolesław Kral, 43-430 Skoczów, ul. G. Morcinka 17/22

Bielsko-Biała 2011 r.

OD AUTORA.

Że jest takie miejsce na ziemi,
O którym trzeba pamiętać,
Choć czas po latach się zmienia
Lecz sama ziemia jest święta.

Jest takie miejsce na ziemi,
Gdzie trzeba palić pochodnie
By płomień buchnął do nieba
I składał zmarłym hołd godnie.

Są miejsca znane i nieznane
Świadkowie krzyczą tam niemi
Oświęcim, Stutthof, Majdanek,
Są takie miejsca na ziemi,
O których nie wolno zapomnieć.

(Danuta Koneczna)

Minęło 65 lat od zakończenia drugiej wojny światowej, a mimo to wspomnień z okresu okupacji hitlerowskiej nie sposób zatrzeć. Rany po uczestnikach tamtych wydarzeń ciągle krwawią i przywołują żywe wspomnienia o najbliższych, znajomych, którzy zginęli na polu bezpośredniej walki z okupantem w pierwszych dniach kampanii wrześniowej (zginęli z rąk Niemców lub sowieckiego NKWD), ginęli przez działalność w organizacjach konspiracyjnych, akcjach odwetowych okupanta, więzieniach, polenlagrach czy też w „fabrykach śmierci" – jakimi były obozy koncentracyjne – konzentrationslagry!

Stale też brakuje pełnej informacji, jak śmiertelne było żniwo owej okupacyjnej gehenny, ile faktycznie było ofiar bezwzględnego okupanta, stosującego na niespotykaną dotychczas skalę politykę deportacji i eksterminacji, terror, sadyzm. Niemieccy faszyści niszczyli polską kulturę i wszystko to, co nosiło znamiona polskości.

Dr historii Antoni Zając w *Cieszyńskim Roczniku Muzealnym* z 1972 r. w artykule *Lata okupacji w Cieszyńskiem* pisze, że największe straty poniosły miejscowości: Cieszyn 250 osób, Ustroń 190 osób, Wisła 100 osób, Brenna 68 osób, a przecież brakuje w tym wykazie liczby śmiertelnych ofiar z Goleszowa, Istebnej, Koniakowa, Skoczowa, Strumienia, Zebrzydowic i innych miejscowości - wchodzących w skład ówczesnego powiatu cieszyńskiego.

Fanatycy hitleryzmu przybyli na tereny ziemi cieszyńskiej w z góry zaplanowanych celach i już w pierwszych miesiącach po zajęciu terenów Polski rozpoczęli akcję systematycznego niszczenia tych wszystkich, których uznano za niebezpiecznych dla Trzeciej Rzeszy.

Masowym środkiem represji stosowanym przez Niemców wobec Polaków, były aresztowania i wywożenie do obozów zagłady, wysiedlanie całych rodzin polskich w głąb Niemiec oraz konfiskowanie ich majątków. W ten sposób przygotowywano miejsca dla ludności niemieckiej, ewakuowanej z krajów nadbałtyckich. Wystarczyło podejrzenie o przynależność do ruchu oporu, podejrzenie o udzielenie pomocy ukrywającym się uciekinierom z robót przymusowych lub wskazanie przez denuncjatora, by człowiek znalazł się w więzieniu lub obozie.

Ponieważ jednak przede wszystkim skupiam się na zbrodniach hitlerowskich, nie można wobec powyższego nie wspomnieć dekretu Hitlera z 8.10.1939 r. o strukturze i administracji okupowanych ziem polskich, na podstawie którego sporządzono „listę dyskryminacyjną", obejmującą m.in. następujące zagadnienia: zakaz używania polskiego języka, zniemczenie wszystkich nazwisk, zakaz zawierania małżeństw między Niemcami a Polakami, zakaz posiadania przedsiębiorstw, własności gruntowej - rolnej, ustalenie dla Polaków znacznie mniejszych wynagrodzeń za pracę najemną, likwidację polskiego szkolnictwa i polskojęzycznych nabożeństw kościelnych, zakaz tworzenia polskich związków i stowarzyszeń, zamknięcie polskich teatrów, kawiarni, restauracji, wydawania czasopism, zakaz uczęszczania do niemieckich teatrów i kin, zakaz posiadania radioodbiorników.

Rozpoczęto unicestwianie Polaków od „rozprawienia się" z polską inteligencją, z przedwojennymi działaczami społecznymi i politycznymi oraz nauczycielami. To oni w pierwszej kolejności zostali wywiezieni do obozów zagłady. Dr Juliusz Niekrasz w książce *Z dziejów AK na Śląsku* przypomina (a potwierdzają to więźniowie zatrudnieni jako pisarze w obozowym Politische Abteilung), że: „przy nazwiskach nauczycieli znajdowała się zwykle adnotacja: „R.n.e.", co było skrótem słów: „Rückkehr nicht erwünscht", tj. „powrót niewskazany". Dlatego, tylko nielicznym wywiezionym do obozów koncentracyjnych udało się wrócić, a gdy zlikwidowano ów rdzeń patriotycznej inteligencji, nie oszczędzono także robotników i chłopów.

Celem akcji wysiedleńczej było nie tylko zniszczenie Polaków, ale również przygotowanie warunków do akcji zasiedlania tych terenów i gospodarstw przez rodziny niemieckie.

Adolf Hitler głosił potrzebę zdobycia „przestrzeni życiowej" dla wielkiego narodu niemieckiego, czyli - w praktyce - opanowania ziem wschodnich, zamieszkałych głównie przez Słowian i Żydów, uznawanych przez hitlerowców za rasy niższe. W pierwszej więc kolejności wysiedlano rodziny polskie, które posiadały gospodarstwa rolne, zakłady rzemieślnicze, dobre mieszkania lub domy nadające się na prowadzenie pensjonatów. Oczywiście cały dobytek rodzin czy osób wysiedlonych był konfiskowany.

Jak w innych częściach okupowanego kraju, tak i w Cieszyńskiem powstały „Polenlagry" – obozy utworzone w Boguminie (obóz nr 32), we Frysztacie (obóz nr 40), i w Petrowicach (obóz nr 41). Były one miejscem izolowania tych osób czy rodzin, którym zagrabiono mienie - przede wszystkim

rolnicze i rzemieślnicze, a przeznaczone dla przesiedleńców niemieckich. Więzionych w polenlagrach wykorzystywano do pracy niewolniczej, natomiast inną perspektywą dla nich była wywózka na roboty przymusowe do Niemiec, czy też do obozów koncentracyjnych. I znowu w tym miejscu należy podkreślić, że w polenlagrach warunki egzystencji-bytu, wyżywienia i psychicznego wyniszczania, niewiele różniły się od warunków jakie znosić musieli więźniowie w obozach koncentracyjnych.

Ci, których pozostawiono na wolności musieli szukać na własną rękę schronienia, nowego miejsca zatrudnienia, natomiast porzucenie pracy wykonywanej na robotach przymusowych w Rzeszy i powrót do rodziny na Śląsk, powodowało umieszczenie całej rodziny w obozie bez względu na wiek małoletnich członków tej rodziny.

Hitlerowcy używali całego szeregu środków prowadzących do biologicznego wyniszczenia narodu polskiego, ale obozy koncentracyjne były podstawowym i najważniejszym z nich. Pogarda dla więźnia i okrucieństwo, znęcanie się fizyczne, praca niewolnicza, głód, choroby, bardzo ciężkie warunki egzystencji, powodujące dehumanizację człowieka – powodowały szybką śmierć więźnia.

W obozach koncentracyjnych zamordowano setki mieszkańców powiatu cieszyńskiego, a ginęli, gdyż byli wrogami hitleryzmu i walce tej poświęcili największy skarb - własne życie.

Niektórzy z nich wykończeni głodem i po przejściu tortur obozowych stracili zdrowie więc i po wyzwoleniu z obozu czy więzienia musieli być leczeni, gdyż nie mieli sił na trudy podróży do domu. Wiadomym jest, że nawet kilkunastoletnie dzieci umieszczano w obozach – one także zagrażały bezpieczeństwu Rzeszy.

Gdy aresztowani przekraczali bramę obozową - konzentrationslagrów, rozpoczynała się Ich golgota, systematyczne niszczenie osobowości więźnia. Jakże więc dosadnie brzmi powitanie jakie wygłosił ówczesny kierownik obozu Lagerführer Fritzsch, przy powitaniu 14.06.1940 r. pierwszego transportu więźniów z Tarnowa, przybyłego do KL Auschwitz-Birkenau:

„Przybyliście tutaj nie do sanatorium, tylko do niemieckiego obozu koncentracyjnego, z którego nie ma innego wyjścia, jak przez komin. Jeśli się to komuś nie podoba, to może iść zaraz na druty. Jeżeli są w transporcie Żydzi to mają prawo żyć nie dłużej niż dwa tygodnie, księża miesiąc, reszta trzy miesiące”.

Podobnej treści powitanie przedstawia w swoich wspomnieniach jeden z więźniów KL Auschwitz Franciszek Żymełka nr ob. 7576:

[…] W tym szaleńczym pląsie moje oczy spoczęły w końcu na dużej grupie SS-manów, która zbliżała się w naszym kierunku. Spoczęły ze zdziwieniem i strachem. Grupa złożona z oficera i kilkunastu podoficerów zatrzymała się przed naszym frontem. Oficer, po krótkiej rozmowie ze swoim otoczeniem, wystąpił nieco do przodu, stanął w charakterystycznym rozkroku i przemówił w te słowa, które w

moim przekonaniu przytaczam dokładnie, bo zapadły mi w pamięci jak gdyby było to wczoraj:

> *„Ihre verfluchte Schweine, auf euch haben wir gerade gewartet. Jesteście nierobami i bandytami, dla których nie ma miejsca w Niemczech. Może niektórzy z was po reedukacji w tym obozie wyjdą na ludzi i będą pracować dla wielkich Niemiec, ale dla większości wyjście jest tylko jedno - przez komin. Nie będziemy się z wami patyczkować. Każdy (tu wskazał dymiący komin małego krematorium stojącego po lewej stronie bramy ze wspomnianym już napisem) dostanie to, na co zasłuży. Tu będziecie pracować aż wam się woda w d.... zagotuje! Wy psy przeklęte! Będziecie zdychać z głodu, bo nie dla was przeklęci bandyci polscy wielkie Niemcy produkują żywność. Żywność jest dla pracujących i walczących obywateli, żołnierzy Rzeszy. Dla was jest tylko praca do samej śmierci, na którą nie będziecie musieli długo czekać. Nikt z was nie będzie tu żył dłużej niż 3 miesiące. Już my się o to postaramy. W waszych zakutych polskich łbach nie powstanie już nigdy myśl o wolnej Polsce, bo zdechłe świnie nie myślą! Tyle na powitanie. Teraz wam pokażemy, co to jest obóz koncentracyjny Auschwitz! I co to są wielkie Niemcy!"[…]*

Taka jednak obsesja zabijania wywodzi się z wytycznych samego Adolfa Hitlera wygłoszonych w dniu 22.08.1939 r., a więc tuż przed agresją na Polskę:

[…] …wydałem rozkaz zabijania bez litości i bez miłosierdzia mężczyzn, kobiety i dzieci polskiej mowy i polskiego pochodzenia. Tylko w ten sposób zdobędziemy potrzebną nam przestrzeń życiową … Polska będzie wyludniona i zasiedlona Niemcami."[…].

Wobec powyższego, w obozach koncentracyjnych – inaczej zwanymi „fabrykami śmierci", czyniono wszystko, by sprostać owej obsesji niszczenia polskości i Polaków, a także obywateli innych narodowości zamieszkałych w Polsce od lat.

*

Od kilku lat zajmuję się utrwalaniem pamięci o TYCH, którzy jak mało kto zasługują na pamięć - sporządzam słowniki biograficzne i niemal zewsząd otaczają mnie życiorysy TYCH, którzy byli skazani na Golgotę w hitlerowskich obozach zagłady. Mnie los oszczędził tego typu tragicznych przeżyć, wczuwam się jednak w ICH ekstremalne przeżycia, doświadczane lęki, stres, upokorzenia, męczeństwo. W mojej wyobraźni materializują się ICH zachowania, obrazy ludzi, którzy mieli plany, marzenia, perspektywy na dalsze życie, a które rasa - nadpanów, nadludzi - to wszystko w tak brutalny sposób unicestwiła. Traktuję ICH jak najbliższych, gdyż męczennicy obozów koncentracyjnych, więzień hitlerowskich, polenlagrów, obozów jenieckich, poprzez cierpienie na jakie zostali skazani, zasługują na najwyższą serdeczność, szacunek i pamięć. Z pełnym pietyzmem wypełniam więc wskazówkę wypisaną na pomniku w

Żabnicy – pomniku upamiętniającym zamordowanych tam w egzekucji publicznej mieszkańców Żywiecczyzny:
„PRZECHODNIU SKŁOŃ GŁOWĘ PRZED MAJESTATEM ICH BOHATERSKIEJ ŚMIERCI."

Były więzień Jerzy Ptakowski, w wydanej książce *Oświęcim bez cenzury i bez legend,* w taki to sposób wprowadza czytelnika do wspomnień o pobycie w jednym z kilku obozów w jakich przeżywał swoją golgotę:

[...] *Oświęcim to otchłań. Ciągnie w głąb wspomnieniami wszystkich, którzy nad tą przepaścią zawiśli. Trudno było przenieść na papier przeżycia obozowe, gdy rany krwawiły. Jeszcze trudniej dziś, gdy rodzą się pytania, czy przeżycia te były rzeczywistością czy tylko koszmarnym snem. Nie dziwię się, że są ludzie, którzy w istnienie obozów nie chcą wierzyć. Próbują w ten sposób uspokoić sumienie, które nie pozwala się uśpić.*

Bądźmy, proszę, cierpliwi i wyrozumiali wobec okaleczonych, półżywych, wyziewami krematoriów zatrutych, gdy wspominają przeszłość. Jest nas już tak niewielu! Cztery miliony naszych kolegów zmarłych, zagazowanych i zamęczonych w oświęcimskiej katordze już ust nie otworzy. Jęk ich zatrzymał się w widłach Soły i Wisły. [...]

Przypominając hitlerowskie metody niszczenia ludności polskiej, trzeba stwierdzić, że to już nie był terror, to było wprost wyrafinowane ludobójstwo. Jak bowiem inaczej nazwać fakt bezwzględności, z jaką hitlerowcy stosowali swoje metody niszczenia wszystkich myślących po polsku i wszystkiego, co było owiane duchem polskości.

Masowe aresztowania, wywożenia do obozów koncentracyjnych, wysiedlania całych rodzin i wywożenia na przymusowe roboty w głąb Rzeszy, oprócz biologicznego wyniszczenia narodu polskiego miały na celu zastraszenie Ślązaków, aby w ten sposób skłonić ich do podpisania Volkslisty. W czasie przeprowadzania wywiadów środowiskowych ustalono np., że jeżeli młodzieniec chciał się ożenić, musiał podpisać Volkslistę. Wywiezionym na przymusowe roboty obiecywano powrót do domu po podpisaniu Volkslisty. Zdarzało się, że wysiedlonym na roboty Urząd Gminy bez porozumienia wysyłał ową Volkslistę, a gdy adresat pokwitował tylko odbiór poczty - to równało się także jej przyjęciu. Takie metody łamały stopniowo opornych, którzy nawet nie zdawali sobie sprawy z tego, ile cierpień stwarzają sobie i swoim synom, podpisując przytaczaną tu Volkslistę. Taka decyzja stała się bowiem podstawą powołania ich i ich synów do służby w Wehrmachcie i wówczas trzeba było wybierać: albo Wehrmacht, albo obóz koncentracyjny i pewną śmierć.

W lecie 1943 roku gestapo zaczęło organizować po lasach obławy na partyzantów i dezerterów z niemieckiego wojska. Jedną z takich obław zakrojoną na wielką skalę, była obława zorganizowana 15.07.1943 r. Objęła ona lasy od Zwardonia poprzez Baranią Górę, Istebną, Wisłę do Wielkiej Czantorii. Brały w niej udział: wojsko, oddziały SS, żandarmeria i policja, wykorzystano też dużą ilość psów. Akcja okazała się fiaskiem. Partyzanci mieli dobrych

łączników i dowiedziawszy się o zgrupowaniu wojska, na pewien czas opuścili te pasma górskie. Tak więc partyzanci w pewnym stopniu zachwiali pewność władz okupacyjnych oraz przypomnieli im, że gospodarzem tych ziem jest lud, który mówi po polsku.

W 1944 r. wzrosła dezercja z Wehrmachtu, a w lasach beskidzkich zwiększyła się aktywność grup partyzanckich. Konsekwencją tego, było nasilenie się terroru okupanta. Gestapo zaczęło organizować obławy, poszukując dezerterów i partyzantów. W wyniku tych „polowań" zginęło wielu rdzennych mieszkańców powiatu cieszyńskiego oraz partyzantów przybyłych tu z innych terenów.

Od samego jednak początku zniewolenia hitlerowskiego - od początku okupacji Polski, bardzo dokuczliwa dla okupanta była działalność ruchu oporu, walka z wrogiem w organizacjach konspiracyjnych, noszących różne nazwy i o różnych orientacjach politycznych, współpracujących z sobą w walce z zasadniczym wrogiem – hitlerowcami! Do działaczy ruchu oporu zaliczyć należy również tych, którzy narażając się, nieśli pomoc jeńcom w oflagach oraz więźniom obozów koncentracyjnych. Ruch ten jak twierdzą uczestnicy tej akcji powstał spontanicznie, a zrodził się z potrzeby serc i miłości do Ojczyzny. Nie była to grupa zorganizowana. Przekonane tych właśnie pojedynczych osób było oczywiste, że tego rodzaju praca również spełni swój cel. Nie liczyły na żadne długi wdzięczności, a jedyną nagrodą dla nich była świadomość, że nie siedzą bezczynnie, że pomagają innym przetrwać koszmarne czasy okupacji.

Mam świadomość, zbyt skromnego potraktowania w moim tekście spraw dotyczących konspiracyjnych organizacji (o różnych nazwach) działających na okupowanej ziemi cieszyńskiej, lecz czynię tak bez obawy, że będzie to ze stratą dla czytelnika. Znalazłem się bowiem w tej jakże szczęśliwej sytuacji, że te właśnie zagadnienia znakomicie przedstawia w swoich opracowaniach tak wybitny znawca działalności i struktur państwa podziemnego na Górnym Śląsku i Śląsku Cieszyńskim w latach 1939-1945, jakim jest dr płk rez. Mieczysław Starczewski. Dzięki Jego życzliwości, włączam do niniejszej książki – przed częścią słownika biograficznego: „Wstęp", oraz opracowanie „Okręg Cieszyńsko-Podhalański Stronnictwa Narodowego i Narodowej Organizacji Wojskowej w latach 1939-1945". Sądzę, że tymi wspaniałymi opracowaniami wypełniam ową lukę w moim słowie „Od autora".

*

Z wielkim osobistym zaangażowaniem i skrupulatnością, na miarę informacji i dokumentów jakie udaje mi się zebrać, odtwarzam tragiczne losy pojedynczych osób. Pamiętam też jakie było moje stwierdzenie już przy pierwszym Martyrologium, że jest to księga nie zamknięta, więc gdy tylko zdobywam dodatkowe informacje o osobach godnych upamiętnienia, staram się o publikowanie kolejnych słowników biograficznych – tym razem jest to Martyrologium Mieszkańców Ziemi Cieszyńskiej.

Zgodnie z biologicznym kalendarzem postępujących po sobie zdarzeń, świadkowie tamtych czasów starzeją się i odchodzą. Pamięć tych, którzy dożyli

sędziwego wieku przytępia się, a dojrzewają pokolenia, które nic nie wiedzą o tamtych cierpieniach, przeżyciach. Dla nich to należy pozostawić wiedzę na temat Tych milionów męczenników obozów koncentracyjnych. Męczeństwa Tamtych, nie są w stanie przytłumić najbardziej fantazjopodobne opowieści o innych cierpieniach – szczególnie z naszej historii - bardzo nieodległej (lat osiemdziesiątych), a dotyczącej uciążliwości „komunizmu" czy „walki" o przemiany ustrojowe w naszym kraju.

* * *

Jak w poprzednich opracowaniach, nadal korzystam z życzliwości wielu osób – którzy rozumiejąc ważność zadania jakiego się podjąłem, udzielają mi pomocy – udostępniania zbiorów i materiałów o pojedynczych osobach.

Wobec powyższego, już tradycyjnie i bardzo serdecznie dziękuję kierownikowi APMA-B dr. Wojciechowi Płosa, który od lat umożliwia (ułatwia) mi dostęp do materiałów archiwalnych Muzeum Auschwitz-Birkenau. Korekta wykonywana przy współpracy z tak wybitnym znawcą tematyki oświęcimskiej zapewnia poważniejszą wartość tych opracowań – dzięki konfrontacji moich informacji z ocalałymi dokumentami i kartotekami APMA-B.

Dziękuję dr. Adamowi Cyra - pracownikowi naukowemu PMA-B. To Jego wieloletniej „opiece" i inspirowaniu mnie do dalszej pracy zawdzięczam, że jest to już dziesiąta publikacja w moim dorobku, nie wymieniając mniejszych opracowań.

Wyrażam wyjątkowo wielką wdzięczność dr. płk rez. Mieczysławowi Starczewskiego – wybitnemu znawcy zagadnień ruchu oporu na Górnym Śląsku i Śląsku Cieszyńskim - którego wstęp - wprowadzenie do niniejszej książki zwalniają mnie z obowiązku osobistych, niestety skromnych informacji na ten jakże ważny temat uwarunkowań okupacyjnych (także przed okupacyjnych) w odniesieniu do Śląska Cieszyńskiego. „Wstęp" ten jest cennym „wykładem historycznym" dla młodzieży szkolnej, która z owego opracowania zdobędzie obiektywną, pozbawioną „zabarwień pod zamówienie polityczne" wiedzę historyczną o walce ich przodków z okupantem hitlerowskim w okresie 1939-1945.

Dziękuję za udostępnione materiały:

dr n. med. Helenie Paszek – córce dr. n. med. Józefa Mazurka, za udostępnienie bogatych zbiorów archiwalnych swego ojca;

Marcinowi Gabrysiowi – pracownikowi Biblioteki i Archiwum im. B.R. Tschammera w Cieszynie, za przekazane materiały o księżach;

Danucie Horowskiej - Redaktor Naczelnej *Głosu Ziemi Cieszyńskiej*, dzięki której po anonsie na stronach GZC zdobyłem wiele cennych informacji od rodzin poszkodowanych w okresie 1939-1945.

WSTĘP

Opracowanie Jerzego Klistały zasługuje na szczególną uwagę Czytelników. Biorąc do rąk maszynopis, aby napisać kilka zdań wstępu, nie spodziewałem się, że będzie to książka, którą chciałbym każdemu dać do przeczytania. Z jednej strony to wynik wielu lat pracy przy zbieraniu różnorodnych materiałów i dokumentów, w tym wiele spotkań z Uczestnikami tamtych wydarzeń lub ich Rodzinami. To praca dokumentująca walkę członków Polskiego Państwa Podziemnego z agresorem hitlerowskim, zwłaszcza na terenie Śląska Cieszyńskiego, począwszy od patriotycznej postawy jej mieszkańców przed wybuchem wojny, poprzez wydarzenia wojenne a skończywszy na gehennie jej mieszkańców.

Już przed wybuchem wojny mieszkańcy omawianego regionu dali wiele dowodów swojego patriotyzmu i poświęcenia. Doskonale zdawali sobie sprawę z zagrożenia i utraty niepodległości, I stąd ich aktywny udział w akcji dozbrajania wojska. To przecież za ich pieniądze zakupiono broń. Uczestniczyło w niej niemal całe polskie społeczeństwo tego regionu, począwszy od młodzieży szkolnej, poprzez różnorodne organizacje społeczne, a skończywszy na partiach politycznych. Zajęło ono jednolitą, postawę, było gotowe do podjęcia walki w obronie zagrożonej niepodległości. Wola walki wynikała często z przesłanek emocjonalnych. Aktywnością wyróżniali się: członkowie partii politycznych, zwłaszcza z ruchu narodowego, chrześcijańskiego i socjalistycznego, byli uczestnicy I wojny światowej, powstańcy śląscy i ich dzieci, młodzież należąca do organizacji paramilitarnych, szczególnie harcerki i harcerze. Komendy Hufców ZHP na tym terenie w miesiącach letnich 1939 r. zorganizowały przeszkolenie z zakresu służby wartowniczej, łączności i obserwacyjnej, zaś harcerki jeszcze w zakresie udzielania pierwszej pomocy rannym i chorym. Tym osobom Autor poświecił wiele miejsca, chociaż nie wymienia wiele nazwisk, ponieważ skoncentrował się tylko na tych, którzy oddali życie za niepodległa Polskę. Wielu mieszkańców Śląska Cieszyńskiego indywidualnie lub w ramach różnych instytucji i organizacji społeczno-politycznych i gospodarczych włączyło się aktywnie do subskrybowania rozpisanej 1.04.1939 r. Pożyczki Obrony Przeciwlotniczej i zbiórki datków na Fundusz Obrony Narodowej. Wpłacane były różne kwoty pieniędzy, między innymi przez Kolejowe Przysposobienie Wojskowe – Łazy, Koło Obozu Zjednoczenia Narodowego – Karwina, Związek Maszynistów Kolejowych – Łazy, Związek Młodej Polski - Końsk k. Trzyńca, grono nauczycieli szkoły wydziałowej-Karwina, Związek Podoficerów Rezerwy - Łazy i strażnicy kolejowi przy stacji PKP Łazy oraz społeczeństwo żydowskie z Cieszyna. Wielu mieszkańców Śląska Cieszyńskiego włączyło się do akcji dozbrajania WP. Wśród nich znajdowali się m.in.: inż. Alfons Herz z Cieszyna, Karol Gazuta z Cieszyna, Róża i Józef Niedoba z Jabłonkowa, Edward Wnętrzak z Cieszyn (ul. Grażyńskiego 158), Bonczkowie z Karwiny, Epsteinówna F. ze Skoczowa, Babiński St. z Cieszyna (ul. Sejmowa 1), Czapliński Emil notariusz z Jabłonkowa. Z kolei grono duchowieństwa

rzymsko-katolickiego z Zaolzia powzięło w dniu imienin Naczelnego Wodza Marszałka Śmigłego-Rydza inicjatywę ufundowania przez duchowieństwo polskie dla wojska ruchomego polowego ołtarza-samochodu. W dniu 6.08.1939 r. ołtarz-samochód przekazano wojsku, który zaprojektował Adam Jabłoński, wicedyrektor fundacji ks. Stanisława Staszica w Warszawie

Dowody ofiarności dawały dzieci, np. ze szkoły w Kamieniu koło Rybnika kupiły ckm z uprzężą. Uroczystości urządzono pod hasłem „Dziś się dzieci cieszą szczerze, bo gośćmi są żołnierze". Z kolei dziatwa szkolna w Jeleśni ze swoich skromnych funduszów zebrała kwotę wystarczającą na zakup czterech karabinów i ośmiu masek przeciwgazowych. Uroczystość przekazania wojsku tego daru odbyła się 18.06.1939 r. Po nabożeństwie olbrzymie tłumy zgromadziły się na rynku, do których przemówił m.in. kierownik szkoły Kazimierz Mróz, zaś uzbrojenie poświęcił ks. kanonik Władysław Syc. 18.06.1939 r. w Cieszynie odbyła się uroczystość przekazania batalionowi Obrony Narodowej sprzętu wojskowego w postaci jednego samochodu tzw. łazika i 20 rowerów, ufundowanych przez pracowników firmy komunikacyjno-autobusowej J. Molin w Cieszynie. W uroczystości wzięli udział: mjr Bełko, starosta cieszyński Plackowski, burmistrz Halfar, dyrekcja firmy Molin oraz pracownicy, organizacje i młodzież.

Pieniądze na dozbrojenie armii zebrała też m.in. dyrekcja, nauczyciele i młodzież I Państwowego Gimnazjum im. A. Asnyka z Bogumina oraz samorząd uczniowski II Państwowego Gimnazjum w Orłowej, które wpłacono na FON. Niektórzy na ten cel przekazywali monety, obrączki i inne przedmioty ze złota, np. Tadeusz Tyc z Milówki - 46 srebrnych monet, Ligia Łukaszkiewicz, uczennica IV klasy Gimnazjum im. A. Asnyka w Bielsku, przekazała złoty pierścionek z szafirem i srebrny naszyjnik, dentysta Jakub Kleiner z Bielska (ul. Jagiellońska 3) przekazał 10 monet złotych i 10 koron, Komitet Lokalny w Ślemieniu dwie obrączki ślubne, złoty pierścionek i siedem różnych monet, ks. dr Stanisław Sapiński ze Sporysza pięć złotych dwudziesto dolarówek, Marian, Irenką i Januszek Szarlińscy z Żywca (ul. Słowackiego) – dwie złote monety dziesięciomarkowe i złotą monetę austriacką.

Do marszałka Edwarda Rydza – Śmigłego nadeszły prośby od mieszkańców Śląska. Zwracali się o przyjęcie ich do tzw. żywych torped. Decyzję swoją uzasadniali koniecznością obrony kraju, któremu mogą poświecić życie, ponieważ nie mogą w inny sposób wzmocnić jego obrony z powodu braku środków finansowych na dozbrojenie armii. l8 - letni Jan Sikora z Cieszyna napisał: *Melduję posłusznie swą gotowość do walki w obronie granic naszego kraju. Chcę być żywą torpedą. Kocham Polskę, jej naród i Ciebie, kochany Wodzu. Chcę zginąć za ojczyznę. Tak mi dopomóż Bóg.*

Stanisław Ligoń, dyrektor Radia Katowice, znany od czasu powstań śląskich jako „Karlik z Kocyndra", wiosną l939 r. ogłosił w prowadzonej przez siebie audycji „Przy żeleźniaku" zbiórkę pieniędzy na ciężki karabin maszynowy. Odzew był natychmiastowy. Słuchacze z tego regionu postanowili ufundować nie tylko przezwany „Żeleźniokiem Karlika" karabin, ale także

czołg. Do połowy czerwca udało się zebrać już ponad 60 tys. zł, a na tym nie poprzestano. Do rozgłośni tłumnie przychodzili ludzie też ze Śląska Cieszyńskiego, którzy wpłacali pieniądze i przekazywali kosztowności. Z zebranych pieniędzy zakupiono bombowiec.

Przedsiębiorstwa zrzeszone w Unii Polskiego Przemysłu Górniczo-Hutniczego, obejmującej prawie cały polski przemysł węglowy i cynkowy, i kilka innych przedsiębiorstw ściśle z nim związanych, subskrybowały na Pożyczkę Obrony Przeciwlotniczej ponad 8,7 mln zł. W początkach maja 1939 r. województwo śląskie na ten cel subskrybowało 40 mln zł.

Narastanie konfliktu polsko-niemieckiego mobilizowało polskich mieszkańców Śląska do przygotowań wojennych oraz udziału w obronie kraju, chociaż łudzono się, że Hitler ograniczy się tylko do „wojny nerwów". Na powyższą ocenę rozwoju sytuacji wpływała m.in. prasa przedstawiająca przygotowania niemieckie w ten sposób, że Hitler, w obliczu zdecydowanej postawy narodu polskiego, nie odważy się na zbrojny konflikt z koalicją polsko-francusko-brytyjską. W przeciwieństwie do prasy polskiej odmienne stanowisko prezentowała prasa zagraniczna, zwłaszcza francuska, brytyjska, niemiecka itd., której artykuły znane były polskiemu kierownictwu państwowo-wojskowemu. W wielu artykułach autorzy jednoznacznie stwierdzali, że Polska będzie osamotniona w wojnie z III Rzeszą, np. dr Otto Strasser. (Plany wojny Hitlera (w:) Bulletin Quotidien de Presse Etrangere z 20.07.1939 r. oraz przedruk tego artykułu w londyńskim tygodniku „The New Stateesman and Nation") znany dziennikarz-emigrant niemiecki obszernie zanalizował sytuację i stosunki polsko-niemieckie. Doszedł do wniosku, że wojna europejska z powodu Gdańska jest nieunikniona: … *chyba, że Polska podda się żądaniom Hitlera, co wydaje się nieprawdopodobne, jeśli się zważy charakter narodu i rządu polskiego, a przede wszystkim obietnicę pomocy międzynarodowej*. Dalej czytamy, że polityka zagraniczna mocarstw dała Hitlerowi dwa zasadnicze atuty, – czyli wybór miejsca działania i czasu jego rozpoczęcia. Analizując te atuty autor stwierdza, że w przypadku oporu Polski w uregulowaniu sprawy Gdańska i Pomorza, dążył będzie Hitler do jej zmiażdżenia w czasie 3 tygodni. Cel ten osiągnie poprzez uderzenie armiami, które opanują przemysłowe rejony Polski i zajmą linię Narew-Wisła. Pomoc Francji i WB dla Polski jest nierealna, podobnie też Rosji. Hitler po pokonaniu Polski zaproponuje pokój mocarstwom zachodnim. Uważam, że drukowanie tego artykułu i innych o podobnym charakterze w prasie francuskiej i angielskiej nie było przypadkowe, ponieważ przygotowywano własne społeczeństwa, że ważniejszy jest pokój i uniknięcie wojny światowej niż zobowiązania wobec Polski i to z powodu Gdańska. Oznaczało to, że sojusznicy postanowili Polskę pozostawić osamotnioną w wojnie nie tylko z III Rzeszą, ale i z Rosją Sowiecką.

Prasa francuska i angielska zwracała uwagę, że tekst układu Rosja-Niemcy z 23.08.1939 r. ogłoszony oficjalnie jest niekompletny, bo ukryty jest układ tajny. Prasa ta potępiła i była oburzona na dwulicowość Sowietów. Ogół prasy zachodniej podkreślał, że ostrza tego układu skierowane są głównie

przeciwko Polsce, przy czym Hitler i Stalin doszli do porozumienia na temat podziału Europy.

„Daily Herald" podkreślał z naciskiem, że „szaleństwem byłoby zamykać oczy na niebezpieczeństwo, jakie grozi dzisiaj Polsce, atak z obu stron jednocześnie, ze strony Rosji na wschodzie, a Niemiec na zachodzie". Korespondent tego dziennika W.N. Ewer analizując przyczyny zerwania rokowań angielsko-francusko-rosyjskich, które były już na ukończeniu, doszedł do wniosku, że Stalin zaczął targować się o cenę przystąpienia Rosji do proponowanego porozumienia. W zamian za pomoc dla Polski żądał okupacji Małopolski Wschodniej, oraz województw wileńskiego i nowogrodzkiego. Dopiero po zajęciu tych terenów Rosja była gotowa udzielić pomocy Polsce.

Berliński korespondent „Times" podał wg „miarodajnych" źródeł, że Niemcy i Rosja doszły do porozumienia, co do podziału Polski. Sowieci mają okupować tereny aż po linię Wilsona. Natomiast w prasie niemieckiej czytamy, że Polska nie może już liczyć na pomoc ze strony Rosji. Układ ten jest „epokowym" dla stosunków w Europie i jest powrotem do „tradycyjnej przyjaźni łączącej oba państwa", które zostały na krótki okres przerwane.

Kierownictwo państwowo-wojskowe zdawało sobie sprawę, że prawdopodobnie Polska będzie w wojnie osamotniona, ale jeszcze łudzono się, że chociaż częściowo wywiążą się z zobowiązań wobec niej Francja i Wielka Brytania. Oczywiście tego faktu nie podawano dla szerszej opinii publicznej, aby nie „rozbroić" ducha walki żołnierzy i społeczeństwa, co jest rzeczą zrozumiałą. Odwrotnie starano się wzmocnić poczucie siły militarnej państwa nie tylko wśród ludności polskiej, ale też zamieszkującej ją mniejszości narodowych. Dowództwa wojskowe terenów pogranicznych opracowały plan izolowania zamieszkującej mniejszości niemieckiej, łącznie z aresztowaniem tych osób, które zajmowały postawę antypolską i wspierały wszelkimi sposobami III Rzeszę.

Ludność polska tego obszaru zaniepokojona była rozwojem stosunków polsko-niemieckich i domagała się od rządu podjęcia kroków zmierzających do ograniczenia działalności antypolskiej mniejszości niemieckiej. Działania takie podjęto, ale nie miały one wpływu na narastające z każdym dniem zagrożenie ze strony III Rzeszy. 1.09.1939 r. jej siły uderzyły na Polskę.

Walkę tę zapoczątkowano we wrześniu 1939 r. w obronie niepodległego bytu narodowego. Żołnierze i ludność cywilna, nie tylko z omawianego regionu, wykazywali wówczas poświęcenie, wolę walki, nieugiętość, brawurę, bohaterstwo itd., czyli cechy charakterystyczne w latach okupacji dla narodu polskiego, a zwłaszcza dla żołnierzy regularnych sił zbrojnych na frontach zachodnim i wschodnim oraz członków Polskiego Państwa Podziemnego i z organizacji konspiracyjnych działających poza strukturami tego Państwa. Z pełną świadomością spełniali oni patriotyczny obowiązek wobec Ojczyzny i dla niej gotowi byli złożyć swoje życie w ofierze, np. do historii przeszła obrona rejonu Węgierskiej Górki przez 151 kompanię forteczną „Węgierska Górka" kpt. Tadeusza Semika, która obsadziła: fort „Waligóra" (artyleryjski) - dowódca por.

Leopold Golacz i 15 żołnierzy; „Włóczęga” - dowódca ppor. Marian Małkowski i 17 żołnierzy; „Wędrowiec” (dowódczy) - dowódca kpt. Semik i 20 żołnierzy; „Wąwóz” - dowódca ppor. Antoni Chludziński i 18 żołnierz). Ciężki bój toczyły te forty 2.09.1939 r., zaś w dniu następnym nadal się broniły od wczesnego rana jeszcze forty „Wędrowiec” i „Włóczęga”. Załoga tego ostatniego poddała się około godz. 8.30, po wyczerpaniu amunicji. Pododdziały niemieckie kilkanaście godzin bezskutecznie szturmowały osamotniony dowódczy fort „Wędrowiec”. Około godz. 17.00 załoga fortu wraz z rannym dowódcą poddała się. Rozwścieczeni długim oporem i stratami Niemcy pobili żołnierzy i zastrzelili st. strzelca Jana Szprychę.

Obrona rejonu Węgierskiej Górki zmusiła niemiecką 7 DP do wielogodzinnej walki. Zatrzymanie przeciwnika na pozycjach ryglowych do zmroku 3 września umożliwiło 21 DPG wycofanie się na nowe stanowiska. Postawa żołnierzy i poziom ich wyszkolenia sprawiły, że Niemcy wyrażali się o obrońcach z najwyższym uznaniem, uważając ich za specjalny oddział elitarny (faktycznie kompania ta została sformowana 29 sierpnia i obsadziła forty w przeddzień wybuchu wojny).

Na uwagę zasługują straty poniesione przez obie strony. Straty polskie w tej walce wyniosły 11 zabitych i 20 rannych żołnierzy. Straty niemieckie szacuje się (w źródłach różne dane) na 50-200 zabitych i 100-300 rannych żołnierzy Wehrmachtu. Forty w Węgierskiej Górce zachowały się i są obiektami zabytkowymi. Fort „Wędrowiec” pełni obecnie funkcję muzeum, a umieszczona w nim tablica pamiątkowa informuje o bohaterstwie polskich obrońców.

Ogółem w kampanii wrześniowej około 200000 żołnierzy poległo, zaginęło i zostało rannych (6000 - 7000 poległo lub zostało zamordowanych w walkach z Armią Sowiecką). Do niewoli dostało się ok. 630 tys. żołnierzy polskich, z tego 230 tys. do niewoli sowieckiej. Liczba wziętych żołnierzy przez Armię Sowiecką powiększyła się o internowanych na Litwie i Łotwie po zaanektowaniu tych państw przez ZSRR. Wzięci do niewoli oficerowie zostali zamordowani, m.in. w Katyniu. Wśród zamordowanych znajdował się ppor. rez. Maks Schanzer (urodzony 12.03.1894 r. w Nowej Wsi, syn Leopolda i Ernestyny z Wintholzów) z 4 pułku strzelców podhalańskich (4 psp). Służbę wojskową rozpoczął w 54 pułku piechoty (54 pp) w armii austro-węgierskiej w 1915 r. Po przeszkoleniu wojskowym skierowany do Szkoły Oficerów Rezerwy w Opawie. Po jej ukończeniu powrócił do tego pułku na stanowisko instruktora. Walczył na froncie rosyjskim i włoskim jako dowódca plutonu. W 1917 r. mianowany podporucznikiem (w WP zweryfikowany ze starszeństwem od 1.06.1919 r.). Z powodu problemów zdrowotnych zwolniony do rezerwy 14.09.1918 r. W okresie międzywojennym współwłaściciel firmy „Bracia Schanzer. Przemysł Drzewny” w Białej. Przed wybuchem wojny powołany do 4 psp i dostał się do niewoli sowieckiej i zamordowany został w Lesie Katyńskim. Żonaty z Bertę z Rothów. Miał troje dzieci: Ritę, Alfreda i Edwarda.

W lesie Katyńskim zamordowany został też ppor. rez. Paweł Wisełka (ur. 1.04.1914 r. w Godziszowie, syn Pawła i Anny z Bzudnych) z 4 psp. W

1934 r. ukończył Państwową Szkołę Handlową w Cieszynie, zaś rok później 9-miesięczny Dywizyjny Kurs Podchorążych Rezerwy (21 DPG) przy 4 psp w Cieszynie w stopniu st. strz. pchr. Po odbyciu ćwiczeń wojskowych awansował do stopnia ppor. 1.01.1937 r. Zmobilizowany do 4 psp w sierpniu 1939 r., uczestniczył w kampanii wrześniowej 1939 r. i dostał się do niewoli sowieckiej.

Do niewoli sowieckiej dostał się też ppor. rez. inż. leśnik Jan Dziadek, (urodzony 8.02.1904 r. w Brennej, syn Andrzeja i Ewy ze Śliwków) z 12 pp. Absolwent szkoły realnej w Cieszynie (1922 r.), Wydziału Rolniczo-Leśnego Uniwersytetu Poznańskiego (1928 r.) oraz Szkoły Podchorążych Rezerwy Piechoty nr 7 w Śremie (15.06.1929 r.). Ćwiczenia rezerwy odbywał w 43 (1931 i 1932 r.) i 12 pp (1934 i 1937 r.) jako dowódca plutonu strzeleckiego. 1.01.1933 r. mianowany ppor. Pracował w nadleśnictwie w Brennej. Zmobilizowany do 12 pp w sierpniu 1939 r., uczestniczył w walkach tego pułku. W niewoli sowieckiej w obozie kozielskim a zamordowany w Lesie Katyńskim. Autor opracował biogramy kolejnych oficerów i policjantów, którzy zginęli w Katyniu. Wśród zamordowanych są: kpt. Władysław Bartela, ppor. Paweł Motyka, policjant Ludwik Napierała, policjant Józef Nawrat.

Klęska militarna w wojnie obronnej 1939 r. nie oznaczała zakończenia walki z okupantem na tym terenie, bo do działań partyzanckich przeszły zwłaszcza specjalistycznie wyszkolone grupy z dywersji pozafrontowej. Do ich organizowania na Śląsku Cieszyńskim przystąpiono już w 1934 r. z inspiracji MSZ. Szef Oddziału II, płk dypl. Teodor Furgalski, zlecił to zadanie kpt. Feliksowi Ankersteinowi, a ten kpt. Lipińskiemu. Ów nawiązał kontakt z Pawłem Heczką, który zgodził się na współpracę i zwerbowanie zaufanych kolegów do organizacji „Zjednoczenie" (fikcyjna i ściśle zakonspirowana organizacja powołana przez Ekspozyturę 2, która miała istnieć w kraju i za granicą z zadaniem obrony interesów państwa polskiego). Na spotkanie z Ankersteinem i Lipińskim 28.11.1934 r. razem z Heczką przyjechali Rudolf Grzegorz z Wędryni i Dominik Grzegorz. Wyrazili akces do tej tajnej organizacji i po tygodniu przyjechali do Warszawy. 6 grudnia zostali zaprzysiężeni, a następnie przeszkoleni w zakresie działań sabotażowo-dywersyjnych. Utworzyli grupę pod kryptonimem SC1, a po otrzymaniu wytycznych do pracy i ustaleniu łączności, powrócili na Śląsk Cieszyński. Tam, poza werbunkiem kolejnych członków, przystąpili też do wykonywania akcji, np. 13.02.1935 r. Grzegorz Dominik, Dominik Chodura i Jan Kiedroń zdemolowali okna w szkole czeskiej i zniszczyli portret prezydenta Masaryka oraz nakleili plakaty w Karpentnej.

Ekspozytura 2 przystąpiła do rozbudowy sieci dywersyjnej na tym terenie, pozyskując kolejnych chętnych, np. Jerzego Szczurka, Franciszka Gawełczyka, Alfreda Szotka, Franciszka Ruckiego i innych. Po przeszkoleniu sabotażowo-dywersyjnym w Warszawie powrócili do Cieszyna i przystąpili do tworzenia patroli dywersyjnych. Rucki zorganizował dwa z nich – w pierwszym byli: Antoni Buzek, Stefan Siejka, Karol Raska, w drugim: Eugeniusz Wyglenda, Jan Kajfosz, Józef Ranny, Józef Janota, Edward Siuda. Natomiast

Szotek został dowódcą grupy o kryptonimie SC2. Miesiąc później utworzona została kolejna grupa – SC3 – z ludzi poleconych przez pastora Józefa Bergera i inż. Jana Heczkę. W skład weszli m.in.: Karol Badura, Paweł Fojcik, Jan Zagóra i Adolf Michejda. Przeszkolenie w Warszawie, pod koniec marca 1935 r., przeszli też Aleksander Kokotek i Wilhelm Latocha, którzy objęli kierownictwo grupy SC4. Na początku 1935 r. grupy przystąpiły do akcji, np. 30 stycznia SC2 uszkodziła w Trzyńcu-Kanadzie pomnik Hymnu Narodowego (usunięto napis i na jego miejsce naklejono afisz wykonany przez Karola Raszka o treści „Nie rzucim ziemi".

Na szerszą skalę działania dywersyjne podjęli członkowie we wrześniu 1938 r. na Zaolziu. Jednostką organizacyjną był patrol, składający się z 3 do 7 ludzi. Drużynę tworzyło od 3 do 5 patroli. Drużynami dowodzili m.in.: Bronisława Jacakówna „Sylwia", Leontyna Florkówna „Maryla", Józef Bugdol „Zawisza", Henryk Hanus „Zenon Rajewski", Karol Cichoń, Alojzy Strokosz „Wyżeł", Józef Strokosz „Tropiciel", Ignacy Kufa. Dowódcą drużyn bojowych został Józef Kominek „Maj", jego pierwszym zastępcą – mgr Adam Gajdzica „Otto", a drugim zastępcą – Gustaw Sedlaczek „Gusti". Akcja na Zaolziu zakończyła się we wrześniu 1938 r. Do tego czasu dokonano 34 aktów dywersji oraz stoczono 6 potyczek. Właściwy ruch zbrojny, na dużą skalę, przewidziany i przygotowany był w wypadku wszczęcia działań wojennych. Szybkie zajęcie tego terenu przez Wehrmacht spowodowało, że tylko niektóre patrole podjęły działania dywersyjne, np. torowisko kolejowe w Wiśle uszkodziła 3-osobowa grupa Drozda, rozjazdy na stacji w Zebrzydowicach zespól Waltera Steffka, zaś torowiska i linię przetokową na stacji Jaworze grupa starszoharcerska Józefa Skrzeka. Z kolei przepust kolejowy pod Grodzicami zniszczyła grupa Maresza przy współudziale Ludwika Maliczaka, natomiast magazyny-żywnościowy i paliwowy w Karwinie 3-osobowa grupa W. Steffka.

Wkrótce te patrole i pozostałe stały się siłą zbrojną Polskiego Państwa Podziemnego na tym obszarze, ponieważ nie zostały zdekonspirowane. To efekt wcześniejszego zakonspirowania a zwłaszcza werbowania do sieci dywersji pozafrontowej osób sprawdzonych i to w różnym wieku, głównie młodzieży. Niektórzy członkowie aresztowani przez Niemców nie przyznawali się do przynależności do tajnej organizacji dywersyjnej. Jeżeli nawet udowodniono im przynależność, to stwierdzali iż dalej prowadziliby działalność dywersyjną, gdyby ich zwolniono. Taką postawą zaskoczony został prokurator niemiecki, który w akcie oskarżenia Adolfa Wałędzy (ur. 28.11.1924 r. w Sibicy) z 31.10.1942 r. napisał: „Oskarżony przez sposób postępowania udowodnił, że również w latach 1939 i 1940 (miał 15 i 16 lat – M.S.) jego dojrzałość przekraczała wiek 18 lat. Jak niegodne i zbrodnicze było jego przekonanie wskazuje zwłaszcza fakt, że jeszcze dzisiaj czuje związany się złożoną przysięgą".

Po opanowaniu tego obszaru przystąpili Niemcy do organizowania administracji a jednocześnie do działań mających na celu jego spacyfikowanie, czyli wyeliminowanie w pierwszej kolejności najbardziej uświadomionej części

społeczeństwa, która mogłaby pokierować jego oporem. Już latem 1939 r. zawarte zostało porozumienie między Naczelnym Dowództwem Wojsk Lądowych a szefem Policji Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa Rzeszy o powołaniu przy każdej z pięciu armii grupy operacyjnej składającej się z przedstawicieli Służby Bezpieczeństwa, Gestapo, SS, które powiększono o członków z policji kryminalnej i porządkowej.

Na Śląsk uderzająca 14 Armia gen. płk. Wilhelma Lista miała przydzieloną grupę operacyjną „Wiedeń" (nazywaną też Einsatzgruppe I) dowodzoną przez SS-Brigadeführera Brunona Streckenbacha, którą utworzono w Wiedniu w sierpniu 1939 r. Składała się z czterech oddziałów, (Einsatzkommandos), liczących po ok. 100 osób, z tym, iż trzy działały na Górnym Śląsku (1 oddział, dca SS-Sturmbahnnführer dr Ludwik Hahn, 2 oddział - SS-Sturmbannführer B. Müller, 4 oddziału - SS-Sturmbannführer Carl Brunner). Po zajęciu Śląska przez Wehrmacht omawiana grupa i jej oddziały 5 września rozlokowano: sztab w Cieszynie, 1 oddział w Katowicach, 2 oddział w Cieszynie, a 4 w Rybniku. W zależności od rozwoju sytuacji w terenie oddziały zmieniały miejsce przebywania.

W toku wojny sformowano jeszcze grupę do zadań specjalnych (Einsatzgruppe z.b.V) na Śląsku, dowodzoną przez SS-Obergruppenführera Udo von, Woyrscha, która była w pełni zmotoryzowana. Jej utworzenie na tym obszarze spowodowane zostało oporem polskiej ludności a zwłaszcza jej działaniami zbrojnymi zainspirowanymi przez sieć dywersji pozafrontowej. Dlatego polecono jej dowództwu: „... *Radykalne stłumienie wybuchającego powstania Polaków w nowo zajętej części Górnego Śląska przy pomocy wszelkich stojących do dyspozycji środków...".* Oznaczało to likwidację osób i ugrupowań zdolnych do zorganizowania w przyszłości oporu przeciwko Niemcom. Ważnym zadaniem było też zabezpieczenie zdobycznych materiałów operacyjnych polskiej policji i wywiadu. Pierwsze aresztowania objęły głównie dawnych powstańców śląskich. Terror w strefie przyfrontowej, zwłaszcza na Śląsku, gdzie działał SS-Obergruppenführer Udo von Woyrsch, osiągnął takie rozmiary, że zaprotestował przeciwko temu dowódca Grupy Armii „Południe" gen. płk. Gerd von Rundstedt. Żądał on przerwania fali terroru i stwierdził, że Wehrmacht w strefie sprawowanej przez siebie władzy nie będzie tego dłużej tolerował. Odpowiedź Hitlera był natychmiastowa i sprowadziła się do ograniczenia uprawnień Wehrmachtu oraz przekazania sprawy administracji na terenach okupowanych w gestię specjalnie powołanych gauleiterów. Śląsk objął gaulaiter Joseph Wagner.

Grupy te dysponowały specjalnymi wykazami osób przewidzianych do aresztowania bezpośrednio po wkroczeniu wojsk niemieckich do Polski, w tym specjalną księga gończą Polaków (Sonderfahndungsbuch Polen), opracowaną przez Urząd Policji Kryminalnej Rzeszy oraz wykazami osób przewidzianych do aresztowania po wkroczeniu wojsk niemieckich do Polski. W księdze tej umieszczono około 8700 nazwisk z całej Polski. Z obszaru województwa śląskiego figurowało na Sonderfahndungsbuch Polen około tysiąca Polaków. Do jej sporządzenia wykorzystano meldunki wywiadowcze hitlerowskiego aparatu bezpieczeństwa a zwłaszcza informacje dostarczane przez mniejszość niemiecką

mieszkającą m.in. na Śląsku, głównie członków Volksbundu i Jungdeutsche Partei. Na liście tej znajdowało się co najmniej 38 mieszkańców z Zaolzia i 28 ze Śląska Cieszyńskiego. Ze Śląska Cieszyńskiego znajdujemy w niej takie nazwiska, jak: Baranowski-nauczyciel z Kończyc, prof. Borkowski z Cieszyna, dr. Aron Eisenstein z Cieszyn ul. Michejdy 8, Antoni Gembalczyk ur. 4.04.1894 r. w Cieszynie i tam zamieszkały, Józef Ginda z Wielopola, Jan Grzybek ur. 14.05.1895 r. Kończyce i tam zamieszkały, Rudolf Halfar Cieszyn Plac Wolności 12 – burmistrz, Robert Hanke ur.18.12.1894 r. Skoczów, inż. Jan Heczko ur. 10.05.1904 r. Cieszyn, J. Jarocki - dyrektor zakładu mieszkający w Cieszynie, Adam Jäger ur. 6.01.1905 r. urzędnik bankowy w Cieszynie. Józef Kirbel z Cieszyna, Józef Korbut (dawny dyrektor, ur. 4.08.1894 r. Ostrawa) z Cieszyna, Bernard Leskow (ur. 25.12.1906 r. Żuków) z Żukowa, Józef Lorenz (ur. 16.03.1891 r. Wolsza) z Cieszyna, Antoni Madecki ur. 10.06.1898 r. Zebrzydowice, Arnold Nasch – Żyd z Cieszyna (ok. 50 lat), Józef Plonka z Cieszyna, Karol Rakowski z Bystrzycy, Tytus Czaplinski (ur. 12.09.1891 r.) notariusz z Cieszyna, J. Sturz z Bystrzycy, Franciszek Swiersz (ur. 12.10.1904 r.) robotnik hutniczy z Cieszyna, Roman Tyc (ur. 14.02.1898 r.) podkomisarz w Cieszynie, Jarosław Waleczko z Cieszyna, Karol Zamarski (ur. 18.04.1894 r.) polski oficer z Cieszyna, Jan Zwias ur. 18.08.1888 r. Końska.

Książka ta nazwana została przez Polaków „książką śmierci". Umieszczono nie tylko w niej znanych działaczy polskich z tego terenu, ale też osoby, które wyróżniały się działalnością w organizacjach paramilitarnych, czy w zwalczaniu działań antypolskich mniejszości niemieckiej. Akcja wyeliminowania elit przywódczych w skali kraju, w tym na Śląsku Cieszyńskim, zakończyła się niepowodzeniem. Z jednej strony posiadana przez Niemców lista nie była precyzyjna, w wielu przypadkach informacje były bardzo lakoniczne, np. czytamy „Jarosław Waleczko Cieszyn". Nie podano nie tylko jego adresu zamieszkania, ale nawet informacji iż był dziennikarzem z zaolziańskiego „Dziennika Polskiego". Nie czekał na aresztowanie przez Niemców, lecz 30.08.1939 r. wyjechał do Oświęcimia a następnie do Krakowa i Lwowa. Rosjanie wywieźli go do łagru do lasów karelofińskich, gdzie pracował przy wyrębie tajgi. Znaczna część umieszczonych Ślązaków w tej książce śmierci opuściła Śląsk Cieszyński w ostatnich dniach sierpnia i w pierwszych dniach września 1939 r. w obawie przed represjami. Część, jak Waleczko, udała się na tereny ziem wschodnich, które zajęte zostały przez Armię Sowiecką, część przedostała się na Zachód, a niektórzy zaczęli ukrywać się, aby uniknąć aresztowania. Ukrywał się też inż. Jan Heczko, przedwojenny zarządca folwarku w Mistrzowicach i wydawca miesięcznika „Rolnik", lecz został później ujęty i skierowany do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu.

Lista ta w znacznej mierze ograniczyła akcje odwetowe o charakterze odpowiedzialności zbiorowej, co najmniej na obszarze Górnego i Cieszyńskiego Śląska. W pierwszej kolejności represjami objęto grupę Ślązaków znajdującą się w tej księdze gończej, których uznano za głównych przeciwników III Rzeszy. Jednak celem zastraszenia ludności polskiej tutaj mieszkającej, zwłaszcza przed

podejmowaniem prób zorganizowanego oporu dokonano, według ustaleń profesorów Alfreda Koniecznego i Andrzeja Szefera, nie mniej jak 58 egzekucji, w których zginęło ok. 1500 osób. Oznacza to, że ludność śląska za swoją patriotyczną postawę podczas wojny obronnej we wrześniu 1939 r., a następnie w okresie wojskowego zarządu zapłaciła wysoką cenę. We wrześniu 1939 r. aresztowani zostali też księża ze Śląska Cieszyńskiego: Franciszek Kałuża z Cieszyna, Stanisław Kukla z Kończyc, Alojzy Józef Kwiczała z Cieszyna, Leon Haroński z Lesznej Górnej .

Terror niemiecki zapoczątkowany we wrześniu 1939 r. trwał przez całą okupację, ale jego nasilenie uwidoczniło się szczególnie w jej pierwszych tygodniach. Miał on zastraszyć ludność polską tego regionu przed podejmowaniem próby oporu. Działania hitlerowskiego aparatu administracyjno-policyjnego nie przyniosły jednak spodziewanego efektu. Znajduje to odbicie w sprawozdaniu Einsatzgruppe I z 15.09.1939 r., w którym czytamy: „[...] podczas gdy w województwie krakowskim zorganizowany i aktywny opór jest mało odczuwalny, to na Śląsku - kolebce polskich organizacji powstańczych - sprawy te przedstawiają się inaczej. Ponieważ jednał stara kadra tych organizacji i związków wojskowych - według dotychczasowych obserwacji - nie ulega wzmocnieniu przez dopływ nowych sił, należy przypuszczać że bezwzględna likwidacja band, partyzantów i sabotażystów doprowadzi do usunięcia czynników niepokoju [...] Na Śląsku wrogie ideologicznie prace prowadzi Kościół Katolicki. Tak np. w dniu 10.09.1939 roku został odczytany w wieli kościołach list biskupa Adamskiego z Katowic. Adamski jest polskim nacjonalista i wrogiem Niemiec. List biskupa głosi, że na Polskę spadło wiele nieszczęść, jednakże nie wiadomo jeszcze, jakiej zwierzchniej władzy państwowej będą ostatecznie podlegały gminy, należy więc poczekać na wynik wojny [...]”.

List bp. Stanisława Adamskiego miał istotne znaczenie dla ludności śląskiej, wśród której z powodu nieoczekiwanych postępów niemieckich sił zbrojnych w Polsce powstało i pogłębiło się poczucie beznadziejności. Taki stan ducha Ślązaków nie może dziwić; większość z nich była przekonana o możliwościach obronno-zaczepnych armii polskiej. W rzeczywistości po trzech dniach pododdziały Wojska Polskiego musiały opuścić ten obszar, a wraz z nimi niemal cala administracja państwowa i znaczna część ludności napływowej. Tym samym Ślązacy zostali pozostawieni własnemu losowi. List bp. Adamskiego przeciwdziałał apatii i przywracał wielu Ślązakom nadzieję. Należy podziwiać odwagę ordynariusza śląskiego i jego najbliższych współpracowników oraz księży, którzy w kościołach odczytali ten list 10.09.1939 r., czyli w czasie największego terroru na tym terenie. W tym okresie polskie nabożeństwa w kościołach odbywały się przy licznej rzeszy wiernych. Wiele kazań wygłoszonych przez księży zawierało treści patriotyczne. Wydaje się, że postawa duchowieństwa w pierwszych tygodniach okupacji wywarła istotny wpływ także na podjęcie przez część społeczeństwa decyzji o przejściu do działań konspiracyjnych.

Duchowieństwo diecezji katowickiej na czele z bp. Adamskim nie tylko wnikliwie obserwowało działalność hitlerowskiego aparatu administracyjno-policyjnego, ale podejmowało akcje mające na celu ograniczenie skutków jego

działania. Najlepiej jego ówczesną postawę i ludności śląskiej wobec okupanta charakteryzują słowa bp. Adamskiego: „*Ten lud ma swoje zasady, ma tężyznę wewnętrzną, ma swój upór i swoją wolę, które go broniły przed wynarodowieniem. Śląski lud polski nie pozwoli sobie niczego narzucić. Milcząco, ale bez poddawania się, uchyli się przed naciskiem* [...]”.

Od pierwszych dni okupacji na Śląsku zaczął powstawać żywiołowy i zorganizowany ruch oporu z inicjatywy przedstawicieli różnych środowisk społecznych. Wyróżniali się byli działacze organizacji paramilitarnych i wojskowi. Zauważa się jednak mniejszy niż w GG udział kadry oficerskiej. Liczba oficerów wywodzących się z tego regionu nie była zbyt duża i tylko nieliczni powrócili na ten teren po zakończeniu działań wojennych. Część przedostała się do GG lub na Zachód do tworzonego Wojska Polskiego przez rząd gen. W. Sikorskiego, np. mjr Franciszek Perl (we wrześniu 1939 r. dca 1 batalionu 4 psp w Cieszynie, we Francji dca 3 batalionu 3 pułku grenadierów im. Grenadierów Śląskich), kpt. Władysław Smorokowski (we wrześniu 1939 r. dca 3 kompanii ckm 3 psp w Bielsku, a we Francji oficer sztabu 3 pułku grenadierów im. Grenadierów Śląskich), kpt. Teofil Wawrzyniak (we wrześniu 1939 r. dca 9 kompanii 3 batalionu 4 psp w Cieszynie, we Francji dca 7 kompanii 2 batalionu 3 pułku grenadierów im. Grenadierów Śląskich), por. Bolesław Marian Dubicki (we wrześniu 1939 r. dca 6 kompanii 4 psp w Cieszynie a we Francji dca plutonu 10 kompanii 3 batalionu 1 pułku grenadierów z 1 Dywizji Grenadierów).

Z konieczności braku oficerów zawodowych stanowiska dowódcze w organizacjach konspiracyjnych na tym terenie zajęli oficerowie rezerwy, podoficerowie oraz kadra organizacji młodzieżowych przygotowana wojskowo w szkolnych hufcach PW. Młodzież była najbardziej ofiarną i radykalnie nastawioną częścią miejscowego społeczeństwa. Wychowana w polskich szkołach i organizacjach młodzieżowych, przy znacznym udziale duchowieństwa, zasilała szeregi niemal wszystkich działających na tym obszarze organizacji konspiracyjnych. Ona też, zwłaszcza w pierwszym okresie, płaciła największą cenę za swoją brawurę i brak doświadczenia w prowadzeniu działalności konspiracyjnej. Trudno ocenić zasięg bezpośrednich wpływów poszczególnych organizacji konspiracyjnych wśród społeczeństwa na Śląsku Cieszyńskim. Uwagę zwraca fakt, że dowódcą największej organizacji konspiracyjnej na Śląsku SZP-ZWZ, czyli konspiracyjnego Wojska Polskiego, został ppor. rez. mgr Józef Korol „Starosta”, a jego sztab tworzyli oficerowie rezerwy i podoficerowie. W warunkach pokojowych funkcję tę pełniłby co najmniej generał brygady. Podobnie jest na Śląsku Cieszyńskim, gdzie komendantem Inspektoratu Cieszyńskiego został ppor. rez. dr Paweł Musioł, zaś jego sztab tworzyli też oficerowie w tym samym stopniu, np.: Ludwik Walica, Franiszek Potysz, Stanisław Żebrok.

Należy zwrócić uwagę na fakt, że w tym początkowym okresie tworzenia się konspiracji polityczno-wojskowej na Śląsku Cieszyńskim znaczącą rolę odegrało duchowieństwo katolickie i ewangelickie. Duchowieństwo nie tylko przeciwdziałało apatii ludności polskiej na tym terenie, ale germanizacji a wielu księży inspirowało ją

do podjęcia działań konspiracyjnych, np. ks. Burian z Goleszowa. Większość plebani stała się ośrodkami opiniotwórczymi, a nawet decyzyjnymi dla miejscowych grup ludności. W rozmowach indywidualnych wielu księży podkreślało konieczność wierności wobec Ojczyzny, ale bez afiszowania polskości w miejscach publicznych. Została ona zepchnięta do kręgu rodziny, nie mogła się więc legitymować na zewnątrz ani żadnymi głośnymi, spektakularnymi akcjami, ani masowością. W daleko większym stopniu niż gdzie indziej, dom określał i przetrwanie, i wymiar wychowania narodowego. Niektórzy księża pozyskani zostali do pracy konspiracyjnej, zwłaszcza przez ZWZ-AK. Wśród nich jest ks. Józef Balcarek o którego działalności pisze Autor.

Terror nie zdołał załamać ludności polskiej na Śląsku Cieszyńskim. Dowodem są manifestacje polskości, np. pisze Autor o aresztowaniu Erwina Michalika w grupie 70 osób w Czechowicach 8.09.1939 r., w ramach akcji odwetowej okupanta za patriotyczną postawę ludności Czechowic, która 1.11.1939 r. złożyła kwiaty na grobach powstańców śląskich spoczywających na lokalnym cmentarzu. Kwiaty złożyli harcerze z inspiracji phm. Józefa Drożdża. Z kolei w dniu 11.11.1939 r., m.in. w kościele w Zebrzydowicach wierni odśpiewali Boże coś Polskę oraz 3-minutową ciszą uczcili pamięć poległych żołnierzy polskich w kampanii wrześniowej. Gestapo katowickie w meldunku do SS-Oberführera Müllera z 14.12.1939 r. stwierdzało, że na Śląsku Cieszyńskim prowadzona jest akcja wywieszania flag polskich na punktach trygometrycznych. W Cieszynie flagę wywieszono nawet na rezydencji jezuitów. Gestapo aresztowało już 4 sprawców tej akcji.

Okupant zaskoczony został nie tylko oporem ludności polskiej na tym obszarze, ale udzielanym jej przez księży wsparciem. Szczególnie widoczne było to podczas spisu ludności w grudniu 1939 r., tzw. „palcówka". Wierni zwracali się do księży jako do jedynego polskiego autorytetu na tym terenie z pytaniem, co robić, aby nie być posądzonym o kolaborację. Odpowiedź była jednoznaczna: pozostać i udawać przynależność do narodu niemieckiego.

Spis ten odbywał się pod silną presją władz administracyjno-policyjnych, a gdy ta okazała się niewystarczająca, zastosowano terror. W ten sposób wymuszono na wielu osobach zadeklarowanie narodowości niemieckiej lub śląskiej. Część księży nie podporządkowała się poleceniom bp. Adamskiego i nakłaniała ludność do podawania narodowości polskiej. W meldunku żandarmerii powiatu cieszyńskiego do komendanta żandarmerii w Katowicach czytamy: „W gminie Istebna spostrzeżono, że ludność jawnie wzburzona przez podżegaczy w 80% przyznała się do polskości. Prócz tego ustalono, że ludność przy informowaniu jej zachowywała się krnąbrnie i szorstko. Powiadomiono o tym landrata powiatu, który sprawił, że cieszyńskie gestapo przeprowadziło tam akcję specjalną. Przeprowadzenie akcji gestapo wspólnie z tamtejszą żandarmerią miało miejsce 20.12.1939 r. Stwierdzono, że podżegacze w wrogich Niemcom zamiarach nakłonili ludność, aby nie podawała się za Ślązaków, lecz za Polaków. Stosownie do tego aresztowano w tym dniu 12 najbardziej złośliwych. Pomiędzy aresztowanymi znaleźli się dwaj kapłani, nauczyciele i studenci...". Aresztowani

księża to 29-letni wikariusz w Istebnej Władysław Branny i młodszy od niego o 2 lata Jerzy Marekwica. Obaj księża przez całą okupację przebywali w obozach koncentracyjnych (od grudnia 1940 r. w Dachau). Z kolei Józef Brzenska, 37-letni proboszcz w Kończycach, usiłował - jak pisze żandarmeria powiatu cieszyńskiego - nadużyć *„spisu ludności do demonstracyjnych celów przez to, że wypełnił rubrykę: „Przynależność narodowa”* jak następuje: *Górnośląski autochton polskiej krwi, 14 lat niemieckiego i 4 lata polskiego wychowania szkolnego, wszystkim narodowościom zgodnie ze sprawiedliwością chrześcijańską życzliwy”*. Rubrykę „*Jakiego języka używa w domu?”* wypełnił on słowami: *„Zależnie od potrzeby*”. Zatrzymany dlatego oraz w celu wypełnienia drugiego formularza odmówił słowami: „Broń Boże. Musiałbym znów to samo napisać, co napisałem już właściwie”. Na pytanie: „Do którego narodu się przyznaje?”, odpowiedział następującymi słowami: Volksdeutsch i schlonsakisch, czegoś takiego w ogóle nie znam. Jestem człowiekiem wykształconym i znam się na tym lepiej niż wieśniacy. Brzenska został aresztowany przez gestapo Cieszyn i doprowadzony do więzienia...”.

Władze administracyjno-policyjne zaskoczone były postawą duchowieństwa i społeczeństwa polskiego na tym obszarze w czasie trwania spisu w grudniu 1939 r. Oznacza to, że akcja „politycznego oczyszczania gruntu” (Politische Flurbereinigung) zakończyła się niepowodzeniem. Na Śląsku Cieszyńskim, i nie tylko, społeczeństwo polskie uznawało nadal działalność państwa polskiego w warunkach konspiracyjnych. Rzeczywiście kontynuowana była jego ciągłość, ponieważ prezydent Ignacy Mościcki po internowaniu w Rumunii przekazał władzę, zgodnie z konstytucją z 1935 r., czyli 30.09.1939 r. złożył rezygnację z urzędu prezydenta RP. W tym samym dniu Władysław Raczkiewicz objął urząd prezydenta RP i odwołał gen. dyw. dr Felicjana Sławoj-Składkowskiego z urzędu prezesa Rady Ministrów. Prezydent RP mianował gen. dyw. Władysława Eugeniusza Sikorskiego prezesem Rady Ministrów i ministrem spraw wojskowych. Rząd przystąpił do odbudowy WP w oparciu o pomoc Francji i Wielkiej Brytanii, zaś w kraju powołał konspiracyjną siłę zbrojną – ZWZ.

Okupacyjny aparat administracyjno-represyjny zaskoczony został oporem polskiego społeczeństwa, zwłaszcza zorganizowany z Niemców przybyłych z głębi Rzeszy, gdzie nie tylko propaganda hitlerowska przekonywała ich, że w sferze umysłowej można określić Polaka: „... jako istotę pozbawioną twórczej reaktywności - zarówno w aspekcie kulturowym jak i narodowo - politycznym. Ten brak prawdziwej twórczej siły stara się Polak pokryć prymitywnie wyrafinowaną inteligencją, której nie można lekceważyć. W sferze psychicznej można określić Polaka jako przywódcę stada przepełnionego głęboką nienawiścią w stosunku do każdego, kto wyrasta ponad poziom. W połączeniu z tym daje się tu zauważyć brak zdolności podporządkowania się i brak zrozumienia dla wytworów wyższej kultury, jej podtrzymywania i pielęgnacji. Wiąże się z tym tęsknota za cierpieniem, tęsknota za religijnym i politycznym męczeństwem. Tak więc polski naród stworzył sobie ideę mesjanizmu, być zbawczym Mesjaszem dla wszystkich ludów Ziemi...”. Dlatego

też nakazywano wprowadzenia we wszystkich urzędach na terenach włączonych do III Rzeszy m.in. na terenie Śląska tylko języka niemieckiego. Jednocześnie zakazywano zawierania mieszanych małżeństw polsko-niemieckich zaś własność ziemska i nieruchomości ludności polskiej ulegały wywłaszczeniu. Polacy nie mogli samodzielnie prowadzić warsztatów, szkolić uczniów itd. Szkolnictwo dla ludności polskiej na omawianym obszarze miało ograniczać się do nauczania najbardziej prymitywnego, czyli pisania i czytania oraz rachunków. (dr E. Wetzel, dr G. Hecht. Die Frage der Behandlung der Bevolkerung der ehemaligen polnischen Gebiete nach rassenpolitischen Gesiehtspunkten. Berlin 25.11.1939 r.). Z upływem czasu niektórzy uczeni niemieccy postulowali radykalne rozwiązanie mieszkającej tu ludności polskiej, np. prof. Voss-kierownik działu anatomii Uniwersytetu w Poznaniu, gdzie w latach 1941-1942 funkcjonowało krematorium w jednym z raportów do Himmlera pisał: „... *Polacy stają się coraz bardziej bezczelni, więc nasz piec ma wiele pracy. Gdybyż można było to całe towarzystwo przepędzić przez takie piece, wtedy nareszcie naród niemiecki miałby spokój na wschodzie...”.*

Według urzędu do spraw polityki rasowej działania obronne Polaków wynikały z faktu ich niższej kultury w stosunku do Niemców i stworzonej sobie idei mesjanizmu. W rzeczywistości ludność polska tego regionu nie pogodziła się z utratą niepodległości i podjęła walkę z agresorem z kilku przyczyn, jak: przygotowanie zalążków konspiracyjnych w okresie pokojowym (dywersja pozafrontowa), kultywowania tradycji walk narodowowyzwoleńczych XVIII-XX wieku, głębokiego przywiązania do wolności i powszechnego zrozumienia wartości życia w niepodległym kraju; brutalnego, upokarzającego ograniczenia i dyskryminowania Polaków oraz dokonywania zbrodni; przekonania o nietrwałości hitlerowskiego systemu okupacyjnego; wychowania patriotycznego młodzieży; przekonania o słuszności podjęcia walki celem przetrwania (tzn. na terror odpowiedzieć terrorem); przejścia części społeczeństwa do podziemia dla uniknięcia aresztowania (aktyw społeczno-polityczny i gospodarczy, inteligencja, zawodowa kadra wojskowa itd.).

Z kolei okupanci zamierzali na zajętych przez siebie obszarach Polski przebudować strukturę gospodarczą, społeczną i etniczną zgodnie z obowiązującą w ich krajach ideologią i uczynić je podobnymi do swoich krajów. Cel ten realizowali obydwaj dyktatorzy (Hitler i Stalin) między innymi przez centralnie zorganizowane i zaplanowane deportacje, które zaczęli urzeczywistniać natychmiast po ustanowieniu na ziemiach polskich swoich władz cywilnych. Uwagę zwraca fakt, że objęto nimi te same części społeczeństwa polskiego, czyli elity polityczne i intelektualne, które były aresztowane i kierowane do więzień, skąd byli deportowani do niemieckich względnie sowieckich obozów koncentracyjnych, gdzie wielu z nich zginęło. Obydwaj okupanci rozpoczęli zimą 1939/1940 r. wysiedlenia ludności polskiej - Niemcy z ziem wcielonych do III Rzeszy do GG, zaś Sowieci z całego okupowanego obszaru w głąb ZSRR (najczęściej na daleką Północ i do Azji Środkowej). O wysiedleniu decydowała tak u Niemców i Sowietów pozycja

polityczna i społeczna. Uwagę zwraca korelacja i czas dokonanej zbrodni przez sowiecki i hitlerowski aparat przemocy wiosną 1940 r. (wymordowanie przez Rosjan ok. 14,7 tys. oficerów polskich, zaś Niemcy w Polsce dokonali mordu na kilka tysiącach inteligencji w tzw. akcji AB (Ausserordentliche Befriedigungsaktion-specjalna akcja pacyfikacyjna). Na Śląsku jej odpowiednikiem była Inteligentsaktion (akcja inteligencja), z tym iż aresztowano i skierowano kilka tysięcy Polaków do obozów koncentracyjnych, w których większość zmarła lub została zamordowana. Masowe przesiedlenia połączone z deportacjami, eksterminacja całych grup etnicznych czy społecznych były podstawowymi metodami działania Hitlera i Stalina. Szczególne nasilenie terroru obaj okupanci nasilili w pierwszych miesiącach okupacji celem zastraszenia ludności polskiej, a tym samym sparaliżowania jej przed próbą podjęcia oporu. Dlatego w pierwszej kolejności aresztowano lub likwidowano aktywnych działaczy narodowych, społecznych, gospodarczych, politycznych itd.

Inteligentsaktion została przygotowana i przeprowadzona przez gestapo z żelazną konsekwencją, a podstawą były imienne listy zawierające nazwiska osób przeznaczonych do aresztowania. Do ich sporządzenia gestapo wykorzystało, m.in. informacje uzyskane z akt polskich urzędów, instytucji i organizacji oraz mniejszości niemieckiej zamieszkującej ten teren. Pierwszych aresztowań, prawdopodobnie próbnych, dokonali Niemcy na początku kwietnia 1940 r. Właściwa akcja rozpoczęła się w trzeciej dekadzie kwietnia i trwała do czerwca 1940 r. Aresztowano ponad 3 tys. osób. Tylko na terenie Cieszyńskiego w dniach 22-24.04.1940 r. gestapo, przy pomocy policji ochronnej, aresztowało 800 Polaków, których 26 kwietnia odtransportowano do obozu koncentracyjnego Dachau. Autor zaprezentował biogramy m.in. : ks. Jana Barabasza z Ustronia, ks. Oskara Michejdy z Bystrzycy, Józefa Artemki z Wisły (kierownika mleczarni), Pawła Badury z Ropicy (aktywnego działacza społecznego z okresu międzywojennego), dr Pawła Michejdy z Ustronia (prawnika), Pawła Raszka ze Skoczowa (lekarza), Jana Sztwiertnia z Wisły (nauczyciela).

W ten sposób Niemcy zamierzali wymusić niewolniczy posłuch ludności polskiej na terenach wcielonych do Rzeszy. Celu tego nie osiągnęli do końca okupacji. Reakcją ludności m.in. na Śląsku Cieszyńskim na terror był opór, ucisk narodowościowy wzmagał w niej uczucia patriotyczne, a okazywana przez Niemców pogarda pobudzała dumę narodową.

Na terenie Śląska Cieszyńskiego aresztowano wiosną 1940 r. w ramach tej akcji chyba od 1000 do 2000 Polaków. Komendant policji ochronnej w Cieszynie kpt. Stuckmann meldował przełożonym 29.05.1940 r., że w dalszym ciągu: „*... trwa akcja tępienia oraz wysyłka inteligencji polskiej. W ostatnim czasie aresztowano również polskie lekarki i nauczycielki ze wsi powiatu cieszyńskiego. Będą one odtransportowane. Żydowscy mieszkańcy Cieszyna zostaną również wywiezieni koleją w małych grupkach. Nie ustalono jednakże dotąd, czy wszyscy Żydzi znikną z Cieszyna. Dzięki tej akcji, jak również w*

niemałym stopniu dzięki sukcesom armii niemieckiej, odniesionym na Zachodzie, nastąpiła poprawa w zachowaniu się polskiej ludności. Znacznie osłabło ostentacyjne posługiwanie się językiem polskim na ulicach miasta...”. Część ludności polskiej żydowskiego pochodzenia nie została wówczas aresztowana i wywieziona. Autor zaprezentował biogramy rodzin: Elwiry i Ferdynanda Adlerów z Ustronia oraz ich dzieci: Fanny, Franciszki, Edwarda, Ernesta; Hildy, Gela i Morica Amsterdam z Cieszyna, które zostały wywiezione do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu i tam zamordowane w 1943 r. Z kolei Ludwik Amsterdam opuścił Cieszyn we wrześniu 1939 r., przedostał się do Lwowa, gdzie został aresztowany przez Rosjan i wywieziony do Kańska na Syberii, gdzie zmarł 12.03.1942 r.

W sprawozdaniach, meldunkach, raportach Niemcy stwierdzają, że była to akcja skierowana przeciwko inteligencji. Nie jest to zgodne całkowicie z prawdą, bo objęto nią te osoby, które wg okupanta mogły pokierować ruchem oporu na omawianym terenie, a tym samym zostały uznane za najbardziej niebezpieczne dla Rzeszy. Stąd aresztowania objęły Polaków ze wszystkich środowisk społecznych, począwszy od inteligencji a skończywszy na rolnikach, np. wymieniony już Paweł Badura.

Represje okupanta wywołały odwrotny skutek od zamierzonego przez Niemców. Ludność polska na terenie Śląska Cieszyńskiego i nie tylko szybko zrozumiała, że nie można m.in. demonstracyjnie używać języka polskiego na ulicach, ponieważ grozi to aresztowaniem. Pozornie zastraszono tutaj Polaków a w rzeczywistości znaczna ich liczba przystąpiła do oporu żywiołowego i zorganizowanego przez powstające podziemie. Cechami charakterystycznymi powstającego tu podziemia była masowość i spontaniczność, wiążąca się częściowo ze zjawiskiem atomizacji. Większość organizacji lokalnych powstawała na bazie sieci dywersji pozafrontowej, organizacji paramilitarnych z okresu przedwojennego, stowarzyszeń zawodowych i społeczno-kulturalnych, czasami redakcji pism a także na gruncie innych form więzi formalnych i nieformalnych. To rozdrobnienie organizacji na Śląsku było wynikiem przekonania społeczeństwa, że okupacja będzie miała charakter krótkotrwały, ponieważ alianci szybko pokonają III Rzeszę. Znaczną część społeczeństwa cechowało pragnienie natychmiastowego aktywnego przeciwstawienia się przemocy a brakowało ukształtowanych i uznanych centralnych ośrodków kierowniczych na początku okupacji. Z kolei w początkowym okresie okupacji pomiędzy powstającymi organizacjami lokalnymi nikłe były kontakty, co wynikało z wymogów konspiracyjnych a także ambicji jednostek i grup oraz terroru stosowanego przez okupanta. Nie można pominąć rozbicia politycznego społeczeństwa w okresie międzywojennym, którego nie usunęła ani wojna i okupacja.

Oznacza to, że społeczeństwo polskie na Śląsku Górnym i Cieszyńskim nie pogodziło się z utratą niepodległości i nie zamierzało pozostać bierne wobec eksterminacyjnej polityki okupantów. Już w toku działań wojennych i wkrótce po ich zakończeniu zaczęły powstawać pierwsze organizacje konspiracyjne,

koncentrujące swoją działalność na: prowadzeniu akcji politycznych, oświatowych pracach organizacyjnych, samopomocy, różnorodnych akcjach sabotażowo-dywersyjnych itd. Zjawiskiem dosyć powszechnym był opór o charakterze żywiołowym, który obejmował coraz liczniejsze grupy ludności, okrzepł organizacyjnie i objął wszystkie podstawowe dziedziny życia społeczeństwa. Ich celem nadrzędnym było odzyskanie utraconej przez Polskę niepodległości. Do pierwszej ogólnokrajowej organizacji wojskowej, która dotarła na Śląsk Cieszyński należała Organizacja Orła Białego (OOB), bardziej znana tu jako „Orzeł Biały". Skoncentruję się na tej organizacji, ponieważ słabo znana jest do tej pory, w przeciwieństwie do partii politycznych (począwszy od SN a skończywszy na PPS-WRN) i organizacji wojskowych, z których dominującą rolę odgrywał ZWZ przekształcony w AK.

Kierownictwo OOB ukonstytuowało się w Krakowie 22.09.1939 r. w postaci zespołu „prezydialnego" w składzie: mjr rez. Kazimierz Kierzkowski („Prezes"), mgr Ludwik Muzyczka („Ludwik"), Józef Wojtowicz („Orawa"). Tego samego dnia wysłano zarządzenie m.in. do kpt. rez. Ryszarda Franciszka Margosza „Brzozy" o przystąpieniu do organizowania trzyosobowych związków okręgowych i rejonowych na terenie Śląska.

Na odprawie w Krakowie w dniach 29 i 30.09.1939 r. ustalono cele OOB oraz podjęto decyzję o podziale jej na pion cywilny i wojskowy, organizowane przez „Ludwika" i ppłk. dypl. Kazimierza Plutę-Czachowskiego „Gołdyna". Kierownictwo organizacji składało się z: Prezydium Zarządu Głównego, Komendy Głównej, Głównego Szefostwa Walki Cywilnej i Spraw Społeczno-Politycznych, Centralnego Ośrodka Łączności Zewnętrznej. Polecono poległym komórkom przystąpić do zorganizowania terenu i sieci dowodzenia, rozwinięcia działalności propagandowej a zarazem demaskowania hitlerowskiej, powołania pionu dywersyjno-sabotażowego i wywiadowczego oraz utworzenia sieci samopomocy.

Kpt. rez. R. Margosz objął stanowisko przewodniczącego Zarządu Śląskiego OOB i tymczasowo komendanta Okręgu Śląskiego, czyli pierwszego zastępcy odpowiedzialnego za sprawy wojskowe. Funkcję tę planował przekazać ppor. rez. J. Korolowi, którego poszukiwali na Śląsku łącznicy wysłani przez „Brzozę". Drugim zastępcą został hm Józef Pukowiec, a trzecim inż. Józef Szmechta. W rzeczywistości obsada ta okazała się trwała, bo nie nawiązano kontaktu z Korolem.

Kierownictwo śląskie przystąpiło do tworzenia m.in. rejonu cieszyńsko-zaolziańskiego. Na jego organizatora wyznaczono inż. Antoniego Studenckiego „Złoma".

Blisko 32-letni A. Studencki, absolwent Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, m.in. zawiadowca kopalni „Katowice", a następnie pracownik kopalni „Polska", członek śląskiej sieci dywersji pozafrontowej tworzenie OOB na podległym terenie oparł na członkach z sieci dywersji pozafrontowej, nauczycielach i harcerzach. To harcerze tworzyli w początkowym okresie bazę organizacyjną i prowadzili werbunek wśród rówieśników. Pomocy udzielił

„Złomowi” oddelegowany przez Komendę Główną OOB na Śląsk Cieszyński były oficer Oddziału II Sztabu Głównego WP, mjr J. Morgala, który odbył kilka spotkań z nauczycielami będącymi oficerami rezerwy, m.in. w Dębowcu i Kostkowicach u kpt. rez. Alojzego Wiochny oraz Rudolfa Kunca. Efektem tych spotkań było zorganizowanie komórek OOB nie tylko w tych miejscowościach, ale też w Zamarskach, Iskrzyczynie oraz Simoradzu. W spotkaniach uczestniczyli m.in. ppor. rez. Franciszek Potysz (ur. 29.06.1906 r. w Mostach, absolwent Państwowego Seminarium Nauczycielskiego w Cieszynie-Bobrku, nauczyciel w szkołach powszechnych w Brennej i w Domasłowicach, założyciel Spółki Ludowej i orkiestry smyczkowej w Brennej, działacz społeczno-kulturalny) i ppor. rez. Ludwik Walica (ur. 11.01.1908 r. w Pastwiskach, absolwent Państwowego Seminarium Nauczycielskiego w Cieszynie-Bobrku) o którym pisze Autor w swojej pracy.

Przy ich pomocy „Złom” nawiązał kontakty z wieloma nauczycielami, wśród których byli: Franciszek Wojnar (ur. 17.01.1910 r. w Żukowie Górnym, absolwent Państwowego Seminarium Nauczycielskiego w Białej, nauczyciel w szkołach powszechnych w Siemianowicach Śląskich, Chorzowie i od 1938 r. w Żukowie Górnym, działacz Związku Młodzieży Ewangelickiej), Henryk Nowak (ur. 10.06.1909 r. w Pastwiskach, absolwent gimnazjum cieszyńskiego i kursu nauczycielskiego, nauczyciel w Koniakowie, Istebnej, Goleszowie, Pogórzu, uczestnik wojny obronnej w 1939 r. w 4 Pułku Strzelców Podhalańskich), Wilhelm Wojnar (ur. 30.08.1883 r. w Nawsiu, nauczyciel w Oldrzychowicach, a od 1920 r. kierownik Szkoły Ćwiczeń przy Państwowym Seminarium Nauczycielskim w Cieszynie-Bobrku, długoletni prezes Polskiego Związku Zachodniego w Cieszynie), Karol Guńka (ur. 23.03.1893 r. w Błędowicach Dolnych, absolwent Państwowego Seminarium Nauczycielskiego w Cieszynie-Bobrku, aktywny członek Towarzystwa Pedagogicznego i Macierzy Szkolnej w Cieszynie), Józef Koch-Kochański (ur. 10.03.1909 r. we Frysztacie, absolwent Państwowego Seminarium Nauczycielskiego w Cieszynie-Bobrku, nauczyciel w szkołach w Szopienicach, Janowie Śląskim, Frysztacie, aktywny członek Koła Przyjaciół Harcerstwa na Śląsku).

W krótkim czasie OOB wzrosła liczebnie, co było zasługą zwerbowanych nauczycieli, którzy pozyskiwali członków OOB nie tylko spośród współpracowników ze szkół, ale wśród swoich byłych uczniów. Wśród nich znajdowali się m.in.: kpt. rez. Jerzy Szczurek - nauczyciel, ppor. rez. Adam Gaś - nauczyciel, Erwin Żagań (ur. 14.08.1899 r. w Zarzeczu, absolwent uniwersytetu wileńskiego, nauczyciel języka niemieckiego w gimnazjach w Będzinie i Cieszynie), Rudolf Zuberek (ur. 11.02.1906 r. w Karwinie, absolwent szkoły handlowej w Orłowej, pracownik m.in. Towarzystwa Oszczędności i Zaliczek we Frysztacie, Zarządu Dóbr ks. Romana Czartoryskiego w Konarzewie, Rady Przemysłowców Górniczo-Hutniczych w Cieszynie), 29-letni plut. pchr. Oswald Guziur (absolwent Politechniki Lwowskiej, pracownik Zarządu Kopalń „Eugeniusz” i „Wacław” w Pietwałdzie, uczestnik II wojny obronnej w ramach 5 baonu saperów), Teofil Kocyan (ur. 22.04.1907 r., m.in.

właściciel sklepu w Cieszynie, działacz Stronnictwa Narodowego i członek Macierzy Szkolnej), Leon Derlich (ur. 28.11.1905 r. w Karwinie, badacz folkloru cieszyńskiego, autor kilkunastu publikacji o kulturze Śląska Cieszyńskiego).

Od początku OOB miała tutaj charakter kadrowy. Werbowano do niej pewnych i sprawdzonych Polaków, zwłaszcza po odbytej służbie wojskowej i należących do organizacji paramilitarnych w latach międzywojennych, w tym z sieci dywersji pozafrontowej. Wielu z nich zaangażowanych było w walce z państwowością czeską na Zaolziu. W pierwszych tygodniach okupacji podjęli oni działania zmierzające do odzyskania niepodległości przez Polskę. Zapoczątkowali też przygotowania do akcji zbrojnej. Główną uwagę skoncentrowali na działalności wywiadowczej, w której wyróżniali się m.in. R. Zuberek, H. Nowak, L. Walica, F. Wojnar, E. Żagań. Ten ostatni pozyskał do współpracy Józefa Zająca i blisko 56-letniego Jerzego Cienciałę, byłego dyrektora Żeńskiego Seminarium Nauczycielskiego w Cieszynie. Według O. Guziura członkiem OOB miał być też ppor. rez. dr Paweł Musioł, lecz nie znalazłem potwierdzenia tego faktu w dokumentach niemieckich, w których Niemcy jednoznacznie stwierdzają, iż utworzył on organizację bez nazwy (w marcu 1940 r. podporządkował ją por. rez. J. Korolowi). Funkcję łączniczek pełniły m.in. 22-letnia nauczycielka Stefania Kmiotek i Hermina Derlich. Ta ostatnia do przenoszenia meldunków i innych materiałów konspiracyjnych posługiwała się bańką na mleko, prowadzona zaś przez nią szwalnia z 20 pracownikami wykorzystywana była jako punkt kontaktowy. Jednocześnie rodzina Derlichów zapoczątkowała akcję pomocy, którą kontynuowała przez całą okupację. Pomocą objęła rodziny polskie znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej, rozszerzając ją następnie m.in. na Polenlager we Frysztacie i obozy koncentracyjne. W czasie okupacji rodzina ta miała przeznaczyć na pomoc około 130 tys. marek.

Organizatorem OOB na ziemi rybnickiej był 28-letni ppor. rez. Władysław Kuboszek „Kuba", przedwojenny prawnik. Jego zastępcą został 35-letni Paweł Cierpioł „Karlik", absolwent m.in. gimnazjum w Chorzowie, szkoły podoficerskiej policyjnej w Katowicach, kursu specjalnego policji kryminalnej, pracownik Policji Województwa Śląskiego w stopniu starszego wywiadowcy w Pszczynie i Łaziskach Górnych, zamiłowany myśliwy. Do współpracy pozyskali oni 25-let-niego ppor. rez. Wilhelma Wawrzyńczyka „Wilusia", absolwenta gimnazjum w Żorach, a następnie Szkoły Podchorążych Piechoty w Kielcach, urzędnika kopalni „Marcel" w Radlinie, uczestnika wojny obronnej 1939 r., któremu polecili zorganizować grupy OOB w Radlinie, Pszowie, Rydułtowach. Do realizacji zadania przystąpił on pod koniec października 1939 r., powołując komórki w tych miejscowościach oraz sieć łączności. Zamieszkał u powstańca śląskiego Karola Sachsa w Radlinie-Obszarach, skąd codziennie wyjeżdżał w teren, aby osobiście być w kontakcie z podległą kadrą dowódczą. Pod koniec listopada 1939 r. K. Sachs został ostrzeżony, że miejscowi Niemcy i renegaci obserwują znaczny ruch młodych ludzi przy jego budynku, co wskazuje na

nielegalną działalność. W zaistniałej sytuacji „Wiluś” przeniósł kwaterę do Alojzego Lasoty w Obszarach, ograniczając do niezbędnego minimum kontakty w nowym miejscu zamieszkania.

Kierownictwo rybnickie OOB szczególną uwagę zwróciło na przestrzeganie zasad konspiracyjnych i werbowanie tylko osób sprawdzonych. Najmniejszą komórką organizacyjną była „trójka” lub „piątka”, które łączono w drużyny. Funkcję łączników spełniali m.in. Aniela Mrozek „Czarna”, Alojzy i Franciszek Myśliwcy. W domu A. Myśliwca „Jodełki” umieścił „Kuba” swoją kwaterę, skąd dowodził podległą sobie organizacją. Na teren ten kierownictwo centralne OOB w październiku 1939 r. skierowało 26-letniego por. Jana Jackowskiego „Jacka”, absolwenta Szkoły Podchorążych i Wyższej Szkoły Inżynieryjnej w Gdańsku, oficera Oddziału II Sztabu Głównego WP, a następnie oficera organizacyjno-szkoleniowego sieci dywersji pozafrontowej na Śląsku. Przystąpił on do tworzenia inspekcji wodzisławskiej OOB. W tym też miesiącu nawiązał kontakt z podharcmistrzem Stanisławem Wolnym, byłym szefem referatu starszoharcerskiego hufca w Rybniku i w Komendzie Chorągwi Śląskiej ZHP, organizatorem Polskiej Organizacji Powstańczej (POP) w Rybniku. Podczas spotkania uzgodnili oni, iż komenda POP zlokalizowana zostanie w Rybniku, dowództwo inspekcji OOB zaś w Wodzisławiu. Jednocześnie „Jacek” wszedł w skład dowództwa POP i wyznaczył na łącznika z tą organizacją Różę Wilk-Lenartową „Basię”.

J. Jackowski powołał „trójkę” dowódczą inspekcji wodzisławskiej w składzie: Alojzy Brzezinka „Topór”, sztygar Grudziński „Koks”, Alfred Sierny „Stary”, oraz oddziały OOB w Niedobczycach, Biertutowach i Obszarach. W skład poszczególnych oddziałów wchodzili komendant i jego zastępca, którym podlegały sekcje: organizacyjna, wywiadowczo-propagandowa, szkoleniowa, dywersyjna, wojskowa. Ostatnia sekcja składała się tylko z byłych wojskowych. Komendantami oddziałów byli: Emil Lubszczyk „Dąb” - Niedobczyce, Józef Pyszny „Buk” - Biertutowy, Henryk Kozioł „Cap” - Obszary. W grudniu 1939 r. utworzono jeszcze oddziały OOB w Rydułtowach i Wodzisławiu, kierowane przez „Topora" i ppor. rez. Henryka Zientka „Pilota”. Sekcjami w oddziale w Niedobczycach kierowali: organizacyjną - Robert Nowak, wywiadowczo-propagandowa - A. Sierny, szkoleniową - Szczepan Lecharski, dywersyjną - Alojzy Wilczek, wojskową - Reinhold Karwot.

J. Jackowski pod koniec 1939 r. zorganizował dwie drogi przerzutowe ze Śląska do Generalnego Gubernatorstwa. Pierwsza z nich prowadziła z Katowic przez Sosnowiec do Częstochowy i Stęporkowa. W Częstochowie baza znajdowała się w mieszkaniu kolejarza Kuśnierza przy ulicy Kolejowej, a w Stęporkowie w mieszkaniu Franciszka Wiery. Druga droga przerzutowa wiodła z Mysłowic przez Chrzanów i Dulowę do Miękini albo do Tenczynka. W Tenczynku baza znajdowała się w mieszkaniu por. rez. Edwarda Merklingera „Kolejarza”.

Drogi te wykorzystywane były do przekraczania granicy pomiędzy III Rzeszą i GG przez członków kierownictwa i kurierów organizacji oraz osoby

zagrożone aresztowaniem przez okupanta. Do przekraczania granicy w sposób „legalny” wykorzystywano niemieckie legitymacje kolejowe i przepustki dostarczane m.in. przez kolejarza Paula z Łaz, ppor. rez. Floriana Słaninę „Górala” z Wodzisławia, Alfreda Siernego „Starego” i studenta Alojzego Wojaczka „Wandę”. Uzupełnieniem wszelkich niezbędnych druków, pieczątek i blankietów zajmowali się „Stary” i Elżbieta Musiolik „Oleńka”. Ta ostatnia była zatrudniona w urzędzie gminnym w Niedobczycach. Ponadto por. „Jacek” zorganizował drogę przerzutową na Zachód pod kryptonimem „Alpy”.

6.10.1939 r. powstała w Zebrzydowicach organizacja pod nazwą Były Związek Rezerwistów. Spotkanie założycielskie odbyło się w mieszkaniu Stanisława Błażjewskiego, w którym uczestniczyli ponadto: Karol Stacha, Wiktor Knesz, Władysław Kamieński, Ewald Sperling, Jerzy Kufieta, Albin i Józef Liszkowie, Józef Babilas, Ludwik Zdrzałek, Maksymilian Buhl, Wilhelm Prus, Dominik Podleśny. Członkowie swoją działalność ograniczyli do słuchania radia i rozpowszechniania uzyskanych wiadomości. W początkach listopada 1939 r. członkowie tej organizacji nawiązali kontakt z kierownictwem rybnickim OOB i weszli w jej skład. W mieszkaniu gajowego W. Kamieńskiego złożyli przysięgę obowiązującą w OOB.

Organizacja Orła Białego, wbrew zaleceniom kierownictwa centralnego, systematycznie rozrastała się, włączając do swoich szeregów przede wszystkim żołnierzy WP, robotników, inteligencję oraz członków organizacji paramilitarnych. Działalność swoją skoncentrowała na dalszej rozbudowie, akcji propagandowej, wywiadzie, pomocy charytatywnej i drobnym sabotażu.

Warto zwrócić uwagę, że centrala OOB rychło, bo już w dniach 16-20.10.1939 r., podporządkowała się gen. bryg. Michałowi Karaszewiczowi-Tokarzewskiemu podczas jego pobytu w Krakowie. Z jego polecenia 20.10.1939 r. płk. dypl. Julian Filipowicz „Róg” przystąpił do organizowania komendy wojewódzkiej Służby Zwycięstwu Polski (SZP) w Krakowie, obejmującej obszar Polski południowej aż po San.

Zgodnie z decyzją kierownictwa centralnego OOB ppłk. dypl. Kazimierza Pluty-Czachowskiego i mjr. rez. K. Kierzkowskiego jej sieć na Śląsku w całości przekazana została SZP. Komendantem Okręgu Śląskiego SZP został kpt. rez. R. Margosz, z tym że członkowie OOB nie zostali poinformowani o tym fakcie. Decyzja była świadoma, ponieważ nie chciano zdekonspirować nowej organizacji w przypadku aresztowania przez hitlerowski aparat bezpieczeństwa. Kierownictwo żywiło przekonanie, iż w ten sposób stworzone zostaną warunki do jej swobodnego rozwoju.

Pod koniec listopada 1939 r. kpt. rez. R. Margosz nawiązał kontakt z ppor. rez. J. Korolem, który w początkach października 1939 r. utworzył na Górnym Śląsku organizację pod nazwą Polski Ruch Wolnościowy, opierając się na dowodzonej przez siebie sieci dywersji pozafrontowej. Wkrótce przyjęła nazwę Polska Organizacja Partyzancka (POP).

Ppor. rez. Korol opracował 3.11.1939 r. statut POP. Organem kierowniczym organizacji był Naczelny Komitet Wykonawczy (NKW),

któremu podlegał Wydział Wykonawczy, a tym z kolei komendy: okręgu, obwodów i niższych szczebli. Naczelny Komitet Wykonawczy składał się z organizatorów POP, do których miano dokooptować delegata rządu polskiego. W tym celu na początku listopada 1939 r. ppor. rez. Korol - jak stwierdza gestapo katowickie – wysłał: „...do Francji byłych polskich studentów Henryka Ficka i Tadeusza Tomosza z misją nawiązania tam łączności z polskim rządem emigracyjnym i zorientowania go, że na Górnym Śląsku organizacja, której przywódcą jest on Korol, przygotowuje powstanie zbrojne. Fick i Tomosz dotarli faktycznie do Francji, gdzie odbyli rozmowy z członkami polskiego rządu emigracyjnego. Otrzymali od nich pisemne instrukcje w sprawie kontynuacji walki przeciwko Niemcom i kwotę kilkuset tysięcy marek w złotych i dolarach...". Oznacza to, że tutaj na Śląsku już w pierwszych tygodniach okupacji podjęta została przez konspirację śląską decyzja o przygotowywaniu się jej do powstania powszechnego i do utworzeniu przedstawicielstwa rządu polskiego w kraju. Korol zwrócił się z prośbą do premiera, a zarazem Naczelnego Wodza o skierowanie przez rząd swego wysłannika tutaj na Śląsk, aby współuczestniczył w kierowaniu powstaniem i informował rząd polski o jego przebiegu. Gen. Sikorski wykorzystał ich jako kurierów do kraju, którym przekazano znaczne sumy pieniędzy dla konspiracji krajowej. Oznacza to, że byli jednymi z pierwszych kurierów rządu polskiego do kraju. Z dużym prawdopodobieństwem można przyjąć, że zainspirowali oni rząd do wyznaczenia swojego przedstawiciela na kraj, który w jego imieniu podporządkowałby konspirację krajową i był w stosunku do niej instytucją nadrzędną. Instytucja taką była powołana Delegatura Rządu RP na Kraj, której podporządkować się miały konspiracyjne struktury polityczne i wojskowe walczącego kraju. Możliwe, że o takiej decyzji zdecydowały też rozmowy kurierów Korola, którzy musieli poinformować o celach reprezentowanej przez nich organizacji, czyli nadrzędności pionu wojskowego nad cywilnym. Pion cywilny miał spełniać rolę pomocniczą, czyli zajmować się między innymi pomocą dla ludności polskiej znajdującej się w ciężkiej sytuacji materialnej, prowadzić akcje propagandową i oddziaływać na społeczeństwo polskie oraz zabezpieczyć teren przed grabieżą po zwycięskim powstaniu. Do takiej sytuacji nie mógł dopuścić gen. Sikorski, aby wojsko decydowało o przyszłym kształcie państwa. Pomimo tych wytycznych rządu Korol nie zmienił struktury dowodzonej przez siebie organizacji a odwrotnie po podporządkowaniu się w grudniu 1939 r. SZP-ZWZ wprowadził w niej pion polityczny, czyli zachował dotychczasową strukturę. Dowództwo Obszaru nr IV ZWZ nie przekonało Korola do zmiany struktury i nie zdjęło z dowodzenia Okręgiem Śląskim ZWZ, ponieważ był doskonałym dowódcą na niezmiernie trudnym terenie. Jednym słowem nie miało następcy na jego miejsce, tym bardziej, iż nie było chętnych na objęcie tego stanowiska. Po aresztowaniu kierownictwa śląskiego ZWZ w grudniu 1940 r. nie przybył na ten teren mjr Witold Obidowicz wyznaczony na komendanta Okręgu Śląskiego ZWZ.

Warto zwrócić uwagę, że do powstania powszechnego przygotowywała

się też OOB już od października 1939 r. Chyba o tym fakcie poinformowali też przedstawicieli rządu kurierzy śląscy. W zaistniałej sytuacji rząd nie mógł pozostać bezczynny, aby powstanie wybuchło bez jego udziału i bez jego kierownictwa. Stąd jego koncepcja powstania powszechnego zainspirowana chyba przez Ślązaków.

Ppor. rez. Korol stworzył liczną organizację, która na początku grudnia 1939 r. miała skupić - według danych gestapo - kilka tysięcy członków. Uwagę zwraca fakt, ze Śląsk jako jedyny region w Polsce rozpoczął przygotowania do powstania przeciwko Niemcom już w październiku 1939 r. Oznacza to, iż Śląsk w początkowym okresie okupacji odgrywał dominującą rolę w skali kraju w walce z okupantem, bo jako pierwszy przystąpił do działań partyzanckich i jako pierwszy zgłosił rządowi polskiemu gotowość do rozpoczęcia powstania siłami liczącymi kilka tysięcy żołnierzy.

Na początku grudnia 1939 r. ppor. rez. Korol „Hajducki" i „Brzoza" wyjechali do Krakowa, gdzie spotkali się z kierownictwem krakowskim SZP. Podczas tego spotkania „Hajducki" podporządkował swoją organizację SZP i wyznaczony został na komendanta Okręgu Śląskiego SZP. „Brzoza" przekazał mu zorganizowaną już śląską sieć SZP, a objął zagłębiowską, pełniąc jednocześnie funkcję szefa wywiadu na obszar śląsko-zagłębiowsko-częstochowski.

Pod koniec stycznia 1940 r. ppor. rez. Korol poinformowany został o przekształceniu SZP w ZWZ. Okręg Śląski podporządkowany został Obszarowi IV Południe ZWZ. Pracami okręgu kierował „Hajducki", mający do pomocy zastępcę, adiutanta i sztab. W sztabie działały wydział wojskowy i wydział cywilny, co wyróżniało go spośród pozostałych okręgów w kraju. Wydział cywilny dzielił się na oddziały: opieki społecznej, spraw politycznych i cywilnych, propagandy. Oznacza to, że ZWZ miała tutaj, wbrew zaleceniom KG ZWZ, charakter wojskowo-cywilny. Dominującą rolę odgrywał pion wojskowy, zaś cywilny zabezpieczał jego działalność i stanowił zaplecze, jednocześnie zaś organizował i kierował oporem społecznym. Można postawić hipotezę, iż Wydział Cywilny odgrywał rolę przyszłej Okręgowej Delegatury RP na Śląsku. Korol wyznaczył na jej szefa Bernarda Czardybona – powstańca śląskiego i członka SP, którego znał z pracy w Radzie Miejskiej i z jego aktywności społeczno-politycznej w Chorzowie. Zadaniem jego było zorganizowanie robotników, jak stwierdza gestapo, do przyszłej walki.

Proces przejmowania OOB przez SZP-ZWZ trwał tu kilka miesięcy i nie został doprowadzony do końca. Nie zdołano przejąć wszystkich komórek OOB.

Aktywność OOB na Śląsku musiała być znaczna, jeżeli kierownictwo niemieckie w zakładach przemysłowych przypisywało jej członkom przeprowadzanie licznych akcji sabotażowych, np. inż. Schieferdecker z zakładów hutniczych w Blachowni w Ogłoszeniu skierowanym do załogi polskiej stwierdził: „[...] podczas tych niewielu dni mojej choroby znów coś niesamowitego działo się w Blachowni. Jest dla mnie niezrozumiałym, jak w ten

sposób można pracować. Na walcowni blach cienkich złamano walec z mufą, na walcowni blach średnich złamano walec, a na walcowni blach grubych zepsuto maszynę. Więcej faktycznie stać się nie mogło. Jeśli to się dzieje pod wpływem »Orła Białego« to biada temu, kto zostanie złapany.”

Sabotaż stanowił najbardziej dotkliwą dla okupanta formę ruchu oporu, ponieważ objęto nim wszystkie dziedziny życia okupacyjnego, przede wszystkim zakłady przemysłowe, które na tym terenie nie zostały zniszczone w toku działań wojennych i w większości przestawione zostały na produkcję zbrojeniową. Dominującą rolę w sabotażu odgrywała organizacja utworzona jesienią 1939 r. przez inż. Franciszka Kwaśnickiego „Rawicza” (członka kierownictwa dywersji pozafrontowej na Śląsku Cieszyńskim), której nie nadał nazwy. Zasięgiem miała objąć Śląsk Cieszyński z Zaolziem. Do kierownictwa powołał „Rawicz" Józefa Kominka „Stefana" i Jana Matuszka. Do zorganizowania sieci terenowej na Zaolziu „Brochwicz” wyznaczył Kominka, zaś w Cieszyńskiem zadanie to powierzył Matuszkowi. Pod koniec grudnia 1939 r. organizacja liczyła chyba kilkaset osób, w tym wielu członków dywersji pozafrontowej. W tym czasie doszło do spotkania z dr. P. Musiołem „Borkiem” twórcą organizacji bez nazwy związanej z ruchem narodowym. Spotkanie odbyło się w warsztacie krawieckim Tomasza Kostrzewy w Cieszynie z inspiracji „Borka”, który zmierzał do podporządkowania sobie organizacji „Brochwicza”, lecz ten nie wyraził zgody. Obaj przywódcy organizacji utrzymywali kontakt i byli głównymi działaczami konspiracyjnymi na tym terenie, lecz pozostawali niezależnymi do lutego 1940 r.

W początkach marca 1940 r. doszło do spotkania inż. Kwaśnickiego, dr Musioła z komendantem Okręgu Śląskiego ZWZ. W wyroku Kwaśnickiego czytamy, że do spotkania doszło w wyniku pośredniczenia Franciszka Potysza i odbyło się w: „ ... cieszyńskim mieszkaniu Kwaśnickiego (przy ul Miarki 8 - M.S.). Korol zjawił się w towarzystwie poszukiwanego przez sąd krajowy profesora gimnazjalnego Musioła ps. „Borek”, kierującego taką samą jak Kwaśnicki organizacją na sąsiednim terenie. Korol wyjaśnił wówczas, że z polecenia Warszawy i Krakowa został komendantem wszystkich polskich organizacji na terenie Górnego Śląska i chce je zjednoczyć. Obrady zakończono z takim skutkiem, że Kwaśnicki i Musioł podporządkowali swe organizacje Korolowi. Kwaśnicki nie był zaprzysiężony, złożył przed Korolem przysięgę na krucyfiks...”.

Kwaśnicki został zastępcą Musioła, choć zachowywał znaczną niezależność. Podległe sobie komórki konspiracyjne włączył do ZWZ a uzyskiwane środki finansowe z komendy Okręgu skierował m.in. na pomoc dla członków organizacji i rodzin aresztowanych, które znajdowały się w trudnych warunkach materialnych. Większość pieniędzy przeznaczał na dalszy rozwój organizacji, czyli koszty przejazdów, utrzymywanie lokali konspiracyjnych, zakup sprzętu i uzbrojenia itd. Aktywność inż. Kwaśnickiego i efekty jego działalności konspiracyjnej nie uszły uwadze kierownictwa okręgowego. Kiedy w lipcu 1940 r. polecono ppor. rez. Korolowi zorganizowanie Związku Odwetu

(ZO) w Okręgu Śląskim, to na jego szefa wyznaczył właśnie inż. Kwaśnickiego. Po zorganizowaniu kierownictw terenowych, przystąpił do tworzenia w każdym zakładzie przemysłowym i w każdej miejscowości placówek ZO. Do podległej sobie organizacji wprowadzał najpewniejszych i najodważniejszych członków ZWZ. Na efekty tej pracy nie czekano długo, bo jej członkowie przystąpili do przeprowadzania akcji sabotażowo-dywersyjnych. Akcje te zaniepokoiły hitlerowski aparat bezpieczeństwa do tego stopnia, że postanowił za wszelką cenę rozbić Okręg Śląski ZWZ. Przedsięwzięcie to zakończyło się jego powodzeniem. 9.01.1941 r. aresztowany został inż. Kwaśnicki. Sądzony przez Oberlandesgericht w Katowicach w dniach 10, 11 i 13.11.1942 r. za zdradę stanu skazany został na karę śmierci. Wyrok przez powieszenie wykonany został 19.12.1942 r. o godzinie 0.00 w katowickim więzieniu.

Uwagę zwraca fakt, że procesy związane z ukształtowaniem się terytorialnej sieci dowódczej OOB-SZP-ZWZ na Śląsku Górnym i Cieszyńskim trwały do wiosny 1940 r. z całkowitym poszanowaniem przez kierownictwa centralne i obszarowe aspiracji autorytetów regionalnych. Dobitnie potwierdza to akcja scaleniowa OOB z SZP-ZWZ oraz organizacji bez nazw ppor. rez. dr Musioła i inż. Kwaśnickiego. Musioł nadal kierował scaloną organizacją jako inspektor ZWZ na tym terenie. Na podkreślenie zasługuje fakt, że obsadzono niemal wszystkie stanowiska dowódcze kadrą z dotychczasowych organizacji. Oznacza to, że kierownictwo obszarowe i centralne ZWZ było przekonane nie tylko o patriotycznej postawie Ślązaków i ich przywiązaniu do tradycji walki niepodległościowej, ale jej kontynuowania w warunkach okupacyjnych, możliwościach dotarcia do szerokich kręgów społeczeństwa polskiego i pozyskania go do działalności konspiracyjnej.

Rzeczywistość wykazała, że zaufania tego Ślązacy byli godni. Hitlerowcy wyrugowali przejawy polskości na Śląsku Cieszyńskim z: ulicy, miejsc pracy, restauracji, szkół, urzędów, a nawet z cmentarzy. Życie polskie zepchnięte do podziemia, jednak istniało i rozwijało się, w czym zasługę mieli członkowie OOB-SZP-ZWZ a następnie AK i z innych organizacji konspiracyjnych. Ślązacy, narażając się na aresztowanie, czytali polskie książki, konspiracyjne gazetki, śpiewali polskie pieśni, rozmawiali po polsku w domach, a nawet na ulicy. Świadczy to o głęboko zakorzenionej polskości społeczeństwa tego regionu, na co zwraca też uwagę autor chociażby przez biogram Ludwika Basisty.

Z inicjatywy partii politycznych i ugrupowań wojskowych o różnych zabarwieniach ideowo-politycznych, podjęto działania zmierzające do unifikacji wysiłków na Śląsku Cieszyńskim. To przecież prezesi SN na Górnym Śląsku (kpt. rez. Edward Zajączek) i Śląsku Cieszyńskim (P. Musioł), pełniący jednocześnie funkcje komendantów NOW podporządkowali podległe im siły zbrojne ZWZ, w którym zostali inspektorami. To był ewenement w skali kraju, gdzie prezesi partii, bez zgody przełożonych zdecydowali o połączeniu sił do przyszłego powstania. Oznacza to, że na Śląsku Cieszyńskim akcja scaleniowa zapoczątkowana została już pod koniec 1939 r. Należy też zwrócić uwagę, co

należało do rzadkości, że oficer w wyższym stopniu podporządkował się podporucznikowi, np. kpt. rez. Zajączek, kpt. rez. Margosz. Tak więc cel nadrzędny-odzyskanie niepodległości a nie sprawy ambicjonalne decydowały o podjęciu takich decyzji przez kierownictwa organizacji na tym terenie. To był czynnik dominujący w działalności organizacji konspiracyjnych i ich kierownictw na terenie Śląska Cieszyńskiego.

Walka z okupantem na terenie Śląska Cieszyńskiego trwała nieprzerwanie, choć ze zmieniającym się nasileniem do końca okupacji. Główną rolę odgrywały partie polityczne SN, PPS-WRN, SL i ich siły zbrojne oraz ZWZ-AK, współtworzące struktury Polskiego Państwa Podziemnego na tym obszarze. Należy zwrócić uwagę na nierównomierny rozwój terytorialny organizacji konspiracyjnych o charakterze politycznym i wojskowym w początkowym okresie okupacji. Bazę ich stanowiły Bielsko, Cieszyn i Wisła, które przewodziły konspiracji, zaś w późniejszym okresie kierownictwa organizacji często zmieniały swoje siedziby ze względów konspiracyjnych. Ta tendencja utrzymywała się już do końca okupacji. Zróżnicowana była aktywność konspiracyjna poszczególnych klas i warstw społecznych. W pierwszych latach okupacji najbardziej dynamicznymi grupami ludności na Śląsku Cieszyńskim byli oficerowie rezerwy (głównie nauczyciele) i podoficerowie WP, członkowie kierownictw organizacji społeczno-gospodarczych i paramilitarnych oraz partii politycznych, młodzież akademicka i licealna, członkowie tzw. wolnych zawodów. Oznacza to faktyczną dominację inteligencji, ponieważ aktywność robotników i chłopów była dopiero przez tę grupę inspirowana. Ważną rolę odegrała tutaj prasa konspiracyjna, zwłaszcza w początkowym okresie okupacji, która swoim zasięgiem objęła niemal cały Śląsk Cieszyński.

Tak szeroki zakres oddziaływania propagandowego przez różnorodne organizacje konspiracyjne o różnym zasięgu terytorialnym i zróżnicowanej liczebności przyniósł określony skutek w postaci zmiany postawy społeczeństwa. Zmiany dokonujące się w psychice społeczeństwa polskiego zaobserwowali Niemcy, czemu dawali wyraz w wielu wypowiedziach, np. Naczelny Prokurator Rzeszy przy Trybunale Ludowym stwierdził 20.11.1942 r. w uzasadnieniu wyroku przeciw kierownictwu śląskiemu ZWZ na czele z jej komendantem ppor. rez. inż. Józefem Szmechtą, że organizacja ta od początku swej działalności przykładała szczególną wagę do propagandy: „... Prowadzono żywą propagandę szeptano i wszędzie rozpowszechniano tworzone w tym celu własne piśmiennictwo w formie nielegalnych gazet i ulotek. Przy werbowaniu członków wykorzystywano przede wszystkim spowodowane wojną ograniczenia w nabywaniu dóbr konsumpcyjnych, dla Polaków obostrzone [...]. Aby uwiarygodnić sukces sprawy polskiej już w najbliższej przyszłości, rozpowszechniano w szerokim zasięgu wiadomości zagranicznych stacji radiowych. Te kłamliwe doniesienia miały znaczny udział w tym, że bardzo szerokim warstwom zdołano wpoić wiarę w pokonanie Niemiec przez mocarstwa zachodnie, a w związku z tym w odrodzenie Polski. Informacje stacji zagranicznych stanowiły również stale pojawiającą się rubrykę

wydawanej przez organizację w Okręgu Śląskim nielegalnej gazety „Świt”. Pismo to przyswoiło sobie w pełni metody wrogiej propagandy zagranicznej i prześcigało się w ciężkim znieważaniu Führera i instytucji niemieckich. Judzącymi artykułami wzniecało ono ponadto stale nienawiść przeciw „niemieckim ciemiężcom” i podtrzymywało nadzieję ludności polskiej na odrodzenie się Polski...”.

Akcję propagandową prowadziło też inne organizacje, ale czołową rolę odgrywało SN na czele z prezesem Okręgu Śląsko-Podhalańskiego kpt. rez. Edwardem Zajączkiem, który przed wojna był właścicielem drukarni w Bielsku. Po zajęciu tego obszaru przez Niemców drukarnia przeszła do pracy podziemnej, drukując różnego rodzaju ulotki antyhitlerowski. Kolporterem ich był m.in. Antoni Kufel, który złapany został w grudniu 1940 r. przez policję i osadzony w niemieckim obozie zagłady Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu.

W wyniku tego oddziaływania propagandowego apatia, niewiara we własne siły ustąpiły miejsca powszechnej wierze w tymczasowość okupacji i pokonanie najeźdźców wiosną lub latem 1940 r. Powszechnie wówczas mówiono „Im słoneczko wyżej, tym Sikorski bliżej”. Dlatego też początkowy okres okupacji, to faza dynamicznego, ale żywiołowego rozwoju konspiracji wojskowej i politycznej. Ich cechą uniwersalną, wspólną, niezależnie od głoszonych programów, była postawa antyokupacyjna i niepodległościowa. W tym początkowym okresie ich działalności występowały już różnice w poglądach na charakter i kształt niepodległości. Z upływem czasu główne nurty polityczne, począwszy od ugrupowań skrajnie prawicowych a skończywszy na skrajnie lewicowych inaczej wyobrażały sobie cele walki i sojuszników, kształt społeczny, polityczny i terytorialny przyszłej Polski.

Dynamiczny rozwój konspiracji politycznej i wojskowej zahamowany został w II połowie 1940 r., głównie z powodu klęski Francji. Powszechna wiara w pokonanie okupantów przez sojuszników zachodnich we współdziałaniu z odradzającym się WP we Francji stała się nieaktualna. To była klęska nadziei na szybkie odzyskanie niepodległości. Okres załamania społeczeństwa dosyć szybko ustąpił miejsca znowu nadziei na życie w wolnej i niepodległej Polsce. Znaczącą rolę odegrało tutaj znowu oddziaływanie propagandowe różnych organizacji konspiracyjnych, zwłaszcza Polskiego Państwa Podziemnego. W tej nowej sytuacji międzynarodowej struktury Polskiego Państwa Podziemnego i organizacje działające niezależnie od niego, musiały wypracować nowe metody działania i przestawić swoją pracę konspiracyjną na działania długotrwałe, bo wszystko wskazywało, że wojna potrwa przez dłuższy okres czasu. Wraz z upływającym czasem i porażkami Wehrmachtu na frontach zmieniał się u wielu mieszkańców Śląska Cieszyńskiego stosunek do III Rzeszy. Natomiast wśród ludności polskiej tego regionu coraz powszechniej wierzono w klęskę okupanta i włączenie całego Śląska w skład państwa polskiego.

Świadomość narodowa i odrębność kulturowa decydowały w dużej mierze o utrzymaniu przez Ślązaków kultury i przynależności do Macierzy. Dodatkowo poczucie to umacniał element emocjonalny, gdyż tradycja, w której

się wyrosło i którą się dziedziczyło po najbliższych, była swojska, bliska tym wszystkim, którzy przy niej z uporem trwali i wierzyli w kres panowania Niemców na tym obszarze. Nastroje w jej początkowym okresie nie sprzyjały zachowaniu polskości, co znajduje odbicie w raporcie nr 1 z 30.09.1942 r., w którym czytamy, iż społeczeństwo polskie na Śląsku ogarnia niepokój i strach przed zapowiedzianymi wysiedleniami tych ludzi, którzy nie podpisali niemieckiej listy narodowościowej. Ulegały one zmianie wraz ze zmieniającą się sytuacją międzynarodową i militarną, zwłaszcza po klęsce pod Moskwą. Coraz liczniejsze grupy Ślązaków na Śląsku Cieszyńskim otrząsały się z niezdecydowanej postawy. Język polski rozbrzmiewał wszędzie coraz powszechniej i śmielej, nawet w Cieszynie. Powszechnym zjawiskiem na tym obszarze od 1943 r. było oczekiwanie na odzyskanie niepodległości a napływające wiadomości z GG o potępieniu Ślązaków wywoływały wśród nich rozgoryczenie. Przedstawiciel okręgowej Delegatury Rządu na Kraj podkreślał, iż „Śląsk jest czuły na opinię kraju" a podpisanie Volkslisty nie oznaczało dla znacznej grupy Polaków, że stracili poczucie polskości. Znamienne dla ich prawdziwej postawy były częste aresztowania, wysokie kary ciężkiego więzienia oraz zapadające wyroki kary śmierci za: wypowiedzi antyniemieckie, słuchanie radia czy też działalność sabotażową i wywiadowczą, np. rozbicie sieci wywiadowczej Jana Margicioka pod koniec stycznia 1943 r. w której aktywnością wyróżniały się m.in.: Gertruda Stefek , Marta Chmiel, Walter Stefek, Karol Walica, Karol Żertka, Franciszek Latoszyński, Karol Sosna, Zbigniew Kunc, Emanuel Szarowski, Leon Popiela. Biogramy niektórych członków wywiadu opracował Autor, przybliżając Czytelnikowi ich sylwetki.

Działalność wywiadowcza, sabotażowo-dywersyjna, propagandowa, na co zwracałem uwagę, miała tutaj od początku cechy akcji planowej i przeprowadzana była przez wszystkie organizacje konspiracyjne. Dominującą rolę odgrywali członkowie partii politycznych oraz z GL PPS i ZWZ-AK. Ważny element działań antyokupacyjnych stanowił też druk i kolportaż prasy, ulotek, wieszanie flag polskich, a niszczenie niemieckich, składanie biało-czerwonych wiązanek na grobach znanych Polaków i pod pomnikami, wykonywanie antyniemieckich napisów oraz rysunków itd.

W działalności Polskiego Państwa Podziemnego na Śląsku Cieszyńskim szczególną rolę odegrali robotnicy i chłopi. Robotnicy walce nadali szeroki charakter, a z sabotażu w przemyśle uczynili jedną z najdotkliwszych dla okupanta form oporu (silnie uprzemysłowiony region Zaolzia odgrywał w hitlerowskiej gospodarce wojennej ważną rolę). Robotnicy, niezależnie od przynależności organizacyjnej, a także nie należący do konspiracji, prowadzili stałą akcję sabotażową, polegającą na: niskiej wydajności, nadmiernym zużywaniu materiałów i surowców lub ich wynoszeniu, zabieraniu narzędzi, niewłaściwej konserwacji maszyn i urządzeń albo ich niszczeniu. Sabotaż nie tylko przynosił straty okupantowi, wpływał także na aktywizację załóg fabrycznych, kształtował postawę patriotyczną załóg, wyrabiał odpowiedzialność i samodzielność. Działalność sabotażowa osiągnęła apogeum

w 1944 r., a uczestniczyli w niej nie tylko robotnicy polscy, lecz także innych narodowości oraz jeńcy wojenni, przyczyniający się do osłabienia niemieckiej machiny wojennej. Chłopi natomiast nie tylko żywili oddziały partyzanckie, ale udzielali schronienia „spalonym" członkom organizacji konspiracyjnych, ostrzegali przed niebezpieczeństwem oddziały partyzanckie, przeprowadzali drobny sabotaż, zasilali szeregi poszczególnych organizacji konspiracyjnych. W wielu domach chłopskich znajdowały się kwatery, punkty kontaktowe, magazyny uzbrojenia itd. Bez pomocy chłopów żaden oddział partyzancki nie miał szans na przetrwanie w terenie.

Podobne znaczenie miała walka skierowana przeciwko systemowi komunikacji, zwłaszcza transportowi kolejowemu. Przebiegająca przez Śląsk sieć kolejowa umożliwiała bezpośrednie połączenia niemal ze wszystkimi trasami relacji wschód-zachód i północ-południe. Znaczenie kolei wzrastało wraz z pogarszającą się sytuacją ekonomiczno-wojskową III Rzeszy w wyniku strat ponoszonych na frontach - zwłaszcza wschodnim. Ten ostatni stawał się głównym odbiorcą zaopatrzenia dla walczącej armii niemieckiej. Podstawową metodą walki z niemieckim transportem kolejowym było rozkręcanie szyn, wysadzanie pociągów lub torów, niszczenie urządzeń kolejowych, przecinanie wężów hamulcowych przy wagonach itd. Ogółem przeprowadzono na obszarze Rejencji Katowickiej około 300 różnorodnych uderzeń na szlaki kolejowe, w tym w nocy z 27 na 28.04.1944 r. wykolejono transport z materiałem wojennym na linii kolejowej Bogumin-Dziedzice, zaś 29.07.1944 r. wykolejono pociąg pospieszny na linii Bogumin-Kraków koło Zebrzydowic (zniszczono lokomotywę i 6 wagonów). Oddział „Czantoria" wysadził tory kolejowe pomiędzy tunelem Przełęczy Jabłonkowskiej i Nawsiem 15.07.1944 r. a w dniu następnym przeprowadził podobną akcję w rejonie Czadcy. Tory kolejowe wysadził też ten oddział w pobliżu Bystrzycy 2.10.1944 r. powodując poważne uszkodzenie lokomotywy. Przy pomocy materiału wybuchowego zniszczono tory w pobliżu Wędryni (13.10.1944 r.), oraz uszkodzono tory koło Bażanowic 22.11.1944 r. (zniszczeniu uległa lokomotywa i 2 wagony).

Natomiast akcje skierowane przeciwko szczególnie gorliwym funkcjonariuszom aparatu policyjno-administracyjnego były czynnikiem zastraszania, który ograniczał brutalność hitlerowców, a zarazem wprowadzał wśród nich nastroje niepewności i obawy. W początkowym okresie okupacji akcje te miały charakter typowo obronny, zaś od połowy 1943 r. na terror hitlerowski odpowiedziano na tym obszarze kontrterrorem, np. 7.07.1943 r. ciężko ranny został członek policji ochronnej Eber w Górkach Wielkich, zaś 18.10.1943 r. asystent policji kryminalnej Dolz w Mostach. Wzrost akcji miał miejsce od kwietnia 1944 r. i tendencja ta utrzymywała się do końca okupacji. Tylko w 1944 r. okupant miał na obszarze Górnego i Cieszyńskiego Śląska oraz Zagłębia Dąbrowskiego co najmniej 302 zabitych i 146 rannych policjantów, żandarmów, żołnierzy Wehramchtu itd., co stanowiło to w skali regionu około 70% zabitych i blisko połowę rannych (ogółem zabito co najmniej 449, a raniono 311 osób). W większości wyroki dotyczyły policji porządkowej oraz

Wehrmachtu, który aktywnie włączył się do zwalczania struktur Polskiego Państwa Podziemnego na Śląsku. W walce z wrogiem dominowały ZWZ-AK i GL PPS, które - według szacunkowych ustaleń - przeprowadziły około 70% tego typu akcji.

Skuteczność walki z okupantem hitlerowskim uzależniona była od broni, której dotkliwy brak odczuwały wszystkie organizacje konspiracyjne na Śląsku. Na wrogu zdobyły one 697 sztuk, (co najmniej) różnej broni, która stanowiła podstawę uzbrojenia oddziałów partyzanckich (do 1942 r. zdobyto tylko kilkanaście pistoletów). W akcjach rozbrojeniowych dominowały oddziały partyzanckie AK i GL PPS, które łącznie zdobyły ponad 80% broni, którą dysponowało podziemie. W akcjach tych wyróżniały się oddziały partyzanckie: „Barania Góra", „Czantoria", „Wędrowcy".

Oddziały te powstały w wyniku dekonspiracji członków Polskiego Państwa Podziemnego, zagrożenia aresztowaniem przez Niemców z racji przedwojennej działalności społeczno-politycznej, wojskowej, paramilitarnej itd. Oznaczało to przejście na nielegalny tryb życia, czyli ukrywanie się początkowo pojedynczo, zaś z upływem czasu zaczęły tworzyć niewielkie grupki, co ułatwiało aprowizowanie się kosztem Niemców i sprzyjających im osób. W posiadanie tych grup, stanowiących zalążki oddziałów partyzanckich, dostawały się pierwsze sztuki broni. Jedną z pierwszych grup partyzanckich na tym terenie był kilkuosobowy zespół bojowy ZWZ Karola Pszczółki „Lipy", utworzony latem 1940 r. na Zaolziu; rozpadł się on na początku lata 1941 r.

Karol Schreiber „Jastrząb" utworzył w Ustroniu grupę konspiracyjną pod nazwę Zwycięstwo albo Grób (ZAG). Wiosną 1941 r. „Jastrząb" ukrywał się na północno-wschodnich stokach Czantorii Wielkiej m.in. z Emilem Banachem ps. „Wąs", Janem Niemczykiem „Zielonką". W maju 1941 r. w rejonie Czantorii Wielkiej spotkali się: „Jastrząb", „Wąs", „Zielonka" i Karol Faruga „Jur" i utworzyli grupę partyzancką, późniejszy oddział „Czantoria". „Jastrząb" jako były powstaniec został jej dowódcą i odebrał przysięgę od partyzantów. Zadaniem jej było wyszukiwanie ukrywających się Polaków w rejonie Baraniej Góry i włączenie ich do powstającego oddziału. Latem 1941 r. do oddziału dołączyli: Jerzy Krzak „Kos", Jan Sliż „Czarny", Stanisław Rucki „Paweł", „Klemens Starzyk „Szpak". Oddział organizował zasadzki na mniejsze patrole sił niemieckich, głównie policji i przeprowadzał akcje zaopatrzeniowe. Zimą 1941/1942 r. partyzanci ukrywali się pojedynczo u krewnych oraz znajomych. „Jastrząb" rozluźniał swoje związki z oddziałem, by ograniczyć wiosną 1942 r. Oddział „Czantorię" przejął wówczas „Szpak". Oddział ten podporządkował się AK i występował jako pluton partyzancki Ustroń. Działalność swoją koncentrował na zdobywaniu broni, likwidacji konfidentów i akcjach zaopatrzeniowych. 30.11.1943 r. oddział został rozbity przez siły niemieckie, ale nie uległ likwidacji. Na jego czele stanął Karol Faruga „Jur".

Wiosną 1944 r. kierownictwo polityczne SL Podokręgu Śląskiego przejęło oddział pod swoją opiekę. Pod koniec lata 1944 r. nawiązał współpracę z radzieckim oddziałem rozpoznawczo-dywersyjnym kpt. Aleksandra

Michajłowicza Griniewskiego „Grubego Miszy”, uczestnicząc w kilku akcjach wykolejenia pociągów niemieckich. Po wyzwoleniu Śląska Cieszyńskiego oddział rozwiązano.

Podobny los spotkał oddział partyzancki „Barania Góra”, który genezą sięga do grupy partyzanckiej zorganizowanej z inspiracji ludowców w rejonie Baraniej Góry w 1941 r. Dowódcą jej został pchr. Barthela de Weydenthal „Urban”, który w roku następnym podporządkował się AK. Grupę tą przekształcono w oddział partyzancki w roku następnym. Po zamordowaniu „Urbana” (wiosną 1943 r.) rozpadł się on na dwie grupy dowodzone przez Henryka Flame „Bartka” i Jana Chraścinę, liczące ponad 30 partyzantów. Po aresztowaniu tego ostatniego pod koniec lata 1943 r. dowodzenie nią przejął Antoni Waszut.

Aresztowania członków AK na Śląsku Cieszyńskim i ciągłe walki oddziału z obławami hitlerowskimi jesienią 1943 r. doprowadziły do znacznego zmniejszenia stanu osobowego. Wówczas na czele oddziału stanął Jan Legierski, który od wiosny 1944 r. zaktywizował jego działalność bojową. Podczas wyzwalania tego terenu partyzanci współdziałali z żołnierzami sowieckimi. 1.05.1945 r. oddział złożył broń.

Zalążkiem oddziału partyzanckiego „Wędrowiec” była utworzona przez Karola Hellera „Mręgę” w połowie 1942 r. kilkuosobowa grupa dywersyjna z rozbitej przez gestapo placówki ZWZ w Brennej. Dopiero wiosną i latem 1943 r. wzrosła ona liczebnie do około 40 osób. Wówczas przekształcono ją w oddział partyzancki dowodzony przez sierż. Wiktora Kanię „Felka”. Pod koniec lata 1943 r. podzielił się na dwie drużyny, z których nowo powstałą objął Karol Heczko „Lew”.

We wrześniu 1943 r. drużyny te rozrastają się do plutonów i otrzymują nazwę „Wędrowcy” (I pluton „Felka” liczył 30 ludzi, a II pluton „Lwa” - 13 osób). W lutym 1944 r. włączono do „Wędrowców” 20-osobowy oddział partyzancki Józefa Jaworskiego „Orła” jako pluton III. Wiosną 1944 r. z plutonów tych utworzono 2 kompanię Oddziału Rozpoznawczego 21 DP AK.

W końcu sierpnia 1944 r. „Wędrowcy” nawiązali współpracę z oddziałem rozpoznawczo-dywersyjnym mjr. Wasilija Stiepanowicza Anisimowa, a w listopadzie 1944 r. z podobnym oddziałem kpt. Andrieja Andriejewicza Anisimowa. Po wyzwoleniu tego regionu oddział rozwiązano.

Autor opracował biogramy wielu partyzantów z tych oddziałów, chociażby: Karola Schreibera, Alojzego Badury, Emila Banacha, Jana Barabosza oraz też osób udzielającym ich pomocy, np. Anny i Jana Pawlitków.

Analizując rozwój ruchu partyzanckiego na omawianym obszarze, uwagę zwraca fakt, że oddziały były niewielkie. Akcje przeprowadzały siłami nie przekraczającymi plutonu, a najczęściej patrolami w sile od sekcji do drużyny. Z reguły stosowały zaskoczenie, zasadzkę, wypady itd. Najczęściej przeprowadzały akcje rekwizycyjne, łącząc je z wypadami o charakterze terrorystycznym, skierowanymi przeciwko instytucjom okupanta i funkcjonariuszom aparatu władzy.

Władze okupacyjne zdawały sobie sprawę, iż nie są w stanie zwalczyć oddziałów partyzanckich. Świadczyć o tym może sprawozdanie dr. Grolla z 2.10.1944 r., w którym czytamy: „Jest jasne, że niemożliwe jest zwalczanie działalności band przy pomocy metody błyskawicznej. Bandy o charakterze terrorystycznym i sabotażowym są dzisiaj aktywne, uzbrojone w nowoczesną broń..." Z kolei dr Otto Müller-Haccius podkreślał, iż partyzanci uzbrojeni są w ciężką broń, przeprowadzają akcje rozbrojeniowe i wybierają dogodne punkty do obrony.

Tym samym władze okupacyjne przyznawały się, że nie potrafią zlikwidować nawet części sił zbrojnych Polskiego Państwa Podziemnego na tym terenie. Większość konspiracyjnych sił wojskowych przygotowywała się do podjęcia walki powstańczej. Należy podkreślić, iż konspiracja śląska swoją działalność podporządkowała przygotowaniu się do powstania już pod koniec 1939 r. Tym samym jako pierwsza w kraju powstanie uznała za główny cel i drogę do niepodległości. Przygotowaniom powstańczym sprzyjały panujące tutaj warunki. Na fakt ten zwracał uwagę naczelny prokurator Rzeszy przy Trybunale Ludowym, który stwierdzał, iż Polacy nie zaakceptowali okupacji na Śląsku już pod koniec 1939 r., ponieważ spodziewali się klęski III Rzeszy w wojnie na Zachodzie i zamierzają: „*...wskrzesić państwo polskie drogą powszechnego powstania zbrojnego...*".

Oznacza to, że Śląsk nie czekał na odgórne wytyczne, lecz już w 1939 r. przystąpił do przygotowań powstańczych. Jako pierwszy w skali kraju opracował plan działań, który był zbieżny z późniejszym planem KG ZWZ-AK. To na Śląsku zrodziła się koncepcja odzyskania niepodległości przez Polskę dzięki powstaniu. Nie może to dziwić, bo na analizowanym obszarze wciąż żywe były tradycje powstań śląskich, zaś twórcami organizacji konspiracyjnych byli ich uczestnicy. Opracowany tak wcześnie plan powstania był w następnych latach uzupełniany przez komendę Okręgu Śląskiego ZWZ-AK wytycznymi kierownictwa centralnego i aktualizowany w zależności od zmieniającej się sytuacji wewnętrznej oraz międzynarodowej. Z polecenia centrum Okręg Śląski AK, na czele z mjr. dypl. Zygmuntem Janke „Walterem", przystąpił pod koniec 1943 r. do dostosowywania planu powstania do realizacji planu „Burza". Ten ostatni to nic innego, jak plan powstania, który miał być realizowany etapami przez poszczególne inspektoraty i obwody w zależności od wyzwalania Śląska przez Rosjan. Pod koniec 1944 r. komendant Okręgu Śląskiego podjął decyzję, iż akcję „Burza" prowadzić będą tylko oddziały partyzanckie, zaś pozostali członkowie AK skoncentrują działalność na ochronie przemysłu. Do realizacji planów przystąpiono w styczniu 1945 r.

Inspektor rybnicki AK por. cz. w. Paweł Cierpioł „Makopol" polecił nie ujawniać się żołnierzom. W akcji „Burza" udział tu wzięły nie tylko oddziały partyzanckie (m.in. „Wędrowiec" i por. Serafina Myśliwca „Krwawnika"), ale plutony dywersyjne m.in. st. sierż. Pawła Góreckiego „Hanysa" i pchr. Antoniego Sztajera „Lwa". Na początku III dekady stycznia 1945 r. oddział partyzancki „Wędrowiec" we współdziałaniu z partyzantami radzieckimi mjr.

Wasilija Stiepanowicza Anisimowa opanowali Brennę. Z inspiracji mjr. Anisimowa utworzono sztab partyzancki, który kierował działaniami zaczepno-obronnymi. Na szlakach wiodących do tej miejscowości wysyłano patrole partyzanckie, które stoczyły wiele potyczek z siłami niemieckimi, np. w Brennej-Leśnicy rozbito kilkunastoosobową ich grupę, której zadaniem było rozpoznanie sił partyzanckich. Partyzanci niespodziewanie uderzyli też na pododdział niemiecki w Szczyrku, który zniszczono. Pod koniec stycznia 1945 r. zmuszono do kapitulacji koło Gruszczyka 11-osobową grupę SS. W kilka dni później w potyczce stoczonej koło Goleszowa zginęło 2 Niemców, ale też 2 partyzantów z „Wędrowca" - Jan Barabosz „Pszczółka" i Tadeusz Mach „Mrówka". W czasie akcji patrolowych ustawicznie dochodziło do wymiany ognia. Tak było na szlakach prowadzących do: Błatnej, Bukowego Gronia, Skałki, Kotarza, Orłowej, Równicy itd. Na tym terenie opanowanym przez partyzantów powstała polska enklawa-partyzancka republika otoczona przez wojska niemieckie. Partyzanci utrzymywali Brennę do 10.02.1945 r. W dniu tym uderzyła na tę miejscowość część pododdziałów 144 Dywizji Górskiej oraz pododdziały SS z formacji Własowa. Partyzanci wycofali się z Brennej, ponieważ przewaga nieprzyjaciela była kilkakrotna. Dalej prowadzili walkę z Niemcami w rejonie przyfrontowym, tocząc wiele potyczek z wojskiem okupanta. Nie obeszło się bez strat własnych, np. 23.03.1945 r. zginęli w bunkrze w Spalonym Zrębie broniący się partyzanci: Józef Paluch, Stefan Lewicki, Franciszek Tarnawa. Chociaż Brenna została zajęta przez wojska radzieckie 6.04.1945 r., to w górach pozostawały jeszcze oddziały niemieckie. Partyzanci toczyli z nimi walkę do wyzwolenia pozostałego terenu, np. jako pierwsi wkroczyli do Ustronia. Cieszyn został wyzwolony 3.05.1945 r. Po wkroczeniu Armii Sowieckiej na ten teren oddział został rozwiązany.

Konspiracja polityczno-wojskowa chociaż zróżnicowana i skłócona w kwestii stosunku do okupantów, zajmowała stanowisko jednolite, czyli antyniemieckie, chociaż różniła się w poglądach na metody walki bądź w zakresie przeciwników zewnętrznych i wewnętrznych. Rozwój działalności zbrojnej był realny dlatego, że dokonywały się procesy zmian w świadomości tej części społeczeństwa, która nie była zaangażowana w bezpośredniej pracy konspiracyjnej a stanowiła większość Polaków. Oddziaływanie propagandowe, dynamiczny wzrost liczby przeprowadzanych akcji sabotażowo-dywersyjne i walka zbrojna niemal na terenie całej okupowanej Polski przywracały u tej grupy ludności poczucie jedności narodowej i konieczność wspierania działań niepodległościowych. Z drugiej strony, na co zwracała Delegatura Rządu na Kraj w raporcie z sierpnia 1943 r. dotyczącym Śląska, że „...Szczególnie w powiatach przemysłowych, a także na Zaolziu istnieje duży pęd do konspiracji, zwłaszcza wśród młodzieży, konspiracja jednak natrafia na duże przeszkody natury zewnętrznej i wewnętrznej. Bardzo np. przykrą rolę odegrali tu Czesi, którzy - szczególnie na Zaolziu - w wielu wypadkach odegrali rolę denuncjatorów, dekonspirujących polskie życie podziemne przed władzami niemieckimi [...] Należy podkreślić, aby uniknąć pozornej sprzeczności, że w

organizacjach tajnych bierze udział głównie młodzież, przede wszystkim radykalnie nastrojona młodzież górnicza i hutnicza, element łatwo zapalny, impulsywny i wychowany już w polskiej szkole. Pokolenie starsze na ogół wykazuje w tej dziedzinie więcej krytycyzmu i sceptycyzmu. ...".

Dlatego też akcja „Burza" miała sprzyjające warunki do wystąpienia zbrojnego oddziałów Polskiego Państwa Podziemnego w skali kraju, w tym też na Śląsku Cieszyńskim. Zapoczątkowana została na Wołyniu w styczniu 1944 r. a w rok później na Śląsku i miała charakter operacji powstańczej. Na ten fakt zwrócił uwagę minister obrony narodowej gen. dyw. dr Marian Włodzimierz Kukiel, który jednoznacznie stwierdził, że pod kryptonimem „Burza" ukryto faktyczne powstanie narodowe, które swoim rozmachem przewyższyło powstanie styczniowe z 1863 r.

Praca Jerzego Klistały jest pionierskim opracowaniem, ukazującym w sumaryczny i udokumentowany badaniami wkład ludności polskiej na Śląsku Cieszyńskim w walce ze zbrodniczym systemem okupacyjnym. Biorąc pod uwagę liczebność uczestników w tej walce oraz specyfikę tego terenu można stwierdzić, że w dziejach tej ziemi zapisano nowy rozdział, który daje szansę wprowadzenia do pamięci narodowej prawdy o walce ludności polskiej na Śląsku Cieszyńskim i Zaolziu. Faktem jest, że ukazało się wiele różnorodnych opracowań poświęconych tej problematyce, lecz żadne poprzez biogramy nie ukazało różnorodnych form walki z okupantem, a zwłaszcza gehenny ludności polskiej mieszkającej na tym obszarze. Praca Autora zarazem zmienia zafałszowany obraz czynu zbrojnego przez system komunistyczny. Proces zmian w świadomości Polaków utrwalonego w pamięci zbiorowej negatywnego obrazu walki w kraju, w tym też na Śląsku Cieszyńskim, w latach 1939-1945 jest nadal powolny. Opracowanie to nie tylko może przyspieszyć ten proces, ale wpłynąć na poczucie dumy z przynależności do narodu polskiego nie tylko w kraju, zwłaszcza młodzieży. Dla uzyskania wiarygodności Autor starał się o poprawność tła historycznego, ale bez upiększeń i przeinaczeń oraz o rzetelność w ustalaniu faktów z życia osób, których zaprezentował biogramy. Biogramy te mają różną objętość, ponieważ w wielu przypadkach nierealne było dotarcie do rodzin, rozproszonych dokumentów itd. Autor dążył też do tego, aby biogramy ukazywały tragiczne losy wielu rodzin polskich zamieszkujących ten teren w latach okupacji hitlerowskiej oraz ich wkład w walce o wolność Ojczyzny.

Książka Jerzego Klistały zawiera wiele cennych informacji z działalności Polskiego Państwa Podziemnego, zwłaszcza poszczególnych jego członków. Autor charakteryzuje ponad 1000 mieszkańców tej ziemi, z których część była żołnierzami czynu, aktywnie działająca w strukturach politycznych i wojskowych Polskiego Państwa Podziemnego. Wielu z nich, co ukazuje Autor, życie nie oszczędzało, przeszli piekło więzień i obozów koncentracyjnych, w których większość została zamordowana. Dla wielu rodzin polskich mieszkających na Śląsku Cieszyńskim lata okupacyjne były dramatyczne, bo w wielu przypadkach na ich oczach mordowano im najbliższych członków- matkę, ojca, siostrę, brata.

Autor, na co zwracałem już uwagę, dążył do obiektywnego przedstawienia wydarzeń i dotarcia do wszelkich materiałów, które pozwoliłyby na jego urzeczywistnienie. Można postawić pytanie, czy w ogóle istnieje możliwość obiektywnego przedstawiania sylwetek ludzi, zwłaszcza z dość odległej przeszłości, których nie było się uczestnikiem? Odpowiedź może być jednoznaczna, że zadanie niezmiernie trudne, ale wykonalne.

Autor jest bardzo powściągliwy w ocenianiu poszczególnych Osób. Jednym słowem dążył do obiektywnego ich przedstawienia. Według mnie z tego niezmiernie trudnego zadania wywiązał się znakomicie, tym bardziej iż kryteria wartościujące przyjął bardzo surowe. Opracowanie to podporządkował jednemu celowi – ukazaniu we właściwym świetle tych mieszkańców, którzy podjęli walkę z okupantem jako nieugięci i bohaterscy żołnierze Polskiego Państwa Podziemnego. W większości to ludzie wychowani na tradycji walk narodowowyzwoleńczych, którzy pozostali wierni Ojczyźnie podczas okupacji i walczyli o wolną i niepodległa Polskę. W pełni zasłużyli nie tylko na umieszczenie ich w tej książce, ale w panteonie Polski Walczącej. Czytelnik doceni nie tylko obiektywizm tego opracowania, ale benedyktyńską pracę Autora. Konfrontował zebrane relacje, wspomnienia itd. z zachowanymi materiałami źródłowymi. Przedstawił obraz życia wielu mieszkańców Śląska Cieszyńskiego a jednocześnie ich dramat oraz terror i prześladowanie przez hitlerowców wszystkiego, co polskie. Ich walka i życie składają się na prawdziwe dzieje nie tylko tego regionu, ale też Polski.

Opracowanie to staje się lekturą interesującą i pożyteczną, zwłaszcza iż wszelkie mitotwórstwo pleni się bez ograniczeń i skrępowania. Dla niektórych wystarczą nawet pojedyncze, subiektywnie dobrane fakty, często po „drodze" zniekształcone do granic nonsensu, aby przedstawić kogoś jako „bohatera" lub „zdrajcę". Nie można pominąć też opracowań mniej lub bardziej naukowych, których autorzy nie dążyli do przedstawienia wydarzeń w sposób obiektywny, lecz pisali na zapotrzebowanie danej opcji politycznej. Faktem jest, że dzieje najnowsze zawsze są przedmiotem najostrzejszych sporów i dyskusji.

Wydaje się, że obecnie nadszedł czas na spokojniejsze i bardziej wyważone oceny. Dzisiaj potrzeba takich książek, aby ocalić pamięć autentycznego bohaterstwa i miłości widzianego jako podstawowy a zarazem prosty obowiązek wierności prawu umiłowania Boga, Ojczyzny i Człowieka. Umiłowania prawdziwego i szczerego, ale bez triumfalizmu i słów bez pokrycia. Takim opracowaniem jest książka Autora.

Mieczysław Starczewski

Płk rez. dr Mieczysław Starczewski

Okręg Cieszyńsko-Podhalański Stronnictwa Narodowego i Narodowej Organizacji Wojskowej w latach 1939-1945

W obliczu zagrożenia Polski ze strony III Rzeszy na terenie całego kraju wzrosła aktywność partii politycznych i organizacji paramilitarnych. Nadrzędnym celem ich działania stało się przeciwstawienie hitleryzmowi i faszyzmowi. Na terenie Podbeskidzia działalność w tym kierunku podjęły także ugrupowania prawicowe, w tym Stronnictwo Narodowe.

W 1939 r. kierownictwo okręgowe SN, na czele z kpt. rez. Edwardem Zajączkiem, wobec zagrożenia bytu państwowego Polski dokonało istotnych zmian w swojej działalności. W sposób jednoznaczny wypowiedziało się przeciw hitlerowskim Niemcom, a dowodem na to było między innymi uczestnictwo jego członków w ściśle tajnej sieci dywersji pozafrontowej, której na omawianym obszarze nadano kryptonim Tajna Organizacja Wojskowa (TOW). Na terenie podokręgu bielskiego siecią tą kierował kpt. rez. Henryk Boryczka „Jarema". Prawdopodobnie członkami jej kierownictwa byli Zajączek i ppor. rez. dr Paweł Musioł, zaś aktywnością wyróżniali się: ppor. rez. Adam Kubaczka, dr Władysław Michejda oraz nadkomisarz Kazimierz Łukaszkiewicz. Na uwagę zasługuje fakt, że działacze TOW włączyli się do tworzonego w tajemnicy jeszcze w 1938 r. Legionu Zaolzie. Oficerami w grupie trzeciej tego Legionu byli: ppor. rez. Józef Pikuła - późniejszy komendant Okręgu Narodowej Organizacji Wojskowej (NOW) na tym terenie, Antoni Górny, Zygmunt Jerzycki i Władysław Nawratil. Jej członkowie przechodzili specjalistyczne przeszkolenie sabotażowo-dywersyjne i partyzanckie w izolowanych ośrodkach szkoleniowych organizowanych przez wyznaczone pododdziały Wojska Polskiego lub Związek Strzelecki. W 1939 r. szkolenie prowadzono też na miejscu w Bielsku. W tym przypadku Ekspozytura 2 Oddziału II WP kierowała swoich instruktorów lub zaprzysiężonych oficerów do jego prowadzenia. W trakcie szkolenia przygotowywano uczestników do praktycznych działań z zakresu sabotażu, dywersji i wywiadu, a przed samym wybuchem wojny wyposażano ich w broń krótką z amunicją, materiały wybuchowe, lonty, bomby zegarowe i kolce. Takie zestawy zostały ukryte we wcześniej przygotowanych skrytkach lub magazynach uzbrojenia. W ten sposób w okresie pokojowym zorganizowane zostały przez członków sieci dywersji pozafrontowej tajne magazyny broni. Świadczyło to, iż część członków SN z tego terenu, w tym kierownictwo, była zorientowana w istniejącym zagrożeniu Polski ze strony III Rzeszy, a jednocześnie przygotowana do działań sabotażowo-dywersyjnych i konspiracyjnych po ewentualnym zajęciu tego obszaru przez siły nieprzyjaciela[1].

---

[1] Centralne Archiwum Wojskowe (dalej: CAW), zespół: Komitet Krzyża i Medalu Niepodległości, sygn. 135, *Życiorys J. Pikuły,* [26.1.1939 r.].

Agresja hitlerowska na Polskę nie była zaskoczeniem dla kierownictwa obozu narodowego. Mobilizacja, zwłaszcza sierpniowa w 1939 r., części kadry kierowniczej SN do pododdziałów WP, w tym też członków sieci dywersji pozafrontowej, zdezorganizowała struktury uformowane jeszcze przed wybuchem wojny. Niektórzy opuścili teren Podbeskidzia w obawie o życie rodziny i własne, względnie z polecenia kierownictwa partii politycznych i organizacji paramilitarnych. Pod koniec września Zajączek odbył pierwsze spotkania z niektórymi członkami kierownictwa okręgowego SN. Spotkania te nie miały charakteru organizacyjnego. Celem ich była wymiana poglądów na temat sytuacji społeczno-politycznej i militarnej walczącego jeszcze kraju. W wyniku tych dyskusji w ograniczonym i zaufanym gronie postanowiono przejść do działalności konspiracyjnej. Dopiero w początkach października 1939 r. Zajączek przystąpił do tworzenia nowej organizacji konspiracyjnej o charakterze polityczno-wojskowym[2]. W tym samym czasie członkom SN przekazał polecenie zaprzestania wszelkiej oficjalnej działalności celem uniknięcia prześladowań ze strony władz okupacyjnych. Spotkanie z przedstawicielami organizacji terenowych odbyło się pod koniec pierwszej dekady października 1939 r. Prawdopodobnie uczestniczyli w nim między innymi: kpt. Zajączek, kpt. rez. Henryk Boryczka, prof. Jerzy Ferens, prof. Franciszek Hess, prof. Jan Zamorski, ks. Wranka, ks. Stanisław Słonka, Franciszek Krupa, Wilhelm Bartyzel, Henryk Biłek, Stanisław Jezierski. Na tym spotkaniu podjęto decyzję o rozpoczęciu działalności konspiracyjnej. Jej bazę mieli stanowić sprawdzeni członkowie SN oraz Polacy wyróżniający się w okresie międzywojennym postawą patriotyczną, zaangażowaniem, siłą woli i charakteru. Wówczas sprecyzowano zasadnicze cele oraz kierunki działalności podziemnej, jak: prowadzenie werbunku, zabezpieczenie broni z września 1939 r., zorganizowanie magazynów broni, usunięcie, zabezpieczenie lub zniszczenie dokumentów organizacyjnych, zwłaszcza o charakterze antyniemieckim, przeprowadzanie zagrożonych aresztowaniem osób do Generalnej Guberni względnie na inne tereny, pomoc oficerom i podoficerom WP w przedostaniu się do armii polskiej na Zachodzie oraz udzielanie pomocy materialnej ludności polskiej znajdującej się w trudnej sytuacji[3].

---

[2] Z dokumentów niemieckich wynika, że kpt. Zajączek nie nadał nazwy powstałej organizacji. Z kolei jej członkowie relacjonowali, że miała przyjąć nazwę Tajnej Organizacji Wojskowej (TOW). Trudno jednoznacznie stwierdzić, czy był to kryptonim organizacji dywersji pozafrontowej na tym terenie (Podbeskidzia z Zaolziem), czy też próba powołania nowej organizacji. Odpowiedź nie jest jednoznaczna. Prawdopodobnie było to przyjęcie nazwy już istniejącej sieci dywersji pozafrontowej a w zasadzie kontynuacja jej działalności w warunkach konspiracyjnych, do czego m.in. była przygotowywana. Z podobną nazwą organizacji spotykamy się w Cieszyńskiem i Żywieckim. Zob. Relacje pisemne i ustne udzielone autorowi przez Z. Zajączek, B. Pikułę-Peszkowską, S. Zieleźnik. E. Baczyńską, J. Drożdża, T. Sulickiego, J. Ciepłego, L. Bukojemskiego, J. Nowaka, T. Bielewicza.

[3] Tego ostatniego zadania podjęli się księża uczestniczący w spotkaniu. To właśnie oni włączyli do akcji szersze grono duchowieństwa. W późniejszym czasie ks. Stanisław Słonka kierował akcją pomocy więźniom obozu oświęcimskiego w inspektoracie bielskim ZWZ-AK, będąc w nim jednocześnie starszym kapelanem. Przy komendzie obwodu żywieckiego powołał Komisję Finansową z zadaniem m.in. organizowania pomocy dla Polaków będących w trudnych warunkach bytowych oraz przebywających w więzieniach i obozach koncentracyjnych. W jej skład weszła specjalnie utworzona grupa na czele z ks. Wacławem Młokosa.

Kpt. Zajączek dużo miejsca poświęcał sprawom bezpieczeństwa organizacji. Wydaje się, że wykorzystywał tutaj doświadczenia wyniesione z pracy w sieci dywersji pozafrontowej, zwłaszcza przy tworzeniu struktur terenowych. Poszczególne grupy z dywersji pozafrontowej nie miały możliwości bezpośredniego kontaktu, nie znały też przełożonych wyższych szczebli itd. Podobne rozwiązanie „narzucił" kpt. Zajączek w swojej organizacji. Poza tym był on przeciwnikiem masowych odpraw oraz licznych kontaktów kierownictwa niższych szczebli dowodzenia z podkomendnymi. Preferował spotkania indywidualne i był w tym konsekwentny aż do swojego aresztowania.

W początkowym okresie pracy konspiracyjnej dowództwo skoncentrowało działania na stworzeniu i sukcesywnym rozbudowywaniu szkieletu organizacji. Ważną rolę odegrali wówczas łącznicy, odszukujący i docierający w terenie do rozproszonych członków kierownictwa SN. Część działaczy SN sama docierała do kpt. Zajączka z informacjami o swoich poczynaniach, uzyskując przy tym wskazówki co do dalszej działalności. Z inicjatywy kpt. rez. Henryka Boryczki zaczęto werbować do pracy konspiracyjnej również młodzież, zwłaszcza harcerzy i absolwentów szkół średnich. Wśród pozyskanych był komendant hufca i pogotowia harcerskiego phm. Józef Drożdż. Wezwał on harcerzy do wstępowania w szeregi konspiracji. Pierwsza ich grupa została zaprzysiężona przez kpt. Zajączka 15 listopada 1939 r. Zorganizowane grupy młodzieży skoncentrowały swoją działalność na kolportażu ulotek i prasy konspiracyjnej, samokształceniu oraz pozyskiwaniu żywności, odzieży, środków finansowych itp. z przeznaczeniem dla rodzin znajdujących się w bardzo trudnych warunkach materialnych. W akcję tajnego nauczania włączyli się również nauczyciele, którzy zasilali sukcesywnie szeregi SN[4].

Drugim ośrodkiem ruchu narodowego, powstałym niezależnie od bielskiego, był rejon cieszyński, obejmujący także Zaolzie. Zorganizowali go i kierowali nim ppor. rez. dr Paweł Musioł „Borek" (kierownictwo polityczne), por. rez. Franciszek Potysz „Żmija" (sprawy wojskowe), ppor. rez. Alojzy Targ „Zipser" (sprawy cywilne, łączności i werbunku) i Teofil Kocjan „Świt" (dział opieki społecznej). Cele tego konspiracyjnego ośrodka były zbieżne z dążeniami grupy bielskiej. Nadano mu nazwę Tajnej Organizacji Wojskowej (TOW). Pod koniec listopada 1939 r. doszło do spotkania działaczy obu ośrodków, kpt. rez.

Pieniądze uzyskiwane ze zbiórki i darów przeznaczano na zakup żywności i lekarstw. W podobny sposób postępowali inni księża, łączący pomoc dla mieszkańców z danego terenu z pomocą dla więźniów obozów koncentracyjnych, np. ks. Franciszek Dobrowolski - proboszcz z Wisły, ks. Emil Skudrzyk - wikary ze Strumienia, ks. Józef Skudrzyk - administrator parafii w Czechowicach-Dziedzicach, ks. Byrtula - wikary w Dolnej Lutyni (pomagał nie tylko Polakom, ale też Czechom ostrzegając ich przed konfidentami), emerytowany ks. Rudolf Tomanek z Cieszyna, ks. Henryk Proksch - m.in. wikary we Frysztacie. Zob. M. Starczewski, *Udział duchowieństwa w ruchu oporu na Górnym Śląsku 1939-1945 [w:] Wojskowa służba śląskich duchownych w latach 1918-1980,* praca zbiorowa pod red. Z. Kapały i J. Myszora, Katowice 1999, s. 115-120; relacje pisemne i ustne udzielone autorowi m. in. przez Z. Zajączek, A. Płanika, F. Bociana.

[4] M. Starczewski, *Inspektorat bielski ZWZ-AK* [w:] „Bielsko-Bialskie Studia Muzealne" 1993,1.1, s. 213-217, Relacje pisemne i ustne udzielone autorowi przez E. Baczyńską, J. Nowaka, L. Bukojemskiego.

Zajączka i ppor. rez. dr Musioła. Od tego momentu zaczął się proces scalania obu organizacji, co trwało prawdopodobnie do początków wiosny 1940 r.[5] Tak oceniał dr Targ jednoczenie organizacji i specyfikę konspiracji kpt. Zajączka: „[...] wytworzyła ona najbardziej precyzyjny i rygorystyczny system konspiracji, zachowując najdalej idącą ostrożność w dobieraniu członków. Zimą 1939/1940 doszło do połączenia organizacji Zajączka z organizacją Musioła w tym sensie, że Musioł podporządkował swą organizację Zajączkowi [...]. Organizacja reprezentowała pod względem organizacyjnym, moralnym i ideowo-politycznym wysoki poziom, a kierownictwo dysponowało rzeczywistym autorytetem i cieszyło się pełnym zaufaniem. Na postawę i zachowanie się ludności polskiej wywierała organizacja zasadniczy wpływ [...]”[6].

Organizacja nadal zachowywała charakter cywilnowojskowy, z tym że praca koncentrowała się wokół działań politycznych. W początkach 1940 r. liczyła już ponad 1 tys. członków. Jej rozwój hamowany był jednak przez Zajączka, który podkreślał, że liczy się „jakość” wstępujących, a nie ich ilość. Uważał on, że w przypadku rozpoczęcia działań powstańczych w szeregi walczących włączy się „upatrzone” osoby, czyli te, które zachowały polskość oraz były obserwowane i sprawdzane. Zbyt liczna organizacja, według niego, nie wpłynęłaby na zmianę zachowania władz okupacyjnych, a za to mogła doprowadzić do dekonspiracji. Wzmożony ruch łączników, zbyt częste spotkania kierownictwa różnych szczebli szybko naprowadziłyby hitlerowską służbę bezpieczeństwa na trop organizacji. Tym samym polski stan posiadania uległby osłabieniu, ponieważ aresztowania objęłyby nie tylko członków, ale też ich rodziny i znajomych. Z tego względu kpt. Zajączek zakazał podejmującym działalność konspiracyjną ujawniania swoich nazwisk i miejsca zamieszkania oraz zalecił posługiwanie się tylko pseudonimami.

Z końcem 1939 r. kierownictwo centralne SN podjęło uchwałę o nawiązaniu łączności z działaczami SN na Śląsku. Można postawić hipotezę, że gdyby nie postawa Ślązaka, Władysława Jaworskiego, we władzach centralnych SN, to przyjazd ich przedstawiciela miałby miejsce o wiele później. Prawdopodobnie wówczas powołano oficjalnie Okręgowe Cieszyńsko-Podhalańskie kierownictwo polityczno-wojskowe. Pełnienie funkcji prezesa SN w tym okręgu kontynuował kpt. Zajączek, zaś jego zastępcą został dr Musioł. W skład władz okręgowych weszli jeszcze: kpt. rez. Henryk Boryczka, prof. Jerzy

---

[5] Inicjatorem spotkania był Zajączek, który wcześniej skierował łączniczkę S. Zieleźnik do Cieszyna celem odszukania działaczy ruchu narodowego. Poprzez znajomych dotarła do dr Musioła, który wyraził zgodę na proponowane spotkanie. Po raz pierwszy miało ono mieć miejsce końcem listopada 1939 r. Nie znamy przebiegu tego i następnych spotkań. Zofia Zajączkowa stwierdziła, że mąż był zadowolony z nawiązanego kontaktu, ponieważ swoim wpływem obejmował teraz Cieszyn i Zaolzie. Wynikało to z faktu podporządkowania się dr Musioła i włączenia stworzonej przez niego organizacji w Okręg Cieszyńsko-Podhalański

[6] A. Targ, s. 2-3, msp w zbiorach autora. *Garść wspomnień z okresu początkowego akcji konspiracyjnej na Śląsku i w czasie okupacji,*

Ferens, prof. Franciszek Hess, prof. Jan Zamorski, Alojzy Targ, Wilhelm Bartyzel[7].

Uwagę zwraca fakt, że nie powołano oddzielnego dowództwa okręgowego NOW, lecz w jednej organizacji połączono funkcje polityczne i wojskowe. Oznacza to, że komendantem okręgowym został kpt. rez. Zajączek, zaś jego zastępcą ppor. rez. dr Musioł. Takie rozwiązanie nie może dziwić, ponieważ wymienieni działacze byli oficerami rezerwy, współpracującymi z siecią dywersji pozafrontowej. Mieli więc przygotowanie wojskowe i byli predysponowani do pełnienia tych funkcji. Rozwiązanie powyższe zostało zaakceptowane przez Jaworskiego i stało się obowiązującym na tym terenie. Prawdopodobnie Jaworski wyszedł z założenia, że w niedługim czasie zostaną rozdzielone funkcje cywilne i wojskowe. W rzeczywistości stan taki trwał do 1943 r.

W początkach 1940 r. przystąpiono do rozbudowy politycznych i wojskowych struktur terenowych organizacji, co trwało do wiosny 1940 r. Do tego czasu całością zadań w powiecie bielskim kierował kpt. Boryczka. Jednocześnie zaczęto organizować placówki i punkty kontaktowe. Na początku 1940 r. rozpoczęto też tworzenie placówek politycznych, oznaczając na ich organizatorów między innymi: w Bielsku - kpt. rez. Boryczkę „Doktora Adama", w Białej - kpr. Jana Radonia „Zbyszka", w Chybiu - ppor. rez. inż. Rudolfa Kopela „Sępa", w Dziedzicach - Antoniego Antosiewicza „Gienka", w Jasienicy - Dominika Byloka „Dominusa", w Kętach - Jana Gawędę „Pawła", w Kozach - Józefa Czadca „Romana", w Wilkowie - Walentego Kwaśnego „Kostka"[8].

Dalszy rozwój konspiracji narodowej związany był z wejściem w struktury ZWZ. W lutym 1940 r. kpt. Zajączek i dr Musioł podporządkowali się komendantowi Okręgu Śląskiego ZWZ ppor. rez. Józefowi Korolowi „Staroście", na zasadzie autonomii. Z jego polecenia kpt. Zajączek, jako

---

[7] Zastanawia fakt, dlaczego tak późno zdecydowano się tutaj dotrzeć, jeżeli region ten w okresie międzywojennym był ostoją ruchu narodowego. Zapewne uznano, że możliwości działania w warunkach konspiracyjnych są niezmiernie ograniczone na tym terenie. Wydaje się też, że obszar ten potraktowano jako drugorzędny. Tuż przed Świętami Bożego Narodzenia Jaworski wyjechał z Warszawy do Cieszyna, gdzie nawiązał najpierw kontakt ze swoją rodziną. Dzięki nim dotarł do dr. Musioła, a przez niego do kpt. Zajączka. Ze względów konspiracyjnych było to optymalne rozwiązanie, ponieważ okres Świąt to tradycyjne spotkania rodziny i znajomych. Pogląd ten prezentował dr Targ, który miał uczestniczyć w tych rozmowach. Z kolei Z. Zajączek, J. Drożdż, S. Zieleźnik byli przekonani, że Jaworski spotkał się z kpt. Zajączkiem w Bielsku. Na tej podstawie można przyjąć, że Jaworski spotkał się osobno z jednym i drugim działaczem ruchu narodowego. Wynikiem rozmów była akceptacja konspiracyjnego programu SN i podporządkowanie się centralnemu kierownictwu. Za powyższą tezą przemawiają także wspomnienia Jaworskiego. Możliwe jednak, że dr Targ ma rację, ponieważ po rozmowach indywidualnych mogło dojść do wspólnego spotkania czołowych działaczy tych dwóch ośrodków. Zob. Wojskowy Instytut Historyczny, sygn. III/68/4, k. 18, W. Jaworski, *Stronnictwo Narodowe w okresie wojny 1939-1945*; Relacje pisemne i ustne udzielone autorowi m.in. przez A. Targa, Z. Zajączek.

[8] CAW, *sygn. 177/90, t. 757, J. Radoń. Arkusz ewidencyjny z X1945 r.*; Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach (dalej: AIPN Ka), sygn. 032/33, Ppor. St. Krupski, *Plan operacyjnych przedsięwzięć do obiektowego rozpracowania pod kryptonimem „Wilki"* [1 stycznia 1953 r.], *Wstępne zeznania kierownika politycznego NOW pow. Bielsko-Biała Rajda Mieczysława, „Ostoja"* [brak daty], Spis osób figurujących w sprawie [brak daty - prawdopodobnie z 1952 r. - przyp. M.S], S. Leśny. *Raport do opracowania obiektowego „Wilki" NOW* [brak daty - prawdopodobnie z 1951 r. - przyp. M.S.].

inspektor bielski, obejmował dowodzeniem powiaty: bialski, bielski, chrzanowski, oświęcimski, wadowicki, żywiecki i miasto Bielsko. W skład sztabu inspektoratu bielskiego wchodzili między innymi: por. Andrzej Tomaszczyk „Długi", Alojzy Targ „Zipser", Rudolf Wala, Mieczysław Jonkisz, Jan Jagosz. Przystąpili oni do tworzenia sieci terenowej, przyjmując strukturę ogólnopolską, czyli obwody i placówki. Połączono powiaty bialski, bielski i miasto Bielsko w obwód bielski na czele z kpt. Boryczką i kpt. rez. Karolem Staszkiewiczem jako zastępcą, ppor. Stanisławem Pinczerem jako szefem sztabu, pchr. Erwinem Czają. W obwodzie powołano placówki w: Bielsku (podlegała komendantowi obwodu), Czechowicach-Dziedzicach (komendant ppor. rez. Antoni Węgrzyn „Krukowski", następnie ppor. rez. Karol Warmus i ppor. Rudolf Mazur „Mars" a następnie Jan Betlej), Bulowicach (Jan Barczyk), Jasienicy (Ludwik Kieloch „Roland"), Kozach (Stanisław Zeman „Szary"), Ligocie (Władysław Hess), Kaniowie (Józef Walaszczyk), Porąbce (Władysław Kubalanca). Wiosną 1940 r. przez por. Antoniego Płanika „Lecha" dotarł do Żywca kpt. Zajączek i doprowadził do połączenia grup lokalnych i utworzenia komendy obwodu w składzie: kpt. rez. Wenancjusz Zych „Szary" - komendant, por. Antoni Cader „Rola" - zastępca komendanta, por. Antoni Płanik - szef wywiadu, por. dr Stefan Mirecki - kwatermistrz, ppor. Midor - oficer broni, st. sierż. Marian Kuziela - oficer żywnościowy, sierż. Władysław Marek - oficer taborowy, ks. Stanisław Słonka - oficer finansowy, dr Roman Białas - szef służby sanitarnej. „Szaremu" podlegały placówki w: Żywcu (komendant por. Edward Moroń), Jeleśni (ppor. Stanisław Ziobro do połowy 1940 r., następnie st. sierż. Marcin Szymański „Jastrząb"), Suchej (por. Władysław Malczewski), Łodygowicach (ppor. inż. Kazimierz Baron „Konrad"), Gilowicach - Zadzielu - Rychwałdzie (ppor. Jan Urbaniec „Ponton"), Cięcinie - Milówce - Węgierskiej Górce (kpt. inż. Bronisław Pawłowicz „Guga")[9].

W tym też czasie komenda inspektoratu nawiązała kontakt z Oświęcimiem, powołując komendę obwodową w składzie: Stanisław Dembowicz „Bolesław Śmiały" - komendant, Sanak „Zbroja" - zastępca komendanta, Kazimierz Sokalski „Fis" - adiutant komendanta, Hola „Karny" - oficer broni, Stoczek „Energia" - oficer ds. wojskowych, Wiktor Myrdko „Kalina" - szef wywiadu, Alojzy Banaś „Bolesław Tyczyński" - referent administracyjno-gospodarczy, Chowaniec „Orzeł" - referent spraw polityczno-społeczno-propagandowych, Władysław Onik „Chrobry" - referent opieki społecznej. Placówkami kierowali: Rudolf Wittek „Orzeł" - w Brzeszczach, Jan Barcik „Soła" - w Kętach, Jakuczek „Zaolziański" - w Oświęcimiu, Żabczyński „Boruta" - w Zatorze. Natomiast obwodem wadowickim kierował dr Apolinary Wietrzny „Wiktor" i Tadeusz Wolf „Ryś" jako jego zastępca. Podlegały im placówki w: Andrychowie (komendant Józef Stachura), Wadowicach (por.

[9] Brak dokumentów polskich nie pozwala na przeanalizowanie pierwszego okresu tworzenia sieci dowodzenia i wypracowywania form działalności ZWZ-NOW przez sztab Zajączka. Nie udało się też w pełni odtworzyć sztabu inspektoratu. W tej sytuacji pomocne okazały się dokumenty niemieckie, zwłaszcza akta oskarżenia członków ZWZ-AK. Wśród nich znajdują się też tłumaczenia na język niemiecki raportów o strukturze i stanie liczebnym organizacji.

Kazimierz Biela), Bulowicach (Dwornik), Malcu (Karol Pytkowski), Targanicy (Mieczysław Gieruszczak), Czańcu (Kazimierz Małecki), Nowej Wsi (st. sierż. Barbahin). Kontakt z obwodem chrzanowskim był krótkotrwały, ponieważ wszedł on w skład inspektoratu sosnowieckiego ZWZ. Obwodem tym dowodził wówczas por. Józef Badach „Chazarski" i jego zastępca Stanisław Datoń „Motor", którym podlegały placówki w: Chrzanowie (komendant Tadeusz Siara „Góral"), Szczakowej (por. rez. Tadeusz Musiał „Wirski"), Libiążu (ppor. inż. Józef Dworaczek „Józek"), Chełmku (Kazimierz Balon „Ryś"), Jaworznie (Ferdynand Graczek), Ciężkowicach (Józef Chechelski „Trzęś"), Sierszy (Stanisław Mozgała „Czarny").

Wysiłek organizacyjny sztabu inspektoratu bielskiego efekty przyniósł szybko. Siecią organizacyjną objęto niemal wszystkie miejscowości w podległym terenie, tworząc sekcje, drużyny, plutony, kompanie i bataliony. W raporcie z 1 lipca 1940 r., sporządzonym w obwodzie bielskim, czytamy o zorganizowaniu trzech batalionów, które zostały częściowo zdekompletowane z powodu wywozu na roboty przymusowe do III Rzeszy. I batalion obejmował miejscowości: Bielsko, Biała, Kozy, Bujaków, Międzybrodzie i składał się z trzech kompanii dowodzonych przez dwóch podporuczników i chorążego. II batalion zasięgiem obejmował: Bielsko, Białą, Mikuszowice, Leszczyny, Stare Bielsko i miał cztery kompanie, zaś III batalion był w stadium organizacji. Liczba żołnierzy była zróżnicowana, na przykład w Białej - 50, Hałcnowie 60, Kozach - 57, Dziedzicach -185, Zabrzegu - 72, Bystrej - 40, Wilkowicach 50. Także stan zorganizowania w poszczególnych obwodach był różny, na przykład w oświęcimskim na dzień 21 maja było tylko dziewięć plutonów bojowych, a trzy plutony znajdowały się w końcowym stadium organizacyjnym. Z meldunku złożonego przez kpt. Zajączka do komendy Okręgu Śląskiego wynika, że podległe mu siły liczyły już ok. 5 tys. żołnierzy. Uwagę zwraca fakt, co potwierdza też Artur Humenny „Augustyn" - dowódca 1 plutonu kompanii ppor. rez. Józefa Kawuloka, że w tym okresie przyjmowano do organizacji przede wszystkim ludzi po odbytej zasadniczej służbie wojskowej i szkole podoficerskiej. Tym samym dowódcy różnych szczebli dowodzenia nie musieli organizować podstawowego szkolenia wojskowego, a podczas spotkań ograniczano się do omawiania zagadnień taktycznych. Wynikało to z prowadzonych przez komendę inspektoratu przygotowań do powstania powszechnego z polecenia dowództwa okręgowego ZWZ. Hitlerowski aparat przemocy zauważył to, rozpracowując śląską konspirację. W jednym z dokumentów niemieckich czytamy: „Kierownictwo spoczywało wszędzie w rękach byłych polskich oficerów zawodowych lub oficerów rezerwy. Celem było utworzenie organizacji czysto militarnej, obejmującej przede wszystkim tych Polaków, którzy przeszli już przeszkolenie wojskowe. Spodziewano się, że w ten sposób, na początku zamyślonego powstania, będzie ona natychmiast gotowa do akcji i będzie dużą siłą uderzeniową [...]"[10].

[10] Dokument niemiecki udostępniony autorowi przez J. Niekrasza.

Planowane powstanie w skali ogólnonarodowej miało być skoordynowane z przewidywaną przez gen. Władysława Sikorskiego na wiosnę lub lato 1940 r. ofensywą państw zachodnich przeciwko III Rzeszy. Wydarzenia wojenne na Zachodzie (klęska Francji) przekreśliły te nadzieje, powodując rozczarowanie części społeczeństwa polskiego. Kpt. Zajączek i jego sztab uznali, że nadrzędnym zadaniem w takich okolicznościach jest informowanie ludności o rzeczywistej sytuacji w okupowanym kraju, o działalności rządu polskiego na obczyźnie, tudzież o narastaniu oporu wobec okupantów, a jednocześnie przygotowanie jej do walki obronnej i walki o przetrwanie. Na ten fakt zwracał uwagę w swoich wspomnieniach ostatni szef BIP-u Okręgu Śląskiego AK, ppor. Janusz Rajchman „Sulica", pisząc: „[...] Śląsk przyjmował ciosy zza sztucznej miedzy na długo przed wybuchem wojny. Tutaj więc, wśród Ślązaków, podobnie jak wśród ludzi związanych z tym regionem od czasu powstań, lepiej pojmowano zagrożenie. Toteż właśnie oni naturalnym biegiem rzeczy pierwsi chwytali i za tę szczególnego rodzaju broń - podejmując konspiracyjną działalność informacyjną i propagandową [...]"[11].

Z podobną oceną działań propagandowych polskiej konspiracji na tym terenie spotykamy się w dokumentach niemieckich. Naczelny prokurator Rzeszy przy Trybunale Ludowym pisał: „Do propagandy przykładała organizacja szczególną wagę. Prowadzono żywą propagandę szeptaną i wszędzie rozpowszechniano tworzone w tym celu własne wydawnictwa w postaci nielegalnych gazet i ulotek [...]. Aby uwiarygodnić sukces sprawy polskiej już w najbliższej przyszłości, szeroko rozpowszechniano wiadomości zagranicznych stacji radiowych. Te kłamliwe doniesienia miały znaczny udział w tym, że bardzo szerokim warstwom zdołano wpoić wiarę w pokonanie Niemiec przez mocarstwa zachodnie, a w związku z tym w odrodzenie Polski. Informacje stacji zagranicznych wypełniały również stałą rubrykę w wydawanej przez organizację w Okręgu Śląskim nielegalnej gazecie „Świt". Pismo to przyswoiło sobie w pełni metody wrogiej propagandy zagranicznej i prześcigało się w ciężkim znieważaniu Führera i instytucji niemieckich. Ponadto judzącymi artykułami wzniecało ono stale nienawiść przeciw „niemieckim ciemiężcom [...]"[12].

Pracą propagandową zajmował się na tym terenie por. Andrzej Tomaszczyk, który latem 1940 r. przystąpił do wydawania gazety konspiracyjnej pod tytułem „Przegląd Tygodnia", zostając jej redaktorem. Drukowana była na powielaczu w ilości początkowo kilkudziesięciu, a następnie kilkuset egzemplarzy. Zawierała treści utrwalające postawę patriotyczną Polaków. W Żywcu kpt. rez. Wenancjusz Zych, Jan Urbaniec „Ponton" i Stanisław Góra „Sęp" przystąpili latem 1940 r. do wydawania gazety lokalnej pod tytułem „Hasło". W trójkę przygotowywali maszynopis na podstawie wiadomości radiowych z całego tygodnia. Wydawana była do

---

[11] J. Rajchman, *Jak zakwitną ziemnioki, wrócą wartko Poloki,* Warszawa 1995, s. 4, mps w zbiorach autora.

[12] Anklageschrift 1 Ehemahligen LehrerKarl Kornas (...) Beuthen [24 XI1941], k. 15, odbitka kserograficzna w zbiorach autora.

połowy 1941 r., kiedy to inspektorat bielski zabronił jej powielania. Wówczas zaczęto pisać i powielać komunikaty w postaci gazetki pod tytułem „Jutrzenka", w nakładzie do 100 sztuk. Pierwszy numer zredagowała Elżbieta Gacek, a przy kolejnych udzielali jej pomocy Leopold Maga i Tadeusz Gajda. Redagowanie ulotek i innych materiałów propagandowych wymagało od zespołu redakcyjnego bieżącej orientacji w wydarzeniach międzynarodowych i w sytuacji w okupowanym kraju. Kierownictwo inspektoratu cieszyńskiego ZWZ, na czele z dr. Musiołem, wiadomości te uzyskiwało z nasłuchu zagranicznych stacji radiowych, między innymi w mieszkaniu ks. Wranka, który do organizacji został pozyskany przez ppor. rez. Franciszka Potysza, zastępcę inspektora a zarazem komendanta obwodu jabłonkowskiego. Na tym odcinku działalności konspiracyjnej wyróżniał się też Wiktor Kęsek „Wit Gosiewski", który utrzymywał kontakt z krakowskim ośrodkiem ruchu narodowego. Z Krakowa otrzymywał prasę centralną i regionalną SN, a jednocześnie wydawał własny biuletyn tygodniowy pod tytułem „Ku Pokrzepieniu", z podtytułem „Dla Ciebie Polsko i dla Twej Chwały"[13].

Kierownictwo inspektoratu bielskiego, podobnie jak cieszyńskiego, nie tylko było przekonane o krótkotrwałości okupacji niemieckiej, ale celem przyspieszenia jej likwidacji przystąpiło do opracowania wiosną 1940 r. planu powstania powszechnego na podległym terenie. Zawierał on informacje o sile okupanta i obiektach przez niego zajmowanych oraz podział sił własnych do ich opanowania. Poszczególne pododdziały miały wyznaczone konkretne zadania rozpracowane przez poszczególnych dowódców różnych szczebli. Z kolei komendanci niektórych placówek zamierzali rozwinąć akcję sabotażowo-dywersyjną, na przykład w placówce w Czechowicach-Dziedzicach zaplanowano wysadzanie mostów, linii kolejowych, słupów wysokiego napięcia itd. Zaczęto gromadzić broń i materiały wybuchowe oraz przystąpiono do tworzenia drużyn i plutonów. W połowie 1940 r. rozpoczęto organizowanie grup bojowych i patroli saperskich składających się z saperów wyszkolonych jeszcze w WP.

Podstawowym problemem organizacji było skąpe wyposażenie w broń i materiały wybuchowe, na przykład I batalion bielski miał tylko dwa karabiny i 20 granatów, pluton w Komorowicach dwa karabiny maszynowe, zaś dwa plutony w Hałcnowie - dwa ckm-y. Najlepiej uzbrojone były plutony w Kozach i Lipniku Górnym dysponujące czterema ckm-ami, ośmioma karabinami maszynowymi i 200 granatami ręcznymi. Nie lepsza była sytuacja w innych obwodach, na przykład w żywieckim kpt. Zych polecił zabezpieczyć broń ukrytą przez żołnierzy WP odciętych od swoich pododdziałów we wrześniu 1939 r. W późniejszym okresie stan uzbrojenia uległ poprawie w inspektoratach bielskim i cieszyńskim, z tym iż przeważała broń krótka. Ilość jej wystarczała jednak na uzbrojenie 10-15% stanu osobowego tych inspektoratów. Z tej

---

[13] M. Starczewski, *Udział duchowieństwa...,* s. 109-110; J. Nycz, *Moja praca dla dobra Pol skości,* s. 1-2, mps udostępniony autorowi przez Władysława Niemczyka; relacje pisemne i ustne udzielone autorowi przez m.in.: por. W. Niemczyka, por. F. Bociana, prof. hm J. Drożdża.

przyczyny komendanci inspektoratów i niższych szczebli domagali się dozbrojenia pododdziałów przez Okręg, tym bardziej, że teren ten, w myśl koncepcji dowództwa, miał stanowić bazę powstania i powinien zostać opanowany własnymi siłami. Bez dozbrojenia wykonanie tego zadania było nierealne[14].

Kpt. rez. Zajączek przestrzegał podległe sobie sztaby przed niebezpieczeństwem gromadzenia meldunków z terenu, czy też robienia listy członków SN i ZWZ. Nie dostosował się do jego poleceń ppor. Korol. 27 sierpnia 1940 r. zginął w willi „Lusia" w Wiśle. Przechwycony wówczas przez Gestapo meldunek z 1 lipca 1940 r. zawierał informację o liczbie 14 tys. żołnierzy należących do Okręgu. Hitlerowski aparat bezpieczeństwa zaskoczony został liczebnością ZWZ i jego działalnością. W celu rozbicia polskiej konspiracji postanowiono wprowadzić w jej struktury agentów lub pozyskać ich dobrze poprzez załamanie w śledztwie lub obietnicę wolności. Szczególnie niebezpieczną agentką Gestapo okazała się Helena Matheja, nazwana „Krwawą Julka", która była łączniczką ppor. rez. Karola Kornasa - szefa wywiadu Okręgu Śląskiego ZWZ. Prawdopodobnie to ona wydała hitlerowcom kpt. Zajączka, którego aresztowano 21 listopada 1940 r. Konsekwencją działań Gestapo było rozbicie w grudniu 1940 r. Okręgu Śląskiego ZWZ i ujęcie całego jego kierownictwa[15].

Fakt ten przyczynił się w początkach 1941 r. do zakończenia współpracy ZWZ i SN. Warto podkreślić, że była to pierwsza w skali kraju akcja scaleniowa sił wojskowych SN i ZWZ. Kierownictwo polityczne SN z tego terenu, na czele z kpt. Zajączkiem i dr. Musiołem, decyzję o akcji scaleniowej podjęło samodzielnie, mimo że Zarząd Główny SN był temu przeciwny. Fuzja organizacyjna była korzystniejsza dla ZWZ, ponieważ SN-NOW wchodząc do ZWZ zaangażował całość sił i środków oraz autorytet swoich działaczy politycznych i wojskowych. Na efekty nie czekano długo. W połowie 1940 r. inspektoraty bielski i cieszyński liczyły już blisko 7 tys. żołnierzy.

Kierownictwo polityczno-wojskowe nie kontynuowało już wspólnego wysiłku w walce z okupantem. Należy stwierdzić, że SN-NOW prowadziły od tego czasu działalność niezmiernie osłabione. Tylko nieliczne drużyny i plutony ZWZ składające się z członków SN zdecydowały się przejść do NOW. W zasadzie była to budowa SN i NOW od podstaw i to wtedy, kiedy rozwinęła się już konspiracja polityczna i wojskowa, licząca na tym terenie kilkadziesiąt

---

[14] M. Starczewski, *Inspektorat bielski ZWZ...,* s. 224.

[15] Kpt. rez. Zajączek umieszczony został w obozie oświęcimskim, gdzie został przewieziony z więzienia katowickiego. Schorowanemu Zajączkowi z pomocą pospieszyli dr Adam Gijewski i dr Okoński. Pomoc żywnościową zorganizowali dla niego Roman Taula i J. Szymański z Chorzowa - zatrudniony w kuchni obozowej. Podczas przesłuchań przez Gestapo nie przyznawał się do działalności konspiracyjnej. Sądzony był w Katowicach i skazany na karę śmierci. 31 11942 r. osadzono go w piwnicy bloku XI obozu oświęcimskiego, gdzie miał zginąć śmiercią głodową. 27 II 1942 r. kapo Mauer zmiażdżył mu klatkę piersiową, skacząc po niej, co doprowadziło do zgonu. Zob. odpisy relacji dr. Kuczbary i R. Taula w zbiorach autora, udostępnione przez Z. Zajączek; M. Starczewski, *Ruch oporu na Górnym Śląsku...,* s. 96.

różnych organizacji. Wielu członków ruchu narodowego powtórnie wstępowało do SN, pozostając jednocześnie w ZWZ.

Członkowie SN winą za aresztowania dokonane w swoich szeregach obarczali bezpodstawnie działaczy ZWZ. Wielu członków stanęło przed dylematem, czy pozostać w ZWZ, czy też przejść z powrotem do SN. Niektórzy działali jednocześnie w SN i ZWZ, lecz nie informowali najczęściej o tym swoich przełożonych. Taka podwójna przynależność nie była wskazana, ponieważ w przypadku aresztowania i załamania się, zdekonspirowaniu uległyby obie organizacje już na szczeblu terenowym.

Próbę odtworzenia struktur terenowych i kierownictwa politycznego Okręgu Cieszyrisko-Podhalańskiego SN-NOW podjął Wiktor Kęsek „Wit Gosiewski", „Piotr", któremu aktywnej pomocy udzielił por. rez. Józef Pikuła „Jacek"[16]. Centrala SN zaaprobowała aktywność Kęska w Okręgu, ale oficjalnie nie zezwoliła mu na objęcie kierownictwa. Możliwe, że zamierzała najpierw ocenić jego predyspozycje do pełnienia tej funkcji oraz wyniki w odbudowie struktur terenowych. Tak więc Okręg przez kilka miesięcy pozbawiony był oficjalnego kierownictwa politycznego i wojskowego. Dopiero w czerwcu 1941 r. działacze krakowscy SN z polecenia Zarządu Głównego SN umożliwili wyjazd Kęska do Warszawy i spotkanie się z jego przedstawicielami. Tam zatwierdzony został na stanowisku prezesa Zarządu Okręgu Cieszyńsko-Podhalańskiego SN, otrzymał wytyczne i instrukcje do pracy oraz polecenie odtworzenia struktur NOW. Po powrocie na Śląsk „Piotr" usankcjonował dotychczasowe Kierownictwo Okręgowe, w którym byli między innymi: „Jacek", prof. Jerzy Ferens, prof. Zamorski, Rudolf Radoń „Poloński", Stanisław Śpiewak, Józef Nowak[17]. Ponieważ „Piotr" nie miał przygotowania wojskowego, więc do pomocy przydzielono mu por. Pikułę. Prawdopodobnie była to inicjatywa kierownictwa krakowskiego NOW, a konkretnie jego komendanta, mjr. Władysława Owoca „Pawła", który znał obu działaczy. „Piotr" wykazywał nie tylko odwagę, ale i zdolności organizacyjne. W początkowym okresie przebywał w terenie, docierał do komórek i wskazanych miejscowych działaczy politycznych i wojskowych. Miał dar pozyskiwania sobie ludzi i przekonywania ich do aktywnej działalności konspiracyjnej. Dotarł między innymi do ppor. rez. Radonia, który już wcześniej wyróżniał się w pracy konspiracyjnej. W improwizowanej komendzie okręgu został zastępcą Wiktora

---

[16] Wcześniej „Jacek" był łącznikiem między kpt. Zajączkiem a krakowskim kierownictwem polityczno-wojskowym ruchu narodowego, a pośrednio też z Zarządem Głównym SN. Kierownictwo centralne SN poprzez Okręg Krakowski SN przesyłało instrukcje i wytyczne do pracy dla Okręgu Cieszyńsko-Podhalańskiego, które odbierał „Jacek" i dostarczał do „Wolfa". Po jego aresztowaniu nawiązał współpracę z Kęskami, o czym poinformował krakowskie kierownictwo SN, a ono kierownictwo centralne. Kęskowie nie zostali zdekonspirowani, co jest zasługą kpt. Zajączka, który z „Piotrem" spotykał się osobiście. W śledztwie nie załamał się, więc „Piotr" mógł kontynuować działalność konspiracyjną, rozszerzając ją poza powiat wadowicki.

[17] AIPN Ka sygn. 032/33, Mjr Piwoński, *Charakterystyka kontrwywiadowcza województwa katowickiego* [VI 1957; B. Pikuła-Peszkowska, *Gdzie jest Twój grób Ojcze?*, Bytom 1997, s. 87-88; relacje pisemne i ustne udzielone autorowi m.in. przez: L. Bukojemskiego, J. Nowaka, mjr. S. Piworiskiego, kpt. R. Puchałę, kpt. Cz. Gęborskiego, por. Cz. Łukasika].

Kęska, pełniąc jednocześnie funkcje szefa wydziałów organizacyjnego, łączności i zaopatrzenia oraz komórki legalizacji. Nie tylko wywiązywał się z tak licznych obowiązków, lecz także znajdował czas na prowadzenie szkolenia podległych współpracowników oraz pozyskiwanie nowych członków do NOW. To był doskonały, chociaż niedoceniany przez przełożonych, organizator struktur terenowych. Wszędzie zwracał uwagę na przestrzeganie podstawowych wymogów pracy konspiracyjnej. Podobnymi cechami wyróżniał się por. Pikuła „Jacek". To dzięki tym dwom oficerom nastąpił rozwój NOW w tym okręgu, łącznie z wyszkoleniem młodszej kadry dowódczej. Zainspirowali oni kursy podchorążych piechoty i podoficerskie, które rozpoczęły się już 1 kwietnia 1942 r.[18].

W tym samym czasie „Piotr" nawiązał współpracę polityczną i wojskową z pozostałymi powiatami. W powiecie wadowickim pozyskał między innymi por. Ryszarda Gaździckiego „Ryszarda", kpr. podch. Walentego Więckowskiego „Andrzeja", „Orlicza" (jednego z nich miał wyznaczyć na komendanta powiatowego NOW). Komendantem powiatu żywieckiego mianował por. Mieczysława Jonkisza „Dunikowskiego", „Visa" (od kwietnia 1943 r. obowiązki te objął ppor. Leszek Bukojemski „Lucjan") i zaakceptował proponowane osoby na dowódców placówek, na przykład pchr. Kowalczyka w Rajczy, Habdasa „Adena" w Jeleśni, ppor. rez. inż. Karola Garę w Żywcu, ppor. rez. Danka w Łodygowicach, sierż. Bolesława Wnętrzaka w Gilowicach. Powiatem bielskim NOW dowodził ppor. rez. Józef Borgieł „Józwa", zaś placówkami między innymi: sierż. Jan Betlej „Dembowski" w Dziedzicach, Gabryś w Białej, Stefan Sordyl „Mirski" w Kętach, Teofil Iskrzycki „Iskra" w Jawiszowicach, Dominik Bylok „Sojka" w Czechowicach[19]. Latem 1942 r. kierownictwo polityczno-wojskowe ustaliło kryptonimy dla komend powiatowych, na przykład Bielsko - „Burza", Wadowice - „Wichura", Żywiec - „Żywioł", Oświęcim - „Ogień", Cieszyn - „Chmura", Frysztat - „Fala". W tym też czasie kierownictwo centralne nakazało dowództwu Okręgu Cieszyńsko-Podhalańskiego NOW przystąpić do organizowania plutonów i kompanii Straży Bezpieczeństwa[20].

Jesienią 1941 r. por. rez. inż. Antoni Studencki „Bystry" spotkał się z przedstawicielem Komendy Głównej NOW Janem Kornasem „Piotrem", który zaproponował nie tylko współpracę, lecz także scalenie wszystkich organizacji o

---

[18] Konspiracyjny kurs podchorążych piechoty prowadzony był w zespołach 2 - 3 osobowych. Uczestnikami kursu mogli być członkowie SN - NOW posiadający wykształcenie średnie. Szkolenie prowadzone było zasadniczo przez podoficerów zawodowych i rezerwy. Program kursu opracował prawdopodobnie por. Pikuła. Absolwenci tych kursów awansowani byli do stopnia sierżanta pchr. w przypadku dowódcy plutonu i plut. pchr. w przypadku zastępcy dowódcy plutonu. Zob. CAW, sygn. 177/90, t. 675., L. Bukojemski, *Oświadczenie* [22 IV 1947 r.], k. 142-143; AIPN Ka sygn. 032/33 kpt. J. Gajek, *Opracowanie bez tytułu dotyczące działalności Okręgu Cieszyńsko-Podhalańskiego SN-NOW w okresie okupacji***.** [2 II 1953 r.]; *Polański. Do Komendy Danuta w miejscu postoju.* [19 VIII 1943 r.], odbitka kserograficzna w zbiorach autora.

[19] CAW, sygn. 1048/64/5, *Z. Jankę, Wykaz ujawnionych członków AK Okręgu Śląsk.* [28 II1946] k. 23- 24; AIPN Ka sygn. 032/33, *Opracowanie bez tytułu dot. działalności SN i NOW w okresie okupacji i po wojnie.* [31 11953 r.].

[20] Załącznik nr 4, k. 1-2 [prawdopodobnie z lata 1942 r.], odbitka kserograficzna w zbiorach autora.

charakterze narodowym i o zbieżnych celach. Po pewnym czasie „Bystry" ustosunkował się pozytywnie do propozycji „Piotra" i podjął rozmowy z kierownictwem polityczno-wojskowym Okręgu Cieszyńsko-Podhalańskiego SN-NOW. Na przełomie 1941/1942 r. doszło do spotkania w Żywcu pomiędzy Wiktorem Kęskiem a por. rez. Studenckim - komendantem Tajnej Organizacji Niepodległościowe (TON). W rozmowach tych uczestniczyli jeszcze „Poloński" i Józef Ciepły „Topola" - zastępca komendanta TON. Wynikiem tych rozmów było wejście TON w skład NOW na zasadach autonomii oraz zmiana nazwy na Tajną Organizację Narodową (TON). Nazwa ta używana była w komórkach terenowych. W połowie 1942 r. szeregi NOW powiększyły się o ok. 5 tys. członków TON, lecz nie zostały jeszcze scalone z komórkami w terenie. Wówczas to „Bystry" został zastępcą komendanta Okręgu Cieszyńsko-Podhalańskiego SN-NOW. Tymczasem Gestapo było już na tropie TON i zdołało wprowadzić w jej szeregi agentów. Jednym z nich był Roman Czarnota, pełniący funkcję łącznika. Według T. Sulickiego wydawał on w ręce Gestapo „spalonych" członków, których przeprowadzał przez granicę. We wrześniu 1942 r. rozpoczęły się aresztowania w TON, które objęły też członków SN-NOW. 6 września 1942 r. ujęto „Bystrego", którego kilka miesięcy później (29 marca 1943 r.) rozstrzelano w Oświęcimiu. Akcja Gestapo trwała aż do lutego 1943 r. Rozbito podczas niej całkowicie TON i ujęto około 800 jej członków, których kierowano do zastępczego więzienia policyjnego w Mysłowicach. Wiktor Kęsek „Piotr" ujęty został przypadkowo w Wadowicach 12 lutego 1943 r., ponieważ miał „słabe" dokumenty (niezbyt precyzyjnie podrobione). „Piotr" przewieziony został do wiezienia w Bielsku, przy czym nie został rozszyfrowany jako komendant NOW i prezes SN Okręgu Cieszyńsko-Podhalańskiego. Po krótkim śledztwie został wysłany do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, a następnie przewieziony do obozu koncentracyjnego w Mauthausen[21].

O aresztowaniach tych meldował Komendant Główny AK gen. Stefan Rowecki „Kalina", „Grot" do Naczelnego Wodza. W meldunku tym czytamy: „[...] istniejące w rejonie Bielska Narodowe Oddziały Wojskowe ostatnio silnie ucierpiały na skutek aresztowań. Współpracowały one z Tajną Organizacją Narodową, rozwijając żywą działalność scaleniową, kierowaną przez Kraków. Stosunek tych organizacji do PZP [kryptonim AK - przyp. M.S.] był do niedawna wybitnie wrogi. Stosowano próbę odciągania członków, a nawet istnieją uzasadnione podejrzenia członków, że przez walki i oskarżenia przyczynili się do „wsypy" w PZP. Kierownictwo NOW sprawuje znany warchoł, były członek PZP, skazany na karę śmierci. [...]"[22].

---

[21] Relacje pisemne i ustne udzielone autorowi m.in. przez: gen. bryg. Z. Waltera-Jankego, płk. A. Siemiginowskiego, J. Ciepłego; J. Kęsek, *Własnoręczne zeznanie z dn. 29 VII 1945 r.*, k. 3, odbitka kserograficzna w zbiorach autora.

[22] CA KC PZPR, teczka nr 21, Kalina, Meldunek nr 189 [4 V 1943 r.] - [wymieniona jednostka znajduje się obecnie w zespole KC PZPR w zasobie Archiwum Akt Nowych w Warszawie - przyp. red.]. Ocena komendanta NOW przedstawiona przez komendę Okręgu Śląskiego AK była jednostronna. Faktem było, że W. Kęsek był przeciwny podporządkowaniu się AK po doświadczeniach wejścia w lutym 1940 r. sił

W 1942 r. rozpoczęły się rozmowy na szczeblu kierownictwa centralnego SN-NOW i Komendy Głównej AK odnośnie realizacji rozkazu Naczelnego Wodza gen. broni Władysława Sikorskiego, dotyczącego akcji scaleniowej. Po wstępnych rozmowach kierownictwo polityczno-wojskowe ruchu narodowego postanowiło zapoznać się ze stanowiskiem poszczególnych komend okręgowych NOW i zwołało odprawę. Odbyła się ona 1 lipca 1942 r. w Warszawie na Żoliborzu. Doszło wówczas do rozłamu. Przeciwny rozłamowi był komendant Okręgu Cieszyńsko-Podhalańskiego Wiktor Kęsek udzielił poparcia Komendzie Głównej NOW i Prezydium SN[23]. W kolejnej odprawie w Komendzie Głównej NOW w listopadzie 1942 r. uczestniczyli por. Pikuła i ppor. R. Radoń. Mjr Władysław Owoc przedstawił ich między innymi ks. prof. Janowi Stępniowi „Jankowskiemu" - członkowi Zarządu Głównego SN. Podczas odprawy omawiano sprawy scalenia z AK, zapoznając się między innymi z rozkazem Naczelnego Wodza z 15 sierpnia 1942 r., w którym czytamy między innymi: „Wszystkie organizacje wojskowe, istniejące na terenie kraju, których celem jest współdziałanie w walce z nieprzyjacielem lub w pomocniczej służbie wojskowej, podporządkowuję dowódcy AK [...]. Dowódca AK zapewnia organizacjom tym wszelką pomoc i środki konieczne do wykonania powierzonych im zadań o charakterze wojskowym, a to: uzbrojenie, zaopatrzenie materiałowe, pieniądze itp. w ilościach ustalonych przez niego i przy uwzględnieniu jego możliwości [...]. Organizacje wojskowe, uchylające się od podporządkowania dowódcy AK nie będą uznane przez władze polskie [,..]"[24].

Zapoznano się też z rozkazem gen. Roweckiego „Grota" z 4 listopada 1942 r., w którym stwierdzał, iż z tym dniem przyjął pod swoje rozkazy oddziały NOW zorganizowane i zgłoszone przez kierownictwo SN: „[...] Witam w szeregach konspiracyjnych Sił Zbrojnych - NOW, i liczę, że jej szeregi wydatnie zwiększą zastępy wojska [...]. Wszyscy przeszli przez ofiarny trud podziemnej walki z okupantem. Ostateczne zespolenie wszystkich dotychczasowych przygotowań do czynu zbrojnego w Kraju, doprowadzi do jedności gwarantującej nam zwycięstwo [...]"[25]. Te i inne odpisy rozkazów przekazane zostały podczas odprawy dla przedstawicieli Okręgu Cieszyńsko-Podhalańskiego NOW, tj. „Jacka" i „Polońskiego". Wykonanie tych rozkazów na omawianym terenie było możliwe w późniejszym czasie, ponieważ uwagę skoncentrowano na zminimalizowaniu strat osobowych będących wynikiem

---

narodowych do ZWZ. Także niektórzy oficerowie z SN-NOW pozostający w AK powracali do NOW, np. kpt. rez. Boryczka - komendant Obwodu Bielskiego AK - z częścią stanu osobowego zasilił NOW w lipcu 1942 r. Wcześniej na ten temat rozmawiał m.in. z ppor. Franciszkiem Bocianem - komendantem placówki AK w Czechowicach-Dziedzicach, który wyraził chęć powrotu do NOW. Charakterystyka „Piotra" jest nie tylko jednostronna, ale wręcz obrażająca i nie licująca z godnością oficera lub oficerów piszących meldunek do Komendanta Głównego AK.

[23] J. Terej, *Rzeczywistość i polityka. Ze studiów nad dziejami najnowszymi Narodowej Demokracji,* Warszawa 1979, s. 263; J. Kęsek, *Własnoręczne zeznanie...,* s. 4; W. Jaworski., op. cit, s. 96-97.

[24] Sikorski. *Rozkaz.* [15 VIII 1942], k. 1, odbitka kserograficzna w zbiorach autora.

[25] Grot. *Rozkaz.* [4 XI 1942], k. 1, odbitka kserograficzna w zbiorach autora.

częściowego rozpracowania struktur SN-NOW przez hitlerowski aparat bezpieczeństwa. Pomimo tych przedsięwzięć wielu członków zostało wówczas ujętych, inni w obawie przed aresztowaniem opuścili miejsce zamieszkania. Kilkuset członków znalazło się w więzieniach a część skierowana została później do obozów koncentracyjnych. Straty były tak znaczące, że w konsekwencji okręg został rozbity.

Po aresztowaniu por. Wiktora Kęska „Piotra" obowiązki jego przejął brat Jan „Zygmunt". „Piotr" systematycznie informował go o działalności SN i NOW, lecz nie wyznaczał do pełnienia funkcji w kierownictwie, aby nie został zdekonspirowany. „Zygmunt", jako prezes i komendant Okręgu Cieszyńsko-Podhalańskiego, postanowił odtworzyć sieć dowodzenia i dotrzeć jak najszybciej do podległych komórek SN-NOW. Do współpracy pozyskał członków, których wyznaczył na następujące stanowiska: zastępca komendanta Okręgu i szef Wydziału Organizacyjnego - ppor. rez. Rudolf Radoń „Poloński", szef Wydziału Operacyjno-Wyszkoleniowego - por. (kpt.) Józef Pikuła „Jacek", szef wywiadu - kpt. Michał Sadnicki „Stefan", szef kontrwywiadu - ppor. (por.) Tadeusz Sulicki „Alexander", szef uzbrojenia - por. Mieczysław Jonkisz „Vis", szef łączności - ppor. Elżbieta Baczyńska „Basia", „Jerychonka", komendantka Narodowej Organizacji Wojskowej Kobiet JOWK) - kpt. Józefa Bełtowska „Rola", szef legalizacji - ppor. rez. R. Radoń „Poloński", kierownik spraw młodzieżowych - sierż. pchr. Józef Nowak „Zbigniew".

Prawdopodobnie z inicjatywy mjr. Owoca „Pawła" doszło do spotkania „Zygmunta" z centralnym kierownictwem politycznym i wojskowym w Warszawie, w maju 1943 r. Wówczas „Zygmunt" został zatwierdzony na stanowisku prezesa okręgu SN. Na komendanta okręgu NOW zaproponował on swojego brata Władysława Kęska „Mieczysława Igniewicza". Ten uczył się zaledwie kilka miesięcy w szkole podchorążych rezerwy, nie miał więc przygotowania wojskowego do pełnienia tak ważnego stanowiska. Prawdopodobnie z tej przyczyny Komenda Główna NOW nie zaakceptowała go na tym stanowisku, bo 20 sierpnia 1943 r. funkcję tę objął por. Pikuła - oficer doświadczony w pracy konspiracyjnej i przygotowany do działalności sabotażowo-dywersyjnej i partyzanckiej jeszcze w czasach pracy w sieci dywersji pozafrontowej. W szeregach NOW cieszył się od dawna uznaniem i szacunkiem, zwłaszcza jako fachowiec od spraw wojskowych w konspiracji.

Wcześniej, przypuszczalnie pod koniec maja 1943 r., „Zygmunt" po powrocie z Warszawy zwołał odprawę okręgową, podczas której poinformował o zatwierdzeniu go przez kierownictwo centralne SN na stanowisku prezesa i p.o. komendanta Okręgu Cieszyńsko-Podhalańskiego NOW. Uczestników odprawy zobowiązał do odbudowy dowództw powiatowych i niższych szczebli w oparciu o przekazaną im instrukcję organizacyjną powiatu, którą opracował na podstawie wytycznych Komendy Głównej NOW[26]. W rozkazie nr 3 z 6

[26] AIPN Ka, sygn. 032/33, *Schemat organizacyjny Okręgu NOW* [brak daty], A. Morawski, *O prawdziwy obraz Inspektoratu Bielskiego AK*, s. 84, mps udostępniony autorowi przez płk. B. Hojnackiego; relacje

czerwca 1943 r. poinformował o objęciu komendy okręgu (kryptonim „Barbara”) z dniem 15 lutego 1943 r. i polecił bezwzględnie obsadzić w powiatach następujące funkcje: komendanta, zastępcy komendanta a jednocześnie szefa wydziału organizacyjnego, szefa wydziału informacji, szefa wydziału zaopatrzenia i szefa wychowania narodowego. Podległych dowódców powiatów zobowiązał do sporządzenia raportu stanu na dzień 30 czerwca 1943 r., w którym zawarte miały być dane o ilości broni i innego sprzętu wojskowego, o liczebności członków NOW, liczebności młodzieży i Straży Bezpieczeństwa[27]. Do tego rozkazu dołączone zostały załączniki, z których piąty poświęcony został przeprowadzaniu przez przełożonych kontroli w formie inspekcji: „[...] Najlepszym środkiem kontrolnym jest niewątpliwie inspekcja. Inspekcja z jednej strony umożliwia władzom wyższym poznanie potrzeb terenu i warunków jego pracy, bez znajomości których dobre kierowanie organizacją jest niemożliwe, z drugiej strony wzmaga poczucie odpowiedzialności niższych organów i odpowiedzialność tą czyni rzeczywistą, nadto daje najlepsze możliwości instruowania niższych władz [...]”[28].

Komendant okręgu i jego sztab systematycznie kontrolowali podległe komendy powiatowe i obwodowe. Z jednej strony zwracali uwagę na szkolenie a z drugiej na organizowanie plutonów jako samodzielnych pododdziałów. Dowódcy w podległym sobie terenie zobowiązani zostali do przeszkolenia kadry dowódczej przynajmniej do dowódcy drużyny w walkach: partyzanckich, leśnych i o miejscowość. Uwagę zwraca fakt, że liczba zorganizowanych plutonów w powiatach była niezmiernie mała, na przykład powiat bielski liczył pod koniec czerwca 1943 r. już 1382 żołnierzy (w tym: pięciu oficerów, dziewięciu podchorążych, 27 podoficerów zawodowych, 227 podoficerów rezerwy) a tylko 11 plutonów. Ogółem stan okręgu wynosił wówczas 4897 członków[29]. Dane te wskazują, że okręg dysponował znacznymi siłami wojskowymi, lecz nie zorganizowanymi w pododdziały. Dowództwo okręgu kładło nacisk na ich utworzenie, ponieważ rozpoczęto przygotowania do akcji scaleniowej. Brak zwartych pododdziałów podczas jej finalizacji spowodowałby włączenie pojedynczych żołnierzy NOW do plutonów czy kompanii AK. Problem ten omawiany był na kolejnych odprawach, lecz bez widocznych rezultatów. Świadczyć o tym może raport stanu za III kwartał 1943 r., w którym nie wykazano wzrostu liczby plutonów w powiecie bielskim, a odwrotnie - jej zmniejszenie się do ośmiu.

W zaistniałej sytuacji 30 września 1943 r. szef wydziału organizacyjnego „Poloński” rozkazał, aby natychmiast przystąpiono do organizowania: „[...] samodzielnych jednostek wojskowych (plutony, drużyny)

---

pisemne i ustne udzielone autorowi m.in. przez: kpt. A. Morawskiego, kpt. A. Płanika, por. F. Bociana, L. Bukojemskiego.

[27] Tadeusz. *Rozkaz nr 3/43*. [6 VI1943 r.], k. 1-2, odbitka kserograficzna w zbiorach autora.

[28] Załącznik nr 5 [do rozkazu nr 3/43 z 6 VI 1943 r.], *Wytyczne do rozkazu o inspekcjach, k. 1,* odbitka kserograficzna w zbiorach autora.

[29] AIPN Ka sygn. 032/33, Mjr Piwoński, *Charakterystyka kontrwywiadowcza...,* k. 201-206; Raport stanu za II kwartał 1943 r., k. 1, odbitka kserograficzna w zbiorach autora.

do dnia 6 października 1943 r. Na dzień zaś 8 października br. przedłożyć raporty według doręczonych na odprawie wzorów [...]”[30]. Z kolei Komendant Główny NOW ppłk. Józef Rokicki „Michał” w rozkazie „S.C.” podkreślał, że po scaleniu z AK: „[...] oddziały wojskowe NOW pozostają w składzie organizacyjnym własnym [...] i nie będą reformowane, przy czym zmiany personalne w obsadzie dowództw będą ograniczone do życiowych konieczności, na przykład strat bojowych [...]. NOW zachowuje przez obie fazy [I i II faza scalenia - przyp. M.S.] swobodę działalności propagandy i wychowania ideowego oddziałów [...]”[31]. Jednocześnie zwracał on uwagę, że ten rozkaz oraz rozkaz Komendy Głównej AK z 14 sierpnia 1943 r. muszą znać wszyscy członkowie komend NOW, zaś komendanci okręgów i powiatów posiadać przez cały czas w swoich kancelariach konspiracyjnych i prowadzić rozmowy scaleniowe w oparciu o te dokumenty.

Rozmowy scaleniowe pomiędzy Okręgiem Śląskim AK a Okręgiem NOW „Barbara” zapoczątkowane zostały w czerwcu 1943 r. w Sosnowcu. Uczestniczyli w nich por. Pikuła i ppor. Radoń z NOW oraz mjr dypl. Zygmunt Jankę „Walter” i kpt. Antoni Cichy (od 1950 r. Morawski) „Rybicki”. Nie przyniosły one konkretnych ustaleń, ponieważ NOW nie był przygotowany do akcji scaleniowej. Prawdopodobnie Jan Kęsek na odprawie majowej 1943 r. w Warszawie zobowiązał się do rozpoczęcia rozmów scaleniowych w następnym miesiącu, co też wykonał. Jednak przedstawiciele NOW postawili takie żądania, zwłaszcza w zakresie obsady personalnej, że ich przyjęcie nie było realne. Doskonale wiedzieli, że AK nie zaakceptuje ich postulatów, tym bardziej iż odrzucili wszelki kompromis. Po dwóch dniach rozmowy zostały przerwane. „Walter” wspominał, że zaskoczony został nieustępliwością przedstawicieli NOW, zwłaszcza w sprawie obsady stanowisk na szczeblu okręgu, inspektoratów i obwodów[32].

Kierownictwo polityczno-wojskowe SN i NOW przerwę w rozmowach scaleniowych wykorzystało między innymi na uregulowanie spraw organizacyjnych. Uwagę zwraca fakt, że proces przygotowań do kolejnej próby zjednoczenia z AK został przyspieszony po wyznaczeniu por. Pikuły „Jacka” na komendanta Okręgu. Z jednej strony zarządził on zmianę kryptonimu Okręgu NOW „Barbara” na „Chrobry”, a z drugiej rozkazał utworzyć wojskową sieć łączności, ponieważ dotychczas korzystano z sieci politycznej SN. Szefem łączności została ppor. Elżbieta Baczyńska „Basia”, której polecono zorganizować skrzynki i lokale konspiracyjne do przeprowadzania odpraw itd. Spełniały one ważną rolę, ponieważ były istotnym elementem zapewniającym bezpieczeństwo członkom, zwłaszcza dowódcom różnych szczebli dowodzenia. Szczególnie cenne były miejsca spotkań na plebaniach. Najczęściej punkty

---

[30] Raport stanu za III kwartał 1943 r., k. 1, odbitka kserograficzna w zbiorach autora; *Poloński. Rozkaz.* [30 IX 1943 r.], k. 1, odbitka kserograficzna w zbiorach autora; relacja ustna udzielona autorowi przez gen. bryg. Z. Waltera-Jankego.

[31] *Michał. Rozkaz „S.C”* [31VIII1943 r.], k. 1, odbitka kserograficzna w zbiorach autora.

[32] Relacja ustna udzielona autorowi przez gen. bryg. Z. Waltera-Jankego.

kontaktowe i kwatery znajdowały się u tych księży, którzy zaangażowani byli w pracę konspiracyjną, jak na przykład: ks. Jojko w Żywcu, ks. Wacław Młokos w Milówce, ks. Stanisław Słonka w Zabłociu, ks. Stanisław Władysław Rosenburg de Grohs, ks. Franciszek Szymeczka „Piotr" w Rychwałdzie. Ten ostatni udostępniał budynek probostwa na odprawy, między innymi odbyła się tam na przełomie 1942/1943 r. narada przedstawicieli inspektoratu cieszyńskiego z członkami czeskiego ruchu oporu[33].

Nowy komendant okręgu w rozkazie nr 1 z sierpnia 1943 r. informował o nawiązaniu współpracy z AK, ale zabraniał przechodzenia członków NOW do tej organizacji. Podkreślał, że pododdziały NOW przejdą do AK w drugiej fazie scalania, co spowoduje pozostanie w terenie tylko struktur politycznych. W tym celu zalecił rozbudowę kierownictw politycznych na szczeblu obwodów i placówek, aby mogły oddziaływać na scalone pododdziały NOW w AK. Struktury polityczne nakazał tworzyć w tych miejscowościach, gdzie był lub miał być zorganizowany co najmniej pluton. W dalszej części rozkazu czytamy, że: „[...] okres organizacyjno-werbunkowy się skończył, czas przystąpić do budowy samodzielnych plutonów bojowych. Do drugiej fazy akcji scaleniowej z AK musi NOW być zreformowana. Komendanci obwodów przystąpią do przygotowania swojego terenu do reorganizacji. Reorganizacji oddziałów dokona komendant wojskowy powiatu w czasie inspekcji wojskowej, która nastąpi w najbliższych dniach [...]"[34].

Faktycznie dopiero w październiku 1943 r. nastąpiło oddzielenie pionu politycznego od wojskowego. Wówczas to wydzielono ze struktur politycznych powiatów, obwodów i placówek komendy NOW tych szczebli dowodzenia. W skład komendy powiatowej NOW mieli wchodzić: komendant, zastępca komendanta a zarazem szef wydziału organizacyjnego, szef łączności, szef wywiadu, szef wydziału zaopatrzenia, szef wydziału propagandy (wychowania narodowego). Podobną strukturę miały mieć obwody, zaś placówki składać się miały z komendanta, szefa organizacyjnego oraz szefa łączności. Jednocześnie przypominano, że w skład plutonu miały wchodzić: dowódca, poczet dowódcy, trzy drużyny po 19 ludzi, sekcja ckm, sekcja łączności i sekcja pionierów. Sekcje te nie były obowiązujące w plutonach, w których brakowało żołnierzy wyszkolonych w tych specjalnościach[35].

Zmiany w strukturze Okręgu Cieszyńsko-Podhalańskiego podyktowane były planowaną akcją scaleniową. Z jednej strony podjęto działania zmierzające - do dostosowania struktury dowódczej i terenowej do istniejącej w AK, a z drugiej do rozbudowy aparatu politycznego w celu ciągłego oddziaływania w przyszłości na pododdziały NOW wcielone do AK. Dopiero 25 października

---

[33] AIPN Ka sygn. 032/33, „Wojciech". Doniesienie [30 IX 1950 r.], kpt. T. Kubica. *Uwagi i wnioski do sprawy obiektowego rozpracowania kryptonim ,K-15"* [9 XI1954 r.]; CA KC PZPR, zespół: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, t. 47, *Arkusze ewidencyjne ujawnionych członków AK Wadowice.* [Zob. uwagi redakcji do przypisu 22].

[34] *Polański. Rozkaz nr 1,* [VIII 1943 r. J, k. 2, odbitka kserograficzna w zbiorach autora.

[35] *Do Komendy NOW,* [10 X 1943 r.], k. 1 odbitka kserograficzna w zbiorach autora.

1943 r. komendzie okręgowej NOW nadano kryptonim „Oręż”, co wskazuje, iż uzyskała samodzielność w sprawach wojskowych, chociaż podlegała okręgowemu kierownictwu politycznemu. Zostało to usankcjonowane 30 października 1943 r., kiedy komendę „Chrobry” przekształcono w Wydział Likwidatora „Lipnickiego”[36]. Od tego czasu decyzje wewnętrzne NOW sygnowane były przez Jana Kęska, czyli kierownika politycznego okręgu SN. W grudniu 1943 r. zakończono reorganizację struktur wojskowych, tworząc trzy komendy podokręgowe o kryptonimach: „Oręż I” (Bielsko), „Oręż II” (Żywiec), „Oręż III” (Cieszyn). W podokręgach tych dokonano zmian organizacyjnych, a mianowicie powiaty przekształcono w obwody, a obwody w rejony[37].

W listopadzie 1943 r., po dokonaniu reorganizacji w terenie, dostosowaniu struktur do obowiązujących w AK, utworzeniu drużyn i plutonów, powrócono do rozmów scaleniowych. W rozmowach w Bielsku uczestniczył kpt. Antoni Planik „Lach” i kpt. Cichy „Roch” z AK oraz por. J. Pikuła i Władysław Kęsek „Igniewicz”. Rozmowy były trudne i długie, ponieważ przedstawiciele NOW dążyli do uzyskania najkorzystniejszej pozycji w strukturach AK. Pod koniec lutego 1944 r. osiągnięto porozumienie w zakresie techniki scalania. Ustalono, iż na poszczególnych szczeblach dowodzenia kierownictwo przejmuje przedstawiciel tej organizacji, która jest liczniejsza. Inspektorem bielskim pozostał kpt. Cichy, a jego zastępcą do spraw wojskowych kpt. Michał Sadnicki „Stefan” z NOW. Komendantem obwodu wadowickiego AK został ppor. Antoni Nowak „As” z NOW. Szefem łączności w inspektoracie bielskim AK została ppor. E. Baczyńska, zaś komórka legalizacji prowadzona przez por. Radonia miała nadal pracować na potrzeby SN oraz udzielać pomocy inspektoratowi bielskiemu AK. Natomiast kpt. J. Pikuła „Ernest” (awansowany przez NOW, a nie przez ppłk. dypl. Jankego) objął stanowisko szefa Oddziału V k Okręgu Śląskiego AK. W trakcie rozmów scaleniowych uzgodniono, że: „[...] obwody „Bojownia” [Żywiec - przyp. M.S.] i Bielmo [Oświęcim - przyp. M.S.] prowadzone będą przez dotychczasowe komendy AK, natomiast obwody „Brzemię” [Bielsko - przyp. M.S.] i „Beczka” [Wadowice - przyp. M.S.] przez komendy NOW - uzupełnione przez członków AK, względnie innych organizacji. W pierwszym wypadku oddziały NOW, a w drugim oddziały AK otrzymują nazwę WSOP [Wojskowa Służba Ochrony Powstania - przyp. M.S.] i będą dowodzone przez podinspektorów WSOP-u”[38].

---

[36] *J.Pikuła. Rozkaz* [25 X 1943 r.]., k. 1, odbitka kserograficzna w zbiorach autora.

[37] *Rozkaz tajny* [15 XII 1943 r.], k. 1, odbitka kserograficzna w zbiorach autora.

[38] Akcję scaleniową podzielono na dwie fazy. W pierwszej fazie planowano: ustalić program i terminarz scalania, zapoznać się z kadrą dowódczą i ją zaprzysiężyć, rozpoznać służby i pododdziały oraz je zaprzysiężyć. W drugiej fazie zamierzano dokonać likwidacji dowództw NOW, wyznaczyć oficerów NOW do pełnienia funkcji w AK, ustalić system łączności i zadania dla wcielonych do AK pododdziałów NOW. Komendant Okręgu Śląskiego AK ppłk. dypl. Jankę podkreślił, że: „[...] obydwaj zastępcy [kpt. Cichy i por. W. Kęsek - przyp. M.S.] prowadzą akcję scaleniową równocześnie i w ścisłym porozumieniu. Wymagane jest od obydwóch okazywanie dobrej woli i zrozumienia się we współpracy. Wypadki nieporozumień lub sprzeczności wobec akcji scalania należy meldować do Okręgu [...]. Obydwaj zastępcy obowiązani są oddziaływać na podwładnych w kierunku wyeliminowania zadrażnień politycznych czy personalnych i winni

W kilkanaście dni później kpt. Pikuła wydał „Rozkaz scaleniowy”, w którym czytamy: „[...] wcielone będą oddziały zorganizowane jako plutony i samodzielne drużyny, które posiadają rozbudowaną organizację propagandy w oddziałach, powiązaną ściśle z komórkami propagandy terytorialnej, mają odpowiednią obsadę dowódców i porządnie wykończoną organizację [...]”. Jednocześnie kpt. J. Pikuła zwrócił uwagę, że komendy NOW na poszczególnych szczeblach dowodzenia mogą być zlikwidowane tylko wówczas, jeżeli przekazane zostaną wszystkie pododdziały NOW i oficerowie komend. Pododdziały te po scaleniu nadal zachowają nazwę NOW. Dlatego też, pomimo wcielenia ich oraz komend do AK: „[...] nie przestaje NOW istnieć. Żyć będzie w swych oddziałach, jako żywy, dynamiczny organizm ideowy i pragnę, aby oddziały te wyróżniały się swą postawą, karnością, odwagą i przodowały w AK [...]”[39].

Akcja scaleniowa nie zakończyła się zgodnie z planem, lecz trwała do lipca 1944 r. Prezes Okręgu Cieszyńsko-Podhalańskiego SN nie był zbytnio zainteresowany w przyspieszaniu realizacji umowy scaleniowej. Doskonale zdawał sobie sprawę, że nie może jej zerwać, bo decyzja nie należała do niego, lecz do kierownictwa centralnego. Może liczył na to, że komendant Okręgu Śląskiego AK dokona zmian w umowie scaleniowej na korzyść NOW. Także kierownictwa terenowe stawiały wygórowane żądania odnośnie obsadzania swoimi ludźmi stanowisk w AK. Niektórzy przedstawiciele tych dowództw przeciwni byli akcji scaleniowej i dlatego ją opóźniali. Nie bez znaczenia był fakt, że cieszący się autorytetem kpt. Pikuła - komendant okręgowy i likwidator NOW - został aresztowany przez Gestapo (8 maja 1944 r.) na dworcu w Kędzierzynie[40].

Akcja scaleniowa z NOW wzmocniła znacznie Okręg Śląski AK, w tym inspektorat bielski. Ten ostatni zasiliło co najmniej 40 plutonów oraz 2 plutony szkieletowe z obwodów: Wadowice, Żywiec, Bielsko, Oświęcim. Istnieją rozbieżności co do liczby żołnierzy przekazanych z tych obwodów do AK. Przyjmuje się, że NOW przekazał temu inspektoratowi ponad 1,8 tys. członków. Liczba ta jest prawdopodobnie zaniżona, bo przekazano tylko dwa plutony szkieletowe, które mogły liczyć po ok. 40 osób. Natomiast przyjmując za podstawę do obliczenia liczebności pełnego plutonu tylko trzy drużyny i poczet dowódcy, ale bez sekcji specjalistycznych, to liczył on nie mniej niż 65 osób. Oznacza to, że szeregi AK zasilone zostały nie mniej niż ok. 2,5 tys. żołnierzy NOW w inspektoracie bielskim, który tym samym mógł wykonać zadania planowane w ramach akcji „Burza”. Uzyskano wiele nowych placówek, a jednocześnie wzmocnieniu uległy już działające. Inspektorat wzbogacił się o kadrę dowódczą oficerską, a zwłaszcza podoficerską, i o wzorce przestrzegania

---

być propagatorami zgodnej współpracy i żołnierskiego braterstwa.” Zob. *Roch. Odpis z rozkazu Komendanta Okręgu* [5. III 1944 r.], k. 1-2, odbitka kserograficzna w zbiorach autora.

[39] *Jacek. Rozkaz scaleniowy.* [22 III 1944 r.], k. 2, odbitka kserograficzna w zbiorach autora.

[40] CA KC PZPR, sygn. 214/8-1, Stiiber. Tagesrapport Nr 1/1. Oppeln 711944, Stiiber. Tagesrapport Nr 1 /II. Oppeln 1 II 1944; Alboldt. Tagesrapport Nr 2/5. Oppeln 12 V1944, k. 80.

zasad konspiracyjnych. Ponadto zyskał też rozbudowaną siec łączności - 11 skrzynek kontaktowych i sześć zakonspirowanych lokali dla „spalonych" członków organizacji. Nie można pominąć uzbrojenia, które było przechowywane między innymi w magazynach broni w Wapienicy, Czarnolesiu i w Domu Katolickim w Bielsku. Komendant Okręgu Śląskiego AK, ppłk. dypl. Janke jednoznacznie ocenił akcję scaleniową: „[...] Dużo wartościowego materiału ludzkiego. W oparciu o NOW Inspektorat Bielski uzyskuje pełną wartość [...]"[41].

Po aresztowaniu kpt. Pikuły komenda okręgowa NOW zaprzestała działalności. Część jej członków objęła wyznaczone stanowiska w sztabie inspektoratu lub w obwodach. Wraz z upływem czasu zaczęły pogłębiać się antagonizmy między niektórymi oficerami NOW a kpt. Cichym, który nie potrafił nawiązać koleżeńskiej współpracy. Latem 1944 r. doszło do sporów pomiędzy komendą inspektoratu a kierownictwem politycznym SN, które wobec tego zapowiedziało wycofanie swoich sił z AK w obwodzie wadowickim. O decyzji pchr. Władysława Kęska „Igniewicza" poinformowany został przez chor. Nowaka i „Wilka" zastępca inspektora Stanisław Chybiński, który ocenił ten fakt: „[...] jako zbrodniczy czyn Igniewicza godzący w dobro AK". Powyższa decyzja spotkała się z krytyką części kadry NOW, doprowadzając do rozłamu. W zaistniałej sytuacji komendant okręgu ppłk. dypl Jankę stwierdził: „[...] nie można traktować obwodów NOW jako wcielonych do AK. W ogóle trzeba się zastanowić i zbadać, czy jest to w ogóle materiał nadający się do wojska. Chwilowo odciąć się od tego obwodu. Wstrzymać wszelkie dotacje pieniężne dla tego obwodu. Jeżeli podobnie jest w innych obwodach, to trzeba będzie wszcząć dochodzenie i sprawy oddać do Wojskowego Sądu Specjalnego przeciw przywódcom i prowodyrom. Broń przywłaszczoną odebrać [...]". Takie stanowisko komendanta okręgu przedstawione zostało kierownictwu SN i obwodu wadowickiego, który wycofał się ze współpracy z AK. W meldunku chor. Nowaka „Asa" do zastępcy inspektora Chybińskiego „Lacha" z 9 października 1944 r. czytamy: „[...] po porozumieniu się z komendantem Wilkiem, jak również ze wszystkimi kierowniczymi osobistościami wojskowymi powiatu Wadowice i Żywca postanowiliśmy kontynuować dalszą współpracę z AK i zbiorowo przeciwstawić się wszelkiej szkodliwej akcji politycznej wśród oddziałów NOW [...]"[42].

---

[41] Okręg Śląski AK wzmocnił się jeszcze o następującą liczbę plutonów NOW w następujących inspektoratach: katowicki - 40, sosnowiecki - 24, tarnogórski - 12. Zob. *Walter. Raport.* [14 VI1944 r.], k. 1 (odbitka kserograficzna w zbiorach autora); Archiwum Urzędu Ochrony Państwa w Katowicach, kpt. Z. Kubiak, *Raport wszczęcia rozpracowania obiektowego.* [26 11951 r.], [materiały te obecnie znajdują się w zasobie AIPN Ka, sygnatura trudna do ustalenia - przyp. red]; relacje pisemne i ustne udzielone autorowi m.in. przez: gen. bryg. Z. Waltera-Jankego, kpt. A. Płanika, kpt. A. Morawskiego.

[42] *As. Pismo do Lacha,* [9 X 1944 r.], odbitka kserograficzna w zbiorach autora; *Lach. Meldunek do Waltera.* [6 XI1944 r.], odbitka kserograficzna w zbiorach autora; *Walter.* Dokument skierowany do Lacha, zdekompletowany - brak 1 i 2 strony, k. 3-4, odbitka kserograficzna w zbiorach autora.

W rzeczywistości współpraca pomiędzy kierownictwem Okręgu Cieszyńsko-Podhalańskiego SN a Komendą Okręgu Śląskiego AK była tylko pozorna. SN przystąpiło w tajemnicy przed AK do odtworzenia Okręgu NOW pod kryptonimem „Bolesław". Jego komendantem został W. Kęsek „Kania", który podał się do dymisji 1 listopada 1944 r. Dowództwo objął prawdopodobnie Rudolf Radoń „Nissa". W rozkazie wydanym 5 listopada 1944 r. polecił przywrócić poprzednią strukturę organizacyjną. Odtworzono więc komendy powiatowe NOW, a zlikwidowano w politycznym kierownictwie powiatowym Wydział VII - wojskowy. Komendant powiatowy NOW w stosunku do powiatowego kierownika politycznego SN zajmował równorzędne stanowisko. Pod koniec października 1944 r. prezes Okręgu Cieszyńsko-Podhalańskiego SN oświadczył na odprawie, że kontakty z inspektoratem AK są nieaktualne, ale komendy powiatowe NOW nadal są w AK. Sytuacja powyższa była wynikiem nieporozumień, błędów i fermentu panującego w komendzie inspektoratu po wyjeździe kpt. Cichego do Krakowa w lipcu lub sierpniu 1944 r. a planowany krótkotrwały tam pobyt inspektora przeciągnął się do grudnia 1944 r. Próba dowodzenia inspektoratem spoza podległego terenu zakończyła się niepowodzeniem i doprowadziła do osłabienia działalności AK. Było to konsekwencją nieporozumień między członkami sztabu inspektoratu na tle wzajemnego oskarżania się. Negatywną rolę odegrał zwłaszcza ppor. cz. w. Andrzej Harat „Czysty" - zastępca inspektora. Jego zachowanie budziło najwięcej zastrzeżeń, ponieważ nie przestrzegał zasad obowiązujących w podziemiu, co groziło dekonspiracją. Kierownictwo polityczne SN wykorzystało tę sytuację w inspektoracie i rozpoczęło przygotowania do zorganizowania Narodowego Związku Wojskowego[43].

Zaprezentowany dotychczas materiał pozwala na konstatację, że czołowi działacze ruchu narodowego, na czele z kpt. Zajączkiem, nie czekali na odgórne wytyczne, lecz już pod koniec 1939 r. przystąpili do przygotowań powstańczych. Jako pierwsi w kraju, bo już w lutym 1940 r., zaangażowali się w akcję scaleniową z ZWZ i wspólnie wypracowali koncepcję działania, która była zbieżna z późniejszym planem rządu polskiego na emigracji i Komendy Głównej ZWZ-AK. Oznacza to, że na tym terenie zrodziła się idea odzyskania niepodległości w drodze powstania powszechnego.

Ograniczona objętość tekstu uniemożliwia przedstawienie całokształtu działalności SN i NOW na tym terenie, ale pozwala stwierdzić, że Bielsko w skali omawianego obszaru pełniło dla ruchu narodowego identyczną rolę, jak Warszawa dla całej Polski. Była to kontynuacja wpływu tego miasta na region z okresu międzywojennego.

---

[43] *Ostoja. Do Komendanta NOW.* [30 XI1944 r. J, k. 1, odbitka kserograficzna w zbiorach autora; K. Komorowski, *Polityka i walka. Konspiracja zbrojna ruchu narodowego 19391945,* Warszawa 2000, s. 198

idę tropami umarłych
przeszłość odtwarzam skrzętnie
tworząc nowe obrazy
z tych źródeł skojarzeń
zawieszonych pomiędzy
czasem minionym
a jutra przedświtem
wiersz bolesny
piszę
samym sobą
i o tych co w gettach zginęli
warszawskim
łódzkim
częstochowskim
i o tych co w piecach spłonęli
w krematoriach
Auschwitz-Birkenau
Treblinki
Bełżca
i o tych
co na ulicach Kielc polegli
krwią znacząc bruki kamienne
- sumienia współczesnych
i o tych
dla których miejsca zabrakło
w Ojczyźnie swojej

wiersz idąc tropami umarłych
– autor Adam Alfred Zych

SŁOWNIK BIOGRAFICZNY

(2039 biogramów),

ADAMASZEK STEFAN,

Więzień w KL Auschwitz nr 19880, E-88.

Urodzony 14.12.1905 r. w Kończycach. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu gestapo w Bielsku, przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 4.08.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jaki więzień nr 19880, po jakimś czasie zmieniono mu status na więźnia „wychowawczego”[44] nr E-88. Nieznany jest dalszy los tego więźnia.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 731.

ADAMCZYK RUDOLF (ojciec),

Więzień w Strumieniu, w Bielsku.

Urodzony 9.09.1890 r., zamieszkały w Strumieniu. Aresztowany 10.12.1939 r. za przedwojenną działalność polityczną, więziony w miejscowym areszcie w Strumieniu, a następnie przewieziony do więzienia w Bielsku. Po około trzech miesiącach, tj. 15.03.1940 r. odzyskał wolność - zwolniony do domu

Bibliografia: Zbiory dokumentów K. Wójtowicza.

ADAMCZYK RUDOLF (syn),

Więzień w Strumieniu, w Bielsku, w Weimarze.

Urodzony 15.08.1911 r., zamieszkały w Strumieniu. Aresztowany 7.12.1939 r. za przedwojenną działalność polityczną, uwięziony w miejscowym areszcie w Strumieniu, stamtąd przesłany do więzienia w Bielsku, a następnie przewieziony do odbycia dalszej kary w Weimarze. Po zwolnieniu z więzienia i powrocie do domu, wysłany na roboty przymusowe w Turyngii, skąd powrócił do kraju 31.07.1945 r.

Bibliografia: Zbiory dokumentów K. Wójtowicza.

ADAMIK WILHELM,

Żołnierz kampanii wrześniowej.

Urodzony 19.04.1916 r., zamieszkały w Cieszynie i w tej miejscowości był w młodości aktywnym harcerzem II i IV Drużyny Harcerzy. Zmobilizowany (stop. wojsk. sierżant); brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. W nieustalonych okolicznościach przedostał się na zachód, gdzie walczył z hitlerowskim okupantem, w 304 dywizjonie bombowym Ziemi Śląskiej - był członkiem załogi „Wellingtona” jako strzelec. W nocy z 20 na 21.10.1941 r. wziął udział w wyprawie lotniczej. Po zbombardowaniu Emdem w rejonie wyspy Helgoland, samolot został zestrzelony i runął do morza. Zginęła cała 6 osobowa załoga, w tym sierżant Adamik.

---

[44] **Więzień wychowawczy** – od połowy 1941 r. gestapo a rejencji katowickiej przekazywało do KL Auschwitz „na wychowanie” robotników, przeważnie Polaków, zatrudnionych w zakładach przemysłowych na Śląsku. Więźniowie ci nie byli zaliczani do więźniów politycznych, lecz mieli specjalny status więźniów wychowawczych (Erziehungshäftlinge − EH). Ich warunki pobytu w obozie nie różniły się od tych, w jakich żyli inni więźniowie. Różnica w statusie tej kategorii więźniów w porównaniu ze statusem innych kategorii polegała na tym, że byli oni osadzani w obozie na czas określony – oficjalnie do 8 tygodni, w praktyce często znacznie dłużej (według strony internetowej PMA-B).

Bibliografia: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 129; informacja dodatkowa dr płk rez. Mieczysława Starczewskiego.

ADAMUS STANISŁAW,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau.

Urodzony w 1913 r. w Ropicy – Zaolzie i zamieszkały w tej miejscowości do 1923 r., a następnie do 1945 r. mieszkaniec Sibicy – także Zaolzie. Ukończył gimnazjum matematyczno-przyrodnicze w Cieszynie, później kontynuował naukę w Wyższej Szkole Rolniczej w Cieszynie, gdzie uzyskał dyplom inżyniera. Aresztowany 24.04.1940 r. i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Dachau. Odzyskał wolność – zwolniony z obozu w 1941 r. Nieznany jest dalszy okupacyjny los tego więźnia ponad to, że od 1945 r. zamieszkał w Grodźcu, gmina Jasienica, powiat bielski.

Bibliografia: Archiwum dr n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko (092).

ADLER EDWARD,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony w 1933 r., zamieszkały w Ustroniu, syn Ferdynanda. Aresztowany i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziony został do KL Auschwitz, gdzie zginął **w 1943 r.**

Postscriptum: Rodzina Adlerów była obywatelami polskimi pochodzenia żydowskiego, którą aresztowano w 1943 i w tym samym roku zamordowano w obozie koncentracyjnym Auschwitz-Birkenau.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 74; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

ADLER ELWIRA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzona w 1905 r., zamieszkała w Ustroniu, żona Ferdynanda. Aresztowana i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie zginęła **w 1943 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 74; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

ADLER ERNEST,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Mieszkaniec Ustronia, syn Ferdynanda, inżynier. Aresztowany (w okresie 1943/1944 r.) wraz z ojcem i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz, gdzie **zginął** - nieznane są okoliczności oraz data jego śmierci.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (144); w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

ADLER FANNY,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzona w 1935 r. w Ustroniu i zamieszkała w tej miejscowości, córka Ferdynanda. Aresztowana i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie zginęła **w 1943 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 74; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

ADLER FERDYNAND,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony w 1899 r., zamieszkały w Ustroniu, zięć Eliasza Landsberga; inżynier. Aresztowany w okresie 1943/1944 r. wraz z synem Ernestem oraz córką Franciszką i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz, gdzie **zginął** - nieznane są okoliczności oraz data jego śmierci.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (144); J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 74; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

ADLER FRANCISZKA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Mieszkanka Ustronia - córka Ferdynanda. Aresztowana w okresie 1943-1944 r. wraz z ojcem i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** - nieznane są okoliczności oraz data jej śmierci.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (144); w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

ALTMAN STEFANIA z d. PILZER,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzona 29.09.1896 r. w Cieszynie, podczas okupacji hitlerowskiej zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana, przetrzymana w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła końcem listopada **1944 r.**

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina*, s. 47; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

AMSTERDAM GELA,

Więźniarka getta w Jaworznie, w Sosnowcu, w KL Auschwitz.

Urodzona 6.02.1925 r. w Cieszynie, podczas okupacji hitlerowskiej zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana i w transporcie zbiorowym przewieziona do getta w Jaworznie, stamtąd do więzienia w Sosnowcu. Dnia 3.08.1943 r. przesłana do KL Auschwitz, gdzie **zginęła -** nieznana jest data oraz okoliczności jej śmierci.

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina*, s. 48; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

AMSTERDAM HILDA,

Więźniarka getta w Jaworznie, więzienia w Sosnowcu, w KL Auschwitz.

Urodzona 10.12.1922 r. w Cieszynie, podczas okupacji hitlerowskiej zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana i w transporcie zbiorowym przewieziona do getta w Jaworznie, stamtąd do więzienia w Sosnowcu. Dnia 3.08.1943 r. przesłana do KL Auschwitz, gdzie **zginęła -** nieznana data oraz okoliczności śmierci.

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina*, s. 48; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje..

AMSTERDAM LUDWIK,

Wywieziony na Sybir.

Urodzony 4.02.1897 r. w Cieszynie, podczas okupacji hitlerowskiej zamieszkały w Czeskim Cieszynie. W 1939 r. uchodził przed wojskami niemieckimi do Lwowa. W tym mieście został aresztowany przez sowietów i wywieziony na Sybir, gdzie zmarł **12.03.1942 r.** w Kańsku.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 47.

AMSTERDAM MORIC,
Więzień w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.
Urodzony 18.11.1893 r. w Cieszynie, podczas okupacji hitlerowskiej zamieszkały w Czeskim Cieszynie. Aresztowany i po krótkim przetrzymaniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziony do więzienia lub obozu – gdzie **zginął.**
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 47.

ARBTER KAROL,
Żołnierz kampanii wrześniowej.
Urodzony 25.09.1914 r., mieszkaniec Cieszyna, w młodości harcerz IV Drużyny Harcerzy w Cieszynie, drużynowy II DHPC[45] w Czeskim Cieszynie. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Uniknął niewoli, osiadł w Warszawie, gdzie zmarł **25.11.1941 r.** na wskutek odniesionych ran w potyczkach z hitlerowskim okupantem – podczas kampanii wrześniowej.
Bibliografia: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 129.

ARTEMKO JÓZEF,
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau.
Urodzony w 1910 r. w Wiśle (48) i zamieszkały w tej miejscowości; kierownik miejscowej mleczarni. Aresztowany w 1940 r. i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Dachau, gdzie zginął w **1941 r.**
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (051)

ARTENKO JÓZEF,
Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen.
Urodzony w 1890 r., zamieszkały w Wiśle (480); farmaceuta, właściciel willi „Arkona". Aresztowany na początku 1940 r. i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Mauthausen, gdzie zginął **13.08.1940 r.**
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 14.

AUERBACH ARNOST,
Więzień w Bańskiej Bystrzycy.
Urodzony 18.05.1931 r. w Cieszynie, podczas okupacji hitlerowskiej zamieszkały w Czeskim Cieszynie. Przed czystkami rasowymi uciekł do Słowacji, gdzie 2.12.1944 r. został aresztowany i osadzony w więzieniu w Bańskiej Bystrzycy. Zastrzelony w tym więzieniu **20.12.1944 r.**
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 48.

AUERBACH EDYTA,

---

[45] DHPC – Drużyna Harcerstwa Polskiego w Republice Czeskiej.

Więźniarka w Bańskiej Bystrzycy.
Urodzona 6.10.1907 r. w Cieszynie, podczas okupacji hitlerowskiej zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Przed czystkami rasowymi uciekła do Słowacji, gdzie 2.12.1944 r. została aresztowana i osadzona w więzieniu w Bańskiej Bystrzycy. Zastrzelona w tym więzieniu **20.12.1944 r.**
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 48.

BABIK JAN,
Więzień w Skoczowie, w Cieszynie, w Katowicach.
Urodzony 1.06.1890 r. w Brzezince koło Andrychowa, syn Józefa i Marii, wykształcenie podstawowe; rolnik. W latach 1906-1920 przebywał w Stanach Zjednoczonych. Powrócił do kraju w 1920 r., kupił gospodarstwo rolne, tartak oraz młyn w Pogórzu i na tym gospodarstwie pracował. Od 1940 r. był związany z organizacją konspiracyjną „Biały Orzeł", do której należeli jego synowie Edwin i Tadeusz oraz ich koledzy Paweł Morkisza, Paweł Gamrota, Jan Handzla (z Pogórza Skoczowa i okolicy). Ich działalność ograniczała się do słuchania radia zagranicznego, spisywania tych wiadomości na maszynie w formie ulotek a następnie rozpowszechniania wśród zaufanych Polaków. W dniu 1.08.1941 r. policja niemiecka dokonała rewizji w domu Babika i znalazła ukryte w młynie radio oraz maszynę do pisania. Aresztowano jego, syna Tadeusza, drugi syn Edwin uniknął aresztowania, lecz po kilku dniach nastąpiły dalsze aresztowania członków organizacji: Pawła Morkisza, Pawła Gamrota, Jana Handzla z Pogórza i innych konspiratorów ze Skoczowa i okolicy. Jan z aresztu w Skoczowie przewieziony został do więzienia gestapo w Cieszynie, a stamtąd 1.01.1942 r. przetransportowany do więzienia w Katowicach, gdzie zginął **1.06.1943 r.**
Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 3.

BABIK TADEUSZ,
Więzień w Skoczowie, w Cieszynie, w Katowicach, w Rawiczu.
Urodzony 24.01.1921 r. w Pogórzu, syn Jana i Julii, uczeń gimnazjum w Cieszynie. Podczas okupacji był na utrzymaniu rodziców i pomagał w rodzinnym gospodarstwie. Od 1940 r. z ojcem, bratem Edwinem należał do organizacji konspiracyjnej „Biały Orzeł". W młynie ojca mieli oni zakonspirowane radio - więc słuchali audycji zagranicznych, przepisywali zasłyszane wiadomości na maszynie i kolportowali wśród zaufanych ludzi. Policja niemiecka od dłuższego czasu posiadała informacje o ich działalności i w dniu 1.08.1941 r. dokonała rewizji w domu Babików(znaleziono wówczas nielegalnie ukrywane radio). Aresztowano ojca oraz Tadeusza. a po kilku dniach resztę członków organizacji. Po przesłuchaniu na policji w Skoczowie, przewieziono go do więzienia gestapo w Cieszynie, a 1.01.1942 r. przetransportowano do więzienia w Katowicach. Stamtąd, 19.09.1942 r. przewieziony został do więzienia w Rawiczu, gdzie zginął **25.11.1943 r.**
Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 3.

BACIK WŁADYSŁAW,

Więzień w Bielsku, w KL Auschwitz nr E-1266.
Urodzony 17.04.1911 r., zamieszkały w Strumieniu. Aresztowany 2.02.1942 r. pod zarzutem przynależności do ruchu oporu. Przetrzymywany do 17.02.1942 r. w areszcie gestapo w Bielsku, a następnie przetransportowany do KL Auschwitz. W lutym 1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy" nr E-1266. Zwolniony z obozu 22. 02.1942 r. Zmarł na gruźlicę po powrocie do domu **13.12.1943 r.** – choroby tej nabawił się w obozie.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 783; zbiory dokumentów K. Wójtowicza.

BADURA ALOJZY, pseud. „Stary", „Tobiasz",
Zginął jako partyzant.
Urodzony 19.06.1901 r. w Łazach (226); gmina Jasienica i tam zamieszkały do 1920 r., następnie mieszkaniec Chorzowa; ślusarz w kopalni. W okresie okupacji hitlerowskiej wrócił do Łazów, zaangażował się w ruchu oporu - był partyzantem oddziału „Czantoria" od 1941 r. do 1943 r. Geneza tego oddziału sięga utworzonej w maju 1941 r. kilkuosobowej grupy partyzanckiej przez Karola Schreibera „Jastrzębia" w rejonie Czantorii Wielkiej. Zginął w bunkrze **30.11.1943 r.**
Postscriptum: Alojzy Badura zginął wraz z Janem Bujokiem, Janem Polokiem, Józefem Prokopem, Pawłem Śliżem, Klemensem Starzykiem.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (171); dodatkowa informacja dr płk rez. Mieczysława Starczewskiego.

BADURA PAWEŁ,
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Gusen.

Urodzony 4.10.1883 r. w Goleszowie, zamieszkały w Ropicy; rolnik. Przed drugą wojną światową aktywny działacz społeczny. Aresztowany 24.04.1940 r., więziony w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Dachau gdzie przebywał w okresie od 24.04. do 25.05.1940 r. i dalej przesłany do KL Gusen, gdzie przebywał od 26.05.1940 r. Odzyskał wolność 28.12.1940 r. – zwolniony z obozu.
Bibliografia: Archiwum Kongresu Polaków w RC – kartoteki więźniów KL Dachau.

BADURA JÓZEF,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 1472.

Urodzony 5.01.1906 r. w Ustroniu, zamieszkały w okresie okupacji hitlerowskiej w Brennej Leśnej, syn Zuzanny Majętny z d. Badura. Aresztowany i po uwięzieniu w Cieszynie w transporcie zbiorowym z rejencji katowickiej

przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 9.08.1940 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 1472. Zginął **19.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 22633/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 12:30, określenie przyczyny zgonu: „Herzmuskelinsuffizienz" (niewydolność mięśnia sercowego).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 42; APMA-B *Księga zgonów,* t. 16, s. 93.

BADURA PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Gusen.

Urodzony 4.10.1938 r. w Goleszowie; rolnik, członek spółki rolniczo-handlowej „Ziemia" w Czeskim Cieszynie. Aresztowany 24.04.1940 r. i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Dachau, a stamtąd przeniesiony do KL Gusen. Odzyskał wolność 28.12.1940 r. - zwolniony z obozu. Zmarł 20.01.1974 r. w Ropicy.

Bibliografia: ZG PZKO *Pamiętamy,* Czeski Cieszyn 1986 r.

BAJGER ROBERT,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 3.12.1903 r., zamieszkały w Goleszowie, w młodości drużynowy Drużyny Harcerzy w miejscu zamieszkania. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął **10.07.1941 r.**

Bibliografia: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 129.

BAJTEK JAN,

Nieznane okoliczności śmierci.

Urodzony ok. 1910 r., zamieszkały w Cieszynie, w młodości bardzo aktywny harcerz III Drużyny Harcerzy w Cieszynie. **Zginął** w okresie okupacji hitlerowskiej w niewyjaśnionych okolicznościach - brak bliższych danych o jego losie.

Bibliografia: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s.129.

BAJTEK KAROL,

Zginął zamordowany prawdopodobnie przez NKWD.

Urodzony 28.01.1920 r., zamieszkały w Wiśle; inwalida bez lewej dłoni. W połowie kwietnia 1940 r. wraz z czterema kolegami: Karolem Dordą, Jerzym Drozdem, Władysławem Niemirskim i Józefem Morżołem, zaopatrzeni w nielegalnie zdobyte kenkarty, po wielu perypetiach poprzez Cieszyn, Bielsko, Rybarzowice i Jeleśnię zawędrowali do Generalnej Guberni[46] i tam podjęli pracę w kamieniołomach. W 1941 r. K. Dorda i J. Morżoł wyjechali do Stąporkowa do pracy w kopalni syderytów wiśniowych, gdzie po pewnym czasie pojechał także Karol Bajtek. Nie mógł niestety otrzymać pracy jako inwalida, więc przez pewien czas przebywał na utrzymaniu kolegów i w lecie 1942 r. wrócił do

[46] Poprawnie: Generalne Gubernatorstwo – w skrócie GG.

Wisły. W lecie 1943 r. otrzymał powołanie do Arbeitsdienstu i wówczas postanowił przedostać się do Związku Radzieckiego. W okolicach Przemyśla zatrzymany został przez Milicję Ukraińców, znalazł się w więzieniu w Przemyślu i od tego czasu ślad po nim **zaginął.**
Postscriptum: Z Przemyśla napisał do Karola Dordy, aby mu przysłał ciepłą odzież, a gdy Dorda zajechał do Przemyśla z odzieżą, Bajtka już tam nie było. Od strażnika więziennego dowiedział się, że Karol Bajtek we wrześniu został wywieziony do lasu w stronę Borysławia i **rozstrzelany.**
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 11, 12.

BALAS KAROL,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 85079.
Urodzony 6.06.1899 r. w Skoczowie, syn Jana i Anny Marii z d. Cymorek, mieszkaniec Skoczowa. Aresztowany i po uwięzieniu w Cieszynie w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 30.12.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 85079. Zginął **18.02.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 9930/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 8:10, określenie przyczyny zgonu: „Urämie" (mocznica).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 237; APMA-B *Księga zgonów,* t. 7, s. 916.

BALCAR FLORIAN,

Więzień – nieznana nazwa miejsca uwięzienia.

Urodzony 26.04.1900 r. w Wiślicy, gmina Skoczów. W 1919 r. ukończył Seminarium Nauczycielskie w Cieszynie Bobrku. W latach 1919-1927 pracował jako nauczyciel w Szkole Podstawowej w Goleszowie, a w okresie od 1927 r. do 1936 r. w Szkole Ćwiczeń i Seminarium Nauczycielskim w Cieszynie. Społecznik, od 1928r. do 1932 r. pełnił funkcję sekretarza w Zarządzie Oddziału PTT w Cieszynie.
Członek Tajnej Organizacji Wojskowej. W latach 1932-1934 dokształcał się – ukończył Państwowy Instytut Nauczycielski w Warszawie, zaś w latach 1936-1938 studiował w Instytucie Pedagogicznym w Katowicach. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany i więziony w obozach koncentracyjnych (nieznana nazwa). Po zwolnieniu do domu, do końca okupacji pracował jako robotnik w tartaku. Po zakończeniu wojny, zorganizował w Cieszynie Powiatowy Oddział Związku Nauczycielstwa Polskiego, a w latach 1948-1958 był jego prezesem. Pełnił szereg funkcji społecznych w różnych organizacjach i stowarzyszeniach. Udzielał się w Macierzy Ziemi Cieszyńskiej. Zmarł 22.1.1981 r.
Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 3., wyd. 1998 r., s. 23.

BALCAREK JÓZEF ks.,

Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Buchenwald.
Urodzony 12.12.1912 r. w Karwinie, syn Pawła i Anny z d. Krysta. Do szkoły powszechnej uczęszczał w Lipowcu i Ustroniu. Następnie uczył się w

Gimnazjum im. A. Osuchowskiego w Cieszynie, gdzie w 1933 r. zdał egzamin dojrzałości. Po maturze wstąpił do Seminarium Duchownego w Kielcach.

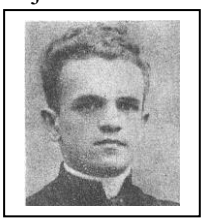

W 1937 r. przeniósł się do Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie i kontynuował studia na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Święcenia kapłańskie przyjął 25.12.1939 r. - ksiądz katolicki. Posługę duszpasterską rozpoczął jako wikariusz w Ustroniu, Jabłonkowie, w Pruchnej. W kwietniu 1940 r. został mianowany substytutem w Górkach Wielkich.
W tej miejscowości był też członkiem organizacji konspiracyjnej ZWZ/AK. W ramach sekcji socjalnej ZWZ/AK organizował pomoc dla represjonowanych polskich rodzin. Jego parafia była punktem kontaktowym dla oddziałów AK – często znajdowali tam schronienie łącznicy i kurierzy tej organizacji. Pomagał ukrywać się ks. Józefowi Kani, kapłanowi oddziałów partyzanckich AK. Mimo zakazu władz okupacyjnych, często wygłaszał kazania w języku polskim, co spowodowało liczne donosy na niego do gestapo. Aresztowany 11.11.1943 r. i krótko więziony w Cieszynie, a stamtąd przewieziony do więzienia śledczego w Mysłowicach. Po zakończonym śledztwie przetransportowany do KL Buchenwald. Odzyskał wolność wyzwolony 14.04.1945 r. przez Armię Czerwoną - w czerwcu 1945 r. Powrócił do Ustronia w bardzo ciężkim stanie zdrowia, którego już nie odzyskał - zmarł w Ustroniu 23.05.1946 r.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 42; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (107); Marcin Gabryś - Biblioteka i Archiwum im. B.R. Tschammera w Cieszynie (także udostępnione zdjęcie ze zbiorów ww. biblioteki).

BALON KAROL,
Wywieziony na roboty przymusowe.
Urodzony w 1914 r. w Pruchnej, syn Jerzego; prawnik. Naukę stopnia podstawowego rozpoczął we Frysztacie, a później kontynuował ją w Gimnazjum Polskim w Orłowej, z maturą w Gimnazjum w Cieszynie (w 1934 r.). Studia prawnicze rozpoczął w uniwersytecie w Poznaniu, które przerwał wybuch drugiej wojny światowej. W 1940 r. został skierowany przez Arbeitsamt na przymusowe roboty do Niemiec, gdzie przebywał do zakończenia wojny, tj. do 1945 r. W 1947 r. ukończył przerwane studia i pracował: w Urzędzie Skarbowym w Cieszynie, Izbie Skarbowej w Katowicach, potem Izbie Skarbowej w Opolu, a po jakimś czasie wrócił do Cieszyna. Zainteresowania historią spowodowały, że w 1953 r. podjął pracę jako archiwista w Cieszynie, zaś od 1958 r. aż do przejścia na emeryturę w 1977 r. był kierownikiem cieszyńskiego Oddziału Terenowego Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Katowicach. Członek Cieszyńskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego, udzielał się także w Stowarzyszeniu Archiwistów Polskich, należał do Zarządu Głównego SAP. Zmarł 12.05.1987 r.
Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 3., wyd. 1998 r., s. 24.

BAŁASZ JANINA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 5204, w KL Ravensbrück.

Urodzona 15.02.1922 r., zamieszkała w Cieszynie, córka Ludwika i Łucji. Aresztowana 1.10.1940 r. i uwięziona w Cieszynie, a stamtąd 13.12.1940 r. przetransportowana do KL Auschwitz, zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 5204. Dnia 2.01.1945 r. wywieziona do KL Ravensbrück, gdzie 1.05.1945 r. doczekała się wyzwolenia przez Armię Czerwoną.

Bibliografia: Informacja byłej więźniarki KL Ravensbrück – Władysławy Sikory; zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

BANACH EMIL, pseud. „Wąs",

Zginął w walce z hitlerowcami.

Urodzony 25.12.1915 r. w Górnej Lesznej, syn Jakuba i Marii, zamieszkały w Cieszynie, od grudnia 1939 r. mieszkaniec Ustronia; fryzjer. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu - należał do pierwszej grupy partyzanckiej (oddziału Jastrzębia) ZAG, był organizatorem Związku Walki Zbrojnej/AK w rejonie Ustronia, a następnie w innych miejscowościach Śląska Cieszyńskiego oraz Zaolzia.

W Ustroniu punktem kontaktowym dla spotkań konspiracyjnych było mieszkanie jego siostry Julii Sztwiertniowej. Mimo stosowanych środków ostrożności, podczas jednego z pobytów w Ustroniu, został rozpoznany przez niemiecką policję w pobliżu domostwa Jerzego Lipowczana i tam zginął **16.12.1943 r.** w zaciętej walce z hitlerowcami, którzy chcieli go aresztować.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 42; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (107).

BANSZEL KAROL ks.,

Zginął w niewoli sowieckiej.

Urodzony 8.03.1890 r. w Mnisztwie k/Cieszyna, syn Jerzego i Zuzanny z d. Rzyman. Po ukończeniu Gimnazjum Polskiego w Cieszynie, od 1913 r. studiował teologię ewangelicką w Wiedniu, po ukończonych studiach w 1917 r. – pastor ewangelicki. Początkowo był wikariuszem w Orłowej, uczył religii i innych przedmiotów w orłowskim gimnazjum. W 1919 r. został kapelanem Wojska Polskiego. W 1920 r. oddelegowano go do prac w Wydziale Kościelnym Polskiego Komisariatu Plebiscytowego jako kapelana ewangelickiego. Brał udział w pracach Komitetu Plebiscytowego w Kluczborku. W tym mieście wydawał od stycznia 1921 r. pismo „Nowiny Ewangelickie". W ramach duszpasterstwa wojskowego przy Naczelnej Komendzie Wojsk Powstańczych, jako kapelan wziął udział w III Powstaniu Śląskim. We wrześniu 1921 r. Ministerstwo Wyznań i Oświecenia Publicznego mianowało go dyrektorem powstającego Ewangelickiego Seminarium Nauczycielskiego w Ostrzeszowie. W szkole tej uczył: religii, śpiewu, pedagogiki oraz prowadził drużynę harcerską. Ponadto w miejscowym gimnazjum uczył języka łacińskiego. W 1925 r. przeniesiony został na równorzędne stanowisko do Mławy. Poglądy polityczne zbliżyły go do PPS, czemu dawał wyraz na łamach wydawanego przez siebie (w 1928 r.) tygodnika „Głos Pracy". Powodowało to narastające konflikty z

miejskimi władzami sanacyjnymi, skutkiem czego było przeniesienie się w 1930 r. do Krakowa, gdzie rozpoczął pracę w parafii ewangelickiej. W 1933 r. mianowany został kapelanem Wojska Polskiego w randze majora i oddelegowany do pracy we Lwowie, gdzie pełnił obowiązki duszpasterza miejscowego zboru oraz nauczał religii w szkołach powszechnych. Po wybuchu wojny w 1939 r. jego dom stał się schronieniem dla uciekinierów ze Śląska. W lipcu 1941 r. został wywieziony na wschód, gdzie wszelki ślad po nim **zaginął**.

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej* , aut.. Tom. I, wyd. 1993 r., s.29.

BARABASZ JAN ks.,

Więzień w Bielsku, w Cieszynie, w KL Dachau nr 15116.

Urodzony 16.05.1873 r. w Ustroniu. Po studiach teologicznych, święcenia kapłańskie przyjął 5.07.1898 r.; kanonik, proboszcz parafii w Czechowicach – w kościele św. Katarzyny. Aresztowany 8.09.1939 r. rano – po odprawionej mszy św. i wraz z grupą 60 osób przewieziony do areszcie gestapo w Bielsku. Stamtąd, 22.01.1940 r. przetransportowany do więzienia w Cieszynie. Zwolniony 1.04.1940 r. pod warunkiem pozostania w Cieszynie i zerwania wszelkiej łączności z duchowieństwem oraz zgłaszania się, co trzy dni na gestapo. Ponownie aresztowany 28.04.1940 r. i przesłany do KL Dachau. Tu zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 15116. Zginął w tym obozie **21.06.1941 r.**

Bibliografia: J. Domagała *Ci, którzy przeszli przez Dachau* (Duchowni w Dachau), wyd. PAX Warszawa 1957 r. s. 69; Ks. W. Jacewicz i ks. J. Woś *Martyrologium polskiego duchowieństwa rzymskokatolickiego pod okupacją hitlerowską 1939-1945,* Warszawa 1978 r., s. 164-165, t. III; dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (141); J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 42.

BARABOSZ ANNA,

Więźniarka w Cieszynie.

Mieszkanka Międzyświecia, żona Karola, matka Heleny, Jana oraz Józefa. Aresztowana razem z mężem i synem Karolem 28.08.1944 r. za przynależność syna Jana do ruchu oporu – do partyzantów. Uwięziona w więzieniu w Cieszynie. Odzyskała wolność w marcu 1945 r. – zwolniona do domu.

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 5.

BARABOSZ HELENA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück.

Mieszkanka Międzyświeciu, córka Karola i Anny. Nieobecna podczas aresztowania rodziców i brata, zatrzymana przez gestapo dopiero po czterech miesiącach tj. 24.12.1944 r. i po krótkim pobycie w więzieniu w Cieszynie, wywieziona do KL Ravensbrück, gdzie przebywała do końca wojny. Po wyzwoleniu obozu, chorą na tyfus zabrał Szwedzki Czerwony Krzyż do szpitala w Malmö. Po wyleczeniu powróciła do kraju w grudniu 1945 roku.

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 5.

BARABOSZ JAN,

Zginął w walce z hitlerowcami.

Urodzony 31.03.1925 r. w Międzyświeciu, syn Karola i Anny, wykształcenie podstawowe; robotnik. Do wybuchu drugiej wojny światowej był na utrzymaniu rodziców. W 1941 r. został wywieziony na przymusowe roboty do Niemiec, natomiast w 1943 r. zbiegł z robót i powrócił do domu, ukrywając się na terenie Międzyświecia. Nawiązał kontakt z ruchem oporu w Brennej - zaciągnął się w szeregi oddziału partyzanckiego, działającego na terenie tej miejscowości. Brał udział w wielu akcjach zbrojnych przeciwko policji niemieckiej w Brennej oraz okolicy. W drodze na akcję 13.08.1944 r., wraz z drugim partyzantem Machem, natknął się na obławę policji w Goleszowie. W czasie walki obydwaj **zginęli.**
Postscriptum: Po zidentyfikowaniu Jana, okupant brutalnie zemścił się na jego rodzinie. Aresztowano ojca, matkę i brata Józefa, a dom wraz z całym dobytkiem 28.08.1944 r. spalono. Nieobecną w domu siostrę Helenę, aresztowano w dniu 24.12.1944 r. Ojciec - Karol Barabosz, został zamordowany w więzieniu w Cieszynie w dniu 1.11.1944 r., matkę i brata Józefa zwolniono z więzienia w marcu 1945 r.
Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 4.

BARABOSZ JÓZEF,
Więzień w Cieszynie.
Mieszkaniec Międzyświecia, syn Karola i Anny. Aresztowany razem z rodzicami 28.08.1944 r. za przynależność brata Jana do ruchu oporu – do partyzantów. Uwięziony w więzieniu w Cieszynie, odzyskał wolność w marcu 1945 r. – zwolniony do domu.
Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 5.

BARABOSZ KAROL,
Więzień w Cieszynie.
Urodzony 10.10.1890 r. w Międzyświeciu, syn Pawła i Zuzanny, robotnik. Brał udział w pierwszej wojnie światowej w armii austriackiej. W okresie międzywojennym pracował jako murarz oraz przy regulacji rzeki Wisły. W 1936 r. uczestniczył w pamiętnym strajku i „marszu głodowym" w Nierodzimiu. W czasie okupacji jego syn - Jan, był partyzantem w międzynarodowym oddziale partyzanckim w Brennej pod dowództwem kpt. Stepanowicza - skoczka radzieckiego (syn Jan zginął w walce z policją niemiecką w Goleszowie w sierpniu 1944 r.). Za przynależność partyzancką Jana, okupant zemścił się na jego rodzinie. Ojciec Karol 28.08.1944 r. został aresztowany z żoną Anną i synem Józefem, a dom i cały ich dorobek gestapo spaliło. Karol zginął **1.11.1944 r.** - podczas śledztwa w Cieszynie.
Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 5.

BARTELA WŁADYSŁAW,
Zginął w Katyniu.
Urodzony 2.06.1896 r. w Puławach, syn Franciszka i Agnieszki, zamieszkały w Cieszynie. Zmobilizowany (kapitan piechoty służby czynnej, legionista) przydzielony do

Powiatowej Komendy Uzupełnień Puławy, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do sowieckiej niewoli i tam **zginął 4.05.1940 r. -** zamordowany przez funkcjonariuszy NKWD w Katyniu.
Postscriptum: W Katyniu zidentyfikowany pod nr AM 2167. Podczas ekshumacji znaleziono przy nim dwa wtórniki listu przewozowego PKP i dwa odcinki pocztowe.
Bibliografia: Mečislav Borák**,** *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 61.

BAŚCIK EDMUND,

Więzień w Cieszynie, w KL Gross-Rosen.
Urodzony 18.11.1912 r. w Podlesiu, gmina Strumień i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Gross-Rosen, gdzie zginął **28.03.1945 r.** Brak innych informacji o tym więźniu.
Bibliografia: *Kronika Beskidzka* - lista ofiar mieszkańców Podbeskidzia.

BASISTA LUDWIK,

Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w Katowicach, w Raciborzu.
Urodzony 16.03.1895 r. w Łazach (415) , tam mieszkał do 1918 r. Od 1918 r. mieszkał w Cieszynie, następnie w Wiśle (1015); urzędnik kolejowy. W 1915 r. ukończył cztery klasy orłowskiego gimnazjum. Pracownik PKP zatrudniony na dworcu w Wiśle Głębcach. W styczniu 1942 r. pełniąc wieczorną służbę przyjął do dyżurki rodzeństwo z Piotrkowa Trybunalskiego, które czekało do rana, żeby się udać w dalszą drogę. Ponieważ mówili po polsku, wdał się z nimi w rozmowę, która miała charakter antyhitlerowski. Podróżni donieśli Niemcom o nastawieniu antyhitlerowskim Ludwika Basisty. Aresztowany, uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przeniesiony do więzienia śledczego w Mysłowicach, a następnie do więzienia w Katowicach, Raciborzu – i w efekcie skazany do obozu karnego na dwa lata ciężkich robót. Pracował przy budowie Kuźni Raciborskiej. W lutym 1944 r. został zwolniony i wrócił do domu, ale w takim stanie, że już w czerwcu został umieszczony w Szpitalu dla Psychicznie Chorych w Rybniku. W dniu **10.02.1945 r.** został rozstrzelany wraz z innymi chorymi na terenie szpitala.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 28; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (051)

BATKO JÓZEF,

Więzień – nieznane miejsce uwięzienia.
Urodzony w 1888 r. w Ustroniu, zamieszkały w Ustroniu-Polana; robotnik. Od początku okupacji hitlerowskiej, tj. 1939 r. nie skrywał niechęci do okupanta – publicznie deklarował i manifestował swoją polskość. Będąc na tzw. cenzurowanym, nie otrzymał pracy w Ustroniu - został wywieziony na roboty przymusowe do Niemiec. Tam z nieustalonych powodów aresztowany, uwięziony (nieznane miejsce uwięzienia) i zginął **w 1942 r.**
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 42; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (107).

BAZAN STANISŁAW,

Więziony w Strumieniu, w Bielsku.
Urodzony 9.04.1909 r., zamieszkały w Strumieniu; lekarz medycyny. Aresztowany w grudniu 1939 r. za przedwojenną aktywność polityczną i więziony do marca 1940 r. w lokalnym więzieniu w Strumieniu oraz w Bielsku. Po zwolnieniu z więzienia, mieszkał w Strumieniu i pracował jako lekarz. Z uwagi na to, że nadal ostentacyjnie manifestował polskie pochodzenie, został przeniesiony do sąsiedniej gminy i tam pracował do końca okupacji. Podkreślić należy, że niemal zwyczajowo - leczył Polaków bezpłatnie. Po zakończeniu okupacji, przez krótki czas pracował w Strumieniu, następnie w Łaziskach Średnich, a później w Kozach k/Bielska.
Bibliografia: Zbiory dokumentów K. Wójtowicza.

BĄK PAWEŁ,
Wysłany do pracy przymusowej.
Urodzony 15.01.1906 r. w Górkach Małych, syn Pawła i Marii. W 1940 r. wywieziony na roboty przymusowe do Blachowni koło Kędzierzyna, Tam **zginął** 23.06. 1942 r. w nieustalonych okolicznościach.
Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 61.

BECKOWA JADWIGA,
Więźniarka w Cieszynie.
Urodzona 25.09.1920 r. w Istebnej (61) i zamieszkała w tej miejscowości. Aresztowana w 1944 r. i uwięziona w Cieszynie. Po jakimś czasie odzyskała wolność - wróciła do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (047).

BEER HERTHA,
Więźniarka w KL Auschwitz.
Urodzona 15.02.1916 r. w Cieszynie, córka Bertholda i Józefiny z d. Zimmerspitz, zamieszkała w okresie okupacji hitlerowskiej w Gajarach, powiat Malacky - Słowacja. Aresztowana i przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **15.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 21370/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarła o godz. 5:50, określenie przyczyny zgonu to: „Sepsis" (sepsa – ogólne zakażenie organizmu).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1155; APMA-B *Księga zgonów,* t. 15 s. 370.

BELON ZDZISŁAW ks.,
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau nr 31193.
Urodzony 26.05.1906 r. w Jarosławiu, syn Franciszka i Zofii z d. Kluz. Od 1910 r. zamieszkały w Cieszynie. W 1924 r. absolwent Polskiego Gimnazjum w Cieszynie. Następnie podjął studia teologiczne w Przemyślu, zaś ukończył je w Śląskim Seminarium Duchownym w Krakowie. Święcenia kapłańskie przyjął w 1928 r. Rozpoczął pracę duszpasterską jako wikary w Janowie, następnie jako duszpasterz w Brzezinach Śląskich, katecheta w Polskiej Szkole Wydziałowej w Bielsku (od 1931 r.), w Państwowym Seminarium Żeńskim w Cieszynie (od

1934 r.) i Szkole Przysposobienia Kupieckiego w Cieszynie. Kapelan wojskowy – 4. Pułku Strzelców Podhalańskich. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Dachau, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 31193. Zginął w tym obozie **27.08.1942 r.**

Bibliografia: ks. E. Chart, *Spis pomordowanych Polaków w obozie koncentracyjnym w Dachau,* Wyd. Słowo Polskie, s. 12; informacja – ks. Zbigniew Tomanek; - Marcin Gabryś - Biblioteka i Archiwum im. B. R. Tschammera w Cieszynie.

BEREK JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Oranienburg.

Urodzony 25.12.1900 r. w Cisownicy, gmina Goleszów, syn Jana i Anny z d. Puczek. Ukończył szkołę powszechną w Cisownicy, a ze względu na trudne warunki materialne rodziny (śmierć ojca) ,w wieku 14 lat zmuszony do podjęcia pracy w hucie trynieckiej. Już od młodości udzielał się społecznie – członek Robotniczego Stowarzyszenia Kulturalno-Oświatowego „Siła" (w latach 1918-1939). Od 1.11.1918 r. do 22.02.1919 r. był czynnym członkiem Polskiej Organizacji Wojskowej (TOW) na Śląsku Cieszyńskim. Od 1919 r. członek Ochotniczej Straży Pożarnej – aż do wybuchu drugiej wojny światowej był jej naczelnikiem. Po podziale Śląska Cieszyńskiego został usunięty z pracy w hucie, i jako bezrobotny zajął się pracą społeczną – w kole „Siły" w Cisownicy. Zorganizował orkiestrę dętą, chór, zespół teatralny oraz sekcję sportową. Był także członkiem PPS, członkiem władz powiatowych OSP w Cieszynie. Po wybuchu wojny, został usunięty z mieszkania i 12.04.1940 r. aresztowany. Po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Dachau, a po jakimś czasie przeniesiony do KL Oranienburg, gdzie zginął **13.3.1942 r.**

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 2, wyd. 1995 r., s. 20.

BEREK JERZY,

Żołnierz kampanii wrześniowej, jeniec wojenny.

Urodzony 2.04.1914 r. w Cisownicy, gmina Goleszów. W 1935 r. ukończył cieszyńskie gimnazjum, a po odbyciu służby wojskowej podjął studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, których nie ukończył ze względu na trudną sytuację materialną . Od młodzieńczych lat członek Robotniczego Stowarzyszenia „Siła", a w okresie studiów członek organizacji młodzieżowej „Wici". W 1937 r. został sekretarzem Zarządu Głównego „Siły" dla powiatu bielskiego i cieszyńskiego. Redagował miesięcznik „Oświata", współpracował z Regerem, Bagińskim i Witosem. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do niewoli i przebywał w obozach jenieckich, gdzie zaangażował się w ruchu konspiracyjnym. Po zakończeniu wojny w 1945 r. powrócił do Cieszyna i pracował we władzach powiatowych. Od 1946 r. kierował Wydziałem Oświaty KW PPR w Katowicach, a następnie pełnił funkcję Kuratora Śląskiego Okręgu Szkolnego w Katowicach. Od 1949 r. przebywał w Warszawie, pełniąc najpierw funkcję Przewodniczącego Związku Harcerstwa Polskiego, potem Dyrektora Departamentu Wychowania Pozaszkolnego w Ministerstwie Oświaty. Od

1.09.1954 r. do 31.08.1978 r. Dyrektor Pałacu Młodzieży w Warszawie, był także przez wiele lat prezesem warszawskiego Koła Macierzy Ziemi Cieszyńskiej. Zmarł 29.7.1994 r.
Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 2, wyd. 1995 r., s. 21.

BERGER ALFRED,
Zginął we Lwowie.
Urodzony 14.05.1900 r. w Cieszynie, podczas okupacji hitlerowskiej zamieszkały w Czeskim Cieszynie. W 1940 r. aresztowany i przetransportowany w okolice Lwowa, gdzie w nieustalonych okolicznościach **zginął.**
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 48.

BERGER HERMAN,
Więzień w KL Auschwitz.
Urodzony 11.07.1896 r. w Tarnowie, zamieszkały w Skoczowie, urzędnik w garbarni Spitzera ze Skoczowa. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz. Nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: *W cieniu skoczowskiej synagogi,* Skoczów 1994 r., red. Janusz Spyra, s. 86.

BERGER MAKSYMILIAN,
Zastrzelony przez gestapowców.
Urodzony 13.03.1875 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości; właściciel małej piekarni, pochodzenia żydowskiego. W okresie okupacji hitlerowskiej pomagał swoim współziomkom, co bez wątpienia nie podobało się hitlerowcom i co było powodem, że **24.02.1940 r.** około godz. 10-tej zjawiło się u niego dwóch gestapowców i zastrzeliło Bergera. Jego zwłoki wywieziono furmanką i pochowano na cmentarzu żydowskim na Gojach. Było to pierwsze morderstwo dokonane przez okupanta na terenie Ustronia.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 43; archiwum dr.n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (107, 144).

BERGER RYSZARD,
Więzień w Cieszynie, w Katowicach, w KL Oranienburg.
Urodzony 20.12.1900 r., zamieszkały w Wiśle. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do niewoli niemieckiej pod Przemyślem, ale wkrótce jako mieszkaniec Śląska został zwolniony. Ponieważ brał udział w Powstaniach Śląskich, więc długo nie cieszył się wolnością. Już w grudniu 1939 r. został aresztowany i uwięziony w Cieszynie, skąd 6.01.1940 r. przewieziono go do Katowic, a po trzech miesiącach do Berlina - do Głównego Urzędu Bezpieczeństwa Rzeszy. Po przesłuchaniach w Berlinie został osadzony w KL Oranienburg, gdzie przebywał do 5.05.1945 r. Odzyskał wolność – gdy Armia Czerwona uwolniła obóz.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 44.

BERGMAN IZAK,
Więzień w Cieszynie i innych miejsc uwięzienia.
Urodzony 31.10.1910 r. w Cieszynie, podczas okupacji hitlerowskiej zamieszkały w Czeskim Cieszynie. Aresztowany i przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, skąd

w transporcie zbiorowym przewieziony został do więzienia lub obozu koncentracyjnego, tam **zginął** – nieznana jest nazwa miejsca jego uwięzienia, oraz data i okoliczności śmierci.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 49.

BERGMAN LEA,
Więźniarka w KL Bełżec.
Urodzona 30.10.1911 r. w Cieszynie, podczas okupacji hitlerowskiej zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana w 1939 r. i uwięziona w KL Bełżec, gdzie **zginęła** w roku 1942 lub 1943 r.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 49.

BERGMAN WITOSŁAW,
Więzień w Cieszynie i innych miejsc uwięzienia.
Urodzony 16.08.1909 r. w Cieszynie, podczas okupacji hitlerowskiej zamieszkały w Czeskim Cieszynie. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego, tam **zginął** – nieznana jest nazwa miejsca uwięzienia, oraz data i okoliczności jego śmierci.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 49.

BIAŁOŃ JÓZEF,
Zginął w kampanii wrześniowej.

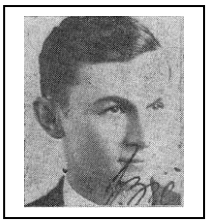

Urodzony 27.02.1916 r. w Ustroniu, zamieszkały w Ustroniu-Zawodzie (17). Ukończył gimnazjum w Cieszynie i podjął pracę w parafii ewangelickiej w Ustroniu w charakterze sekretarza. Od wczesnej młodości był aktywnym działaczem Związku Polskiej Młodzieży Ewangelickiej w Ustroniu. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. w 4. Pułku Strzelców Podhalańskich w Cieszynie.
Zginął w starciu z hitlerowskim agresorem **3.09.1939 r.** w okolicy Bujakowa (za Bielskiem).
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 43.

BIELAN ZUZANNA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona w 1895 r., zamieszkała w Wiśle Głębce (190). Aresztowana w maju 1943 r. z powodu przekonań religijnych i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła we wrześniu **1943 r.**
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 23; informacji Pawła Lorka; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

BIELIŃSKI JÓZEF ks.,
Zginął w Warszawie.
Urodzony w 1907 r. w Warszawie. Po ukończeniu szkoły średniej, studiował teologię w Warszawie – ordynowany w 1936 r. Posługę duszpasterską rozpoczął jako wikariusz i prefekt w Wiśle, później proboszcz i prefekt w Kępnie, województwo poznańskie.

Od 1938 r. kapelan pomocniczy w garnizonach w Ostrowie Wlkp. oraz Kaliszu. W 1939 r. mianowany kapelanem przy dowództwie Okręgu Korpusu IX w Brześciu nad Bugiem. Od początku okupacji hitlerowskiej ukrywał się w Warszawie – pracował jako dozorca w browarze w Warszawie. Zaangażowany w ruchu oporu, zginął podczas powstania warszawskiego w **1944 r.**

Bibliografia: Marcin Gabryś - Biblioteka i Archiwum im. B.R. Tschammera w Cieszynie (także udostępnione zdjęcie ze zbiorów ww. biblioteki); archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (051)

BIENIAS KAROL,

Więzień w Cieszynie, w KL Skrochovice, w KL Auschwitz nr 1254.

Urodzony 29.07.1899 r. w Skoczowie i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany 5.10.1939 r. w Skoczowie jako były powstaniec śląski, a także członek Polskiego Związku Zachodniego i Związku Powstańców Śląskich. Do 28.10.1939 r. przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, następnie przewieziony do obozu w KL Skrochovice. 20.12.1939 r. przeniesiono go ponownie do więzienia w Cieszynie, skąd 26.061940 r. przetransportowano do KL Auschwitz. Dnia 29.06.1940 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 1254 r. Przetrwał w obozie do ostatnich dni jego funkcjonowania i 18.01.1945 r. uczestniczył w marszu ewakuacyjnym więźniów – „marszu śmierci" z Oświęcimia do Wodzisławia Śląskiego i dalej przez Opawę, Jablonec i Karlove Vary dotarł do Bawarii. Tam doczekał wyzwolenia 23.04.1945 r. w okolicach miejscowości Obertaubach.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 35; w APMA-B relacja Karola Bieniasa.

BIENIEK WITOLD,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 22019, w KL Mauthausen nr 9267.

Urodzony 18.10.1924 r. w Zebrzydowicach. Aresztowany i po uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 13.02.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 22019. Z tego obozu przeniesiony do KL Mauthausen i tam zarejestrowany jako więzień nr 9267. Nieznany jest dalszy jego los.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 127.

BIERSKI RUDOLF,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 7.06.1892 r. w Zbytkowie, gmina Strumień i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i na krótko uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął **11.01.1943 r.**
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko (167).

BIETA KAROL,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 37224, w KL Mauthausen.

Urodzony 4.09.1904 r. w Ustroniu i zamieszkały w Wiśle Kozince (976). Aresztowany wraz z żoną i na krótko uwięziony w Cieszynie, a stamtąd w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 29.05.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 37224. Następnie 9.06.1942 r. przeniesiony do KL Mauthausen, gdzie zginął **29.07.1942 r**.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 177; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (050); informacja Pawła Lorka; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 17; T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 77.

BILIŃSKI FERDYNAND,

Więzień w KL Wiener-Neustadt, w KL Mauthausen nr 137546.

Urodzony 3.01.1889 r. w Monasterzyskach - na południe od Tarnopola - obecnie Ukraina. Ukończył prawo na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, podjął pracę jako kandydat notarialny w Przemyślu. Od 1926 r. pracował w kancelarii notarialnej przy Sądzie Grodzkim w Strumieniu, a po jakimś czasie w Bielsku. Po wybuchu drugiej wojny światowej z najbliższą rodziną znalazł się w obozie dla uchodźców w Kiskulanchaza na Węgrzech, gdzie przebywał do końca 1944 r. Początkiem stycznia 1945 r. został aresztowany i z całą rodziną przewieziony specjalnym transportem do zbiorczego KL Wiener-Neustadt w Austrii, skąd po rozdzieleniu z najbliższymi został przetransportowany do KL Mauthausen. Dnia 7.03.1945 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 137546. Zginął w tym obozie **4.04.1945 r.**
Bibliografia: K. Ochman, *Pomnik ofiar hitleryzmu w Strumieniu,* 1997, s. 8.

BILKO KAROL,

Więzień obozu jenieckiego

Urodzony 15.05.1890 r. w Krasnej – Zaolzie, syn Józefa i Marii z d. Biłko. Ukończył szkołę wydziałową w Cieszynie, w 1912 r. Seminarium Nauczycielskie i w tym też roku rozpoczął pracę jako nauczyciel w Milikowie, Żukowie, Lesznej. Po zdanym egzaminie kwalifikacyjnym w 1914 r., podwyższał swoje kwalifikacje pedagogiczne na Wyższym Kursie Nauczycielskim (ukończonym w 1925 r.). Od 1920 r. związany poprzez pracę pedagogiczną z Cieszynem, gdzie pracował do wybuchu drugiej wojny światowej. Jako oficer brał udział w pierwszej wojnie światowej, został ranny i przebywał w niewoli rosyjskiej. W 1918 r. wstąpił do Wojska Polskiego. W ostatnich dniach sierpnia 1939 r. zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej – walcząc z hitlerowskim agresorem. Dostał się do niewoli i do końca wojny przebywał w obozie jenieckim w Doessel, gdzie angażował się jako nauczyciel w Jenieckim Kole Nauczycielskim. Po wojnie i powrocie do

kraju, pracował jako nauczyciel w Cieszynie. Społecznik - był aktywnym członkiem Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego, Towarzystwa Teatru Polskiego, Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół", przede wszystkim zaś Macierzy Szkolnej, w której od 1920 r. sprawował różne funkcje – m.in. kierownika biura i sekretarza Zarządu Głównego.

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda *,Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej* , Tom. I, wyd. 1993 r., s. 37.

BIŁKO ANDRZEJ,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 7.11.1896 r. w Krasnej, nauczyciel Szkoły Wydziałowej i Zakładu Wychowawczego w Cieszynie, nauczyciel Zakładu dla Głuchoniemych w Lublińcu, działacz społeczny i długoletni sekretarz Macierzy Szkolnej. Aresztowany 22.04.1940 r. i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął **31.10.1940 r.**

Bibliografia: M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r. s. 197; Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji*, Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 34; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (wyk. poz. 8).

BLOCH KAROL,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 13.09.1896 r. w Hażlach, syn Salomona i Józefiny z d. Meillon, zamieszkały w Grenzach. Aresztowany i na krótko uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przewieziony do KL Auschwitz, gdzie zginął **19.09.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 31758/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 22:30, określenie przyczyny zgonu to: Nierenentzündung (zapalenie nerek).

Bibliografia: APMA-B *Księga zgonów,* t. 22, s. 234.

BŁACHUT STANISŁAW,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 29657.

Urodzony 30.10.1922 r. w Ustroniu, syn Józefa i Anny z d. Kubok, zamieszkały w Ustroniu-Goje (40). Był uczniem gimnazjum w Cieszynie, w okresie okupacji hitlerowskiej pracował w gospodarstwie rolnym swoich rodziców. W 1942 r. wezwany na gestapo - odmówił podpisania Volkslisty. Aresztowany 3.03.1942 r. i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd w transporcie zbiorowym z rejencji katowickiej przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 15.04.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 29657. Zginął **29.06.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 13172/1942 – potwierdzonego przez lekarza

obozowego, zmarł o godz. 16:25, określenie przyczyny zgonu to: „akuter Magendarmkatarrh” (ostry katar/nieżyt żołądkowo-jelitowy).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 165; APMA-B *Księga zgonów,* t. 9, s. 1170; J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 43; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (110).

BŁASZCZYK JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau nr 7033, w KL Ravensbrück nr 328.

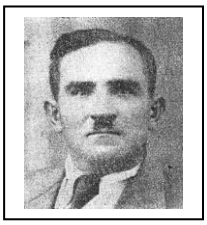

Urodzony 2.06.1893 r. w Ustroniu, zamieszkały w Ustroniu-Jelenicy (32); blacharz. Ukończywszy naukę rzemiosła, pracował w miejscowej fabryce „Brevillier i Ska. & A. Urban Synowie”, a w latach 30-tych założył własny warsztat instalatorsko-blacharski. Działacz społeczny i niepodległościowy przed i po pierwszej wojnie światowej, aktywnie działał w Polskiej Organizacji Wojskowej.

Aresztowany 23.04.1940 r. i uwięziony w Cieszynie, skąd został przetransportowany do KL Dachau, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień 7033. Następnie przeniesiony do KL Ravensbrück i tam zarejestrowany jako więzień nr 328. Zginął w tym obozie **29.04.1942 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 44; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (110); *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., s. 114.

BŁASZCZYK JÓZEF,

Zastrzelony przez hitlerowców.

Urodzony 11.11.1909 r. w Hermanicach (69) k/Ustronia i tam zamieszkały. W 1924 r. podjął pracę w miejscowej fabryce „Kuźni Ustroń” jako uczeń zawodu, a następnie jako pracownik – rymarz. Od wczesnej młodości był zaangażowany w ruchu socjalistycznym - w Robotniczym Stowarzyszeniu Kulturalno-Oświatowym „Siła”,[47] a następnie w Polskiej Partii Socjalistycznej.

Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażował się w ruchu oporu - był jednym z organizatorów działającego na terenie fabryki Komitetu Pomocy dla ofiar hitlerowskich prześladowań. Rozstrzelany przez hitlerowców **9.11.1944 r.**[48] przy ogrodzeniu składu zbożowego w Hermanicach - w grupie pięciu skazanych na śmierć w Ustroniu (m.in. Józefem Krystą, Witalą, Rudolfem Nowakiem, Rudolfem Szarzecem).

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 44; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (110).

---

[47] Organizacja „Siła” – robotnicze stowarzyszenie kulturalno-oświatowe na Śląsku Cieszyńskim (do stowarzyszenia należeli głównie działacze spółdzielczy ze Śląska Cieszyńskiego).

[48] Dnia 9.11.1944 r. w Ustroniu funkcjonariusze niemieckiej policji, SS i gestapo rozstrzelali 35 mieszkańców tej miejscowości. Niemcy przygotowali specjalną listę, na której znalazły się osoby, które manifestowały swoje przywiązanie do polskości lub były podejrzewane o kontakty z partyzantami. Osoby znajdujące się na liście były wyciągane ze swoich domów i po sprawdzeniu tożsamości rozstrzeliwane na miejscu. Zwłoki wszystkich zamordowanych osób zostały zabrane przez Niemców i wywiezione w nieznanym kierunku.

BOBEK ANIELA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück.
Mieszkanka Cieszyna. Aresztowana (nieznany powód) i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowana do KL Ravensbrück. Zmarła w tym obozie.
Bibliografia: Informacje Władysławy Sikory – byłej więźniarki KL Ravensbrück.

BOBEK PAWEŁ,
Zamordowany przez hitlerowców.
Urodzony 25.09.1883 r. w Końskiej – Zaolzie. W 1903 r. ukończył Seminarium Nauczycielskie w Cieszynie, poczym podjął pracę jako nauczyciel w okolicy Ustronia. W 1906 przeniósł się na Śląsk Zaolziański i włączył do działalności oświatowej oraz narodowej, prowadzonej przez grupę nauczycieli skupionych wokół „Głosu Ludu Śląskiego". Przez rok był nauczycielem szkoły ludowej w Błędowicach Dolnych, następnie kierownikiem szkoły w Datyniach Dolnych. Uczestniczył w działalności społeczno-oświatowej, prowadzonej przez Polskie Towarzystwo Pedagogiczne; w 1907 r. wybrany został wiceprezesem jego Zarządu Głównego. Od 1913 r. nauczyciel w polskim Seminarium Nauczycielskim w Cieszynie Bobrku, równocześnie podjął działalność niepodległościową. W 1918 r. jeden z organizatorów ośrodka konspiracyjnego w Cieszynie i powołanej następnie Rady Narodowej Księstwa Cieszyńskiego. Od marca 1919 r. poseł na Sejm Ustawodawczy RP, przewodniczący Sejmowej Komisji Oświaty. Wiosną 1919 wraz z innymi działaczami ludowymi doprowadził do uformowania się PSL na Śląsku Cieszyńskim. W latach 1920-1930 wiceprezes Zarządu Głównego PSL „Piast", równocześnie w latach 1922-1928 poseł na Sejm z ramienia PSL „Piast". Redaktor „Głosu Ludu Śląskiego" oraz współpracownik innych pism. W końcu 1928 r., powrócił do pracy w szkolnictwie. Od 1931-1938 członek Rady Naczelnej, od 1936-38 Naczelnego Komitetu Wykonawczego Stronnictwa Ludowego, wchodził także w skład Zarządu Okręgu SL na Małopolskę i Śląsk w Krakowie. Utrzymywał osobisty kontakt z Wincentym Witosem, przebywającym na emigracji w Czechosłowacji. Był organizatorem stałej łączności między nim, a czołowymi działaczami SL w kraju. Wieloletni członek Rady Nadzorczej Towarzystwa Oszczędności i Zaliczek, Banku Spółdzielczego w Cieszynie oraz Rady Nadzorczej Związku Spółek Rolniczych w Cieszynie, a także współorganizator Wyższej Szkoły Rolniczej w Cieszynie. W 1936 r. ze względu na stan zdrowia zaczął wycofywać się z życia społecznego i politycznego. Po rozpoczęciu II wojny światowej w 1939 roku został wywłaszczony, a dalsze lata spędził w zakładzie leczniczym (psychiatrycznym) w Rybniku. W styczniu 1945 r. wywieziony wraz z innymi pacjentami i **zamordowany** w nieznanych okolicznościach i miejscu.
Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej* , Tom. I, wyd. 1993 r., s. 38.

BOCEK JAN,
Partyzant.
Urodzony w 1903 r. w Istebnej-Pietraszonce i zamieszkały w tej miejscowości. Od pierwszych dni okupacji hitlerowskiej jeden z pierwszych partyzantów organizacji ZAG , której komendantem był Karol Szrajber - pseud. „Jastrząb" –

bardzo aktywnej w okresie od 1940 r. do 1942 r. na górze Baraniej, zaś od 1942r. do 1945 r. na Czantorii. Nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (050).

BOCEK KAROL,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 11765.
Urodzony 26.12.1913 r. w Cieszynie, zamieszkały w Czeskim Cieszynie – Zaolzie; nauczyciel, później urzędnik. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 5.04.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 11765. Zginął **12.06.1941 r.**
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 93; *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 45.

BOCEK OTTO,
Więzień w KL Neuengamme.
Urodzony 28.10.1917 (lub 1918) r. w Cieszynie, zamieszkały w Czeskim Cieszynie; urzędnik. Aresztowany 5.01.1941 r. za przynależność do ZWZ i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Neuengamme. Zginął **3.05.1945 r.** zatopiony w zatoce lubeckiej - na statku CAP Arcona[49] - podczas ewakuacji więźniów z obozu w Neuengamme i omyłkowym zbombardowaniu statku przez aliantów.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 45.

BOCEK PAWEŁ ks.,
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau nr 22022, w KL Gusen.

Urodzony 8.07.1909 r. w Koszarzyskach i tam zamieszkały do 1937 r., syn Jana i Anny z d. Rusz. Uczęszczał do szkoły publicznej w Koszarzyskach, do Gimnazjum Klasycznego w Cieszynie, a następnie od 1930 r. studiował teologię na Wydziale Teologii Ewangelickiej Uniwersytetu Warszawskiego – ordynowany na duchownego w 1935 r. Pracę duszpasterską rozpoczął jako wikariusz i prefekt szkół parafii ewangelickiej w Ustroniu.
Aresztowany 24.04.1940 r. i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Gusen i dalej do KL Dachau, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 22022. W 1942 r. zwolniony z obozu, pracował w prywatnej firmie jako pomocnik w księgowości. Nie są znane okoliczności jego podróży do Francji, wiadomo jednak, że pod koniec wojny pełnił tam funkcję kapelana ewangelickiego. Po powrocie do kraju wikariusz i

[49] W przededniu kapitulacji Niemiec, ludobójcze cele hitlerowców nadal były realizowane. Dowódca SS, Heinrich Himmler 14.04.1945 r., przekazał rozkaz do komendantów wszystkich obozów koncentracyjnych, żeby żaden więzień nie dostał się w ręce aliantów, by zlikwidować wszystkich więźniów. Dowódca KL Neuengamme, komendant SS-Sturmbannführer Max Pauly, realizując ten rozkaz, w dniach 22 do 30.04.1945 r., wyprowadzono kolumny więźniów tego obozu do Lubeki, i tam załadowano na cztery statki: „Athenę", „Thielbeck", „Cap Arconę" i „Deutschland" – razem około 12000 więźniów. Ze statku Cap Arcona z 4600 więźniów zginęło 4250, z Thielbeck z 2800 więźniów zginęło 2750, uratowało się 50 więźniów, w tym 22 Polaków. Atheny z 2400 więźniami uniknął katastrofy, gdyż jego kapitan wbrew groźbom oficerów SS, zawinął do portu Neustadt i tym samym uratował życie więźniów.

katecheta parafii w Ustroniu. W 1951 r. drugi proboszcz parafii w Ustroniu, a po zgonie pierwszego proboszcza (ks. Seniora Pawła Nikodema) powołany w 1954 r. na to stanowisko. W latach 1956 – 1957 pełnił obowiązki seniora, w latach 1962 – 1965 był konseniorem Diecezji Cieszyńskiej. W 1980 r. przeszedł na emeryturę.

Bibliografia: Marcin Gabryś - Biblioteka i Archiwum im. B. R. Tschammera w Cieszynie (także udostępnione zdjęcie ze zbiorów ww. biblioteki); archiwum dr. n. med. J. Mazurka T .13, cz. 24 (146); J. Domagała, *Ci, którzy przeszli przez Dachau* (Duchowni w Dachau), wyd. PAX Warszawa 1957 r., s. 261.

BOCEK PAWEŁ ks.,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony w 1920 r. w Cieszynie. W młodości działacz harcerski w Cieszynie. Po ukończeniu gimnazjum i studiów teologicznych, w 1939 r. był wikariuszem w Ustroniu. W okresie okupacji hitlerowskiej aresztowany i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przewieziony do KL Dachau, a stamtąd przeniesiony do KL Mauthausen-Gusen. Przeżył i odzyskał wolność 5.05.1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie. Po powrocie w rodzinne strony, proboszcz w Ustroniu.

Bibliografia: *W cieniu Śmierci* Ewangelicy – ofiary prześladowań w czasie II wojny światowej, praca zbiorowa Warszawa 1970 r. s. 20.

BOCEK PAWEŁ,

Więzień w Mysłowicach, w KL Auschwitz.

Urodzony 28.10.1887 r. w Milikowie - Zaolzie. W 1909 r. ukończył gimnazjum polskie w Cieszynie, a następnie filologię klasyczną na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie (w 1913). W czasie studiów działał w Związku Akademików ze Śląska Cieszyńskiego „Znicz". Od 1913 r. pracował jako nauczyciel w Gimnazjum Polskim w Cieszynie. Związany był z działalnością Macierzy Szkolnej Księstwa Cieszyńskiego, a następnie Macierzą Szkolną w Cieszynie, w której pełnił odpowiedzialne funkcje. Od 1929 r. wchodził w skład redakcji „Zarania Śląskiego". W latach 1935-1938 pracował w gimnazjum w Pszczynie. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu - współpracował z polskim ruchem oporu na Zaolziu. Aresztowany 25.06.1943 r. i przetransportowany do więzienia śledczego w Mysłowicach, po śledztwie przesłany do KL Auschwitz. Po wyzwoleniu obozu, już 20.02.1945 r. podjął pracę w gimnazjum w Kętach, a następnie w Cieszynie. Przeżycia wojenne spowodowały jego poważny uszczerbek na zdrowiu. Zmarł 18.12.1948 r.

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda *,Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej* , Tom. I, wyd. 1993 r., s. 40.

BOCHENEK KAROL,

Więzień w KL Dachau nr 15151.

Urodzony 15.11.1900 r. w Cieszynie, podczas okupacji hitlerowskiej zamieszkały w Roztropicach, gmina Jasienica, powiat bielski. Aresztowany i przetransportowany do KL Dachau, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 15151. Zginął w tym obozie **15.01.1942 r.**

Bibliografia: ks. E. Chart, *Spis pomordowanych Polaków w obozie koncentracyjnym w Dachau,* Wyd. Słowo Polskie, s. 18.

BOCHENEK-LANG ZUZANNA z d. STAROŃ,
Więźniarka w KL Ravensbrück nr 102498, w KL Bergen-Belsen.
Urodzona 30.07.1891 r. w Zbytkowie, gmina Strumień, córka Jana i Anny z d. Turek (dwukrotnie zamężna z Bochenkiem i Langiem). Wspólnie z mężami prowadziła kilkuhektarowe gospodarstwo rolne. W okresie okupacji hitlerowskiej za ukrywanie w swoim gospodarstwie Józefa Różańskiego, pseud. „Ujek" aresztowana wraz z mężem (Langiem). Przetransportowana jako więźniarka polityczna do KL Ravensbrück, zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 102498. Pod koniec wojny ewakuowana do KL Bergen-Belsen i tam 15.04.1945 r. wyzwolona przez wojska brytyjskie.
Bibliografia: K. Ochman, *Pomnik ofiar hitleryzmu w Strumieniu,* 1997, s. 27.

BOCHNER IZYDOR,
Więzień w KL Auschwitz nr 33362.
Urodzony 25.04.1924 r. w Cieszynie, syn Józefa i Augusty z d. Neiger, zamieszkały w okresie okupacji w Żylinie - Słowacja. Aresztowany i w transporcie Żydów ze Słowacji przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 29.04.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 33362. Zginął **16.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 22353/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 16:40, określenie przyczyny zgonu to: „Pneumonie" (zapalenie płuc).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 171; APMA-B *Księga zgonów,* t. 15, s. 1351.

BOGUSZ JAN,
Więzień w Pszczynie, w Mysłowicach, w KL Auschwitz nr 1342.
Urodzony 6.03.1882 r. w Bobrownikach Małych k/Tarnowa, syn Franciszka i Marii z d. Planik. Po ukończeniu szkoły podstawowej wyuczył się zawodu krawieckiego. W 1910 r. osiedlił się w Skoczowie i prowadził własny warsztat krawiecki. W roku 1935 przeprowadził się do Pszczyny i nadal pracował w swoim zawodzie. Aresztowany przez gestapo za kolportaż prasy konspiracyjnej. Początkowo więziony w Pszczynie, a stamtąd przewieziony do więzienia śledczego w Mysłowicach. Po śledztwie przesłany do KL Auschwitz. Dnia 6.07.1940 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 1342. Zginął w tym obozie **27.02.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 1711/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 14:15, określenie przyczyny zgonu to: „Bronchopneumonie" (zapalenie płuc i oskrzeli).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 39; APMA-B *Księga zgonów,* t. 2, s. 211; J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 7.

BOJDA ADOLF,
Więzień w Mysłowicach, w KL Gross-Rosen.
Urodzony i zamieszkały w Strumieniu. Aresztowany 28.08.1943 r. w Zbytkowie pod zarzutem politycznej aktywności w okresie przedwojennym. Przewieziony do więzienia śledczego w Mysłowicach, a po śledztwie przetransportowany do KL Gross-Rosen. Przeżył i odzyskał wolność w kwietniu 1945 r.

Bibliografia: Zbiory dokumentów K. Wójtowicza.

BOJDOŁ FRANCISZEK ks.,

Więzień w Krakowie, w KL Auschwitz nr 33096.

Urodzony 2.04.1905 r., w Wyrach, syn Teodora i Marty z d. Żogała. Uczęszczał w latach 1924-1927 do gimnazjum w Mikołowie. Absolwent Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Święcenia kapłańskie otrzymał w 1930 r. – ksiądz katolicki. Pracę duszpasterską rozpoczął jako wikary w Królewskiej Hucie (obecna nazwa Chorzów), w Tychach, w Cieszynie. Od 1935 r. był wizytatorem szkół powszechnych oraz kapelanem męskiego i żeńskiego hufca harcerskiego w Cieszynie, a od 1938 r. mianowano go kapelanem wojskowym 4 Pułku Strzelców Podhalańskich. We wrześniu 1939 r. dotarł ze swoją jednostką za Lwów i dostał się do niewoli radzieckiej skąd, wskutek szczęśliwego zbiegu okoliczności, udało mu się wydostać. Przybył do Krakowa, a ponieważ nie miał możliwości powrotu na Śląsk, został duszpasterzem pomocniczym w Kościele p.w. św. Anny oraz kapelanem sióstr Saracenek, zajmował się pracą naukową. Aresztowany wraz z kilkoma oficerami polskimi 18.04.1942 r. w odwet za zamach na żołnierzy niemieckich w Krakowie. Więziony w Krakowie, a następnie przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 25.04.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 33096. Zginął **27.05.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 9056/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 17:50, określenie przyczyny zgonu to: „Plötzlicher Herztod" (nagły zawał serca).

Bibliografia: APMA-B *Księga zgonów,* t. 7, s. 56; T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945*, wyd. 1998 r., s. 129; informacja – ks. Zbigniew Tomanek; Marcin Gabryś - Biblioteka i Archiwum im. B. R. Tschammera w Cieszynie; J. Golec i S. Bojda *,Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej* , Tom. I, wyd. 1993 r., s.41.

BOJKO ?,

Zginął jako partyzant.

Urodzony w Wiśle i zamieszkały w tej miejscowości. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu – walczył z hitlerowcami jako partyzant. **Zginął** z starciu z gestapowcami w Wiśle.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (053)

BOLEK JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 24.05.1882 r. w Błędowicach – Zaolzie. Kierownik i nauczyciel Publicznej Szkoły Powszechnej w Wilamowicach, Międzyświeciu, a następnie kierownik i nauczyciel sześcioklasowej Szkoły Ewangelickiej przy Kościele

Ewangelickim w Skoczowie – „Na kępie”. Aresztowany 24.04.1940 r., a więc w początkowym okresie okupacji hitlerowskiej i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął **11.09.1940 r.**

Bibliografia: M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r. s. 204; Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 35; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 12 wykazu); informacja rodziny – Ewa Bujok.

BOLEK JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau.

Urodzony 24.05.1882 r. w Błędowicach – Zaolzie, syn Józefa i Marii; nauczyciel. Od 1920 r. nauczyciel w Dębowcu, a następnie kierownik szkoły powszechnej w Międzyświeciu, mieszkał w Wilamowicach k/Skoczowa. Był wybitnym działaczem kulturalnym w organizacjach polskich. Znienawidzony za tę działalność przez skoczowskich Niemców, znalazł się na liście niebezpiecznych dla III Rzeszy. Aresztowany 24.04.1940 r. przez gestapo w Wilamowicach, podczas akcji unicestwienia inteligencji polskiej. Osadzony na krótki czas w więzieniu w Cieszynie, a następnie przewieziony do KL Dachau, gdzie zginął **11.09.1940 r.**

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 7.

BORGER BERTA z d. KOHUT,

Więźniarka w KL Majdanek.

Urodzona 21.03.1898 r. w Cieszynie, podczas okupacji hitlerowskiej zamieszkała w Czeskim Cieszynie. W sierpniu 1939 r. uchodziła przed wojskami niemieckimi do Warszawy a stamtąd do Lwowa. We Lwowie aresztowana i uwięziona w KL Majdanek. Nieznany jest dalszy los tej więźniarki.

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 49.

BORGER EDITA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Płaszów.

Urodzona 21.06.1920 r. w Cieszynie, podczas okupacji hitlerowskiej zamieszkała w Czeskim Cieszynie; studentka. Aresztowana w 1944 r. i z więzienia gestapo w Cieszynie przetransportowana do KL Płaszów, a stamtąd przesłana do Niemiec, gdzie **zaginęła** w nieznanych okolicznościach.

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 49.

BORKIEWICZ TADEUSZ,

Wywieziony na roboty przymusowe.

Urodzony 14.10.1901 r. w Rogalinie, powiat śremski, syn Stanisława i Franciszki z d. Kubała; wieloletni pedagog, długoletni dyrektor szkoły. Szkołę powszechną ukończył w Wielkich Łagiewnikach w województwie częstochowskim, następnie kontynuował naukę w Seminarium Nauczycielskim

w Poznaniu. Pracę nauczycielską rozpoczął w szkole powszechnej w Lublińcu k/Częstochowy.

W 1936 r. po założeniu rodziny, osiedlił się w Ustroniu, gdzie objął posadę nauczyciela, a później dyrektora szkoły w Lipowcu. Podczas okupacji hitlerowskiej wysłany na roboty przymusowe do huty trzynieckiej, gdzie pracował jako ślusarz. Z robót zbiegł i przez pewien czas ukrywał się na zboczach Lipowskiego Gronia, w nieznanych okolicznościach zatrzymany przez gestapo, ponownie wywieziony na roboty przymusowe do Niemiec, gdzie przebywał do zakończenia wojny w 1945 r. Po powrocie do Ustronia, od 1.05.1945 r. objął posadę kierownika szkoły w Ustroniu i do przejścia na emeryturę w 1965 r. był związany ze szkolnictwem. Działacz społeczny w Ustroniu. Po zakończeniu wojny członek Komitetu Tymczasowego, Rady Magistratu, Rady Gminnej, Gminnej Rady Narodowej w Ustroniu. Aktywny działacz Związku Nauczycielstwa Polskiego. Był również członkiem Komitetu Budowy Pomnika ku czci ofiar terroru hitlerowskiego w Ustroniu. Zmarł 9.05.1968 r. w Ustroniu.

Bibliografia: M. Piechowiak, *Zasłużeni dla Ustronia,* Ustroń 2004, s. 6.

BRANC (BRANZ) MARIA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 18577.

Urodzona 3.12.1901 r. w Wiśle, zamieszkała w Wiśle Dziechcince (125), żona Pawła. Aresztowana 18.08.1943 r. i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz. Dnia 28.08.1942 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 18577. Następnie przeniesiona do KL Gross-Rosen. Wypisana 5.09.1944 r. – wróciła do domu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 501; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (050); informacja Pawła Lorka, T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 56.

BRANC PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 25.06.1891 r. w Wiśle, zamieszkały w Wiśle Dziechcince (125), syn Pawła i Marii z d. Kuczera, teść Jana Pilcha. Aresztowany z żoną Marią w ostatnich dniach kwietnia 1942 r. za posiadanie lektury religijnej i konspiracyjne nauczanie. Po uwięzieniu w Cieszynie, 10.06.1942 r. w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 26.06.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji. Zginął **9.09.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 29450/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 12:05, określenie

przyczyny zgonu to: „akuter Magendarmkatarrh” (ostry katar/nieżyt żołądkowo-jelitowy).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz*, Katowice 1998 r., s. 661; APMA-B *Księga zgonów,* t. 20, s. 910; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 22; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (050); I T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 80; informacja Pawła Lorka.

BRANC ZUZANNA,
Więźniarka w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.
Urodzona 11.03.1923 r., zamieszkała w Wiśle Dziechcince (125). Aresztowana w maju 1943 r. i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowana do więzienia lub obozu koncentracyjnego – nieznana nazwa miejsca uwięzienia. Wróciła do domu.
Bibliografia: Informacja Pawła Lorka.

BRANDWEIN HANS ISRAEL,
Więzień w KL Auschwitz nr 90018.
Urodzony 8.07.1915 r. w Chybiu, zamieszkały w okresie okupacji hitlerowskiej w Hrubieszowie, syn Oskara i Elzy z d. Mestner. Aresztowany 19.01.1943 r. i w transporcie zbiorowym z Krakowa przewieziony do KL Auschwitz, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 90018. Zginął **27.04.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 19489/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 17:05, określenie przyczyny zgonu to: „Herzwassersucht” (puchlinę wodną serca).
Bibliografia: APMA-B *Księga zgonów,* t. 13, s. 1459.

BRANDYS FRANCISZEK,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-2390.
Urodzony 15.07.1904 r. w Chybiu i zamieszkały w tej miejscowości, syn Michała i Anny z d. Lazar. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz, w maju 1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy” nr E-2390. Zginął **1.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 17872/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 20:00, określenie przyczyny zgonu to: „Herzmuskelschwäche” (niewydolność mięśnia sercowego).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 834; APMA-B *Księga zgonów,* t. 12, s. 1364.

BRANDYS JAN,
Więzień w Strumieniu, w Bielsku.
Urodzony 15.05.1910 r., zamieszkały w Strumieniu. Jako żołnierz rezerwista, zmobilizowany 15.08.1939 r., brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r., z której powrócił do domu pod koniec września tego roku. Aresztowany 17.12.1939 r. pod zarzutem aktywności politycznej przed drugą wojną światową. Więziony w miejscowym więzieniu w Strumieniu, a następnie w Bielsku, skąd został zwolniony 18.03.1940 r. Przez cały okres okupacji pracował jako stolarz.
Bibliografia: Zbiory dokumentów K. Wójtowicza.

BRANNY JAN ALFRED,
Zastrzelony przez hitlerowców.
Urodzony w 1922 r., zamieszkały w Cieszynie, w młodości aktywny działacz ZHP w Cieszynie. Aresztowany i **15.02.1943 r.** w nieznanych okolicznościach zastrzelony w Warszawie.
Bibliografia: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 129.

BRANNY JAN,
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Mauthausen-Gusen.
Urodzony 22.05.1887 r. w Mostach k/Jabłonkowa - Zaolzie, syn Jerzego i Marii z d. Gembala; nauczyciel. Do szkoły podstawowej uczęszczał w Cierlicku - Zaolzie, a następnie w Cieszynie ukończył szkołę wydziałową, zaś w 1906 r. ukończył Seminarium Nauczycielskie w Cieszynie. Pracę nauczyciela rozpoczął w Stanisławicach, a od 1912 r. był kierownikiem szkoły w rodzinnych Mostach, gdzie pełnił także funkcję sekretarza gminy. Był aktywnym członkiem Macierzy Szkolnej, Związku Polaków i Polskiej Organizacji Wojskowej na terenie Śląska Cieszyńskiego. Był zaangażowany w pracach plebiscytowych, natomiast po podziale Zaolzia przeniósł się do Polski i osiadł w Cieszynie, podejmując pracę w inspektoracie szkolnym, później został kierownikiem w miejscowym Zakładzie Wychowawczym. Zaangażowany w Macierzy Szkolnej, w chórze „Harmonia", w Stowarzyszeniu Kulturalno-Oświatowym „Dziedzictwo bł. Jana Sarkandra". Był członkiem Chrześcijańskiego Związku Nauczycielstwa w Polsce i członkiem Rady Nadzorczej Komunalnej Kasy Miasta Cieszyna. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu (wraz z synami). Aresztowany, więziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Dachau i dalej przeniesiony do KL Mauthausen-Gusen, gdzie był poddawany doświadczeniom pseudomedycznym. Odzyskał wolność w 1945 r. – po powrocie do Cieszyna, pracował w szkolnictwie na terenie miejsca zamieszkania. Zmarł 9.09.1967 r.
Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 2, wyd. 1995 r., s. 27.

BRANNY WŁADYSŁAW ks.,
Więzień w Cieszynie, w KL Sachsenhausen, w KL Dachau nr 22405.
Urodzony 9.02.1911 r. w Krasnej, syn Andrzeja i Marii z d. Kubok. Absolwent gimnazjum w Cieszynie w 1930 r., następnie studiował teologię w Śląskim Seminarium Duchownym w Krakowie. Święcenia kapłańskie przyjął w 1935 r. Posługę duszpasterską rozpoczął jako wikary w Halembie (w 1935 r.), później w latach 1935-1937 duszpasterz w Pszczynie, Piotrowicach (w latach 1937-1938), Trzyńcu (w latach 1938-1939) i Istebnej. Aresztowany przez gestapo 19.12.1939 r. i uwięziony w Cieszynie. Stamtąd 8.04.1940 r. przetransportowany do KL Sachsenhausen, zaś 9.04.1940 r. przewieziony do KL Dachau i tam zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 22405. Był ofiarą eksperymentów medycznych. Odzyskał wolność 14.12.1940 r. – zwolniony z obozu. Został jednak na terenie okupowanym przez hitlerowców i pracował w szpitalach dla byłych więźniów, m.in. w Freimann k/Monachium, był

kapelanem obozów polskich w Austrii w rejonie Linzu i Lambach. Do Polski wrócił jesienią 1946 r. Administrator parafii w Miasteczku Śląskim (od 1947 r.), następnie dziekan dekanatu Tarnowskie Góry (od 1957 r.).
Bibliografia: Marcin Gabryś - Biblioteka i Archiwum im. B. R. Tschammera w Cieszynie; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (033).

BRAUNER JANINA,
Więźniarka – nieznane miejsce uwięzienia.
Urodzona 15.05.1907 r. w Cieszynie, podczas okupacji hitlerowskiej zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana i w transporcie zbiorowym przewieziona do więzienia lub obozu koncentracyjnego, tam **zginęła** – nieznana jest nazwa miejsca uwięzienia oraz data i okoliczności jej śmierci.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 50.

BRAUNER KURT,
Więzień – nieznane miejsce uwięzienia.
Urodzony 1.09.1929 r. w Cieszynie, podczas okupacji hitlerowskiej zamieszkały w Czeskim Cieszynie. Aresztowany i w transporcie zbiorowym przewieziony do więzienia lub obozu koncentracyjnego i tam **zginął** – nieznana jest nazwa miejsca uwięzienia oraz data i okoliczności jego śmierci.
Bibliografia: *Ofiary Okupacji Hitlerowskiej i Wojny 1939-1945 r. w Powiecie Karwina,* s. 50.

BRAUNER RUTH,
Więźniarka - nieznane miejsce uwięzienia.
Urodzona 13.08.1935 r. w Cieszynie, podczas okupacji hitlerowskiej zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana i w transporcie zbiorowym przewieziona do więzienia lub obozu koncentracyjnego – nieznana jest nazwa miejsca jej uwięzienia, nieznany jest dalszy jej los.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 50.

BRENNER JANA z d. GOLDFINGER,
Więźniarka - nieznane miejsce uwięzienia.
Urodzony 15.05.1907 r. w Cieszynie, podczas okupacji hitlerowskiej zamieszkała w Rychwałdzie - Zaolzie. Aresztowana wraz z rodzicami i rodzeństwem podczas tzw. czystek rasowych, w transporcie zbiorowym przewieziona do więzienia lub obozu koncentracyjnego gdzie **zginęła** – nieznana jest nazwa miejsca uwięzienia, oraz data i okoliczności jej śmierci.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 173.

BRETTNER - rodzina,
Zginęli w obozie koncentracyjnym.
Zamieszkiwali w Ustroniu, w domu usytuowanym naprzeciwko poczty, właściciele rzeźni. Aresztowani w początkowym okresie okupacji hitlerowskiej i wywiezieni do obozu koncentracyjnego – tam **zginęli.**
Bibliografia: Informacja M. Dziendziel.

BRETTNER MAKSYMILIAN,
Zmarł w Azji Środkowej.

Urodzony w 1900 r. w Goleszowie, zamieszkały w Ustroniu; kupiec – właściciel domu handlowego i restauracji oraz pensjonatu w Ustroniu. W okresie międzywojennym należał do najbardziej liczących się obywateli Ustronia. We wrześniu 1939 r. wraz z innymi mężczyznami żydowskimi wywieziony został do obozu pracy przymusowej w Nisku k/Lublina. Uciekł z obozu do Lwowa i tam aresztowany przez NKWD – wywieziony do Środkowej Azji, gdzie zmarł w 1941 r. na tyfus plamisty.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 74.

BRETTNER EUGENIA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzona w 1905 r. w Ustroniu i zamieszkała w tej miejscowości, żona Maksymiliana. Aresztowana i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie zginęła **w 1943 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 74; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

BRODA KAROL,

Więzień w Cieszynie, w Katowicach, w KL Sachsenhausen nr 18292, w KL Neuengamme nr 3248.

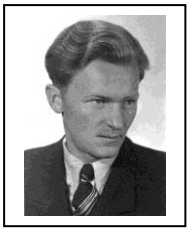

Urodzony 20.07.1913 r. w Skoczowie, uczeń szkoły powszechnej a następnie średniej. Po ukończeniu szkoły i uzyskaniu dyplomu technika farbiarza, miał problemy ze znalezieniem pracy. Zamieszkał w barakach postawionych nad Wisłą i pracował przy regulacji koryta Wisły i Brennicy. Dopiero w 1936 r. otrzymał pracę w zakładach futrzarskich w Bielsku, a w dwa lata później w Skoczowie. Dosyć szybko dał się poznać jako działacz społeczno-kulturalny, poświęcając się pracy w różnych lokalnych organizacjach.

Pomagał w prowadzeniu biblioteki Macierzy Szkolnej, współdziałał z kręgiem młodzieży skupionej w Związku Młodej Polski, należał do Związku Młodzieży Ewangelickiej w Skoczowie, do Koła PTT i Klubu Sportowego. Angażował się tam, gdzie walczono o wartości ideowe, o prawdę, sprawiedliwość społeczną. Aresztowany 14.10.1939 r. i przewieziony do więzienia w Cieszynie, a potem do Katowic. Od 9.04.1940 r. aż do wyzwolenia przebywał w obozach: KL Sachsenhausen, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 18292, następnie w KL Neuengamme i tam zarejestrowany jako więzień nr 3248. Po jakimś czasie ponownie przeniesiony do KL Sachsenhausen. Odzyskał wolność 22.04.1945 r. (lub 2.05.1945) - w trakcie marszu ewakuacyjnego więźniów w głąb Niemiec. Po powrocie z obozu, podjął pracę w fabryce Heilperna, a następnie w Zjednoczeniu Przemysłu Wełnianego w Bielsku-Białej. Był społecznikiem - członkiem Związku Więźniów Politycznych, Związku Inżynierów i Techników oraz innych organizacji. Cieszył się uznaniem jako dobry fachowiec i zdolny organizator lokalnego przemysłu lekkiego. Niestety w 1950 r. znalazł się w kręgu osób podejrzanych o uprawianie szpiegostwa na

rzecz zachodniego mocarstwa (miał bowiem kontakt służbowy w Zjednoczeniu Przemysłu Wełnianego w Bielsku z przedstawicielem firmy szwajcarskiej, zaproszonym przez ministerstwo do współpracy). Wyrokiem Rejonowego Sądu Wojskowego w Katowicach z dnia 12.09.1950 r. skazany został na 8 lat więzienia. Na skutek apelacji, w atmosferze przejściowego ocieplenia politycznego, Najwyższy Sąd Wojskowy w Warszawie wyrok uchylił - postępowanie karne umorzył. Po odzyskaniu wolności, był już innym człowiekiem, wykończonym fizycznie i załamanym psychicznie. Przeniósł się z rodziną na ziemie zachodnie. Tam w 1965 r. w wieku zaledwie 50 lat zginął w wypadku samochodowym.

Bibliografia: Informacja z dn. 22.04.2010 r. od Stanisława Broda oraz Anny Broda.

BRODA KAROL,

Zginął w niewoli sowieckiej.

Urodzony 23.09.1907 r. w Ustroniu, syn Jerzego i Anny. Ukończył Seminarium Nauczycielskie w Cieszynie (w 1935 r.), a następnie szkołę wyższą w Warszawie. Pracował jako nauczyciel w Ustroniu, zaś przed wybuchem wojny w Trzyńcu zmobilizowany (stopień wojskowy - porucznik) do 4 psp - Obrona Narodowa Cieszyn; brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do sowieckiej niewoli - był internowany[50] i tam zginął w kwietniu/maju **1940 r.**

Postscriptum: Wpisany na LE NKWD Starobielska, poz. 151, s. 8.

Bibliografia: Mečislav Borák, *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 68; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r. s. 210; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 16 wykazu); A. Moszyński, *Lista Katyńska jeńcy obozów Kozielsk Ostaszków Starobielsk,* Warszawa 1989 r., s. 266.

BRUD WOJCIECH,

Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Gross-Rosen.

Urodzony 18.10.1896 r. w Zaborowie, województwo krakowskie, wykształcenie podstawowe; robotnik. W okresie międzywojennym osiedlił się w Drogomyślu i był pracownikiem Państwowej Stadniny Ogierów w Drogomyślu. Od początku okupacji hitlerowskiej nadal pracował w stadninie i zaangażował się w działalność ruchu oporu - był żołnierzem konspiracyjnej organizacji ZWZ/AK, należał do grupy „Pomykacza". Aresztowany przez policję 26.07.1944 r. był więziony w Cieszynie, a stamtąd przesłany do więzienia śledczego w Mysłowicach. Po śledztwie, przewieziony został do KL Gross-Rosen, gdzie **zginął** tuż przed oswobodzeniem obozu.

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r.; z archiwum (S. Brody), s. 8.

BRUDNY ANNA z d. CZYŻ,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz, w KL Ravensbrück nr 81102.

Urodzona 15.04.1894 r. w Hermanicach, zamieszkała w okresie okupacji hitlerowskiej w Skoczowie. Aresztowana za pomoc okazywaną Żydom oraz Polakom - zagrożonym aresztowaniem. Po krótkim uwięzieniu w Cieszynie,

---

[50] **Internować** – ograniczyć kogoś do pobytu w jednym miejscu, przymusowo umieszczać w wyznaczonym miejscu osoby podejrzanej (np. jeniec wojenny, osoba podejrzana w czasie wojny – obywatel obcego państwa).

przewieziona do KL Auschwitz, a stamtąd przeniesiona do KL Ravensbrück, zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 81102. Przeżyła hitlerowskie zniewolenie, lecz po wojnie przechodziła kolejne problemy – prześladowana przez UB.

Bibliografia: Informacja przekazana korespondencyjnie dn. 4.04.2010 r. przez Romana Bojdę; informacje Władysławy Sikory – byłej więźniarki KL Ravensbrück; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

BRUDNY FRANCISZEK,

Więzień w Cieszynie, KL Auschwitz.

Urodzony 21.05.1910 r. w Cieszynie i zamieszkały w tej miejscowości, syn Franciszka i Marii z d. Moris. Aresztowany i na krótko uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **22.10.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 37700/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 17:49, określenie przyczyny zgonu to: „plötzlicher Herztod" (nagły zawał serca).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 669; APMA-B *Księga zgonów,* t. 26, s. 200.

BRUS PAWEŁ,

Zamordowany w Katyniu.

Urodzony 15.12.1893 r. w Drogomyślu gmina Strumień, zamieszkały w Pruchnej, gmina Strumień. Ukończył szkołę powszechną w miejscu zamieszkania, w 1912 r. uczył się w seminarium nauczycielskim w Bielsku. Po maturze odbył służbę wojskową w Cieszynie, uzyskując stopień podporucznika. Podczas pierwszej wojny światowej skierowany na front rosyjski i włoski. Po wojnie pracował jako nauczyciel w Zabrzegu, Chybiu, a w 1923 r. objął posadę w Pruchnej – zostając tam kierownikiem szkoły. W Pruchnej założył Związek Rezerwistów; należał do współzałożycieli Związku Młodzieży Ewangelickiej, prowadził teatr amatorski i był dyrygentem chóru. Działał też w Radzie Gminnej, w Spółce Pastwiskowej, w Spółdzielni Mleczarskiej. Zmobilizowany już sierpniu 1939 r. i skierowany do Policji Polskiej województwa śląskiego. Prawdopodobnie, tuż przed przewidywanym wybuchem drugiej wojny światowej w 1939 r., wraz z innymi policjantami był ewakuowany na wschód, a na miejsce docelowe wyznaczono Tarnopol. W tym mieście i jego okolicach w pierwszym tygodniu wojny tj. we wrześniu 1939 r. znalazła się większość policjantów ze Śląska – mających stanowić zaporę przed niemieckim agresorem. Niestety, po 17 września policjanci dostali się do sowieckiej niewoli, a następnie internowani w obozie jenieckich. W listopadzie rodzina otrzymała od niego wiadomość z Kozielska BI. Zamordowany przez funkcjonariuszy NKWD w egzekucji zbiorowej w Katyniu - **kwiecień/maj 1940 r.**

Postscriptum: Umieszczony w wykazie ofiar Katynia. Podczas ekshumacji znaleziono notatnik Brusa, w którym prowadził zapiski od 7.09.1939 r. do 13.03.1940 r.

Bibliografia: M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r. s. 211; archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 17 wykazu); J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,*

Tom 2, wyd. 1995 r., s. 28; A. Moszyński, *Lista Katyńska jeńcy obozów Kozielsk Ostaszków Starobielsk,* Warszawa 1989 r., s. 30.

BRZÓSKA PAWEŁ,

Walczył z hitlerowcami.

Urodzony 20.06.1910 r. w Wiśle (729) i zamieszkały w tej miejscowości; organista, urzędnik „Samopomocy Chłopskiej". Wysłany w okresie okupacji hitlerowskiej na przymusowe roboty do Niemiec - tam zaangażował się w działalność dla ruchu oporu, walczył różnymi sposobami z hitlerowcami. Nieznany jest dalszy jego los.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (079).

BRZUSKA DANUTA,

Wysłana na roboty przymusowe.

Urodzona 30.03.1940 r. w Pogwizdowie, gmina Hażlach i zamieszkała w tej miejscowości, córka Józefa i Karoliny. Wraz z rodzicami i siostrą Krystyną wysiedlona i po aresztowaniu 20.07.1942 r. uwięziona w Karwinie, Mieruszowie, polenlagrze nr 75 Ratibor (Racibórz - Strzelnica). Następnie 5.03.1943 r. rodzinę przewieziono do przejściowego - punktu zatrzymań w Breslau Burgweide (Wrocław-Sołtysowice), gdzie po dezynfekcji i selekcji wraz z innymi rodzinami, ich rodzina wysłana została do pracy przymusowej – do dworu Kapitanowo - Ścinawka Średnia w powiecie kłodzkim, Odzyskali wolność wyzwoleni przez Armię Czerwoną 9.05.1945 r. Po wojnie wrócili do Pogwizdowa.

Postscriptum: Dodatkowy opis jak u Józefa Brzuska.

Bibliografia: Informacja Danuta Zając z d. Brzuska.

BRZUSKA JÓZEF,

Wysłany na roboty przymusowe.

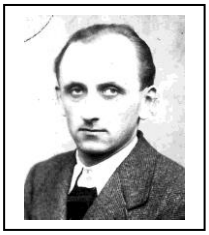

Urodzony 11.02.1911 r. w Wędryni – Zaolzie, zamieszkały w Pogwizdowie, gmina Hażlach. Ponieważ odmówił wraz z żoną Karoliną podpisania Volkslisty - cała rodzina została wysiedlona w zajmowanego mieszkania lokatorskiego u Witoszów (okazała kamienica siostry Karoliny). 20.07.1942 r. aresztowani i przez kilka dni więzieni w Karwinie, a stamtąd przetransportowani do obozu pracy Friedland (Mieroszów, powiat wałbrzyski).

Po miesiącu wywiezieni do niemieckiego obozu dla Polaków - Polenlager nr 75 Ratibor (Racibórz - Strzelnica). Następnie 5.03.1943 r. rodzinę przewieziono do przejściowego punktu zatrzymań w Breslau - Burgweide (Wrocław-Sołtysowice), gdzie po dezynfekcji i selekcji, rodzina Józefa wraz z innymi rodzinami, wysłana została do pracy przymusowej – do dworu Kapitanowo - Ścinawka Średnia w powiecie kłodzkim. Odzyskali wolność wyzwoleni przez Armię Czerwoną 9.05.1945 r. Po wojnie wrócili do Pogwizdowa.

Bibliografia: Informacja Danuta Zając z d. Brzuska.

BRZUSKA KAROLINA,

Wysłana na roboty przymusowe.

Urodzona 14.06.1913 r. w Kaczycach, zamieszkała w Pogwizdowie, gmina Hażlach. Ponieważ wraz z mężem Józefem odmówiła podpisania Volkslisty - cała rodzina została wysiedlona w zajmowanego mieszkania lokatorskiego u Witoszów (okazała kamienica siostry Karoliny). Aresztowani 20.07.1942 r. i przez kilka dni więzieni w Karwinie, a stamtąd przetransportowani do obozu pracy Friedland (Mieroszów, powiat wałbrzyski).
Po miesiącu wywiezieni do niemieckiego obozu dla Polaków - Polenlager nr 75 Ratibor (Racibórz - Strzelnica). Następnie 5.03.1943 r. rodzinę przewieziono do przejściowego punktu zatrzymań w Breslau - Burgweide (Wrocław-Sołtysowice), gdzie po dezynfekcji i selekcji rodzina Karoliny, wraz z innymi rodzinami, wysłana została do pracy przymusowej – do dworu Kapitanowo - Ścinawka Średnia w powiecie kłodzkim. Odzyskali wolność wyzwoleni przez Armię Czerwoną 9.05.1945 r. Po wojnie wrócili do Pogwizdowa.
Postscriptum: Dodatkowy opis jak u Józefa Brzuska.
Bibliografia: Informacja Danuta Zając z d. Brzuska.

BRZUSKA KRYSTYNA,

Wysłana na roboty przymusowe.

Urodzona 19.05.1936 r. w Kaczycach, zamieszkała w Pogwizdowie, gmina Hażlach, córka Józefa i Karoliny. Wraz z rodzicami i siostrą Danutą wysiedlona i po aresztowaniu 20.07.1942 r. uwięziona w Karwinie, Mieruszowie, polenlagrze nr 75 Ratibor (Racibórz - Strzelnica). Następnie, 5.03.1943 r. rodzinę przewieziono do przejściowego - punktu zatrzymań w Breslau Burgweide (Wrocław-Sołtysowice), gdzie po dezynfekcji i selekcji wraz z innymi rodzinami, ich rodzina wysłana została do pracy przymusowej – do dworu Kapitanowo - Ścinawka Średnia w powiecie kłodzkim. Odzyskali wolność wyzwoleni przez Armię Czerwoną 9.05.1945 r. Po wojnie wrócili do Pogwizdowa.
Postscriptum: Dodatkowy opis jak u Józefa Brzuska.
Bibliografia: Informacja Danuta Zając z d. Brzuska.

BRZUSKA LEON,

Więzień w Strumieniu, w Bielsku, w Cieszynie.

Urodzony 26.03.1898 r., zamieszkały w Strumieniu. Aresztowany 17.12.1939 r. za przedwojenną działalność polityczną. Więziony w miejscowym areszcie w Strumieniu, w więzieniu w Bielsku. Stamtąd 9.03.1940 r. przewieziony do więzienia gestapo w Cieszynie. Odzyskał wolność 30.06.1943 r. – po podpisaniu w więzieniu niemieckiej listy narodowościowej (Volkslisty) gdyż szantażowany był wywiezieniem do KL Auschwitz. Po powrocie do domu, po dwóch miesiącach, tj. 24.08.1943 r. powołany został do armii niemieckiej, w której służył na terenie Francji. Tam 30.07.1944 r. wzięty do niewoli - przez członków francuskiego ruchu oporu. W niewoli przebywał do 25.01.1945 r. Z grupą 28 Polaków przesłany do Paryża, a następnie do Szkocji, gdzie wstąpił do Wojska

Polskiego. Do kraju wrócił 21.03.1946 r. i od tego czasu prowadził własny warsztat bednarski w Strumieniu.
Bibliografia: Zbiory dokumentów K. Wójtowicza.

BUDZINSKI HENRYK,
Wywłaszczony – wysłany na roboty przymusowe.
Urodzony 6.06.1907 r., zamieszkały w Pogwizdowie, syn Franciszka i Anny. W okresie okupacji hitlerowskiej wywłaszczony z żoną Stefanią oraz trójką dzieci z własnego domu i wysłany 9.05.1942 r. na roboty przymusowe do Lövin (obecnie Lewin Brzeski), stamtąd do Schönfeld (obecnie Oborniki Śląskie. Pracował jako robotnik rolny u bauera (właściciela ziemskiego) – gdzie przebywał do zakończenia wojny w 1945 r.
Bibliografia: Stanisława Wilczyńska.

BUDZIŃSKA STEFANIA,
Wywłaszczona – wysłana na roboty przymusowe.
Urodzona 25.12.1918 r., zamieszkała w Pogwizdowie, córka Alojzego i Marii. W okresie okupacji hitlerowskiej wywłaszczona wraz z mężem i trójką dzieci z własnego domu i wysłana 10.12.1942 r. do 28.12.1942 r. do obozu przejściowego we Frysztacie a następnie całą rodzinę wywieziono na roboty przymusowe do Lövin (obecnie Lewin Brzeski), stamtąd do Schönfeld (obecnie Oborniki Śląskie). Gdzie Stefania zatrudniona była jako pracownica u bauera (właściciela ziemskiego).
Postscriptum: Dzieci Budzińskich to: Józef ur. 23.02.1937 r., Daniela ur. 20.05.1940 r., Tadeusz ur. 11.09.1942 r.
Bibliografia: Stanisława Wilczyńska.

BUJOK ANDRZEJ,
Więzień w KL Auschwitz, w KL Dora, w KL Bergen-Belsen.
Urodzony 11.11.1917 r., zamieszkały w Wiśle (346). Już na początku okupacji hitlerowskiej tj. 20.12.1939 r. wywieziony na przymusowe roboty, które samowolnie porzucił w lecie 1942 r. Po powrocie do Wisły, przyłączył się do grupy partyzanckiej na Baraniej Górze. Podczas obławy gestapo i żandarmerii na Białym Krzyżu, 8.09.1943 r. został aresztowany i wywieziony do KL Auschwitz. W styczniu 1945 r. ewakuowany wraz z innymi więźniami – dostał się do Erlich - Dora, a w kwietniu do KL Bergen-Belsen. Odzyskał wolność 1.05.1945 r. - uwolniony przez wojska alianckie.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 45; W zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

BUJOK ANDRZEJ,
Zginął na robotach przymusowych.
Urodzony w 1920 r., zamieszkały w Wiśle Głębcach (1062). W okresie okupacji hitlerowskiej wywieziony został na roboty przymusowe do Niemiec i tam **zaginął**. Poszukiwania rodziny nie dały wyników.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 8.

BUJOK ANDRZEJ,

Zginął na robotach przymusowych.
Urodzony w 1923 r., zamieszkały w Wiśle (369). W okresie okupacji hitlerowskiej pod koniec 1941 r. wywieziony na roboty przymusowe do Niemiec i tam **zginął.**
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 8.

BUJOK ANNA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona 18.03.1896 r., zamieszkała w Wiśle Głębce „Piekło" (1062), żona Jana, który zginął w KL Auschwitz 27.07.1942 r. Aresztowana we wrześniu 1942 r. i po przesłuchaniach w Cieszynie przewieziona do KL Auschwitz. W styczniu 1945 r. uczestniczyła w marszu ewakuacyjnym. Podczas jednego z postojów na nocleg, ukryła się pod stertą słomy i w ten sposób odzyskała wolność, ukrywała się do zakończenia wojny.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 44; informacja Pawła Lorka

BUJOK EMMA,
Więźniarka obozu dziecięcego w Łodzi.
Urodzona 2.04.1929 r., zamieszkała w Wiśle Głębce (1062). Wraz z bratem Pawłem i innymi dziećmi Świadków Jehowy aresztowana i przetransportowana do ALU Polnisze Kinder in Litzemanstad Łódź - obóz dla dzieci. Podstawą aresztowania było przewinienie nie okazania czci godłu, sztandarowi niemieckiemu oraz odmowa śpiewania niemieckiego hymnu.
Bibliografia: Informacja Pawła Lorka.

BUJOK ERYK,
Więzień w KL Dachau.
Urodzony 10.02.1921 r., zamieszkały w Wiśle. W maju 1940 r. usiłował przedostać się na zachód, ale został złapany przy usiłowaniu przekroczenia granicy austriacko-jugosłowiańskiej. Przeszedł kilka więzień i przesłuchań, a następnie przetransportowano go do KL Dachau. Na skutek kilkakrotnych interwencji ojca został zwolniony 5.08.1942 r. Po zwolnieniu skierowano go na przymusowe roboty w mleczarni w Gliwicach, a później przeniesiono do Cieszyna, gdzie pracował do końca wojny.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 44.

BUJOK EWA,
Więźniarka obozu dziecięcego w Łodzi.
Urodzona 27.04.1934 r., zamieszkała w Wiśle Głębce (1062). Wraz z bratem Pawłem, siostrą Emmą i innymi dziećmi Świadków Jehowy aresztowana i przetransportowana do ALU Polnisze Kinder in Litzemanstad Łódź - obóz dla dzieci. Podstawą aresztowania było przewinienie nie okazania czci godłu, sztandarowi niemieckiemu, oraz odmowa śpiewania niemieckiego hymnu.
Bibliografia: Informacja Pawła Lorka.

BUJOK JAN I,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 44676.

Urodzony 11.05.1897 r. w Wiśle, zamieszkały w Wiśle Głębce „Piekło” (1062), ojciec Jana (ur. 19.10.1922 r.), z zawodu brukarz. Aresztowany 11.06.1942 r. za odmowę służby w Wehrmachcie i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 3.07.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 44676. Zginął **27.07.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 17043/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 20:40, określenie przyczyny zgonu to: „akuter Magendarmkatarrh” (ostry nieżyt/katar żołądkowo-jelitowy).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 194; APMA-B *Księga zgonów,* t. 12, s. 537; informacja Pawła Lorka; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (050); J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 17; T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 77.

BUJOK JAN II,

Zginął jako partyzant.

Urodzony 4.06.1901 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości, syn gajowego. W okresie okupacji hitlerowskiej przedwojenny oficer WP zaangażowany w ruchu oporu, walczył z okupantem od 1940-1943 r. w Oddziale „Jastrząb”. Poległ **30.11.1943 r.** w walce o bunkier – twierdzę pod Czantorią.

Postscriptum: Zginął wraz z Alojzym Badurą, Janem Polokiem, Józefem Prokopem, Pawłem Śliżem, Klemensem Starzykiem.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (171).

BUJOK JAN III, pseud. „Jarząbek”,

Zginął w walce z hitlerowcami.

Urodzony w 1909 r. w Ustroniu, zamieszkały w Ustroniu - Poniwiec (3). Ukończywszy gimnazjum w Cieszynie, pracował później w Urzędzie Wodnym, okazując wielką aktywność w Związku Polskiej Młodzieży Ewangelickiej. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu, był jednym z pierwszych organizatorów tego ruchu oporu na terenie Ustronia - pseudonim „Jarząbek”.

Uniknął aresztowania w kwietniu 1940 r. - uciekł z domu przeczuwając aresztowanie. Niestety, w trakcie obławy dokonanej przez wojsko i policję niemiecką na bunkier partyzantów na szczycie góry Czantoria, zginął **30.11.1943 r.** w wyniku strzelaniny jaka wywiązała się między hitlerowcami a obrońcami bunkra, wśród walczących po stronie partyzantów był i Jan Bujok.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 44; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (110).

BUJOK JAN IV,
Zginął na robotach przymusowych.
Urodzony 9.12.1910 r., zamieszkały w Wiśle (1062). W okresie okupacji hitlerowskiej pod koniec 1941 r. wywieziony na roboty przymusowe do Niemiec i nie powrócił – tam **zginął.**
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 8.

BUJOK JAN V,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony 18.10.1922 r., zamieszkały w Wiśle Głębce „Piekło" (1062), syn Jana (ur. 11.05.1897 r.). Aresztowany w październiku 1943 r. gdyż odmówił służby wojskowej w Wehrmachcie. Po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz. Następnie przeniesiony został do KL Buchenwald, gdzie **zginął** w ostatnich chwilach przed uwolnieniem obozu.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 26; T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 80; informacji Pawła Lorka.

BUJOK JERZY I,
Rozstrzelany przez hitlerowców.

Urodzony 25.12.1882 r. w Wiśle, zamieszkały w Ustroniu-Poniwiec (3); kowal, działacz socjalistyczny i spółdzielczy. Był jednym z założycieli Polskiej Partii Socjalno-Demokratycznej w Ustroniu, a w okresie międzywojennym aktywnym członkiem zarządu PPS. W 1920 r. współzałożyciel spółdzielni „Ogólne Stowarzyszenie Spożywcze i Oszczędnościowe" w Ustroniu - następnie członek Rady Nadzorczej, a od 1937 r. członek Zarządu tejże spółdzielni.
Rozstrzelany przez gestapo **9.11.1944 r.** około 100 m. od drogi Ustroń - Wisła.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 44; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T .13, cz. 24 (110).

BUJOK JERZY II,
Więzień w Cieszynie, w KL Oranienburg.
Urodzony w 1889 r., zamieszkały w Wiśle; rolnik. Aresztowany pod koniec 1941 r. uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Oranienburg, gdzie zginął **8.04.1942 r.**
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 16.

BUJOK JERZY III,
Więzień – nieznane miejsce uwięzienia.
Urodzony 22.01.1907 r. w Wiśle (54) i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego, tam **zginął** – nieznana nazwa miejsca uwięzienia, oraz data i okoliczności śmierci.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (051)

BUJOK MARIA,

Prześladowana przez władze okupacyjne.
Urodzona i zamieszkała w Ustroniu, matka Jana – partyzanta, żona Jerzego. Boleśnie przeżyła zamordowanie przez hitlerowców męża i syna. Następnie – do końca okupacji poddawana prześladowaniu i szykanom gestapo do wyzwolenia Ustronia przez Armię Czerwoną.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (110).

BUJOK PAWEŁ,
Więzień obozu dziecięcego w Łodzi.
Urodzony 13.09.1931 r., zamieszkały w Wiśle Głębce (1062). Wraz z innymi dziećmi Świadków Jehowy aresztowany w lipcu 1943 r. i przetransportowany do ALU Polnisze Kinder in Litzemanstad Łódź - obóz dla Dzieci i Młodzieży Polskiej w Łodzi. Podstawą aresztowania było przewinienie nie okazania czci godłu, sztandarowi niemieckiemu, oraz odmowa śpiewania niemieckiego hymnu. Odzyskał wolność – wyzwolony przez Armię Czerwoną.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 44; informacja Pawła Lorka.

BURY JAN,
Zamordowany w Nieborach.
Urodzony 4.01.1908 r. w Istebnej, następnie zamieszkały w Kojkowicach – Zaolzie; hutnik. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu - partyzant, zastrzelony w Nieborach **30.05.1944 r.**
Bibliografia: S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 95.

BUZEK ANDRZEJ ks., pseud. „Jędrzkoński A.”,
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Mauthausen-Gusen.

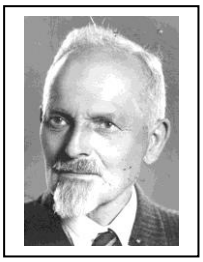

Urodzony 3.11.1885 r. w Końskiej - Zaolzie, syn Jerzego i Zuzanny z d. Delong. Po złożeniu egzaminu maturalnego w Cieszynie, od 1904 r. studiował prawo na Uniwersytecie we Lwowie. W 1905 r. przeniósł się do Wiednia na wydział teologii ewangelickiej, ordynowany w 1909 r., ksiądz ewangelicki – pastor, wikary, następnie proboszcz parafii ewangelicko-augsburskiej we Frydku (1908-1919). W latach 1928-1939 był kapelanem pomocniczym przy dowództwie Okręgu Korpusu V – Kraków.
W latach 1919-1952 prefekt szkół średnich w Cieszynie. Autor wielu publikacji, także zbiorów kazań, pieśni kościelnych, artykułów głównie historycznych, wierszy. Aresztowany i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Dachau, a stamtąd przesłany do KL Mauthausen-Gusen. Przeżył i odzyskał wolność 5.05.1945 r. wyzwolony przez wojska amerykańskie. Po powrocie z obozu, wykonywał czynności duszpasterskie do przejścia na emeryturę, a przeszedł w stan spoczynku w 1952 r. Doktor honoris causa Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie. Zmarł 8.11.1971 r.
Bibliografia: *W cieniu Śmierci* Ewangelicy – ofiary prześladowań w czasie II wojny światowej, praca zbiorowa Warszawa 1970 r. s. 21; *Księża Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce w latach 1918-2001,* s. 42-43; Marcin Gabryś - Biblioteka i Archiwum im. B.R. Tschammera w Cieszynie (także udostępnione zdjęcie ze zbiorów ww. biblioteki).

BUZEK JAN,
Więzień w KL Dachau nr 14631, KL Gusen.
Urodzony 27.03.1874 r. w Cieszynie. Uczęszczał do niemieckojęzycznego gimnazjum w Cieszynie, gdzie należał do tajnej organizacji polskiej młodzieży „Jedność". Po maturze studiował medycynę w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. W latach studenckich prezes Stowarzyszenia Akademików Polaków ze Śląska „Znicz". W 1901 r. uzyskał stopień doktora nauk lekarskich. Odbył praktykę w klinice w Krakowie, później przeniósł się do szpitala w Białej, zaś w 1902 r. osiedlił się w Dąbrowie – Zaolzie, prowadząc do końca życia praktykę lekarza gminnego i górniczego. Wybitny działacz narodowy na Śląsku Cieszyńskim. Był czynny w Macierzy Szkolnej, przyczynił się do założenia w 1909 r. Polskiego Gimnazjum w Orłowej. Był prezesem Ogniska Polskiego w Dąbrowie, założonego przy jego współudziale w 1911 r. Po pierwszej wojnie światowej, podczas której służył jako lekarz w armii austriackiej, znowu pracował zawodowo i społecznie w Dąbrowie. Pracował w Zarządzie Głównym Macierzy Szkolnej w Czechosłowacji, był prezesem Stronnictwa Ludowego i prezesem Związku Harcerstwa Polskiego, współpracował z wieloma innymi stowarzyszeniami. Wybrany w listopadzie 1929 r. jako poseł do Zgromadzenia Narodowego w Pradze z ramienia SL, gdzie był obrońcą praw polskiej ludności, a w 1935 r. na wiceprezesa Rady Naczelnej Polaków w Czechosłowacji. Po zajęciu Śląska przez Niemców w 1939 r. usiłował jako były poseł bronić polskiej ludności, co spowodowało jego aresztowanie w kwietniu 1940 r. Przetransportowany do KL Dachau, stamtąd wysłany do KL Gusen, a potem ponownie odesłany do KL Dachau, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 14631. Zginął w tym obozie **24.11.1940 r. -** na skutek wycieńczenia krwawą biegunką.
Bibliografia: J. Szturc, *Ewangelicy w Polsce Słownik biograficzny XVI-XX,* s. 43; ks. E. Chart, *Spis pomordowanych Polaków w obozie koncentracyjnym w Dachau,* Wyd. Słowo Polskie, s. 27.

BUZEK PAWEŁ,
Zginął w kampanii wrześniowej.
Urodzony 13.12.1913 r. w Brennej, syn Pawła i Anny. Po ukończeniu szkoły podstawowej wyuczył się zawodu kowala. Od 1935 r. pracował sezonowo przy regulacji rzeki Wisły aż do wybuchu drugiej wojny światowej. Służbę wojskową odbył w 4 Pułku Strzelców Podhalańskich w Cieszynie. Zmobilizowany 15.08.1939 r. do Cieszyńskiego Batalionu Obrony Narodowej, brał udział w walkach z najeźdźcą hitlerowskim na szlaku bojowym od Skoczowa do Biskupic k/Tarnowa, gdzie **poległ.** Jego prochy znajdują się na cmentarzu w Radłowie k/Tarnowa - we wspólnej mogile poległych żołnierzy na polach Biskupic i Radłowa.
Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 8.

BYLAK LUDWIK,
Więzień w KL Dachau 27227.

Urodzony 12.08.1905 r. w Cieszynie; z zawodu szewc, podczas okupacji hitlerowskiej zamieszkały w Krakowie. Aresztowany i przewieziony do KL Dachau, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 27227. Zginął **16.01.1942 r.**

Bibliografia: ks. E. Chart, *Spis pomordowanych Polaków w obozie koncentracyjnym w Dachau,* Wyd. Słowo Polskie, s. 27.

BYRTEK BOLESŁAW,

Rozstrzelany przez hitlerowców.

Urodzony 25.02.1925 r. w Jeleśni, zamieszkały w Ustroniu-Zawodzie (47); robotnik rolny. Rozstrzelany **9.11.1944 r.** wspólnie ze swoim pracodawcą Pawłem Macurą w odległości 100 metrów od gospodarstwa Macury, u którego Bolesław pracował w charakterze pastucha – parobka.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 45; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (112).

BYRTUS – córka MARII,

Więźniarka w Cieszynie.

Urodzona w Istebnej (120) i zamieszkała w tej miejscowości, córka Jana i Marii. Więziona z matką w Cieszynie – po jakimś czasie odzyskała wolność i wróciła do domu.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T.14, cz. 25 (033).

BYRTUS JAN,

Zastrzelony przez hitlerowców.

Urodzony w 1907 r. w Istebnej (120) i zamieszkały w tej miejscowości, syn Marii - brat Pawła; robotnik leśny. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu - partyzant w oddziale Karola Schreibera pseud.,„Jastrząb”. Aresztowany przez gestapo i zastrzelony w Istebnej tuż przed zakończeniem okupacji, tj. **11.04.1945 r.**

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (018).

BYRTUS MARIA,

Więźniarka w Cieszynie.

Urodzona 2.07.1884 r. w Istebnej (120) i zamieszkała w tej miejscowości, żona Jana, matka Pawła – który zginął **13.04.1945 r.** w Jabłonkowie, zastrzelony przez gestapo. Aresztowana przez gestapo z synem i córką, więziona w Cieszynie, po jakimś czasie odzyskała wolność i wróciła do domu.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (018; 033).

BYRTUS PAWEŁ,

Rozstrzelany przez hitlerowców.

Urodzony w 1901 r. w Istebnej (120) i zamieszkały w tej miejscowości, syn Jana i Marianny z d. Wolny; robotnik leśny. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu – partyzant w Oddziale „Jastrząb”. Aresztowany 11.04.1945 r. razem z innymi 38 osobami z Istebnej, Jaworzynki i Koniakowa. Rozstrzelany **13.04.1945 r.** na żydowskim cmentarzu w Jabłonkowie. Po wojnie,

po ekshumacji, pochowany 5.05.1945 r. w uroczystym pogrzebie we wspólnej mogile w Istebnej.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (025).

BYSTROŃ KAROL,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony 7.04.1911 r. w Cieszynie, podczas okupacji hitlerowskiej zamieszkały w Czeskim Cieszynie. Przed wojną członek Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół". Aresztowany 27.02.1942 r. i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **14.09.1942 r.**
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 45.

BYSTROŃ KAROL,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony 25.02.1911 r. w Orłowej - Zaolzie, podczas okupacji hitlerowskiej zamieszkały w Cieszynie. Aresztowany 27.02.1942 r. i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **6.09.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 28350/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 5:04, określenie przyczyny zgonu to: „akuter Magendarmkatarrh" (ostry nieżyt/katar żołądkowo-jelitowy).
Bibliografia: APMA-B *Księga zgonów,* t. 19, s. 1292.

CEMBALA JAKUB,
Rozstrzelany przez hitlerowców.

Urodzony 21.09.1914 r. w Szczyrku, powiat bielski i zamieszkały w tej miejscowości, a po ożenieniu się zamieszkał w Ustroniu (13); z zawodu kowal. W okresie międzywojennym pracował w miejscowej fabryce - „Kuźni Ustroń". Przed wojną był aktywnym działaczem Polskiej Partii Socjalistycznej, kolporterem prasy socjalistycznej oraz związkowej na terenie zakładu.
Członek Spółdzielni Spożywców, członek Robotniczego Stowarzyszenia Kulturalno-Oświatowego „Siła". Od początku okupacji hitlerowskiej, organizował zbiórki pieniężne między robotnikami - Polakami w kuźni, zaś pieniędzmi tymi wspomagano Polaków, oraz organizację ruchu oporu. Aresztowany przez gestapo **9.11.1944 r.** i rozstrzelany na zakręcie dróżki przy mostku rzeki Wisły, około 200 metrów w lewo od głównej drogi Ustroń – Wisła w Ustroniu.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 46; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (112), zbiór 1 Bielsko (153, 155).

CHLEBEK ADOLF,
Zamordowany przez hitlerowców.
Urodzony 16.08.1916 r., zamieszkały w Cieszynie, w młodości aktywny harcerz II Drużyny Harcerzy w Cieszynie. Aresztowany i powieszony **20.03.1942 r.** w

egzekucji publicznej-zbiorowej „Pod Wałką”[51] w Cieszynie – powieszony, m.in. z Rudolfem Gabzdylem, Janem Martynkiem, Józefem Wałachem.

Bibliografia: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 129.

CHLEBIK OTON,

Wywieziony na roboty przymusowe.

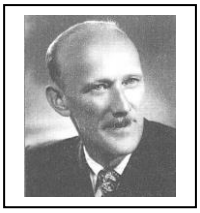

Urodzony 7.04.1912 r. w Żukowie Górnym - Zaolzie, syn Teofila i Marii z d. Adamczyk. W rodzinnej miejscowości ukończył pięcioklasową Polską Szkołę Powszechną, a następnie uczęszczał do gimnazjum w Cieszynie, dalszą edukację kontynuował w Państwowym Seminarium Nauczycielskim w Cieszynie - Bobrku. Po dwuletnim okresie bezrobocia, 14.01.1937 r. objął posadę nauczyciela w Publicznej Szkole Powszechnej w Brzozowicach- Kamieniu. Od października 1938 r. do 31.08.1939 r. był zatrudniony jako nauczyciel kontraktowy w Publicznej Szkole Powszechnej w Cieszynie Sibicy - Zaolzie. W początkowym okresie okupacji hitlerowskiej – do sierpnia 1940 r. pełnił obowiązki nauczyciela w Szkole Powszechnej w Cieszynie. Po sierpniu 1940 r. wysłany został na roboty przymusowe do Niemiec. Z powodu złego stanu zdrowia początkowo zwolniony, a następnie, w związku z odmową podpisania Volkslisty, skierowany na roboty przymusowe do Trzyńca. Tam pracował przy ładowaniu wagonów. W 1944 r. poważnie zachorował i na podstawie świadectwa lekarskiego został relegowany z przymusowych robót w Trzyńcu. Po odzyskaniu wolności przeniósł się do Sosnowca, gdzie krótko pracował jako nauczyciel, ale 18.01.1945 r. został ponownie aresztowany przez gestapo – nieznane miejsce uwięzienia. Po wyzwoleniu stale związany ze szkolnictwem. Pracę w Ustroniu podjął 7.09.1945 r. w Publicznej Szkole Powszechnej. Czynnie działał w Związku Harcerstwa Polskiego. Społecznik - przez szereg lat- związany z działalnością Polskiego Związku Narciarskiego i piłki siatkowej, członek Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego działającego przy ustrońskim technikum, Towarzystwa Rozwoju Ziem Zachodnich. Odznaczony, m.in.: Złotą Odznakę „Zasłużonemu w rozwoju województwa katowickiego”, Złotym Krzyżem Zasługi i Złotą Odznakę Związku Nauczycielstwa Polskiego, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł 23.10.1991 r. w Ustroniu.

Bibliografia: M. Piechowiak, *Zasłużeni dla Ustronia,* Ustroń 2004, s. 12.

CHMIEL JÓZEF TEODOR,

Więzień więzienia sowieckiego.

Urodzony 18.10.1904 r. w Kaczycach, syn Franciszka i Joanny. Służył w Wojsku Polskim od 23.03.1928 r. jako ponadterminowy, awansując w 1930 r. na stopień kaprala zawodowego, od 1.07.1930 r. plutonowego. Od 1.01.1935 r.

---

[51] 20.03.1942 r. hitlerowcy podczas publicznej egzekucji powiesili w cieszyńskim Lasku Miejskim 24 żołnierzy ZWZ AK. Wykaz osób zamordowanych „Pod Wałką” w treści wprowadzenia „Od autora”.

służył w Korpusie Ochrony Pogranicza - KOP[52] Osowiec, od 1936 r. w KOP Suwałki, od 12.02.1939 r. w KOP Iwieniec. Biorąc udział w kampanii wrześniowej, w październiku 1939 r. dostał się do sowieckiej niewoli i był internowany w Juchnowie. **Zginął** – nieznana jest data i okoliczności jego śmierci.

Postscriptum: Jedyną informację o dalszym losie, syn Józef Chmiel, otrzymał w 2001 r. z rosyjskiego wojennego archiwum. Wynikało z niej, że ojciec przebywał w Juchnowskim więzieniu i że został zwolniony - do kraju (nie podano daty internowania i zwolnienia).

Bibliografia: Informacja syna - Józefa Chmiela.

CHODURA JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 149328.

Urodzony 11.06.1905 r. w Cisownicy, gmina Goleszów, zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 9.09.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 149328. Odzyskał wolność 17.09.1943 r. – zwolniony z obozu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 394.

CHOLEWA ADOLF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 30.07.1914 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości; urzędnik. Ukończył Szkołę Handlową w Cieszynie, ale nie mogąc jako syn działacza robotniczego otrzymać pracy w Cieszynie, podjął ją w policji na Górnym Śląsku. Tuż przed przewidywanym wybuchem drugiej wojny światowej w 1939 r., wraz z innymi policjantami był ewakuowany na wschód, a na miejsce docelowe wyznaczono Tarnopol.

W tym mieście i jego okolicach w pierwszym tygodniu wojny, tj. we wrześniu 1939 r. znalazła się większość policjantów ze Śląska – mających stanowić zaporę przed niemieckim agresorem. Uniknął niewoli sowieckiej – co niestety spotkało innych policjantów- i po ewakuacji wrócił w 1939 r. do domu. Niestety aresztowany 21.04.1940 r., krótko więziony w Cieszynie, skąd został przewieziony do KL Auschwitz. Zginął w tym obozie **8.12.1940 r.**

Bibliografia: Archiwum dra. med. J. Mazurka T 13, cz. 24 (112); Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r.; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

CHOLEWA ALOJZY,

Maltretowany przez gestapo.

---

[52] **Korpus Ochrony Pogranicza**, **KOP** – formacja wojskowa czasu pokoju utworzona w 1924 do ochrony wschodniej granicy II Rzeczypospolitej przed penetracją agentów, terrorystów i zwartych uzbrojonych oddziałów dywersyjnych przerzucanych przez sowieckie służby specjalne z terenu ZSRR na terytorium II Rzeczypospolitej. W czasie stanu wojny funkcja KOP miała dobiec końca, a jego jednostki miały zgodnie z planem mobilizacyjnym zasilić oddziały i pododdziały Wojska Polskiego w linii (według Wikipedii).

Urodzony w 1924 r. w Ustroniu, zamieszkały w Zabrzegu k/Morawskiej Ostrawy, syn Marii. W okresie zniewolenia hitlerowskiego, bity i maltretowany przez gestapo za postawę antyhitlerowską.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (146).

CHOLEWA ANNA,
Więźniarka w KL Ravensbrück nr 47100.

Urodzona 23.06.1887 r. w Tomicach, powiat wadowicki, zamieszkała w Ustroniu (30). Po aresztowaniu męża Rudolfa, wpierw wyrzucona z własnego mieszkania, a następnie aresztowana w kwietniu 1944 r. – pod zarzutem współpracy z ruchem oporu. Po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowana do KL Ravensbrück, zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 47100 (przebywała w bloku 16).
Zginęła w tym obozie w **marcu 1945 r.** - na krótko przed wyzwoleniem obozu
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 46; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (112).

CHOLEWA JAN,
Więzień – nieznane jest miejsce uwięzienia.
Urodzony w 1923 r. w Ustroniu, zamieszkały w Zabrzegu k/Morawskiej Ostrawy, drugi syn Marii. Aresztowany wraz z matką i więziony – nieznane miejsce uwięzienia. Odzyskał wolność – zwolniony do domu, wrócił z matką i bratem.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (146).

CHOLEWA JAN,
Więzień w Ostrawie, w Cieszynie, w Katowicach.
Urodzony w 1897 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości do 1927 r., następnie mieszkał w Zabrzegu k/Morawskiej Ostrawy, ślusarz. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu - w organizacji komunistycznej. Dwa lata, tj. od 1940 do 1942 r. walczył z Niemcami jako konspirator w okolicach Frydka i Cieszyna. Aresztowany przez zdradę w 1943 r., więziony w Ostrawie, stamtąd przewieziony do Cieszyna, dalej – do więzienia w Katowicach, gdzie zginął **w 1943 r.**
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (112).

CHOLEWA JERZY,
Więzień w KL Auschwitz nr 26852.

Urodzony 1.03.1912 r. w Górkach Małych gmina Brenna, syn Jerzego i Marii z d. Kłoda, mieszkaniec Górek Małych. Aresztowany i w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 13.03.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 26852. Zginął **19.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 22613/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 11:55, określenie przyczyny zgonu to: „beiderseitige Lungenentzündung" (obustronne zapalenie płuc).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 158; APMA-B *Księga zgonów,* t. 16, s. 73.

CHOLEWA KAROL,

Wywłaszczony i wysiedlony.

Urodzony w 1924 r. w Ustroniu i zamieszkały w Ustroniu-Lipowcu, syn Pawła i Zuzanny z d. Paszek. Wywłaszczony i wysiedlony z rodzicami oraz rodzeństwem z własnego gospodarstwa. Nieznany jest dalszy jego los.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (146).

CHOLEWA MARIA z d. KUBIEŃ,

Więźniarka w Ostrawie, w Raciborzu, we Wrocławiu.

Urodzona 8.09.1902 r. w Ustroniu- Lipowcu, od 1927 zamieszkała w Zabrzegu k/Morawskiej Ostrawy, żona Jana. Aresztowana przez gestapo w 1941 r. i więziona w więzieniach: w Ostrawie, w Raciborzu, we Wrocławiu. Odzyskała wolność w 1942 r. – zwolniona z obozu, wróciła do domu.

Postscriptum: Żona Jan, który zginął w 1943 r. w KL Oranienburg.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (146).

CHOLEWA PAWEŁ,

Wywłaszczony i wysiedlony.

Urodzony w 1897 r. w Ustroniu- Lipowcu i zamieszkały w tej miejscowości. Wywłaszczony i wysiedlony z całą rodziną z własnego gospodarstwa. Nieznany jest dalszy jego los.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (146).

CHOLEWA RUDOLF,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen nr 6799.

Urodzony 2.01.1884 r. w Ustroniu i zamieszkały w Ustroniu (30); listonosz. Jeszcze przed pierwszą wojną światową był aktywny działacz „Macierzy Szkolnej", której był długoletnim członkiem. Równocześnie był członkiem Polskiej Partii Socjalno-Demokratycznej Galicji i Śląska Cieszyńskiego, od 1919 r. Polskiej Partii Socjalistycznej, wybierany niejednokrotnie do władz partyjnych.

Po odzyskaniu niepodległości brał udział w walce o Ziemię Cieszyńską, a następnie w III Powstaniu Śląskim. Po powrocie w 1939 r. z obowiązkowej akcji ewakuacji poczty, nie otrzymał pracy w Urzędzie Pocztowym zarządzanym przez okupanta. Aresztowany 21.04.1940 r. i uwięziony w Cieszynie, a

następnie przetransportowany do KL Mauthausen-Gusen, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 6799. Zginął w tym obozie **7.09.1941 r.**
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 46; Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (112).

CHOLEWA TADEUSZ,
Wywłaszczony i wysiedlony.
Urodzony 14.01.1928 r. w Ustroniu- Lipowcu i tam zamieszkały, syn Pawła i Zuzanny z d. Paszek; z zawodu tokarz. Wywłaszczony i wysiedlony z rodzicami oraz rodzeństwem z własnego gospodarstwa. Nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (146).

CHOLEWA ZUZANNA z d. PASZEK,
Wywłaszczona i wysiedlona.
Urodzona w 1903 r., zamieszkała w Ustroniu - Lipowcu, żona Pawła. Wywłaszczona i wysiedlona z mężem oraz pozostałą rodziną z własnego gospodarstwa. Nieznany jest dalszy jej los.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (146).

CHOLEWIK KAZIMIERZ,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-897.
Urodzony 21.11.1923 r. w Zebrzydowicach, syn Karola i Franciszki z d. Węglorz, mieszkaniec Zebrzydowic. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 27.12.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy" nr E-897. Zginął **21.02.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 1494/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 8:00, określenie przyczyny zgonu to: „Bronchopneumonie" (zapalenie płuc i oskrzeli).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 765; APMA-B *Księga zgonów,* t. 1, s. 1494.

CHOLEWKA ROMAN,
Zaginął – nieznane miejsce uwięzienia.
Urodzony 10.12.1920 r. w Skoczowie, syn Kazimierza i Janiny, wykształcenie średnie. W początkowym okresie okupacji hitlerowskiej, w 1940 r. uszedł do Krakowa i mieszkał w Bronowicach Małych. Pracował w Krakowie i pobierał lekcje języka angielskiego u profesor Ludwiki Mireckiej, która z pochodzenia była Żydówką. Aresztowany przez gestapo w marcu 1943 r. w domu profesor Mireckiej podczas lekcji (wraz z innymi słuchaczami) i od tego czasu **zaginął**, dalszy jego los jest nieznany.
Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 9.

CHOWANIEC BOGUSŁAW,
Więzień w Mysłowicach, w Katowicach, w KL Mauthausen-Gusen.
Urodzony 6.01.1912 r. w Szonowie, później mieszkaniec Błędowic Dolnych - Zaolzie, w Cieszynie, w Bielsku. Ukończył Szkołę Handlową w Cieszynie a Szkołę Mistrzowską w Bielsku. Przez jakiś czas był urzędnikiem w Bytomiu.

Zmobilizowany, walczył w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do niewoli, z której uciekł. Następnie walczył z okupantem jako partyzant. Aresztowany 6.06.1942 r. i do stycznia 1945 r. więziony w więzieniu śledczym w Mysłowicach skąd przekazany został do więzienia w Katowicach, a następnie do KL Mauthausen-Gusen. Odzyskał wolność na krótko przed wyswobodzeniem obozu, ale na skutek obozowych przeżyć i chorób, zmarł w domu **2.02.1945 r.**
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko.

CHRAPEK ALOJZY,
Więzień – nieznane miejsce uwięzienia.
Urodzony w Ustroniu- Lipowcu i zamieszkały w tej miejscowości, nauczyciel. Seminarium Nauczycielskie ukończył maturą w 1932 r. w Cieszynie - Bobrku. Aresztowany i przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego, tam **zginął** – nieznana jest nazwa miejsca uwięzienia oraz data i okoliczności jego śmierci.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (145).

CHRAŚCINA ANDRZEJ,
Więzień w Cieszynie.
Urodzony w 1914 r., zamieszkały w Wiśle na Kozińcach (226). W 1940 r. został wywieziony na roboty przymusowe do Niemiec – do Hanoweru. W kwietniu 1943 r. przyjechał do domu na urlop, po którym miał zgłosić się do Wehrmachtu. Nie zgłosił się do wskazanej jednostki, lecz przyłączył się do grupy partyzanckiej Barania Góra, w której był już jego brat - Jan Chraścina. Partyzanci tej grupy mieli na Kozińcach bunkier, więc Andrzej często zaglądał do domu. W listopadzie 1944 r. został aresztowany i **zamęczony** w czasie przesłuchań w cieszyńskim więzieniu.
Postscriptum: Po aresztowaniu Andrzeja, gestapowcy przeprowadzili rewizję w jego domu i znaleziono niewielką ilość naboi. Wówczas została aresztowana jego żona - Zuzanna Chraścina, która przetrwała zniewolenie w KL Ravensbrück i wróciła do Wisły.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 9.

CHRASCINA EWA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona w 1884 r., zamieszkała w Wiśle (1039), matka Jana Chraściny - dowódcy grupy partyzanckiej i Andrzeja Chraściny; również partyzanta. Aresztowana za udzielanie pomocy partyzantom i krótko przetrzymana w wiezieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **30.11.1944 r.**
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 25; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (053); w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

CHRASCINA JAN,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony 11.01.1911 r. w Wiśle (1039) i zamieszkały w tej miejscowości. W okresie okupacji hitlerowskiej otrzymał powołanie do wojska niemieckiego -

Wehrmachtu, ale zdezerterował i przyłączył się do partyzantów. W 1943 r. objął dowództwo nad grupą partyzancką w liczbie 22 ludzi. Dysponowali oni czterema bunkrami: Stecówka, Czupel, Malinów i Kozińce. Aresztowany w listopadzie 1944 r. i po długich przesłuchaniach w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz. Ostatnim transportem z tego obozu ewakuowany w głąb Niemiec, tam zginął **6.04.1945 r.**

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 27; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (053); W zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

CHRAŚCINA ZUZANNA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück.

Zamieszkała w Wiśle (1039). Aresztowana, gdy po zatrzymaniu męża Andrzeja, gestapowcy przeprowadzili rewizję w jego domu i znaleziono niewielką ilość naboi. Więziona w Cieszynie, a stamtąd przesłana do KL Ravensbrück. Przeżyła pobyt w obozie i wróciła do Wisły.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 9.

CHROMIK JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Gusen.

Urodzony 11.08.1875 r. w Kończycach Małych, gmina Zebrzydowice; nauczyciel. Kształcił się w Cieszynie- Bobrku, gdzie ukończył Seminarium Nauczycielskie w 1895 r. Rozpoczął pracę nauczyciela w Raju, Darkowie, Łąkach oraz w szkole górniczej w Dąbrowie. Działacz społeczno-kulturalny, prezes i członek honorowy Towarzystwa Nauczycieli Polskich. Aresztowany 12.04.1940 r. i uwięziony w Cieszynie, stamtąd przetransportowany do KL Dachau i dalej do KL Gusen. Zginął **4.10.1940 r.**

Bibliografia: Archiwum Kongresu Polaków w RC – kartoteki więźniów KL Dachau.

CHROMIK JERZY,

Zamordowany w niewoli sowieckiej.

Urodzony 19.04.1891 r. w Aleksandrowicach (obecnie dzielnica Bielska-Białej), syn Antoniego i Zuzanny z d. Gutala. Od 10.11.1915 r. do 1918 r. służył w armii austriackiej. Od 20.11.1918 r. do 14.07.1922 r. w Żandarmerii Krajowej Księstwa Cieszyńskiego. Następnie w Policji Państwowej Województwa Śląskiego – pełnił służbę jako starszy posterunkowy na Posterunku w Goleszowie (do 29.07.1925 r.), później w komisariacie w Tarnowskich Górach (do 25.08.1926 r.).

Od 25.11.1936 r. ponownie przeniesiony do Goleszowa, a od 26.11.1936 r. do września 1939 r. przeniesiony do pracy w Posterunku Policji w Istebnej. Zmobilizowany w kampanii wrześniowej 1939 r. lub ewakuowany jako policjant, dostał się na tereny wschodnie do sowieckiej niewoli i tam zamordowany, co potwierdza zapis „o zidentyfikowanej ofierze …” z księgi cmentarnej Ostaszków/Miednoje.

Bibliografia: Informacja Krzysztofa Kieresia.

CHUJEBA JÓZEF,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 22307.

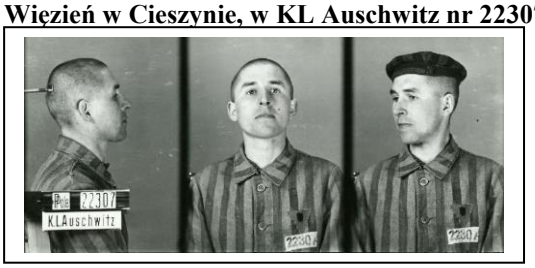

Urodzony 1.01.1918 r. w Brennej, syn Józefa i Anny z d. Holeksa, mieszkaniec Brennej. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 13.02.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 22307. Zginął **4.07.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 13790/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 8:20, określenie przyczyny zgonu to: „Lungentuberkulose" (gruźlica płuc).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 127, 651; APMA-B *Księga zgonów,* t. 10, s. 286.

CICHY JAN, pseud. „Szpak",
Zginał jako partyzant.
Urodzony w Lesznej Górnej i zamieszkały w tej miejscowości. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu - partyzant w Oddziale „Jastrząb". Zginął **29.09.1944 r.** w walce z gestapowcami w Ustroniu razem z harcerzem Rudolfem Szubertem.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (111; 171).

CICHY JAN,
Zginął w walce z gestapowcami.
Mieszkaniec Ustronia. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu, **zginął** w walce z gestapowcami na lewym brzegu Wisły – w Ustroniu. Nieznane są okoliczności oraz data jego śmierci.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (138).

CIEŃCIAŁA ANDRZEJ,
Zginął – nieznane okoliczności śmierci.
Urodzony w Wiśle i zamieszkały w tej miejscowości; nauczyciel. Seminarium Nauczycielskie ukończył w 1914 r. w Cieszynie - Bobrku. **Zginął** w okresie okupacji hitlerowskiej – nie wiadomo kiedy i w jakich okolicznościach.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (052)

CIEŃCIAŁA HELENA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 45856, w KL Mauthausen, w KL Bergen-Belsen.

Urodzona 23.12.1921 r. w Goleszowie, zamieszkała w Cieszynie, córka Pawła i Ewy. Aresztowana przypadkowo w 1943 r. w Wiśle, kiedy przybyła z wizytą do rodziny Wantuloków, którą właśnie zatrzymało gestapo. Po krótkim

uwięzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona do więzienia śledczego w Mysłowicach. Po śledztwie przetransportowana do KL Auschwitz. Dnia 4.06.1943 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 45856.

Następnie przeniesiona do KL Gross-Rosen, stamtąd do KL Mauthausen, a dalej do KL Bergen-Belsen. Wyzwolona 15.04.1945 r.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 558; T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 57; ankieta (sygn. Mat./11230, nr inw. 162724) wypełniona osobiście 14.06.1976 r. przez Helenę Cieńciała – po zamążpójściu Helena Kania.

CIEŃCIAŁA JERZY,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 4.02.1884 r. w Ligotce Kameralnej – Zaolzie, syn Adama. Szkołę ludową ukończył w Mistrzowicach, a następnie uczęszczał do gimnazjum polskiego Macierzy Szkolnej w Cieszynie, gdzie zdał maturę w 1904 r. Pracę nauczyciela wykonywał w Szumbarku, Błędowicach Dolnych, a później był kierownikiem szkoły w Witkowicach. W czasie pierwszej wojny światowej, jako porucznik, walczył na froncie galicyjskim - na Bałkanach. Od 1920 r. był inspektorem szkolnym we Frysztacie, następnie do 1928 r. był nauczycielem w żeńskim Seminarium Nauczycielskim w Cieszynie, a dyrektorem tego Seminarium do 1936 r. W sierpniu 1939 r. zmobilizowany (jako oficer), brał udział w kampanii wrześniowej, zaś po kapitulacji Armii Polskiej, pod koniec września powrócił do Cieszyna i zaangażował się w działalność ruchu oporu - w listopadzie 1939 r. zwerbowany przez dr. Pawła Musioła do Tajnej Organizacji Wojskowej „Odwet", pełnił funkcję kierownika, dowódcy sekcji wojskowej, społecznej i propagandowej w Cieszynie. Aresztowany 24.04.1940 r. i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął **1.10.1940 r.**

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda ,*Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej* , Tom. I, wyd. 1993 r., s. 69.

CIEŃCIAŁA PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 123822, w KL Buchenwald.

Urodzony 14.03.1898 r. w Goleszowie i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie, stamtąd w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 4.06.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 123822. Następnie przeniesiony do KL Buchenwald. Nieznany jest dalszy jego los.

Bibliografia: T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 78.

CIEŃCIAŁA-PUCHOWSKA STANISŁAWA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück.

Mieszkanka Ustronia. Aresztowana (nieznany powód) i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowana do KL Ravensbrück. Nieznany jest dalszy jej los.

Bibliografia: Informacje Władysławy Sikory – byłej więźniarki KL Ravensbrück.

CIESIELSKI FRANCISZEK,

Więzień w Cieszynie, w Katowicach.

Urodzony w 1891 r. w Wiśle i tam zamieszkały; dekarz. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przewieziony do więzienia w Katowicach, gdzie zginął **4.12.1944 r.** – przez ścięcie gilotyną.

Bibliografia: *Więzienia hitlerowskie na Śląsku, w Zagłębiu Dąbrowskim i w Częstochowie 1935-1945*, Śląski Instytut Wydawniczy, Katowice 1983 r., s. 43; informacji Pawła Lorka; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 10.

CIEŚLAR ADAM,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-3054.

Urodzony 13.04.1901 r. w Wiśle i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz, w styczniu 1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy" nr E-3054. Odzyskał wolność – zwolniony z obozu 9.02.1942 r.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 861.

CIEŚLAR ANDRZEJ,

Więzień w KL Auschwitz nr 187154, w KL Buchenwald.

Urodzony 16.08.1892 r. w Wędryni, od 1920 r. przeprowadził się do Polski. W okresie okupacji hitlerowskiej aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 2.05.1944 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 187154. Stamtąd 29.09.1944 r. przetransportowany do KL Buchenwald. Zginął w tym obozie **16.02.1945 r.**

Bibliografia: Informacja wnuka – Henryka Cieślara.

CIEŚLAR ANDRZEJ,

Zginął w egzekucji publicznej.

Urodzony w 1915 r., zamieszkały w Wiśle (222). Od początku okupacji hitlerowskiej był zaangażowany w ruchu oporu na Zaolziu. Aresztowany za tę działalność i **18.09.1944 r.** powieszony w egzekucji publicznej-zbiorowej w Suchej Górnej.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 12.

CIEŚLAR ANDRZEJ,

Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w Katowicach.

Urodzony 13.02.1913 r. w Wiśle (222) i zamieszkały w tej miejscowości; robotnik leśny. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia śledczego w Mysłowicach, a stamtąd do więzienia w Katowicach. Przewieziony do Pietwałdu wraz z Edwardem Ligenzą z Bielska, Ludwikiem Rychłym z Zebrzydowic, Ludwikiem Polakiem z Jawiszowic, Franciszkiem Zawadzkim z Bielska, gdzie zginęli **19.08.1944 r.** w egzekucji zbiorowej-publicznej przez powieszenie.

Bibliografia: Archiwum dr.n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (053)

CIEŚLAR EWA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 45855.

Urodzona 19.11.1908 r. w Wiśle (226) i zamieszkała w Wiśle (318), córka Pawła i Ewy z d. Pilch, żona Pawła, który zginął w KL Auschwitz, matka dwóch córek - Emilii i Marii, które uczęszczając w okresie okupacji hitlerowskiej do szkoły, nie chciały podporządkować się do tzw. „hailowania" (czczenia niemieckich symboli narodowych i podnoszenia dłoni w nazistowskim pozdrowieniu) twierdząc, że matka im zabroniła. Aresztowana i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowana do więzienia śledczego w Mysłowicach, skąd po śledztwie przesłano ją do KL Auschwitz. Dnia 4.06.1943 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 45855. Zginęła **1.12.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 33084/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarła o godz. 8:25, określenie przyczyny zgonu to: „Tuberkulose" (gruźlica).

Postscriptum: Córki wywieziono do obozu dziecięcego w Landsdorf koło Opola.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 557; APMA-B *Księga zgonów,* t. 23, s. 84; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (052, 053); informacja Pawła Lorka; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 23.

CIEŚLAR EWA z d. BUJOK,

Więźniarka w Cieszynie, obozu dziecięcego w Łodzi.

Urodzona 27.09.1934 r., zamieszkała w Wiśle. W 1942 r. wydalona ze szkoły, ponieważ nie chciała „hailować". Aresztowano całą rodzinę, tj. rodziców, siostrę i trzech braci w 1943 r. Wpierw przetrzymana w więzieniu w Cieszynie a stamtąd wywieziona do obozu dla dzieci i młodzieży polskiej w Łodzi. W styczniu 1945 r. obóz został uwolniony przez Armię Czerwoną - do domu wróciła w czerwcu 1945 r.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 45.

CIEŚLAR JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 182780.

Urodzony 29.07.1897 r. w Ustroniu, zamieszkały w Ustroniu-Jeleśnicy (40); rolnik. Prowadził własne gospodarstwo rolne – sąsiadujące z lasami Jeleśnicy i Czantorii. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu – wspomagał żywnościowo partyzantów, zapewniał im także schronienie. Aresztowany 7.01.1944 r. jako oskarżony o kontakty z partyzantami, krótko przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd w transporcie zbiorowym z

Katowic przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 11.04.1944 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 182780.
Przetrwał w warunkach ciężkiej obozowej egzystencji do końca funkcjonowania obozu, a następnie w styczniu 1945 r. uczestniczył w marszu ewakuacyjnym więźniów – „Marszu Śmierci”- z Oświęcimia do Wodzisławia Śląskiego. **Zginął** na trasie marszu.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 45.

CIEŚLAR JAN,
Więzień w Cieszynie, w KL Gross-Rosen.

Urodzony 15.10.1899 r. w Ustroniu, zamieszkały w Ustroniu-Czantoria (szałas górski); robotnik leśny. W czasie okupacji wypasał owce na górze Czantoria, więc miał niemal stały kontakt z partyzantami często odwiedzających jego szałas. Aresztowany przez gestapo jesienią 1943 r., był przez jakiś czas uwięziony w Cieszynie, a następnie przetransportowany do KL Gross-Rosen, gdzie zginął **28.07.1944 r.**
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 45.

CIEŚLAR JAN,
Wywieziony na roboty przymusowe.
Zamieszkały na Małym Stożku (114). W okresie okupacji hitlerowskiej wywieziony na przymusowe roboty do Niemiec - pracował w Berlinie. **Zginął** w nieustalonych okolicznościach - nie powrócił do domu i nic o nim nie wiadomo.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 8.

CIEŚLAR JAN,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 10269.
Urodzony 10.11.1912 r. w Wiśle, zamieszkały w Wiśle (589). Nauczyciel, aresztowany w lipcu 1940 r. Po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 12.02.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 10269. W styczniu 1945 r. uczestniczył w marszu ewakuacyjnym z Oświęcimia do Wodzisławia Śląskiego, a stamtąd wywieziony koleją – w wagonach towarowych w głąb Niemiec. Odzyskał wolność - oswobodzony przez wojska amerykańskie.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 82; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 57.

CIEŚLAR JAN,
Więzień obozów jenieckich.
Urodzony 6.02.1914 r., zamieszkały w Wiśle. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. W dniu 18.09.1939 r. dostał się do niewoli i przez cały czas okupacji był internowany w obozach jenieckich, ale pracował w Arbeitskomando. W marcu 1945 r. odzyskał wolność - uwolniony przez wojska amerykańskie. Zgłosił się do Polskich Sił Zbrojnych. Przewieziony został do Anglii i oddelegowany na szkolenie, po skończeniu szkoły wojna była już

zakończona, zgłosił się więc na powrót do kraju. Zdemobilizowany został w dniu 1.09.1947 r.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 104.

CIEŚLAR JAN,
Wywieziony na roboty przymusowe.
Urodzony w 1917 r., zamieszkały w Wiśle (222). W okresie okupacji hitlerowskiej - w 1942 r. wywieziony na przymusowe roboty do Niemiec. **Zginął** w nieustalonych okolicznościach - nie powrócił do domu i nic o nim nie wiadomo, mimo poszukiwań przez Czerwony Krzyż.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 8.

CIEŚLAR JAN,
Zamordowany przez hitlerowców.
Urodzony w 1933 r., zamieszkały w Wiśle na Kozińcach (222). Aresztowany przez gestapo 8.01.1945 r. wraz z Marią, Pawłem oraz Stanisławem – wyprowadzony około 20 metrów od domu pod świerki rosnące obok „Kaskady" i tam **rozstrzelany.**
Postscriptum: Patrz opis zdarzeń jak u Marii (ur. w 1894 r.).
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 34; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (052)

CIEŚLAR JERZY,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz, w KL Buchenwald.
Urodzony 28.05.1914 r., zamieszkały w Wiśle (283). Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r., a uniknął niewoli i wrócił w rodzinne strony. Od początku okupacji zaangażowany w ruchu oporu, od kwietnia do września 1943 r. był łącznikiem grupy partyzanckiej „Barania-Południe". Aresztowany 22.09.1943 r. i uwięziony w Cieszynie, a 14.10.1943 r. przewieziony do KL Auschwitz, następnie 7.07.1944 r. przetransportowany do KL Buchenwald. Odzyskał wolność 8.05.1945 r. – wyzwolony przez Armię Czerwoną.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 45.

CIEŚLAR JÓZEF,
Walczył jako partyzant.
Urodzony 18.12.1915 r. w Wiśle - Czarna Wisełka, zamieszkały w Wiśle Malince (280), robotnik w kamieniołomie, potem listonosz. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu, walczył od 1942 r. do 1945 r. w oddziale partyzantów na Baraniej, nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (079).

CIEŚLAR-WITALEWSKA KAROLINA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 44982, w KL Ravensbrück.
Urodzona 21.04.1925 r. w Ustroniu i zamieszkała w tej miejscowości. Aresztowana i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przewieziona do KL Auschwitz. Dnia 15.05.1943 r. zarejestrowana w obozowej

ewidencji jako więźniarka nr 44982. Następnie przeniesiona do KL Ravensbrück. Przeżyła i odzyskała wolność 30.04.1945 r.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 555; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

CIEŚLAR KAROLINA,
Więźniarka w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.
Urodzona w Ustroniu i tam zamieszkała; nauczycielka. Wychowanka Seminarium Nauczycielskiego w Cieszynie - Bobrku. Aresztowana i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowana do więzienia lub obozu koncentracyjnego – nieznana nazwa miejsca uwięzienia. Odzyskała wolność – wróciła do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (145).

CIEŚLAR MARIA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück.
Urodzona w 1883 r., zamieszkała w Wiśle na Kozińcach (222), matka partyzanta Pawła Cieślara rozstrzelanego w dniu 25.11.1943 r. Po rozstrzelaniu Pawła, aresztowano jego żonę Zuzannę oraz matkę Marię i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, wywieziono ją do KL Ravensbrück. Zuzanna przetrzymała katorgi obozowe i wróciła do Wisły, natomiast matka Maria zmarła w obozie **26.11.1944 r.**
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 26.

CIEŚLAR MARIA,
Zamordowana przez hitlerowców.
Urodzona w 1894 r., zamieszkała w Wiśle (821). Aresztowana przez gestapo 8.01.1945 r. wraz z Pawłem, Janem oraz Stanisławem i wyprowadzona około 20 metrów od domu pod świerki rosnące obok „Kaskady" i tam ich **rozstrzelano.**
Postscriptum: W czasie okupacji w Dziechcince w willi „Kaskada" Niemcy mieli magazyn z rzeczami zabranymi Polakom, których wysiedlili względnie wywieźli do obozów. Zmagazynowana tam była bielizna, nakrycia srebrne, porcelana, ubrania, futra itp. Część tych rzeczy została skradziona i Niemcy posądzili o to rodzinę Cieślarów, mieszkającą obok, tj. w willi „Błękitna". Żandarmi wyznaczyli Cieślarom termin 24 godzin do odniesienia wszystkich skradzionych rzeczy na posterunek. Ponieważ to się nie stało, przyszli na drugi dzień i dokonali przeszukania obejścia i domu. W wyniku rewizji znaleziono zakopane pod werandą nakrycia i talerze. Nie wiadomo czy zakopali to Cieślarowie, gdyż dojście do tego miejsca było z zewnątrz budynku. Cieślarowie musieli jednak odnieść to na komendę żandarmerii i za to w trzy dni później zostali rozstrzelani. Zabitych pochowano na miejscu, a po wojnie zwłoki ich ekshumowano i przeniesiono na miejscowy cmentarz ewangelicki.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 34; Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (052).

CIEŚLAR MARIA,
Spalona żywcem przez hitlerowców.

Urodzona 3.04.1885 r. w Wiśle (253) i zamieszkała w tej miejscowości. Spalona żywcem przez hitlerowców **9.04.1945 r.** w Wiśle Malince (629) na „Przypurze" - zginęła razem z dziewięcioma innymi osobami za ukrywanie partyzantów.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (052)

CIEŚLAR MARIA z d. PEZDA,

Spalona żywcem przez hitlerowców.

Urodzona 10.01.1890 r. w Wiśle (253) i zamieszkała w tej miejscowości, żona Michała (urodzonego 7.02.1890 r.), robotnika leśnego. Spalona przez hitlerowców żywcem **9.04.1945 r.** w Wiśle Malince (629) na „Przypurze" - zginęła razem z 9-cioma innymi osobami za ukrywanie partyzantów.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (052)

CIEŚLAR MARIA z d. RASZKA,

Wywłaszczona i wysiedlona.

Urodzona w 1920 r. w Wiśle-Malince (338) i tam zamieszkała, żona listonosza Józefa. W okresie okupacji hitlerowskiej - w marcu 1945 r. wypędzona z własnego domu - na jej oczach hitlerowcy spalili jej rodzinny dom.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (099).

CIEŚLAR MARIA z d. PILCH,

Więźniarka w KL Auschwitz.

Urodzona 15.04.1925 r., zamieszkała w Wiśle nr 354. Aresztowana 9.09.1943 r. wraz z całą rodziną za ukrywanie dezerterów. Jej stryj – Jan Pilch zdezerterował z Wehrmachtu i często przebywał u nich. W czasie jednej z obław stryj został rozpoznany i wszyscy zostali wywiezieni do KL Auschwitz. Odzyskała wolność w którymś z obozów na terenie Niemiec – wyzwolona przez Armię Czerwoną, powróciła do domu w lipcu 1945 r.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 45; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

CIEŚLAR MICHAŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 5.07.1889 r. w Wiśle Czarnym (950), syn Andrzeja i Zuzanny z d. Świder. Po ukończeniu szkoły powszechnej, kontynuował naukę w Seminarium Nauczycielskim w Bielsku – z maturą w 1909 r. Pracę nauczyciela rozpoczął w Górkach Wielkich, później uczył w Stanowicach, powiat rybnicki. Od 1910 r. do 1917 r. uczył w szkole wyznaniowej przy Ewangelickiej Gminie w Krakowie. W 1917 r. uzyskał w Krakowie patent na nauczyciela szkół wydziałowych, jednocześnie od 1916-1917 r. pełnił obowiązki okręgowego inspektora szkolnego w Miechowie. W 1919 r. przeniósł się do Bogumina, a po pięciu miesiącach został mianowany nauczycielem szkoły ludowej w Cieszynie. W 1927 r. podjął pracę nauczycielską w Katowicach, w 1930 r. ukończył 2-letnie studia w Instytucie Pedagogicznym w Katowicach i w tymże roku został kierownikiem Publicznej Szkoły Powszechnej w Wiśle. Udzielał się społecznie w Związku Nauczycielstwa Polskiego i w Związku Strzeleckim, którego był wieloletnim prezesem. Aresztowany 20.04.1940 r. i uwięziony w Cieszynie, a

stamtąd przetransportowany do KL Dachau. Następnie przeniesiony do KL Mauthausen-Gusen gdzie zginął **15.09.1940 r**.

Bibliografia: M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r. s. 236; Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 42; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 32 wykazu); archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (053); J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 15; J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 2, wyd. 1995 r., s. 39.

CIEŚLAR MICHAŁ,

Spalony żywcem przez hitlerowców.

Urodzony 7.02.1890 r. w Wiśle (253) i zamieszkały w tej miejscowości (brat Pawła ur. 4.08.1882 r.). Spalony przez hitlerowców żywcem **9.04.1945 r.** w Wiśle Malince (629) na „Przypurze" - zginął razem z dziewięcioma innymi osobami za ukrywanie partyzantów.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (052)

CIEŚLAR PAWEŁ,

Spalony żywcem przez hitlerowców.

Urodzony 4.08.1882 r. w Wiśle (253) i zamieszkały w tej miejscowości; robotnik leśny – mąż Marii. Spalony przez hitlerowców żywcem **9.04.1945 r.** w Wiśle Malince (629) na „Przypurze" - zginął razem z dziewięcioma innymi osobami za ukrywanie partyzantów.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (052)

CIEŚLAR PAWEŁ,

Zastrzelony przez hitlerowców.

Urodzony w 1895 r. w Wiśle, zamieszkały w Wiśle (821). Aresztowany przez gestapo 8.01.1945 r. wraz z żoną Marią, Janem oraz Stanisławem - wyprowadzony około 20 metrów od domu pod świerki rosnące obok „Kaskady" i tam ich **rozstrzelano.**

Postscriptum: Patrz opis zdarzeń jak u Marii (ur. w 1894 r.).

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 34; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (052)

CIEŚLAR PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Auschwitz nr 149311.

Urodzony 11.04.1909 r. w Wiśle (226) i zamieszkały w tej miejscowości, ojciec Michała. Aresztowany wraz z żoną Ewą i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do więzienia śledczego w Mysłowicach, a po śledztwie przesłany do KL Auschwitz Dnia 9.09.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 149311. Odzyskał wolność 17.09.1943 r. – zwolniony z obozu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 393; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (053).

CIEŚLAR PAWEŁ,

Zastrzelony przez hitlerowców.

Urodzony 2.10.1911 r., zamieszkały w Wiśle na Kozińcach (222) - mieszkał z żoną Zuzanną i matką Marią. Gdy otrzymał powołanie do Wehrmachtu, zamiast iść do wojska, przyłączył się do oddziału partyzanckiego „Barania". Grupa ta miała na Kozińcach bunkier i Paweł często nocował w domu, szczególnie w okresie zimy. W domu Cieślarów bardzo często nocowali i inni partyzanci. Dom był ostoją dla wszystkich walczących z okupantem. Wcześnie rano 25.11.1943 r. gestapo otoczyło dom, a na nieszczęście wówczas Paweł przebywał w domu. Został on wyprowadzony na zewnątrz i tam zastrzelony, a żonę i matkę wywieziono do KL Ravensbrück, gdzie matka - Maria zmarła 26.11.1944 r., a żona Zuzanna przetrwała obozowe katorgi i wróciła do Wisły.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 31; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (053)

CIEŚLAR PAWEŁ,
Więzień obozów jenieckich.
Urodzony 21.08.1911 r., zamieszkały w Wiśle. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. jako z-ca dowódcy plutonu. Rozgromieni przez wojsko niemieckie, 18.09.1939 r. wraz z innymi żołnierzami przeszedł przez Karpaty na Węgry. Tam zostali internowani. Po kilku dniach wraz z kolegami uciekł z obozu, ale cała grupa została złapana i w końcu lutego 1940 r. przekazana Niemcom. Znaleźli się zatem w stalagu i skierowano ich do przymusowej pracy. Zimą 1945 r. w czasie pracy w rejonie Luksemburga odzyskał wolność - wyzwolony przez wojska amerykańskie.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 104.

CIEŚLAR PAWEŁ,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-3055.
Urodzony 2.01.1912 r. w Goleszowie i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz W styczniu 1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy" nr E-3055. Odzyskał wolność 9.02.1943 r. – zwolniony z obozu.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 861.

CIEŚLAR PAWEŁ,
Więzień w Cieszynie, zastrzelony przez hitlerowców.
Urodzony 11.10.1912 r., zamieszkały w Wiśle (430). Aresztowany w pierwszych dniach marca 1942 r. za przynależność do ruchu oporu i współpracę z partyzantami. Zastrzelony **15.03.1942 r.** przy próbie ucieczki z więzienia w Cieszynie.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 9; Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (052)

CIEŚLAR PAWEŁ,
Więzień w Cieszynie.

Zamieszkały w Wiśle (519). Aresztowany - przebywał w więzieniu w Cieszynie. Nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 58.

CIEŚLAR RUDOLF,
Wywieziony na roboty przymusowe.
Zamieszkały w Wiśle (Bleichu nr 589). W okresie okupacji hitlerowskiej wywieziony na roboty przymusowe do Niemiec, uciekł z robót i powrócił do Wisły. Zagrożony aresztowaniem i wysłaniem do obozu koncentracyjnego, ukrywał się do końca okupacji u Stellerów na „Oazie".
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 8.

CIEŚLAR RUDOLF JERZY,
Więzień w KL Auschwitz nr 157350, w KL Buchenwald.
Urodzony 28.05.1914 r. w Wiśle i zamieszkały w tej miejscowości. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do niemieckiej niewoli – był internowany w obozie jenieckim od 21.09.1939 r. do 7.08.1940 r. Po powrocie z niewoli, wysłany na roboty przymusowe do rolnika w Kloschwitz-Rumpin k/Halle. Aresztowany 22.09.1943 r. i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 14.10.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 157350. W lipcu 1944 r. przesłany do KL Buchenwald. Przeżył i odzyskał wolność 11.04.1945 r. Zmarł w lipcu 1990 r.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 414; informacja – Maksymilian Szklorz.

CIEŚLAR RUDOLF KAROL,
Zginął w Katyniu.
Urodzony 18.01.1909 r. w Cieszynie, syn Andrzeja. Zmobilizowany (stopień wojsk. - podporucznik) do 3 psp w Bielsku, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do sowieckiej niewoli, **zginął** – zamordowany przez funkcjonariuszy NKWD w Katyniu.
Postscriptum: Podczas ekshumacji znaleziono przy nim dwa listy i medalik.
Bibliografia: Mečislav Borák**,** *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 43.

CIEŚLAR STANISŁAW,
Zastrzelony przez hitlerowców.
Urodzony w 1936 r. w Wiśle (821) i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany przez gestapo 8.01.1945 r. wraz z Marią, Janem i Pawłem, wyprowadzony około 20 metrów od domu pod świerki rosnące obok „Kaskady" i tam rozstrzelany.
Postscriptum: Patrz opis zdarzeń jak u Marii (ur. w 1894 r.).
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 34; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (052)

CIEŚLAR STANISŁAW,
Żołnierz kampanii wrześniowej, jeniec obozów jenieckich.

Urodzony 9.06.1920 r. w Cieszynie, syn Andrzeja. Tu po szkole powszechnej ukończył w 1938 r. Państwowe Gimnazjum. W tym też czasie ukończył szkołę szybowcową na Chełmie w Goleszowie. Zmobilizowany, brał udział (jako podporucznik) w kampanii wrześniowej 1939 r. w 6 Pułku Artylerii Ciężkiej Kraków. Dostał się do niewoli niemieckiej i przebywał kolejno w obozach jenieckich: Oflag Xa Itzehoe, Sandbostel, Lubeca, Oflagu IIC Woldenberg, gdzie doczekał końca wojny - wyzwolony 12.01.1945 r. przez Armię Czerwoną. Po powrocie do domu studiował w Politechnice w Krakowie, zdobywając stopień magistra. Następnie kontynuował naukę na studiach podyplomowych w Warszawie. Pracował kolejno w Liceum Mechanicznym w Cieszynie, Kuźni Ustroń, Rybnickiej Fabryce Maszyn i Urządzeń Górniczych. W 1955 r. z powodu choroby przeszedł na rentę inwalidzką. Ceniony racjonalizator, opatentował kilka wynalazków, człowiek o wszechstronnych zainteresowaniach. Znał kilka języków, co mu pomagało w tłumaczeniu obcej literatury technicznej. Zmarł 2.10.1985 r.

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 3., wyd. 1998 r., s. 51; Informacja syna – Henryka Cieślara.

CIEŚLAWSKI RUDOLF,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen nr 3436.

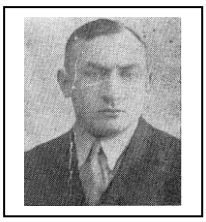

Urodzony 25.02.1895 r. w Wadowicach, syn Władysława i Michaliny z d. Kurz, zamieszkały w Ustroniu (budynek poczty); był kierownikiem poczty. W okresie międzywojennym aktywny członek Polskiego Związku Zachodniego. Tuż przed wybuchem wojny – pod koniec sierpnia 1939 r., ewakuowany na wschód jako konwojent dokumentacji pocztowej - zgodnie z akcją zabezpieczania ważnych dokumentów państwowych.

Po powrocie z ewakuacji szykanowany przez władze okupacyjne i następnie aresztowany 22.04.1940 r. w Ustroniu. Uwięziony w Cieszynie, stamtąd przewieziony do KL Dachau, potem przesłany do Mauthausen-Gusen, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 3436. Zginął w tym obozie **1.11.1940 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 45; informacja żony – Jadwigi Cieślawskiej.

CIĘCIAŁA EWA z d. GAŁUSZKA,

Więźniarka w KL Auschwitz nr 48335.

Urodzona 23.06.1896 r. w Lesznej Górnej, gmina Goleszów, córka Jana i Ewy z d. Brudny, mieszkanka Ligoty - Zaolzie. Aresztowana i transportem zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz. Dnia 6.07.1943 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 48335. Zginęła **20.12.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 35497/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarła o godz. 12:50, określenie przyczyny zgonu to: „Sepsis bei Phlegmone" (ogólne zakażenie organizmu przy flegmonie).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 563; APMA-B *Księga zgonów,* t. 24, s. 991.

CIĘGIEL – ojciec,
Więzień w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.
Mieszkaniec Cieszyna. Od początku okupacji hitlerowskiej wraz z rodziną zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany w 1944 r. i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego – nieznana nazwa miejsca uwięzienia. Przeżył hitlerowskie zniewolenie – wrócił do Cieszyna.
Bibliografia: Informacje Władysławy Sikory – byłej więźniarki KL Ravensbrück.

CIĘGIEL – matka,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück.
Mieszkanka Cieszyna, od początku okupacji hitlerowskiej wraz z mężem i dziećmi zaangażowana w ruchu oporu. Aresztowana w 1944 r. i uwięziona w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Ravensbrück. Po wyzwoleniu obozu przez Armię Czerwoną – wróciła do Cieszyna.
Bibliografia: Informacje Władysławy Sikory – byłej więźniarki KL Ravensbrück.

CIĘGIEL HELENA po zamążpójściu FRIES,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück.
Mieszkanka Cieszyna, od początku okupacji hitlerowskiej wraz z rodzicami i rodzeństwem zaangażowana w ruchu oporu. Aresztowana w 1944 r., uwięziona w Cieszynie, a stamtąd przetransportowana do KL Ravensbrück. Odzyskała wolność po wyzwoleniu obozu przez Armię Czerwoną – wróciła do Cieszyna.
Bibliografia: Informacje Władysławy Sikory – byłej więźniarki KL Ravensbrück.

CIĘGIEL HERMINA po zamążpójściu SZTEFER,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück.
Urodzona 22.05.1917 r., mieszkanka Cieszyna, od początku okupacji hitlerowskiej wraz z rodzicami i rodzeństwem zaangażowana w ruchu oporu. Aresztowana w 1944 r., uwięziona w Cieszynie, a stamtąd przetransportowana do KL Ravensbrück. Po wyzwoleniu obozu przez Armię Czerwoną – wróciła do Cieszyna.
Bibliografia: Informacje Władysławy Sikory – byłej więźniarki KL Ravensbrück.

CIĘGIEL JAN,
Więzień w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.
Urodzony w 1920 r., mieszkaniec Cieszyna, brat Heleny i Herminy. Aresztowany w 1944 r. i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego – nieznana nazwa miejsca uwięzienia. Przeżył hitlerowskie zniewolenie – wrócił do Cieszyna.
Bibliografia: Informacje Władysławy Sikory – byłej więźniarki KL Ravensbrück.

CIEMAŁA FRANCISZEK,
Zginął w kampanii wrześniowej.
Urodzony 22.02.1908 r. w Wiślicy, syn Karola i Zuzanny. Służbę wojskową odbył w 3 Pułku Strzelców Podhalańskich w Bielsku od 13.03.1930 r. do 12.09.1931 r. w stopniu kaprala. Awansowany do stopnia plutonowego w dniu 16.09.1934 r. podczas ćwiczeń wojskowych. W okresie międzywojennym zdobył zawód krawca i prowadził własny warsztat krawiecki w Wiślicy, i w tej

miejscowości był znanym działaczem społecznym. Zorganizował Związek Strzelecki, został jego komendantem aż do wybuchu drugiej wojny światowej, instruktor przysposobienia wojskowego i wychowania fizycznego, należał do Macierzy Szkolnej i Związku Młodzieży Wiejskiej w Wiślicy. Od 1937 roku jako rezerwista należał do Cieszyńskiego Batalionu Obrony Narodowej Kompanii Skoczów. Zmobilizowany 15.08.1939 r. do Cieszyńskiego Batalionu Obrony Narodowej, przeszedł szlak bojowy od Skoczowa do Biskupina k/Tarnowa. Tam zginął **8.09.1939 r.**

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 9.

CIOMPA ALOJZY,

Zginął podczas okupacji hitlerowskiej.

Zamieszkały w Cieszynie, w młodości aktywny harcerz IV Drużyny Harcerskiej. Podobno **zamordowany** przez hitlerowskich oprawców, ale nieznane są okoliczności i data jego śmierci.

Bibliografia: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 129.

CUDZY CZESŁAW,

Więzień w Bielsku, w KL Auschwitz nr 10948.

Urodzony 12.02.1923 r. w Ustroniu, zamieszkały w Czechowicach, syn Pawła i Franciszki z d. Korcz. W okresie okupacji wywieziony na roboty przymusowe do Niemiec, skąd uciekł i powrócił w rodzinne strony, zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany przez gestapo i wpierw przetrzymywany w areszcie gestapo w Bielsku, a stamtąd w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz, Dnia7.03.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 10948. Zginął **22.03.1941 r.**

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 86.

CYBEL KAROL, pseud. „Jan”,

Walczył jako partyzant.

Urodzony 29.10.1910 r. w Cieszynie i zamieszkały w tej miejscowości. W okresie okupacji hitlerowskiej partyzant – uciekł w 1941 r. z więzienia hitlerowskiego wprost do partyzantów na górę Baranią. Od 1943r. do 1945 r. w bunkrze na górze Baraniej. W lipcu 1943 r. wiózł z Gorzołką z pod Istebnej-Kiczory broń dla partyzantów: 6 automatów, 4 pistolety i dużo amunicji. W okolicach Kubalonki natknęli się na dwóch gestapowców i wywiązała się strzelanina. Konie uciekły z wozem oraz bronią do domu pod Kiczorę, ale broń, konie i wóz uratowano, zaś gestapowcy uciekli.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (033; 079).

CYRYNA JADWIGA,

Więźniarka w Karlsbad.

Zamieszkała w Wiśle (1011). W okresie okupacji hitlerowskiej aresztowana - przebywała w więzieniu w Karlsbad. Nieznany jest powód jej aresztowania oraz dalszy los.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 58.

CZADANKIEWICZ IGNACY (JÓZEF),

Zastrzelony przez hitlerowców.

Urodzony 22.03.1916 r. w Lesznej Górnej i zamieszkały w tej miejscowości; hutnik. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażował się w ruchu oporu, pomagał partyzantom. Aresztowany przez gestapo w styczniu 1945 r., zaprowadzony na cmentarz ewangelicki w Lesznej Górnej i tam **rozstrzelany** z dwoma innymi osobami: Halamą i Macurą. Po wojnie ekshumowani i pochowani na cmentarzu w Lesznej Górnej.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (175).

CZAKON EMIL,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 14.08.1908 r. w miejscowości Międzyświeć, gmina Skoczów, syn Franciszka i Anny z d. Cudzy, mieszkaniec Goleszowa. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **25.04.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 5775/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 16:10, określenie przyczyny zgonu to: „Darmkatarrh bei Körperschwäche" (katar/nieżyt jelit przy osłabieniu organizmu).

Bibliografia: APMA-B *Księga zgonów,* t. 4, s. 1275.

CZAPLA FRANCISZEK,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 10.07.1901 r. w Zebrzydowicach, zamieszkały w miejscowości Końskie – Zaolzie. Kształcił się w Gimnazjum Realnym Macierzy Szkolnej w Orłowej (matura w 1921 r.), później studiował na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Początkowo pracował w gimnazjum im. A Osuchowskiego, a następnie aż do wybuchu drugiej wojny światowej w Państwowym Seminarium Nauczycielskim w Cieszynie - Bobrku. Członek zarządu Macierzy Szkolnej, prezes ZNP na powiat cieszyński, członek Towarzystwa Ludoznawczego, współredaktor „Gwiazdki Cieszyńskiej" i „Zarania Śląskiego" w Cieszynie, współpracował też z chórem „Harmonia". Pod koniec 1939 r. wraz z kolegą szkolnym, zorganizował komórkę konspiracyjną organizacji „Orła Białego". Utrzymywał kontakty organizacyjne z kpt. Jerzym Szczurkiem z Cieszyna. Aresztowany w początkowym okresie okupacji hitlerowskiej, tj. 24.04.1940 r. i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Dachau, a stamtąd przeniesiony do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął **27.10.1940 r.**

Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji*, Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 43; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych*, Warszawa 1995 r. s. 241-241; S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 96; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 38 wykazu); Archiwum Kongresu Polaków w RC – kartoteki więźniów KL Dachau; ZG PZKO *Pamiętamy,* Czeski Cieszyn 1986 r.

CZAPLA RUDOLF,

Więzień w KL Buchenwald.

Urodzony 12.11.1897 r. w Zebrzydowicach, zamieszkały w Pietwałdzie, powiat karwiński - Zaolzie. Aresztowany 28.11.1944 r. i przetransportowany do KL Buchenwald, gdzie zginął **13.01.1945 r.**

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 157; S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 148.

CZEKAN LEONARD,

Więzień w KL Auschwitz.

Urodzony 13.03.1916 r. w Suchej Górnej, zamieszkały w Marklowicach Górnych, gmina Zebrzydowice. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **2.06.1943 r.**

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 681.

CZENDLIK KAROL,

Więzień w Cieszynie i innych miejscach uwiezienia.

Urodzony 6.06.1911 r. w Dębowcu, syn Józefa i Anny. W latach 1930-1934 ukończył Seminarium Nauczycielskie w Cieszynie - Bobrku. Od 1934 r. podjął pracę jako nauczyciel w Dąbrówce i tam pracował aż do wybuchu drugiej wojny światowej. Od początku okupacji hitlerowskiej, pracował na gospodarstwie rodziców. Aresztowany przez gestapo 29.07.1943 r. w Dębowcu i uwięziony w Cieszynie, a następnie wywieziony w inne nieznane miejsce, i **zginął.** (Jest także przypuszczenie, że został stracony w goleszowskim lesie).

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 10.

CZEPCZOR,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-2236.

Urodzony 17.08.1923 r. w miejscowości Jaworzynka gmina Istebna, syn Pawła i Marii z d. Stańko, zamieszkały w Jaworzynce. Aresztowany i krótko więziony w Cieszynie, a stamtąd przewieziony do KL Auschwitz, w maju 1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy" nr E-2236. Zginął **9.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 19095/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 10:35, określenie przyczyny zgonu to: „Fleckfieber" (tyfus plamisty).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 827; APMA-B *Księga zgonów,* t. 13, s. 1079.

CZEPCZOR FRANCISZEK,

Wysłany na roboty przymusowe.

Urodzony w Jaworzynce i tam zamieszkały. W okresie okupacji hitlerowskiej wysłany w 1940 r. na przymusowe roboty do Słubic. Zginął w **1944 r.** w miejscu pracy przymusowej w niewyjaśnionych okolicznościach.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (057).

CZEPCZOR ZUZANNA,

Zginęła w egzekucji publicznej.

Urodzona 26.11.1921 r. w Jaworzynce (246) i zamieszkała w tej miejscowości, córka Jana i Jadwigi. Aresztowana przez gestapo 11.04.1945 r. i przez dwa dni więziona w Jabłonkowie. Rozstrzelana **13.04.1945 r.** na żydowskim cmentarzu w Jabłonkowie w grupie dwunastu członków ruchu oporu. Po zakończeniu okupacji ekshumowana 5.05.1945 r. i pochowana na cmentarzu w Istebnej - we wspólnej mogile bohaterów z tej miejscowości.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (018; 057).

CZERMIŃSKI PIOTR,
Więzień w Cieszynie.
Urodzony 16.06.1898 r. w Klęczanach, powiat gorlicki, syn Grzegorza i Anny, wykształcenie podstawowe; robotnik. W latach międzywojennych osiedlił się w Harbutowicach, podejmując pracę zawodową w fabryce Mebli Giętych w Jasienicy, gdzie pracował także w okresie okupacji hitlerowskiej. Aresztowany przez gestapo 29.06.1944 r. pod zarzutem współpracy z ruchem oporu i uwięziony w więzieniu w Cieszynie. Poddawany brutalnym metodom przesłuchań, **11.08.1944 r.** zmarł na skutek pobicia.
Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 11.

CZERNEK JÓZEF, pseud. „Czarny",
Partyzant w Oddz. „Jastrząb".
Urodzony w Chorzowie i tam zamieszkały w młodości, następnie mieszkaniec Ustronia. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu - partyzant w oddziale „Jastrząb". Nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (111; 145).

CZUPEK JAN,
Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen.
Urodzony 12.07.1893 r., mieszkaniec powiatu cieszyńskiego; nauczyciel. W okresie okupacji hitlerowskiej aresztowany już pod koniec 1939 r., i uwięziony Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Mauthausen, gdzie zginął **28.04.1940 r.**
Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji*, Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 44.

CZYLOK AMALIA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz, w KL Ravensbrück.
Mieszkanka Skoczowa. Aresztowana (nieznany powód) i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowana do KL Auschwitz, a stamtąd do KL Ravensbrück. Nieznany jest dalszy jej los.
Bibliografia: Informacje Władysławy Sikory – byłej więźniarki KL Ravensbrück.

CZYŻ ?,
Więzień w KL Auschwitz.
Urodzony w 1906 r. w Wiśle i zamieszkały w tej miejscowości; robotnik leśny. Leczony na chorobę płuc w sanatorium w Bystrej, tam aresztowany i

przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie **zginął** – nieznana data i okoliczności śmierci.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (055); w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

CZYŻ JAN,
Więzień w Cieszynie, KL Auschwitz nr 140309.
Urodzony 20.12.1905 r. w Wiśle, zamieszkały w Wiśle Malince (915). Aresztowany 7.09.1943 r. i krótko uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 9.09.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 140309. Odzyskał wolność 17.09.1943 r. – zwolniony z obozu.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 393; informacja Pawła Lorka; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 46.

CZYŻ JAN,
Więzień w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.
Urodzony 1.02.1905 r. w Lipowcu, syn Jana i Zuzanny, wykształcenie podstawowe; robotnik. Pracę zawodową rozpoczął w Kuźni Ustroń, gdzie zdobył zawód tokarza. Służbę wojskową odbył w 1 Pułku Piechoty w Krakowie. Po odbyciu służby wojskowej nadal pracował w Kuźni Ustroń – także przez pierwsze lata okupacji hitlerowskiej. Aresztowany 17.07.1942 r. i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie, wywieziony do pracy przymusowej do Niemiec. Tam ponownie aresztowany pod zarzutem słuchania radia i rozpowszechniania wiadomości politycznych. Nieznana jest nazwa miejsca jego uwięzienia i prawdziwe okoliczności śmierci ponad to, że żona Helena została powiadomiona o samobójstwie jakie jej mąż Jan popełnił w więzieniu **13.08.1943 r.**
Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 11.

CZYŻ JERZY,
Więzień w Cieszynie.
Zamieszkały w Wiśle (567). Podczas okupacji hitlerowskiej aresztowany - przebywał w więzieniu w Cieszynie. Nieznany jest powód aresztowania, a także dalszy jego los.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 58.

CZYŻ PAWEŁ,
Więzień w Cieszynie.
Urodzony w 1895 r. w Lesznej Górnej – Polska, i zamieszkały w tej miejscowości; robotnik leśny. Aresztowany 30.11.1943 r. i więziony przez sześć tygodni w Cieszynie, posądzony o powiązania z partyzantami z bunkra – twierdzy pod Czantorią. Zwolniony z więzienia, wrócił do domu. Nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (180).

ĆWIĘCZEK EMIL,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-1930.
Urodzony 1.07.1910 r. w Kończycach Wielkich, gmina Zebrzydowice, syn Franciszka i Filomeny z d. Foltyn, mieszkaniec w Hażlach. Aresztowany i krótko przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. W kwietniu 1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy" nr E-1930. Zginął **5.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 18284/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 10:30, określenie przyczyny zgonu to: „Magendarmkatarrh" (katar/nieżyt żołądkowo-jelitowy).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 814; APMA-B *Księga zgonów*, t. 13, s. 278.

ĆWIĘKAŁA FRANCISZEK,
Więzień w Cieszynie, w Katowicach.
Urodzony w 1897 r. w Cieszynie i zamieszkały w tej miejscowości, robotnik. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia w Katowicach, gdzie zginął **4.03.1943 r.** - przez ścięcie gilotyną.
Bibliografia: *Więzienia hitlerowskie na Śląsku, w Zagłębiu Dąbrowskim i w Częstochowie 1935-1945*, Śląski Instytut Wydawniczy, Katowice 1983 r., s. 37.

DÄNEMARK KONRAD,
Więzień – nieznane miejsce uwięzienia.
Urodzony w Lesznej Górnej i zamieszkały w tej miejscowości, organista w Lesznej Górnej. Aresztowany i przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego, tam **zginął** – nieznana jest nazwa miejsca jego uwięzienia oraz data i okoliczności śmierci.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (175).

DAWID JAN,
Więzień w KL Stutthof.
Urodzony ok. 1890 r. na Śląsku Cieszyńskim. W okresie międzywojennym był nauczycielem w Działdowie, gdzie brał czynny udział w działalności społecznej. Był m.in. pierwszym sekretarzem (od marca 1930 r.) oddziału Zrzeszenia Ewangelików Polaków w Działdowie, sekretarz (do lutego 1931 r.) oddziału Związku Obrony Kresów Zachodnich. Od początku okupacji hitlerowskiej ukrywał się na Kurpiach i tam zaangażował czynnie w ruchu partyzanckim. Aresztowany i przetransportowany do KL Stutthof, gdzie **zginął** – nieznane są data i okoliczności jego śmierci.
Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 2, wyd. 1995 r., s. 43.

DĄBROWSKI FLORIAN,
Zginął w walce z hitlerowskim agresorem.
Urodzony 23.04.1911 r., mieszkaniec Cieszyna, w młodości aktywny harcerz IV Drużyny Harcerzy w Cieszynie. Nieznane są okoliczności w jakich dostał się na zachód lecz poległ w walce z hitlerowskim agresorem **21.11.1944 r.** pod Santa Lucia jako żołnierz II Korpusu Polskich Sił Zbrojnych.
Bibliografia: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 129.

DĄBROWSKI WŁODZIMIERZ,
Więzień w KL Auschwitz.
Urodzony 11.08.1892 r. w Cieszynie, syn Walentego i Korneli z d. Kmet, mieszkaniec Rabki, powiat nowotarski. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **15.09.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 30666/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 20:15, określenie przyczyny zgonu to: „Hirnhautentzündung nach Fleckfieber" (zapalenie opon mózgowych przy tyfusie)
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 663; APMA-B *Księga zgonów,* t. 21, s. 660.

DELONG,
Więźniarka w Mistrzowicach.
Urodzona 21.04.1919 r., zamieszkała w Cieszynie, przed wojną bardzo aktywna harcerka w miejscu zamieszkania. Aresztowana i przetransportowana do więzienia w Mistrzowicach, gdzie zginęła **2.10.1944 r.**
Bibliografia: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 129.

DEMKIW JAN,
Więzień w Cieszynie, KL Auschwitz.
Urodzony 17.01.1913 r. w Siedliskach, powiat jaworowski, województwo lwowskie, syn Mikołaja i Melanii z d. Martyniec, mieszkaniec Cieszyna. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **30.08.1941 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 1156/1941 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 12:00, określenie przyczyny zgonu to: „Exekutierung durch Erschießung" (egzekucja przez rozstrzelanie).
Bibliografia: APMA-B *Księga zgonów,* t. 1, s. 1154.

DIAMANT MARIA,
Więźniarka w KL Auschwitz.
Urodzona 25.12.1934 r. w Cieszynie, podczas okupacji hitlerowskiej zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana 29.06.1942 r. i krótko uwięziona w Cieszynie a stamtąd przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **30.06.1942 r.** - prawdopodobnie w komorze gazowej.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 50; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

DISTER TEOFIL,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 149322.
Urodzony 28.10.1911 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości, pracownik umysłowy w Ustroniu, brat Alojzego, Józefa, i Emilii. Aresztowany w 1942 r. i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przewieziony w transporcie zbiorowym z rejencji katowickiej do KL Auschwitz. Dnia 9.09.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 149322. Odzyskał wolność 17.09.1943 r. – zwolniony z obozu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 394; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (145).

DOBESZ HENRYK,

Zginął maltretowany przez Niemców.

Urodzony 15.01.1900 r. w Ustroniu. Był nauczycielem w Lesznej Dolnej, Łyżbicach, Bystrzycy-Pasiekach, Trzyńcu - Zaolzie, W okresie okupacji hitlerowskiej przesłany do obozu pracy przymusowej w Linzu, skutkiem czego ciężko zachorował i zwolniony został do domu. Zmarł 15.10.1943 r. w domu – Trzyńcu.

Bibliografia: M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele podczas II wojny światowej,* Warszawa 1995 r., s. 256; S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 185.

DOBROWOLSKI ALEKSANDER,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen.

Urodzony 14.02.1888 r. w Warszawie, wykształcenie wyższe, z zawodu inżynier - przed pierwszą wojną światową ukończył Politechnikę w Warszawie, uzyskując dyplom inżyniera. Od 1935 roku kierował pracami przy regulacji rzeki Wisły na odcinku Nierodzim - Drogomyśl, zamieszkał w Skoczowie. Aresztowany 24.04.1940 r. podczas jednej z akcji organizowanych przez hitlerowców przeciw polskiej inteligencji. Był uwięziony w Cieszynie, a stamtąd wywieziono go do KL Mauthausen. Zginął w tym obozie **19.12.1940 r.**

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 12.

DOBROWOLSKI STANISŁAW,

Więzień w Strumieniu, w Bielsku.

Urodzony 9.09.1891 r., zamieszkały w Strumieniu; notariusz. W okresie okupacji hitlerowskiej dosyć ostentacyjnie manifestował polskość, więc wraz z rodziną wysiedlony został z własnego budynku, a następnie za działalność polityczną aresztowany w lutym 1940 r. Przetrzymywany był w lokalnym więzieniu w Strumieniu i w więzieniu w Bielsku. Zwolniony pod koniec 1940 r., przez pozostały okres okupacji pracował jako robotnik w Czechowicach. Po zakończeniu wojny, tj. po 1945 r. podjął pracę w sądownictwie, przez pewien czas był sędzią miejscowego Sądu Grodzkiego, a następnie ponownie notariuszem. Zmarł w Strumieniu.

Bibliografia: Zbiory dokumentów K. Wójtowicza.

DOMBKE PRZEMYSŁAW PAWEŁ,

Więzień w Krakowie, w KL Auschwitz nr 27231, w KL Sachsenhausen-Oranienburg, w KL Buchenwald.

Urodzony 29.06.1888 r. w Świątnikach k/Łasku, zamieszkały w Cieszynie, przed wybuchem wojny dyrektor Elektrowni w Cieszynie. W okresie okupacji dostał się do Generalnej Guberni, tam zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany w 1941 r. i więziony w więzieniu Montelupich, następnie przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 26.03.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 27231. Po jakimś czasie przesłany w transporcie

zbiorowym do KL Sachsenhausen-Oranienburg, i dalej do KL Buchenwald, gdzie odzyskał wolność 19.04,1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie.
Bibliografia: Informacje Władysławy Sikory – byłej więźniarki KL Ravensbrück.

DONOCIK FRANCISZEK,

Więzień w KL Dachau nr 29999, w KL Gusen.

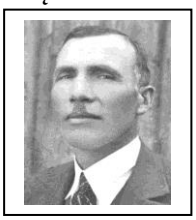

Urodzony 20.03.1884 r. w Bronowie, gmina Czechowice, powiat bielski, później zamieszkały w Karwinie; górnik - pracował w Kopalni Węgla Kamiennego „Jan" w Karwinie. Aresztowany 12.04.1940 r. i przetransportowany do KL Dachau, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 29999. Następnie, przesłany do KL Gusen, gdzie zginął **19.11.1940 r.**

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko (083).

DRAGON JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-1616.

Urodzony 30.03.1925 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz, w marcu 1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy" nr E-1616. Wypisany 15.05.1942 r. – prawdopodobnie przesłany do innego obozu lub odzyskał wolność.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 799.

DRECHSLER OSKAR,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony w 1905 r. w Pierścu, gmina Skoczów, zamieszkały w tej miejscowości. W latach 1938/1939 r. był burmistrzem w Piotrowicach. Aresztowany w 1940 r. i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Dachau, a stamtąd do KL Mauthausen-Gusen. Odzyskał wolność w 1943 r. – zwolniony z obozu. Od 1946 r. zamieszkał w Bielsku.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko (030).

DROBISZ JERZY,

Więzień obozu jenieckiego, w KL Ravensbrück.

Urodzony w 1912 r. w Wiśle Bobrów (291) - pod Baranią. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do niewoli – do Oflagu, a stamtąd skierowany na przymusowe roboty w Niemczech - do pracy u bauera. Tam, razem z kolegą z którym pracował - słuchał radia. Przyłapani na tym, obaj zostali aresztowani. Drobisz został wywieziony do KL Ravensbrück, gdzie zginął **17.07.1942 r.**

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (055); J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 17; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

DROZD HENRYK,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony ?, nauczyciel Szkoły Zawodowej w Cieszynie. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Zginął w tym obozie w **1943 r.**
Bibliografia: M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r. s. 262; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 43 wykazu); w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

DROZD IRENA,
Wywłaszczona i wysiedlona.
Urodzona 19.02.1931 r. w Ustroniu-Polanie (7) i zamieszkała w tej miejscowości, córka Józefa i Zuzanny. Wywłaszczona i wysiedlona. Po zamordowaniu przez hitlerowców jej rodziców, od 21.12.1943 r. przygarnięta przez krewnych w Wędryni - Zaolzie. Zachorowała na płuca – uratowana dzięki wielkiej pomocy medycznej dr. n. med. Józefa Mazurka z Bystrzycy n/Olza.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (147).

DROZD JAN,
Zastrzelony przez hitlerowców.
Urodzony 30.05.1882 r. w Cięcinie, powiat żywiecki; nauczyciel muzyki, w latach 1934-1939 dyrektor Szkoły Muzycznej w Cieszynie. Podczas okupacji hitlerowskiej zaangażowany był w tajne nauczanie muzyki i języka angielskiego. Aresztowany przez gestapo na trzy dni przed wyzwoleniem Cieszyna – zastrzelony **30.04.1945 r.** na cmentarzu żydowskim Po wojnie, po ekshumacji, pochowany uroczyście 17.06.1945 r. we wspólnej mogile z 81 innymi ofiarami hitlerowskimi na cmentarzu komunalnym w Cieszynie.
Bibliografia: M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele podczas II wojny światowej,* Warszawa 1995 r., s. 262; informacja przekazana korespondencyjnie dn. 5.04.2010 r. przez Bronisława Krzempka.

DROZD JÓZEF,
Zagrożony – ukrywał się.
Urodzony w 1878 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości, kuzyn Józefa - wujek Ireny, Julii, Małgorzaty i Wilhelma. Za antyhitlerowską postawę, zagrożony aresztowaniem przez gestapo, zmuszony był ukrywać się do końca okupacji u szwagierki – ogrodniczki w Wędryni (Zaolzie). Przeżył okupację.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (147).

DROZD JÓZEF,
Więzień w KL Buchenwald.

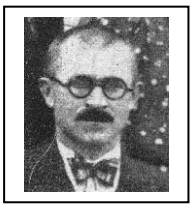

Urodzony 17.01.1889 r. w Wędryni-Ogrodnictwo, a po jakimś czasie przeprowadził się do Ustronia-Polany (7), kupiec. W okresie międzywojennym prowadził sklep w Ustroniu „Na Trójkącie”, był także właścicielem pierwszej w Ustroniu stacji benzynowej. Od rozpoczęcia okupacji hitlerowskiej, natychmiast zaangażował się w ruchu oporu - nawiązał współpracę ze Związkiem Walki Zbrojnej.
W dniu 1.07.1943 r. uciekł gestapo z łapanki i zagrożony aresztowaniem, ukrywał się pół roku w lasach, piwnicach, stodołach. Niestety zupełnie

przypadkowo ujęty przez gestapo 17.12.1943 r. na dworcu w Nysie, przewieziony do KL Auschwitz, a stamtąd do KL Buchenwald. Zginął w tym obozie **10.01.1945 r.**

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (115); J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 47; *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., 132.

DROZD JULIA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz, w KL Ravensbrück.

Urodzona 13.11.1922 r. w Ustroniu-Polanie (7) i zamieszkała w tej miejscowości, córka Józefa i Zuzanny. Aresztowana z rodzicami i trzema siostrami, więziona od 1943 r. w KL Auschwitz, w KL Ravensbrück. Z tego ostatniego obozu wywieziona do Szwecji (w ramach pomocy hrabiego Bernadotte[53]). Po wojnie pozostała na stałe w Szwecji.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 718; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (147); w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

DROZD MAŁGORZATA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz, w KL Ravensbrück.

Urodzona 24.10.1926 r. w Ustroniu-Polanie (7) i zamieszkała w tej miejscowości, córka Józefa i Zuzanny. Aresztowana 18.12.1943 r. i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, a stamtąd do KL Ravensbrück. Z tego ostatniego obozu wywieziona do Szwecji (w ramach pomocy hrabiego Bernadotte). Po wojnie pozostała na stałe w Szwecji.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 718.archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (147); w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

DROZD PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony w 1910 r., zamieszkały w Wiśle (249) – rodzice prowadzili gospodę. Ukończył studia, lecz jeszcze nie pracował zarobkowo. Aresztowany na początku 1940 r. i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, wywieziony do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął **5.11.1940 r.**

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 15.

DROZD PAWEŁKA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzona 9.03.1919 r. w Ustroniu-Polanie (7) i zamieszkała w tej miejscowości, córka Józefa i Zuzanny; krawcowa. Od początku okupacji hitlerowskiej wspólne z rodzicami zaangażowała się w ruchu oporu. Aresztowana 24.12.1943 r. i przetrzymana w więzieniu gestapo w Cieszynie, a stamtąd

[53] **Bernadotte Folke** (hrabia) – bratanek Gustawa V, od 1943 r. wiceprezes (od 1946 prezes) Szwedzkiego Czerwonego Krzyża; pod koniec II wojny światowej uwolnienie części więźniów z hitlerowskich obozów koncentracyjnych.

przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **30.06.1944 r.** razem z matką Zuzanną.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T .13, cz. 24 (115); J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 47; *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., s. 133.

DROZD WILHELM,

Więzień w KL Dachau.

Urodzony 30.11.1917 r. w Ustroniu-Polanie (7) i zamieszkały w tej miejscowości, syn Józefa i Zuzanny. Były student Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie; inżynier. Aresztowany jako student już w 1939 r. i do 1945 r. więziony w KL Dachau. Odzyskał wolność – wyzwolony przez wojska amerykańskie – wrócił do domu.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (147).

DROZD ZUZANNA z d. KOLARCZYK,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzona 24.04.1898 r. w Ustroniu-Polanie (7) i zamieszkała w tej miejscowości, żona Józefa. Od początku okupacji hitlerowskiej wspólne z mężem i córką zaangażowała się w ruchu oporu. Aresztowana dwukrotnie - od 1939 r. do 1942 r. uwięziona w Cieszynie. Drugi raz po aresztowaniu 17.12.1943 r. przetransportowana do KL Auschwitz, i tam zginęła **30.06.1944 r**.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (115); J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 47; *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., s.133; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

DUDA ANNA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück.

Mieszkanka Skoczowa. Aresztowana (nieznany powód) i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowana do KL Ravensbrück. Nieznany jest dalszy jej los.

Bibliografia: Informacje Władysławy Sikory – byłej więźniarki KL Ravensbrück.

DUDA ERWIN ks.,

Więzień w Cieszynie, w KL Gusen, w KL Dachau nr 21961.

Urodzony 1.09.1911 r. w Pruchnej, gmina Strumień, później zamieszkały w Ustroniu. W młodości aktywny działacz ZHP. Po ukończeniu studiów teologicznych ksiądz katolicki, święcenia kapłańskie otrzymał 28.06.1936 r. i rozpoczął sprawować posługę duszpasterską w Pruchnej, a następnie (w okresie okupacji hitlerowskiej) jako wikary był duszpasterzem w Ustroniu. Aresztowany 7.03 lub 23.04.1940 r. w Ustroniu, uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Dachau, później od 26.05.1940 r. do KL Mauthausen-Gusen, i ponownie odesłany do KL Dachau. Dnia 8.12.1940 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 21961. Zginął w tym obozie **3.02.1942 r.**

Bibliografia: J. Domagała, *Ci, którzy przeszli przez Dachau* (Duchowni w Dachau), wyd. PAX Warszawa 1957 r., s. 96; ks. E. Chart, *Spis pomordowanych Polaków w obozie koncentracyjnym w Dachau,* Wyd. Słowo Polskie, s. 46; ks. J. Woś, ks. W. Jacewicz, *Martyrologium polskiego duchowieństwa rzymskokatolickiego pod okupacją hitlerowską w latach 1939-1945,* z. III, Warszawa 1978, s. 173; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (115); J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 47: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 129.

DUDA LUDWIK,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-2106.

Urodzony 10.08.1922 r. w Kiczycach, gmina Skoczów, syn Franciszka i Anny z d. Kens, mieszkaniec Bielowicka k/Skoczowa. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przewieziony do KL Auschwitz, w kwietniu 1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy" nr E-2106. Zginął **21.10.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 36850/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 21:45, określenie przyczyny zgonu to: „Darmkatarrh bei Körperschwäche" (katar/nieżyt jelit przy osłabieniu organizmu).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 822; APMA-B *Księga zgonów,* t. 25, s. 846.

DUDA MARIA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück.

Urodzona 28.06.1900 r. w Cieszynie, zamieszkała w Mistrzowicach, powiat karwiński – Zaolzie. Aresztowana 7.10.1944 r. i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowana do KL Ravensbrück, gdzie zginęła **12.02.1945 r.**

Bibliografia: S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945,* s. 128; *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 124.

DUDEK JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.

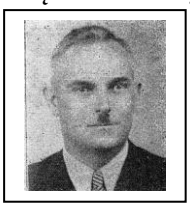

Urodzony 24.04.1899 r. w Łazach, gmina Jasienica, powiat bielski, następnie zamieszkały w Ustroniu (11); pełnił służbę w Państwowej Policji na posterunku w Olbrachcicach (Zaolzie). W 1939 r. ewakuowany z pozostałymi policjantami na wschód, zaś po powrocie z ewakuacji zamieszkał u swojego teścia Franciszka Durczaka w Ustroniu.

Aresztowany 23.04.1940 r. i uwięziony w Cieszynie, skąd został przetransportowany do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął **21.01.1941 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 47; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (117).

DUŁAWA JERZY,

Zginął w kampanii wrześniowej.

Urodzony 23.03.1895 r. w Jasienicy, zamieszkały w Kiczycach, syn Jana i Elżbiety, wykształcenie podstawowe; rolnik. W okresie międzywojennym prowadził małe gospodarstwo rolne w Kiczycach. Z chwilą wybuchu drugiej wojny światowej - napaści hitlerowskich Niemiec na Polskę, we wrześniu 1939 r. zgłosił się w Bielsku do wojska i został przydzielony do taboru wojskowego. Jego zaangażowanie w obronę Ojczyzny trwało niestety tylko trzy dni, gdyż 3

września **zginął** podczas bombardowania kolumny wojskowej przez niemieckie lotnictwo w miejscowości Brody k/Kalwarii.
Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 12.

DURCZAK FRANCISZEK,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 1246.

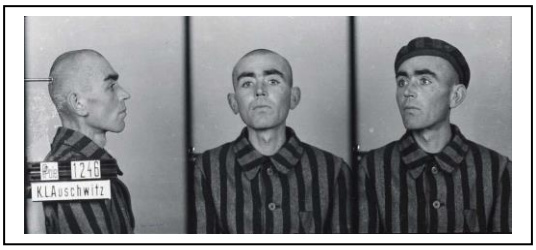

Urodzony 20.06.1914 r. w Ustroniu, zamieszkały w Ustroniu (11), syn Franciszka i Marii z d. Tomiczek; z zawodu kowal. W okresie międzywojennym był członkiem Robotniczego Stowarzyszenia Kulturalno-Oświatowego „Siła". Aresztowany 21.04.1940 r. i uwięziony w Cieszynie, skąd został przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 26.06.1940 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 1246. Zginął **19.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 22384/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 11:25, określenie przyczyny zgonu to: „Herzmuskelinsuffizienz" (zapalenie mięśnia sercowego).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 35, 1125; APMA-B *Księga zgonów,* t. 15, s. 1382; J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 47; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (117).

DURST BERTHOLD,
Więzień w Cieszynie, w KL Bergen-Belsen.
Urodzony 15.08.1925 r. w Cieszynie, podczas okupacji hitlerowskiej zamieszkały w Czeskim Cieszynie - Zaolzie. Aresztowany w 1942 r. i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Bergen-Belsen, gdzie zginął w **1943 r.**
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 50.

DUSTOR ALOJZY,
Rozstrzelany przez hitlerowców.

Urodzony 21.09.1914 r. w Ustroniu-Zawodziu (48) i tam zamieszkały; rolnik małorolny. Przed drugą wojną światową członek Spółdzielni Spożywców w Ustroniu. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażował się w ruchu oporu – dostarczał partyzantom żywność, pochodzącą z gospodarstwa swoich rodziców. Aresztowany i rozstrzelany **9.11.1944 r.** wraz z Mateuszem Kubaszczykiem w odległości 150 metrów od własnego domu – zginęli wraz z 35 innymi mieszkańcami Ustronia i okolicy.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 48; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (117).

DUSTOR EMILIA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzona 5.06.1916. w Ustroniu-Zawodziu (48) i zamieszkała w tej miejscowości; w młodości aktywna harcerka w Ustroniu. Zatrudniona była w gospodarstwie rolnym swoich rodziców. Aresztowana pod koniec 1942 r. i uwięziona w Cieszynie, a stamtąd przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **w 1943 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 48; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (117): T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945*, wyd. 1998 r., s. 129; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

DUSTOR JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 31.01.1919 r. w Ustroniu-Zawodziu (48) i zamieszkały w tej miejscowości; robotnik. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu, współpracował z pierwszą grupą partyzancką ZAG, a w okresie późniejszym z Gwardią Ludową. Aresztowany w kwietniu 1942 r. i uwięziony w Cieszynie, skąd przetransportowany został do KL Mauthausen-Gusen. Zginął w tym obozie we **wrześniu 1943 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 48; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T .13, cz. 24 (117).

DYBA ROMAN,

Zginął w Katyniu.

Urodzony 5.12.1909 r. w Cieszynie, syn Alojzego, zamieszkały w Cieszynie. Przed drugą wojną światową zaangażowany w paramilitarnej organizacji społeczno-wychowawczej „Strzelec". Zmobilizowany (stopień wojsk. - podporucznik) do 3 psp w Bielsku, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do sowieckiej niewoli, **zginął** – zamordowany przez funkcjonariuszy NKWD w Katyniu.

Postscriptum: Zidentyfikowany w Katyniu pod numerem AM 3686, podczas ekshumacji znaleziono przy nim wojskowe prawo jazdy, legitymację sportową, wizytówkę, pocztówki i list.

Bibliografia: Mečislav Borák, *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 43.

DYRNA FERDYNAND,

Więzień w Cieszynie.

Zamieszkały w Wiśle. W okresie okupacji hitlerowskiej aresztowany - przebywał w więzieniu w Cieszynie. Nieustalony jest powód aresztowania i dalszy jego los.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 58.

DYRNA TADEUSZ,

Zastrzelony przez hitlerowców.

Urodzony 26.07.1919 r., zamieszkały w Wiśle (256); pracownik piekarni. Wraz z kolegą Pawłem Procnerem, od początku okupacji hitlerowskiej byli zaangażowani w ruchu oporu – utrzymywali także kontakty z partyzantami. Wezwani przez administrację do podpisania Volkslisty, odmówili jej przyjęcia. Aresztowani przez gestapo **10.09.1944 r.,** zaprowadzeni zostali pod świerki nad Wisłą i tam rozstrzelani. Tam też pochowano ich zwłoki, a po zakończonej okupacji ekshumowano i pochowano na miejscowym cmentarzu.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 33; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (055)

DYZMA FERDYNAND,
Więzień w Cieszynie.
Urodzony 15.10.1874 r. w Jabłonkowie, od 1927 r. zamieszkały w Wiśle Malince (256). Aresztowany 8.12.1942 r. przez gestapo za pomoc udzielaną Polakom - więziony w więzieniu gestapo w Cieszynie. Po pięciu miesiącach, tj. 10.03.1943 r. odzyskał wolność - zwolniony do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (099).

DZIADEK APOLINARY,
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Mauthausen-Gusen.
Urodzony ?, mieszkaniec Chybia i zamieszkały w tej miejscowości; wykształcenie wyższe – mgr inż. Aresztowany 23.04.1940 r. wraz z 22 mieszkańcami Chybia i w eskorcie z posterunku policji przeprowadzony z innymi do miejscowej szkoły, gdzie przetrzymywani byli do godz. 5:00 rano dnia następnego. Stamtąd, 24-go o godz. 10:00 przewiezieni zostali w otwartych ciężarówkach do Bielska, zaś o godz. 14:00 po rejestracji przewieziono aresztowanych do Cieszyna i osadzono w Fabryce Kolina (przekształconej na tymczasowe więzienie). Z Cieszyna A. Dziadek w transporcie zbiorowym (koleją) przetransportowany został do KL Dachau i dalej - przeniesiony do KL Mauthausen-Gusen. Stamtąd musiał chodzić do pracy do Saint-Georgen, gdzie **zginął** (nieznane są okoliczności jego śmierci).
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko (054).

DZIDA WIKTOR,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-896.
Urodzony 23.03.1918 r. w Kończycach Wielkich i zamieszkały w tej miejscowości, syn Józefa i Joanny z d. Szwarc. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz Dnia 27.12.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy" nr E-896. Zginął **8.02.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 1034/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 18:25, określenie przyczyny zgonu to: „Darmkatarrh bei Phlegmone" (katar/nieżyt jelit przy flegmonie).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 765; APMA-B *Księga zgonów,* t. 1, s. 1034.

EICHENBAUM RUDOLFINA z d. STEINHAUER,

Więźniarka w KL Terezin, w KL Auschwitz.
Urodzona 12.10.1871 r. w Cieszynie, podczas okupacji hitlerowskiej zamieszkała w Nowym Boguminie - Zaolzie. Aresztowana w 1942 r. w Pradze, przesłana do KL Terezin, skąd pod koniec 1944 r. przesłana została do KL Auschwitz i tam **zginęła** – prawdopodobnie w gazowej komorze.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 130; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

EICHNER EMIL,
Więzień w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.
Urodzony 25.12.1888 r. w Bielsku, zamieszkały w czeskim Cieszynie. Aresztowany i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego, tam **zginął** – nieznana jest nazwa miejsca uwięzienia, oraz data i okoliczności jego śmierci.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 50.

EINHORN OTYLIA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona 3.02.1915 r. w Cieszynie, córka Abrahama i Ewy z d. Temblor. Aresztowana i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **15.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 20837/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarła o godz. 6:50, określenie przyczyny zgonu to: „Nierenentzündung" (zapalenie nerek).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1126; APMA-B *Księga zgonów,* t. 14, s. 1327; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

EISENBACH KAZIMIERZ ISRAEL,
Więzień w KL Auschwitz nr 29728.
Urodzony 3.01.1911 r. w Strumieniu, zamieszkały w okresie okupacji hitlerowskiej w Sanoku, syn Henryka i Heleny z d. Schöngut. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 16.04.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień 29728. Zginął **18.05.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 7806/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 22:50, określenie przyczyny zgonu to: „Darmkatarrh bei Körperschwäche" (katar/nieżyt jelit przy osłabieniu fizycznym).
Bibliografia: APMA-B *Księga zgonów,* t. 6, s. 284.

EISENBACH KAZIMIERZ ISRAEL,
Więzień w KL Auschwitz nr 29728.
Urodzony 3.01.1911 r. w Strumieniu, zamieszkały w okresie okupacji hitlerowskiej w Sanoku, syn Henryka i Heleny z d. Schöngut. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 16.04.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień 29728. Zginął **18.05.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 7806/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 22:50, określenie przyczyny zgonu to: „Darmkatarrh bei Körperschwäche" (katar/nieżyt jelit przy osłabieniu fizycznym).
Bibliografia: APMA-B *Księga zgonów,* t. 6, s. 284.

ELSNER OSKAR,
Więzień w KL Auschwitz.
Urodzony 4.05.1908 r. w Cieszynie, zamieszkały w okresie okupacji hitlerowskiej w Morawskiej Ostrawie, syn Jakuba i Gizeli z d. Miler. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **12.01.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 1688/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 19:20, określenie przyczyny zgonu to: „Herzwassersucht" (puchlinę wodną serca).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1126; APMA-B *Księga zgonów,* t. 2, s. 188.

ENGLENDER MARGIT,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona 2.02.1890 r. w Cieszynie, córka Mano i Jetti z d. Schwartz. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **18.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 21863/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarła o godz. 1:30, określenie przyczyny zgonu to: „Sepsis" (ogólne zakażenie organizmu).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1157; APMA-B *Księga zgonów,* t. 15, s. 861.

EPSTEIN LEOPOLD,
Więzień w KL Auschwitz nr 150003.
Urodzony 1.08.1916 r., zamieszkały w Skoczowie - syn skoczowskiego kupca konfekcyjnego Leona Epsteina. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 150003. Nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: *W cieniu skoczowskiej synagogi*, Skoczów 1994 r., red. Janusz Spyra, s. 86.

FABER MELCHIOR,
Więzień w Cieszynie, w KL Sachsenhausen.
Urodzony 19.04.1908 r. w Zamarskach, syn kierownika szkoły. Odbywał przeszkolenie wojskowe w Cieszynie w 4 Pułku Strzelców Podhalańskich. W listopadzie 1939 r. aresztowany, uwięziony w Cieszynie, a stamtąd w 1940 r. przetransportowany do KL Sachsenhausen, gdzie zginął **29.04.1940 r.**
Bibliografia: Informacja – Antonina Pniok.

FANTY MAURYCY,
Więzień w Cieszynie, w KL Gross-Rosen.
Urodzony w Skoczowie, zamieszkały w Międzyrzeczu. Aresztowany, uwięziony w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Gross-Rosen - tam zginął **1943 r.**
Bibliografia: Informacja rodziny – G. Zielina.

FARUGA ALOJZY,
Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Auschwitz.

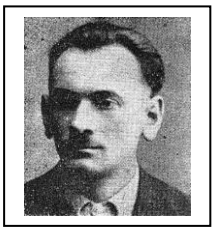

Urodzony 4.09.1906 r. w Lipowcu (82), zamieszkały w Górkach Wielkich, syn Pawła i Marii. W młodym wieku rozpoczął pracę zawodową w „Kuźni Ustroń" - gdzie zdobył zawód kowala i w tym zakładzie pracował także w okresie okupacji hitlerowskiej - zaangażowany w ruchu oporu. Współpracował z Gwardią Ludową, ukrywał przez pewien czas u siebie swojego bratanka.
Kilkakrotnie wzywany do podpisania Volkslisty lecz każdorazowo odmawiał jej przyjęcia. Aresztowany 18.08.1944 r. wprost z pracy pod zarzutem ukrywania poszukiwanego Karola Farugi i przynależności do konspiracyjnej organizacji „Gwardia Ludowa". Przetransportowany do więzienia w Cieszynie, stamtąd do więzienia śledczego w Mysłowicach, a po śledztwie przewieziony do KL Auschwitz. Zginął w **lutym 1945 r.** w czasie marszu ewakuacyjnego – „Marszu Śmierci" więźniów z Oświęcimia do Wodzisławia Śląskiego

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 48; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (117); informacja członka rodziny – Mirosława Farugi; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje; J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 13.

FARUGA IRENA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzona w 1899 r. w Boguszowicach, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **15.03.1942 r.**

Bibliografia: S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 56; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

FERBER – rodzina,

Zginęli w obozie koncentracyjnym.

Zamieszkiwali w Ustroniu, byli właścicielami domu i restauracji, która znajdowała się na skrzyżowaniu ulic Ustrońskiej i Wolności. Seniorzy tego rodu aresztowani w początkowym okresie okupacji hitlerowskiej i wywiezieni do obozu koncentracyjnego – tam **zginęli.**

Bibliografia: Informacja- M. Dziendziel.

FERFECKI ANTONI,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Gusen, w KL Auschwitz.

Urodzony 9.05.1901 r. w Górkach Wielkich i tam ukończył sześć klas szkoły powszechnej. Od 1916 r. kontynuował naukę w Seminarium Nauczycielskim w Cieszynie, a po jego ukończeniu, rozpoczął pracę nauczycielską w 1921 r. w Szkole Podstawowej w Czechowicach-Dziedzicach. Po dwóch latach został kierownikiem szkoły w Zarzeczu. Poza pracą zawodową działacz społeczny (prezes) Koła Macierzy Szkolnej, prezes Ogniska Związku Nauczycielstwa Polskiego w Strumieniu, kierownik Konferencji Rejonowych Szkół na powiat bielski, sekretarz Ochotniczej Straży Pożarnej w Zarzeczu. Aresztowany w 1940 r. i krótko uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Dachau, następnie do KL Gusen. Po trzech latach przeniesiony do KL Auschwitz, gdzie

27.01.1945 r. odzyskał wolność wyzwolony przez Armię Czerwoną. Po wojnie powrócił na stanowisko kierownika szkoły w Zarzeczu, a po zatopieniu terenów tej wsi pod Zalew Goczałkowicki, organizował nowy punkt szkolny w Chybiu (dla dzieci z Zarzecza). W marcu 1960r. przeniesiony do Skoczowa, celem zajęcia się budową nowej Szkoły Podstawowej - w szkole tej przepracował do emerytury w 1966 r. Zmarł w 1985 r.

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 3., wyd. 1998 r., s. 65.

FERFECKI JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 173652, w KL Gross-Rosen nr 65486.

Urodzony 20.05.1888 r. w Wędryni, zamieszkały w Ustroniu-Polana (6). Przed wojną jak i w czasie okupacji pracował na własnym gospodarstwie. Aresztowany 15.12.1943 r. oskarżony o to, że współpracuje z partyzantami (którzy faktycznie niejednokrotnie przebywali w jego budynku). Wpierw uwięziony w Cieszynie, a stamtąd 10.02.1944 r. przewieziony do KL Auschwitz, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 173652. Następnie, od 5.11.1944 r. przetransportowany do KL Gross-Rosen i tam zarejestrowany jako więzień nr 65486. Prawdopodobnie **zginął** w tym obozie w 1945 r. – nieznane są okoliczności i bliższa data jego śmierci.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 48.

FERFECKI JAN,

Więzień w Bielsku, w KL Auschwitz.

Urodzony 1.07.1904 r. w Brennej, syn Jana i Anny z d. Madzia, mieszkaniec Jaworza, gmina Jasienica ,powiat bielski. Aresztowany i krótko więziony w Bielsku, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **8.06.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 22551/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 12:15, określenie przyczyny zgonu to: „Herz - und Kreislaufschwäche“ (niewydolność serca i układu krążenia).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1126; APMA-B *Księga zgonów,* t. 16, s. 47.

FERSTLA MAURYCY,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 46274.

Urodzony 27.01.1893 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości, syn Chaima i Kajli z d. Feldmann. Aresztowany i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 8.07.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 46274. Zginął **28.07.1942 r**. Według wystawionego aktu zgonu nr 17199/1942 – potwierdzonego przez

lekarza obozowego, zmarł o godz. 16:10, określenie przyczyny zgonu to: „Herzklappenfehler” (niedomykalność zastawek serca).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 196; APMA-B *Księga zgonów,* t. 12, s. 693.

FERUGA JAN,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 46431.
Urodzony 30.10.1913 r. w Goleszowie i zamieszkały w tej miejscowości, zamieszkały w Kozakowicach Górnych, gmina Goleszów, syn Pawła i Marii z d. Cieślar. Aresztowany i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 10.07.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 46431. Zginął **14.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 20376/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 16:20, określenie przyczyny zgonu to: „Darmkatarrh bei Lungentuberkulose” (nieżyt/katar jelit przy gruźlicy płuc).
Bibliografia: APMA-B *Księga zgonów,* t. 14, s. 868.

FICOWSKI STANISŁAW,
Więzień w Cieszynie, w Katowicach, w Mysłowicach.
Zamieszkały w Wiśle, właściciel willi „Idylla”. W okresie okupacji hitlerowskiej aresztowany - przebywał w więzieniu w Cieszynie, w Katowicach, a stamtąd przesłany do więzienia śledczego w Mysłowicach. Nieznana jest przyczyna aresztowania oraz dalszy jego los.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 58.

FIERLA EMIL,
Więzień w Cieszynie, w KL Oranienburg.
Urodzony 5.05.1903 r. w Łazach (506), następnie zamieszkały w Istebnej, polski urzędnik celny w Chałupkach. Aresztowany 20.12.1930 r. w Istebnej, przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Oranienburg. Odzyskał wolność 12.01.1942 r. – zwolniony z obozu, wrócił do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T 14, cz. 25 (035).

FIGUŁA JÓZEF,
Więzień w KL Dachau, KL Mauthausen-Gusen.

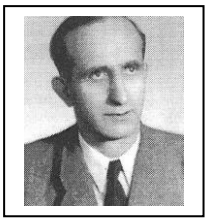

Urodzony 24.04.1906 r. w Końskiej - Zaolzie, syn Jana i Anny z d. Sztwiertnia, nauczyciel, działacz społeczny. Uczył się w Polskim Gimnazjum w Cieszynie, a następnie w Seminarium Nauczycielskim w Cieszynie - Bobrku (ukończone w 1925 r.). Pracę jako nauczyciel rozpoczął w Rybniku, następnie przeniesiony do Leszczyn k/Rybnika. Był także społecznikiem w Towarzystwie Czytelni Ludowych, w zespole teatralnym, prowadził chór szkolny, był organistą.
W 1936 r. ukończył Studium Instytutu Pedagogicznego w Katowicach. Po zajęciu przez Polaków Zaolzia, przeniósł się do polskiej szkoły w Trzyńcu. Aresztowany 24.04.1940 r. i przetransportowany do KL Dachau, a stamtąd

przeniesiony do KL Mauthausen-Gusen. Zwolniony z obozu 31.01.1942 r., pracował jako robotnik w zakładach elektromechanicznych Brown - Boveri w Cieszynie. Mimo inwalidztwa w październiku 1944 r. przymusowo wcielony do wojska niemieckiego, dostał się do sowieckiej niewoli, skąd wrócił 31.08.1945 r. Od września tegoż roku podjął pracę nauczyciela w Szkole Podstawowej w Brennej Leśnicy, oraz w Wieczorowym Kursie Dokształcającym dla młodzieży w Brennej. Po roku przeniósł się do Szkoły Podstawowej w Brennej, gdzie od 1947 r. przejął obowiązki kierownika - pełniąc je do przejścia na emeryturę w 1969 r. W kierowanej przez siebie szkole utrzymywał wzorowy porządek, dzieciom wpajał sumienność, pracowitość, szacunek do wiedzy i tradycji rodzinnych. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Bibliografia: T.M.B. i G. „JODŁA", *Ludzie zasłużeni dla Brennej i Górek,* wyd. Brenna-Górki 1998 r., s. 18.

FIJAŁEK JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 2.01.1917 r. w Strumieniu, syn Konrada i Franciszki z d. Wysiołska. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **27.08.1941 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 899/1941 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 15:00, określenie przyczyny zgonu to: „Grippe bei Körperschwäche" (grypa przy wyczerpaniu organizmu).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1126; APMA-B *Księga zgonów,* t. 1, s. 897.

FISCHBEIN BERTA,

Więźniarka w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.

Urodzona 28.05.1928 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowana do więzienia lub obozu koncentracyjnego, **zginęła** – nieznana jest nazwa miejsca uwięzienia, oraz data i okoliczności śmierci tej więźniarki.

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 51.

FIZEK KAROL,

Zginął w kampanii wrześniowej.

Urodzony 2.06.1912 r. w Landeku, syn Jana i Anny. Szkołę podstawową ukończył w Skoczowie, następnie Gimnazjum Matematyczno-Przyrodnicze w Cieszynie i świadectwo dojrzałości uzyskał w 1931 r. Wyższe studia matematyczne ukończył z tytułem magistra w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie w 1935 r. Po odbyciu służby wojskowej w Szkole Podchorążych Rezerwy w 21 Pułku Artylerii Lekkiej w Bielsku, 1.09.1936 r. rozpoczął pracę jako nauczyciel w Liceum Ogólnokształcącym w Cieszynie. Zmobilizowany 24.08.1939 r. do Pułku Artylerii Lekkiej w Bielsku, w składzie tej jednostki brał udział w wojnie obronnej na szlaku bojowym 21 Dywizji Piechoty z Armii „Kraków", od Bielska przez Podbeskidzie i dalej na wschód. Dostał się do sowieckiej niewoli, **zginął 04/05.1940 r.** – zamordowany przez funkcjonariuszy NKWD w Katyniu .

Bibliografia: Mečislav Borák**,** *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 45; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r. s. 282; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 55 wykazu); J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 13.

FIZEK ZUZANNA z d. POLOK,

Więźniarka w Cieszynie, obozu dla młodzieży w Łodzi.

Urodzona 4.12.1932 r., zamieszkała w Wiśle (211). Ponieważ cała rodzina nie podpisała w 1942 r. Volkslisty, aresztowano wpierw jej ojca, wiosną 1943 r. matkę, a jesienią 1943 r. Zuzannę. Uwięziono ją w Cieszynie, skąd po trzech miesiącach została przewieziona do obozu dla dzieci i młodzieży polskiej w Łodzi. Po uwolnieniu obozu przez Armię Czerwoną w dniu 19.01.1945 r. została umieszczona w sierocińcu z uwagi na stan zdrowia, który wymagał opieki, zaś rodzice zmarli w KL Auschwitz. Wróciła do domu dopiero w lipcu 1946 r.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 46.

FLACH ANNA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzona w 1908 r. w Ustroniu i zamieszkała w tej miejscowości, córka Wilhelma i Marii; zatrudniona jako ekspedientka w sklepie ojca. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** – nieznana jest data i okoliczności jej śmierci.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 74; *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., 133; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

FLACH FRYDERYK,

Wywieziony do obozu pracy.

Urodzony w 1909 r., w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości, syn Wilhelma; kupiec. Aresztowany i przetransportowany do obozu pracy w Nisku. Z obozu ucieka do Związku Radzieckiego. Zmarł w 1943 r. w Środkowej Azji.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 74.

FLACH HUGO,

Więzień w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.

Urodzony 6.03.1880 r. w Ustroniu, w okresie okupacji hitlerowskiej zamieszkały w Karwinie - Zaolzie. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego, gdzie **zginął** – nieznana jest nazwa więzienia lub obozu oraz data okoliczności jego śmierci.

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 107.

FLACH MARIA,

Więźniarka w Cieszynie, KL Auschwitz.

Urodzona ok. 1880 r., zamieszkała w Ustroniu, żona Wilhelma, ekspedientka w sklepie swojego męża. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **w 1942 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 74; *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., s. 133; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

FLACH WIKTOR,

Więzień obozu sowieckiego.

Urodzony 3.10.1881 r. w Ustroniu, w okresie okupacji hitlerowskiej zamieszkały w Karwinie - Zaolzie. W 1939 r. uciekał przed Niemcami na wschód, tam dostał się do sowieckiej niewoli – zmarł **15.06.1940 r.** w obozie pod Moskwą.

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 107.

FLACH WILHELM,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony w 1879 r., zamieszkały w Ustroniu; kupiec. W okresie międzywojennym posiadał skład rowerów. Pełnił też funkcję drugiego sekretarza Związku Bóżniczego. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **w 1942 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 74; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje; *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., s. 133.

FLAK WŁADYSŁAW,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 20.12.1900 r., nauczyciel Publicznej Szkoły Powszechnej w Cieszynie, wcześniej był nauczycielem w Grodźcu, powiat będziński. Aresztowany 25.05.1940 r. i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Dachau, a stamtąd przeniesiony do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął **19.01.1941 r.**

Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 51; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r. s. 282; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 56 wykazu).

FLANK ANNA,

Więźniarka w Cieszynie, KL Auschwitz.

Urodzona 25.12.1910 r. w Ustroniu i zamieszkała w tej miejscowości, córka Artura. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** w latach 1943/1944 (nieznana jest dokładna data śmierci).

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 75; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

FLANK ARTUR,

Wywieziony do obozu pracy.

Urodzony 10.08.1884 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości, kierownik tartaku. Aresztowany i przetransportowany do obozu pracy w Nisku. Zbiegł z obozu do Związku Radzieckiego, ale na skutek przeżyć wojennych zmarł **w 1943 r.** w Frundze - w Środkowej Azji.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 75.

FLANK ERNEST,

Wywieziony do obozu pracy.

Urodzony 18.02.1916 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości, syn Artura, urzędnik Banku Kredytowego w Bielsku. Aresztowany i wysłany do obozu pracy przymusowej w Nisku, uciekł z tego obozu i przedostał się do ZSRR, tam wstąpił do armii polskiej. Przeszedł front aż po Łabę. Po zakończeniu wojny jako oficer jednostki gen. Świerczewskiego **zginął** na początku 1946 r. w walce z bandami w Bieszczadach.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 75.

FLANK ERNESTYNA,
Zamordowana przez zwyrodnialca Hitlerjugend.
Urodzona w 1862 r., zamieszkała w Ustroniu (3), pochodziła z rodziny żydowskiej, ale jeszcze przed pierwszą wojną światową przyjęła wyznanie katolickie. W październiku 1939 r. hitlerowcy wyrzucili ja z własnego mieszkania, dając do zamieszkania pomieszczenie w rozlatującej się drewnianej szopie. Doznawała jednak dalszych szykan i upokorzeń, gdyż w 1942 r. młody Niemiec (zrzeszony w Hitlerjugend) oblał ubranie staruszki benzyną i podpalił. Silnie poparzona, **zmarła** w straszliwych męczarniach.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 49.

FLANK JÓZEFA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona 9.05.1914 r. w Ustroniu i zamieszkała w tej miejscowości, córka Artura. Aresztowana i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** w latach 1943/1944 (nieznana jest dokładna data jego śmierci).
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 75; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

FLANK ROBERT,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony 5.03.1905 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości, syn Zygmunta, kupiec. Ojciec w okresie międzywojennym prowadził sklep cukierniczy i przyborów szkolnych w Ustroniu. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie **zginął** w latach 1943/1944 - nieznana jest dokładna data jego śmierci.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 75; *Pamiętnik Ustroński Nr 12*, Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r. s. 131; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

FLANK ZYGMUNT,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony w 1870 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości; kupiec. W okresie międzywojennym prowadził sklep cukierniczy i przyborów szkolnych w Ustroniu. Aresztowany i po uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie **zginął** w 1942 r.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 75; *Pamiętnik Ustroński Nr 12*, Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., s. 131; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

FLEISCHER EDITA,

Zginęła w Cieszynie – zaginęła.

Urodzona 22.12.1931 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana i przetrzymana w więzieniu w Cieszynie, od 22.08.1942 r. jej los jest nieznany – **zginęła.**

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 51.

FLEISCHER ERNA,

Zginęła w Cieszynie.

Urodzona 24.08.1934 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. W okresie okupacji aresztowana, przetrzymana w więzieniu w Cieszynie i **zginęła** – jej los jest nieznany.

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 51.

FOBER FRANCISZEK JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 2.09.1911 r. w miejscowości Pastwiska, syn Jerzego i Ewy z d. Ciompa, mieszkaniec Cieszyna. Aresztowany i przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **23.03.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 3568/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 15:45, określenie przyczyny zgonu to: „Pleuropneumonie" (rozległe zapalenie płuc).

Bibliografia: APMA-B *Księga zgonów,* t. 3, s. 564.

FOBICZYK MICHAŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Sachsenhausen.

Urodzony w 1911 r. w Malcu gmina Kęty, powiat oświęcimski, zamieszkały w Kiczycach k/Skoczowa; robotnik. Aresztowany 10.11.1939 r. pod zarzutem przechowywania broni i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Sachsenhausen. Zginął w tym obozie, w październiku **1943 r.**

Postscriptum. Wraz z Michałem Fobiczem aresztowano jego ojca oraz pięciu braci i szwagra.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko (107).

FOŁTYN FRANCISZEK,

Żołnierz kampanii wrześniowej, jeniec Oflagu VIIA w Murnau.

Urodzony 21.09.1891 r. w Kończycach Wielkich (brat Jana). Po ukończeniu szkoły powszechnej, kontynuował naukę w Seminarium Nauczycielskim w Cieszynie, które ukończył w 1912 r. Podczas pierwszej wojny światowej służył w wojsku austriackim w stopniu oficera. Na froncie wschodnim dostał się do rosyjskiej niewoli i został zesłany na Sybir. Z zesłania uciekł z grupką towarzyszy i przez ponad dwa lata wędrował pieszo do Polski. Po powrocie, zaciągnął się do Wojska Polskiego i z wojskiem Piłsudskiego brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej - gdzie został awansowany na kapitana. Po powrocie do Cieszyna, podjął pracę nauczyciela - był m.in. kierownikiem Szkoły Ćwiczeń przy Seminarium Nauczycielskim w Cieszynie. W drugiej

połowie lat trzydziestych pełnił funkcję kierownika Szkoły Powszechnej w Cieszynie. Zaangażowany w działalność społeczną – w miejscowych organizacjach społeczno-narodowych. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do niewoli niemieckiej. Całą wojnę przebywał w Oflagu VIIA w Murnau. Nie doczekał powrotu do kraju, zmarł 20.06.1945 r. w niewyjaśnionych okolicznościach – w drodze do Ojczyzny.

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 3., wyd. 1998 r., s. 68.

FOLTYN JADWIGA,

Więźniarka w Cieszynie.

Urodzona ?, nauczycielka Publicznej Szkoły Powszechnej w Cieszynie. W okresie okupacji zaangażowana była w ruchu oporu – łączniczka siatki wywiadowczej „Augusta" w obwodzie AK Cieszyn. Aresztowana i więziona w więzieniu w Cieszynie, gdzie zginęła **1.05.1943 r.** - w niewyjaśnionych okolicznościach.

Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 51; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r. s. 283; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 58 wykazu).

FOŁTYN JAN,

Więzień w Zwickau, w Bytomiu, w Raciborzu.

Urodzony 22.12.1903 r. w Kończycach Wielkich. Po ukończeniu szkoły powszechnej, kontynuował naukę w Seminarium Nauczycielskim w Cieszynie (ukończone w 1924), a także dokształcał się na kursach uzupełniających – w Instytucie Oświaty Dorosłych w Warszawie (1930 r.). Pracował jako nauczyciel w Pogwizdowie (w latach 1924-1932), następnie jako kierownik szkoły w Mmnisztwie (w latach 1932-1939). Od początku okupacji hitlerowskiej pracował w mleczarni. Aresztowany w 1941 r. i więziony do 1944 r. w więzieniu w Zwickau, Bytomiu i Raciborzu. Po wojnie działał jako prezes Macierzy Ziemi Cieszyńskiej, został kierownikiem szkół w Cieszynie (w latach 1945-1948), następnie od 1948 r. do 1953 r. podinspektorem szkolnym. Kolejne lata zaangażował się w pracę administracyjną - w latach 1955-1957 był wiceprzewodniczącym Rady Narodowej w Cieszynie, od 1957r. do 1959r przewodniczącym Rady, od 1959 r. do 1963r. kierownikiem szkolenia kadr, w okresie 1964-1976 był kierownikiem administracyjnym Teatru Miejskiego w Cieszynie. Zmarł w Cieszynie 24.11.1986 r.

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 2, wyd. 1995 r., s. 52.

FRANEK FRANCISZEK,

Więzień w Cieszynie, w KL Gusen.

Urodzony 12.01.1889 r. w Ochabach; nauczyciel. W okresie międzywojennym był dyrektorem szkoły w Stanisławicach i w Czeskim Cieszynie. Aresztowany 23.04.1940 r. i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Gusen. Odzyskał wolność 9.12.1940 r. – zwolniony z obozu. Zmarł w Czeskim Cieszynie 7.05.1966 r.

Bibliografia: ZG PZKO *Pamiętamy,* Czeski Cieszyn 1986 r.

FRANEK FRANCISZEK,
Więzień – jeniec Stalagu.
Urodzony 3.10.1907 r. w Ochabach, zamieszkały w Boguminie, powiat karwiński – Zaolzie, gdzie był kierownikiem polskiej szkoły. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r., dostał się do niewoli i przebywał w obozie jenieckim - Stalag II D na Pomorzu. Rozstrzelany **11.03.1945 r.** w miejscowości Stołężek, powiat jarociński.
Bibliografia: S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 44; Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 52.

FRANKOWIAK (zwana „zieleniarką”),
Partyzantka.
Urodzona w Ustroniu i zamieszkała w tej miejscowości; zbieraczka i sprzedawca ziół. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowana w ruchu oporu - partyzantka w Ustroniu. Pomagała i opiekowała się chorymi partyzantami, za co była prześladowana przez Niemców. Nieznany jest dalszy jej los.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (147).

FREIFELD JÓZEF,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony w 1927 r. w Ustroniu, zamieszkały w Ustroniu (42), syn Rozalii. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz, gdzie **zginął** w latach 1943/1944 - nieznana jest dokładna data śmierci.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 75; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

FREIFELD REGINA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona w 1920 r. w Ustroniu, zamieszkała w Ustroniu (42), córka Rozalii. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** w latach 1943/1944 - nieznana jest dokładna data śmierci.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 75; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

FREIFELD ROZALIA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona w 1888 r. w Krakowie, zamieszkała w Ustroniu (42). Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie zginęła **w 1942 r.**
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 75; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

FREUD EUGENIA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona ok. 1890 r., zamieszkała w Ustroniu, żona Józefa. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie w transporcie zbiorowym przewieziona

do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** w latach 1943/1944 - nieznana jest dokładna data śmierci.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 75; *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., s. 133; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

FREUD HELENA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona w 1915 r. w Ustroniu i zamieszkała w tej miejscowości, córka Józefa i Eugenii. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie zginęła w **1944 r.**
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 75; *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., s. 133; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

FREUD JÓZEF,
Więzień więzienia w Cieszynie, KL Auschwitz.
Urodzony ok. 1890 r., zamieszkały w Ustroniu; handlarz. W okresie międzywojennym prowadził sklep z artykułami przemysłowymi, należał do Cechu Rzemiosł Różnych. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz, gdzie **zginął** w latach 1943/1944 - nieznana jest dokładna data śmierci.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 75; *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., s. 133; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

FREY JÓZEF,
Zginał w egzekucji publicznej.
Urodzony 9.08.1924 r. w Karwinie (1617) i zamieszkały w tej miejscowości; kolejarz. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany przez gestapo 18.08.1943 r. za pracę konspiracyjną – za pomoc partyzantom. Stracony **26.10.1943 r.** przez powieszenie w egzekucji zbiorowej-publicznej w Istebnej.
Postscriptum: Powieszony na targowisku koło kościoła razem z Pawłem Haratykiem z Jaworzynki, Romanem Pydichem ze Zwardonia, Marianem Palińskim z Jaworza i Zbigniewem Wojczykiem z Mętowa. Po dokonanej zbrodni, hitlerowcy pojechali do Mostów, gdzie w tym samym dniu powiesili 10 osób.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (019).

FRIEDMANN ALFRED,
Więzień w KL Auschwitz nr 172598.
Urodzony 29.03.1929 r., w Skoczowie. Aresztowany i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 28.07.1944 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 172598. Nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: *W cieniu skoczowskiej synagogi,* Skoczów 1994 r., red. Janusz Spyra, s. 86.

FRIEDMANN HENRYK,

Więzień w KL Auschwitz.
Urodzony 19.05.1900 r., zamieszkały w Skoczowie; szewc z tej miejscowości. Aresztowany i przetransportowany do obozu zagłady (prawdopodobnie do KL Auschwitz – gdzie przebywało co najmniej pięć osób o takim imieniu i nazwisku - numery: A-3672, 7940, 44222, 44778 i 146881).
Bibliografia: *W cieniu skoczowskiej synagogi,* Skoczów 1994 r., red. Janusz Spyra, s. 86

FRIESCHLER MAXIMILIAN,
Więzień w KL Terezin, w KL Auschwitz.
Urodzony 24.11.1880 r., zamieszkały w Skoczowie; robotnik Aresztowany i prawdopodobnie przewieziony do KL Terezin, a następnie w transporcie zbiorowym przesłany do KL Auschwitz. Zarejestrowany w obozowej ewidencji 20.01.1943 r. Nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: *W cieniu skoczowskiej synagogi,* Skoczów 1994 r., red. Janusz Spyra, s. 87.

FRISCHER HANUS,
Zaginął – nieznane okoliczności.
Urodzony 6.12.1918 r. w Cieszynie, zamieszkały w Czeskim Cieszynie. W czerwcu 1942 r. deportowany do Polski, i od tego czasu jego los jest nieznany – **zaginął** w nieznanych okolicznościach.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 51.

FRISCHER ILSE,
Więźniarka w KL Auschwitz.
Urodzona 30.09.1918 r. w Cieszynie, córka Wilhelma i Fanny z d. Goldsond, zamieszkała w okresie okupacji hitlerowskiej w Kobierzynie, powiat krakowski. Aresztowana i przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **19.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 22407/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarła o godz. 2:50, określenie przyczyny zgonu to: „Rippenfellentzündung" (zapalenie opłucnej).
Bibliografia: APMA-B *Księga zgonów,* t. 15, s. 1405.

FRISCHER JÓZEFA,
Więźniarka w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.
Urodzona 14.01.1890 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowana do więzienia lub obozu koncentracyjnego i tam **zginęła** – nieznana jest nazwa miejsca uwięzienia, oraz data i okoliczności śmierci tej więźniarki.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 51.

FRISCHER OLGA,
Zaginęła – nieznane okoliczności.
Urodzona 26.12.1922 r. w Cieszynie, zamieszkały w Czeskim Cieszynie. W 1942 r. deportowana do Polski i od tego czasu jej los jest nieznany – **zaginęła** w nieznanych okolicznościach.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 51.

FRODL EDWARD,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-2118.
Urodzony 24.04.1924 r. w Bąkowie, gmina Strumień i zamieszkały w tej miejscowości, syn Józefa i Zuzanny z d. Kusin. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz. W kwietniu 1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy" nr E-2118. Zginął **16.05.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 7713/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 8:25, określenie przyczyny zgonu to: „Blutung bei Darmkatarrh" (krwawienie przy nieżycie/katarze jelit).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 822; APMA-B *Księga zgonów,* t. 6, s. 191.

FUCHS PAWEŁ,
Więzień w Cieszynie, w KL Oranienburg, w KL Dachau.
Urodzony w 1900 r. w Strumieniu i zamieszkały w tej miejscowości; inżynier górniczy. Aresztowany już w pierwszych dniach okupacji hitlerowskiej i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Oranienburg, a stamtąd przesłany do KL Dachau. Odzyskał wolność w 1944 r. – zwolniony z obozu. Po powrocie do domu, pracował do końca okupacji w fabryce cementu w Goleszowie.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko (151).

FURA ADAM WOJCIECH,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony 23.06.1896 r. w miejscowości Żabno, syn Jakuba i Katarzyny z d. Gocel, mieszkaniec Cieszyna. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **30.08.1941 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 1154/1941 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 11:48, określenie przyczyny zgonu to: „Exekutierung durch Erschießung" (egzekucja przez rozstrzelanie).
Bibliografia: APMA-B *Księga zgonów,* t. 1, s. 1152.

GABZDYL FRANCISZEK,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony 10.04.1922 r. w Kończycach Małych – gmina Zebrzydowice, zamieszkały w Krakowie, syn Franciszka i Joanny z d. Piwko. W młodości harcerz i drużynowy VIII Drużyny Harcerzy w Cieszynie, od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **23.02.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 10652/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 18:20, określenie przyczyny zgonu to: „Rippenfelleiterung" (zapalenie opłucnej).
Bibliografia: APMA-B *Księga zgonów,* t. 8, s. 152; T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 129.

GABZDYL RUDOLF,
Więzień w Cieszynie, zginął w egzekucji publicznej.

Urodzony 2.02.1907 r., zamieszkały w Cieszynie, w młodości harcerz III Drużyny Harcerzy, od początku okupacji zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany przez gestapo w Cieszynie. Zginął **20.03.1942 r.** - powieszony w egzekucji publicznej-zbiorowej „Pod Wałką" w Cieszynie, m.in. z Adolfem Chlebkiem, Janem Martynkiem, Józefem Wałachem.

Bibliografia: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 129.

GAJDZICA JAN,

Więzień w Katowicach.

Urodzony 8.02.1900 r. w Ustroniu, sztygar w kopalni. Z nastaniem okupacji hitlerowskiej przeniósł się do Generalnej Guberni i tam zaangażował w działalność dla ruchu oporu – łącznik organizacji konspiracyjnej ZWZ, często jeździł na Śląsk. Aresztowany w lipcu 1942 r. w Katowicach tam przesłuchiwany. Zmarł po dwóch dniach, w miejscowym więzieniu na skutek tortur jakim był poddany.

Postscriptum: Prawdopodobnie działał pod przybranym nazwiskiem, gdyż gestapo w związku z jego zgonem wezwało członków rodziny Gajdzicy i przedstawiło do rozpoznania zdjęcie, na którym człowiek poddany identyfikacji (Jan Gajdzica) miał zmasakrowaną twarz oraz wybite oko.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 49; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (117).

GAJDZICA JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 27.01.1907 r. w Lesznej Górnej, gmina Goleszów. Zamieszkały w Kojkowicach, syn Jana i Zuzanny z d. Śliwka. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany i przetrzymany w wiezieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **2.06.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 23445/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 18:29, określenie przyczyny zgonu to: „plötzlicher Herztod" (nagły zawał serca).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 682; APMA-B *Księga zgonów,* t. 16, s. 931; S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945,* s. 95.

GAJDZICA JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 96649.

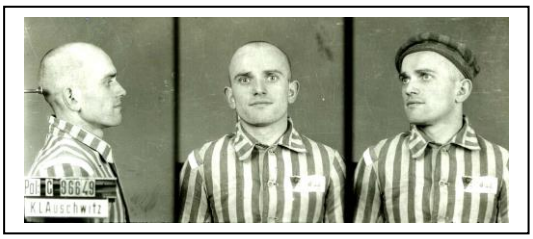

Urodzony 26.02.1918 r. w Lesznej Górnej, gmina Goleszów, syn Jana i Zuzanny z d. Chudoba, mieszkaniec Lesznej Dolnej; hutnik - pracownik huty w Trzyńcu. Aresztowany 5.01.1943 r. i przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 29.01.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 96649. Zginął **19.03.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 14466/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 10:40, określenie przyczyny zgonu to: „Plötzlicher Herztod" (nagły zawał serca).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 270; APMA-B *Księga zgonów,* t. 10, s. 924; S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 100; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (142).

GAJDZICA STANISŁAW,

Więzień w Krakowie, w Berlinie, w Rawiczu, w Głogowie.

Urodzony 13.05.1915 r. w Bystrzycy, od 1945 r. zamieszkał w Czechowicach. Walczył z okupantem hitlerowskim od 1.09.1939 do 1.05.1945 r. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej - służąc w szeregach Wojska Polskiego – w Krakowie i okolicy. Od 28.09.1939 r. zaangażowany w ruchu oporu w grupie komendanta Maszewskiego - w organizacji konspiracyjnej na terenie Wrocławia. Aresztowany 1.03.1943 r. i więziony w Krakowie na Montelupich, w Berlinie – „Moabicie"[54], w Rawiczu, w Głogowie. Odzyskał wolność 1.05.1945 r. – wyswobodzony przez Armię Czerwoną.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko (077).

GALICZ JAN,

Więzień w Cieszynie.

Urodzony 28.01.1874 r. w Laskowcu, zamieszkały w Czeskim Cieszynie. Absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, nauczyciel Państwowego Gimnazjum i Liceum, dyrektor Żeńskiego Seminarium Nauczycielskiego w Cieszynie, prezes Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół". Aresztowany i zatrzymany w więzieniu w Cieszynie – tam zginął **5.11.1939 r.**

Bibliografia: M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele podczas II wojny światowej,* Warszawa 1995 r., s. 289; *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 45.

GAŁUSZKA ADOLF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 1224.

[54] „Moabit" – dzielnica Berlina. Więzienie znajdujące się na terenie Moabitu było w okresie zaborów i drugiej wojny światowej miejscem męczeństwa i śmierci wielu wybitnych Polaków.

Urodzony 6.03.1913 r. w Goleszowie i tam zamieszkały. Aresztowany i przez krótki czas więziony w Cieszynie, stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 26.06.1940 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 1224. Odzyskał wolność 21.05.1942 r. – zwolniony z obozu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 34.

GAŁUSZKA ALOJZY,

Zginął w Katyniu.

Urodzony 5.08.1892 r. w Stonawie, syn Karola i Magdaleny. Po ukończeniu szkoły powszechnej, uczęszczał do Seminarium Nauczycielskiego w Cieszynie, w 1913 r. podjął pracę jako nauczyciel w Albrechticach. Następnie uczył w Łąkach nad Olzą. W czasie pierwszej wojny światowej powołany do wojska austriackiego; w niewoli włoskiej, zgłosił się do Armii Polskiej gen. Hallera we Francji, wyróżniony za odwagę Srebrnym Krzyżem Zasługi. Wrócił do kraju w 1919 r.

W latach 1919-1920 członek Polskiej Organizacji Wojskowej na Śląsku Cieszyńskim. W 1921 r. brał udział w III Powstaniu Śląskim. W okresie międzywojennym powrócił do pracy w szkolnictwie, w 1921 r. uczył w Ustroniu, przez krótki okres w Szczygłowicach, powiat rybnicki; następnie został kierownikiem szkoły w Kończycach pod Zabrzem. Tuż przed wybuchem drugiej wojny światowej był kierownikiem szkoły w Brennej. Zmobilizowany (stop. wojsk. porucznik) do kadry oficerskiej Okręgu Korpusu V – Kraków, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do sowieckiej niewoli w Sarnach na Polesiu, **zginął 4.05.1940 r.** – zamordowany przez funkcjonariuszy NKWD w Katyniu.

Postscriptum: Pisał z Kozielska do rodziny. Zidentyfikowany w Katyniu pod numerem AM 1723.

Bibliografia: Mečislav Borák**,** *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 45; Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 54; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 61 wykazu); M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r. s. 291; informacja córki – Wandy Kosowskiej z d. Gałuszka.

GAŁUSZKA BRUNON,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 10413, w KL Mauthausen nr 118762.

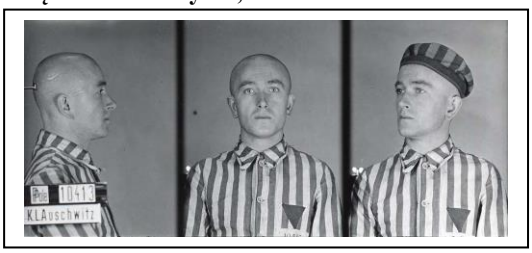

Urodzony 24.09.1909 r. w Cieszynie i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 21.02.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako

więzień nr 10413, a dnia 23.01.1945 r. przeniesiony do KL Mauthausen i zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 118762. Przeżył i odzyskał wolność 6.05.1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 84.

GAŁUSZKA RUDOLF,
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau.
Urodzony w 1902 r. w Cierlicku Górnym (164), od 1920 r. zamieszkały w Ustroniu; były pracownik cieszyńskiej drukarni. Aresztowany przez gestapo z Ustronia już w 1939 r. i uwięziony w Cieszynie, stamtąd przetransportowany do KL Dachau. Odzyskał wolność w 1943 r. – zwolniony z obozu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (153).

GANSZER STEFAN,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 108731.
Urodzony 21.02.1899 r. w Strumieniu i zamieszkały w tej miejscowości, syn Mieczysława i Marii z d. Różycki. Po ukończeniu szkoły powszechnej, kontynuuje naukę w Polskim Gimnazjum Realnym w Białej - maturę zdał w 1917 r. Pracował jako nauczyciel w szkołach ludowych w Strumieniu i Żywcu. Następnie przez rok służył w armii austriackiej. Po zakończeniu pierwszej wojny światowej studiował farmację w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, gdzie 24.07.1921 r. otrzymał tytuł magistra i od tego czasu pracował w Białej w aptece swojego ojca – jej właścicielem został w 1932 r. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. W wyniku bombardowania Ropczyc odniósł poważne obrażenia – stracił nogę. Po wkroczeniu Niemców do Białej został usunięty z własnej apteki, którą przejęli okupanci. W 1940 r. przeniósł się do Szczyrku i tam zaangażował w działalność ruchu oporu – organizacji konspiracyjnej ZWZ/AK. Aresztowany we wrześniu 1942 r. w wyniku dekonspiracji. Przetransportowany do więzienia śledczego Mysłowicach, a po zakończonym śledztwie przewieziony do KL Auschwitz. Dnia18.03.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 108731. Zginął **11.05.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 19721/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 10:10; określenie przyczyny zgonu to: „Nierenentzündung bei Pneumonie“ (zapalenie nerek przy zapaleniu płuc).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 302, 1127; APMA-B *Księga zgonów,* t. 14, s. 225; ankieta z 5.02.2001 r. (Mat./18167, nr inw. 177027)

GARBIEŃ ALBIN,
Więzień w KL Dachau nr 20915, w KL Mauthausen-Gusen.

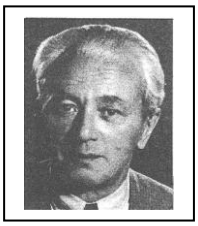

Urodzony 18.07.1894 r. w Łańcucie, syn Jana. W 1912 r. ukończył gimnazjum w Stryju, a następnie studiował medycynę w Uniwersytecie Lwowskim, gdzie w 1922 r. uzyskał dyplom - lekarza ginekologa, położnika. Podczas studiów wstąpił ochotniczo w 1914 r. do Polskiego Legionu

Wschodniego, a po jego rozwiązaniu wcielony został do wojska austriackiego. W 1918 r. brał udział w obronie Lwowa, a później w wojnie polsko-radzieckiej. Zdemobilizowany w 1920 r.

Po studiach rozpoczął pracę jako asystent w Klinice Położniczo-Ginekologicznej Szpitala Śląskiego w Cieszynie. Podczas okupacji hitlerowskiej dwukrotnie aresztowany. Już na początku okupacji przetransportowany do KL Dachau, 12.04.1940 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 20915. Stamtąd 25.05.1940 r. przeniesiony do KL Mauthausen-Gusen. Po zwolnieniu z obozu, pracował jako lekarz Ubezpieczalni Społecznej w Krakowie, gdzie współpracował z ruchem oporu. Autor ponad 30 artykułów z zakresu ginekologii, położnictwa i medycyny społecznej. W latach 1945-1948 był redaktorem medycznego czasopisma – Śląskiej Gazety Lekarskiej. Zmarł 12.12.1967 r. w Wiśle.

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 2, wyd. 1995 r., s. 56.

GARBUSIŃSKA HELENĄ z d. MATULA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück nr 3645, roboty przymusowe.

Urodzona 26.06.1901 r. w Ustroniu, córka Pawła i Joanny z d. Michejda. Dzieciństwo spędziła w Ustroniu i tam ukończyła sześcioklasową publiczną szkołę ludową, dalszą naukę kontynuowała w Polskiej Szkole Wydziałowej Macierzy Szkolnej w Cieszynie. Później uczęszczała do Prywatnego Żeńskiego Seminarium Nauczycielskiego w Krakowie. Pracę zawodową jako nauczycielka rozpoczęła w 1916 r. w Szkole Powszechnej w Ustroniu.

W latach 1917-1920 uczęszczała do Prywatnego Żeńskiego Seminarium Nauczycielskiego w Krakowie - egzamin dojrzałości zdała 15.06.1920 r. Po zakończeniu pierwszej wojny światowej, od 1920 r. - przez 19 lat była nauczycielką w Ustroniu. W latach międzywojennych czynna społecznie, wykazywała także zainteresowania artystyczne – członkini Zespołu Operetkowego Polskiego Towarzystwa Śpiewackiego w Cieszynie, amatorskiego zespołu teatralnego Związku Młodzieży Ewangelickiej. Aresztowana i uwięziona w Cieszynie 21.05.1940 r., następnie wywieziona do KL Ravensbrück i tam zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 3645. Wycieńczona ciężką pracą i schorowana 24.02.1941 r. została zwolniona z obozu i wysłana na roboty przymusowe na niemiecką wyspę Rugię. Do Ustronia wróciła jesienią 1941 r. Pracowała w domu, opiekując się rodzicami i dziećmi brata swojej matki – dr. Władysława Michejdy, który wraz z żoną wywieziony został do obozu koncentracyjnego. Po wojnie wróciła do pracy nauczycielskiej, która była jej największą pasją. Miała też wszechstronne zainteresowania artystyczne – w zakresie śpiewu, gry na fortepianie i harmonii, posiadała przeszkolenie teatralne. Poświęciła się pracy twórczej, pisała reportaże, wspomnienia i opowiadania. Była członkiem Związku Nauczycielstwa Polskiego, Klubu Literackiego w Cieszynie i Katowicach, Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego, Zjednoczonego

Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów, Komisji Rewizyjnej Ustrońskiego Koła ZBoWiD i Związku Inwalidów Wojennych. Zmarła 6.04.1992 r.

Bibliografia: Informacje Władysławy Sikora – byłej więźniarki KL Ravensbrück; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T 13, cz. 24 (167); M. Piechowiak, *Zasłużeni dla Ustronia,* Ustroń 2004, s. 22; *Pamiętnik Ustroński 14,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2009 r., s. 213; informacje Władysławy Sikora – byłej więźniarki KL Ravensbrück.

GAMROT ANTONI,

Zastrzelony przez hitlerowców.

Urodzony 12.06.1867 r. w Kowalach, zamieszkały w Pogórzu, syn Jana i Zuzanny; rolnik. W latach 1888-1891 służył w armii austriackiej. W 1919 r. jako ochotnik brał udział w obronie Śląska Cieszyńskiego. Po wkroczeniu wojsk hitlerowskich we wrześniu 1939 r. udał się do córki zamieszkałej w Kowalach i w czasie powrotu do domu 2.09.1939 r. w nieznanych okolicznościach został zastrzelony koło stawu między Kowalami a Pogórzem.

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 14.

GASZEK JAN,

Więzień w Cieszynie.

Urodzony 22.12.1912 r., zamieszkały w Godziszowie, gmina Goleszów. W młodości drużynowy Drużyny Harcerzy. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, zginął **0.03.1942 r.** - powieszony w egzekucji publicznej-zbiorowej „Pod Wałką" w Cieszynie.

Bibliografia: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 129.

GAŚ ADAM,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz, w KL Mauthausen.

Urodzony 16.12.1909 r. w Zamarskach; harcerz, działacz oświatowy. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Po powrocie z kampanii, aresztowany i przetrzymany w Cieszynie, a stamtąd wywieziony do KL Auschwitz i dalej do KL Mauthausen. Przeżył i odzyskał wolność. Po wyzwoleniu aktywny w organizacjach oświatowych, kombatanckich, niepodległościowych w Anglii, gdzie przez dłuższy czas mieszkał. Zmarł w 2002 r. pochowany w Zamarskach.

Bibliografia: Informacja rodziny – Rudolfa Mizia; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

GAŚ JERZY,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau.

Urodzony 28. 04.1891 r., zamieszkały w Goleszowie; urzędnik - pracownik związków zawodowych cementowni „Goleszów" w Goleszowie. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przewieziony do KL Dachau, gdzie zginął **2.03.1943 r.**

Bibliografia: Informacja - Bolesław Czendlik.

GAURA GERHARD,

Więzień w KL Auschwitz nr 10820.
Urodzony 28.11.1916 r. w Cieszynie, syn Józefa i Berty z d. Kopoczek; w okresie okupacji zamieszkały w Krakowie. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 26.02.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 10820. Zginął **15.02.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 1192/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 15:30, określenie przyczyny zgonu to: „Fleckfieber" (tyfus plamisty).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 85; APMA-B *Księga zgonów,* t. 1, s. 1192.

GAWLAS JÓZEF,
Więzień w Bielsku, w KL Auschwitz.
Urodzony 21.12.1876 r. w Iłownicy k/Bielska, syn Józefa i Marii z d. Farana; zamieszkały w okresie okupacji w Krakowie. Po ukończeniu szkoły powszechnej, wybrał studia techniczne, które ukończył z tytułem inżyniera-chemika. W 1900 r. podjął pracę w trzynieckiej hucie - jako chemik w zakładowym laboratorium, równocześnie włączył się w ruch pracy społecznej, działając w Macierzy Szkolnej, Towarzystwie Gimnastycznym „Sokół". Podczas pierwszej wojny światowej aktywnie działał na rzecz legionów polskich, był członkiem Naczelnego Komitetu Narodowego w Krakowie, pełniąc funkcję prezesa sekcji śląskiej w zagłębiu ostrawsko-karwińskim. Podczas najazdu czeskiego na Polskę (21.01.1919 r.) stanął na czele robotników w obronie Bogumina. Po podziale Śląska Cieszyńskiego był zmuszony uchodzić z Bogumina. Działał w Komitecie Pomocy Uchodźcom (odpowiadał za transport żywności z głębi kraju do Cieszyna).Czynnie uczestniczył w pracach plebiscytowych Górnego Śląska. W 1921 r. został dyrektorem technicznym Towarzystwa Huty Miedzi w Poznaniu. W 1927 r. przeszedł do pracy w Izbie Przemysłowo-Handlowej w Poznaniu, gdzie pracował do 1934 r. Następnie przeniósł się do Wspólnoty Interesów Górniczo-Hutniczych w Katowicach, gdzie pracował do 1939 r. Po wybuchu drugiej wojny światowej - do 1942 r. pracował jako robotnik fizyczny w Miejskich Wodociągach i Kanalizacji w Krakowie, gdzie zaangażował się w działalność ruchu oporu. Aresztowany, osadzony w areszcie gestapo w Bielsku, skąd przewieziony został do KL Auschwitz. Zginął **17.01.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 25614/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 20:50, określenie przyczyny zgonu to: „Altersschwäche" (uwiąd starczy).
Bibliografia: APMA-B *Księga zgonów,* t. 18, s. 114; J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 3., wyd. 1998 r., s. 74.

GAWLAS JÓZEF,
Zginął w kampanii wrześniowej.
Urodzony 6.11.1903 r. w Iłownicy, zamieszkały w Pierścu, syn Józefa i Franciszki; robotnik. W 1928 r. zamieszkał w Pierścu i pracował we własnym gospodarstwie rolnym, a sezonowo przy pracach budowlanych. Czynną służbę wojskową odbył w latach 1926-1927 w 3 Pułku Strzelców Podhalańskich w Bielsku. Zmobilizowany w sierpniu 1939 r. do macierzystej jednostki, brał

udział w kampanii wrześniowej na szlaku bojowym 21 Dywizji Piechoty z Armii „Kraków” - od Bielska przez Podbeskidzie do okolic Jędrzejowa. Tam poległ **11.09.1939 r.** **Bibliografia:** J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 14.

GAZUR JAN,

Rozstrzelany przez hitlerowców.

Urodzony w 1893 r. w Istebnej-Pietroszonce i zamieszkały w tej miejscowości; robotnik leśny. Aresztowany przez gestapo, torturowany(do tego stopnia, że miał trudności z chodzeniem), doprowadzony przez gestapowców w okolice kościoła w Istebnej i tam zastrzelony **14.02.1945 r.**

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (019).

GAZUR JÓZEF,

Zginął jako partyzant.

Urodzony w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu – partyzant. **Zginął** walcząc z gestapowcami pod Baranią.

Bibliografia: Archiwum dr. n med. J. Mazurka T 14, cz. 25 (019).

GAZUR PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie.

Urodzony 21.04.1921 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości; uczeń gimnazjalny. Aresztowany przez gestapo 11.04.1945 r. przy wielkiej obławie na partyzantów w Jabłonkowie. Uwięziony w więzieniu gestapo w Cieszynie i po jakimś czasie zwolniony do domu.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (035).

GAZUREK JAKUB ks.,

Więzień więzienia gestapo, więzienia komunistycznego.

Urodzony 5.08.1882 r. w Istebnej w rodzinie chłopskiej. W Istebnej ukończył szkołę ludową, później kontynuował naukę w cieszyńskim gimnazjum, które ukończył w 1903 r. Następnie podjął studia teologiczne w Widnawie – ksiądz katolicki. Święcenia kapłańskie przyjął w 1907 r., zaś pracę duszpasterską rozpoczął jako wikary i katecheta w Dąbrowie, a potem w Karwinie - Zaolzie. W 1922 r. powołany na administratora parafii górnosuskiej, gdzie zaangażował się w działalność kulturalno-oświatową wśród miejscowej ludności. Od 1936 r. pełnił funkcję dziekana frysztackiego. Bardzo aktywny w Macierzy Szkolnej, w Związku Młodzieży Katolickiej i Niewiast Katolickich. Popierał działalność miejscowych zespołów teatralnych, zespołów śpiewaczych, uczestniczył w życiu społecznym, wygłaszał okolicznościowe przemówienia, dążąc do wzmocnienia i zintegrowania polskiego społeczeństwa w Suchej Górnej. Aresztowany przez gestapo w sierpniu 1944 r. i po kilkumiesięcznych przesłuchaniach zwolniony (wycieńczony psychicznie i fizycznie) – wrócił do Suchej Górnej. Po 1948 r. ponownie aresztowany przez komunistów, gdyż nie zgadał się na zwierzchnictwo państwa nad życiem kościelnym - oderwania Kościoła od

Stolicy Apostolskiej. Po sześciotygodniowych przesłuchaniach wyczerpany fizycznie i psychicznie został zwolniony do domu. Zmarł 4.12.1959 r.
Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 3., wyd. 1998 r., s. 77.

GAZUREK JAN,
Więzień w Cieszynie, w Raciborzu.
Urodzony w 1911 r., w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Nauczyciel Publicznej Szkoły Powszechnej w Istebnej. Aresztowany i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do więzienia w Raciborzu, gdzie zginął **7(27).10.1942 r.** w niewyjaśnionych okolicznościach.
Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 54; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r. s. 294; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 62 wykazu); archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (019).

GAZUREK JAN,
Rozstrzelany jako partyzant.
Urodzony w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. W czasie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu – partyzant. **Zginął** walcząc z gestapowcami na Orłowej za Równicą.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (019).

GAZUREK JAN,
Zginął - nieznane okoliczności.
Urodzony w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości, nauczyciel. Ukończył Seminarium Nauczycielskie w Cieszynie Bobrku (maturę zdał w 1927 r.). **Zginął** prawdopodobnie w więzieniu w Raciborzu - nieznane są okoliczności i data jego śmierci.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (019).

GAZUREK JÓZEF,
Więzień w Mirowie.
Urodzony 17.01.1884 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i od 12.04.1945 r. więziony w Mirowie. Wyzwolony 3.05.1945 r. przez Armię Czerwoną – wrócił do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (035).

GAZUREK PAWEŁ,
Więzień w Cieszynie, KL Dachau nr 17646.
Urodzony w 4.05.1885 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Nauczyciel Publicznej Szkoły Powszechnej w Istebnej Aresztowany w początkowym okresie okupacji hitlerowskiej i krótko więziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Dachau. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 17646, zginął **22.01.1942 r.**
Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 55; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r. s. 294; ks. E. Chart, *Spis pomordowanych Polaków w obozie koncentracyjnym w Dachau,* Wyd. Słowo Polskie, s. 65; Zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 63 wykazu); Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (023).

GERWIN ARTUR ks.

Więzień w Cieszynie, w KL Sachsenhausen, w KL Dachau.

Urodzony w 1909 r. w Łomży i tam w młodości zamieszkały. Po ukończeniu gimnazjum w Łomży, studiował teologię w Warszawie – ksiądz ewangelicki, pastor. W latach 1931-1932 wikariusz w Ustroniu, potem proboszcz w Jaworzu (1932-1939). W 1939 r. aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a następnie przetransportowany do KL Sachsenhausen i dalej do KL Dachau.

Odzyskał wolność w 1941 r. – zwolniony z obozu, lecz zmuszony do przyjęcia pracy jako robotnik w fabryce chemicznej w Cieszynie i Kędzierzynie. W połowie 1944 r. ciężko chory, zwolniony z obowiązku pracy fizycznej. Po zakończeniu wojny w 1945 r. został drugim, a w 1963 r. pierwszym proboszczem w Cieszynie. W latach 1959-1965 był wiceprezesem Konsystorza, zaś w latach 1965-1967 sekretarzem Wydziału Synodalnego. Zmarł w 1967 r.

Bibliografia: Marcin Gabryś - Biblioteka i Archiwum im. B.R. Tschammera w Cieszynie (także udostępnione zdjęcie ze zbiorów ww. biblioteki).

GIL RUDOLF, pseud. „Konrad”,

Żołnierz kampanii wrześniowej, jeniec obozu jenieckiego, zginął jako partyzant.

Urodzony 9.11.1912 r. w Cieszynie, później zamieszkały w Wieszczętach (19) (gmina Jasienica, powiat bielski) i w Hermanicach (27); nauczyciel, artysta-malarz. Uczęszczał do Seminarium Nauczycielskiego w Bielsku w 1932 r., później pracował jako nauczyciel w szkole powszechnej w Katowicach. W 1938 r. przeniósł się do pracy w szkolnictwie na terenie Krakowa i równocześnie podjął studia w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie.

Zmobilizowany, brał udział jako podchorąży Wojska Polskiego w kampanii wrześniowej 1939 r. Szczęśliwym zbiegiem okoliczności uniknął niemieckiej niewoli i wrócił w rodzinne strony. Ponieważ groziło mu aresztowanie, zdecydował się na przejście przez „zieloną granicę” na Węgry i dalej do Francji, tam wstąpił do armii polskiej. Wiosną 1940 r. walczył na froncie francusko-niemieckim, gdzie dostał się do niewoli niemieckiej. Trzykrotnie próbował uciec z obozu, ostatnia próba zakończyła się pomyślnie - wrócił w rodzinne strony. Nie mogąc się ujawnić, przeniósł się w Beskidy i zamieszkał u pani Sztwiertniowej w Hermanicach. Zaangażowany w ruchu oporu, początkowo partyzant Gwardii Ludowej w Oddziale Józefa Glajca. Utrzymywał kontakty z ośrodkami komunistycznymi w Bielsku, organizował w Beskidach Armię Ludową. Zginął **8.06.1944 r.** w walce z gestapowcami na szczycie góry Równica.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 49; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (116, 117); M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele podczas II wojny światowej,* Warszawa 1995 r., s. 299.

GLAJC JÓZEF,

Walczył jako partyzant.

Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu - partyzant w Oddziale Klemensa Starzyka, Jana Klancznika, Karola Szrajbera, Franciszka Zawady, Pawła Steca. Nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (167).

GLAJCAR WŁADYSŁAW,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 32648.

Urodzony 14.03.1906 r. w Ustroniu i początkowo tam zamieszkały, a później w Cieszynie; syn Jana i Olgi z d. Winter. Nauczyciel w Szkole Przemysłowej w Cieszynie. Aresztowany przez gestapo 26.02.1942 r. i przetrzymany w więzieniu gestapo w Cieszynie. Po wstępnym śledztwie transportowany do obozu koncentracyjnego, w drodze do obozu wyskoczył z pociągu, lecz ucieczka się nie powiodła. Złapany, pobity i męczony, a następnie przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 24.04.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 32648. Zginął **20.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 23034/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 9:10, określenie przyczyny zgonu to: „Herzmuskelinsuffizienz" (zapalenie mięśnia sercowego).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 168; APMA-B *Księga zgonów,* t. 16, s. 492; Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s, 55; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r. s. 300; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 64 wykazu); archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (116).

GLASS SALO,
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau nr 120091.
Urodzony 4.06.1924 r. mieszkaniec Cieszyna, z zawodu stolarz. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Dachau, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 120091. Tam zginął **13.02.1945 r.**
Bibliografia: ks. E. Chart, *Spis pomordowanych Polaków w obozie koncentracyjnym w Dachau,* Wyd. „Słowo Polskie", s. 67.

GLUZA PAWEŁ,
Żołnierz kampanii wrześniowej.
Urodzony w 1912 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. (ppor. WP). Na wschodnich terenach dostał się do sowieckiej niewoli - **zginął** zamordowany przez NKWD w Charkowie/obóz Starobielsk.

Bibliografia: A. Moszyński, *Lista Katyńska jeńcy obozów Kozielsk Ostaszków Starobielsk,* Warszawa 1989 r., s. 278; informacja – Zofia Sikora.

GOGLER FRANCISZEK,

Więzień w Bielsku, w Mysłowicach, w KL Gross-Rosen.

Urodzony 2.12.1900 r. w Roztropicach, syn Michała. Po zawarciu związku małżeńskiego zamieszkał w Pierścu i pracował jako górnik w Kopalni Węgla Kamiennego „Silesia" w Czechowicach. W okresie międzywojennym był aktywnym członkiem Komunistycznej Partii Polski, natomiast od początku okupacji hitlerowskiej nadal pracował w tej kopalni i zaangażował się w ruchu oporu – w konspiracyjnej Polskiej Partii Robotniczej. Prowadził działalność polityczną w kopalni, jak i w miejscu zamieszkania. Aresztowany 18.05.1944 r. podczas pracy i przez krótki okres więziony w Bielsku, a stamtąd przewieziony do więzienia śledczego w Mysłowicach. Po śledztwie, przetransportowany do KL Gross-Rosen, gdzie zginął **30.10.1944 r.** - zamordowany przez obozowego kapo.

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 16.

GOGÓŁKA ANDRZEJ,

Więzień w Warszawie, w KL Auschwitz.

Urodzony 14.02.1914 r. w Ustroniu, inżynier – pirotechnik. Tuż przed wybuchem wojny otrzymał zatrudnienie w warsztatach wojskowych w Rembertowie. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. – walczył z hitlerowskim agresorem w obronie Warszawy, tam też chciał przetrwać okres okupacji.

Jako fachowiec z dziedziny produkcji materiałów wybuchowych związał się z wojskowym ruchem oporu. Aresztowany w styczniu 1940 r. i więziony w Warszawie, skąd został przetransportowany do KL Auschwitz. Zginął w **kwietniu 1940 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 50.

GOLDFINGER ELFRIDA,

Więźniarka w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.

Urodzona 19.04.1913 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana i przetrzymana w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd prawdopodobnie przetransportowana do więzienia lub obozu koncentracyjnego, gdzie **zginęła** – nieznana jest nazwa miejsca uwięzienia, oraz data i okoliczności śmierci tej więźniarki.

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 52.

GOLDFINGER HENRYK,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony w 1898 r., zamieszkały w Ustroniu, kupiec. W latach 30-tych prowadził sklep towarów mieszanych. Aresztowany z żoną Reginą oraz córką Izą i przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd w transporcie

zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz, gdzie **zginął** prawdopodobnie w okresie 1943/1944 - nieznana jest dokładna data śmierci.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 76; *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., s. 133; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

GOLDFINGER HERMINA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona w 1890 r., zamieszkała w Ustroniu. Aresztowana i przetrzymana w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie zginęła **w 1943 r.**
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 76; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

GOLDFINGER JOHANA,
Więźniarka w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.
Urodzona 15.05.1907 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana i przetrzymana w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowana do więzienia lub obozu koncentracyjnego, tam **zginęła** – nieznana jest nazwa miejsca uwięzienia, oraz data i okoliczności śmierci tej więźniarki.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 52.

GOLDFINGER LIZA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona w 1926 r. w Ustroniu i zamieszkała w tej miejscowości, córka Henryka i Reginy. Aresztowana i przetrzymana w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** w latach 1943/1944 - nieznana jest dokładna data śmierci.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 76; *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., s. 133; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

GOLDFINGER REGINA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona w 1898 r., zamieszkała w Ustroniu, żona Henryka. Aresztowana wraz z mężem oraz córką Izą, przetrzymana w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** w latach 1943/1944 - nieznana jest dokładna data śmierci.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 76; *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., s. 133; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

GOLDMANN JÓZEF,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 122703.
Zamieszkały w Skoczowie - syn kupca-cukiernika Zygmunta Goldmanna. Aresztowany i po krótkotrwałym przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 122703. Nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: *W cieniu skoczowskiej synagogi,* Skoczów 1994 r., red. Janusz Spyra, s. 86.

GOLDSTEIN FRANCISZKA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzona 21.08.1909 r. w Cieszynie, zamieszkała w Karwinie - Zaolzie. Aresztowana 29.06.1942 r. i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** - nieznana jest data i okoliczności śmierci.

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 107; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

GOLIK JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 2.06.1906 r. w Koniakowie, syn Michała i Jadwigi z d. Haratyk, zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **27.09.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 33294/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 10:25, określenie przyczyny zgonu to: „Darmkatarrh bei Fleckfieber“ (nieżyt/katar jelit przy tyfusie plamistym).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 665; APMA-B *Księga zgonów,* t. 23, s. 284.

GOLIŃSKI BRONISŁAW,

Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Auschwitz.

Urodzony 1.07.1925 r. w Cieszynie i zamieszkały w tej miejscowości, syn Józefa. W młodości sportowiec odnoszący dobre wyniki w sportach zimowych. W okresie okupacji nie ukrywał antyhitlerowskich poglądów, za co w 1944 r. został aresztowany i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia śledczego w Mysłowicach. Po zakończonym śledztwie przewieziony do KL Auschwitz. Zginął **1.11.1944 r**. - przez rozstrzelanie.

Postscriptum: Pozostawił napis na belce stropowej jednej z sal na parterze bloku 11 („bloku śmierci”): „Idzie w ślad ojca Goliński Bronisław rodem 1.7.1925 Cieszyn za Polskę do pieca 30 X 1944 r.”

Bibliografia: A. Cyra, *Pozostał po nich ślad ...,* Oświęcim 2006 r., s. 13-14; informacja rodziny - Jadwigi Łuczków, Tadeusza Golińskiego.

GOLIŃSKI HENRYK,

Wywieziony na roboty przymusowe.

Urodzony 31.05.1923 r. w Cieszynie, syn Józefa, brat Bronisława. Wysłany na roboty przymusowe do Niemiec. Zbiegł z robót i do końca wojny zmuszony był się ukrywać. Wyczerpany fizycznie i psychicznie zmarł krótko po zakończeniu okupacji hitlerowskiej.

Bibliografia: A. Cyra, *Pozostał po nich ślad ...,*Oświęcim 2006 r., s. 13-14; informacja rodziny - Jadwigi Łuczków, Tadeusza Golińskiego.

GOLIŃSKI JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 1231.

Urodzony 11.05.1890 r. w Klęczanach, powiat nowosądecki; od 1904 r. zamieszkały w Cieszynie. Przed wojną należał do klubu podoficerów rezerwy

Wojska Polskiego przy Pułku Strzelców Podhalańskich w Cieszynie. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu – w Polskiej Organizacji Powstańczej. Aresztowany i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 26.06.1940 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 1231, zginął **8.02.1941 r.**

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 43; A. Cyra, *Pozostał po nich ślad ...,*Oświęcim 2006 r., s. 13-14; informacja rodziny - Jadwigi Łuczków, Tadeusza Golińskiego.

GOLIŃSKI WŁADYSŁAW,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 1232.

Urodzony 9.01.1897 r. w Klęczanach, powiat nowosądecki; od 1904 r. zamieszkały w Cieszynie. Aresztowany i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 26.06.1940 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 1232. Odzyskał wolność 21.05.1942 r.

Postscriptum: Został zwolniony z obozu prawdopodobnie dzięki wstawiennictwu znajomej Niemki, która miała odwagę wysłania prośby o jego uwolnienie do Kancelarii III Rzeszy w Berlinie.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 43; A. Cyra, *Pozostał po nich ślad ...,* Oświęcim 2006 r., s. 13-14; informacja rodziny - Jadwigi Łuczków, Tadeusza Golińskiego.

GOGÓŁKA ANNA z d. NIEDOBA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück nr 3646.

Urodzona 15.01.1914 r. w Ustroniu i zamieszkała w tej miejscowości; córka Pawła i Zuzanny. Aresztowana i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowana do KL Ravensbrück. Zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 3646. Więziona od 21.05.1940 do października 1941 r., następnie zwolniona z obozu. Nieznany jest dalszy jej los.

Bibliografia: Informacja byłej więźniarki KL Ravensbrück – Władysławy Sikora.

GOMOLA EMIL,

Walczył jako partyzant.

Urodzony w Hermanicach i zamieszkały w tej miejscowości. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu – walczył w oddziale ustrońskich partyzantów. Nieznany jest dalszy jego los.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (164).

GOMOLA IGNACY,

Więzień w Cieszynie, KL Auschwitz nr 11102.

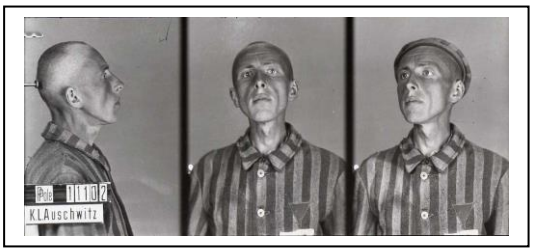

Urodzony 21.07.1911 r. w Boguszowicach, syn Józefa i Justyny z d. Kucza, zamieszkały w Cieszynie. Aresztowany i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 26.03.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 11102. Zginął **8.02.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 1048/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 12:10, określenie przyczyny zgonu to: „offene Lungentuberkulose“ (otwarta gruźlica płuc).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 89; APMA-B *Księga zgonów,* t. 1, s. 1048.

GOMOLA JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 11103.

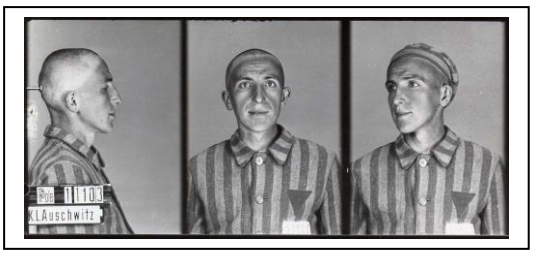

Urodzony 5.04.1917 r. w Boguszowicach, syn Józefa i Justyny z d. Kucza (brat Ignacego), zamieszkały w Cieszynie – nauczyciel Publicznej Szkoły Powszechnej. W okresie okupacji zaangażowany w ruchu oporu - żołnierz konspiracyjnej organizacji ZWZ. Aresztowany 18.12.1940 r. i przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 26.03.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 11103. Zginął **3.03.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 1871/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 15:00, określenie przyczyny zgonu to: „Darmkatarrh bei Lungenentzündung” (katar/nieżyt jelit przy zapaleniu płuc).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 89; APMA-B *Księga zgonów,* t. 2, s. 369; Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 56; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 67 wykazu); M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r. s. 307.

GOMOLA MICHAŁ,

Walczył jako partyzant.

W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu – walczył w oddziale ustrońskich partyzantów - partyzant w oddziale Pawła Steca. Nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (164).

GOMOLA STANISŁAW,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 11095.
Urodzony 15.10.1918 r. w Boguszowicach, zamieszkały w Cieszynie, syn Józefa i Justyny z d. Kucza (brat Ignacego), w młodości harcerz IV Drużyny Harcerzy w Cieszynie, od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 26.03.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 11095. Zginął **17.08.1941 r.**
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 88; T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 129.

GORYCZKA JAN,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 160684.

Urodzony 13.06.1900 r. w Ustroniu „Roztoki" (24) i zamieszkały w tej miejscowości, syn Jana i Marii z d. Śliż; robotnik leśny. Jego dom znajdował się tuż przy lesie u podnóża góry Czantorii, co ułatwiało mu udzielanie pomocy żołnierzom ruchu oporu - partyzantom. Prawdopodobnie na skutek donosu o jego kontaktach z partyzantami, przeprowadzono 10.10.1943 r. rewizję w jego domu. Mimo, że nie znaleziono nic kompromitującego, został aresztowany i umieszczony w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 4.11.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 160684. Zginął **11.12.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 34442/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 8:00, określenie przyczyny zgonu to: „Kreislaufschwäche bei Lungenödem" (niewydolność układu krążenia przy obrzęku płuc).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 421; APMA-B *Księga zgonów,* t. 23, s. 1434; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (119); J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s 50; ankieta wypełniona 23.01.1990 r. przez Annę Wantulok - córkę Jana Goryczki (Mat./16426, nr inw. 171680).

GORZOŁKA ANNA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück.
Urodzona 30.10.1896 r. w Istebnej, zamieszkała w Bystrzycy n.Olzą - Zaolzie. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowana w ruchu oporu. Aresztowana

13.06.1944 r. i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie przetransportowana do KL Ravensbrück, gdzie zginęła **27.03.1945 r.**
Bibliografia: S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 49.

GORZOŁKA ANDRZEJ,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony 14.07.1914 r. w Ustroniu-Jelenicy (3) i zamieszkały w tej miejscowości; inżynier. Aresztowany i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu gestapo w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie **zginął.** Nieznane są okoliczności oraz data jego śmierci.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T 13, cz. 24 (119); w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

GORZOŁKA JAN,
Zastrzelony w Bystrzycy n.Olzą.
Urodzony 12.12.1892 r. w Istebnej, mieszkaniec Bystrzycy n.Olzą – Zaolzie; hutnik. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany i zastrzelony **13.06.1944 r.** w niewyjaśnionych okolicznościach w Bystrzycy n/Olzą.
Bibliografia: S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 49.

GORZOŁKA JÓZEF,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-2275.
Urodzony 19.03.1908 r. w Istebnej, syn Józefa i Anny z d. Skórzok; zamieszkały w Istebnej. Aresztowany i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. W maju 1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy" nr E-2275. Zginął **14.05.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 7564/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 3:05, określenie przyczyny zgonu: „Herzmuskelschwäche" (niewydolność mięśnia sercowego).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 829, 838; APMA-B *Księga zgonów,* t. 6, s. 42.

GORZOŁKA MICHAŁ, pseud. „Brzoza",
Zginął jako partyzant.
Urodzony w 1905 r. w Istebnej-Pietraszonce i zamieszkały w tej miejscowości. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu – w Gwardii Ludowej Oddział Wisła-Ustroń. Zginął na terenie góry Baraniej **19.03.1943 r.** w walce z bardzo liczną grupą hitlerowskich jednostek gestapo, ss-manów, żandarmów (8 gwardzistów walczyło z ponad 200 hitlerowcami).
Postscriptum. Był to pierwszy chrzest bojowy małej grupy partyzantów z Wisły, Ustronia – i okolic. Pierwszy Oddział (grupa) „Zwycięstwo albo Grób" - „ZAG", której założycielem był powstaniec górnośląski Karol Szrajber pseud. „Jastrząb", oficer WP (podporucznik), ur. 25.10.1898 r. w Rudzie Śląskiej i tam zamieszkały, a od lipca 1939 r. pracownik umysłowy w Ustroniu. Jego żona Helena z d. Karcz także partyzantka ur. 6.05.1913 w Ustroniu. Partyzantka od 1944-1945 r. Oddział komendanta Karola Szrajbera rozpoczął swoją aktywność

w 1940 r. na Baraniej, a następnie w 1942 r. na Czantorii. Pierwsi jej członkowie to: Bocek Jan (ur. 1903 r. w Istebnej), Gorzołka Michał (ur. 1906 r.) pseud. „Brzoza", Starzyk Klemens pseud. „Szpak", Zawada Franciszek (ur. 1898 r. w Kamesznicy) pseud. „Franek" zamieszkały w Ustroniu, Czerny Józef pseud. „Czarny" od 1941 r. zamieszkały w Ustroniu, Holeksa Jan - który organizował i dostarczał oddziałowi żywność, Pilch Andrzej (ur. 1923 r.) zamieszkały w Ustroniu, Pilch Ryszard (ur. 1919 r.), Pilch Edward (ur. 1912 r.), Pilch Henryk (ur. 1910 r.), Pilch Andrzej (ur. 1888 r.).
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (022; 053; 118).

GOSZYK EDWARD,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 11.11.1890 r., zamieszkały w Wiśle (677), absolwent Średniej Szkoły Handlowej w Opawie, pracownik Banku Narodowego w Cieszynie. Zgodnie z poleceniem przełożonych we wrześniu 1939 r. ewakuował kasę banku do Lublina. W październiku wrócił do Wisły. Aresztowany 23.04.1940 r., krótko więziony w Cieszynie, skąd wywieziony został do KL Dachau, a następnie przetransportowany do Mauthausen-Gusen, gdzie zginął **10.10.1940 r.**
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 15.

GOSZYK JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen.

Urodzony 8.05.1898 r. w Wiśle (998) i zamieszkały w tej miejscowości, nauczyciel w centrum Wisły. Aresztowany 24.04.1940 r. i krótko uwięziony w Cieszynie, a stamtąd wywieziony do KL w Mauthausen, gdzie szybko utracił siły i zdrowie. Z uwagi na stan zdrowia i fakt, że kiedyś służył w austriackiej armii, starania rodziny o jego zwolnienie zostały uwieńczone sukcesem i dnia 7.12.1940 r. został zwolniony do domu. Pobyt w obozie sprawił, że nie odzyskał pełnego zdrowia, a mimo to by zapewnić byt rodzinie, podjął pracę w fabryce mebli w Cieszynie. Po zakończeniu wojny wrócił do szkolnictwa. Zmarł 22.08.1975 r.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 46; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (082).

GOSZYK JOZEF pseud. „Grot",

Zginął w powstaniu warszawskim.

Urodzony 3.12.1890 r., uczestnik III Powstania Śląskiego, absolwent Wyższej Szkoły Handlowej w Warszawie. Gdy w kwietniu 1940 r. aresztowano dwóch jego braci Edwarda i Jana, on przedostał się do Warszawy i za pożyczone pieniądze uruchomił konne usługi przewozowe. Jako były porucznik Wojska Polskiego wstąpił do konspiracyjnej organizacji ZWZ/AK, przyjmując pseudonim „Grot". Zajęcie, jakie sobie zorganizował, pomagało mu w pracy konspiracyjnej, gdyż na wozie meblowym przewoził różne materiały - broń, amunicję, prasę itp. Zginął w drugim dniu Powstania Warszawskiego, tj. dnia **2.08.1944 r.** Uchwałą Rady Państwa z dnia 30 listopada 1983 roku został odznaczony pośmiertnie Warszawskim Krzyżem Powstańczym.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 11.

GOTTREICH MAXIMILIAN,

Więzień w KL Auschwitz nr 37091.

Urodzony 16.01.1925 r., zamieszkały w Skoczowie, syna drobnego kupca ze Skoczowa - Izraela Gottreicha. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 37091. Nieznany jest dalszy jego los.

Bibliografia: *W cieniu skoczowskiej synagogi,* Skoczów 1994 r., red. Janusz Spyra, s. 86.

GÓRECKI JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Neuengamme.

Urodzony 26.03.1916 r. w Lesznej Dolnej i zamieszkały w tej miejscowości, a później w Ustroniu (79); leśniczy. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r., uniknął niewoli i pobytu w obozie jenieckim. Po powrocie w rodzinne strony nie otrzymał już zatrudnienia w Nadleśnictwie Ustroń, gdzie pracował w okresie międzywojennym. Aresztowany 23.04.1940 r., i uwięziony w Cieszynie, skąd został przetransportowany do KL Dachau, następnie do KL Neuengamme, gdzie zginął **27.11.1941 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 50; informacja rodziny – wnuka Wacława Chmiela; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (119).

GÓRKA APOLINEUSZ,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau nr 762.

Urodzony 16.05.1914 r. w Starym Sączu, zamieszkały w Ustroniu-Zawodziu (25); leśniczy. Po ukończeniu szkoły dla leśniczych w Cieszynie (Zamek) pracował w Dyrekcji Lasów Państwowych w Cieszynie, zaś w 1938 r. otrzymał posadę leśniczego w Trzycieżu - Zaolzie. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r.

Uniknął niewoli i internowania w obozie jenieckim, a po powrocie do domu, pozostawał jakiś czas bez pracy - nie otrzymał jej u okupanta. Aresztowany 21.04.1940 r. i krótko uwięziony w Cieszynie, skąd po kilku dniach przetransportowany do KL Dachau. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 762 (przebywał na bloku 20). Przetrwał w obozie 5 lat, ale przed samym wyzwoleniem, wynędzniały i chory **zginął** pobity przez kapo - ze skutkiem śmiertelnym.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 50; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (119).

GÓRNIAK DOMINIK,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz, w KL Gross-Rosen nr 65778.

Urodzony 5.03.1903 r. w Ustroniu-Lipowcu (82), zamieszkały w tej miejscowości; kowal – tokarz w „Kuźni Ustroń". Przed wojną był członkiem Robotniczego Stowarzyszenia Kulturalno-Oświatowego „Siła" w Lipowcu, oraz członkiem Polskiej Partii Socjalistycznej w Ustroniu, w której przez wiele lat pełnił funkcję sekretarza. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Był jednym z pierwszych organizatorów zbiórek pieniężnych na terenie kuźni, przeznaczonych na pomoc dla ofiar wojny i dla ruchu oporu.

Aresztowany 18.08.1944 r. w fabryce (wraz ze szwagrem Alojzym Farugą), krótko przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przesłany do KL Auschwitz. W styczniu 1945 r. uczestniczył w marszu ewakuacyjnym z Oświęcimia do Wodzisławia Śląskiego, a stamtąd koleją przetransportowany do KL Gross-Rosen. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień 65778. Zginął w **1945 r.** podczas marszu ewakuacyjnego z obozu w głąb Niemiec.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 50; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (119); J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 16.

GÓRNIOK FRANCISZKA,

Więźniarka w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Ravensbrück.

Urodzona 24.08.1888 r. w Górkach Małych, zamieszkała w Harbutowicach, córka Józefa i Anny. Od najmłodszych lat pracowała jako robotnica najemna w gospodarstwach rolnych. W dniu 26.09.1944 r. pojechała do Cieszyna, by odwiedzić znajomych, nie wiedząc o tym, że od kilku dni gestapo utworzyło tam tzw. „kocioł", oczekując na przyjście członków organizacji konspiracyjnej. Została zatrzymana i uwięziona w Cieszynie, stamtąd przewieziona do więzienia śledczego w Mysłowicach, a po jego zakończeniu śledztwie przetransportowana do KL Ravensbrück. **Zginęła** w obozie pod koniec wojny - w nieznanych okolicznościach.

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 15.

GRABOWSKA ANTONINA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück nr 3644.

Urodzona ?, mieszkanka Ustronia, nauczycielka w tej miejscowości. Aresztowana i po krótkim przetrzymaniu w wiezieniu w Cieszynie, przetransportowana do KL Ravensbrück. Zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 3644. Odzyskała wolność - wróciła do domu.

Bibliografia: Informacje Władysławy Sikora – byłej więźniarki KL Ravensbrück; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (167).

GRABOWSKA HELENA z d. KOZOK,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück nr 66518.

Urodzona 28.02.1925 r. w Ustroniu i zamieszkała w tej miejscowości; córka Jana i Zuzanny. Aresztowana 8.05.1944 r. i uwięziona w Cieszynie, stamtąd przewieziona do KL Ravensbrück. Zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 66518. Odzyskała wolność 2.05.1945 r. wyzwolona przez Armię Czerwoną.

Bibliografia: Informacja byłej więźniarki KL Ravensbrück – Władysławy Sikory.

GRAC JAROSŁAW,

Więzień – nieznane miejsce uwięzienia.

Urodzony 7.04.1905 r. w Cieszynie, zamieszkały w Czeskim Cieszynie; urzędnik. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany 27.09.1940 r. za przedwojenną przynależność do Towarzystwa Gimnastycznego

„Sokół”. Skierowany do obozu, którego nazwa nie została ustalona. Zginął **28.02.1945 r.** w okolicach Brzegu - podczas marszu ewakuacyjnego więźniów.
Bibliografia: S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 56; *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina*, s. 45.

GRAF BERTA,
Więźniarka w Cieszynie, w Brzuchowie i innych miejscach uwięzienia.
Urodzona 23.11.1913 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowana do więzienia w Brzuchowie, skąd przeniesiona została do obozu koncentracyjnego (nieznana nazwa) i tam zginęła **23.06.1943 r.** – zastrzelona.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina*, s. 52.

GRECZYN STEFAN TADEUSZ,
Zginął w niewoli sowieckiej.
Urodzony 15.05.1902 r. we Lwowie, mieszkaniec Cieszyna; inżynier. Zmobilizowany (stop. wojsk. podporucznik) do 7 Batalionu Saperów, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do sowieckiej niewoli i tam **zginął** - zamordowany przez NKWD.
Postscriptum: Figuruje na LZK, w wykazie PCK wpisany pod numerem 77. W Katyniu nie zidentyfikowany.
Bibliografia: Mečislav Borák, *„Symbol Katynia” Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 46.

GREŃ KAROL,
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau.
Urodzony 6.08.1911 r. w Brennej, syn Karola i Ewy; robotnik. Szkołę podstawową ukończył w Brennej i był na utrzymaniu rodziców. Będąc pełnoletnim rozpoczął pracę sezonową w nadleśnictwie Brenna. Po wybuchu drugiej wojny światowej ewakuował się na wschód, a po zakończeniu działań wojennych we wrześniu 1939 r. powrócił do Brennej. Od 1940 r. zamieszkał u rodziców żony w Dębowcu i podjął pracę w kopalni węgla w Karwinie - Zaolzie. Tam zaangażował się w ruchu oporu i był członkiem konspiracyjnej organizacji ZWZ/AK. Aresztowany przez gestapo 30.12.1944 r. w Dębowcu - po powrocie z pracy. Był więziony w Cieszynie, a następnie wywieziony do KL Dachau. Zginął pod koniec **kwietnia 1945 r.** podczas ewakuacji obozu w głąb Niemiec (przed zbliżającym się frontem).
Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 17.

GRIM EMANUEL ks., pseud. „Ema G.”, „Promienisty”, „Ślązak”,
Więzień w Cieszynie.

Urodzony 1.01.1883 r. w Karwinie, syn Józefa i Weroniki z d. Wodzik. Absolwent Gimnazjum Polskiego w Cieszynie (w 1904 r.), studiował teologię w Widnawie i Wrocławiu. Tam w 1908 r. otrzymał święcenia kapłańskie jako ksiądz katolicki. Pracę duszpasterską rozpoczął w 1909 r. jako wikary w Rychwałdzie, następnie w Zebrzydowicach, Jabłonkowie,

Cieszynie (gdzie był też katechetą w latach 1911-1913), w Brennej (w 1914 r.).

Był proboszczem w Górkach Wielkich, Istebnej (w latach 1917-1935 i 1907-1950), w Skoczowie (w latach 1935-1937). Współorganizator Koła Teologów Polskich w Widnawie, działacz Związku Śląskich Katolików – jego prezes w okresie od 1929 do 1939 r. Działacz Związku Zachodniego, Związku Powstańców Śląskich, Związku Górali Śląskich, Macierzy Szkolnej oraz Związku Spółek Rolnych. Członek Związku Literacko-Artystycznego, organizator przedstawień amatorskich. Autor „Baśni z Podbeskidzia Śląskiego", sztuki ludowej „Dwa Orły Śląskie" i innych tekstów. 1.09.1939 r. ewakuowany w głąb Polski z wojskiem polskim. Po miesiącu wrócił do swojej parafii. Aresztowany przez gestapo w październiku 1939 r., więziony w Cieszynie. Po zwolnieniu z więzienia skierowany na przymusowe prace do Generalnej Guberni, skąd wrócił dopiero do wyzwoleniu Istebnej. Tam zmarł 18.10.1950 r.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T.14, cz. 25 (039); Marcin Gabryś - Biblioteka i Archiwum im. B. R. Tschammera w Cieszynie.

GRONNER IZYDOR,

Więzień w KL Auschwitz nr 18312.

Urodzony 18.07.1891r. w Kozach, zamieszkały w Skoczowie; kupiec bławatny w tej miejscowości. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz, zarejestrowany w lipcu 1941 r. w obozowej ewidencji jako więzień nr 18312. Nieznany jest dalszy jego los.

Bibliografia: *W cieniu skoczowskiej synagogi,* Skoczów 1994 r., red. Janusz Spyra, s. 86.

GROSS – rodzina,

Zginęła w obozie koncentracyjnym.

Zamieszkiwali w Ustroniu – mieli sklep rzeźniczy. Aresztowani w początkowym okresie okupacji hitlerowskiej i wywiezieni do obozu koncentracyjnego – tam **zginęli.**

Bibliografia: Informacja M. Dziendziel.

GROSS SALI,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzona ok. 1875 r., zamieszkała w Ustroniu, żona Samuela. Aresztowana wraz z mężem i po krótkotrwałym przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **w 1941 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 76; *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., s. 133; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

GROSS SAMUEL,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony ok. 1870 r., zamieszkały w Ustroniu, kupiec. W latach 30-tych właściciel sklepu spożywczego i towarów mieszanych. Aresztowany wraz z żoną Sali i po krótkotrwałym przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w

transporcie zbiorowym przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **w 1941 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 76; *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., 133; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

GRUDZIEŃ ROBERT,

Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Auschwitz.

Urodzony 27.06.1921 r. w Jasienicy, powiat bielski, zamieszkały w Cieszynie; syn Franciszka i Heleny z d. Szoblik. Od początku okupacji hitlerowskiej wraz z bratem Wiktorem zaangażowany w ruchu oporu – lewicowej organizacji PPR działającej na Śląsku Cieszyńskim. Aresztowany w sierpniu 1943 r. i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do więzienia śledczego w Mysłowicach, a po śledztwie przesłany do KL Auschwitz, gdzie zginął **22.10.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 30867/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 11:32, określenie przyczyny zgonu to: „plötzlicher Herztod" (nagły zawał serca).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 695, 1129; APMA-B *Księga zgonów,* t. 21, s. 843; ankieta wypełniona 4.07.2001 r. przez Krystynę Grudzień-Suchy – bratanicę (sygn. Mat./18279, nr inw. 177672); informacja – Krystyna Grudzień-Suchy.

GRUDZIEŃ WIKTOR,

Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Auschwitz nr 114670.

Urodzony 13.02.1917 r. w Jasienicy powiat bielski, zamieszkały w Czeskim Cieszynie; syn Franciszka i Heleny z d. Szoblik. Od początku okupacji hitlerowskiej wraz z bratem Robertem zaangażowany w ruchu oporu - nielegalnej organizacji PPR. Aresztowany 12.02.1943 r. w Czeskim Cieszynie i więziony w Cieszynie, w więzieniu śledczym w Mysłowicach. Po śledztwie przewieziony do KL Auschwitz, 12.04.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 114670. Zginął **2.06.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 23365/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 18:05, określenie przyczyny zgonu to: „plötzlicher Herztod" (nagły zawał serca).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 682; *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 62.; APMA-B *Księga zgonów,* t. 16, s. 851; ankieta wypełniona 4.07.2001 roku przez Krystynę Grudzień-Suchy – bratanicę (sygn. Mat./18278, nr inw. 177671); informacja – Krystyna Grudzień-Suchy.

GRÜNKRAUT ANNA,

Rozstrzelana przez hitlerowców.

Urodzona 26.09.1909 r., zamieszkała w Ustroniu, żona Roberta (uczestnika kampanii wrześniowej, kampanii afrykańskiej i bitwy o Monte Cassino). Ukrywająca się na terenach Związku Radzieckiego - zajętych przez Niemców, a wytropiona przez konfidentów w lasach województwa stanisławowskiego, została razem z synem uwięziona w getcie żydowskim w Kałuszu i tam zginęła na początku **1943 r.** w obronie swojego 9-letniego syna.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 76.

GRÜNKRAUT ALFRED,

Rozstrzelany przez hitlerowców.

Urodzony 16.07.1907 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości; technik. Uciekł z rodziną brata przed inwazją niemiecką i osiadł w Kałuszu; województwo stanisławowskie, gdzie dostał się do getta żydowskiego. Po napaści Niemiec na ZSRR, tereny te zostały zajęte przez hitlerowców. Wówczas z bratanicą Anną uciekł do Worochty i tu ukrywali się w okolicznych lasach.

Wiosną 1943 r. zostali wytropieni przez konfidentów. **Rozstrzelany** razem z bratanicą Anną.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 75; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T.13, cz. 24 (144).

GRÜNKRAUT ANNA,

Rozstrzelana przez hitlerowców.

Urodzona 24.08.1931 r. w Ustroniu i zamieszkała w tej miejscowości, córka Roberta i Anny (ur. 26.09.1909 r.). Uciekła z rodzicami przed inwazją niemiecką i osiadła w Kałuszu, województwo stanisławowskie. Tu dostała się do getta żydowskiego. Po napaści Niemiec na ZSRR, tereny te zostały zajęte przez hitlerowców. Uciekła z wujkiem Alfredem do Warochty lecz tam wytropieni przez hitlerowców zostali rozstrzelani wiosną **1943 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 76; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T.13, cz. 24 (144).

GRÜNKRAUT HELENA,

Rozstrzelana przez hitlerowców.

Urodzona w 1910 r. w Ustroniu i zamieszkała w tej miejscowości, żona Alfreda. Uciekła z rodziną brata przed inwazją niemiecką i osiadła w Kałuszu, województwo stanisławowskie, gdzie dostała się do getta żydowskiego. Po napaści Niemiec na ZSRR, tereny te zostały zajęte przez hitlerowców. Wytropiona w 1942 r. w lasach woj. stanisławowskiego dostała się do getta w Stanisławowie i tam rozstrzelana jesienią **1942 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 76; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T.13, cz. 24 (144).

GRÜNKRAUT JULIUSZ,

Zamordowany przez hitlerowców.

Urodzony 16.12.1932 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości, syn Teresy i Roberta. Przebywał wraz z matką w getcie w Kałuszu – tam zabity kolbą karabinu na podwórzu getta.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 76; **a**rchiwum dr. n. med. J. Mazurka T.13, cz. 24 (144).

GRUSZKA JÓZEF,

Zginął – nieznane okoliczności śmierci.

Urodzony w Wiśle (423) i zamieszkały w tej miejscowości. Zginął w 43 roku życia z rąk hitlerowskich oprawców – nieznane są okoliczności jego śmierci.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T.13, cz. 24 (053)

GRUSZKA JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Gross-Rosen, w KL Flossenbürg,
Urodzony 28.07.1901 r., zamieszkały w Wiśle (521); gajowy na „Roztocznym", członek grupy partyzanckiej „Malinka", dowodzonej przez „Urbana". Po raz pierwszy aresztowany w 1943 r., ale na skutek interwencji nadleśniczego Szaudernego został zwolniony. We wrześniu 1944 r. został wezwany na gestapo w Cieszynie, skąd już nie wrócił. Po przesłuchaniach w Cieszynie i więzieniu śledczym w Mysłowicach, 15.12.1944 r. przesłany do KL Gross-Rosen. Dnia 13.02.1945 r. został przewieziony do KL Flossenbürg, gdzie zginął **20.03.1945 r.**
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 27.

GRYCHTOŁ JÓZEF,

Zginął jako partyzant.
Urodzony w Oświęcimiu i początkowo zamieszkały w tej miejscowości, następnie mieszkaniec Ustronia. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu - walczył wśród partyzantów w Oddziale „Jastrząb". **Zginął** walcząc z gestapowcami na „Białym Krzyżu".
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T.13, cz. 24 (116).

GRYCZ FRANCISZEK,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau.
Urodzony 3.06.1892 r., zamieszkały w Wiśle (851), powstaniec śląski. Aresztowany w kwietniu 1940 r., i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd wywieziony do KL Dachau. W marcu 1941 r. zwolniony, ale stan jego zdrowia na skutek przeżyć obozowych był tak zły, że zmarł w domu **9.05.1941 r.**
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 28; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (056)

GRYCZ KAROL,

Więzień w Cieszynie, w Raciborzu.
Urodzony 16.01.1883 r. w Łyżbicach - Zaolzie, syn Jerzego (zasłużonego działacza narodowego). Po ukończeniu szkoły polskiej w Łyżbicach, uczył się w gimnazjum niemieckim w Cieszynie. Należał w tym czasie do tajnej organizacji młodzieżowej „Jedność". Po maturze, podjął studia w Politechnice Lwowskiej. Po dwóch latach przeniósł się na Wydział Matematyczny Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Po ukończeniu studiów rozpoczął pracę w Gimnazjum w Tarnowie, a od 1905 r. w Polskim Gimnazjum w Cieszynie - później był jego dyrektorem. W czasie pierwszej wojny światowej oficer austriacki w 31 pp na froncie rosyjskim, gdzie dostał się do niewoli. Z obozu jenieckiego w Ust Kamienogorsk dostał się do WP, do generała Czumy. Stamtąd jako kurier poprzez Ocean Lodowaty, Norwegię i Niemcy powrócił do kraju. Na początku okupacji hitlerowskiej aresztowany i więziony w Cieszynie oraz

Raciborzu, za pomoc udzielaną Polakom w obozie jenieckim w Cieszynie. Po zakończeniu wojny był nauczycielem do 1954 r. Następnie działał aktywnie w Towarzystwie Śpiewaczym „Harmonia" w Cieszynie, którego był prezesem przez 30 lat. Był wzorem pedagoga i wychowawcy, doskonałym matematykiem. Zmarł 8.03.1963 r.
Bibliografia: J. Golec i S. Bojda. *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej*, Tom. I, wyd. 1993 r., s. 115.

GRYGIEL WALERIA,
Więźniarka w Cieszynie, w Katowicach.
Urodzona w 1915 r. w Cieszynie i zamieszkała w tej miejscowości, studentka. Aresztowana i krótko więziona w Cieszynie, skąd przetransportowana została do więzienia w Katowicach i tam zginęła **21.05.1943 r.** - przez ścięcie gilotyną.
Bibliografia: *Więzienia hitlerowskie na Śląsku, w Zagłębiu Dąbrowskim i w Częstochowie 1935-1945*, Śląski Instytut Wydawniczy, Katowice 1983 r., s. 39.

GRZEGORZ N.,
Zginął jako żołnierz WP.
Mieszkaniec Cieszyna, w młodości drużynowy Drużyny Harcerzy w Cieszynie. Nieznane są okoliczności w jaki sposób przedostał się na „Zachód" – gdzie walczył z hitlerowskim agresorem i poległ jako lotnik PSP-RAF w Anglii.
Bibliografia: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 129.

GRZEGORZEK STEFAN,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 137575.
Urodzony 29.01.1907 r. w Górkach i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i krótko uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 3.08.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 137575. Odzyskał wolność 4.02.1944 r. – zwolniony z obozu.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 378; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

GRZESIOK FRANCISZEK,
Rozstrzelany przez policję niemiecką.
Urodzony w 1910 r., zamieszkały w Ustroniu; stolarz. Podczas okupacji hitlerowskiej najpierw pracował w Urzędzie Gminnym, następnie wyjechał na roboty do Niemiec, zaś od 1942 r. był zatrudniony w Ustroniu – w miejscowej fabryce w „Kuźni Ustroń" w charakterze robotnika hartowni. Aresztowany **9.11.1944 r.** przez niemiecką policję i rozstrzelany w odległości 50 m. od miejsca zamieszkania. Był jedyną osobą rozstrzelaną przez Niemców na terenie Ustronia posiadającą Volkslistę.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 51.

GUŃKA KAROL,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr46432.
Urodzony 20.08.1921 r. w Cieszynie, syn Karola i Anny z d. Zagóra; student, zamieszkały w Czeskim Cieszynie. Aresztowany w 1941 r. i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 10.07.1942 r.

zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 46432. Zginął **28.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 25487/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 9:45, określenie przyczyny zgonu to: „Akuter Magendarmkatarrh" (ostry katar/nieżyt żołądkowo-jelitowy).
Bibliografia: APMA-B *Księga zgonów,* t. 17, s. 1485.

GUTHERZ HILDA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzona 16.10.1898 r. w Skoczowie, córka Wilhelma i Anny z d. Silberman, zamieszkała w Słowacji. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **17.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 21111/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarła o godz. 1:40, określenie przyczyny zgonu to: „Sepsis" (ogólne zakażenie organizmu).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1158; APMA-B *Księga zgonów,* t. 15, s. 111.

GUZIUR JÓZEF,

Więzień w Wiśle.

Urodzony w 1893 r. w Górnym Cierlicku, zamieszkały w Wiśle Beskid. Aresztowany w pierwszych dniach okupacji hitlerowskiej, tj. 10.10.1939 r. i do 12.10.1939 r. więziony w Wiśle – w Urzędzie Gminnym. Zarzucano mu, że pełnił kierownicze stanowisko w powstaniach śląskich. Osądzony przez sąd doraźny na rozstrzelanie, dzięki szczęśliwym a nie ustalonym okolicznościom uniknął wykonania wyroku, przeżył.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T.13, cz. 24 (082).

HALAMA ANNA,

Więźniarka w Cieszynie.

Zamieszkała w Wiśle (1442). W okresie okupacji hitlerowskiej aresztowana i uwięziona w Cieszynie. Nieznany jest powód aresztowania ani dalszy jej los.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 58.

HALAMA JAN,

Więzień w Cieszynie, zamordowany w egzekucji zbiorowej.

Urodzony 24.02.1904 r., zamieszkały w Wiśle Głębcach (1135), z zawodu restaurator, działacz społeczny i polityczny, członek i trener Śląskiego Klubu Narciarskiego w Katowicach i PTT „Beskid Śląski" w Cieszynie. Od początku 1940 r. działał w ruchu oporu, organizował grupy „piątkowe"[55] ZWZ na terenie Wisły, utrzymywał kontakt z organizacjami ruchu oporu w Istebnej i Koniakowie. Był dwukrotnie aresztowany: pierwszy raz w 1940 r. i po miesiącu odzyskał wolność, drugi raz aresztowano go 31.01.1942 r. i został stracony publicznie przez powieszenie **20.05.1942 r.** na szubienicy w Cieszynie „Pod Wałką" - wraz z dwudziestoma trzema ofiarami – członkami ruchu oporu ze Śląska Cieszyńskiego.

---

[55] W celach konspiracyjnych – organizowano po trzy lub pięć osób, o których składzie wiedziało tylko kierownictwo ZWZ.

Postscriptum: Żona Władysława uniknąwszy aresztowania wraz z mężem, schroniła się na Zaolziu w Boguminie, a w 1944 r., gdy i tam jej pobyt stał się ryzykowny, wyjechała do Będzina, gdzie podjęła pracę w fabryce „Herbatol", w której pracowała do końca okupacji.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 9; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T.13, cz. 24 (056).

HALAMA JÓZEF,
Rozstrzelany przez hitlerowców.

Urodzony 2.03.1920 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości. W okresie międzywojennym harcerz, a także aktywny członek Związku Młodzieży Katolickiej. Po ukończeniu gimnazjum w Cieszynie w 1939 r. zamierzał rozpocząć studia wyższe lecz z nastaniem okupacji hitlerowskiej w grudniu 1939 r. przydzielony przez „Arbeitsamt" w Cieszynie do pracy przymusowej w hucie w Trzyńcu.
Ze względu na znaczną odległość miejsca pracy od miejsca zamieszkania, zakwaterowany w baraku robotniczym w Trzyńcu, raz w tygodniu przyjeżdżał do Ustronia. Noc z 8 na 9.11.1944 r. spędzał w Trzyńcu – i tam aresztowano go o godz. trzeciej rano, zaprowadzony do miejscowości Leszna Górna, gdzie **10.11.1944 r.** został przez hitlerowców rozstrzelany.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 51; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T.13, cz. 24 (119); T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945*, wyd. 1998 r., s. 129.

HALAMA OSKAR,
Więzień w Cieszynie, w KL Stutthof,
Urodzony 5.08.1902 r., zamieszkały w Wiśle (1442). Aresztowany 3.05.1943 r. i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przesłany do KL Stutthof, gdzie przebywał aż do oswobodzenia obozu, tj. do **27.04.1945 r.**
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 46.

HALAMA P.
Zastrzelony przez hitlerowców.
Urodzony w Lesznej Górnej i zamieszkały w tej miejscowości. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażował się w ruchu oporu, pomagał partyzantom. Aresztowany przez gestapo w styczniu 1945 r. z Czatankiewiczem i Macurą. Tego samego dnia, w którym został zatrzymany, **zastrzelono** go na cmentarzu ewangelickim w Lesznej Górnej. Po wojnie ekshumowany i pochowany na cmentarzu w Lesznej Górnej.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T.13, cz. 24 (175).

HALAMA RUDOLF,
Zginął w Katyniu.
Urodzony 27.06.1900 r., zamieszkały w Cieszynie, w tej też miejscowości w młodości - harcerz pierwszej drużyny skautowej i działacz KPH. Zmobilizowany, brał udział jako podchorąży w kampanii wrześniowej 1939 r.

Niestety, dostał się do sowieckiej niewoli i tam zamordowany **w 1940 r.** przez NKWD w Katyniu.

Bibliografia: A. Moszyński, *Lista Katyńska jeńcy obozów Kozielsk Ostaszków Starobielsk,* Warszawa 1989 r., s. 69; T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 130.

HALAMA RUDOLF,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau nr 6523.

Urodzony 23.03.1914 r. w Ustroniu (10) i zamieszkały w tej miejscowości; robotnik. Przed wojną pracował w państwowym tartaku w Ustroniu. Zmobilizowany, brał udział (jako podoficer) w kampanii wrześniowej 1939 r. Dzięki szczęśliwym okolicznościom uniknął niemieckiej niewoli oraz internowania, w którymś z obozów jenieckich. Po powrocie do domu, aresztowany przez gestapo 23.04.1940 r.

Krótko przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a następnie przetransportowany do KL Dachau. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 6523 (przebywał w bloku 16/11). Zginął **6.03.1941 r.**

Bibliografia: ks. E. Chart, *Spis pomordowanych Polaków w obozie koncentracyjnym w Dachau,* Wyd. Słowo Polskie, s. 83.J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 51; **a**rchiwum dr. n. med. J. Mazurka T.13, cz. 24 (119);

HALPERN HINDA,

Więźniarka w KL Auschwitz.

Urodzona 11.08.1912 r. w Cieszynie, córka Markusa i Zofii z d. Kanner, zamieszkała w okresie okupacji na Słowacji w Bratysławie (Preßburg). Aresztowana i przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **3.10.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 34427/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarła o godz. 10:00, określenie przyczyny zgonu to: „Herzschlag“ (zawał serca).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1158; APMA-B *Księga zgonów,* t. 23, s. 1387.

HALPERN LEOPOLD,

Więzień w KL Auschwitz nr 44814.

Urodzony 28.08.1909 r. w Cieszynie, syn Markusa i Zofii z d. Kanner, zamieszkały w Michalovcach - Słowacja. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz, 4.07.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 44814. Zginął **8.07.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 14265/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 15:45, określenie przyczyny zgonu to: „plötzlicher Herztod“ (nagły zawał serca).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 195; APMA-B *Księga zgonów,* t. 10, s. 761.

HALSKI-HESS FRANCISZEK,

Więzień w Cieszynie, w KL Sachsenhausen.

Urodzony 27.03.1910 r. w Pastwiskach k/Cieszyna, syn Józefa i Anny z d. Trombik. Po ukończeniu szkoły stopnia podstawowego, uczęszczał do Szkoły Przemysłowo-Rzemieślniczej, a później Szkoły Handlowej w Cieszynie. Po

zakończeniu kursów: zecera i linotypisty, podjął pracę w Drukarni „Dziedzictwo” w Cieszynie, gdzie w latach 1935 do 1939 pełnił funkcję kierownika.

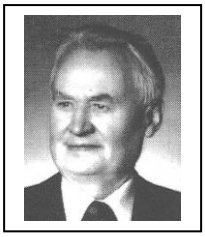

Był także członkiem Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej, Macierzy Szkolnej, Dziedzictwa bł. Jana Sarkandra oraz sekretarzem Związku Zawodowego Drukarzy w Cieszynie. Aresztowany w początkowym okresie okupacji hitlerowskiej, tj. w 1939 r., więziony był krótko w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Sachsenhausen. Zwolniony z obozu w 1943 r., do zakończenia wojny pracował jako sprzedawca w Orłowej i Karwinie.

Po wojnie wrócił do pracy w Cieszyńskiej Drukarni Wydawniczej. Od 1946 r. posiadał prywatne wydawnictwo „Polonia” w Cieszynie, a po tzw. odwilży w 1956 r. został najpierw kierownikiem, a później dyrektorem zakładu Cieszyńskiej Drukarni Wydawniczej. W 1975 r. przeszedł na emeryturę (przed zmianą nazwiska - Franciszek Rudolf Hess).

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 3., wyd. 1998 r., s. 90.

HAŁACZ EMANUEL,

Więzień w Krakowie.

Urodzony 19.09.1898 r. w Łazach i zamieszkały w tej miejscowości, wychowanek gimnazjum Orłowskiego. Po studiach medycznych lekarz medycyny – naczelny lekarz, a następnie dyrektor szpitala w Orłowej. W związku z wybuchem wojny 1.09.1939 r. ewakuowany w głąb Polski. Od 1940-1941 r. zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany i więziony od 1.08.1941 do 15.09.1941 r. w więzieniu Montelupich w Krakowie. Poddawany torturom w czasie śledztwa, a po śledztwie rozstrzelany **15.09.1941 r.**

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T.13, cz. 24 (056).

HANDZEL JAN,

Więzień w Cieszynie, w Katowicach, w Bytomiu.

Urodzony 12.06.1893 r. w Pogórzu, syn Jana i Anny; robotnik. Od 1940 r. wraz z Janem, Edwinem i Tadeuszem Babikami należał do ruchu oporu „Biały Orzeł” w Pogórzu. Zasadniczą działalnością tej grupy było słuchanie zagranicznych audycji radiowych, które następnie były przetwarzane przez Edwina Babika w formę ulotkową, tzn. przepisywane na maszynie i kolportowane wśród ludzi zaufanych. Grupa ta nie uchroniła się przed dekonspiracją, co spowodowało rewizję w domu Babika, tu znaleziono radio i maszynę do pisania (w młynie Babika). Aresztowano 1.08.1941 r. Jana i Tadeusza Babików, natomiast dalsze aresztowania nastąpiły w miesiącach sierpnia i września 1941 r. To wówczas 12.09.1941r. aresztowano Jana Handzla. Był więziony w Cieszynie, Katowicach i Bytomiu. Zmarł w tym ostatnim **12.09.1942 r.**

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 17.

HANUŚ KAROL,

Zginął w kampanii wrześniowej.

Urodzony 21.01.1909 r. w Kaczycach, gmina Zebrzydowice, zamieszkały w Raju – Zaolzie; nauczyciel. Zmobilizowany (oficer rezerwy WP) brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Zginął **8.09.1939 r.** w walce z hitlerowskim najeźdźcą w okolicach Tarnowa.

Bibliografia: M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele podczas II wojny światowej,* Warszawa 1995 r., 329; S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 158; *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 170.

HARATYK ?,

Żołnierz kampanii wrześniowej.

Urodzony w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do niemieckiej niewoli i internowany, w którymś z obozów jenieckich **zginął** – nieznana jest data i okoliczności jego śmierci.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (022).

HARATYK MARIA,

Więźniarka w Cieszynie, w Katowicach.

Urodzona 13.08.1912 r. w Istebnej i zamieszkała w tej miejscowości. Aresztowana 24.06.1944 r. i uwięziona w Cieszynie, potem w Katowicach. Skazana na karę śmierci, ale wyroku nie wykonano ze względu na zaawansowaną ciążę. Uwolniona przez Armię Czerwoną.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (047).

HARATYK PAWEŁ,

Zginął w egzekucji publicznej.

Urodzony 14.06.1913 r. w Jaworzynce i tam zamieszkały, praktykant leśny. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Stracony przez powieszenie **26.10.1943 r.** w egzekucji publicznej-zbiorowej w Istebnej - wraz z Freyem, Palińskim, Pydlichem, Wojaczkiem.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (023; 057).

HAROŃSKI LEON ks., pseud. „ks. Leski”,

Więzień w Cieszynie, w KL Buchenwald.

Urodzony 5.09.1899 r. w Królewskiej Hucie (obecnie Chorzowie). W czasie pierwszej wojny światowej wcielony do armii niemieckiej, później działacz plebiscytowy i powstaniec górnośląski. Maturę zdał zaocznie w Krotoszynie w 1922 r., a następnie podjął studia teologiczne w seminarium diecezji kieleckiej, które ukończył w Śląskim Seminarium Duchownym w Krakowie – ksiądz katolicki.

Święcenie kapłańskie przyjął 24.06.1928 r. Pracę duszpasterską rozpoczął jako wikary w Czechowicach, później sprawował posługę kapłańską w Jedłowniku, Radzionkowie, Bieruniu Starym, Niedobczycach, Dębieńsku, Brzezinach. Od 1930 r. do 1939 r. administrator w Lesznej Górnej, gmina Goleszów. Nie ukrywał zainteresowań politycznych – zwolennik chadecji, publicysta. Aresztowany przez gestapo 15.10.1939 r. i przez krótki okres czasu uwięziony w

Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Buchenwald, gdzie zginął **22.02.1940 r.**

Bibliografia: ks. J. Woś ks. W. Jacewicz, *Martyrologium polskiego duchowieństwa rzymskokatolickiego pod okupacją hitlerowską w latach 1939-1945,* z. III, Warszawa 1978, s. 153, 158, 178; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (175); Marcin Gabryś - Biblioteka i Archiwum im. B. R. Tschammera w Cieszynie.

HECZKO JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 149352.

Urodzony 22.02.1915 r. w Cieszynie i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym z rejencji katowickiej, przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 9.09.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 149352. Odzyskał wolność 17.09.1943 r. – zwolniony z obozu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 396.

HECZKO JERZY,

Więzień aresztu lokalnego.

Urodzony w 1928 r. w Nawsiu - Zaolzie, zamieszkały w Ustroniu. Aresztowany przez gestapo 18.12.1943 r. i pobity w miejscowej siedzibie gestapo w Ustroniu. Nieznany jest dalszy jego los.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (147).

HECZKO KAROL,

Zginął jako partyzant.

Mieszkaniec Ustronia, zaangażowany w ruchu oporu – walczył jako partyzant, zginął **30.04.1945 r.** w walce z gestapowcami na górze - polanie „Orłowa”.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (120).

HECZKO PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 149353.

Urodzony 22.02.1913 r. w Cieszynie i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym z rejencji katowickiej przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 9.09.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 149353. Odzyskał wolność 17.09.1943 r. – zwolniony z obozu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 396.

HELLER FRANCISZEK,

Więzień – nieznane miejsce uwięzienia.

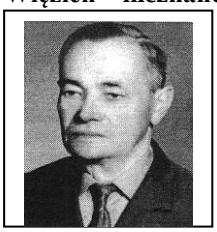

Urodzony 9.11.1902 r. w Brennej, syn Józefa; działacz spółdzielczy nazywany „Spółkowy”. Ukończył szkołę handlową w Cieszynie. Pracę rozpoczął w Poznaniu, skąd został ściągnięty do Brennej do pracy w Chrześcijańskiej Spółdzielni Spożywców, powstałej w 1928 r. Został jej prezesem. Pracował tam do wybuchu wojny. Podczas

okupacji aresztowany – nieznane miejsce uwięzienia, a po zwolnieniu prowadził sklep i działał w ruchu oporu.

Dostarczał żywność ukrywającym się członkom organizacji niepodległościowych. Współpracował, m.in. z żołnierzami konspiracyjnej organizacji ZWZ: Rudolfem Hellerem, jej założycielem, Karolem F., Sabathem i innymi działaczami, którzy się ukrywali; z członkami Tajnej Organizacji Wojskowej - Pawłem Musiołem i Franciszkiem Potyszem. Po wojnie pracował w sklepie spożywczym w Brennej, należącym do Spółdzielni Ludowej w Skoczowie. Pod koniec 1946 r. przeniósł się do PZGS w Cieszynie, gdzie do 1969 r. był kierownikiem działu spożywczego. Zmarł 1.06.1983 r. w Cieszynie

Bibliografia: T.M.B. i G. „JODŁA", *Ludzie zasłużeni dla Brennej i Górek,* wyd. Brenna-Górki 1998 r., s. 29.

HELLER PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 173654.

Urodzony 19.01.1901 r. w Brennej, później zamieszkały w Ustroniu – Zawodziu (28), robotnik w „Kuźni Ustroń". Aresztowany 4.01.1944 r. i przetrzymany krótko w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 173654. Zginął w tym obozie **7.06.1944 r.**

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (121); J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 51; informacja syna – Ludwika Hellera; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

HELLER RUDOLF,

Więzień w Mysłowicach, powieszony w Cieszynie.

Urodzony 26.02.1900 r. w Brennej, syn Pawła i Zuzanny z d. Bojda; rolnik, działacz spółdzielczy, organizator ruchu oporu. Po osiągnięciu pełnoletniości i ożenku, przejął część gospodarstwa rodzinnego i usamodzielnił się. Znany działacz społeczny w Stowarzyszeniu Młodzieży Katolickiej Męskiej, w Radzie Nadzorczej Chrześcijańskiej Spółdzielni Spożywców, przewodniczący Związku Spółek Sałaszniczych na obszar Brennej - Orłowej.

Już jesienią 1939 r. rozpoczął organizowanie ruchu oporu. Z grupą zaufanych mieszkańców Brennej założył organizację Legia Polska, która niosła pomoc Polakom ściganym przez okupanta, a zwłaszcza inteligencji polskiej, pozostającej bez środków do życia. Do udanych akcji tej organizacji zaliczyć należy: włamanie się 21.12.1939 r. do lokalu spisowego i zniszczenie ok. tysiąca wypełnionych formularzy, tzw. palcówki. Hellerowi, jako kierownikowi Legii

Polskiej, podlegali dwaj grupowi - Ludwik Moskała i Józef Kisiała. Im z kolei podporządkowani byli członkowie płacący określone składki. Po jakimś czasie Liga Polska włączona została do Tajnej Organizacji Wojskowej działającej na Śląsku Cieszyńskim, a następnie Tajną Organizację Wojskową włączono do Związku Walki Zbrojnej. Aresztowany 3.02.1942 r. i przetransportowany do więzienia śledczego w Mysłowicach, a stamtąd przewieziony do Cieszyna, gdzie zginął „Pod Walką". Dnia 20.03.1942 r. – powieszony w egzekucji zbiorowej-publicznej, wraz z 23 innymi przywódcami ruchu oporu ze Śląska Cieszyńskiego.

Bibliografia: T.M.B. i G. „JODŁA", *Ludzie zasłużeni dla Brennej i Górek,* wyd. Brenna-Górki 1998 r., s. 31.

HELLER STANISŁAW,

Zginął jako partyzant.

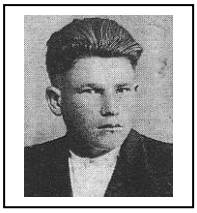

Urodzony 9.12.1920 r. w Brennej, syn Jana. W 1935 r. ukończył cztery oddziały szkoły powszechnej. Do wybuchu drugiej wojny światowej pracował na gospodarstwie rodziców. W 1942 r. wysłany na roboty przymusowe, a tam zmuszony do podpisania Volkslisty - został następnie wcielony do wojska niemieckiego. W lutym 1943 r. na pierwszej przepustce zdezerterował i uciekł do partyzantki, którą kierował jego brat Karol.

Brał udział w różnych akcjach sabotażowych. Zginął **12.04.1944 r.** w Marciniackim Potoku wraz z bratem Karolem i Ludwikiem Kłósko. Pochowany w zbiorowej mogile na cmentarzu katolickim w Brennej.

Bibliografia: T.M.B. i G. „JODŁA", *Ludzie zasłużeni dla Brennej i Górek,* wyd. Brenna-Górki 1998 r., s. 32.

HEMMERLING EMIL MARIAN,

Zginął w Katyniu.

Urodzony 30.06.1904 r., wyższe wykształcenie, mieszkaniec Cieszyna. Zmobilizowany (stop. wojsk. podporucznik), brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do sowieckiej niewoli i tam **zginął 4.05.1940 r.** - zamordowany przez funkcjonariuszy NKWD w Katyniu.

Postscriptum: W Katyniu zidentyfikowany pod nr AM 3015. Podczas ekshumacji znaleziono przy nim listy.

Bibliografia: Mečislav Borák**,** *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 62.

HERBST JÓZEF,

Więzień w Cieszynie.

Urodzony 18.03.1901 r., nauczyciel Gimnazjum Polskiego w Cieszynie. Aresztowany 28.04.1941 r. i uwięziony w cieszyńskim więzieniu - tam zginął **3.07.1941 r.**

Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 58; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele podczas II wojny światowej,* Warszawa 1995 r., s. 331.

HERCZYK EMILIA,

Partyzantka.

Urodzona 12.05.1920 r. w Ustroniu-Goje (37) i zamieszkała w tej miejscowości, siostra Janiny Żertka. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowana w ruchu oporu, razem z siostrą Janiną, opiekunki partyzantów i od 1944-1945 r. spadochroniarzy sowieckich. W ich domu był punkt kontaktowy partyzantów, radzieccy spadochroniarze mieli tam radiostację nadawczą.
Stosując wyjątkowe sposoby konspiracji – przetrwały hitlerowskie zniewolenie.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (148).

HERCZYK FRANCISZEK,
Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 1.04.1898 r. w Ustroniu, zamieszkały w Ustroniu-Zawodziu (7); strażnik rzeczny. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r.- uniknął niemieckiej niewoli oraz internowania. Po powrocie do domu nie otrzymał zatrudnienia w Urzędzie Wodnym, w którym pracował w okresie międzywojennym. Aresztowany 23.04.1940 r., uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Mauthausen-Gusen. Zginął w tym obozie **2.10.1940 r.**
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 52; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (121).

HERDA FRANCISZEK,
Zginął w niewoli sowieckiej.
Urodzony 17.05.1898 r. w Hażlach i zamieszkały w tej miejscowości, syn Józefa i Marii. Pracował w Cieszynie jako funkcjonariusz Państwowej Policji. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do sowieckiej niewoli i tam **zginął.**
Postscriptum: Przysłał jedyny list z Ostaszkowa z datą 3.12.1939 r. Wpisany na LT NKWD z Ostaszkowa 027/3 z kwietnia 1940 r., poz. 82, s. 181, t. 840.
Bibliografia: Mečislav Borák**,** *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 82.

HERZYK PAWEŁ,
Walczył jako partyzant.
Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu - partyzant w oddziale Pawła Steca. Nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (167).

HESS ALFONS,
Zginął w niewoli sowieckiej.
Urodzony 18.06.1898 r. w Międzyświeciu, gmina Skoczów; przodownik Straży Granicznej w Istebnej. Zmobilizowany (stop. wojsk. porucznik) otrzymał przydział do 4 psp w Cieszynie i brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do sowieckiej niewoli i tam **zginął.**
Postscriptum: W Katyniu nie zidentyfikowany.

Bibliografia: Mečislav Borák, *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 62.

HLOZEK AUGUSTYN,

Więzień w KL Auschwitz.

Urodzony 7.12.1902 r., zamieszkały w Wiśle (725); z zawodu technik dentystyczny. Na początku 1940 r. usiłował przedostać się za granicę przez Ukrainę do Rumunii. Schwytany przy przekraczaniu granicy wschodniej, został przetransportowany do KL Auschwitz i tam zginął **12.12.1941 r.**

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 16.

HŁAWICZKA JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen nr 3715.

Urodzony 8.03.1899 r. w Dzięgielowie i zamieszkały w tej miejscowości, później przeprowadził się do Ustronia (69); kelner. W okresie międzywojennym pracował w restauracjach ustrońskich, a kilka lat przed wybuchem wojny, przeszedł do pracy w miejscowym zakładzie pracy – „Kuźni Ustroń". Aresztowany 21.04.1940 r., więziony w Cieszynie, skąd przetransportowany do KL Mauthausen-Gusen.

Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 3715 (przebywał w bloku 20). Zginął w tym obozie **19.12.1944 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 52; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (121).

HOLAN ALBERT TEODOR,

Zginął w niewoli sowieckiej.

Urodzony 28.03.1898 r. w Marklowicach Górnych, gmina Zebrzydowice; syn Jakuba i Elżbiety. Był oficerem poligonowym Centrum Wyszkolenia Piechoty w Rembertowie, natomiast rodzina mieszkała w Kaczycach. Zmobilizowany, brał udział (stop. wojsk. kapitan) w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do sowieckiej niewoli i tam **zginął**.

Postscriptum: Wpisany na LE NKWD Starobielska, poz. 775. Odnalezione dokumenty osobiste są zdeponowane w filii Muzeum Górnośląskiego w Sosnowcu.

Bibliografia: Mečislav Borák, *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 69.

HOLEKSA JAN, pseud. „Litwin",

Zginął w egzekucji publicznej.

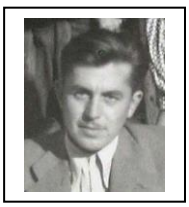

Urodzony 5.04.1912 r. w Ustroniu, zamieszkały w Ustroniu-Poniwiec (35); tokarz. W okresie międzywojennym pracował w miejscowej fabryce - „Kuźni Ustroń". Był aktywnym działaczem sportowym – wspaniały narciarz, często brał udział w zawodach okręgowych i osiągał w nich sukcesy. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Wiosną 1940 r. przeczuwając aresztowanie uciekł do

partyzantów i współpracował z organizacją konspiracyjną ZWZ.

Później łącznik z wyższym dowództwem Armii Krajowej, wyjeżdżał do Generalnej Guberni i różnych miejscowości Śląska. Aresztowany wiosną 1943 r. w wyniku policyjnej zasadzki, więziony Cieszynie. Z rozkazu naczelnego dowódcy SS i szefa niemieckiej policji, powieszony **14.02.1944 r.** w egzekucji publicznej-zbiorowej w Nawsiu – Zaolzie. Zginął razem z Pawłem Łabajem, Stanisławem Ruckim, Oskarem Sztwiertnią i Janem Celnerem.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 52; archiwum dr. n. med.. J. Mazurka – zbiór nr 2; (078).

HOLEKSA KAROL,

Więzień w Krakowie.

Urodzony 1.12.1886 r. w Brennej. Po ukończeniu szkoły podstawowej pracował od 1901 r. jako robotnik w Białej. W 1906 r. przeniósł się do Krakowa, gdzie odbył praktykę w Spółce Wydawniczej „Postęp" i uzupełniał jednocześnie wykształcenie jako wolny słuchacz w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Od 1908 r. dziennikarz w Spółce Wydawniczej „Głos Narodu", od 1918-1936 jej dyrektor (z przerwą w latach 1922-1927 kiedy był posłem na Sejm). Po reorganizacji w 1936 r. Spółki „Głos Narodu", został zawiadowcą Spółki z o.o. Krakowskie Zakłady Graficzne i Wydawnicze, jednocześnie współorganizator i od 1924 r. do końca życia dyrektor Księgarni Krakowskiej. Działacz wielu organizacji. W 1918 r. był jednym z założycieli Chrześcijańsko-Narodowego Stronnictwa Pracy, przekształconego w Polskie Stronnictwo Chrześcijańskiej Demokracji, w którym w 1925 r. wszedł do Rady Naczelnej, a od 1928 r. był jednym z wiceprezesów i od 1929 r. prezesem Zarządu Wojewódzkiego Stronnictwa w Krakowie - poseł na Sejm. Brał czynny udział w akcjach plebiscytowych na Śląsku, a potem w działalności Związku Zachodniego. W okresie okupacji aresztowany i więziony na Montelupich w Krakowie. Po wyzwoleniu brał udział w pracach Koła Krakowskiego ZKP, jako członek Zarządu i jego wiceprzewodniczący w latach 1945-1950. Zmarł 12.01.1968 r.

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej* , Tom. I, wyd. 1993 r., s. 12.

HOLEKSA KAROL,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-3710.

Urodzony 10.08.1914 r. w Brennej i tam zamieszkały, syn Franciszka i Zuzanny z d. Jaworska. Aresztowany i po wstępnych przesłuchaniach w więzieniu gestapo w Cieszynie, przewieziony do KL Auschwitz. W marcu 1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy" nr E-3710. Zginął **19.05.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 20261/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 18:30, określenie przyczyny zgonu to: „Darmkatarrh bei Pneumonie" (nieżyt/katar jelit przy zapaleniu płuc).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 884; APMA-B *Księga zgonów,* t. 14, s. 775.

HOLEKSA MARIA,

Walczyła jako partyzantka.

Urodzona 27.03.1924 r. w Ustroniu-Poniwiec (5) i zamieszkała w tej miejscowości, siostra Jana Holeksy, straconego w Nawsiu – Zaolzie. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowana w ruchu oporu - łączniczka od 1940 do 1943 r. u partyzantów w Oddziale „Czantoria" Nieznany jest dalszy jej los.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (164).

HOLER KAROL,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 7762.

Urodzony 14.01.1910 r. w Cieszynie oraz zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 18.12.1940 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 7762. Wypisany z ewidencji obozowej 14.12.1943 r. – prawdopodobnie odzyskał wolność lub przeniesiony został do innego obozu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 72.

HOLEWA ANNA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück.

Zamieszkała w Ustroniu. Aresztowana i po krótkotrwałym przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie oraz pobycie w kilku innych więzieniach lub obozach, przesłana do KL Ravensbrück. Jako bardzo schorowana zginęła w komorze gazowej **w 1945 r.**

Bibliografia: Informacja byłej więźniarki KL Ravensbrück – Władysławy Sikora.

HOLEWA RUDOLF,

Więzień w Cieszynie i innych miejsc uwięzienia.

Mieszkaniec Ustronia - listonosz w tej miejscowości. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego, gdzie zginął **w 1941 r.** – nieznana nazwa miejsca uwięzienia, oraz okoliczności śmierci.

Bibliografia: Informacja byłej więźniarki KL Ravensbrück – Władysławy Sikora.

HOLUBARS HENRYK ks.,

Wysiedlony do wyznaczonego miejsca pobytu.

Urodzony 11.08.1911 r. w Nisku, w województwie tarnobrzeskim. Szkolę średnią ukończył w Bielsku, a w latach 1930-1935 studiował na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie – ksiądz katolicki. Po święceniach kapłańskich w 1935 r., pracował w cieszyńskim szkolnictwie powszechnym jako katecheta, mieszkając w Konwencie O.O. Bonifratrów. Po wybuchu drugiej wojny światowej został aresztowany i uwięziony przez hitlerowców (3.11.1939 r.), a następnie wysiedlony do Przytkowic k/Kalwarii Zebrzydowskiej, gdzie przebywał do zakończenia okupacji. Po zakończeniu działań wojennych, już w dniu 9.05.1945 r. celebrował Mszę św. w Cieszynie. Rozpoczął też pracę katechetyczną w gimnazjach, a później w Liceum

Pedagogicznym Cieszyna. Został radnym Miejskiej Rady Narodowej w Cieszynie, jednak zdecydowane wystąpienia antymarksistowskie spowodowały jego przeniesienie do Liceum Ogólnokształcącego w Zawierciu, dokąd dojeżdżał z Cieszyna. Następnie pracował w Bielsku, skąd po kilku latach powrócił do Cieszyna. Do momentu przejścia na emeryturę (1972 r.) był dojeżdżającym wykładowcą w Wyższym Śląskim Seminarium Duchownym w Krakowie. Był entuzjastą i aktywnym działaczem (od początku jego powstania) Cieszyńskiego Towarzystwa Fotograficznego, pozostawił ogromne zbiory dokumentacji fotograficznej, szczególnie sztuki sakralnej i architektury sakralnej Ziemi Cieszyńskiej. Zmarł 9.05.1986 r.

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej* , Tom. I, wyd. 1993 r., s. 128.

HUSAR JAN,

Wywieziony na roboty przymusowe.

Urodzony 7.01.1910 r. w Cisownicy, gmina Goleszów. Ukończył w 1930 r. Seminarium Nauczycielskie w Cieszynie i jako nauczyciel rozpoczął pracę w szkole powszechnej oraz wydziałowej w Bielsku, uzupełniając jednocześnie studia na Wyższym Kursie Nauczycielskim. Podczas okupacji wywieziony przez Arbeitsamt na roboty przymusowe – do Wiednia.

Po wojnie, tj. w 1945 r. powrócił do kraju i podjął pracę jako kierownik szkoły w Cisownicy, stamtąd przeniesiony został do Powiatowej Szkoły Rolniczej w Międzyświeciu. Uzupełniał kwalifikacje studiując zaocznie w Wyższej Szkole Rolniczej w Krakowie, tam uzyskał tytuł inżyniera rolnika, został dyrektorem Technikum Rolniczego i kierował tą placówką przez dziesięć lat. W 1970 r. przeszedł na emeryturę, lecz nadal był związany z Technikum Rolniczym. Przez kilka kadencji był radnym Powiatowej Rady Narodowej w Cieszynie oraz prezesem powiatowego komitetu ZSL (1970-1975). Zmarł 8.06.1985 r.

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 2, wyd. 1995 r., s. 73.

IMIELA-WOJTASZEK PIOTR,

Więzień w KL Dachau nr 15095.

Urodzony 2.02.1881 r. w Ludwinowicach, z zawodu aktor, mieszkaniec Ustronia. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Dachau, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 15095. Zginął w tym obozie **3.03.1942 r.**

Bibliografia: ks. E. Chart, *Spis pomordowanych Polaków w obozie koncentracyjnym w Dachau,* Wyd. Słowo Polskie, s. 91.

INDYK ŁAZAR,

Więzień w KL Auschwitz.

Urodzony 1.03.1890 r. w miejscowości Łączka, gmina Dębowiec, zamieszkały na Słowacji, syn Kolomana i Ewy z d. Slomovits. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **27.06.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 12997/1942 – potwierdzonego przez lekarza

obozowego, zmarł o godz. 20:55, określenie przyczyny zgonu to: „Myocardinsuffizienz” (zapalenie mięśnia sercowego).

Bibliografia: I. Pająk *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1130; APMA-B *Księga zgonów,* t. 9, s. 997; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

JABCZYŃSKA JÓZEFA z d. WAGA,

Więźniarka w Lublińcu, w Opolu, w Fordonie, w Sosnowcu, w KL Flossenbürg nr 51300, w KL Ravensbrück nr 33634, w Marienbaad.

Urodzona 10.03.1908 r. w Niwce k/Sosnowca, córka Michała i Rozalii z d. Brajler. W 1923 r. ukończyła siedmioklasową szkołę powszechną w Zawierciu – tu w roku 1918 wstąpiła w szeregi Związku Harcerstwa Polskiego. Następnie, uczęszczała do Państwowego Seminarium Nauczycielskiego Żeńskiego w Zawierciu – z maturą w 1928 r. W tym też okresie została komendantką Hufca ZHP Zawiercie – zdobyła stopień podharcmistrzyni.

W tym samym 1928 r. rozpoczęła pracę jako nauczycielka tymczasowa w szkole w Wysokiej- tu pracowała do 20.07.1940 r. Po zamknięciu szkoły przez hitlerowców, uczyła dzieci na tajnych kompletach. Aresztowana 4.10.1940 r. za kolportaż tajnej gazetki „Płomień”, otrzymała wyrok Sondergerichtu[56] - trzy lata ciężkiego więzienia i trzy lata pozbawienia wolności. Więziona w Lublińcu, Opolu, Fordonie, Sosnowcu i w KL Flossenbürg, zarejestrowana jako więźniarka nr 51300. Z tego obozu 3.12.1943 r. została przewieziona do KL Ravensbrück, i tam zarejestrowana jako więźniarka nr 33634. Od 31.08.1944 r., przetransportowana pod Marienbaad. Odzyskała wolność 7.05.1945 r. – wyzwolona przez wojska amerykańskie. Od 15.11.1948 r. podjęła pracę w Szkole Pracy Społecznej w Górkach Wielkich, Od 1951 r. przeprowadziła się do Ustronia – stale pracując z młodzieżą. W 1965 r. przeszła na emeryturę, lecz co należy podkreślić, przeszło 80 lat pełniła służbę w ZHP. W 1995 r. otrzymała stopień Harcmistrza Polski, a w 1996 r. Srebrny Krzyż Harcerski z Mieczami za zasługi dla ZHP. Należała do Klubu Seniora przy ZHP w Cieszynie, Chorągiew Bielska nadała jej zaszczytny tytuł „Zasłużony Senior ZHP. Nie rozstawała się z krzyżem harcerskim. Odeszła na wieczną wartę 1.06.1999 r. w Ustroniu.

Bibliografia: Informacja byłej więźniarki KL Ravensbrück – Władysławy Sikora; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (167).M. Piechowiak, *Zasłużeni dla Ustronia,* Ustroń 2004, s. 32.

JABŁECKI FRANCISZEK,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen.

Urodzony 22.06.1891 r. w Wiśle (742), właściciel willi „Ewunia” i kamieniołomów drogowych w Wiśle. Aresztowany w kwietniu 1940 r. i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, wywieziony do KL Mauthausen, gdzie zginął **6.11.1940 r.**

---

[56] Sondergericht - sąd specjalny, sądził przestępstwa z ustawy o ochronie narodu i państwa, wykorzystywane do eksterminacji przeciwników politycznych w latach okupacji niemieckiej w Polsce, tj. w okresie od 1939r. do 1945r.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 15; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (058).

JABŁOŃSKI FRANCISZEK,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony w 1896 r., zamieszkały w Wiśle (841) - willa „Romusia", ppor. Korpusu Ochrony Pogranicza. Tuż przed wojną kierownik placówki KOP w Piekarach Śląskich. Aresztowany w kwietniu 1940 r. i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Zginął w tym obozie **8.12.1940 r.**

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 15; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (057).

JADWISZCZOK KAROL,

Więzień w Cieszynie, zginął w egzekucji publicznej.

Urodzony 24.07.1905 r., mieszkaniec Cieszyna, przed wybuchem drugiej wojny światowej harcerz Drużyny Harcerskiej w Cieszynie. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie – zginął **20.03.1942 r.** powieszony w egzekucji publicznej-zbiorowej „Pod Wałką" w Cieszynie.

Bibliografia: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945*, wyd. 1998 r., s. 130.

JADWISZCZOK KAROL,

Więzień w Cieszynie.

Urodzony 24.07.1905 r. w Cieszynie i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, gdzie zginął **20.03.1942 r.** (brak informacji w jakich okolicznościach).

Bibliografia: *Kronika Beskidzka* – lista ofiar mieszkańców Podbeskidzia.

JAGOSZ ALOJZY,

Zginał w kampanii wrześniowej.

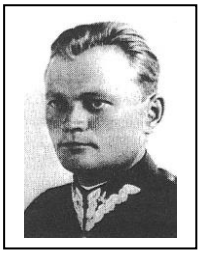

Urodzony 6.11.1910 r. w Cieszynie, syn Jana i Marii z d. Strach. W 1929 r. ukończył Seminarium Nauczycielskie w Cieszynie Bobrku. Czynną służbę wojskową odbył w 1931 r. w 4 Pułku Strzelców Podhalańskich w Cieszynie, a na drugich ćwiczeniach wojskowych w roku 1936 awansował do stopnia podporucznika. Początkowo był nauczycielem w Górkach Wielkich, następnie w Szopienicach. W 1938 r. na własne życzenie objął posadę nauczyciela w Koniakowie, gdzie pracował do sierpnia 1939 r.

Zmobilizowany do 1 Pułku Strzelców Podhalańskich w Nowym Sączu, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. W walce z hitlerowskim agresorem od Nowego Sącza do okolic Lwowa, gdzie dostał się do sowieckiej niewoli i był więziony w Kozielsku. Z obozu napisał do żony jeden list datowany 29.11.1939 r. Wiosną 1940 r. został **zamordowany** przez NKWD w Lesie Katyńskim.

Bibliografia: A. Moszyński, *Lista Katyńska jeńcy obozów Kozielsk, Ostaszków, Starobielsk,* Warszawa 1989 r., s. 74; J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.*, Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 18; T.M.B. i G. „JODŁA", *Ludzie zasłużeni dla Brennej i Górek,* wyd. Brenna-Górki 1998 r., s. 35.

JAMROZEK ALEKSANDER,

Więzień w Rzeszowie, w Krakowie, w KL Auschwitz.

Urodzony 18.12.1904 r. w Mławie k/Rzeszowa, zamieszkały w Rzeszowie, syn Jana i Heleny z d. Krupa. W młodości zaangażowany w działalność harcerską. Urodzony w 1904 r. w Malawie k/Rzeszowa, pedagog, działacz harcerski. Po maturze rozpoczął pracę jako nauczyciel w Kobryniu na Polesiu. Następnie studiował na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie – uzyskując magisterium z pedagogiki. W okresie od 1933r. do 1935r. był inspektorem harcerskim obwodu krakowskiego, zaś od lipca 1935 r. do wybuchu wojny w 1939 r. pełnił funkcję harcerskiego inspektora obwodowego w Cieszynie. Posiadał stopień harcmistrza. Członek Zarządu Głównego Macierzy Szkolnej w Cieszynie – w 1936 r. pełnił funkcję wiceprezesa ZG, działacz w Związku Nauczycielstwa Polskiego. Aresztowany przez gestapo w 1941 r. wraz z całą Komendą Okręgu Krakowskiego Szarych Szeregów ZHP. Więziony w Rzeszowie, Montelupich w Krakowie, skąd przesłany został do KL Auschwitz, gdzie zginął **11.02.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 1059/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 9:30, określenie przyczyny zgonu to: „Lungen - und Rippenfellentzündung" (gruźlica i zapalenie opłucnej).

Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji*, Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 61; APMA-B *Księga zgonów,* t. 1, s. 1059; Zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 76 wykazu); M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r. str. 346; T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945*, wyd. 1998 r., s. 130; J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 3., wyd. 1998 r., s. 103.

JANICKI LEOPOLD,

Jeniec sowiecki, na przymusowych robotach.

Urodzony 20.10.1904 r. w Skoczowie. Po ukończeniu szkoły wydziałowej w Skoczowie kontynuował naukę w seminarium cieszyńskim, a następnie na Wyższym Kursie Nauczycielskim w Poznaniu. Przez trzy kolejne lata studiował na Wydziale Nauczycieli Muzyki i Śpiewu - przy Śląskim Konserwatorium Muzycznym w Katowicach, i 6 lat w klasie śpiewu solowego w tym samym konserwatorium. Z tak doskonalonymi kwalifikacjami, pracował 13 lat w nauczycielstwie i 3 lata jako instruktor śpiewu przy Wydziale Oświecenia Publicznego Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. i już 17 września na terenach wschodnich dostał się do sowieckiej niewoli. Przebywał w obozie jenieckim w Ostaszkowie, skąd 7.08.1940 r. jako szeregowego żołnierza - przekazano go Niemcom wraz z grupą jeńców bez stopni oficerskich. Został skierowany na przymusowe roboty do Mecklenburga. Zwolniony do domu w 1942 r. i następne lata okupacji przebywał w Krakowie - pracując w firmie „Bata". Po zakończeniu wojny był nauczycielem w Skoczowie, w Brzezinach. Następnie, pracował w Państwowej Organizacji Imprez Artystycznych „Artos" w Katowicach, w

Państwowym Zespole Pieśni i Tańca „Śląsk”, w zespole „Zabrze”, w szkołach muzycznych w Bytomiu i Chorzowie. Zmarł 23.2.1966 r.
Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 3., wyd. 1998 r., s. 105.

JANIK LUDWIK,
Zginął na robotach przymusowych.
Urodzony 22.07.1892 r. w Wiślicy, syn Józefa i Marii, robotnik. W 1919 r. jako ochotnik brał udział w obronie Śląska Cieszyńskiego. W okresie międzywojennym należał do Związku Powstańców Śląskich w Skoczowie. Po napaści hitlerowskich Niemiec na Polskę - we wrześniu 1939 r., jako cywil, ewakuował się na wschód i po zakończeniu działań wojennych powrócił do domu w Kiczycach. W 1941 r. został wywieziony na przymusowe roboty do Rzeszy. W grudniu 1944 r. przebywał na urlopie w domu, a po kilku dniach od powrotu z urlopu został aresztowany przez gestapo i od tej pory wszelki ślad po nim **zaginął**.
Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 19.

JANOTA MICHAŁ,
Więzień w Bielsku.
Urodzony 25.09.1909 r., zamieszkały w Zbytkowie, gmina Strumień. W połowie sierpnia, tj. 18.08.1939 r. zmobilizowany do 4 psp w Cieszynie, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Pod Tomaszowem Lubelskim dostał się do niemieckiej niewoli, lecz w drodze do obozu jenieckiego do Niemiec – zbiegł z transportu. W czasie okupacji należał do ruchu oporu: „Grupa Strumień” – do drużyny na terenie Zbytkowa, gdzie mieszkał. Aresztowany 10.01.1942 r. jako podejrzany o przynależność do ruchu oporu, był uwięziony w Bielsku do 17.07.1942 r. Na krótko odzyskał wolność - zwolniony z więzienia, ale wywieziony we wrześniu 1942 r. na roboty przymusowe do Zwickau (Lipsk), gdzie przebywał do wyzwolenia przez Armię Czerwoną w 1945 r.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko.

JANUSZ ANNA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück nr 12474.
Urodzona 2.07.1909 r. w Dolnej Lutyni, zamieszkała w Ustroniu, córka Pawła i Anieli. Aresztowana 25.02.1942 r. i do 17.07.1942 r. uwięziona w Cieszynie. Następnie przetransportowana do KL Ravensbrück, dnia 17.07.1942 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 12474. Odzyskała wolność 25.04.1945 r. – wyzwolona przez Armię Czerwoną.
Bibliografia: Informacja byłej więźniarki KL Ravensbrück – Władysławy Sikora.

JAROŃCZYK HENRYK,
Zginął w niewoli sowieckiej.
Urodzony 22.07.1895 r. w powiecie nowosądeckim, mieszkaniec Cieszyna. Ukończył Instytut Robót Ręcznych w Warszawie. W 1920 r. uczestniczył w walkach z bolszewikami. Był nauczycielem Szkoły Podstawowej w Cieszynie. Zmobilizowany (stop. wojsk. porucznik) do 4 psp w Cieszynie, brał udział w kampanii wrześniowej

1939 r. Dostał się do sowieckiej niewoli, był więziony w Starobielsku, później w Kozielsku, skąd 15.02.1940 r. wysłał list do rodziny. **Zginął 4.05.1940 r.** – zamordowany przez funkcjonariuszy NKWD w Katyniu.

Postscriptum: W Katyniu nie zidentyfikowany.

Bibliografia: Mečislav Borák, *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 48; Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 62; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r., s. 352; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 81 wykazu).

JAROSZ SYLWESTER,

Zginął w Katyniu.

Urodzony 16.12.1896 r. na Zaolziu, syn Franciszka, wykształcenie średnie; oficer zawodowy Wojska Polskiego. Ukończył Seminarium Nauczycielskie w Cieszynie Bobrku, a następnie Oficerską Szkołę Wojskową i jako oficer zawodowy pełnił służbę wojskową - początkowo w 4 Pułku Strzelców Podhalańskich w Cieszynie, następnie w Krakowie i Lublinie w stopniu kapitana. W 1920 r. uczestniczył w II Powstaniu Śląskim. Jako oficer zawodowy, zmobilizowany - brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Nieznane są okoliczności w jakich dostał się do sowieckiej niewoli - zginął w Katyniu, co potwierdził Polski Czerwony Krzyż, podając nr 3953 rejestru ofiar Katynia.

Bibliografia: A. Moszyński, *Lista Katyńska jeńcy obozów Kozielsk, Ostaszków, Starobielsk,* Warszawa 1989 r., s. 78: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 19.

JAROSZEK STANISŁAW,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 149340.

Urodzony 29.12.1923 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym z rejencji katowickiej przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 9.09.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 149340. Odzyskał wolność 17.09.1943 r. – zwolniony z obozu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 395; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

JARZYNA JANINA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück nr 11036.

Mieszkanka Cieszyna. Aresztowana (nieznany powód) i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowana do KL Ravensbrück, zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 11036. Nieznany jest dalszy jej los.

Bibliografia: Informacje Władysławy Sikory – byłej więźniarki KL Ravensbrück.

JASIAK JÓZEF,

Więzień w Bielsku, w Mysłowicach, w KL Gross-Rosen, w KL Floseenbürg.

Urodzony 15.03.1904 r. w Zabłociu. powiat frysztacji, zamieszkały następnie w Czeskim Cieszynie i Strumieniu, syn Jana i Apolonii z d. Strenczek. Po ukończeniu szkoły ludowej w Szczucinie w powiecie dąbrowskim (Galicja) podjął w 1916 r. naukę w Państwowym Gimnazjum Polskim w Cieszynie,

27.06.1924 r. zdał egzamin dojrzałości upoważniający do podjęcia studiów wyższych - rozpoczętych w 1924 r. na Wydziale Filozoficznym i Filologicznym Uniwersytetu Poznańskiego w Poznaniu. Po ukończeniu studiów podjął praktykę nauczycielską w Gimnazjum Męskim Księży Salezjanów w Aleksandrowie Kujawskim i w Państwowym Gimnazjum im. Króla Jana Kazimierza w Kołomyi. Od 8.11.1934 r. po zdanym egzaminie kwalifikacyjnym, otrzymał dyplom nauczyciela szkół średnich. Zawód pełnoprawnego nauczyciela wykonywał w Publicznej Szkole Powszechnej Cieszynie – polonista (przedtem nauczyciel w szkołach średnich w Pszczynie i Czeskim Cieszynie). W okresie okupacji zaangażował się w działalność dla ruchu oporu - żołnierz konspiracyjnej organizacji Związek Walki Zbrojnej/AK, działał w wywiadzie siatki „Augusta". Aresztowany w Nysie 4.09.1944 r. za przynależność do ZWZ, przesłany do więzienia w Bielsku, a stamtąd do więzienia śledczego w Mysłowicach. Po zakończonym śledztwie przetransportowany do KL Gross-Rosen, KL Floseenbürg. Zginął **23.04.1945 r.**

Postscriptum. Przebywał w KL Floseenbürg ze współwięźniem Ferdynandem Michalczykiem.

Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji*, Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 62; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 82 wykazu); M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r. s. 353; S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 57; K. Ochman, *Pomnik ofiar hitleryzmu w Strumieniu*, 1997, s. 9-10.

JASIŃSKA WALERIA,

Więźniarka w Raciborzu.

Zamieszkała w Wiśle - właścicielka willi „Jasiniec". Aresztowana w okresie okupacji hitlerowskiej i przesłana do więzienia w Raciborzu. Nieznana jest przyczyna jej aresztowania oraz dalszy los.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 58.

JAWORSKA KRYSTYNA,

Zastrzelona przez gestapowca.

Urodzona 12.12.1922 r. w Lipowcu, zamieszkała w Hermanicach. Zastrzelona **9.11.1944 r.** przy okoliczności wyprowadzeniu z domu jej sąsiada Józefa Krysty. Prawdopodobnie widząc zajście jego aresztowania, chciała powiadomić o tym ojca Krysty - o zabraniu przez gestapo syna Józefa.

Nie znając jednak języka niemieckiego, nie zrozumiała okrzyków gestapowca nakazującego powrót do mieszkania. W tej sytuacji zdenerwowany gestapowiec wyciągnął pistolet i zastrzelił ją w odległości 5 metrów od domu, w którym mieszkała.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 52.

JAWORSKI JAN,

Więzień obozów jenieckich, zastrzelony przez hitlerowców.

Urodzony w 1920 r. w Kisielowie, adoptowany przez Jana i Teresę Kołków w Kisielowie. Od 1936 r. kształcił się w Podoficerskiej Szkole Piechoty dla Małoletnich w Nisku nad Sanem, którą ukończył w 1939 r. w stopniu kaprala. Brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. i dostał się do niemieckiej niewoli. W czasie transportu do Niemiec zbiegł w Czechowicach i wrócił do Kisielowa. Po krótkim pobycie w domu został aresztowany przez policję niemiecką i przekazany do obozu jenieckiego. W rok później ponownie uciekł z obozu i znowu powrócił do Kisielowa. Ukrywał się, planował ucieczkę na Zachód do polskiej armii. Po kilku dniach policja otoczyła dom i pod groźbą spalenia budynku oraz całego mienia Jaworski wyszedł z ukrycia. Podczas transportu do Cieszyna późnym wieczorem zbiegł i przez kilka dni ukrywał się w okolicach Kisielowa. Uciekając na Zachód został zatrzymany przez słowacką służbę graniczną i oddany władzom niemieckim, które przekazały go do obozu jenieckiego. Jesienią 1941 r. kolejny raz próbował ucieczki z obozu i podczas przechodzenia ogrodzenia obozu został zauważony przez strażnika, który zranił go w pierś. Po wyleczeniu, ponowna ucieczka udała się - ucieka po raz piąty z obozu i przybywa do Kisielowa. Szuka kontaktu z partyzantką w Brennej. Do spotkania miało dojść w Skoczowie, na spotkanie przyszli gestapowcy(zdrada) i aresztowali Jana. Został **zastrzelony** podczas transportu do Cieszyna - w lesie w Ogrodzonej.

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 20.

JAWORSKI RUDOLF, pseud. „Jędryśla", „Szramek".

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 10.11.1894 r. w Brennej, syn Józefa. Po zakończeniu nauki w szkole ludowej w Brennej, ukończył kurs upoważniający do prowadzenia działalności handlowej. W latach trzydziestych prowadził sklep spożywczy oraz gospodę „Konsum" w Brennej - Centrum. Należał do Spółki Autobusowej powstałej w 1932 r. w Brennej, która do 1939 r. obsługiwała linię Skoczów - Brenna.

Podczas okupacji hitlerowskiej nie przyjął Volkslisty, nadal prowadził swój sklep i gospodę – dostarczał partyzantom żywność. Aresztowany w 1943 r. i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Prawdopodobnie podczas ewakuacji więźniów z tego obozu, zginął **17.03.1945 r.** w miejscowości Harzungen w Niemczech.

Bibliografia: T.M.B. i G. „JODŁA", *Ludzie zasłużeni dla Brennej i Górek*, wyd. Brenna-Górki 1998 r., s. 37; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

JAZOWY LUDWIK,

Więzień w Strumieniu, w Bielsku.

Urodzony 30.04.1909 r., zamieszkały w Strumieniu. Aresztowany 12.12.1939 r. za polityczną działalność. Więziony w areszcie lokalnym w Strumieniu, a stamtąd przewieziony do więzienia w Bielsku. Odzyskał wolność 17.03.1940 r. - zwolniony do domu. W maju 1942 r. zagrożony ponownym aresztowaniem,

zbiegł do Generalnej Guberni, a stamtąd wyjechał na roboty do Niemiec, powrócił do Strumienia po zakończeniu wojny.
Bibliografia: Zbiory dokumentów K. Wójtowicza.

JELEŃ HENRYK,

Więzień w Pszczynie, w Nieborowicach, w Sośnicy, w Toruniu, przymusowe roboty.
Urodzony w 1885 r. w Karwinie – Zaolzie. Po ukończeniu szkoły ludowej w Karwinie, uczył się zawodu ślusarza i zamieszkał w Cierlicku. Podczas pierwszej wojny światowej zmobilizowany do armii austriackiej i wysłany na front wschodni, gdzie dostał się do niewoli rosyjskiej, w której przebywał w latach 1915-1918. Po powrocie z niewoli, osiadł w Cieszynie i podjął pracę w Ochotniczej Służbie Żandarmerii Krajowej - włączając się w działalność na rzecz przyłączenia Śląska do Polski. Był członkiem Macierzy Szkolnej, należał do Polskiej Organizacji Wojskowej. W okresie powstań śląskich i plebiscytu uczestniczył w działalności porządkowo-wywiadowczej na terenie Mysłowic, Świętochłowic, Bytomia i Katowic. Brał też udział w III Powstaniu Śląskim. W okresie międzywojennym był członkiem Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół", Organizacji Społeczno Wychowawczej „Strzelca", Związku Powstańców Śląskich i Związku Obrońców Śląska. W 1922 r. został polskim komendantem policji w Goczałkowicach, od 1932 do września 1939 r. komendantem policji w Bieruniu Starym. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r., a po szczęśliwym powrocie do domu, niemal natychmiast aresztowany i do 24.12.1941 r. więziony w Pszczynie, Nieborowicach, Sośnicy i Toruniu, a następnie wysłany przez Arbeitsamt na przymusowe roboty. Po zakończeniu wojny w 1945 r., w związku z przedwojenną pracą w policji, pozbawiony prawa do emerytury – utrzymywał się z prowadzenia małego gospodarstwa, pracował też jako magazynier w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w Rydułtowicach. Zmarł 22.8.1982 r.
Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 3., wyd. 1998 r., s. 106.

JĘDRZEJCZYK FRANCISZEK,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen nr 7035.
Urodzony 2.09.1900 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości, syn Józefa i Anny z d. Cieślar. Nauczyciel Szkoły Zawodowej w Ustroniu. Aresztowany latem 1940 r. i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Mauthausen, tam zarejestrowany jako więzień nr 7035. Zginął **w 1940 r**.
Bibliografia: *Kronika Beskidzka* – lista ofiar mieszkańców Podbeskidzia.

JĘDRZEJCZYK FRANCISZEK,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen.

Urodzony 2.09.1900 r. w Ustroniu (50) i zamieszkały w Ustroniu (38); technik - instruktor rolny. Aresztowany i więziony krótko w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Mauthausen. Zginął **1.11.1940 r.**
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 53; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (121).

JOŃCZY WŁADYSŁAW,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 149310.

Urodzony 31.03.1910 r. w Wiśle (689) i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany 6.01.1943 r. gdyż zaproponowano mu, aby się dobrowolnie zgłosił do jednostki zmilitaryzowanej „Todt”[57]. Ponieważ nie wykonał tego polecenia, po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przewieziony został do KL Auschwitz. Dnia 9.09.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 149310. Odzyskał wolność 17.09.1943 r. – zwolniony z obozu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 393; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 46.

JURASZEK FRANCISZEK,

Zginął jako partyzant.

Urodzony w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu – partyzant, poległ w walce z hitlerowcami na górze Baraniej. Nieznane są data i okoliczności jego śmierci.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (024).

JURASZEK KAZIMIERZ,

Więzień w Linzu, w KL Flossenbürgu.

Urodzony 18.04.1911 r. w miejscowości Cielec, powiat bielski, syn Michała i Anny. W okresie międzywojennym mieszkał w Skoczowie i pracował jako ślusarz na terenie Skoczowa. W okresie okupacji hitlerowskiej wywieziony na roboty przymusowe do Niemiec, pracował w Linzu w Austrii. Aresztowany przez policję 18.04.1945 r. w miejscu pracy - z nieznanych powodów, początkowo więziony w lokalnym więzieniu w Linzu, a następnie przewieziony do KL Flossenbürgu. Zginął w tym obozie **23.04.1944 r.**

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 21.

JUROSZEK MICHAŁ,

Partyzant.

Urodzony w Koniakowie (2) i zamieszkały w tej miejscowości. Od początku okupacji hitlerowskiej, tj. od 1939 r. do 1945 r. zaangażowany w ruchu oporu. Przy wielkiej obławie na partyzantów 10-11.04.1945 r. uniknął aresztowania (uciekł), lecz zdążył jeszcze powiadomić inne osoby, którym groziło aresztowanie.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (069).

JUROSZEK MICHAŁ,

Więzień obozów jenieckich: Oflag IIB Arnswalde, Oflagu IIC Woldenbergu.

Urodzony 16.09.1904 r. w Istebnej, syn Pawła i Jadwigi z d. Juroszek. Po ukończeniu szkoły powszechnej, rozpoczął naukę w gimnazjum w Cieszynie, a

---

[57] **Organizacja Todt – OT**, utworzona w 1938 r. w nazistowskich Niemczech, mająca za zadanie budowę obiektów wojskowych. Tworzyły ją zarówno prywatne firmy budowlane jak i przedsiębiorstwa państwowe. Organizacja ta zatrudniała początkowo Niemców niezdolnych do służby wojskowej oraz przedpoborowych, którzy podlegali obowiązkowi pracy w organizacji. W latach drugiej wojny światowej zatrudniano przymusowo także robotników i inżynierów z krajów okupowanych (info. na podstawie Wikipedii).

w 1923 r. ukończył Gimnazjum im. A. Asnyka w Białej. Po odbyciu kursu metodyczno-pedagogicznego w Poznaniu, pracował jako nauczyciel w województwie poznańskim, później na Śląsku Cieszyńskim w: Strumieniu, Międzyrzeczu Górnym, Kończycach Małych i Lipowcu.

Po odbytej służbie w Szkole Podchorążych Piechoty w Krakowie, pracował na Wołyniu. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r., jako oficer prowiantowy 3 Baonu 50. Pułku Piechoty 27. DP pod dow. Gen. Drapelli. Dostał się do niewoli niemieckiej 3.09.1939 r. w okolicach miejscowości Brzozy k/Bydgoszczy i okupację spędził w Oflagu IIB Arnswalde i Oflagu IIC Woldenbergu.

Po wojnie, od 1945r. do 1947r. pełnił obowiązki kierownika szkoły w Istebnej, a od 1947r. w Koniakowie - pełnił jednocześnie funkcję przewodniczącego Gromadzkiej Rady Narodowej, a także prezesa Gminnej Spółdzielni Samopomoc Chłopska. W 1962 r. ukończył zaocznie wyższe studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Na emeryturę przeszedł w 1966 r. Zmarł 5.06.1976 r.

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 2, wyd. 1995 r., s. 79.

JURENKA ADELAJDA,

Więźniarka w Cieszynie, w Katowicach.

Urodzona 17.01.1907 r. w Ustroniu i zamieszkała w tej miejscowości, krawcowa. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowana w ruchu oporu. Aresztowana 24.12.1943 r. wspólnie z Pawełką Drozd i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowana do więzienia w Katowicach, gdzie zginęła **8.11.1944 r.** – przez ścięcie gilotyną.

Bibliografia: *Więzienia hitlerowskie na Śląsku, w Zagłębiu Dąbrowskim i w Częstochowie 1935-1945*, Śląski Instytut Wydawniczy, Katowice 1983 r., s. 43; J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 53; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (122).

JUROSZEK ANTONI,

Rozstrzelany w egzekucji zbiorowej.

Urodzony 3.07.1893 r. w Istebnej (444) i zamieszkały w tej miejscowości (wójt). Aresztowany przez gestapo 11.04.1945 r. z trzema synami i więziony przez dwa dni w lokalnym więzieniu w Jabłonkowie. Rozstrzelany **13.04.1945 r.** na żydowskim cmentarzu w Jabłonkowie razem z innymi 38 osobami z Istebnej, Jaworzynki i Koniakowa. Po wojnie - po ekshumacji, pochowany 5.05.1945 r. w uroczystym pogrzebie we wspólnej mogile w Istebnej.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (025).

JUROSZEK ANTONI,

Więzień w Cieszynie.

Urodzony 5.11.1920 r. w Istebnej i tam zamieszkały, brat ks. Juroszka, syn wójta Antoniego Juroszka. Na początku okupacji hitlerowskiej wywłaszczony i wysiedlony ze swojego domu – wraz z całą dziesięcioosobową rodziną. Niemal pod koniec okupacji aresztowany i uwięziony w Cieszynie od 11.04.1945 r. – do wyzwolenia przez Armię Czerwoną.

Postscriptum: Ojca i dwóch braci rozstrzelali hitlerowcy w Jabłonkowie.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (036; 039).

JUROSZEK JAN,

Rozstrzelany w egzekucji zbiorowej.

Urodzony 20.06.1922 r. w Istebnej (444) i zamieszkały w tej miejscowości, syn Antoniego i Marii z d. Marekwica, brat Stanisława. Aresztowany 11.04.1945 r. z ojcem i braćmi , więziony przez dwa dni w lokalnym więzieniu w Jabłonkowie. Rozstrzelany **13.04.1945 r.** na żydowskim cmentarzu w Jabłonkowie razem z innymi 38 osobami z Istebnej, Jaworzynki i Koniakowa. Po wojnie, po ekshumacji, pochowany 5.05.1945 r. w uroczystym pogrzebie we wspólnej mogile w Istebnej.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (025).

JUROSZEK JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen.

Urodzony w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości, syn Antoniego. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Mauthausen. Odzyskał wolność – wrócił do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (036).

JUROSZEK JAN,

Więzień w Cieszynie, w Raciborzu, w Bytomiu, w Katowicach.

Urodzony 13.05.1890 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, następnie przetransportowany do więzienia w Raciborzu, Bytomiu, Katowicach. Przeżył hitlerowskie zniewolenie, wrócił do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (036).

JUROSZEK JERZY ks. prof.,

Prześladowany przez hitlerowców.

Urodzony w Istebnej i w tej miejscowości spędził większość swojego życia. Po studiach teologicznych – ksiądz, prałat. Długoletni katecheta Polskiego Gimnazjum Orłowskiego. Wypędzony z Orłowej, mieszkał od 1939 r. w Istebnej - był pod ścisłą kontrolą, prześladowany przez hitlerowców aż do końca okupacji.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (039).

JUROSZEK JÓZEF,

Zginął w egzekucji zbiorowej.

Urodzony w Koniakowie (4) i zamieszkały w tej miejscowości, robotnik leśny. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany 11.04.1945 r. przy wielkiej (ostatniej) obławie zorganizowanej przez hitlerowców na konspiratorów z Istebnej, Jaworzynki i Koniakowa. Więziony w Jabłonkowie do 13.04.1945 r., a stamtąd przewieziony do Cieszyna. Tam zginął w egzekucji zbiorowej **14.04.1945 r.** - po rozstrzelaniu w dniu poprzednim 12 osób w Jabłonkowie.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (066).

JUROSZEK MARIA,
Więźniarka Polenlagru we Frysztacie, w Czechowicach.
Urodzona 10.08.1908 r. w Istebnej i zamieszkała w tej miejscowości. Aresztowana 27.09.1943 r.i przetransportowana do niemieckiego obozu dla Polaków - Polenlager nr 40 we Frysztacie, a następnie Polenlager nr 63 Tschehowitz (Czechowice). Przeżyła hitlerowskie zniewolenie – wróciła do domu.
Postscriptum: Utraciła męża Antoniego oraz synów Jana i Stanisława w egzekucji 13.04.1945 r. w Jabłonkowie.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (036).

JUROSZEK MARIA z d. LEGIERSKA
Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück nr 34489.

Urodzona w 1925 r. Istebnej i zamieszkała w tej miejscowości. Aresztowana, krótko więziona w więzieniu w Cieszynie, skąd przetransportowana została do KL Ravensbrück, zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 34489. Przeżyła hitlerowskie zniewolenie – wróciła do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (036).

JUROSZEK MARIA,
Więźniarka w Cieszynie, w Mysłowicach.
Urodzona w Istebnej i zamieszkała w tej miejscowości. Aresztowana, krótko uwięziona w Cieszynie, skąd przesłana została do więzienia śledczego w Mysłowicach. Odzyskała wolność – wróciła do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (036).

JUROSZEK MICHAŁ,
Więzień w Cieszynie i inne miejsca uwięzienia.
Urodzony w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości, nauczyciel. Ukończył Seminarium Nauczycielskie w Cieszynie Bobrku (zdał maturę w 1927 r.). Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego – nieznana nazwa miejsca uwięzienia. Odzyskał wolność – wrócił do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (036).

JUROSZEK STANISŁAW,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 149340, w Polenlager nr 63 Tschehowitz.
Urodzony 20.06.1923 r. w Istebnej (444) i tam zamieszkały, syn Antoniego i Marii z d. Marekwica, brat Jana; student. Aresztowany 4.08.1943 r. i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przesłany jako zakładnik do KL Auschwitz, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 149340. Od 17.09.1943 r. zwolniony z obozu, ale przekazany do niemieckiego obozu dla Polaków - Polenlager nr 63 Tschehowitz (Czechowice), skąd **13.04.1945 r.** przewieziony do Jabłonkowa i tego samego dnia rozstrzelany w egzekucji

publicznej-zbiorowej razem z innymi 38 osobami z Istebnej, Jaworzynki i Koniakowa. Po wojnie, po ekshumacji, pochowany 5.05.1945 r. w uroczystym pogrzebie we wspólnej mogile w Istebnej.
Bibliografia: Informacja - Teresa Łupieżowiec z d. Juroszek; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (025).

KABIESZ ANDRZEJ,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony 13.12.1887 r. w Pogwizdowie, zamieszkały w Kaczycach Górnych, syn Wincentego i Magdaleny z d. Żebrok. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **1.10.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 33964/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 14:30, określenie przyczyny zgonu to: „Herzmuskelschwäche bei Fleckfieber“ (niewydolność mięśnia sercowego przy tyfusie plamistym).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1132: APMA-B *Księga zgonów,* t. 23, s. 926.

KABIESZ BENEDYKT,
Więzień w Cieszynie.
Urodzony 18.11.1918 r. w Kaczycach, zamieszkały w Rychwałdzie, powiat karwiński – Zaolzie. Przed wybuchem wojny pracował jako nauczyciel w Rychwałdzie. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany 21.12.1941 r. i uwięziony w więzieniu w Cieszynie. Tam zginął **20.03.1942 r.** – powieszony w egzekucji zbiorowej-publicznej.
Bibliografia: S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945,* s. 161; *Ofiary Okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 173; Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 63; Informacja rodziny – Benedykt Siekierka.

KACHEL FLORIAN,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 85337, w KL Flossenbürg.

Urodzony 4.05.1922 r. w Wiśle, zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 4.01.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 85337. 14.09.1944 r. przeniesiony do KL Flossenbürg. Nieznany jest dalszy los tego więźnia.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 242.

KACZMARZYK JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 171314, w KL Mauthausen-Gusen, podobozy Melk, Ebensee.

Urodzony 3.09.1926 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany w listopadzie 1943 r. za udzielanie informacji lokalnej partyzantce. Uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 23.12.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 171314, następnie przesłany do KL Mauthausen-Gusen, podobozy Melk, Ebensee. Przeżył i odzyskał wolność 5.05.1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 447; ankieta wypełniona 7.09.1970 r. osobiście przez Józefa Kaczmarzyka (sygn. Mat./8263, nr inw. 157154); archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (049).

KAJETANOWICZ KAJETAN,

Więzień w Skoczowie, w Bielsku, w KL Auschwitz nr 1230.

Urodzony 2.08.1886 r. w Radowicach na Bukowinie, syn Rafała i Antoniny. Szkołę średnią ukończył w miejscowości urodzenia, zaś średnią na wydziale rolnym w Czerniowcach. W czasie pierwszej wojny światowej służył jako porucznik w armii austriackiej. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości – jako kapitan służył w marynarce. Od 1923 r. przybył na Śląsk, zamieszkał w Drogomyślu, gmina Strumień, dyrektor Stada Ogierów w Drogomyślu. Aresztowany 20.06.1940 r. i więziony w więzieniu lokalnym w Skoczowie, później w więzieniu w Bielsku, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 26.06.1940 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 1230. Odzyskał wolność 3.07.1944 r. – zwolniony z obozu dzięki usilnym staraniom niemieckiemu zarządcy Stada Ogierów w Drogomyślu. Obawiając się ponownego aresztowania, ukrywał się w Bogusławicach w stadninie prowadzonej przez szwagra. Po wojnie, ponownie mianowany dyrektorem Stada Ogierów w Drogomyślu – aż do przejścia na emeryturę. Zmarł w 1963 r.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz*, Katowice 1998 r., s. 34; J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 2, wyd. 1995 r., s. 81; informacja przekazana korespondencyjnie dn. 11.04.2010 r. przez Stanisławę Bandyk.

KAJSTURA ADOLF,

Więzień w Gliwicach, w KL Auschwitz nr 172512, w KL Mauthausen nr 117880.

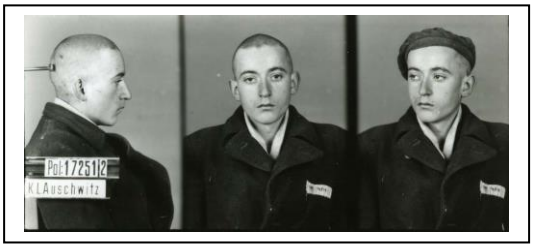

Urodzony 23.04.1926 r. w Zabłociu – Zaolzie, zamieszkały w Zbytkowie, gmina Strumień. Aresztowany 30.10.1943 r. w Gliwicach – za działalność polityczną. Do 15.01.1944 r. był więziony w Gliwicach, a stamtąd przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 21.01.1944 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako

więzień nr 172512. Następnie przeniesiony do KL Mauthausen i tam zarejestrowany jako nr 117880. Przeżył i odzyskał wolność 5.05.1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 451.

KAJSTURA GUSTAW,

Więzień w Cieszynie, w KL Gross-Rosen.

Urodzony 9.01.1923 r. w Drogomyślu, syn Jana i Józefy. Do września 1939 r. był na utrzymaniu rodziców. W listopadzie 1942 r. został wywieziony na przymusowe roboty do Niemiec i pracował u bauera koło Zgorzelca. W styczniu 1943 r. zbiegł z pracy i powrócił do domu w Drogomyślu. Aresztowany przez policję niemiecką 18.01.1943 r. za ucieczkę z miejsca pracy i osadzony w więzieniu w Cieszynie, a następnie wywieziony do KL Gross-Rosen. Zginął w tym obozie **29.041944 r.**

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 21; archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko.

KALETA PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, KL Dachau, KL Mauthausen.

Urodzony 4.01.1897 r. w Puńcowie k/Cieszyna. Szkołę ludową ukończył we wsi rodzinnej, szkołę średnią jako eksternista. W latach dwudziestych wstąpił do Polskiego Stronnictwa Ludowego „Piast", a w 1931 r. do Stronnictwa Ludowego. W okresie od1931 r. do 1939 r. był sekretarzem Zarządu Powiatowego SL w Cieszynie. W latach 1931-1937 został delegowany przez Zarząd Okręgowy SL w Krakowie na Górny Śląsk (pow. Pszczyna, Rybnik, Tarnowskie Góry i Lubliniec) w celu zorganizowania działalności SL. Wieloletni wydawca i redaktor „Głosu Ludu Śląskiego" (od 1930 „Śląskiej Gazety Ludowej"). W 1932 r. wydał stenogram rozprawy więźniów brzeskich - *Proces 11 więźniów brzeskich przed Sądem Okręgowym w Warszawie.* W latach 1933-1939 był łącznikiem pomiędzy przebywającym w Czechosłowacji Wincentym Witosem, a władzami SL. W okresie okupacji był działaczem ruchu konspiracyjnego na Śląsku. W kwietniu 1940 r. aresztowany i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Dachau, a stamtąd do KL Mauthausen, gdzie zginął **7.04.1940 r.**

Bibliografia: ZG PZKO *Pamiętamy,* Czeski Cieszyn 1986 r.; J. Golec i S. Bojda. *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej* , Tom. I, wyd. 1993 r., s. 138.

KALFAS TOMASZ ks.,

Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Dachau.

Urodzony 30.11.1913 r. w Cleveland Ohio USA, tam zamieszkały do 1923 r. Po studiach teologicznych, święcenia kapłańskie przyjął 25.06.1939 r. w Katowicach. Administrator parafii Lipowice, powiat cieszyński, później sprawował posługę duszpasterską w Grodźcu, gmina Jasienica, powiat bielski. Aresztowany 11.11.1943 r. przez gestapo z Grodźca, więziony dwa dni w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przewieziony do więzienia śledczego w Mysłowicach, gdzie przebywał do 24.12.1943 r. Następnie przesłany do KL

Dachau, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 66711. Odzyskał wolność 13.04.1944 r. – zwolniony z obozu. Od 1957 r. proboszcz w Goleszowie.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko, T 13, cz. 24 (163).

KALISZ WAWRZYNIEC,
Zastrzelony przez hitlerowców.
Zamieszkały w Wiśle (1001), od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Pracował na poczcie przy okienku, więc jako łącznik grupy partyzanckiej „Barania Góra" - wykorzystał tę okoliczność do penetrowania poczty okupanta. Pomagał rodakom, a zwłaszcza tym Polakom, których członkowie rodziny byli ewakuowani lub wywiezieni na roboty przymusowe. Niemcy dowiedzieli się o jego powiązaniach z partyzantami. Aresztowany przez gestapo, w czasie przesłuchań był nieludzko bity i maltretowany. W dniu **11.03.1945 r.** gestapowcy zawieźli go do lasu w Gościejowie i chociaż słaniał się na nogach, musiał wykopać sobie grób, a potem został **rozstrzelany.**
Postscriptum: Według innej relacji, zamordowany w styczniu 1945 r. w Malince przez Charnotę - hitlerowskiego fanatyka. Podobno Kalisza przywiązano do świerka, wyłupiono oczy, ucięto język, połamano kości rąk i nóg. Zaraz po wojnie Józef Lorek z Malinki ekshumował zabitego i pochował na cmentarzu ewangelickim. Kiedy go wykopano, miał złamaną rękę i szczękę, co wskazywałoby, że był torturowany przed rozstrzelaniem.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 37; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (058).

KAŁUŻA FRANCISZEK MATEUSZ ks.,
Więzień w Cieszynie, w KL Sachsenhausen, w KL Dachau nr 22748.
Urodzony 18.09.1877 r. w Kowalach na Śląsku Cieszyńskim, gimnazjum ukończył w Bielsku, zaś studia teologiczne w Widnawie na Śląsku Opawskim (Czechy) – ksiądz katolicki. Święcenia kapłańskie otrzymał 22.07.1903 r. we Wrocławiu. Pracę duszpasterską rozpoczął w 1910 r. jako wikary w Łazach k/Orłowej - Zaolzie, a w latach 1908-1921 pełnił godność kanclerza i radcy generalnego wikariatu w Cieszynie. Działał w Towarzystwie Opieki nad Kształcącą się Młodzieżą Katolicką im. bł. Melchiora Grodzieckiego. Angażował się w sprawy narodowościowe w Związku Śląskich Katolików i w Macierzy Szkolnej Księstwa Cieszyńskiego. 25.09.1921 r. wstąpił jako ksiądz diecezjalny do Prowincji Polskiej Towarzystwa Jezusowego. Po odbyciu nowicjatu w Starej Wsi k/Brzozowa i w latach 1922-1923 trzeciej probacji w Czechowicach , powierzono mu obowiązki prefekta w Stanisławowie, w latach 1925-1926 obowiązki wice superiora i dyrektora szkoły Sióstr Benedyktynek w Staniątkach. Od 1926-1928 był superiorem rezydencji św. Barbary w Krakowie, a w latach 1929-1930 w Bukareszcie. Od 1930-1933 pełnił obowiązki superiora św. Piotra i Pawła we Lwowie, a następnie w okresie 1933-1938 superiora i proboszcza parafii Matki Boskiej Różańcowej w Rudzie Śląskiej. Za całokształt pracy na polu społecznym prezydent Rzeczypospolitej przyznał mu w 1938 roku Złoty Krzyż Zasługi. Z chwilą przyłączenia Zaolzia do Polski, 8.12.1938 objął

obowiązki przełożonego i administratora parafii Serca Pana Jezusa w Czeskim Cieszynie, gdzie zastała go druga wojna światowa. Aresztowany 3.11.1939 r. przez gestapo i przetrzymywany w więzieniu w Cieszynie. W kwietniu 1940 r. został przewieziony do KL Sachsenhausen, a 14.12.1940 r. przeniesiony do KL Dachau i zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 22748. Zginął w tym obozie **19.01.1941 r.** (w 64 roku życia).

Bibliografia: J. Domagała, *Ci, którzy przeszli przez Dachau* (Duchowni w Dachau), wyd. PAX Warszawa 1957 r., s. 130; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych*, Warszawa 1995 r., s. 370; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 88 wykazu); S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 57; informacja członka rodziny - Władysława Szweda; informacja – ks. Zbigniew Tomanek; Marcin Gabryś - Biblioteka i Archiwum im. B. R. Tschammera w Cieszynie.

KAŁUŻA KAROL ks.,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau nr 21960, w KL Gusen.

Urodzony 21.10.1899 r. w Katowicach-Załężu, syn Jana i Bronisławy. Ukończył gimnazjum w Katowicach, a maturę zdał w polskim gimnazjum w Bytomiu. W okresie powstań śląskich czynny działacz plebiscytowy. W 1925 r. przeniósł się do Krakowa i podjął studia teologiczne w tamtejszym seminarium duchownym, które ukończył w 1929 r. Po otrzymaniu święceń kapłańskich był wikarym w Nowej Wsi, następnie w sprawował posługę duszpasterską w Chorzowie oraz Mikołowie jako katecheta gimnazjalny. W tym czasie działał też m.in. jako prezes Koła Przyjaciół Harcerstwa. W 1938 r. został mianowany proboszczem w Skoczowie. Od rozpoczęcia się okupacji hitlerowskiej, renegaci skoczowscy zażądali od niego wywieszenia flagi niemieckiej na kościele. Po odmowie takiej prohitlerowskiej manifestacji, znalazł się na liście jako wróg III Rzeszy - sporządzonej przez skoczowskich Niemców i renegatów. Aresztowany 24.05.1940 r. i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Dachau, stamtąd 5.08.1940 r. przesłany do KL Gusen. Następnie, 8.12.1940 r. ponownie przeniesiony do KL Dachau, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 21960. Zginął w tym obozie **9.11.1943 r.**

Bibliografia: J. Domagała, *Ci, którzy przeszli przez Dachau* (Duchowni w Dachau), wyd. PAX Warszawa 1957 r., s. 130; J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 21.

KAŁWIA HELENA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzona 8.09.1916 r. w Cieszynie i zamieszkała w tej miejscowości. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **25.09.1942 r.**

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1159.

KAMIENIORZ ZUZANNA,

Zginął – nieznane okoliczności śmierci.

Urodzona w 1916 r. w Wiśle (356) i zamieszkała w tej miejscowości. Aresztowana 26.01.1945 r. i odstawiona do siedziby gestapo mieszczącej się w wilii „Idylla”, gdzie podczas przesłuchiwania tak ją zmaltretowano, że nie mogła

stać o własnych siłach. Następnego dnia, tj. **27.01.1945 r.** zawieziono ją na cmentarz (nie potrafiła iść) i pod murem rozstrzelano.
Postscriptum: Kiedy 26.01.1945 r. rodzina ochłonęła po tych przeżyciach, Zuzanna Kamieniorz udała się do szkoły w Malince, aby zatelefonować po lekarza do rannej siostry Anny Śliwka. W szkole byli Niemcy i usłyszeli, jak służba mówiła do kierownika Pustówki, że przyszła kobieta z tego domu, co wczoraj spalono. Niemcy aresztowali Zuzannę Kamieniorz i odstawili do gestapo w „Idylli". Następnego dnia, **27.01.1945 r.** rozstrzelali na cmentarzu pod murem. Gestapowcy wezwali grabarza Andrzeja Pilcha i kazali ją całkowicie rozebrać i dopiero pochować. Grabarz rozpoznał ją - była koleżanką jego żony i odpowiedział gestapowcom: „zróbcie ze mną, co chcecie, ale rozebrać ją całkowicie nie potrafię". Zdjęli więc z niej tylko wierzchnie okrycie (palto) i tak ją grabarz pochował.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 36; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (057).

KAMIEŃSKA A.,
Zastrzelona przez hitlerowców.
Urodzona w 1917 r. w Wiśle Malince i zamieszkała w tej miejscowości, siostra Józefa. **Rozstrzelana** przez hitlerowskich oprawców z nieznanych powodów na cmentarzu w Wiśle.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (058).

KAMIEŃSKI JÓZEF,
Zastrzelony przez hitlerowców.
Urodzony w Wiśle Malince i tam zamieszkały, robotnik leśny. **Zastrzelony** z nieznanych powodów przez hitlerowców w Malince w 1944 r.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (058).

KANTOR FRANCISZEK,
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Neuengamme.
Urodzony 3.03.1889 r. w Cieszynie i tam zamieszkały, później mieszkaniec Lesznej Górnej; hutnik. Aresztowany 13.06.1940 r. i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Dachau, dalej do KL Neuengamme. Zginął w tym ostatnim obozie **27.04.1941 r.**
Bibliografia: S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 101; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (176).

KANTOR FRANCISZEK,
Więzień w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.
Urodzony 14.05.1914 r. w Lesznej Górnej i zamieszkały w tej miejscowości, hutnik. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego gdzie **zginął** – nieznana jest nazwa miejsca uwięzienia oraz data i okoliczności śmierci.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (177).

KANTOR PAWEŁ,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 17.05.1914 r. w Lesznej Górnej i zamieszkały w tej miejscowości, hutnik. Aresztowany, uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **29.03.1943 r.**

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (176); w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

KANTOR STANISŁAW,

Więzień w Cieszynie, KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony w 1915 r., nauczyciel Publicznej Szkoły Powszechnej w Istebnej i Koniakowie. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany został do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął w lutym **1943 r**.

Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 64; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r., s. 374; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 89 wykazu); w zachowanych dokumentach KL Auschwitz oraz KL Mauthausen-Gusen nie figuruje.

KARAS ANNA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Oranienburg.

Urodzona w 1903 r. zamieszkała w Lesznej Górnej, robotnica. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowana do KL Oranienburg, gdzie **zginęła -** nieznane są okoliczności i data jej śmierci.

Bibliografia: S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 104.

KARETA ANTONI,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 2.01.1918 r. w powiecie cieszyńskim, syn Jana i Teresy z d. Kuboszek, brat Emila, zamieszkały w Cieszynie. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **2.06.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 23409/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 17:34, określenie przyczyny zgonu to: „plötzlicher Herztod“ (nagły zawał serca).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 682; APMA-B *Księga zgonów,* t. 16, s. 895.

KARKOSZKA JÓZEFA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-590.

Urodzona 4.03.1904 r. w Andrychowie, powiat wadowicki, córka Marcina i Katarzyny z d. Radkowska, zamieszkała w Skoczowie. Aresztowana i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowana do KL Auschwitz. Zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka „wychowawcza” nr E-590. Zginęła **29.12.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 36948/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarła o godz. 9:00, określenie przyczyny zgonu to: „Darmkatarrh bei Herzschwäche“ (nieżyt/katar jelit przy niewydolności serca).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1073; APMA-B *Księga zgonów,* t. 25, s. 930.

KASINSKI TEOFIL,
Więzień w KL Auschwitz nr 95790.
Urodzony 6.09.1923 r. w Zebrzydowicach, syn Teofila i Zofii, zamieszkały w Limanowej, powiat nowosądecki. Aresztowany i w transporcie zbiorowym z więzień w Tarnowie oraz Krakowie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 28.01.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 95790. Zginął w tym obozie **7.08.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 26407/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 19:00, określenie przyczyny zgonu to: „Darmkatarrh bei Lungentuberkulose" (nieżyt/katar jelit przy gruźlicy płuc).
Bibliografia: APMA-B *Księga zgonów,* t. 18, s. 897.

KASPRZYCA FRANCISZEK,
Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Auschwitz.
Urodzony 8.02.1900 r. w Drogomyślu, gmina Strumień; kupiec w Karwinie. Pierwszy raz aresztowany 15.04.1940 r. i do 19.02.1941 r. uwięziony w Cieszynie. W sierpniu 1943 r. aresztowany powtórnie i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd w transporcie zbiorowym przewieziony do więzienia śledczego w Mysłowicach. Po śledztwie przesłany do KL Auschwitz, skazany na śmierć przez sąd doraźny - zginął **29.11.1943 r.**
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko (070-080); S. Zahradnik, Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945, s. 81; *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 99.

KASPRZYCA FRANCISZKA,
Więźniarka w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Auschwitz nr 61414.
Urodzona 4.06.1902 r. w Żandowicach, powiat Wielkie Strzelce, zamieszkała do 1938 r. w Drogomyślu, gmina Strumień. Aresztowana 10.08.1943 r. wraz z mężem podczas obławy i krótko uwięziona w Cieszynie, a stamtąd w transporcie zbiorowym przewieziona do więzienia śledczego w Mysłowicach. Po zakończonym śledztwie przesłana do KL Auschwitz. Dnia 9.09.1943 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 61414. Zginęła w tym obozie **17.04.1944 r.**
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko (080).

KASPRZYCA JÓZEF,
Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Auschwitz.
Urodzony w 1922 r. w Drogomyślu, gmina Strumień i zamieszkały w tej miejscowości, syn Franciszka i Franciszki. Aresztowany z rodzicami 10.08.1943 r. i krótko więziony w Cieszynie, a stamtąd w transporcie zbiorowym przewieziony do więzienia śledczego w Mysłowicach. Po zakończonym śledztwie przeniesiony do KL Auschwitz i tam przetrwał do ostatnich dni funkcjonowania obozu. Następnie 18.01.1945 r. uczestniczył w marszu ewakuacyjnym z Oświęcimia do Wodzisławia Śląskiego i dalej koleją na zachód. W dogodnych okolicznościach udało mu się zbiec– przedostał się do Legionów Polskich w Anglii.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko (082); w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

KASZA EMILIA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 45147.

Urodzona 15.11.1922 r. w Roztropicach, gmina Jasienica, córka Joanny, zamieszkała w miejscowości Kowale. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowana do KL Auschwitz. Dnia 17.05.1943 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 45147. Zginęła **20.12.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 35323/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarła o godz. 12:55, określenie przyczyny zgonu to: „Darmkatarrh bei Grippe" (nieżyt/katar jelit przy grypie).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 555; APMA-B *Księga zgonów,* t. 24, s. 817.

KASZPER ALOJZY JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 1223.

Urodzony 16.05.1914 r. w Błędowicach Dolnych – Zaolzie, następnie zamieszkały w Ustroniu (48); urzędnik. W okresie międzywojennym pracował w Spółce Górniczo-Hutniczej na Górnym Śląsku. Zmobilizowany, brał udział (jako oficer) w kampanii wrześniowej 1939 r. Dzięki szczęśliwym okolicznościom uniknął niewoli i internowania w obozie jenieckim. Powrócił do rodziców w Ustroniu i natychmiast zaangażował się w ruchu oporu, nawiązując kontakt z członkami organizacji konspiracyjnej ZWZ. Aresztowany 21.04.1940 r. i krótko uwięziony w Cieszynie, skąd przetransportowany do KL Auschwitz, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 1223. Zginął w tym obozie **21.03.1941 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 53; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (122).

KASZPER JERZY,

Więzień w Bielsku, w KL Oranienburg-Sachsenhausen, w KL Dachau nr 15865.

Urodzony 15.04.1875 r. w Grodziszczu na Śląsku Cieszyńskim. W Cieszynie ukończył szkołę wydziałową i Seminarium Nauczycielskie, natomiast pracę nauczyciela rozpoczął w Rychwałdzie. Od września 1901 r. do marca 1920 r. kierownik polskiej Szkoły Ludowej w Michałkowicach pod Ostrawą. Tam też, w środowisku polskich górników, rozwinął żywą działalność narodową i kulturalno-oświatową, za którą został w styczniu aresztowany i internowany na Morawach, a później z rodziną wypędzony z Michałkowic. We wrześniu 1920 r. podjął pracę jako nauczyciel w szkole w Jaworzu Dolnym. Do 30.09.1933 r., tj.

do przejścia na emeryturę, był kierownikiem tej szkoły. W nowym środowisku rozwinął społeczną pracę kulturalno-oświatową, organizując Koło Macierzy Szkolnej, teatralny zespół amatorski, chór, orkiestrę. Był miłośnikiem folkloru cieszyńskiego i jego wielkim popularyzatorem. Działacz Związku Nauczycielstwa Polskiego i jego pierwszy prezes na powiat bielski. Aresztowany już na początku okupacji hitlerowskiej, tj. 4.09.1939 r. i zatrzymany jako zakładnik, a po wypuszczony na wolność, powtórne aresztowanie nastąpiło w październiku. Po raz trzeci aresztowany 15.12.1939 r. i osadzony w więzieniu w Bielsku, skąd 2.04.1940 r. przewieziony do KL Oranienburg-Sachsenhausen, a stamtąd do KL Dachau. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 15865. Zginął w tym obozie **4.10.1940 r.**

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 2, wyd. 1995 r., s. 87; ks. E. Chart, *Spis pomordowanych Polaków w obozie koncentracyjnym w Dachau,* Wyd. Słowo Polskie, s. 108.

KATZ FRIDA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzona 24.05.1886 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **24.05.1944 r.**

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 53.

KATZ SALLI,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzona 24.09.1913 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **24.05.1944 r.**

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 54; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

KAWIK MARIA,

Więźniarka w Brennej,

Urodzona 19.11.1900 r. w Brennej, córka Jana i Zuzanny z d. Heller; działaczka społeczna. Ukończyła szkołę ludową, a na dalsze kształcenie się nie mogła sobie pozwolić ze względu na trudne warunki materialne rodziny. W 1919 r. wstąpiła do miejscowego Stowarzyszenia Młodzieży Katolickiej, stając się jego aktywną działaczką - działała w Kole Polek. W czasie kampanii wrześniowej udzielała pomocy polskim żołnierzom z rozbitych oddziałów. Od początku 1940 r. należała do organizacji konspiracyjnej, której była współorganizatorką. O działalności w ruchu oporu pisze w swoim pamiętniku - obejmującym okres od końca sierpnia 1939 r. do wyzwolenia Brennej, tj. do 6.04.1945 r. Była łączniczką oddziału partyzanckiego, zorganizowanego w 1942 r. przez jej braci Karola i Stanisława Hellerów. Aresztowana 16.06.1944 r. za udział w ruchu oporu, po brawurowej ucieczce z posterunku policji w Brennej, dołączyła do oddziału partyzanckiego. Przebywając w bunkrach, pisała okolicznościowe wiersze o treści patriotycznej. Po wojnie wstąpiła do Związku Uczestników Walki Zbrojnej o Niepodległość i Demokrację, a następnie do Koła ZBoWiD w Brennej, pełniąc przez szereg lat funkcję skarbnika. Z ramienia ZSL w latach

1948 - 1964 była radną GRN. Pracowała także społecznie w Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”. Odznaczona m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Zmarła 4.03.1978 r.
Bibliografia: T.M.B. i G. „JODŁA”, *Ludzie zasłużeni dla Brennej i Górek,* wyd. Brenna-Górki 1998 r., s. 37.

KAWULOK JAN,
Więzień w Cieszynie, w Katowicach.
Urodzony w 1909 r. w Istebnej, mieszkaniec w tej miejscowości; rolnik. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia w Katowicach, gdzie zginął **7.08.1944 r.** - przez ścięcie gilotyną.
Postscriptum: Zginął w jednym dniu z Janem Kuźmą z Jaworzynki, ur. w 1910 r.
Bibliografia: *Więzienia hitlerowskie na Śląsku, w Zagłębiu Dąbrowskim i w Częstochowie 1935-1945*, Śląski Instytut Wydawniczy, Katowice 1983 r., s. 42; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (022; 059);

KAWULOK JAN,
Więzień w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.
Urodzony w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego – nieznana nazwa miejsca uwięzienia. Odzyskał wolność – wrócił do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (039).

KAWULOK JÓZEF,
Więzień w Cieszynie, w Bielsku.
Urodzony w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie i Bielsku. Odzyskał wolność – wrócił do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (047).

KAWULOK KAROL,
Wysłany na roboty przymusowe, potem więziony.
Urodzony 23.10.1911 r. w Lesznej Dolnej, zamieszkały w Lesznej Górnej (23); hutnik. Od 23.05.1940 r. wysłany na przymusowe roboty do Niemiec - w Hallendorfie. Tam 1.08.1941 r. aresztowany przez gestapo i uwięziony – nieznane miejsce uwięzienia. Zginął **17.09.1941 r.** – nieznane są okoliczności jego śmierci.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (177).

KAWULOK MICHAŁ,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz, w KL Oranienburg.
Urodzony 1.09.1924 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz, KL Oranienburg. Przeżył i odzyskał wolność – wrócił do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (047).

KAWULOK RUDOLF,
Więzień w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.

Urodzony w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości; malarz mieszkaniowy. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu - partyzant. Aresztowany i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego – nieznana nazwa miejsca uwięzienia. Odzyskał wolność – wrócił do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (039).

KAWULOK WILHELM,
Zginął w egzekucji zbiorowej.
Urodzony 11.04.1912 r. w Ustroniu (21) i zamieszkały w tej miejscowości. Rozstrzelany przez hitlerowców **9.11.1044 r.** w egzekucji zbiorowej w Ustroniu – zginął wraz z 35 innymi mieszkańcami Ustronia i okolicy.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (122).

KAZIMIERSKA ANNA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück.
Mieszkanka Cieszyna. Aresztowana (nieznany powód) i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowana do KL Ravensbrück. Nieznany jest dalszy jej los.
Bibliografia: Informacje Władysławy Sikora – byłej więźniarki KL Ravensbrück.

KEMPLER ILONA,
Więźniarka w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.
Urodzona 16.01.1928 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowana do więzienia lub obozu koncentracyjnego, gdzie **zginęła** – nieznana jest nazwa miejsca uwięzienia oraz data i okoliczności jej śmierci.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 54.

KEMPLER LIDIA,
Więźniarka w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.
Urodzona 29.02.1932 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowana do więzienia lub obozu koncentracyjnego, gdzie **zginęła** – nieznana jest nazwa miejsca uwięzienia, oraz data i okoliczności jej śmierci.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 54.

KEMPNY ERNEST,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 189218, w KL Sachsenhausen.

Urodzony 7.01.1921 r. w Wiśle i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany z powodów politycznych 13.06.1944 r. i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 21.06.1944 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 189218, następnie przeniesiony do KL Sachsenhausen. Odzyskał wolność 26.04.1945 r. – wyzwolony podczas marszu ewakuacyjnego więźniów z tego obozu w głąb Niemiec

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 476; ankieta wypełniona osobiście 28.07.1973 r. przez Ernesta Kempnego (sygn. Mat./9479, nr inw. 159612),

KENDZIOR ANDRZEJ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 149363.

Urodzony 22.07.1873 r. w Wiśle i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym z rejencji katowickiej przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 9.09.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 149363. Odzyskał wolność 17.09.1943 r. – zwolniony z obozu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 396.

KIEBEL KAROL - KOBARSKI,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Gusen.

Urodzony 30.12.1885 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości, brat Ferdynanda; nauczyciel. W okresie okupacji hitlerowskiej pomagał partyzantom. Aresztowany i krótko więziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Dachau i dalej do KL Gusen. Brak innych informacji o tym więźniu ponad to, że przeżył pobyt w obozie i wrócił do domu.

Bibliografia: Archiwum dr. n.. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (042).

KIEDROŃ GUSTAW,

Więzień obozu jenieckiego-sowieckiego.

Urodzony 10.08.1914 r. w Nieborach. W 1934 r. ukończył Seminarium Nauczycielskie w Cieszynie, ale nie mogąc otrzymać pracy na Zaolziu, przeniósł się do Polski i podjął pracę nauczyciela w Szkole Powszechnej w Wiśle, a później w Aleksandrowicach k/Bielska. W latach 1936-1937 pełnił służbę wojskową w Szkole Podchorążych Rezerwy w Lidzie - oficer rezerwy WP. Po 1938 r. otrzymał posadę nauczyciela w szkole podstawowej w miejscowości Tyra, powiat frysztacki – Zaolzie, gdzie również zamieszkał. Zmobilizowany 17.08.1939 r., brał udział w kampanii wrześniowej. Dostał się do sowieckiej niewoli (kilkakrotnie pisał do rodziny z Wilna i z Tallina). Zginął **26.01.1942 r.** - prawdopodobnie w Tallinie.

Bibliografia: Mečislav Borák**,** *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 119; S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 188; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele podczas II wojny światowej,* Warszawa 1995 r. s. 385.

KIRSCH HERBERT,

Więzień w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.

Urodzony 12.05.1928 r. w Cieszynie, zamieszkały w Czeskim Cieszynie. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego, gdzie zginął – nieznana jest nazwa miejsca uwięzienia, oraz data i okoliczności jego śmierci.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 54.

KISIAŁA JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 21.12.1905 r. w Brennej i zamieszkały w tej miejscowości, syn Józefa i Heleny z d. Heller. Po szkole wyuczył się zawodu i jako stolarz pracował w Brennej. W czasie okupacji hitlerowskiej zaangażował się w ruchu oporu - należał do organizacji - Legia Polska - Związek Walki Zbrojnej. Pełnił funkcję grupowego, któremu podlegali zaprzysiężeni członkowie organizacji. Aresztowany w maju 1942 r. po dekonspiracji organizacji do której należał, a także aresztowaniu jej komendanta - Rudolfa Hellera. Początkowo przebywał w cieszyńskim więzieniu, a następnie przewieziono go do KL Auschwitz, gdzie zginął **6.10.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 34339/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 9:35, określenie przyczyny zgonu to: „Herzwassersucht“ (puchlinę wodną serca).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1134; APMA-B *Księga zgonów,* t. 23, s. 1299; T.M.B. i G. „JODŁA”, *Ludzie zasłużeni dla Brennej i Górek,* wyd. Brenna-Górki 1998 r., s. 43.

KISZA KAROL,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau.

Urodzony 28.11.1908 r. w Cieszynie, zamieszkały w tej miejscowości; w młodości aktywny działacz ZHP i HPC (Harcerstwo Polskie w Republice Czeskiej), komendant hufca męskiego w Cieszynie. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Dachau - zmarł z wycieńczenia **20.05.1945 r.**
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko; T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 130.

KISZA KAROL,

Więzień obozu jenieckiego.

Urodzony 4.05.1884 r. w Nawsiu - Zaolzie. Ukończył gimnazjum w Cieszynie, a następnie prawo na uniwersytecie w Wiedniu. Od 1912 r. aplikował we Frysztacie – Zaolzie; dr prawa, adwokat. Podczas pierwszej wojny światowej walczył w armii austriackiej jako kapitan artylerii. W styczniu 1919 r. w czasie zbrojnego najazdu Czechów na Cieszyńskie, walczył w randze kapitana artylerii Wojska Polskiego pod Skoczowem. Od 1.05.1919 r. do 1.03.1920 r. był komisarzem Rządu Krajowego Rady Narodowej Księstwa Cieszyńskiego. Od 1920 r. osiadł w Skoczowie, włączając się w nurt pracy społecznej. W 1930 r. był współzałożycielem Koła PTT, od 1932-1936 r. członkiem Zarządu Oddziału PTT „Beskid Śląski” w Cieszynie. W latach 1930-1939 był prezesem Koła PTT w Skoczowie. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. na terenie Małopolski. Wzięty do niewoli, całą okupację spędził w oflagach. Po

zakończeniu wojny ponownie podjął pracę zawodową w Skoczowie. Ponownie został prezesem Koła PTTK. W 1952 r. należał do założycieli Zespołu Adwokackiego w Cieszynie. Zmarł 15.08.1956 r.
Bibliografia: J. Golec i S. Bojda**,** *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej* , Tom. I, wyd. 1993 r., s. 142.

KLAJSEK JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Gusen.

Urodzony 14.11.1888 r. w Lesznej Górnej i zamieszkały w tej miejscowości. Nauczyciel Publicznej Szkoły Powszechnej w Trzyńcu. Aresztowany 21.04.1940 r. i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Dachau, następnie dnia 5.06.1940 r. przeniesiony do KL Gusen, gdzie zginął **22.09.1940 r.**
Bibliografia: M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele podczas II wojny światowej,* Warszawa 1995 r., s. 387; Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (177).

KLANCZNIK JAN,

Walczył jako partyzant.

Urodzony w 1911 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości; tapicer. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu – partyzant. Walczył w Oddziale 16 gwardzistów Gwardii Ludowej z ogromną siłą hitlerowskich jednostek o bunkier pod Czantorią. Po śmierci komendanta Klemensa Starzyka, wycofał się z resztą partyzantów w kierunku Ustronia. Nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (163).

KLAPHOLZ JETTA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzona ok. 1900 r., zamieszkała w Ustroniu-Goje. W okresie międzywojennym prowadziła wraz z synem Maksymilianem sklep w Gojach. Do słabo prosperującego interesu dorabiała wróżbiarstwem. W okresie okupacji aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** w latach 1943/1944 - nieznana jest dokładna data śmierci.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 76; *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., 132; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

KLAPHOLZ MAKSYMILIAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony w 1920 r., zamieszkały w Ustroniu-Goje, syn Jetty. W okresie międzywojennym wraz z matką prowadził sklep w Gojach. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz, gdzie **zginął** w latach 1943/1944 - nieznana jest dokładna data jego śmierci.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 77; *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., 132; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

KLAUSENSTOCK AMALIE,

Więźniarka w Třemošnice, w KL Auschwitz.
Urodzona 8.01.1887 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana w 1942 r. i wpierw więziona w Třemošnice (Czechy), a stamtąd w 1943 r. przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **31.12.1943 r.**
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 54; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

KLEIN KALMAN,
Więzień w Nisku, w KL Auschwitz.
Urodzony 28.09.1895 r. w Cieszynie, zamieszkały w Czeskim Cieszynie. Aresztowany 27.09.1939 r. i przetransportowany do Niska, województwo podkarpackie, a stamtąd 11.09.1942 r. przesłany do KL Auschwitz, gdzie **zginął** – nieznana jest data i okoliczności śmierci.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 54; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

KLIMEK PAWEŁ,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 149365.
Urodzony 1.05.1873 r. w Koszarzyskach i tam zamieszkały. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym z rejencji katowickiej przewieziony do KL Auschwitz, 9.09.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 149365. Odzyskał wolność 17.09.1943 r. – zwolniony z obozu.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 396.

KLEJCZYK ANTONI,
Jeniec sowiecki.

Urodzony 8.06.1892 r. w Marklowicach Górnych. W latach 1924-1939 mieszkał w Brennej, gdzie pełnił służbę na posterunku policji. Był wzorowym policjantem, angażował się także w działalność lokalnych towarzystw. Po zajęciu Zaolzia w 1938 r. został przeniesiony do pełnienia służby w Łąkach. W związku z wybuchem wojny, zmobilizowany, brał udział w walce z hitlerowskim agresorem – dotarł aż na tereny wschodnie, tam dostał się do sowieckiej niewoli.
Uwięziono go w obozie jenieckim w Ostaszkowie, gdzie przebywali także Józef Oczadły i Wiktor Pytel, z którymi pracował w Państwowej Policji w Brennej. Ostatnia korespondencja z obozu dotarła do rodziny 29.01.1940 r. Zginął prawdopodobnie wiosną 1940 r. – **zamordowany** przez NKWD.
Bibliografia: T.M.B. i G. „JODŁA", *Ludzie zasłużeni dla Brennej i Górek,* wyd. Brenna-Górki 1998 r., s. 43.

KLISZ ANDRZEJ,
Więzień w Cieszynie.
Urodzony w 1905 r. w Lesznej Górnej i zamieszkały w tej miejscowości; robotnik leśny. Aresztowany 30.11.1943 r. i więziony 6 tygodni w Cieszynie w związku z atakiem hitlerowców na Bunkier – Twierdzę pod Czantorią. Po

jakimś czasie zwolniony z więzienia wrócił do domu. Nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (180).

KLIŚ KAROL,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 24596, E-809.

Urodzony 16.10.1916 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i w transporcie z więzienia gestapo w Pszczynie przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 15.12.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 24596, następnie, jako więźniowi „wychowawczemu", zmieniono mu numer na E-809. Odzyskał wolność 18.02.1942 r. – zwolniony z obozu.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 761.

KLUGER RUŻENA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzona 7.05.1937 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **30.06.1942 r.**
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 54; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

KLUS JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau nr 31005.

Urodzony 24.03.1884 r. zamieszkały w Goleszowie, z zawodu ślusarz. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Dachau i zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 31005. Zginął w tym obozie **12.04.1942 r.**
Bibliografia: ks. E. Chart, *Spis pomordowanych Polaków w obozie koncentracyjnym w Dachau,* Wyd. Słowo Polskie, s. 115.

KLYSZCZ KAROL,

Zginął w walce z agresorem hitlerowskim.

Urodzony 13.02.1914 r., mieszkaniec Cieszyna, w młodości harcerz i drużynowy IV Drużyny Harcerzy w Cieszynie. Zmobilizowany, przedostał się na Zachód – gdzie **zginął** 28.03.1941 r. jako lotnik PSP-RAF w Anglii.
Bibliografia: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 130.

KŁAPSIA ALOJZY,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 62087, w KL Mauthausen-Gusen nr 112214.

Urodzony 17.02.1906 r. w Ustroniu, zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany w Ustroniu i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 28.08.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 62087, następnie przeniesiony do KL Mauthausen-Gusen i zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 112214. Przeżył i odzyskał wolność 5.05.1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 208; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (167). 208; ankieta z 5.08.1986 r. wypełniona przez Ryszarda Schumachera (sygn. Mat./13891, nr inw. 168580).

KŁODA ADAM,

Więzień w Cieszynie.

Urodzony w 1902 r. w Lesznej Górnej i zamieszkały w tej miejscowości; robotnik leśny. Aresztowany 30.11.1943 r. i więziony 6 tygodni w Cieszynie , podejrzany o kontakt i wspieranie partyzantów walczących z hitlerowcami o Bunkier – Twierdzę pod Czantorią. Zwolniony z więzienia, wrócił do domu. Nieznany jest dalszy jego los.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (180).

KMIOTEK PIOTR,

Więzień w KL Auschwitz nr 7867, w KL Mauthausen.

Urodzony w 1890 r. w Cieszynie i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 28.12.1940 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 7867, następnie przeniesiony do KL Mauthausen. Przeżył i odzyskał wolność 5.05.1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 74; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

KMIOTEK ZOFIA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz 22649.

Urodzona 15.07.1915 r. w Żywcu, mieszkanka Cieszyna, w młodości aktywna harcerka, członkini Pogotowia Wojennego w Cieszynie. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowana do KL Auschwitz. Dnia 16.10.1942 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 22649. Zginęła **30.11.1942 r.**

Bibliografia: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945*, wyd. 1998 r., s. 130.

KNAUER TOMASZ,
Zginął w sowieckiej niewoli.
Urodzony 20.12.1886 r. w Bluszczowie, powiat raciborski. Przed wybuchem wojny pracował jako starszy przodownik Państwowej Policji w Zebrzydowicach. Tuż przed przewidywanym wybuchem drugiej wojny światowej w 1939 r., wraz z innymi policjantami był ewakuowany na wschód, a na miejsce docelowe wyznaczono Tarnopol. W tym mieście i jego okolicach w pierwszym tygodniu wojny, tj. we wrześniu 1939 r. znalazła się większość policjantów ze Śląska – mających stanowić zaporę przed niemieckim agresorem. Niestety, po 17 września policjanci dostali się do sowieckiej niewoli, a następnie internowani w obozie jenieckim. **Zginął -** zamordowany przez NKWD.
Postscriptum: Ostatni raz widziano go w Brodach pod Lwowem. Wpisany na LT NKWD z Ostaszkowa 027/4 z dnia 13.04.1940 r., poz. 13, s. 183, t. 1542.
Bibliografia: Mečislav Borák**,** *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 85.

KNYPS LUDWIK ks.,
Więzień we Wrocławiu, w Katowicach.
Urodzony 25.07.1875 r. w Marklowicach k/Zebrzydowic. Absolwent gimnazjum w Cieszynie. Ukończył Wydział Teologiczny w Ołomuńcu, święcenia kapłańskie przyjął w 1899 r. Od 1902 r. wikary i proboszcz we Frysztacie, od 1917 r. dziekan i egzaminator posynodalny. Duszpasterz w Istebnej, w Ustroniu i ponownie we Frysztacie. Aresztowany i uwięziony przez gestapo od 1943-1944 r. w Jeleniej Górze. Następnie więziony we Wrocławiu i Katowicach pod zarzutem „że nie nosił opaski ze znakiem „P". W więzieniu w Katowicach ciężko zachorował. Po zwolnieniu z więzienia przebywał w szpitalu Boromeuszek w Cieszynie. Zmarł 18.03.1944 r. w Cieszynie na skutek męczarni gestapowskich przy przesłuchaniach – pochowany we Frysztacie.
Bibliografia: Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku, pod red. Mieczysława Patera - Katowice, 1996, s. 176.

KOBARSKI (KIEBEL) FERDYNAND,
Zginął w egzekucji publicznej.
Urodzony 12.09.1888 r. w Jaworzynce (270) i zamieszkały w tej miejscowości, syn Karola i Filomeny z d. Kuźnioszek; nauczyciel w Istebnej. Aresztowany przez gestapo 11.04.1945 r. w ramach akcji odwetowej hitlerowców na ludność Istebnej. Więziony od 11.04.1945 r. w Jabłonkowie. Rozstrzelany **13.04.1945 r.** na żydowskim cmentarzu wraz z 11 innymi ofiarami hitleryzmu. Po wojnie ekshumowany i pochowany 5.05.1945 r. w uroczystym pogrzebie we wspólnej mogile w Istebnej.
Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 67; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (059).

KOBIELA WIKTOR,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 11994.
Urodzony 13.06.1904 r. w Skoczowie, zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany

do KL Auschwitz. Dnia 5.04.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 11994. Odzyskał wolność 30.09.1943 r. – zwolniony z obozu. Nieznany jest dalszy los tego więźnia.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 94.

KOBIELUSZ JÓZEF,
Więzień w Cieszynie, w KL Oranienburg.
Urodzony w 1896 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany przez gestapo, krótko więziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Oranienburg, gdzie **zginął 27.04.1940 r.**
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (023).

KOCYAN TEOFIL,
Więzień w Cieszynie, w Katowicach.
Urodzony w 1907 r. w Cieszynie, zamieszkały w tej miejscowości; kupiec. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a następnie przetransportowany do wiezienia w Katowicach, gdzie zginął **19.02.1943 r.** - przez ścięcie gilotyną.
Bibliografia: *Więzienia hitlerowskie na Śląsku, w Zagłębiu Dąbrowskim i w Częstochowie 1935-1945*, Śląski Instytut Wydawniczy, Katowice 1983 r., s. 38.

KOCUR FRANCISZEK,
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau.
Urodzony 31.08.1896 r. w Mnichu, gmina Chybie i zamieszkały w tej miejscowości. Z zawodu nauczyciel, stopień wojskowy - porucznik. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Dachau, gdzie zginął **28.08.1940 r.**
Bibliografia: Zbiory dokumentów K. Wójtowicza.

KOCZY HENRYK,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz, w KL Mauthausen nr 116924.
Urodzony 6.06.1899 r. w Karwinie, od 1935 r. zamieszkały w Pogwizdowie, gmina Hażlach, syn Karola i Katarzyny. Aresztowany 6.12.1943 r. przez gestapo w Cieszynie i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu, przetransportowany do KL Auschwitz. W grudniu 1944 r. wysłany do KL Mauthausen, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 116924. Zginął **31.03.1945 r.** (prawdopodobnie zastrzelony podczas próby ucieczki.
Bibliografia: Informacja syna – Zbigniewa Koczy.

KOENIG JAN,
Zginął w niewoli sowieckiej.
Urodzony 13.05.1893 r. w Jasienicy, powiat bielski. Do wybuchu wojny pracował jako starszy przodownik (plutonowy) Państwowej Policji, komendant posterunku w Stonawie. Tuż przed przewidywanym wybuchem drugiej wojny światowej, w 1939 r. wraz z innymi policjantami był ewakuowany na wschód, a na miejsce docelowe wyznaczono Tarnopol. W tym mieście i jego okolicach w pierwszym tygodniu wojny, tj. we wrześniu 1939 r. znalazła się większość policjantów ze Śląska – mających stanowić zaporę przed niemieckim agresorem. Niestety, po

17 września wraz z innymi policjantami dostał się do sowieckiej niewoli i tam **zginął.**

Bibliografia: Mečislav Borák**,** *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 85; wpisany na LT NKWD z Ostaszkowa 012/1 z kwietnia 1940 r., poz. 18, s. 49, t. 4390.

KOHN HANA,

Więźniarka getta w Lwowie.

Urodzona 23.07.1923 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Przed działaniami wojennymi w 1939 r. uchodziła do Lwowa, tam dostała się w 1941 r. do getta, gdzie w tym samym roku **zmarła** na tyfus.

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 54.

KOHN FELIKS,

Więzień w KL Majdanek, w KL Auschwitz nr 44232.

Urodzony 2.09.1888 r. w Cieszynie, zamieszkały w Cieszynie, syn Karola i Emilii z d. Ripper. Aresztowany i w transporcie 400 Żydów ze Słowacji przewieziony do KL Majdanek, a stamtąd do KL Auschwitz Dnia 30.06.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 44232. Zginął **15.07.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 15395/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 16:40, określenie przyczyny zgonu to: „Herzklappenfehler" (niedomykalność zastawek serca).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 188; APMA-B *Księga zgonów,* t. 11, s. 379.

KOHUT JAN,

Więzień w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.

Urodzony w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego – nieznana jest nazwa miejsca jego uwięzienia. Odzyskał wolność – wrócił do domu.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (042).

KOHUT MICHAŁ,

Więzień w Cieszynie.

Urodzony 12.12.1907 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i uwięziony dwukrotnie w więzieniu w Cieszynie od 11.11.1939 do 23.11(12).1939 oraz od 15.03.1941 do 23.04.1941 r. Odzyskał wolność – wrócił do domu.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (042).

KOJZAR LUDWIK ks.,

Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Dachau nr 64673.

Urodzony 12.08.1888 r. w Strumieniu, syn Pawła. W 1910 r. ukończył polskie gimnazjum w Cieszynie, po czym studiował w seminarium duchownym w Widnawie, święcenia kapłańskie otrzymał 21.07.1914 r. – ksiądz katolicki. Posługę duszpasterską rozpoczął jako wikary w Zabrzegu, następnie pracował w Skoczowie i Jabłonkowie. W 1917 r. oddelegowano go do szpitala wojskowego w Morawskiej Ostrawie, a następnie na front jako kapelana wojskowego. W

1919 r. został skierowany do pracy w charakterze katechety we Frysztacie. Po zajęciu miasta przez Czechów zmuszony do wyjazdu, osiadł w Skoczowie. Tam skupił całą ludność wokół założonej przez siebie Czytelni Katolickiej, neutralizując w ten sposób wpływy „Ślązakowców", którzy główną siedzibę mieli właśnie w tym mieście. W kościele wprowadził polskie nabożeństwa majowe - w miejsce niemieckich, wzbudzając tym gniew Niemców. Od czerwca 1919 r. był członkiem Komitetu Założycielskiego Gimnazjum Polskiego w Skoczowie, przeniesionego następnie do Bielska. Od 1922 r. pracował jako katecheta w Dziedzicach. W 1934 roku objął probostwo w Ustroniu, gdzie mocno zaangażował się w działalność Związku Obrony Kresów Zachodnich, a podczas okupacji hitlerowskiej, wraz z przyjaciółmi: pastorem Pawłem Nikodemem i ks. Józefem Kanią - w pracę w podziemiu. Aresztowany 12.11.1943 r. w Cieszynie i tam więziony do 3.12.1943 r. Z tego więzienia przesłany do więzienia śledczego w Mysłowicach, a po śledztwie 28.02.1944 r. przetransportowany do KL Dachau i zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień 64673. Przeżył i odzyskał wolność 29.04.1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie. Po powrocie do Ustronia w 1945 r., zatrzymany przez Urząd Bezpieczeństwa Polski Ludowej i uwięziony. Dopiero urządzane przez mieszkańców Beskidów wiece protestacyjne i pisma Kurii Diecezjalnej w Katowicach do wojewody śląskiego, Aleksandra Zawadzkiego, przywróciły mu wolność. W 1953 r. mianowano go dziekanem dekanatu cieszyńskiego i radcą duchownym. W 1965 r. ze względu na podeszły wiek zrezygnował z probostwa w Ustroniu i przeszedł na emeryturę. Zmarł 25.06.1973., został pochowany w Ustroniu.

Bibliografia: J. Domagała, *Ci, którzy przeszli przez Dachau* (Duchowni w Dachau), wyd. PAX Warszawa 1957 r., s. 138; archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko (031), T 13, cz. 24 (163); J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej* , Tom. I, wyd. 1993 r., s. 147.

KOJZAR PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Gusen.

Urodzony w 1890 r. w Zbytkowie, gmina Strumień, brat księdza Ludwika Kojzara, zamieszkały w Mnichu k/Chybia. Nauczyciel, kierownik Powszechnej Szkoły w Mnichu. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Gusen. Przeżył pobyt w obozie – wrócił do domu.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko (139).

KOLASZEWSKA WIKTORIA PETRONELA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzona 3.12.1915 r., zamieszkała w Wiśle, córka Tomasza i Magdaleny z d. Bieńkowski. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **17.12.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 34881/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarła o godz. 8:55, określenie przyczyny zgonu to: „akuter Magendarmkatarrh" (ostry katar/nieżyt żołądkowo-jelitowy).

Bibliografia: APMA-B *Księga zgonów,* t. 24, s. 381.

KOLENDER ABRAHAM,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony ok. 1890 r., zamieszkały w Ustroniu, rabin. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz, gdzie **zginął** w latach 1943/1944 - nieznana jest dokładna data jego śmierci.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 76; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

KOLENDER MARTA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona ok. 1895 r., zamieszkała w Ustroniu, żona Abrahama. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** w latach 1943/1944 - nieznana jest dokładna data jej śmierci.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 76; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

KOLENDER SIDONIA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona w 1920 r., zamieszkała w Ustroniu, córka Abrahama i Marty. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** w latach 1943/1944 - nieznana jest dokładna data jej śmierci.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 76; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

KOŁACZEK WITOLD,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 16846.

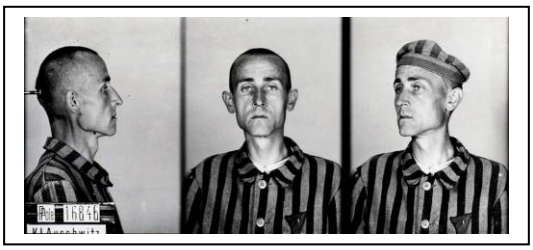

Urodzony 10.06.1904 r. w Chybiu, syn Teofila i Anny z d. Lazar, zamieszkały w okresie okupacji hitlerowskiej w Warszawie. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 29.05.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 16846. **Zginął 5.09.1941 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 1434/1941 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 16:05, określenie przyczyny zgonu to: „Herzmuskelschwäche" (niewydolność mięśnia sercowego).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 104; APMA-B *Księga zgonów,* t. 1, s. 1432.

KOŁOCZEK ALOJZY,
Zginął w sowieckiej niewoli.

Urodzony 5.06.1897 r. w Ligocie, powiat bielski. Podczas pierwszej wojny światowej pełnił służbę w wojsku austriackim, po wyjściu do cywila, podjął pracę w policji - przodownik Państwowej Policji w Cieszynie. Tuż przed przewidywanym wybuchem drugiej wojny światowej w 1939 r., wraz z innymi policjantami był ewakuowany na wschód, a na miejsce docelowe wyznaczono Tarnopol. W tym mieście i jego okolicach w pierwszym tygodniu wojny, tj. we wrześniu 1939 r. znalazła się większość policjantów ze Śląska – mających stanowić zaporę przed niemieckim agresorem. Niestety, po 17 września policjanci dostali się do sowieckiej niewoli, a następnie internowani w obozie jenieckim - tam **zginął.**

Bibliografia: Mečislav Borák**,** *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 115.

KOŁODZIEJCZYK STANISŁAW,

Zginął w Katyniu.

Urodzony 3.09.1907 r. w Cieszynie, syn Adama i Anny z d. Kalusach. Absolwent Państwowego Gimnazjum w Cieszynie (w 1925). W latach 1925-1928 kontynuował studia na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie i od 1928r. do 1930 r. na Uniwersytecie im. Józefa Piłsudskiego. Ukończył Politechnikę w Warszawie, gdzie doktoryzował się z zakresu filozofii z matematyką.

Był pracownikiem naukowym Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, wykładowcą w Państwowej Szkole Drogowej i Państwowej Szkole Budownictwa w Warszawie. Współpracował z Polskim Towarzystwem Matematycznym, Towarzystwem Ekonomistów i Statystyków Polskich oraz Międzynarodowym Towarzystwem Ekonometrycznym. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. (w stopniu podporucznika) do 22 Pułku Ułanów w Brodach. Na terenach wschodnich dostał się do sowieckiej niewoli - figuruje na liście ofiar Kozielska, zginął w Katyniu **zamordowany** przez NKWD.

Bibliografia: Mečislav Borák**,** *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 50; J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 3., wyd. 1998 r., s. 126; A. Moszyński, *Lista Katyńska jeńcy obozów Kozielsk Ostaszków Starobielsk,* Warszawa 1989 r. s. 90.

KONDERLA JAN,

Więzień w KL Auschwitz.

Urodzony 11.09.1896 r. w Wiśle, hutnik, zamieszkały w Bystrzycy n.Olzą – Zaolzie. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu, od lat przedwojennych członek KPCz (Komunistycznej Partii Czechosłowacji). Aresztowany 30.10.1942 r. i przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **17.03.1943 r.**

Bibliografia: S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 50; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

KONDZIOŁKA KAROL,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 26.12.1894 r. w Hermanicach, gmina Ustroń, syn Józefa i Julii z d. Chrobok, zamieszkały w Cieszynie. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **4.01.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 436/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 10:35, określenie przyczyny zgonu to: „Kachexie bei Darmkatarrh" (wyczerpanie organizmu przy katarze/nieżycie jelit).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1134; APMA-B *Księga zgonów,* t. 1, s. 430.

KONIECZNA EMA,

Walczyła jako partyzantka.

Urodzona 1924 r. w Ustroniu-Jelenicy i zamieszkała w tej miejscowości. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowana w ruchu oporu – od 1940r. do 1943 r. łączniczka partyzantów Oddziału „Czantoria". Dostarczała partyzantom także żywność. Nieznany jest dalszy jej los.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T .13, cz. 24 (164).

KOPACZ BOLESŁAW,

Więzień w Cieszynie, KL Auschwitz nr 8387.

Urodzony 2.01.1909 r. w Cieszynie oraz zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 7.01.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 8387. Nieznany jest dalszy los tego więźnia.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 74.

KOPEĆ FRANCISZEK,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 114699, w KL Buchenwald 62921.

Urodzony 5.07.1921 r. w Cieszynie oraz zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 12.04.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 114699, następnie przeniesiony do KL Buchenwald i tam zarejestrowany jako więzień nr 62921.Przeżył i odzyskał wolność 11.04.1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 320.

KOPEL LEOPOLD,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau.

Urodzony w 1898 r. w Karwinie, następnie mieszkaniec Ustronia. Właściciel restauracji „Oaza", rozlewni piwa oraz wytwórni wód stołowych. Od 1933 r. należał do Powszechnego Zjednoczenia Gospodarczego Stanu Średniego w Cieszynie – oddział w Ustroniu. Aresztowany w 1940 r. i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Dachau. Odzyskał wolność – zwolniony z obozu.

Bibliografia: *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., s. 161.

KOPEL TEOFIL,

Więzień w Krakowie, w KL Auschwitz nr 11954.

Urodzony 15.09.1895 r. w Zebrzydowicach. Kierownik Szkoły Powszechnej w Siemianowicach Śląskich. W dniu wybuchu drugiej wojny światowej przebywał u rodziny w Niepołomicach. Na Śląsk nie powrócił, podjął pracę w szkole niepołomickiej – tam też zaangażował się w działalność ruchu oporu. Aresztowany w początkowym okresie okupacji hitlerowskiej i uwięziony w wiezieniu Montelupich w Krakowie, a następnie przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 5.04.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 11954. Zginął **10.08.1941 r.**

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 93; Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 69.

KOPKA FRANCISZEK,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 11099.

Urodzony 8.11.1905 r. w Cieszynie oraz zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 26.03.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 11099. Odzyskał wolność 27.07.1944 r. – zwolniony z obozu. Nieznany jest dalszy los tego więźnia.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 89.

KORUS PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, w Katowicach.

Urodzony w 1911 r. w Cieszynie, zamieszkały w tej miejscowości; nauczyciel. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia w Katowicach, gdzie zginął **14.08.1942 r.** - przez ścięcie gilotyną.

Bibliografia: *Więzienia hitlerowskie na Śląsku, w Zagłębiu Dąbrowskim i w Częstochowie 1935-1945*, Śląski Instytut Wydawniczy, Katowice 1983 r., s. 35.

KORZENIOWSKA ANNA z d. PAWEŁKO,

Zginęła w egzekucji publicznej.

Urodzona 25.07.1913 r. w Ustroniu-Jaszowcu (20) i zamieszkała w tej miejscowości. Rozstrzelana przez hitlerowców **9.11.1044 r.** w egzekucji zbiorowej w Ustroniu – zginęła wraz z 35 innymi mieszkańcami Ustronia i okolicy (mąż był w partyzantce w okresie od 1942 r. do 1945 r.).

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (122).

KOSEK JÓZEF,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-3067.
Urodzony 16.03.1892 r. w Wiśle i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz, w styczniu 1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr E-3067. Odzyskał wolność 9.02.1943 r. – zwolniony z obozu.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 862.

KOSOWSKI KAROL,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony 30.10.1897 r. w Pierścu, syn Jana i Heleny z d. Stwierok. Od 1932 r. prowadził własną restaurację w Pierścu. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu, należał do organizacji „Biały Orzeł". Po dekonspiracji tej organizacji i masowych aresztowaniach jej członków, został aresztowany 15.05.1942 r. i uwięziony w Cieszynie, a następnie wywieziony do KL Auschwitz, gdzie zginął **31.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 26008/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 18:45, określenie przyczyny zgonu to: „Herzklappenfehler" (niedomykalność zastawek serca).
Bibliografia: APMA-B *Księga zgonów,* t. 18, s. 508; J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 22.

KOSSAK SZCZUCKA — SZATKOWSKA ZOFIA, pseud. „Ciotka", „Weronika", „Zofia Śliwińska",
Więźniarka Pawiaka, KL Auschwitz nr E-708.

Urodzona 8.08.1890 r. w Kośminie k/Puław, córka Tadeusza i Anny z d. Kisielnicka (najstarsza wnuczka Juliusza Kossaka). Powieściopisarka, działaczka społeczna, uczestniczka ruchu oporu. Otrzymała staranne wykształcenie domowe, a wiedzę humanistyczną zdobyła przez samokształcenie i podróże. W 1906 r. została nauczycielką w polskiej szkole Macierzy Szkolnej w Warszawie. Potem studiowała malarstwo w Warszawie i Genewie.
W 1922 r. Zofia Kossak przeniosła się do Górek Wielkich, gdzie jej ojciec dzierżawił majątek ziemski. Śląsk Cieszyński zafascynował ją pięknem przyrody, obyczajami, kulturą ludzi i tradycjami walk o przynależność do Polski. W Górkach w okresie międzywojennym powstało wiele jej utworów - powieści historycznych, a także wiele utworów poświęconych dziejom Śląska. Zofię Kossak uznano za czołową reprezentantkę polskiej powieści historycznej. Była mocno związana z „Buczem Harcerskim" - napisała m.in. dwie prace poświęcone harcerstwu: „Szukajcie przyjaciół" (1934 r.) i „Laska Jakubowa" (1938 r.). W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowała się w ruchu oporu - współredagowała pisma: „Polska Żyje", „Prawda", wydała w podziemiu kilkanaście broszur. W 1941 r. była współzałożycielką organizacji Front Odrodzenia Polski, a od 1942 r. kierowała Komisją Pomocy Społecznej dla

Ludności Żydowskiej im. K. Zegoty. Aresztowana 25.09.1943 r. pod nazwiskiem Zofii Śliwińskiej i osadzona na Pawiaku, a stamtąd przetransportowana do KL Auschwitz, zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka „wychowawcza" nr E-708. W maju następnego roku rozpoznano ją i przewieziono do Warszawy, gdzie została skazana na śmierć. Dzięki usilnym staraniom władz podziemia, 28.07.1944 r. zwolniono ją z Pawiaka. Walczyła wraz z dziećmi Witoldem i Anną w powstaniu. Po upadku powstania przedostała się do Częstochowy, gdzie spisała swoje przeżycia obozowe – „Z otchłani" (wyd. w 1946 r.). Po wojnie, opuściła wraz z córką kraj i przez Szwecję dotarła do Wielkiej Brytanii. Działała w Organizacji PCK. Do kraju powróciła 21.02.1957 r. i osiadła w Górkach Wielkich. Odznaczona m.in. Złotym Krzyżem Zasługi, Orderem św. Łazarza, Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski. Zmarła 9.04.1968 r. w Bielsku - Białej.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1077; T.M.B. i G. „JODŁA", *Ludzie zasłużeni dla Brennej i Górek,* wyd. Brenna-Górki 1998 r., s. 45.

KOSTKA KAROL,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 11.02.1914 r. w Ustroniu, zamieszkały w Ustroniu-Jelenicy (34); woźny. Przed wojną pracował w miejscowej fabryce. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany w marcu 1942 r., uwięziony w Cieszynie, skąd przetransportowany do KL Mauthausen-Gusen. Zginął w tym obozie we wrześniu **1943 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 53; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (122).

KOSTUCH JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau.

Urodzony w 1889 r. w Branicach, prowadził w okresie międzywojennym oraz w latach 1939-1944 r. warsztat szewski w Ustroniu. Od 1933 r. był członkiem Powszechnego Zjednoczenia Gospodarczego Stanu Średniego w Cieszynie, oddział w Ustroniu. Aresztowany w 1944 r., uwięziony w Cieszynie, a następnie przetransportowany do KL Dachau, gdzie przebywał do wyzwolenia - maja 1945 r.

Bibliografia: Bożena Kubień, *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* s.101.

KOSTUCH BOLESŁAW,

Zginął jako partyzant.

Urodzony 2.08.1925 r. w Ustroniu, zamieszkały w Ustroniu-Jelenicy (1); robotnik, w młodości drużynowy zuchów w Ustroniu. Wysłany przez Arbeitsamt w 1940 r. na roboty przymusowe do Niemiec, w 1943 r. udało mu się uzyskać urlop i zezwolenie na spędzenie go w Ustroniu. Z urlopu już nie powrócił do Niemiec lecz poszedł do partyzantów – do oddziału partyzanckiego na górze Barania.

W dniu 26.03.1945 r. oddział wpadł w zasadzkę i w czasie walki z oddziałem wojska niemieckiego, zginął od kul karabinu maszynowego wspólnie ze studentem (nieznane nazwisko) z Warszawy. Zwłoki jego zostały pogrzebane przez wojsko na miejscu walki, jednak w następnych dniach, gdy teren został znowu opanowany przez partyzantów, pochowany został na cmentarzu w Milówce.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 53; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (024; 122); T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945*, wyd. 1998 r., s. 130.

KOSZYK EDWARD,

Więzień w Cieszynie i inne miejsca uwięzienia.

Urodzony 11.11.1889 r. w Wiśle (677) i zamieszkały w tej miejscowości; urzędnik. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego, tam **zginął** – nieznana jest nazwa miejsca jego uwięzienia oraz data i okoliczności śmierci.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (055)

KOŚMICKI ALEKSANDER (zwany „Alik”),

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Pochodził z województwa lubelskiego. Na przełomie lat 1920/30 został sprowadzony przez wiślańskich ezoteryków na Jarzębatą, gdzie wybudował skromną chatkę i zamieszkał wraz z żoną. Był jasnowidzem i jednym z członków silnego ośrodka ezoteryków na Jarzębatej w Wiśle, gdzie działali Pilchowie („Agni”), Chobotowie i Jan Hadyna. Był utalentowanym lutnikiem, budującym instrumenty smyczkowe, a jego kolejną pasją było malarstwo. Aresztowany w 1941 r. i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **w 1942 r.**

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 2, wyd. 1995 r., s. 105.

KOŚMIDER WŁADYSŁAW,

Więzień w KL Dachau, w KL Mauthausen-Gusen nr 391 7/48447.

Urodzony 14.02.1904 r. w Ulinie Małej, powiat miechowski, syn Wojciecha i Marianny z d. Mazur. Po ukończeniu szkoły podstawowej w Ulinie Wielkiej, podjął dalszą naukę w Gimnazjum w Miechowie (z maturą w 1923 r.). Następnie studiował w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, na Wydziale Filozoficzno-Farmaceutycznym, w 1926 r. uzyskał stopień magistra farmacji.

Pracę zawodową rozpoczął w Aptece w Nowym Sączu. W Ustroniu zamieszkał w 1935 r. i w tym samym roku, przejął kierownictwo apteki „Pod Najadą”. W pierwszych miesiącach okupacji nadal prowadził aptekę - nawiązał kontakt z organizacjami konspiracyjnymi, dostarczał im potrzebne leki i środki opatrunkowe. Aresztowany 23.04.1940 r. na skutek donosu o współpracy z ruchem oporu, uwięziony w Cieszynie, a dwa dni później przetransportowany do KL Dachau, dnia 6.06.1940 r. przewieziony do KL Mauthausen-Gusen. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień polityczny nr 391 7/48447.

W obozie, oprócz pracy w kamieniołomach, był poddawany eksperymentom pseudomedycznym. Odzyskał wolność 5.05.1945 r. - wyzwolony przez wojska amerykańskie. Do Ustronia powrócił 10.07.1945 r. i natychmiast, mimo kompletnego wyczerpania i osłabienia, przystąpił do odbudowy zrujnowanej i zdewastowanej apteki – pracując w niej mimo upaństwowienia do 1974 r.(przeszedł na emeryturę). Wielki społecznik - zaangażowany w pracach Komitetu Budowy Pomnika ku czci ofiar terroru hitlerowskiego. Okręgowa Izba Aptekarska powierzyła mu funkcję biegłego fachowca do spraw aptek i zaopatrzenia z Komisją do Upłynnienia Remanentów Farmaceutycznych i Sprzętu Sanitarnego. Przez wiele lat był członkiem Katowickiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego, członkiem Zarządu Społecznego Komitetu Upiększenia Miasta Ustronia, przewodniczącym Komisji Zdrowia i Opieki Społecznej, działał aktywnie w Związku Inwalidów Wojennych oraz w Zarządzie Miejskim Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej. Odznaczony m.in.: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Pamiątkowym Herbem „Za zasługi dla miasta Ustronia". Krzyżem Oświęcimskim. Zmarł 30.09.1989 r. w Ustroniu.

Bibliografia: M. Piechowiak, *Zasłużeni dla Ustronia,* Ustroń 2004, s. 36; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (148).

KOTULA JOZEF,

Zginął w kampanii wrześniowej.

Urodzony 12.03.1911 r. w Błędowicach Dolnych – Zaolzie, syn Karola i Janiny. Po ukończeniu szkoły powszechnej w Błędowicach Dolnych przez pewien czas był na utrzymaniu rodziców. W wieku 19 lat podjął pracę zawodową w warsztatach Molina w Skoczowie jako robotnik. Po odbyciu obowiązkowej służby wojskowej w latach 1933-1934 w 4 Pułku Strzelców Podhalańskich w Cieszynie, a po zawarciu związku małżeńskiego zamieszkał w Harbutowicach i pracował nadal w firmie Kolin w charakterze konduktora autobusów. Zmobilizowany w drugiej połowie sierpnia 1939 r. do Cieszyńskiego Batalionu Obrony Narodowej - kompanii Skoczów, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. na szlaku bojowym 21 Dywizji Piechoty z Armii „Kraków", od Skoczowa przez Podbeskidzie po okolice Lwowa. Poległ **l0.09.1939 r.** w miejscowości Dzików.

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 23.

KOUDERLA JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 11.09.1896 r. w Wiśle, syn Andrzeja i Anny z d. Martynek, zamieszkały w powiecie cieszyńskim. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **17.03.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 15256/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 18:15, określenie przyczyny zgonu to: „Kachexie bei Phlegmone" (wyczerpanie organizmu przy flegmonie).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1135; APMA-B *Księga zgonów,* t. 11, s. 248.

KOWALA MARIA z d. SUCHANEK,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz, w KL Ravensbrück nr 47107.

Urodzona 18.12.1912 r. w Suchej Górnej, zamieszkała w Wiśle (1386), córka Franciszka i Zofii, żona Rudolfa. Od początku zniewolenia Polski przez hitlerowców, zaangażowana w ruchu oporu- wspierała partyzantów. Po postrzeleniu i aresztowaniu męża w dniu 20.02.1944 r., została również aresztowana i uwięziona w Cieszynie, gdzie przebywała 6 tygodni. Następnie przewieziona do więzienia śledczego w Mysłowicach.

Po zakończonym śledztwie 27.07.1944 r. przetransportowana do KL Ravensbrück i zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 47107. Więziona w tym obozie od lipca 1944 r. do 9.05.1945 r. Przeżyła i odzyskała wolność 1.05.1945 r. – wyzwolona przez Armię Czerwoną.

Bibliografia: Informacja byłej więźniarki KL Ravensbrück – Władysławy Sikora; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (086); J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 47; Jan Raszka z Wisły. w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

KOWALA EMIL ks.,

Więzień w Cieszynie.

Urodzony w 1913 r. Po studiach teologicznych, ordynowany w 1939 r., i w tym roku wikariusz w Ustroniu. W okresie okupacji hitlerowskiej, więziono go w więzieniu w Cieszynie, a po zwolnieniu z więzienia, został wysiedlony do Krakowa, gdzie w okresie od 1940 r. do 1945 r. pełnił zastępczo obowiązki duszpasterskie polskiego zboru.

W latach 1945-1949 prefekt w Cieszynie i jednocześnie administrator w Świętochłowicach, zaś w okresie 1950-1952 pracował na Mazurach, we Wrocławiu i w Łodzi. Od 1952r. do 1960 r. administrator i proboszcz parafii w Szopienicach, w Sosnowcu, w Mysłowicach i w Hołdunowie, w latach 1961 - 1973 administrator parafii w Żorach. W 1973 r. przeszedł w stan spoczynku. Zmarł 1976 r.

Bibliografia: *W cieniu Śmierci* Ewangelicy – ofiary prześladowań w czasie II wojny światowej, praca zbiorowa Warszawa 1970 r. s. 23; *Księża Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce w latach 1918-2001.*

KOWALA RUDOLF, pseud. „Gospodarz”,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 190718.

Urodzony 20.02.1910 r. w Wiśle Malince (561) i zamieszkały w tej miejscowości. Już na początku okupacji hitlerowskiej, tj. w 1940 r. nawiązał kontakt z ruchem oporu - wstąpił do organizacji konspiracyjnej ZWZ, przyjmując pseudonim „Gospodarz”. Wiosną 1941 r. przystąpił do oddziału partyzanckiego „Barania-Południe”. Gdy 20.09.1943 r. gestapo chciało go aresztować, udało mu się zmylić żandarmów i zbiec. Zagrożony na tym terenie, postanowił wyjechać na Zaolzie. Kiedy 20.02.1944 r. był przewożony samochodem sanitarnym, Niemcy dowiedzieli się o tym i zorganizowali

zasadzkę. Rannego aresztowano i przewieziono do szpitala w Cieszynie, gdzie przez trzy dni, pod strażą, był przykuty do łóżka. Potem przewieziono go do więzienia, ale po dziesięciu dniach przesłuchań wrócił do szpitala na operację. Po operacji został przewieziony do więzienia w Katowicach, a stamtąd do KL Auschwitz. Dnia 3.08.1944 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 190718. Gdy wrócił do zdrowia, znów przywieziono go na śledztwo do Cieszyna. Ponieważ przesłuchanie nie przyniosło określonych rezultatów, po kilku dniach wrócił do KL Auschwitz, gdzie przebywał aż do wyzwolenia obozu przez Armię Czerwoną, tj. do 27.01.1945 r..

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 458; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 47; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (086).

KOWALIK WILHELM,

Rozstrzelany przez hitlerowców.

Urodzony 11.04.1912 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości; robotnik. Przed wojną i w czasie okupacji pracował w państwowym tartaku w Ustroniu. Rozstrzelany **9.11.1944 r.** przez gestapowców przy ul. Hutniczej - na odcinku od „Hotelu Kuracyjnego" do głównej szosy – plantów, w odległości 100 metrów od swojego miejsca zamieszkania.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 54; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (138).

KOWALÓWKA HELENA,

Współpracowała z partyzantami.

Urodzona w Istebnej- Palenisku i zamieszkała w tej miejscowości. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowana w ruchu oporu – łączniczka partyzantów, pomagała partyzantom, ostrzegała przed grożącym im niebezpieczeństwem. Rodzina Kowalówków niejednokrotnie ukrywała u siebie członków ruchu oporu.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (047).

KOWALSKI JAN,

Żołnierz kampanii wrześniowej.

Urodzony 8.04.1912 r. w Końskiej – Zaolzie; nauczyciel Publicznej Szkoły Powszechnej w Ustroniu, Wiśle, w Hażlach. Zmobilizowany (podporucznik), brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Na terenach wschodniej Polski dostał się do sowieckiej niewoli – był internowany w obozie jenieckim w Kozielsku. **Zginął** zamordowany przez NKWD.

Postscriptum: Podczas ekshumacji przy zwłokach Jana Kowalskiego znaleziono w Katyniu leg. urzędn., pocztówkę, list. (AM 4078).

Bibliografia: M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele podczas II wojny światowej, Księga Strat osobowych,* Warszawa 1995 r., s. 415; A. Moszyński, *Lista Katyńska jeńcy obozów Kozielsk, Ostaszków, Starobielsk,* Warszawa 1989 r., s. 97; Informacja – Rudolf Mizia.

KOZIEŁ JAN,

Wysiedlony do Generalnej Guberni.
Urodzony w 1880 r. w Lesznej Górnej (74) i zamieszkały w tej miejscowości; dyrektor banku. W okresie okupacji hitlerowskiej od 1939 r. wysiedlony do Generalnej Guberni, gdzie przebywał do zakończenia okupacji, tj. do 1945 r. Wrócił do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (180).

KOZIOŁ (nieznane imię),
Więzień w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.
Mieszkaniec w Lesznej Górnej – brat Jana. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego – nieznana nazwa miejsca uwięzienia. Po zakończeniu okupacji wrócił do domu
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (180).

KOZŁOWSKA HELENA (GABRIELA),
Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück nr 3648.
Zamieszkała w Ustroniu, żona oficera WP. Aresztowana w maju 1940 r. i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przetransportowana do KL Ravensbrück. Zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 3648. **Zginęła** w tym obozie - nieznana jest data i okoliczności jej śmierci.
Bibliografia: Informacje Władysławy Sikora – byłej więźniarki KL Ravensbrück.

KOZŁOWSKA IRENA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz, w KL Ravensbrück.
Urodzona w 1900 r., zamieszkała w Ustroniu; krawcowa. W okresie okupacji hitlerowskiej nie mając innych możliwości zarobkowania (mąż przebywał w oflagu) – zarobkowała szyciem. Przez donos jakiejś klientki do policji niemieckiej (o powtarzaniu przez nią wróżby przepowiadającej szybki upadek hitleryzmu), została aresztowana jesienią 1941 r. Więziona w Cieszynie, stamtąd przewieziona do KL Auschwitz. Po jakimś czasie przetransportowana do KL Ravensbrück, gdzie zginęła w **1942 r.**
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 54; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

KOZOK EUGENIUSZ,
Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 24.04.1915 r. w Ustroniu (91) i zamieszkały w tej miejscowości. W okresie międzywojennym pracował w Nadleśnictwie Ustroń, najpierw w charakterze praktykanta, a po ukończeniu szkoły leśników w Cieszynie w charakterze leśniczego. W 1939 r. uciekł przed inwazją niemiecką, a po powrocie nie otrzymał od władz niemieckich pracy w lasach państwowych.
Aresztowany 21.04.1940 r., był uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Mauthausen-Gusen. W styczniu 1942 r. mocno pobity przez kapo (Stubenmaga - więźnia funkcyjnego z Czech), przeniesiony

został na blok nr 32, tzw. „Blok inwalidów”. Następnie, **27.01.1942 r.** „załadowany” wraz z kilkoma innymi więźniami (z tego bloku) do tzw. „więźniarki”[58] i wywieziony w nieznane miejsce – zginął.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 54; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (122).

KOZYRA RUDOLF,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony 24.02.1904 r. w Wiśle i zamieszkały w tej miejscowości, później mieszkaniec Cieszyna - poseł tej gminny do 1.09.1939 r. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz, skąd ponownie przewieziony do Cieszyna. Zginął **20.03.1942 r.** w egzekucji publicznej przez powieszenie wraz z 23 innymi ofiarami hitlerowskiego barbarzyństwa.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (060).

KOŻDOŃ TADEUSZ,
Zginął na robotach przymusowych.
Urodzony 8.07.1921 r. w Skoczowie, syn Franciszka i Zuzanny; robotnik. Szkołę powszechną ukończył w Skoczowie, a następnie roczny kurs handlowy w Bielsku. Na kilka miesięcy przed wybuchem drugiej wojny światowej podjął pracę w przemyśle włókienniczym w Kamienicy k/Bielska. Na początku 1940 r. został wywieziony na przymusowe roboty do Niemiec - pracował w zakładach zbrojeniowych we Wrocławiu. W marcu 1945 r. **zginął** w nieustalonych okolicznościach.
Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 23.

KOŻDOŃ WALTER,
Zginął prawdopodobnie w niewoli sowieckiej.
Zamieszkały w Cieszynie, z zawodu technik-mechanik. Zmobilizowany (stopień wojsk. podporucznik) brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się prawdopodobnie do sowieckiej niewoli i tam **zginął**.
Bibliografia: Mečislav Borák**,** *„Symbol Katynia” Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 67.

KRAJSA JÓZEF,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 11299.
Urodzony 26.03.1900 w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 5.04.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 11299. Nieznany jest dalszy los tego więźnia.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 92.

---

[58] W samochodach zwanych potocznie „więźniarkami”, po wprowadzeniu do ich wnętrza więźniów i szczelnym zamknięciu drzwi wejściowych, w trakcie jazdy - znajdujących się wewnątrz więźniów uśmiercano spalinami samochodowymi.

KRAL ANDRZEJ,

Więzień w Cieszynie, we Frysztacie, w Karwinie.

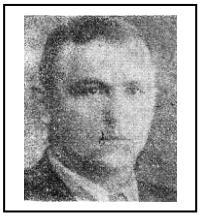

Urodzony 11.11.1902 r. w Ustroniu, zamieszkały w Ustroniu-Poniwiec; rolnik. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Prawdopodobnie przez donos, posądzony o udział w antyniemieckich działaniach. Po skrupulatnej rewizji dokonanej przez policję w jego domu, aresztowany 10.01.1943 r. i uwięziony w Cieszynie, później przekazany do więzienia we Frysztacie. Zginął jesienią 1943 r. - **rozstrzelany** w Karwinie przez policję kryminalną.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 55; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (122).

KRAL JERZY,

Więzień w Cieszynie.

Zamieszkały w Wiśle (76). Aresztowany w okresie okupacji hitlerowskiej i uwięziony w więzieniu w Cieszynie. Nieznane są przyczyny aresztowania oraz dalszy jego los.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 58.

KRÄMER JULIUS ISRAEL,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 18.02.1897 r. w Wiśle i zamieszkały w tej miejscowości, syn Leopolda i Augusty z d. Schwarz. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **7.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 18676/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 14:25, określenie przyczyny zgonu to: „Herzmuskelinsuffizienz" (zapalenie mięśnia sercowego).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1135; APMA-B *Księga zgonów,* t. 13, s. 670.

KREJSA JÓZEF,

Więzień w KL Dachau.

Urodzony w 1900 r. w Cieszynie. Aresztowany(podobno w Tarnowie) w marcu 1941 r. i przetransportowany w marcu 1942 r. do KL Dachau, gdzie **zginął** w nieznanym terminie i okolicznościach.

Postscriptum: Syn Dominik zamieszkały w Skoczowie, innych informacji brak.

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za Polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 62.

KREJSA WILHELM,

Więzień w KL Dachau, w KL Gusen.

Urodzony w 1907 r. w Łyżbicach, później mieszkał w Ustroniu do 1922 r., a następnie w Chrzanowie, powiat oświęcimski; inżynier. Aresztowany przez gestapo 20.04.1940 r. i skierowany do KL Dachau, stamtąd przeniesiony do KL Gusen. Odzyskał wolność 15.12.1940 r. – zwolniony z obozu.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (153).

KREMIEC EDWARD,
Zginął w niewoli sowieckiej.
Urodzony 2.10.1909 r., syn Pawła i Barbary. Przed wybuchem wojny, funkcjonariusz Państwowej Policji komisariatu w Cieszynie. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r., dostał się do sowieckiej niewoli i tam **zginął.**
Bibliografia: Mečislav Borák, *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 89; wpisany na LT NKWD z Ostaszkowa 026/2 z dnia 13.04.1940 r., poz. 85, 1157, t. 270.

KRESTAN WŁADYSŁAW,
Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen.
Urodzony 29.10.1899 r. w Cieszynie, zamieszkały w Czeskim Cieszynie; nauczyciel. Przed wojną prezes Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół", w okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany 28.10.1941 r. i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Mauthausen, gdzie zginął **7.05.1942 r.**
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 46.; S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945,* s. 57.

KRET JÓZEF,
Więzień w Rzeszowie, Krakowie, KL Auschwitz, KL Litomierzyce.
Urodzony 3.03.1895 r. w Starym Mieście (obecnie dzielnica Rzeszowa), syn Michała; nauczyciel, społecznik, działacz harcerski. Przydomek: Gazdoszek. Studia uniwersyteckie odbył w Krakowie. Tam też rozpoczął pracę nauczycielską w gimnazjum. Równolegle wykładał w Pedagogium i w Studium Wychowania Fizycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Był ofiarnym instruktorem ZHP. Od 1934 r. pracował jako wizytator w Wydziale Oświaty w Katowicach. Współtwórca śląskiego harcerstwa. W 1937 r. zorganizował i prowadził Uniwersytet Ludowy dla młodzieży wiejskiej w Nierodzimiu i w Górkach Wielkich. Wojna przerwała jego pracę zawodową i społeczną. Zmobilizowany, jako oficer rezerwy brał udział w kampanii wrześniowej. Dostał się do niewoli, z której uciekł i powrócił na Śląsk Cieszyński. Ostatecznie wraz z rodziną wyjechał w rodzinne strony, organizując na Rzeszowszczyźnie podziemne harcerstwo. Aresztowany 2.05.1941 r. i więziony w Rzeszowie, Krakowie, a stamtąd przewieziony do KL Auschwitz. Wyzwolony 8.05.1945 r. w KL Litomierzycach. Wrócił do Górek Wielkich, gdzie wznowił działalność społeczną, uruchomił na nowo Uniwersytet Ludowy w tej miejscowości, który działał do 1952 r. Do przejścia na emeryturę w 1958 r. pracował w Liceum Pedagogicznym w Cieszynie. Współpracował z organizacjami oświatowymi i młodzieżowymi, szczególnie z harcerstwem. Odznaczony, m.in. Krzyżem Virtuti Militari i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł w Krakowie 10.08.1982 r.
Bibliografia: T.M.B. i G. „JODŁA", *Ludzie zasłużeni dla Brennej i Górek,* wyd. Brenna-Górki 1998 r., s. 46.

KRĘŻELOK PAWEŁ,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony w 1903 w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, skąd przetransportowany został do KL Auschwitz, gdzie zginął **29.02.1943 r.**
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (022); „Nasza Trójwieś", październik 2010 r.; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

KRIESER ZUZANNA,
Więzień w Tarnowie.
Urodzony w 1940 r. w Cieszynie, zamieszkały w Czeskim Cieszynie. Jako dziecko – razem z rodzicami przetransportowany do więzienia w Tarnowie, gdzie zginął w **1942 r.**
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 55.

KROP KAROL,
Więzień w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.
Urodzony 27.01.1911 r. w Lesznej Górnej, gmina Goleszów, zamieszkały w tej miejscowości; hutnik. Aresztowany 15.07.1941 r. i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przesłany do obozu koncentracyjnego o nieznanej nazwie. Wprawdzie odzyskał wolność – zwolniony do domu, ale zmarł **20.10.1942/1943 r.** z wycieńczenia spowodowanego pobytem w obozie.
Bibliografia: S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 104.

KRÓL LUDWIK,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz, w KL Gross-Rosen.
Urodzony 16.08.1904 r., zamieszkały w Zbytkowie, gmina Strumień. Aresztowany 28.08.1944 r. za przynależność do ruchu oporu, w organizacji konspiracyjnej ZWZ „Grupa Strumień" – był dowódcą drużyny na terenie Zbytkowa. Po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz, a stamtąd do KL Gross-Rosen, gdzie zginął w styczniu **1945 r.**
Bibliografia: Informacja Związku Bojowników o Wolność i Demokrację w Strumieniu; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

KRUCZEK JÓZEF,
Zginął w egzekucji publicznej.
Urodzony 13.07.1921 r. w Szczyrku i zamieszkały w tej miejscowości, brat Stanisława. Aresztowany jako podejrzany o przynależność do ruchu oporu, rozstrzelany **10.03.1945 r.** przez hitlerowców w egzekucji publicznej w Wiśle.
Bibliografia: Archiwum dra. med. J. Mazurka T 13, cz. 24 (057).

KRUCZEK STANISŁAW,
Zginął w egzekucji publicznej.
Urodzony 8.11.1923 r. w Szczyrku i zamieszkały w tej miejscowości – brat Józefa. Aresztowany jako podejrzany o przynależność do ruchu oporu, rozstrzelany **10.03.1945 r.** przez hitlerowców w egzekucji publicznej w Wiśle.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (057).

KRYSTA A. z d. JAWORSKA,
Zastrzelona przez hitlerowców.

Urodzona w 1915 r. w Ustroniu - Hermanicach (79) i zamieszkała w tej miejscowości, żona Rudolfa. Rozstrzelana **9.11.1944 r.** we własnym domu podczas aresztowania męża – broniąc go przed wyprowadzeniem przez gestapo, (miała świadomość, że męża wyprowadzają na rozstrzelanie).
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (123).

KRYSTA FRANCISZEK,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 149320, rozstrzelany przez hitlerowców.

Urodzony 19.07.1913 r. w Ustroniu-Goje (39) i zamieszkały w tej miejscowości. Przed wybuchem drugiej wojny światowej zatrudniony w miejscowej fabryce „Kuźni Ustroń" w charakterze pomocnika kowalskiego, zaś społecznie angażował się w Związku Młodzieży Katolickiej. W okresie okupacji hitlerowskiej nadal pracował w tym samym zakładzie pracy.
W okresie międzywojennym członek Spółdzielni Spożywców w Ustroniu. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym z rejencji katowickiej przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 9.09.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 149320. Odzyskał wolność 17.09.1943 r. – zwolniony z obozu. Niestety, rozstrzelany **9.11.1944 r.** w egzekucji zbiorowej w Ustroniu, wraz z 35 innymi mieszkańcami Ustronia i okolicy (rozstrzelany w odległości 200 m. od domu, przy płocie posesji Janiny Żertkowej pseud. „Janka").
Postscriptum: Policja wyprowadzając z domu Franciszka, nie pozwoliła mu się ubrać, zasznurować butów i pożegnać z rozpaczającą matką.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 394; J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 55; archiwum d. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (123).

KRYSTA JÓZEF,

Rozstrzelany przez hitlerowców.

Urodzony 29.06.1919 r. w Hermanicach (86) i zamieszkały w tej miejscowości; ślusarz. Przed wybuchem drugiej wojny światowej udzielał się w Robotniczym Stowarzyszeniu Kulturalno-Oświatowym „Siła", pracował w miejscowym zakładzie pracy – w „Kuźni Ustroń", był członkiem Spółdzielni Spożywców w Ustroniu. Rozstrzelany **9.11.1944 r.** w egzekucji zbiorowej w Ustroniu – zginął przy składzie zbożowym w Hermanicach.
Postscriptum: Rozstrzelany wraz z Rudolfem Błaszczykiem, Józefem Krystą, Rudolfem Nowakiem, Rudolfem Szarzecem, Franciszkiem Witalą. Matka Franciszka Krysty przeżywała śmierć syna tak boleśnie, że ziemię ze śniegiem i krwią syna oraz pozostałych zamordowanych – pochowała jak drogocenną relikwię na cmentarzu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (123); J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 55.

KRYSTA KRYSTYNA z d. JAWORSKA,

Zginęła w egzekucji publicznej

Urodzona 22.12.1922 r. w Ustroniu- Lipowcu i zamieszkała w Hermanicach (86), żona Józefa; pracownica „Kuźni Ustroń”. Aresztowana **9.11.1044 r.** i rozstrzelana w Ustroniu przez hitlerowców w egzekucji zbiorowej – publicznej – zginęła wraz z 35 innymi mieszkańcami z Ustronia i okolicy.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (121).

KRYSTA RUDOLF,
Zastrzelony przez hitlerowców.

Urodzony 10.07.1908 r. w Hermanicach-Zawodziu (79) i zamieszkały w tej miejscowości; kowal, brat Józefa. Przed wybuchem drugiej wojny światowej, od 1926 r. był czynnym członkiem Robotniczego Stowarzyszenia Kulturalno-Oświatowego „Siła”, a w latach późniejszych członkiem Polskiej Partii Socjalistycznej. Pracował w miejscowym zakładzie pracy – w „Kuźni Ustroń”.
Tragicznym był dla Rudolfa **9.11.1944 r.**, gdy do jego mieszkania wtargnęła policja, pobiła go - wstającego z łóżka, wyrzuciła na dwór i rozstrzelała zaledwie parę metrów od domu. Zginął wraz z 35 innymi mieszkańcami Ustronia i okolicy
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 55; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (123).

KRYWULT JÓZEF,
Więzień w KL Auschwitz nr EH –5448.
Urodzony 25.03.1901 r. w Kończycach k/Ostrawy – Zaolzie. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy” nr EH-5448. W dniu 2.08.1943 r. osadzony w bloku 11 (bloku śmierci), gdzie przebywał do dnia rozstrzelania **20.08.1943 r.**
Bibliografia: *Kronika Beskidzka* – lista ofiar mieszkańców Podbeskidzia.

KRZEMPEK ANTONI, pseud. „Okoń”,
Więzień w Mysłowicach, w KL Gross-Rosen nr 85200.
Urodzony 12.06.1914 r., mieszkaniec Strumienia. Od 1942 r. zaangażowany w ruchu oporu – żołnierz ZWZ, pseud. „Okoń”, był dowódcą drużyny „Grupy Strumień”. Aresztowany 28.08.1944 r. za działalność polityczną, przetransportowany do więzienia śledczego w Mysłowicach, a po śledztwie – przesłany do KL Gross-Rosen. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 85200. Odzyskał wolność - wyzwolony 26.04.1945 r. przez Armię Czerwoną.
Bibliografia: *Kronika Beskidzka* – lista ofiar mieszkańców Podbeskidzia.

KRZEMPEK LUDWIK,
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau nr 7046, w KL Mauthausen-Gusen.
Urodzony 12.05.1890 r. w Ligocie k/Czechowic, zamieszkały w Ochabach, Kierownik szkoły w miejscu zamieszkania. Aresztowany 28.04.1940 r. i w Cieszynie krótko przetrzymany, następnie przetransportowany do KL Dachau, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 7046. Następnie,

przeniesiony do KL Mauthausen-Gusen. Odzyskał wolność po kilku miesiącach więzienia - zwolniony z obozu.
Bibliografia: Informacja wnuczki - Marii Staniek.

KRZOK ANDRZEJ,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 44677.

Urodzony 30.10.1904 r. w Wiśle, syn Michała i Ewy z d. Podżorski, mieszkaniec Wisły. Aresztowany 12.06.1942 r. i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 16.07.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 44677. Zginął **14.09.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 30512/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 8:35, określenie przyczyny zgonu to: „Herzschwäche bei Darmkatarrh" (niewydolność serca przy nieżycie/katarze jelit).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 194. 663; APMA-B *Księga zgonów,* t. 21, s. 506.

KRZOK ANDRZEJ,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony w 1908 r., zamieszkały w Wiśle Głębce (213). Aresztowany w kwietniu 1942 r. za odmowę służenia w Wehrmachcie. Uwięziony na krótko w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął w **listopadzie 1942 r.**
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 23; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

KRZOK ANDRZEJ,
Więzień Polenlagru nr 32 Oderberg.
Urodzony 15.11.1929 r. w Wiśle Głębce (213) i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i przetransportowany do niemieckiego obozu dla Polaków - Polenlager nr 32 w Oderberg – Bogumin. Powrócił do domu po zakończeniu wojny w 1945 r.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (086); informacja Pawła Lorka.

KRZOK ANNA,
Więźniarka Polenlagru nr 32 Oderberg.
Urodzona 26.09.1908 r. w Wiśle Głębce (213) i zamieszkała w tej miejscowości. Aresztowana i przetransportowana do niemieckiego obozu dla Polaków - Polenlager nr 32 w Oderberg – Bogumin. Nieznany jest dalszy jej los.
Bibliografia: Archiwum dr.n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (086).

KRZOK EMILIA,
Więźniarka Polenlagru nr 32 Oderberg.
Urodzona 13.08.1920 r. w Wiśle Głębce (213) i zamieszkała w tej miejscowości. Aresztowana i przetransportowana do niemieckiego obozu dla Polaków - Polenlager nr 32 w Oderberg – Bogumin. Nieznany jest dalszy jej los.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (086).

KRZOK EMILIA,
Więźniarka Polenlagru nr 32 Oderberg.
Urodzona 1.03.1941 r. w Wiśle Głębce (213) i zamieszkała w tej miejscowości. Aresztowana i przetransportowana do niemieckiego obozu dla Polaków - Polenlager nr 32 w Oderberg – Bogumin. Nieznany jest dalszy jej los.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (086).

KRZOK EWA,
Więźniarka Polenlagru nr 32 Oderberg.
Urodzona 15.09.1877 r. w Wiśle Głębce (213) i zamieszkała w tej miejscowości. Aresztowana i przetransportowana do niemieckiego obozu dla Polaków - Polenlager nr 32 w Oderberg – Bogumin. Nieznany jest dalszy jej los.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (086).

KRZOK HELENA,
Więźniarka Polenlagru nr 32 Oderberg.
Urodzona 23.10.1943 r. w Wiśle Głębce (213) i zamieszkała w tej miejscowości. Aresztowana i przetransportowana do niemieckiego obozu dla Polaków - Polenlager nr 32 w Oderberg – Bogumin. Nieznany jest dalszy jej los.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (086).

KRZOK JAN,
Więzień Polenlagru nr 32 Oderberg.
Urodzony 3.08.1939 r. w Wiśle Głębce (213) i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i przetransportowany do niemieckiego obozu dla Polaków - Polenlager nr 32 w Oderberg – Bogumin. Nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (086).

KRZOK PAWEŁ,
Więzień Polenlagru nr 32 Oderberg.
Urodzony 5.05.1907 r. w Wiśle Głębce (213) i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i przetransportowany do niemieckiego obozu dla Polaków - Polenlager nr 32 w Oderberg – Bogumin. Nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (086).

KRZOK PAWEŁ,
Więzień Polenlagru nr 32 Oderberg.
Urodzony 14.06.1942 r. w Wiśle Głębce (213) i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany wraz z rodzicami i przetransportowany do niemieckiego obozu dla Polaków - Polenlager nr 32 w Oderberg – Bogumin. Nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (086).

KRZOK ZUZANNA z d. BRANC,
Więźniarka w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Ravensbrück,
Urodzona 11.03.1923 r., zamieszkała w Wiśle (125). Aresztowana w maju 1943 r. i po przesłuchaniach na gestapo w Cieszynie oraz więzieniu śledczym w Mysłowicach, wywieziona do KL Ravensbrück, gdzie przebywała aż do wyzwolenia obozu przez Armię Czerwoną, tj. do 1.05.1945 r.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 47.

KRZOK ZUZANNA,
Więźniarka Polenlagru nr 32 Oderberg.
Urodzona 15.07.1932 r. w Wiśle Głębce (213) i zamieszkała w tej miejscowości. Aresztowana i przetransportowana do niemieckiego obozu dla Polaków - Polenlager nr 32 w Oderberg – Bogumin. Powróciła do domu w 1945 r.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (086); informacja Pawła Lorka.

KRZYSTEK-TOPÓR KAZIMIERA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 25923.

Urodzona 21.02.1924 r. w Pogwizdowie k/Hażlach i tam zamieszkała. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowana do KL Auschwitz. Dnia 25.11.1942 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 25923. Odzyskała wolność 20.03.1943 r. – zwolniona z obozu.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 507.

KRZYSZTOWSKA AGNIESZKA z d. PESZAT,
Więźniarka w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Ravensbrück.
Urodzona 29.10.1920 r. w Ustroniu, zamieszkała w Bielsku, córka Edwarda i Zuzanny. Aresztowana i więziona od marca 1944 r. w Cieszynie, a stamtąd przesłana w transporcie zbiorowym do więzienia śledczego w Mysłowicach. Po zakończonym śledztwie przetransportowana do KL Ravensbrück, więziona w tym obozie od 1944 r. do 15.04.1945 r. Odzyskała wolność – wyzwolona przez Armię Czerwoną.
Bibliografia: Informacja byłej więźniarki KL Ravensbrück – Władysławy Sikora.

KRZYWOŃ KAROL ks., pseud. „Wisełka", „Andrzej",
Więzień w Cieszynie, w KL Sachsenhausen, w KL Dachau nr 22657.
Urodzony 22.09.1896 r. w Łazach, syn Pawła i Heleny z d. Przeczek. Absolwent studiów teologicznych w Wiedniu – w 1919 r. Ordynowany w 1920 r., pastor w Nawsiu w latach 1921- 1939 r. Doprowadził do wybudowania kościoła w

Istebnej, redaktor „Przyjaciela Dziatek” i współredaktor „Ewangelika”. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Sachsenhausen, skąd 14.12.1940 r. przeniesiono go do KL Dachau, tam zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 22657. Odzyskał wolność 1.10.1941 r. - zwolniony z obozu jako poważnie chory. Ponieważ jednak otrzymał od władz niemieckich zakaz spełniania funkcji duszpasterskich, do końca okupacji pracował w charakterze pracownika fizycznego w fabryce we Frysztacie. Po wojnie pracował w zborach w Istebnej, Ligotce Kameralnej i Nawsiu. Działał w Macierzy Szkolnej i Polskim Związku Kulturalno-Oświatowym. Zmarł w Nawsiu w 1954 r.

Bibliografia: J. Domagała, *Ci, którzy przeszli przez Dachau”* (Duchowni w Dachau), wyd. PAX Warszawa 1957 r., 260; Marcin Gabryś - Biblioteka i Archiwum im. B. R. Tschammera w Cieszynie.

KRZYWULT JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-5448.

Urodzony 25.03.1901 r. w Kończycach, gmina Zebrzydowice. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz, w lipcu 1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr E-5448. Zginął **20.08.1943 r.**

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 939.

KRZYŻAK MICHAŁ,

Więzień w Cieszynie, w Katowicach.

Urodzony w 1914 r. w Nierodzimiu, gmina Ustroń i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia w Katowicach, gdzie zginął **24.02.1944 r.** – nieznane są okoliczności jego śmierci.

Bibliografia: *Kronika Beskidzka* – lista ofiar mieszkańców Podbeskidzia.

KRZYŻOWSKI ANDRZEJ,

Więzień w Cieszynie, w Katowicach.

Urodzony w 1905 r. w Skoczowie i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia w Katowicach, gdzie zginął **8.02.1944 r.** - przez ścięcie gilotyną.

Bibliografia: *Więzienia hitlerowskie na Śląsku, w Zagłębiu Dąbrowskim i w Częstochowie 1935-1945*, Śląski Instytut Wydawniczy, Katowice 1983 r., s. 41.

KUBACZKA EMILIA z d. CIEŚLAR,

Więźniarka obozu dla młodzieży k/Opola.

Urodzona 20.01.1936 r., zamieszkała w Wiśle (318). Ponieważ w szkole nie chciała „hailować”, wraz z siostrą Marią została aresztowana i wywieziona do obozu dla młodzieży w Landsdorf k/Opola. Obóz pod koniec wojny ewakuowano na zachód, a ona uwolniona została przez wojska amerykańskie. Do Wisły powróciła dopiero we wrześniu 1946 r., ponieważ Amerykanie dla

uwolnionych dzieci zorganizowali opiekę, aby ich odżywić i przywrócić im siły na trudy podróży.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 47.

KUBACZKA WANDA,
Więźniarka w KL Stutthof.
Urodzona 10.09.1913 r., zamieszkała w Wiśle. Wysiedlona z własnego domu wyjechała do Warszawy. Od 1.01.1941 r. do 31.07.1944 r. pracowała jako nauczycielka w Szkole Powszechnej w Warszawie, a jednocześnie prowadziła tajne nauczanie historii i geografii. W czasie Powstania Warszawskiego była łączniczką „Szarych Szeregów" i w połowie sierpnia wpadła w ręce Niemców. Została osadzona w KL Stutthof, nieznany jest dalszy jej los.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 153.

KUBALOK JÓZEF,
Więzień w Cieszynie, w Koblencji, w KL Buchenwald.
Urodzony 26.08.1914 r. w Istebnej (61) i tam przez jakiś czas zamieszkały, następnie mieszkaniec Cieszyna; urzędnik. Aresztowany 4.02.1940 r. i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do więzienia w Koblencji, do KL Buchenwald. Odzyskał wolność 11.04.1945 r. - wrócił do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (042).

KUBANEK KAROL,
Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.
Urodzony 19.06.1904 r. w Cieszynie, zamieszkały w Czeskim Cieszynie; hutnik. Aresztowany za przynależność do organizacji konspiracyjnej ZWZ i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął **11.09.1940 r.**
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina*, s. 46; S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 57.

KUBASZCZYK MATEUSZ,
Rozstrzelany przez hitlerowców.
Urodzony 15.03.1912 r. w Kamesznicy, zamieszkały w Ustroniu- Zawodziu (31); parobek. Przed wojną i w okresie okupacji służył u gospodarza Cholewy na Zawodziu - pomagał w pracy na roli, przy wypasie bydła. W okresie okupacji hitlerowskiej wzywany do podpisania Volkslisty – odmówił jej przyjęcia. Hitlerowcy podejrzewali go także o łączność z partyzantami. Rozstrzelany o 6:00 rano **9.11.1044 r.** w egzekucji zbiorowej w Ustroniu razem z innymi 35 mieszkańcami Ustronia i okolicy. Zginął z Alojzym Dustorem w odległości 150 metrów od domu swojego gospodarza.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 55; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (123).

KÜBEL (KUBERSKI) FERDYNAND,
Rozstrzelany w egzekucji zbiorowej.

Urodzony 12.09.1888 r. w Koniakowie, zamieszkały następnie w Jaworzynie, syn Karola i Filomeny z d. Kuźnioszek. Kończył Seminarium Nauczycielskie w Cieszynie Bobrku (maturą w 1908 r.), był nauczycielem w Istebnej. Aresztowany 11.04.1945 r. i uwięziony przez dwa dni w lokalnym więzieniu w Jabłonkowie. Rozstrzelany **13.04.1945 r.** na żydowskim cmentarzu w Jabłonkowie razem z innymi 38 osobami z Istebnej, Jaworzynki i Koniakowa. Po wojnie, po ekshumacji, pochowany 5.05.1945 r. w uroczystym pogrzebie we wspólnej mogile w Istebnej.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (025; 067).

KUBICA ADOLF,
Zastrzelony przez hitlerowców.
Urodzony w Pastwiskach i zamieszkały w tej miejscowości, sierżant WP - **rozstrzelany** przez hitlerowców w Wiśle, nieznane są okoliczności i data śmierci.
Bibliografia: Archiwum dra. med. J. Mazurka T 13, cz. 24 (060).

KUBICA ANTONI,
Zginął w egzekucji zbiorowej.
Urodzony 5.03.1891 r. w Cieszynie, zamieszkały w Czeskim Cieszynie, właściciel restauracji. Aresztowany 20.06.1943 r. za przynależność do organizacji konspiracyjnej ZWZ/AK. Przetransportowany do Szczyrku, gdzie zginął **3.09.1943 r.** w egzekucji zbiorowej-publicznej.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina*, s. 46; S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 57.

KUBICA JÓZEF,
Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.

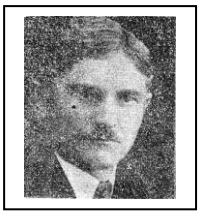

Urodzony 8.12.1888 r. w Orłowej - Zaolzie, po jakimś czasie zamieszkał w Ustroniu (39); mistrz warsztatu mechanicznego w „Kuźni Ustroń", w latach późniejszych założył własny mały warsztat odlewniczy. W 1920 r. odegrał poważną rolę w plebiscycie, występując przeciwko tzw. „ślązakowcom". Aresztowany 22.04.1940 r., i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął **23.09.1940 r.**

Postscriptum: Telegram o śmierci Józefa Kubicy był pierwszym telegramem jaki doręczono z obozów koncentracyjnych do Ustronia.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 56; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (125).

KUBIEŃ EWA,
Więźniarka w Wadowicach.
Urodzona 28.02.1897 r., zamieszkała w Wiśle (41). Aresztowana w listopadzie 1941 r. wraz z mężem Józefem za ukrywanie uciekiniera z obozu. Wywieziona została do obozu karnego w Wadowicach. W kwietniu 1942 r. zachorowała i na wniosek lekarza obozowego została zwolniona na czas choroby. Po

wyzdrowieniu nie zgłosiła się do obozu i dzięki szczęśliwemu zbiegowi okoliczności sprawa została zapomniana.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 48.

KUBIEŃ JÓZEF,
Więzień w Cieszynie.
Zamieszkały w Wiśle (41). Aresztowany w listopadzie 1941 r. za ukrywanie uciekiniera z obozu – więziony w Cieszynie. Nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 58.

KUDŁACIAK JÓZEF,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 7700.
Urodzony 7.03.1911 r. w Wiśle i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 18.12.1940 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 7700. Odzyskał wolność 12.05.1942 r. – zwolniony z obozu.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 70.

KÜHN JELLI,
Zginęła w egzekucji w Bochni.
Urodzona 21.07.1876 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. W 1940 r. deportowana do Bochni, gdzie w sierpniu **1942 r.** została zastrzelona.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 55.

KUJAWA JÓZEF,
Rozstrzelany przez gestapo.
Urodzony 16.05.1908 r. w Istebnej (177) i zamieszkały w tej miejscowości, syn Michała i Anny z d. Kukuczka; pomocnik gajowego. Aresztowany przez gestapo 11.04.1945 r. i uwięziony w Jabłonkowie – **13.04.1945 r.** rozstrzelany na żydowskim cmentarzu w tej miejscowości. Po zakończonej okupacji, ekshumowany i 5.05.1945 r. w uroczystym pogrzebie pochowany we wspólnej mogile w Istebnej.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (023; 024).

KUKLA PAWEŁ,
Zginął w kampanii wrześniowej.
Urodzony 3.05.1913 r. w Skoczowie, syn Józefa i Zuzanny. Po ukończeniu szkoły powszechnej w Skoczowie wyuczył się zawodu rzeźnika i pracował w tym zawodzie do sierpnia 1939 r. Zmobilizowany w 1939 r. do Cieszyńskiego Batalionu Obrony Narodowej - kompania Skoczów, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. na szlaku bojowym 21 Dywizji Piechoty z Armii „Kraków", od Skoczowa w okolice Tomaszowa Lubelskiego. Tam zginął **15.09.1939 r.** w walce z hitlerowskim agresorem.
Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 24.

KUKLA STANISŁAW ks.,
Więzień w Cieszynie, w Katowicach, w KL Sachsenhausen, w KL Dachau nr 22433.

Urodzony 8.05.1881 r. w Suszcu, powiat pszczyński. Po studiach teologicznych, otrzymał święcenia kapłańskie 21.07.1909 r. Proboszcz w Kończycach Wielkich, gmina Hażlach. Aresztowany 11.09.1939 r. podczas nabożeństwa - w kościele. Przewieziony do więzienia w Cieszynie, stamtąd do więzienia w Katowicach i następnie przetransportowany do KL Sachsenhausen, a od 14.12.1940 r. do KL Dachau. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 22433. Zginął **9.07.1942 r.** - przez zagazowanie „jako trwały inwalida".

Bibliografia: J. Domagała, *Ci, którzy przeszli przez Dachau* (Duchowni w Dachau), wyd. PAX Warszawa 1957 r., s. 152; ks. J. Woś ks. W. Jacewicz, *Martyrologium polskiego duchowieństwa rzymskokatolickiego pod okupacją hitlerowską w latach 1939-1945*, z. III, Warszawa 1978, s. 186.

KUKUCZ BOLESŁAW KAROL,

Żołnierz kampanii wrześniowej.

Urodzony w 1908 r., zamieszkały w Cieszynie; przed wybuchem wojny zastępowy, 1 Drużynowy Harcerzy w Cieszynie. Zmobilizowany, brał udział jako porucznik WP w kampanii wrześniowej 1939 r. Poległ **12.09.1939 r.** w walce z hitlerowskim agresorem w Gdyni - Kępa Oksywska.

Bibliografia: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 130.

KUKUCZ JAN KAZIMIERZ,

Żołnierz kampanii wrześniowej.

Urodzony w 1901 r., zamieszkały w Cieszynie, w młodości bardzo aktywny harcerz - drużynowy 1 Drużynowy Harcerzy, komendant hufca męskiego w Cieszynie. Zmobilizowany, brał udział jako podchorąży WP w kampanii wrześniowej 1939 r. Poległ **16.09.1939 r.** w walce z hitlerowskim agresorem w okolicach Hołosku k/Lwowa.

Bibliografia: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 130.

KUKUCZKA ANTONI,

Zginął jako partyzant.

Urodzony w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu – partyzant, **zginął** w walce z hitlerowcami na górze Baraniej. Nieznane są data i okoliczności jego śmierci.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (024).

KUKUCZKA FRANCISZEK,

Więzień w Cieszynie.

Urodzony 5.05.1912 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie od 11.04.1945 r. do wyzwolenia.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (046).

KUKUCZKA JADWIGA,

Więźniarka w Cieszynie.

Urodzona 8.10.1898 r. w Istebnej i zamieszkała w tej miejscowości. Aresztowana i uwięziona w Cieszynie od 4.09.1944 do 16.11.1944 r., a po jakimś czasie odzyskała wolność – wróciła do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (046).

KUKUCZKA JÓZEF,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 165352.

Urodzony 21.03.1887 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i krótko uwięziony w Cieszynie, a następnie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 3.12.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 165352. Odzyskał wolność 20.09.1944 r. – zwolniony z obozu.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz*, Katowice 1998 r., s. 438; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (047).

KULA JÓZEF ks.,
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau nr 22016.

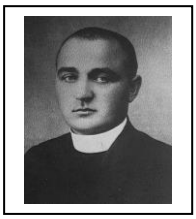

Urodzony 14.08.1891 r. w Hażlach. Po studiach teologicznych otrzymał święcenia kapłańskie 26.07.1915 r., - ksiądz rzymskokatolicki. W latach 1919-l940 był proboszczem parafii w Dębowcu. Aresztowany przez gestapo 12.04.1940 r. i uwięziony w Cieszynie, skąd 30.10.1941 r. został przetransportowany do KL Dachau. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 22016.
Zginął w tym obozie **23.11.1941 r.**
Bibliografia: J. Domagała, *Ci, którzy przeszli przez Dachau* (Duchowni w Dachau), wyd. PAX Warszawa 1957 r., s. 152; ks. E. Chart, *Spis pomordowanych Polaków w obozie koncentracyjnym w Dachau,* Wyd. Słowo Polskie, s. 132; ks. J. Woś ks. W. Jacewicz, *Martyrologium polskiego duchowieństwa rzymskokatolickiego pod okupacją hitlerowską w latach 1939-1945*, z. III, Warszawa 1978; s. 187; informacja – Rudolf Mizia; J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 24.

KULA JÓZEF,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 47705.
Urodzony 22.01.1898 r. w Boguszowicach - dzielnica Cieszyna (obecnie Cieszyn-Boguszowice). Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz, 17.07.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 47705. Zginął w tym obozie **4.08.1942 r.**
Bibliografia: *Kronika Beskidzka* – lista ofiar mieszkańców Podbeskidzia.

KULIK JÓZEF,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-921.

Urodzony 11.02.1919 r. w Koniakowie i zamieszkały w tej miejscowości, syn Jakuba i Anny z d. Haratyk. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 7.01.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy" nr E-921. Zginął **18.02.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 1360/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 9:30, określenie przyczyny zgonu to: „Herz - und Kreislaufschwäche" (niewydolność serca i układu krążenia).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 766; APMA-B *Księga zgonów,* t. 1, s. 1360.

KULISIEWICZ ALEKSANDER,

Więzień w KL Auschwitz, w KL Sachsenhausen.

Urodzony w 1918 r. w Krakowie, syn Franciszka. Dzieciństwo i młodość spędził w latach 1924-1939 na Śląsku Cieszyńskim. Był wychowankiem Polskiego Gimnazjum w Orłowej, zaś maturę zdał w Cieszynie. Aresztowany w październiku 1939 r. i przetransportowany do KL Auschwitz, a stamtąd przeniesiony do KL Sachsenhausen. Odzyskał wolność 3.05.1945 r.

Postscriptum: W obozie śpiewał dla współwięźniów pieśni własne i współtowarzyszy niedoli, utrwalając w pamięci w językach: polskim, czeskim, rosyjskim, niemieckim, francuskim i włoskim międzynarodowy folklor obozowy. Obdarzony niezwykłą pamięcią, dyktował ponad 3 tygodnie (czerwiec 1945) w szpitalu przeciwgruźliczym w Krakowie, cały zapamiętany materiał wierszy, prozy poetyckiej i pieśni). W latach 1945-1976 skompletował największe w Europie archiwum polskiej i międzynarodowej twórczości z obozów hitlerowskich. Od 1965 r. wykonywał polski i międzynarodowy folklor „z piekła dna" w znanych teatrach europejskich. Występował też 14 krotnie ze swym repertuarem obozowym w RFN. Jego wstrząsający repertuar nadawały radiostacje od Meksyku do Tokio. Od 1966 r. opracowywał dla PWM w Krakowie źródłową publikację pt. *Polskie pieśni obozowe 1939-1945,* której maszynopis - wraz z materiałem nutowym - obejmował z końcem 1976 r. 3400 stron. Zmarł w Krakowie w 1982 r.

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 1, wyd. 1993 r., s. 171.

KULISZ KAROL ks.,

Więzień w Skrochowicach, w Rawiczu, w KL Buchenwald.

Urodzony 12.06.1873 r. w Dzięgielowie, gmina Goleszów, syn Adama i Anny z d. Hławiczka. Absolwent państwowego gimnazjum w Cieszynie, a następnie podjął studia teologiczne w Wiedniu i w Erlangen - Bawaria (w latach 1894-1899). Ordynowany w 1899 r. - ksiądz ewangelicki (pastor), wikary w Ligotce Kameralnej (w latach 1899 -1918), proboszcz parafii ewangelickiej w Cieszynie (w latach 1918-1920). Senior diecezji cieszyńskiej kościoła ewangelicko-augsburskiego (w latach 1921-1936). W 1913 r. założył dom opieki „Betezda" w Ligotce Kameralnej. Publicysta, polski działacz narodowy. Wydawca i redaktor pism religijnych: „Dla Wszystkich" (1901-1909), „Słowo Żywota" (1910-1919), „Głosy

Kościelne” (1925-1938) oraz „Godzina” (1939). Twórca Domów Sióstr Diakonis dla Opieki nad Dziećmi i Starcami w Dzięgielowie i Ligotce Kameralnej. Założyciel Uniwersytetu Ludowego oraz Zakładów Opiekuńczo-Wychowawczych „Ebenezer” w Dzięgielowie (1920). Współorganizator Rady Narodowej Księstwa Cieszyńskiego. Jako pastor w Ligotce i Cieszynie, a również na Górnym Śląsku, prowadził działalność narodową przeciw Niemcom. Gdy był w Paryżu w lipcu 1920 r., złożył Radzie Ambasadorów memoriał w sprawie przyłączenia Śląska do Polski. Za tak jawną wrogość wobec Rzeszy, już w 23.09.1939 r. aresztowany i przewieziony do KL Skorochowice k/Opawy, stamtąd 5.10.1939 r. przeniesiony do wiezienia w Rawiczu, a 17.10.1939 r. przeniesiony do KL Buchenwald, gdzie zginął **8.05.1940 r.**

Bibliografia: *„W cieniu Śmierci”,* Ewangelicy – ofiary prześladowań w czasie II wojny światowej, praca zbiorowa Warszawa 1970 r. s.14; J. Szturc, *Ewangelicy w Polsce Słownik biograficzny XVI-XX,* s. 164-165; Marcin Gabryś - Biblioteka i Archiwum im. B.R. Tschammera w Cieszynie (także udostępnione zdjęcie ze zbiorów wym. biblioteki).

KULISZ KAROL,

Zginął w niewoli sowieckiej.

Urodzony 14.07.1900 r. w Cieszynie, syn Bronisława. Nauczyciel a następnie kierownik szkoły powszechnej w Chocieńczy, powiat wilejski (Białoruś). Zmobilizowany (stop. wojsk. podporucznik) do jednostek KOP, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do sowieckiej niewoli, internowany w obozie jenieckim w Kozielsku. **Zginął** w Katyniu – zamordowany w kwietniu/maju 1940 r. przez NKWD.

Postscriptum: Pisał w lutym 1940 r. do rodziny z Kozielska. W Katyniu nie zidentyfikowany.

Bibliografia: Mečislav Borák**,** *„Symbol Katynia” Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 52; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele podczas II wojny światowej, Księga Strat osobowych,* Warszawa 1995 r., s. 440.

KUPCZYK KAROL,

Więzień w Cieszynie, w Katowicach.

Urodzony w 1911 r. w Cieszynie, zamieszkały w tej miejscowości; ślusarz. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do więzienia w Katowicach, gdzie zginął **9.04.1043 r.** - przez ścięcie gilotyną.

Bibliografia: *Więzienia hitlerowskie na Śląsku, w Zagłębiu Dąbrowskim i w Częstochowie 1935-1945*, Śląski Instytut Wydawniczy, Katowice 1983 r., s. 37.

KURKIEWICZ FRANCISZEK,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 26.11.1903 r. w Kończycach, gmina Zebrzydowice, zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz, zginął **8.08.1943 r.**

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1136;

KUROWSKI JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 25.12.1925 r. w Kamesznicy, zamieszkały w Ustroniu-Czantoria (16). Pracował jako parobek u rolnika Sztwiertni pod Czantorią. W okresie okupacji hitlerowskiej wezwany do podpisania niemieckiej listy narodowościowej, tj. Volkslisty - odmówił jej przyjęcia. Aresztowany wiosną 1944 r. i przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie **zginął.** Nieznana jest data i okoliczności jego śmierci.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 56; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (125).

KURUS ERNEST,

Więzień w Cieszynie, KL Auschwitz nr 11097.

Urodzony 13.08.1918 r. w Chybiu i zamieszkały w miejscowości urodzenia. Aresztowany 26.12.1940 r. w Zgorzelcu za kontakty z ruchem oporu. Ze Zgorzelca przewieziony do więzienia gestapo w Cieszynie, a stamtąd transportem z katowickiej rejencji przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 26.03.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 11097. Zginął **8.10.1941 r.**

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 88; archiwum S. Brody).

KURUS PAWEŁ, pseud. „Podbiał",

Więzień w Cieszynie, w Raciborzu, w Katowicach.

Urodzony 11.02.1911 r. w Cieszynie i zamieszkały w tej miejscowości, w młodości aktywny harcerz. Nauczyciel Publicznej Szkoły Powszechnej w Cieszynie Kalembicach. Główny inicjator powołania konspiracyjnej organizacji ZWZ na terenie Śląska Cieszyńskiego - zastępca szefa ZO inż. Kwaśnickiego, kierował sprawami organizacyjnymi i werbunkiem ludzi. Aresztowany 9.01.1941 r., więziony w Cieszynie, Raciborzu i Katowicach. Skazany wyrokiem sądu na śmierć, zginął **28.08.1942 r**. - przez ścięcie gilotyną.

Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 73; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r., s. 443; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 113 wykazu); T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 130; M. Heller, *Ruch oporu na Śląsku Cieszyńskim,* Opole 1982, s. 44.

KUŚNIERZ KAZIMIERA,

Więźniarka w KL Mittelbau-Dora.

Urodzona w 1904 r., nauczycielka szkół powiatu cieszyńskiego. Aresztowana i przetrzymana w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowana do KL Mittelbau-Dora k/Nordhausen, gdzie zginęła w **1944 r.**

Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji*, Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 73; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r., s. 445; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 116 wykazu).

KUŚNIERZ STANISŁAW,

Więzień w Krakowie, w KL Mittelbau-Dora.

Urodzony 8.11.1895 r. pochodził z województwa krakowskiego. Po ukończeniu szkoły stopnia podstawowego oraz średniego, studiował na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie - dr biologii, pedagog. Był nauczycielem przedmiotów przyrodniczych w Liceum Pedagogicznym - Męskim Seminarium Nauczycielskim w Cieszynie Bobrku, także nauczycielem dochodzącym w innych cieszyńskich szkołach, m.in. w Państwowym Gimnazjum im. A. Osuchowskiego. Po objęciu Zaolzia przez armię polską został mianowany inspektorem szkolnym we Frysztackie. Okupacja hitlerowska zastała go w Generalnym Gubernatorstwie - uczył w szkole w Swoszowicach, powiat krakowski i brał udział w tajnym nauczaniu w zakresie szkoły średniej. Aresztowany w Krakowie - jako zakładnik i osadzony w więzieniu Montelupich, a z tego więzienia przetransportowany do KL Mittelbau-Dora k/Nordhausen, gdzie zginął w **1945 r.**

Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji*, Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 73; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r., s. 445; Zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 115 wykazu); S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 57; *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 46; J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 2, wyd. 1995 r., s. 117.

KUŹMA JAN,

Więzień w Cieszynie, w Katowicach.

Urodzony w 1910 r. w Jaworzynce i zamieszkały w tej miejscowości; syn Jana Kawuloka, rolnik. Aresztowany i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie, przesłany do więzienia w Katowicach, gdzie zginął **7.08.1944 r.** – przez ścięcie gilotyną.

Postscriptum: Zginął w jednym dniu z Janem Kawulokiem.

Bibliografia: *Więzienia hitlerowskie na Śląsku, w Zagłębiu Dąbrowskim i w Częstochowie 1935-1945*, Śląski Instytut Wydawniczy, Katowice 1983 r., s. 42; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (059).

KUŹMA JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 36061, w KL Gross-Rosen.

Urodzony 31.03.1917 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i na krótko uwięziony w Cieszynie, stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz, 22.05.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 36061. Dnia 4.06.1942 r. przeniesiony do KL Gross-Rosen. Nieznany jest dalszy los tego więźnia.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 176.

KUŹNICKI ALEKSANDER,

Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Auschwitz.

Zamieszkały w Wiśle na Jarzębatej w chatce wybudowanej tuż przed wojną, rzeźbiarz ludowy, nazywany popularnie „Alik”. Trudnił się też okultyzmem i za przepowiadanie oraz upowszechnianie wieści o odzyskaniu wolnej Polski aresztowany 29.06.1941 r. Po uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do więzienia śledczego w Mysłowicach. Po zakończonym śledztwie przesłano go do KL Auschwitz, gdzie zginął **15.11.1942 r.**

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 23.

KWAŚNIEWICZ FRANCISZEK,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Zamieszkały w Wiśle, właściciel willi „Watra” - obecnie Idylla (3). Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Odzyskał wolność 5.05.1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 57.

KWICZAŁA JÓZEF ks. dr,

Więzień – nieznane miejsce uwięzienia.

Urodzony w 1889 r. w Kaczycach, syn Pawła. Po ukończeniu szkoły średniej studiował teologię w Widnawie; ksiądz. Święcenia kapłańskie przyjął w 1916 r. Pracę duszpasterską rozpoczął jako wikary we Frysztacie (do 1920 r.) - Zaolzie. Katecheta w szkołach wydziałowych na terenie Śląska Cieszyńskiego, Mysłowicach (w latach 1926 - 1928 r.). Od 1937 r. proboszcz cieszyński, notariusz dekanatu cieszyńskiego.

W okresie okupacji hitlerowskiej aresztowany i więziony. Zginął **10.02.1940 r.**

Bibliografia: Marcin Gabryś - Biblioteka i Archiwum im. B. R. Tschammera w Cieszynie; Informacja – ks. Zbigniew Tomanek.

KWIATKOWSKA FRANCISZKA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 6851.

Urodzona ?.07.1925 r. w Cieszynie, córka Marcina i Patriny z d. Buriański, zamieszkała w okresie okupacji hitlerowskiej w Krakowie. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowana do KL Auschwitz. Dnia 27.04.1942 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 6851. Zginęła **21.09.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 32033/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarła o godz. 14:00, określenie przyczyny zgonu to: „Lungenentzündung” (zapalenie płuc).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 487; APMA-B *Księga zgonów,* t. 22, s. 485.

KYCIA JÓZEF,

Zginął w sowieckiej niewoli.

Urodzony 21.09.1902 r. w Szałszy k/Gliwic, syn Pawła i Joanny z d. Rossa Po ukończeniu szkoły pracował w kopalni i brał udział w powstaniach śląskich. Następnie pełnił służbę w policji plebiscytowej na Górnym Śląsku, a z chwilą włączenia Górnego Śląska do Polski, wstąpił do Państwowej Policji Województwa Śląskiego i pełnił służbę na posterunku w Puńcowie, a następnie w Wiśle. Tuż przed wybuchem drugiej wojny światowej, został przeniesiony na stanowisko komendanta posterunku policji w Pruchnej. Przed przewidywanym wybuchem drugiej wojny światowej w 1939 r., wraz z innymi policjantami był ewakuowany na wschód, a na miejsce docelowe wyznaczono Tarnopol. W tym mieście i jego okolicach w pierwszym tygodniu wojny, tj. we wrześniu 1939 r. znalazła się większość policjantów ze Śląska – mających stanowić zaporę przed niemieckim agresorem. Niestety, po 17 września policjanci dostali się do sowieckiej niewoli, a następnie internowani w obozie jenieckim. Według informacji rodziny, **zginął** w Twerze k/Miednoje.

Bibliografia: Informacja rodziny - Barbary Zielińskiej.

LAIMZYDER – rodzina,

Zamieszkiwali w Goleszowie – córka Ferberów z mężem i dziećmi Ilzą i Ditą. Aresztowani w początkowym okresie okupacji hitlerowskiej i wywiezieni do obozu koncentracyjnego (w chwili wywózki do obozu dziewczynki miały 14 i 12 lat). Matka z córkami wróciła po wojnie do Goleszowa. Ojciec rodziny też przeżył pobyt w obozie. Po wyzwoleniu dostał się do Rosji i po kilku latach wrócił do Goleszowa – później cała rodzina wyjechała do Izraela).

Bibliografia: Informacja Magdalena Dziendziel, Zuzanna Sikora.

LANCER HENRYK,

Wysłany do obozu pracy.

Urodzony w 1900 r., zamieszkały w Ustroniu. W okresie okupacji hitlerowskiej przesłany do obozu pracy przymusowej w Nisku. W 1940 r. zbiegł z tego obozu i przedostał się na teren Związku Radzieckiego - **zmarł** w 1942 r. na Syberii.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 77.

LANCER HELENA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzona w 1925 r. w Ustroniu i zamieszkała w tej miejscowości, córka Henryka i Herminy. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** w latach 1943/1944 - nieznana jest dokładna data jej śmierci.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 77; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

LANCER HERMINA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzona w 1905 r., zamieszkała w Ustroniu, żona Henryka. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** w latach 1943/1944 - nieznana jest dokładna data śmierci.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 77; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

LANDSBERGER EDWARD,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Mieszkaniec Ustronia, wnuk Eliasza. Aresztowany w okresie 1942 r. (nieznana bliższa data) i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz, gdzie **zginął** - nieznane są okoliczności oraz data jego śmierci.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (144); w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

LANDSBERGER ELIASZ,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony 24.11.1874 r. w Osieku, zamieszkały w Ustroniu; kupiec drzewny. W okresie międzywojennym był członkiem Wydziału Gminnego w Ustroniu. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął w **1942 r.**
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 77; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (144); w zachowanych dokumentach KL Auschwitz nie figuruje.

LANDSBERGER ELWIRA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Mieszkanka Ustronia – córka Eliasza. Aresztowana w okresie 1942 r. wraz z mężem i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** - nieznane są okoliczności oraz data jej śmierci.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (144); w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

LANDSBERGER JERZY,
Więzień więzienia w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony 11.01.1938 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości, syn Ottona, wnuk Eliasza. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz, gdzie zginął w **1942 r.**
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 77; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (144); w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

LANDSBERGER MAŁGORZATA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona 30.11.1907 r. w Goleszowie, zamieszkała w Ustroniu, córka Eliasza. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie zginęła w latach **1943/1944** - nieznana jest dokładna data jej śmierci.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 77; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (144); w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

LANG JAN,

Więzień w Bielsku, w KL Buchenwald.

Urodzony 18.04.1988 r. w Strumieniu i zamieszkały w tej miejscowości, syn Wincentego i Katarzyny z d. Bernat. W okresie okupacji wspólnie z żoną ukrywał Józefa Różańskiego, pseud. „Ujek" - działacza politycznego i społeczno-kulturalnego ziemi rybnickiej oraz uczestnika powstań śląskich. Aresztowany 16.12.1944 r. (za ukrywanie byłego powstańca śląskiego – wyżej wspomnianego J. Różańskiego) i przetrzymywany w więzieniu w Bielsku, a stamtąd przetransportowany do KL Buchenwald. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 86267. Zmarł **25.04.1945 r.** w szpitalu obozowym (już po wyzwoleniu przez wojska amerykańskie), powodem śmierci była gruźlica płuc – powstała i rozwinęła się na skutek wycieńczenia organizmu podczas pobyty w obozie.

Bibliografia: Zbiory dokumentów K. Wójtowicza; K. Ochman, *Pomnik ofiar hitleryzmu w Strumieniu,* 1997, s. 17.

LANG MALWINA SARA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzona 31.01.1887 r. w Cieszynie i zamieszkała w tej miejscowości, córka Pawła i Pauliny z d. Sax. Aresztowana i krótko uwięziona w Cieszynie, a stamtąd przewieziona do KL Auschwitz, gdzie zginęła **27.02.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 11330/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarła o godz. 8:25 określenie przyczyny zgonu to: „Angina phlegmonosa" (ropna angina).

Bibliografia: APMA-B *Księga zgonów,* t. 8, s. 828.

LANG ZUZANNA,

Więźniarka w Bielsku, w KL Ravensbrück.

Urodzona 30.07.1895 r., zamieszkała w Strumieniu. Aresztowana 16.12.1944 r. wraz z mężem Janem, za ukrywanie przedwojennego działacza politycznego i społeczno - kulturalnego ziemi rybnickiej oraz byłego powstańca śląskiego – Józefa Różańskiego. Przetrzymywana w więzieniu w Bielsku, a stamtąd przetransportowana do KL Ravensbrück, gdzie zginęła w marcu **1945 r.**

Bibliografia: Zbiory dokumentów K. Wójtowicza.

LANGE STANISŁAW,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony w 1893 r., zamieszkały w Wiśle (839), właściciel pensjonatu „Leliwa". Aresztowany w kwietniu 1940 r. i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd wywieziony do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął w **październiku 1940 r.**

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 15.

LANGE STANISŁAW,

Zginął – nieznane okoliczności śmierci.

Urodzony w Wiśle (839) i zamieszkały w tej miejscowości. **Zginął** w 47 roku życia z rąk hitlerowskich oprawców - w nieznanych okolicznościach.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (059).

LANZER HELENA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Mieszkanka Ustronia, córka Henryka i Herminy. Ojciec był w okresie międzywojennym właścicielem małego przedsiębiorstwa instalacyjnego oraz sklepu, w którym prowadził sprzedaż artykułów elektrycznych, skór i przyborów szewskich. W okresie okupacji hitlerowskiej aresztowana wraz z matką, uwięzione w Cieszynie, a stamtąd przesłane do KL Auschwitz, gdzie **zginęły** na przełomie 1943/1944 r.
Bibliografia: *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., s. 113.

LANZER HENRYK,
Wysłany do obozu pracy przymusowej.
Urodzony w 1900 r., mieszkaniec Ustronia; przedsiębiorca i kupiec. W okresie międzywojennym był właścicielem małego przedsiębiorstwa instalacyjnego oraz sklepu, w którym prowadził sprzedaż artykułów elektrycznych, skór i przyborów szewskich. Podczas okupacji hitlerowskiej wysłany do obozu pracy przymusowej w Nisku, skąd zbiegł, ale dostał się do niewoli sowieckiej, gdzie zmarł **w 1940 r.**
Bibliografia: *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., s. 113.

LANZER HERMINA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Mieszkanka Ustronia, żona Henryka - ustrońskiego przedsiębiorcy i kupca, w okresie międzywojennym właściciela małego przedsiębiorstwa instalacyjnego oraz sklepu, w którym prowadził sprzedaż artykułów elektrycznych, skór i przyborów szewskich. W okresie okupacji hitlerowskiej aresztowana wraz z córką Heleną, uwięzione w Cieszynie, a stamtąd przesłane do KL Auschwitz, gdzie **zginęły** na przełomie 1943/1944 r.
Bibliografia: *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., s. 113.

LANZER JÓZEF,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony 20.08.1893 r. w Cieszynie oraz zamieszkały w tej miejscowości, syn Alberta i Anny z d. Berkowicz. Aresztowany i po kilkudniowym uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **22.10.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 37013/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 12:30, określenie przyczyny zgonu to: „Herzmuskelinsuffizienz" (zapalenie mięśnia sercowego).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1137; APMA-B *Księga zgonów,* t. 25, s. 1009.

LAPAČ ALOJZY,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 21.11.1890 r. w Cieszynie, zamieszkały Wibram na Morawach, syn Józefy. Aresztowany i po kilkudniowym uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **8.12.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 33844/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 13:11, określenie przyczyny zgonu to: „Plötzlicher herztod" (nagły zawał serca).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz*, Katowice 1998 r., s. 1137; APMA-B *Księga zgonów,* t. 23, s. 840.

LASOTA JAN ks.,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Gusen.

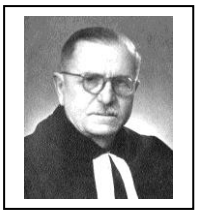

Urodzony w 1883 r. w Bystrzycy, syn Jana i Zuzanny z d. Widenka. Po ukończeniu szkoły średniej studiował teologię w Wiedniu – pastor, ordynowany w 1910 r. Jako początkujący duszpasterz - wikariusz w Ostrawie i w Skoczowie. Następnie proboszcz parafii ewangelickiej w Jaworzu, powiat bielski (w latach 1910 do 1932 r.) – tam przez jakiś czas pełnił funkcję wójta (w 1919 r.).

Współzałożyciel licznych polskich narodowo i kulturalno-oświatowych jaworzniańskich organizacji jak: Macierz Szkolna, Stowarzyszenie Robotnicze „Siła", Związku „Strzelec", Związek Obrony Kresów Zachodnich. Macierzy Szkolnej. Inicjator założenia polskiej prywatnej szkoły ludowej w Jaworzu Średnim.

Uczestnik prac plebiscytowych (w 1919 r.). Katecheta w Cieszynie, współredaktor tygodnika „Ewangelik". Od 1.09.1939 r. musiał opuścić Jaworze i ukrywał się przez jakiś czas u ks. pastora Kisiały w Cieszynie. Aresztowany 24.04.1940 r. przez gestapo i przetransportowany do więzienia w Cieszynie, stamtąd przewieziony do KL Skrochovice. Odzyskał wolność 5.09.1940 r. – zwolniony z obozu, ale obawiając się ponownego aresztowania, do końca okupacji pracował jako robotnik w fabryce we Frysztacie. Po wojnie ponownie proboszcz parafii w Jaworzu (w latach 1950 do 1961). Zmarł w 1973 r.

Bibliografia: Marcin Gabryś - Biblioteka i Archiwum im. B. R. Tschammera w Cieszynie; archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko (105); J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 1, wyd. 1993 r., s. 173.

LATOCHA ALFONS ks.,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau nr 30262.

Urodzony 7.10.1906 r., w Ustroniu, syn Józefa i Anny z d. Gross. Po ukończeniu szkoły powszechnej w Ustroniu oraz gimnazjum w Cieszynie zapisał się na Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Święcenia kapłańskie przyjął w 1931 r. Pracę duszpasterską rozpoczął jako wikary w Michałkowicach, następnie wikary - katecheta w Strumieniu.

Z powodu choroby i konieczności leczenia przeniesiony do Strumienia na stanowisko kapelana w zakładzie sióstr de Notre Dame (w latach 1932 do 1938).

Od 1938 administrator parafii w Ogrodzonej. Z chwilą wybuchu wojny przeniósł się do rodzinnego Ustronia, a wobec władz okupacyjnych stał niewzruszenie na stanowisku kapłana - Polaka, czym zwrócił na siebie uwagę lokalnego elementu prohitlerowskiego. Aresztowany 23.04.1940 r. i w uwięziony w Cieszynie, następnie przewieziony do więzienia śledczego w Zwickau, skąd ponownie odesłany został do cieszyńskiego gestapo wraz z 20 innymi współwięźniami. Uznany za niebezpiecznego dla państwa niemieckiego, został przewieziony do KL Auschwitz, skąd 5.06.1940 r. przetransportowano go do KL Dachau, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 30262. Zginął w tym obozie **5.06.1942 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 56; J. Domagała, *Ci, którzy przeszli przez Dachau* (Duchowni w Dachau), wyd. PAX Warszawa 1957 r., s. 155; ks. E. Chart, *Spis pomordowanych Polaków w obozie koncentracyjnym w Dachau,* Wyd. Słowo Polskie, s. 139; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (125); Marcin Gabryś - Biblioteka i Archiwum im. B. R. Tschammera w Cieszynie; J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 24.

LAUBER SIDONIE,

Więźniarka w Cieszynie, w Boltenheim, w Grübengau.

Urodzona 19.07.1919 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana i po krótkim przetrzymaniu w Cieszynie przetransportowana w 1942 r. do więzienia Boltenheim (Niemcy), przenoszona do innych więzień, m.in. w Grübengau. W marcu 1945 r. **zginęła** w marszu ewakuacyjnym więźniów w okolicy Frankfurtu nad Menem.

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 55.

LAZAR JERZY,

Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach.

Urodzony 15.11.1883 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości, syn Jana i Marianny z d. Stanieczek. Po ukończeniu szkoły powszechnej rozpoczął naukę zawodu w ustrońskiej hucie, dokształcając się i poszerzając swoje zainteresowania pozazawodowe. Członek Polskiej Partii Socjalno-Demokratycznej i Związku Zawodowego Metalowców.

W okresie międzywojennym był sekretarzem Urzędu Gminnego w Ustroniu, bardzo aktywnym działaczem ruchu zawodowego, politycznego, spółdzielczego (funkcję sekretarza gminy pełnił aż do wybuchu drugiej wojny światowej). W 1918 r. brał udział w przewrocie politycznym na Śląsku, jako pierwszy po uzyskaniu niepodległości zrzucał w Ustroniu dwugłowe orły austriackie i zmieniał je na polskie. W 1920 r. był założycielem Spółdzielni - Stowarzyszenie Spożywcze i Oszczędnościowe w Ustroniu, został też pierwszym przewodniczącym Zarządu tej Spółdzielni. Następnie, przez około 30 lat pełnił funkcję przewodniczącego Rady Nadzorczej Spółdzielni. Władał tak w słowie jak i w piśmie językiem niemieckim, wobec czego okupant pozwolił mu przez jakiś okres czas pracować w Urzędzie Gminnym. Aresztowany wiosną 1944 r., był uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przewieziony do więzienia śledczego w

Mysłowicach. Po kilkumiesięcznym pobycie w tym więzieniu, odzyskał wolność, lecz wrócił do domu w stanie skrajnego wyczerpania. Po wyzwoleniu zatrudniony jako kierownik Gminnej Kasy Spółdzielczej, a następnie w PSS „Społem". W latach 1950 przeszedł na emeryturę. Zmarł 2.06.1952 r.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 56; J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 3., wyd. 1998 r., s. 150.

LEGIERSKI ERNEST,
Partyzant.
Urodzony w Koniakowie i zamieszkały w tej miejscowości. Od początku okupacji hitlerowskiej, tj. od 1939 do 1945 r. zaangażowany w ruchu oporu - komendant partyzantów oddziału na górze Baraniej. Zadawał wiele bolesnych ciosów okupantowi hitlerowskiemu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (069).

LEGIERSKI JAN,
Więzień w Cieszynie.
Urodzony 30.08.1923 r. w Istebnej i tam zamieszkały. Aresztowany, więziony przez jakiś czas w więzieniu w Cieszynie 11.04.1945 r. do wyzwolenia.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (049).

LEGIERSKI JAN,
Więzień – nieznane miejsce uwięzienia.
Urodzony 17.06.1911 r. w Koniakowie. W miejscowości urodzenia ukończył szkołę podstawową. Zapalony sportowiec - pierwszym jego opiekunem sportowym był kierownik miejscowej szkoły Józef Lipowczan, dzięki któremu zaczął osiągać znaczące wyniki w sportach zimowych - kombinacji klasycznej. Reprezentant Polski, w 1937 r. zdobył mistrzostwo Węgier w kombinacji klasycznej, pokonując czołowych specjalistów środkowej Europy. W okresie międzywojennym posiadał tytuł najlepszego narciarza Okręgu Śląskiego, lecz jego karierze i dalszemu rozwojowi przeszkodził wypadek podczas zawodów na skoczni w Wiśle Łabajowie w 1935 r. Po długim leczeniu wrócił do czynnego uprawiania narciarstwa wyczynowego. Wybuch drugiej wojny światowej przerwał jego karierę sportową. Aresztowany w 1944 r. i w tym samym roku **zginął,** w którymś z obozów koncentracyjnych (nieznana nazwa).
Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 1, wyd. 1993 r., s. 175.

LEGIERSKI JÓZEF,
Zginął w kampanii wrześniowej.
Urodzony w 1908 r. w Koniakowie (210) i zamieszkały w tej miejscowości. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Zginął w walce z hitlerowskim agresorem - w początkowym okresie kampanii w okolicach Rzeszowa.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (066).

LEGIERSKI JÓZEF,
Więzień w Cieszynie i innych miejsc uwięzienia.

Urodzony w 1907 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego – nieznane miejsce uwięzienia, tam zginął **14.10.1944 r.**
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (032).

LEGIERSKI MICHAŁ,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 172518, w KL Sachsenhausen.

Urodzony 22.07.1909 r. w Koniakowie, zamieszkały w Istebnej. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 21.01.1944 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 172518. Następnie przeniesiony do KL Sachsenhausen. Przeżył i odzyskał wolność 22.04.1945 r. – wyzwolony przez Armię Czerwoną.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz*, Katowice 1998 r., s. 452; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (049).

LEGIERSKI PAWEŁ,
Więzień w Cieszynie, w Brandenburgu.
Urodzony 18.04.1914 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i krótko więziony w Cieszynie, skąd przetransportowany został do więzienia w Brandenburgu od 10.09.1943 do 15.05.1945 r. – do wyzwolenia.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (049).

LEHRHAUPT ROSA,
Więźniarka w KL Auschwitz.
Urodzona 10.08.1921 r. w Cieszynie, zamieszkała w Bratysławie - Słowacja, córka Jakuba i Adeli z d. Ganger. Aresztowana i przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **12.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 20160/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarła o godz. 20:00, określenie przyczyny zgonu to: „Angina bei Körperschwäche" (angina oraz ogólne wyczerpanie organizmu).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1160; APMA-B *Księga zgonów,* t. 14, s. 652.

LENZER JÓZEF,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony 20.08.1893 r. w Cieszynie i zamieszkały w tej miejscowości, syn Alberta i Anny z d. Berkowicz. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz. Zginął z wyroku wydanego na posiedzeniu sądu doraźnego z dnia **22.10.1942 r.** (tego samego dnia). Według wystawionego aktu zgonu nr 37013/1942 – potwierdzonego przez lekarza

obozowego, zmarł o godz. 12:30, określenie przyczyny zgonu to: „Herzmuskelinsuffizienz” (zapalenie mięśnia sercowego).
Bibliografia: I. Pająk *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 171, 670; APMA-B *Księga zgonów,* t. 15, s. 1351.

LINDERT JÓZEF,
Spalony żywcem przez hitlerowców.
Spalony przez hitlerowców żywcem **9.04.1945 r.** w Wiśle Malince (629) na „Przypurze”, zginął razem z dziewięcioma innymi osobami za pomoc okazywaną partyzantom.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (059).

LIPOWCZAN JAN,
Zginął – nieznana data i okoliczność śmierci.
Urodzony w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości; nauczyciel. Były uczeń gimnazjum w Cieszynie -Bobrku, gdzie zdał maturę w 1913 r. **Zginął** w okresie okupacji hitlerowskiej, ale brak informacji kiedy i w jakich okolicznościach.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (124).

LIPOWCZAN JÓZEF,
Więzień w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.
Urodzony w Wiśle Głębce i zamieszkały w tej miejscowości. Kierownik „Wzorowej Szkoły Ludowej” w Głębcach. Aresztowany i po krótkim przetrzymaniu w Cieszynie, przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego – nieznana jest nazwa miejsca jego uwięzienia. Przetrwał pobyt w obozie – wrócił do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (088).

LIPOWCZAN KAROL,
Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Gross-Rosen.

Urodzony 27.10.1896 r., w Ustroniu, syn Pawła i Anny z d. Bąk, zamieszkały w Ustroniu; działacz turystyczny, spółdzielca. Ukończył Szkołę Handlową w Cieszynie. Pracował w tartaku w Ustroniu, a w czasie pierwszej wojny światowej zatrudniony w Urzędzie Gminnym w Ustroniu. Od 1920 r. główny księgowy spółdzielni Ogólne Stowarzyszenie Spożywcze i Oszczędnościowe w Ustroniu, przez pewien czas członek zarządu tego Stowarzyszenia.
Długie lata w okresie międzywojennym był działaczem Zarządu Powiatowego P.T.T. w Cieszynie. Wytyczał szlaki turystyczne w Beskidzie Śląskim, był dosłownie pierwszym, a następnie stałym organizatorem zawodów i wszystkich imprez narciarskich na terenie Ustronia. Od 1940 r. członek ruchu oporu - wspomagał żywnością miejscowych partyzantów. Aresztowany 10.05.1944 r., był uwięziony w Cieszynie, w więzieniu śledczym w Mysłowicach, a stamtąd przetransportowany do KL Gross-Rosen. **Zginął** na początku 1945 r. podczas marszu ewakuacyjnego więźniów w głąb Niemiec.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 57; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (124; 153); J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 2, wyd. 1995 r., s. 122.

LIPOWCZAN PAWEŁ (junior),

Więzień w Cieszynie, w KL Oranienburg, w KL Dachau.

Urodzony 19.03.1891 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości, syn Pawła seniora i Anny z d. Bąk; aktywny działacz harcerski, pedagog, działacz społeczny. Po ukończeniu Seminarium Nauczycielskiego w Cieszynie – nauczyciel. Pracę zawodową rozpoczął w 1912 r. w Szkole Powszechnej w Rudzicy k/Bielska. Od początku swej pracy zawodowej - pedagogicznej, brał aktywny udział w pracy społecznej.

Czynną służbę wojskową odbył w armii austriackiej, a powołany na front wschodni, w walkach stracił prawe oko. Politycznie okazywał sympatię do Polskiego Stronnictwa Ludowego, a za odmowę wstąpienia do sanacyjnych organizacji politycznych, tj. Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem, a później Obozu Zjednoczenia Narodowego - napotykał na swoim stanowisku na różne przykrości, kierowane przeciwko niemu ze strony czynników rządowych. W listopadzie 1918 r. został mianowany pierwszym komendantem milicji ludowej w Ustroniu. W 1927 r. wrócił do pracy w szkolnictwie – kierownik Szkoły Powszechnej w Ustroniu. W okresie międzywojennym wielki działacz społeczny - był organizatorem i prezesem Macierzy Szkolnej Ziemi Cieszyńskiej, wiceprezesem zarządu Polskiego Związku Zachodniego, działaczem Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego „Beskid Śląski", Towarzystwa Miłośników Ustronia, przewodniczącym Związku Strzeleckiego. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dzięki szczęśliwym okolicznościom uniknął niewoli i osadzenia w obozie jenieckim. Niestety po powrocie do domu 3.10.1939 r. natychmiast aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a tam torturowany jako bardzo niebezpieczny Polak, „którego nie należy pod żadnym warunkiem wypuścić z obozu koncentracyjnego". Przetransportowany został do KL Oranienburg, a po jakimś czasie przeniesiony do KL Dachau, gdzie zginął **12.03.1941 r.**

Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji, Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 75; M. Walczak, Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych, Warszawa 1995 r., s. 462; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 119 wykazu); S. Zahradnik, Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945, s. 94; J. Pilch, Ustroń 1939-1945, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 57; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (124; 125); T. Kopoczek, Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945, wyd. 1998 r., s. 130; Pamiętnik Ustroński Nr 14, Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., s. 206; J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 1, wyd. 1993 r., s. 175.

LIPOWCZAN WIKTOR,

Żołnierz kampanii wrześniowej.

Urodzony 26.02.1906 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości; pracownik umysłowy, oficer lotnictwa. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. w formacji frontowej - służby lotniczej. Po zajęciu kraju przez wojska niemieckie, dostał się poprzez Węgry, Rumunię, Jugosławię do Francji i walczył na froncie francusko-niemieckim. Po zakończeniu działań wojennych z resztkami armii, która nie skapitulowała, został przetransportowany

przez kanał La Manche do Anglii. Przyjęty do RAF-u, po krótkim przeszkoleniu jako pilot nawigator, zaczął latać nad Niemcy, oraz tereny przez nich opanowane. W trakcie lotu w 1942 r., którego celem było zbombardowanie przemysłu niemieckiego, został zestrzelony przez niemieckie myśliwce nad Bałtykiem i **zginął** spadając z rozbitym samolotem do morza. Odznaczony przez dowództwo alianckie Krzyżem Walecznych i innymi odznaczeniami wojskowymi.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 58.

LIPSCHITZ ELŻBIETA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona w 1883 r., zamieszkała w Ustroniu, żona Szymona. Aresztowana i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie zginęła w **1942 r.**
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 77; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

LIPSCHITZ SZYMON,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony ok. 1885 r., zamieszkały w Ustroniu; kupiec. Aresztowany i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz, gdzie **zginął** w latach 1943/1944 - nieznana jest dokładna data śmierci.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 77; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

LIPSCHITZ TERESA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona w 1920 r. w Ustroniu i zamieszkała w tej miejscowości, córka Szymona i Elżbiety. Aresztowana i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** – nieznana jest data i okoliczności jej śmierci.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 77; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

LIPSCHITZ WALTER,
Żołnierz kampanii wrześniowej.
Urodzony w 1907 r., zamieszkały w Ustroniu, syn Szymona i Elżbiety; kupiec. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Nieznane są okoliczności dotarcia do Związku Radzieckiego, gdzie **zmarł** w 1942 r. na Syberii.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 77.

LISIKIEWICZ CZESŁAW,
Więzień KL Gross-Rosen, KL Flossenbürg.
Urodzony 17.01.1907 r. w Podhajcach, powiat tarnopolski, syn Stanisława i Marii z d. Gryń, mieszkaniec Białej Krakowskiej; notariusz. W młodości

członek dwóch organizacji patriotycznych – „Strzelec” i Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, zapalony społecznik- szczególnie w sporcie.

Przed wybuchem wojny, w sierpniu 1939 r. uchodził na wschód, a po powrocie do Białej Krakowskiej aresztowany na początku 1940 r. wraz z inteligencją bialską. Po skutecznych zabiegach rodziny zwolniony z więzienia. Podczas okupacji hitlerowskiej pracował jako pracownik fizyczny – kaletnik. Wielki patriota, zaangażował się w działalność ruchu oporu – żołnierz ZWZ/AK.

Aresztowany drugi raz 25.10.1944 r. na dworcu kolejowym w Bielsku (przez zdradę) i przetransportowany do KL Gross-Rosen. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 80896, następnie przeniesiony do KL Flossenbürg, gdzie zginął **20.03.1945 r.**

Bibliografia: Informacja Kseni Rojek – córki Cz. Lisikiewicza oraz szwagra Z. Liszki; J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 25.

LISKER ADELA,

Więźniarka w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.

Urodzona 30.12.1887 r. w Ustroniu, zamieszkała w Karwinie – Zaolzie. Aresztowana i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowana do więzienia lub obozu koncentracyjnego, gdzie **zginęła** – nieznana jest nazwa więzienia lub obozu oraz data i okoliczności jej śmierci.

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 109.

LISZKA EDWARD,

Więzień w Krakowie, w KL Auschwitz nr 7771, w KL Nordhausen-Dora, w KL Neuengamme nr 82310.

Urodzony 25.07.1920 r. w Krakowie, zamieszkały w Ustroniu. Aresztowany w Krakowie 11.11.1940 r. za przynależność do organizacji konspiracyjnej ZWZ. Przebywał w więzieniu na Montelupich w Krakowie, stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień 19.12.1940 r. nr 7771, następnie w styczniu 1945 r. ewakuowany do KL Nordhausen-Dora, zaś w kwietniu 1945 r. przesłany do KL Neuengamme. Zbiegł z obozu 1.05.1945 r. i doczekał wyzwolenia. Po wojnie zamieszkał w Ustroniu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 72; ankieta z 30.01.1984 r. wypełniona osobiście przez Edwarda Liszkę (sygn. Mat./13336, nr inw. 167280),

LOREK JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 149319.

Urodzony 18.11.1908 r. w Jasienicy, powiat bielski, zamieszkały w Wiśle Malince (915). Aresztowany 7.09.1943 r. i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz, 9.09.1943 r. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 149319. Odzyskał wolność 17.09.1943 r. – zwolniony z obozu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 394; informacja Pawła Lorka; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 48.

LOREK LUDWIK,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen.

Urodzony 14.07.1895 r. w Hermanicach, zamieszkały w Ustroniu-Zawodziu; ślusarz, działacz komunistyczny, z faszyzmem walczył już w latach dwudziestolecia międzywojennego. W miarę narastania kryzysu gospodarczego jego działania były coraz radykalniejsze. W 1934 r. wstąpił w szeregi Komunistycznej Partii Polski.

Jego działalność w KPP ograniczała się do terenu zamieszkania i trwała aż do 1938 r. (do rozwiązania KPP), polegała zaś na obsługiwaniu posiedzeń tajnych komórek oraz kolportowaniu bibuły i ulotek. Aresztowany 12.02.1943 r. i uwięziony w Cieszynie, natomiast po wstępnych przesłuchaniach przetransportowany do KL Mauthausen-Gusen. Zmarł w szpitalu w Linzu 21.05.1945 r. - już po wyzwoleniu obozu przez armie sojusznicze.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 59.

LOTTER EMIL,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-899.

Urodzony 23.08.1922 r. w Zebrzydowicach i zamieszkały w tej miejscowości, syn Teodora i Anny z d. Baranek. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 27.12.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr E-899. Zginął **3.02.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 780/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 17:15, określenie przyczyny zgonu to: „Kreislaufschwäche bei Darmkatarrh" (niewydolność układu krążenia przy katarze/nieżycie jelit).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 765; APMA-B *Księga zgonów,* t. 1, s. 780.

LUFT BERTA,

Więźniarka w KL Terezin, w KL Auschwitz.

Urodzona 26.08.1863 r., zamieszkała w Skoczowie, pomoc domowa. Aresztowana i prawdopodobnie przewieziona do KL Terezin, a stamtąd w transporcie zbiorowym przetransportowana do KL Auschwitz. Dnia 15.12.1943 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji. Nieznany jest dalszy jej los.

Bibliografia: *W cieniu skoczowskiej synagogi,* Skoczów 1994 r., red. Janusz Spyra, s. 87.

LUFT BERTA,
Więźniarka w KL Auschwitz.
Urodzona 22.01.1880 r., zamieszkała w Skoczowie - matka Herscha Lufta, urzędnika w skoczowskiej garbarni. Aresztowana i przetransportowana do KL Auschwitz. Nieznany jest dalszy jej los.
Bibliografia: *W cieniu skoczowskiej synagogi*, Skoczów 1994 r., red. Janusz Spyra, s. 87.

LUFTIG BERTA,
Więźniarka w Krakowie, w Bochni, w KL Bełżec.
Urodzona 12.09.1917 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. W okresie okupacji wraz z siostrą Różą wywiezione w transporcie zbiorowym do Krakowa (prawdopodobnie do getta), stamtąd do Bochni, tam 24.06.1942 r. aresztowane i przetransportowane do KL Bełżec, **zginęły** w 1942 r. w komorze gazowej
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 56.

LUFTIG ERWIN ISRAEL,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 68567.
Urodzony 25.06.1911 r. w Cieszynie i zamieszkały w tej miejscowości, syn Chaima Józefa i Ernestyny z d. Kohn. Aresztowany i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 19.10.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 68567. Zginął **4.03.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 12848/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 13:15, określenie przyczyny zgonu to: „Darmverschluß" (skręt jelit).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 217; APMA-B *Księga zgonów,* t. 9, s. 828.

LUFTIG RÓŻA,
Więźniarka w Krakowie, w Bochni, w KL Bełżec.
Urodzona 3.10.1906 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. W okresie okupacji hitlerowskiej wraz z siostrą Bertą wywieziona w transporcie zbiorowym do Krakowa, stamtąd do Bochni, tam aresztowane 24.06.1942 r. i przetransportowane do KL Bełżec, **zginęły w 1942 r.** w komorze gazowej.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 56.

LUPINEK HENRYK,
Więzień w Cieszynie, w KL Sachsenhausen nr18275.

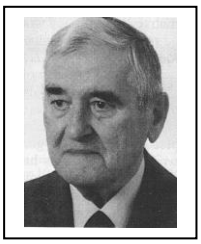

Urodzony 5.01.1919 r. w Ustroniu, syn Franciszka i Ewy z d. Gluza. Ukończył Publiczną Szkołę Powszechną, a od 1934 r. rozpoczął pracę w Towarzystwie Akcyjnym dla fabryki Brevillier-Ska i A. Urban Synowie w Ustroniu. W 1934 r. rozpoczął naukę na Wydziale Mechaniczno-Technicznym Państwowej Szkoły Przemysłowej w Bielsku-Białej – uzyskując w 1938 r. stopień technika mechanika - podjął pracę w firmie Jackel we Frysztacie - Zaolzie.

Po zajęciu Frysztatu przez Niemców natychmiast zwolniony z fabryki. Aresztowany już we wrześniu 1939 r. za przynależność do Polskiego Związku Zachodniego, współdziałanie z Jarockim i ewakuację fabryki. Był więźniem najpierw w Cieszynie (październik 1939 r.), a później przetransportowany do KL Sachsenhausen. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 18275. Po zwolnieniu z obozu 22.12.l942 r., wrócił do Ustronia, ale odmówiwszy podpisania Volkslisty, wywieziony został na roboty przymusowe do fabryki Siemensa & Halske w Wiedniu, gdzie pracował do kwietnia 1945 r. W czerwcu 1945 r. wrócił do Ustronia i rozpoczął pracę w „Kuźni Ustroń". W marcu 1952 r. ukończył studia na Politechnice Śląskiej, uzyskując tytuł inżyniera mechanika. W latach 1946-60 pracował jako wykładowca kuźnictwa w Szkole Przemysłowej i Gimnazjum Przemysłowym oraz w Technikum Mechaniczno-Kuźniczym w Ustroniu. W ustrońskiej Kuźni pracował do końca października 1979 r., tj. dnia przejścia na emeryturę. Oprócz pracy zawodowej przez wiele lat działał społecznie w różnych organizacjach i stowarzyszeniach. Zmarł nagle 18.04.2000 r. w Ustroniu.
Bibliografia: M. Piechowiak, *Zasłużeni dla Ustronia,* Ustroń 2004, s. 43.

ŁABAJ JAN,
Zginął jako partyzant.
Urodzony w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu – partyzant, poległ w walce z hitlerowcami na górze Baraniej. Nieznane są data i okoliczności jego śmierci.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (027).

ŁABAJ MICHAŁ,
Więzień w Cieszynie, w KL Buchenwald.
Urodzony 5.08.1909 r. w Ustroniu, zamieszkały w Ligotce Kameralnej; robotnik leśny. Aresztowany i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Buchenwald, gdzie zginął **15.03.1940 r.**
Bibliografia: S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945,* s. 105.

ŁABAJ PAWEŁ,
Więzień w Cieszynie, zginął w egzekucji zbiorowej.

Urodzony 8.10.1890 r., zamieszkały od 1939 r. w Ustroniu, a w okresie okupacji hitlerowskiej zamieszkały w Istebnej; szewc. Od początku okupacji hitlerowskiej, zaangażował się w ruchu oporu – był żołnierzem organizacji konspiracyjnej Związku Walki Zbrojnej. W zakresie wykonywanych obowiązków konspiracyjnych, współuczestniczył w przechowywaniu osób zagrożonych aresztowaniem, dostarczał im żywność, odzież, obuwie, itp.
Aresztowany 9.12.1943 r. razem z żoną, był więziony w Cieszynie. Następnie z rozkazu naczelnego dowódcy SS i szefa niemieckiej policji **14.02.1944 r.** powieszony w egzekucji zbiorowej-publicznie w Nawsiu, razem z Janem Holeksą z Ustronia, Ruckim, Sztwiertnią i Celnerem z Zaolzia.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 59; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (027).

ŁABUDEK JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-3408.

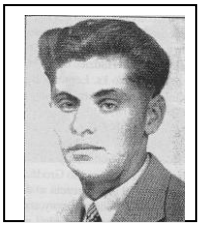

Urodzony 16.03.1904 r. w Haźlachu k/Cieszyna, syn Jana i Weroniki z d. Podgabiński. Po ukończeniu szkoły podstawowej, przez dłuższy czas bezskutecznie poszukiwał pracy i w końcu wyjechał „za chlebem" do Francji. Tam wstąpił do komunistycznej partii, uczestnicząc w organizowaniu strajków i manifestacji. W 1934 r. za polityczną działalność aresztowany, a następnie wydalony z Francji.

W maju 1934 r. wrócił do Cieszyna i wstąpił do Komunistycznej Partii Polski (KPP). W drugiej połowie lat trzydziestych brał czynny udział w życiu politycznym po obu stronach Olzy, za co był szykanowany przez sanacyjną policję. W 1938 r. otrzymał pracę w kopalni „Franciszek" w Suchej. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażował się w działalność ruchu konspiracyjnego i działał po obu stronach Olzy w Komitecie Okręgowym PPR. Aresztowany jesienią 1942 r. i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy" nr E-3408. Zginął **23.03.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 15062/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 9:00, określenie przyczyny zgonu to: „plötzlicher Herztod" (nagły zawał serca).

Bibliografia: APMA-B *Księga zgonów,* t. 11, s. 62; J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 3., wyd. 1998 r., s. 157.

ŁOBODA FRANCISZEK,

Więzień w Cieszynie.

Urodzony 14.08.1924 r. w Strumieniu, zamieszkały w Stonawie i tam pracował jako parobek – był chłopakiem ułomnym. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany przez gestapo 10.02.1945 r. za pomoc udzielaną partyzantom. Przetransportowany do więzienia w Cieszynie, zginął **2.04.1945 r.** – rozstrzelany w egzekucji zbiorowej wraz z Eugeniuszem Łaciakiem i Tadeuszem Pękałą na starym cmentarzu żydowskim w Cieszynie.

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 182.; archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko (148).

ŁAJCZAK STANISŁAW,

Rozstrzelany przez hitlerowców.

Urodzony 27.11.1916 r. w miejscowości Cisiec, powiat żywiecki, zamieszkały w Ustroniu-Jelenicy (32); kamieniarz. Przed i w czasie wojny pracował w kamieniołomach na terenie Ustronia. W dniu **9.11.1944 r.** aresztowany przez policję i rozstrzelany w odległości 100 metrów od kamieniołomu Jana Szarca - na wzgórzu Jelenica. Działo się to podczas masowych rozstrzeliwań przez hitlerowców, jakie w tym dniu miały miejsce w Ustroniu.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 59; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (124; 125).

ŁAKOMSKA WANDA,

Więźniarka w Karlsbad.

Zamieszkała w Wiśle (1011). Aresztowana w okresie okupacji hitlerowskiej i więziona w Karlsbad. Nieznany powód aresztowania oraz dalszy jej los.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 58.

ŁAKOMSKA ZOFIA,

Więźniarka w Karlsbad.

Zamieszkała w Wiśle (1011). Aresztowana w okresie okupacji hitlerowskiej i więziona w Karlsbad. Nieznany powód aresztowania oraz dalszy jej los.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 58.

ŁAKOMSKI HENRYK,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Gross-Rosen, w KL Mauthausen, w KL Oranienburg.

Urodzony 5.05.1919 r., zamieszkały w Wiśle (1011). Aresztowany w kwietniu 1940 r. i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany w KL Dachau. Na skutek starań rodziny zwolniony w październiku 1940 r., pracował w Oświęcimiu. Wkrótce ponownie został aresztowany i osadzony w KL Gross-Rosen, KL Mauthausen oraz KL Oranienburg. Z tego ostatniego obozu w lutym 1945 r. zabrany został na leczenie do Szwecji. Nieznany jest dalszy jego los.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 57.

ŁAKOMSKI ZYGMUNT,

Więzień w Karlsbad.

Zamieszkały w Wiśle (1011). Aresztowany w okresie okupacji hitlerowskiej i więziony w Karlsbad. Nieznany jest powód aresztowania oraz dalszy jego los.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 58.

ŁASIC JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 13.04.1918 r., zamieszkały w Wiśle w willi „Storczyk". Aresztowany wraz z bratem Władysławem w kwietniu 1940 r. i po krótkim uwiezieniu w Cieszynie obaj wywiezieni zostali do KL Mauthausen-Gusen. Na skutek interwencji rodziny, we wrześniu 1942 r. zostali zwolnieni i zamieszkali w Wiedniu, gdzie łatwiej było przetrwać czas wojny. Wrócili do Wisły w maju 1945 r. Jan zmarł w 1984 r.

Postscriptum: Ojciec Jana i Władysława był z pochodzenia Słoweńcem i chcąc ratować synów podpisał Volkslistę. Myślał bowiem, że gdy podpisze ten dokument, to oprócz uwolnienia synów z obozu zwrócą mu także zabraną willę - z której został wysiedlony. Rodzina Lasiców mieszkając w Wiedniu interweniowała w sprawie aresztowanych w oparciu o fakt, że byli to synowie volksdeutscha.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 48.

ŁASIC WŁADYSŁAW,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 11.03.1921 r. zamieszkały w Wiśle w willi „Storczyk”. Aresztowany wraz z bratem Władysławem w kwietniu 1940 r. i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie obaj wywiezieni zostali do KL Mauthausen-Gusen. Na skutek interwencji rodziny, we wrześniu 1942 r. zostali zwolnieni i zamieszkali w Wiedniu, gdzie łatwiej było przetrwać czas wojny. Wrócili do Wisły w maju 1945 r. Władysław zmarł 19.04.1975 r.

Postscriptum: Interwencja u Niemców o uwolnienie syna z obozu – patrz biogram Jana.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 48.

ŁOPATKO JULIUSZ,

Więzień w Cieszynie.

Zamieszkały w Wiśle; właściciel apteki w Wiśle Centrum. W lecie 1940 r. wraz z rodziną wysiedlony z mieszkania i umieszczony w obozie przejściowym w „Arkonie”. Aptekę i mieszkanie skonfiskowano i przydzielono osiedleńcowi niemieckiemu (nazwiska nie ustalono). Po kilkunastu dniach Łopatko został aresztowany i wywieziony do więzienia w Cieszynie, gdzie był bity i maltretowany do tego stopnia, że **zmarł** trzeciego dnia po powrocie do domu. Żona wraz z innymi sąsiadami została wywieziona do niemieckiego obozu dla Polaków – Polenlager nr 32 w Oderberg – Bogumin.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 28.

MAC WŁADYSŁAW,

Rozstrzelany przez hitlerowców.

Urodzony 3.06.1906 r. w Ustroniu-Zarzeczu (15) i zamieszkały w tej miejscowości; ślusarz. Przed wojną i w czasie okupacji pracował w miejscowej fabryce w „Kuźni Ustroń”. W okresie międzywojennym był członkiem Robotniczego Stowarzyszenia Kulturalno-Oświatowego „Siła” i Polskiej Partii Socjalistycznej.

Należał do pierwszych robotników kuźni, organizujących po kampanii wrześniowej cywilny ruch oporu na terenie fabryki. Cechowała go niezwykła mądrość i roztropność w postępowaniu. Akcje sabotażowe wykonywał przeważnie sam lub dobierał kogoś do pomocy w ostateczności - gdy było to bezwzględnie konieczne. Dzięki jego akcji sabotażowej, o której oprócz niego wiedział tylko jeden pracownik kuźni, w tyle za kuźnią stało kilka wagonów ze źle wykonanymi lufami armatnimi. W pierwszych dniach listopada 1944 r. uległ nieszczęśliwemu wypadkowi w fabryce i był na zwolnieniu lekarskim. Ponieważ na opuchniętą i obandażowaną nogę nie potrafił nałożyć buta, policja zabrała go tylko w jednym bucie i rozstrzelała **9.11.1944 r.** w parku przy ul. Hutniczej za hotelem kuracyjnym. Działo się to podczas masowych rozstrzeliwań dokonywanych przez hitlerowców, jakie w tym dniu miały miejsce w Ustroniu.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 59; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (125; 138).

MACH TADEUSZ,
Zginął – zastrzelony przez hitlerowców.
Urodzony w 1926 r. w Ustroniu Lipowcu i zamieszkały w tej miejscowości; rolnik małorolny. Od początku okupacji hitlerowskiej, mając świadomość skutków związanych z odmową podpisania i zarazem przyjęcia Volkslisty (co u tak młodego człowieka powodowało wcielenie do armii niemieckiej), poszedł w 1942 r. do partyzantki. Działał od 1942 do1945 r. na terenie Górek i Brennej. W ostatnich dniach kwietnia 1945 r. znalazł się jako łącznik w pobliżu dworca w Goleszowie, gdzie został aresztowany przez żandarmerię niemiecką. W drodze do więzienia – w nieznanych okolicznościach został rozstrzelany przez żandarmów - **zginął** wraz z Janem Barabaszem z Wilamowic, powiat bielski.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 60; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (142).

MACHEJ JÓZEF,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 99514, w Raciborzu.
Urodzony 10.08.1921 r. w Kończycach Wielkich, gmina Hażlach i tam zamieszkały. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 2.02.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 99514, następnie 24.05.1943 r. przeniesiony do więzienia w Raciborzu. Nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 281.

MACHEJ JÓZEF,
Zginął podczas prac przymusowych.
Urodzony 19.10.1922 r., zamieszkały w Cieszynie, w młodości bardzo aktywny harcerz l Drużyny Harcerzy w Cieszynie. Wiosną 1945 r. gdy zbliżała się Armia Czerwona, przymuszony przez władze niemieckie do kopania okopów – **zaginął** w nieznanych okolicznościach.
Bibliografia: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 130.

MACHOCZEK JAN,
Więzień w Cieszynie, w Zwickau, w Katowicach, w Raciborzu, w KL Mirow.
Urodzony 105.1905 r. w Pudłowie k/Bogumina; nauczyciel Publicznej Szkoły Powszechnej w Istebnej i Jaworzynce. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu – żołnierz konspiracyjnej organizacji ZWZ. Aresztowany 15.03.1941 r., uwięziony w Cieszynie, a tam wyrokiem „sądu specjalnego" skazany został na 8 lat ciężkiego więzienia. Z Cieszyna przewieziony do więzienia w Zwickau, stamtąd do więzienia w Katowicach, Raciborzu, a następnie do obozu w Mirowie, gdzie zginął **12.01.1945 r.**
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (027).

MACICHIN FRANCISZEK,
Zginął jako partyzant.
Urodzony w 1924 r. w Istebnej (326) i zamieszkały w tej miejscowości, mąż Marii. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu –

partyzant, poległ w walce z hitlerowcami na górze Baraniej na Wilczem – Istebna **12.04.1944 r.**
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (027).

MACICHINA MARIA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 38456, w KL Oranienburg, w KL Ravensbrück nr 7052.

Urodzona 18.02.1899 r. w Istebnej i zamieszkała w tej miejscowości. Aresztowana i po uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowana została do KL Auschwitz. Dnia 17.03.1943 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 38456, następnie przeniesiona do KL Oranienburg i dalej do KL Ravensbrück, tam zarejestrowana jako więźniarka nr 7052. Przeżyła i odzyskała wolność 30.04.1945 r. – wyzwolona przez Armię Czerwoną.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 541; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (049); w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

MACIEJCZEK JÓZEF ks.,

Więzień - jeniec w Itzehoe, w Rottenburgu, w KL Buchenwald, w KL Dachau nr 31221.

Urodzony 26.02.1910 r. w Trzyńcu – Zaolzie. Po studiach teologicznych, przyjął święcenia kapłańskie 19.06.1935 r. Po przyłączeniu Śląska Cieszyńskiego do Polski, organizował parafię w Świerczynowcu, powiat cieszyński; kapelan rez. WP. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Wzięty do niewoli niemieckiej przebywał w obozach jenieckich: od 17.09.1939 r. w Itzehoe, stamtąd 8.12.1939 r. przeniesiony do Rottenburga, od 18.04.1940 r. więziony w KL Buchenwald, a od 7.07.1942 r. przewieziony do KL Dachau. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 31221. Przeżył i odzyskał wolność 29.04.1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie.
Bibliografia: J. Domagała, *Ci, którzy przeszli przez Dachau* (Duchowni w Dachau), wyd. PAX Warszawa 1957 r., s. 161; ks. J. Woś ks. W. Jacewicz, *Martyrologium polskiego duchowieństwa rzymskokatolickiego pod okupacją hitlerowską w latach 1939-1945,* z. III, Warszawa 1978, s. 191.

MACNER – rodzina,

Zamieszkiwali w Goleszowie – posiadali sklep spożywczy w budynku obecnej poczty. Aresztowani w początkowym okresie okupacji hitlerowskiej i wywiezieni do obozu koncentracyjnego – tam **zginęli** (przeżyła tylko córka Lila, która zaraz po powrocie wyjechała do Izraela).
Bibliografia: Informacja Magdalena Dziendziel, Zuzanna Sikora.

MACOSZEK FRANCISZEK,
Zginął w niewoli sowieckiej.
Urodzony 29.09.1893 r., syn Juliana. Był powstańcem śląskim. Pracownik policji - przodownik Państwowej Policji komisariatu w Cieszynie - służba śledcza. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r., dostał się do sowieckiej niewoli i tam **zginął.**
Bibliografia: Mečislav Borák, *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 92; wpisany na LT NKWD z Ostaszkowa 019/1 z dnia 7.04.1940 r., poz. 5, t. 4860.

MACURA FRANCISZEK,
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau nr 25524.
Urodzony 28.11.1914 r. w Wiśle i zamieszkały w tej miejscowości; naczelnik gminy. Aresztowany w początkowym okresie okupacji hitlerowskiej, przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Dachau. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 25524. Zginął w tym obozie **1.01.1941 r.**
Bibliografia: ks. E. Chart, *Spis pomordowanych Polaków w obozie koncentracyjnym w Dachau,* Wyd. Słowo Polskie, s. 150.

MACURA FRANCISZEK,
Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen.
Urodzony w 1915 r., zamieszkały w Wiśle Karusówka (220). W grudniu 1939 r. z kolegą Zbijewskim - synem właściciela willi „Patria", planowali ucieczkę przez Węgry do Francji, ale na prośbę matki Macura pozostał w Wiśle. Wkrótce został aresztowany i przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd został wywieziony do KL Mauthausen, gdzie zginął **15.05.1940 r.**
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 14; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (059).

MACURA JAN,
Więzień w KL Dachau, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 22.12.1890 r. w Ochabach Małych, syn Jerzego i Zuzanny z d. Kidoń. Ukończył Szkołę Wydziałową w Skoczowie, a w 1910 r. cieszyńskie Seminarium Nauczycielskie. Od 1910 do 1914 r. był nauczycielem w Rychwałdzie - Zaolzie. Podczas pierwszej wojny światowej był w wojsku austriackim i uczestniczył we froncie wschodnim, gdzie dostał się do niewoli rosyjskiej.
W 1917 r. zbiegł z niewoli i pracował w Charkowie (tam uczęszczał na kurs księgowości). W 1919 r. wrócił do kraju i brał czynny udział w pracach plebiscytowych jako komisarz dla miasta Kluczborka i powiatu. Był uczestnikiem II i III Powstania Śląskiego. Po przejęciu Górnego Śląska przez Polskę, zatrudniony został w Śląskim Urzędzie Wojewódzkim w Katowicach. W 1929 r. został komisarzem w Komunalnej Kasie Oszczędności miasta Bielska, później wybrany jej dyrektorem, funkcję tę pełnił do 1939 r. Aresztowany w 1940 r. i przetransportowany do KL Dachau, a stamtąd przeniesiony do KL Mauthausen-Gusen. Zwolniony z obozu w 1941 r. dzięki staraniom znajomych.

Do końca wojny pracował w Miechowie. Po zakończeniu wojny pracował początkowo w Komunalnej Kasie Oszczędności w Bielsku, a po likwidacji KKO przeszedł do pracy w bielskim Narodowym Banku Polskim. Zmarł 29.8.1966 r.
Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 3., wyd. 1998 r., s. 161.

MACURA JÓZEF,

Zginął rozstrzelany przez hitlerowców.

Urodzony 3.06.1921 r. w Lesznej Górnej (52) i zamieszkały w tej miejscowości; robotnik leśny. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu - partyzant i łącznik. Aresztowany przez gestapo w styczniu 1945 r. i tego samego dnia **rozstrzelany** na ewangelickim cmentarzu wraz z Czadankiewiczem i Halamą. Po wojnie, w maju 1945 r. ekshumowany i pochowany na katolickim cmentarzu w Lesznej Górnej.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (177).

MACURA KAROL,

Żołnierz kampanii wrześniowej.

Urodzony 24.09.1913 r. w Kaczycach, syn Andrzeja i Barbary z d. Fukała; policjant komisariatu w Karwinie. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Na terenach wschodnich w nieznanych okolicznościach dostał się do sowieckiej niewoli, więzień Ostaszkowa. **Zginął** zamordowany przez NKWD w kwietniu Katyniu w 1940 r.
Bibliografia: Informacja bratanka – Władysława Macury.

MACURA LUDWIK,

Więzień w Cieszynie, i innych miejscach.

Urodzony 21.08.1916 r. w Kaczycach, syn Andrzeja i Barbary z d. Fukała. Brat Wilhelma, od marca 1941 r. zaangażowany w ruchu oporu – żołnierz organizacji konspiracyjnej ZWZ/AK. Aresztowany w styczniu 1944 r. i przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a następnie więziony w więzieniach i obozach koncentracyjnych – nieznana nazwa. Wyzwolony – skrajnie wyczerpany leczył się w Wiedniu, nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: Informacja bratanka – Władysława Macura.

MACURA PAWEŁ,

Zastrzelony przez hitlerowców.

Urodzony 17.07.1915 r. w Ustroniu-Zawodziu (47) i zamieszkały w tej miejscowości; rolnik małorolny. Rozstrzelany **9.11.1944 r.** z Bolesławem Byrtkiem w odległości 100 metrów od swojego gospodarstwa - przy gospodzie „Dustor". Działo się to podczas masowych rozstrzeliwań przez hitlerowców, jakie w tym dniu miały miejsce w Ustroniu.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 60; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (125).

MACURA RUDOLF,

Zginął w niewoli sowieckiej.

Urodzony 27.12.1896 r., syn Pawła i Zuzanny. Przed wybuchem wojny, podjął pracę w policji – funkcjonariusz Państwowej Policji, posterunek w Cieszynie.

Tuż przed przewidywanym wybuchem drugiej wojny światowej w 1939 r., wraz z innymi policjantami był ewakuowany na wschód, a na miejsce docelowe wyznaczono Tarnopol. W tym mieście i jego okolicach w pierwszym tygodniu wojny, tj. we wrześniu 1939 r. znalazła się większość policjantów ze Śląska – mających stanowić zaporę przed niemieckim agresorem. Niestety, po 17 września policjanci dostali się do sowieckiej niewoli, a następnie internowani w obozie jenieckim – tam **zginął,** zamordowany przez NKWD.

Bibliografia: Mečislav Borák**,** *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 116.

MACURA WERONIKA z d. MAZUR,

Zastrzelona przez hitlerowców.

Urodzona 7.06.1914 r. k/Przeworska; robotnica rolna. W latach trzydziestych w poszukiwaniu pracy osiedliła się w Grodźcu i podjęła pracę w tamtejszym folwarku. W roku 1938 wyszła za mąż za Ludwika Macurę z Górek Wielkich i zamieszkała z mężem w Górkach Wielkich. Po zakończeniu działań wojennych we wrześniu 1939 r. męża wywieziono na roboty przymusowe do Rzeszy. Tam zginął w 1944 r. (podczas bombardowania przez lotnictwo angielskie). Zaangażowana w ruchu oporu – w jej mieszkaniu odbywały się spotkania konspiratorów. Tak też było 17.11.1944 r. kiedy przebywał u niej w domu znajomy Franciszek Buś - były podoficer zawodowy Wojska Polskiego, który był poszukiwany przez policję niemiecką za przynależność do ruchu oporu. Wieczorem tego dnia dom został otoczony przez policję, wywiązała się strzelanina, podczas której **zginęli:** Weronika Macura i Franciszek Buś. Później ich zwłoki zabrano i nie wiadomo gdzie pogrzebano.

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 26.

MACURA WILHELM,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 188076.

Urodzony 30.08.1913 r. w Hażlach i zamieszkały w tej miejscowości, syn Andrzeja i Barbary z d. Fukała. W okresie od marca 1941 r. do stycznia 1944 r. zaangażowany w ruchu oporu – żołnierz organizacji konspiracyjnej ZWZ/AK. Aresztowany wraz z bratem i wpierw przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 22.05.1944 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 188076, następnie 10.11.1944 r. wypisany z ewidencji obozowej, prawdopodobnie odzyskał wolność lub został przesłany do innego obozu - przeżył.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 470; Informacja bratanka – Władysława Macury.

MADZIA ANDRZEJ,

Rozstrzelany przez hitlerowców.

Urodzony 18.10.1907 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości, w czasie okupacji mieszkał w Jabłonkowie-Biała; listonosz. Przed przewidywanym wybuchem drugiej wojny światowej wysłany „na wschód" wraz z innymi

pracownikami Poczty w Ustroniu – by zabezpieczyć przed agresorem dokumentację urzędową Poczty Polskiej. Po powrocie z owej ewakuacji, nie został już przyjęty do pracy w Urzędzie Pocztowym – zarządzanej przez Niemców.

W czasie okupacji zamieszkał u swojej siostry Łukoszowej w Jabłonkowie, gdzie po pewnym czasie znalazł zatrudnienie w warsztacie stolarskim. Dnia **9.11.1944 r.** zabrany z pracy - z warsztatu stolarskiego Seglera i rozstrzelany w Jabłonkowie w dolinie Radwanowa. Po rozstrzelaniu pochowany na żydowskim cmentarzu w Jabłonkowie. Po wojnie zwłoki Andrzeja Madzi ekshumowano i pochowane zostały w uroczystym pogrzebie na cmentarzu komunalnym w Jabłonkowie.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 60; S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945,* s. 72; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (127).

MADZIA ANDRZEJ,

Więzień w Cieszynie, w Katowicach.

Urodzony 24.11.1915 r. w Wiśle i zamieszkały w tej miejscowości; robotnik. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do więzienia w Katowicach, gdzie zginął **1.11.1941 r.** - przez ścięcie gilotyną.

Bibliografia: *Więzienia hitlerowskie na Śląsku, w Zagłębiu Dąbrowskim i w Częstochowie 1935-1945*, Śląski Instytut Wydawniczy, Katowice 1983 r., s. 32. informacji Pawła Lorka; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 10.

MADZIA ERNEST,

Więzień w Cieszynie, w Rawiczu, we Wrocławiu, w Berlina, w Ensladu, w Moor Kislau, w Nunbergu, w Zwickau.

Urodzony 13.07.1907 r. w Bażanowicach, zamieszkały w Ustroniu; piekarz. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażował się w ruchu oporu. Aresztowany 13.07.1940 r., był więziony w Cieszynie, Rawiczu, Wrocławiu, Berlinie, Enslad, Moor Kislau, Nunberg, Zwickau. Mimo ciężkich warunków panujących w więzieniach w jakich przebywał - przetrwał cały okres okupacji, wyzwolony w 1945 r. przez wojska alianckie, powrócił do Ustronia 20.07.1945 r. ciężko chory.

Po blisko dwuletnim leczeniu rozpoczął pracę w kamieniołomach, najpierw w charakterze portiera, a później mistrza. Skutki więzień niemieckich były jednak tak odczuwalne, że pomimo stałego leczenia, nie wrócił już do pełni sił. Zmarł 19.02.1958 r. w Ustroniu.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 60.

MADZIA MATEUSZ WIKTOR,

Więzień w Cieszynie, w KL Gross-Rosen.

Urodzony 21.09.1911 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Gross-Rosen, gdzie zginął w styczniu **1945 r.**

Bibliografia: Informacja rodziny - Janina Paluch z d. Madzia.

MAGIERA ALOJZY,

Więzień w Cieszynie, w KL Gross-Rosen.

Urodzony 25.02.1922 r. w Górkach Wielkich. Aresztowany i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Gross-Rosen, gdzie zginął w **styczniu 1945 r.** Nieznane są okoliczności jego śmierci.

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 62.

MAINDOK JAN,

Więzień w Cieszynie, w Katowicach.

Urodzony w 1910 r. w Zebrzydowicach i zamieszkały w tej miejscowości; kolejarz. Aresztowany i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do więzienia w Katowicach, gdzie zginął **12.01.1943 r**. - przez ścięcie gilotyną.

Bibliografia: *Więzienia hitlerowskie na Śląsku, w Zagłębiu Dąbrowskim i w Częstochowie 1935-1945*, Śląski Instytut Wydawniczy, Katowice 1983 r., s. 37.

MAJERANOWSKI JÓZEF,

Więzień w Cieszynie.

Urodzony 2.11.1923 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości; rolnik. Aresztowany i więziony w więzieniu w Cieszynie od 19.12.1939 do 26.04.1940 r. Przeżył hitlerowskie zniewolenie – wrócił do domu.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (040).

MAKULA JAN,

Wysłany na przymusowe roboty.

Urodzony w 1928 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości; student. W okresie okupacji hitlerowskiej skazany na przymusowe roboty w fabryce „Richard Wagner" Mechanische Werkstäle w Ustroniu. Pracował przy naprawie uszkodzonej broni, więc od 1944r. do 1945 r. pomagał partyzantom, dostarczając im broń podkradaną z warsztatu, w którym był zatrudniony.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (153).

MALARZ LEOPOLD,

Więzień KL Auschwitz nr 87478.

Urodzony 2.07.1925 r. w Kończycach. Aresztowany i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia

15.01.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 87478. Zbiegł z obozu 12.02.1943 r., lecz 5.04.1943 r. został ujęty i 4.05.1943 r. ponownie osadzono go w KL Auschwitz. Zginął **25.06.1943 r.**

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., str. 254.

MALARZ RUDOLF,

Więzień w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.

Urodzony 8.12.1905 r. w Zebrzydowicach, zamieszkały w Wiśle Malince (256, 709); nauczyciel w Technikum w Ustroniu. Aresztowany 23.04.1940 r. i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego – nieznana nazwa miejsca uwięzienia. Odzyskał wolność 16.12.1940 r. - zwolniony z obozu.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (088).

MAŁECKI ANTONI,

Więzień w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.

Urodzony w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości, dyrektor Miejskiej Kasy Oszczędności w Ustroniu i Naczelnik Finansów Miejskiej Rady w Katowicach. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego – nieznana jest nazwa miejsca jego uwięzienia. Przeżył hitlerowskie zniewolenie – wrócił do domu.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (150).

MAŁYJUREK JAN,

Zastrzelony przez hitlerowców.

Urodzony w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Zginął **1.09.1939 r**. – zastrzelony przez hitlerowców na własnym podwórzu.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (026).

MAŁYJUREK JAN,

Żołnierz kampanii wrześniowej, przymusowe roboty.

Urodzony w 1914 r. w Jaworzynce i tam spędził młodość, później zamieszkały w Bukowcu. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. – walczył w okolicach Pszczyny. Po powrocie do domu wysłany na roboty przymusowe do Zagłębia Ruhry, gdzie zaangażował się w ruchu oporu. Przeżył hitlerowskie zniewolenie i wrócił po wojnie do domu bardzo schorowany.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (058).

MAŁYJUREK JAN,

Więzień w Cieszynie, w Katowicach.

Mieszkaniec Jaworzynki. Aresztowany w 1943 r. i uwięziony w obozie karnym w Cieszynie, stamtąd przetransportowany do więzienia w Katowicach. W więzieniu tym przebywał łącznie 11 miesięcy, a skazany na śmierć, zaczął umiejętnie symulować chorobę psychiczną, więc został przewieziony do zakładu

psychiatrycznego. W 1944 r. przy zbliżaniu się Armii Czerwonej, ewakuowany do Bawarii-Bamberg. Nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (061).

MAŁYJUREK JAN,
Żołnierz kampanii wrześniowej.
Urodzony 6.06.1908 r. w Jaworzynce (85) i zamieszkały w tej miejscowości; owczarz – baca. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Uniknął niewoli – wrócił do domu, ale przymusowo wcielony został do Wehrmachtu. By wyzwolić się od tej służby wojskowej, spowodował samookaleczenie i dostał się do szpitala, gdzie spotkał innych członków ruchu oporu – skazanych na karę śmierci za zdradę stanu. Dzięki szczęśliwym zbiegom okoliczności – wykonania zasądzonej kary śmierci, przeżył okres okupacji i wrócił do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (062).

MAŁYJUREK MICHAŁ,
Więzień w Cieszynie, we Wrocławiu.
Urodzony 16.09.1907 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany, po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do więzienia we Wrocławiu od 16.05.1944 do 24.09.1944 r. Odzyskał wolność – wrócił do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (049).

MAŁYJUREK PAWEŁ,
Więzień w Cieszynie.
Urodzony 11.05.1913 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i więziony w więzieniu w Cieszynie od 25.03.1941 do 28.09.1942 r. Odzyskał wolność – wrócił do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (049).

MAŁYSIAK WINCENTY,
Zginął w egzekucji zbiorowej.
Urodzony 14.06.1909 r. w Kurowie, zamieszkały w Ustroniu (19); kamieniarz, członek Spółdzielni Spożywców w Ustroniu. Rozstrzelany **9.11.1044 r.** w egzekucji zbiorowej w Ustroniu – zginął z rąk hitlerowców wraz z 35 innymi mieszkańcami Ustronia i okolicy.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (127).

MAŁYSZ JÓZEF,
Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Gross-Rosen.
Urodzony 12.04.1924 r. w Jaworzynce, później mieszkaniec w Trzycieża k/Ligotki Kameralnej; student, w czasie okupacji pomocnik w rolnictwie. Aresztowany przez gestapo 28.10.1944 r. w Trzycieżu i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przewieziony do więzienia śledczego w Mysłowicach. Po zakończonym śledztwie przesłany do KL Gross-Rosen. Zginął **15.04.1945 r.** podczas marszu ewakuacyjnego więźniów w głąb Niemiec.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (060).

MAŁYSZ FRANCISZEK,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony 25.07.1900 r. w Cieszynie, mieszkaniec Lesznej Dolnej; hutnik. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany 17.05.1943 r. i wpierw przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a następnie przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **24.08.1944 r.**
Bibliografia: S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 102; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

MAŁYSZ LUDWIK,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz, w KL Gross-Rosen.
Urodzony w 1911 r. w Łyżbicach - Zaolzie, syn Pawła i Heleny, w rodzinie chłopskiej; robotnik, kawaler. W 1919 r. rodzice odziedziczyli po rodzinie gospodarstwo w Górkach Małych i od tego czasu tam zamieszkiwał wraz z rodzicami. Szkołę powszechną ukończył w Górkach Wielkich, od 1932 r. rozpoczął pracę jako pomocnik mierniczego w Cieszynie. Po wybuchu drugiej wojny światowej ewakuował się na wschód, a po zakończeniu działań wojennych powrócił do domu. Na początku 1940 r. został zatrudniony jako robotnik w Elektrowni w Cieszynie, zaś od 1941 r. związał się z ruchem oporu na terenie Górek. Aresztowany w sierpniu 1943 r. ,z podejrzany o działalność konspiracyjną, był uwięziony w Cieszynie, a stamtąd wywieziony do KL Auschwitz. W 1944 r. przeniesiony został do KL Gross-Rosen. **Zginął** w marcu 1945 r. podczas marszu ewakuacyjnego więźniów w głąb Niemiec.
Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 26.

MAMICA JÓZEF ks.,
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Gusen.

Urodzony 13.08.1878 r. w Pruchnej, syn Pawła i Marii z d. Wowrzeczko. Absolwent Szkoły Ludowej w Pruchnej i Państwowego Gimnazjum w Cieszynie. W tym czasie należał do tajnego polskiego stowarzyszenia „Jedność". Studia teologiczne odbywał w Wiedniu i Bazylei (1899-1903) ordynowany 15.11.1903 r. - ksiądz ewangelicki - pastor, kapelan wojskowy.
Sprawował posługę duszpasterską w Starym Bielsku, Błędowicach - Dolnych - Zaolzie. Członek Głównego Komitetu Plebiscytowego na Śląsku Cieszyńskim (1919), uczestnik powstań śląskich. Od 1920 r. kapelan Wojska Polskiego (w stopniu pułkownika) z siedzibą w Poznaniu. Współzałożyciel Towarzystwa Polaków Ewangelików w Poznaniu, Bydgoszczy, Toruniu i Grudziądzu. W 1919 r. wraz z ks. Kuliszem, a także gdy sam pojechał do Paryża w lipcu 1920 r. - w Paryżu, w Radzie Ambasadorów wnosił petycje o przyłączenie całego Śląska do Polski. Od 1935 r., po przejściu w stan spoczynku, zamieszkał w Mnichu k/Chybia. Brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. W okresie okupacji hitlerowskiej, tak oczywista antyniemieckość spowodowała jego uwięzienie w kwietniu 1940 r. i przebywał krótko w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd

przetransportowany do KL Dachau i dalej do KL Mauthausen, gdzie zginął **3.08.1940 r.**

Bibliografia: *W cieniu Śmierci* Ewangelicy – ofiary prześladowań w czasie II wojny światowej, praca zbiorowa Warszawa 1970 r. s. 15; S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 43; archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko; Marcin Gabryś - Biblioteka i Archiwum im. B. R. Tschammera w Cieszynie.

MARCINEK ANTONI,

Zginął w niewoli sowieckiej.

Urodzony 1.04.1910 r. w Cieszynie, syn Antoniego i Jadwigi z d. Michejda. Absolwent weterynarii Uniwersytetu Warszawskiego. Zmobilizowany (stop. wojsk. podporucznik) w Cieszynie, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do sowieckiej niewoli i tam **zginął**.

Postscriptum: Według wypowiedzi brata - Kazimierza, przebywał w obozie jenieckim dla oficerów grup wojskowych Białystok i Wilno w Zberezowicy, powiat tarnopolski. W grudniu 1939 r. wysłał telegram do rodziny ze Starobielska, listy nie dochodziły. Wpisany na LE NKWD Starobielska, poz. 2289, s. 64.

Bibliografia: Mečislav Borák**,** *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 70.

MAREK FRANCISZEK,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 20.12.1912 r. w Brennej, syn Pawła i Heleny z d. Klimurczyk, zamieszkały w okresie okupacji hitlerowskiej w Sługocicach, pow. Tomaszów Mazowiecki. Aresztowany i przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **25.09.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 32736/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 10:05, określenie przyczyny zgonu to: „akuter Magendarmkatarrh" (ostry katar/nieżyt żołądkowo-jelitowy).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1139; APMA-B *Księga zgonów,* t. 22, s. 1178.

MAREK JAN,

Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Auschwitz nr,158254, KL Dachau.

Urodzony 14.04.1897 r. w Wiśle, zamieszkały w Wiśle Malince (626). Aresztowany 6.04.1943 r. w Wiśle wraz z synem Pawłem za odmowę podpisania Volkslisty oraz za przekonania religijne. Przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do więzienia śledczego w Mysłowicach. Po śledztwie przesłany do KL Auschwitz. Dnia 21.10.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 158254, następnie w październiku 1944 r. przeniesiony do KL Dachau. Przeżył i odzyskał wolność 29.04.1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 417; informacja Pawła Lorka; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 48; ankieta z 8.12.1976 r. wypełniona osobiście przez J Marka (sygn. Mat./11771, nr inw. 163403).

MAREK PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 158255.

Urodzony w 1923 r. w Wiśle, zamieszkały w Wiśle Malince (626). Aresztowany wraz z ojcem Janem w lutym 1943 r. za nauczanie religii. Przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 21.10.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 158255. Zginął w tym obozie **28.05.1944 r.**

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 417; Informacja Pawła Lorka; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (059); J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 25.

MAREKWICA FRANCISZEK,

Zginął jako żołnierz kampanii wrześniowej.

Urodzony w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. - poległ w walce z hitlerowskim agresorem, nieznana data oraz okoliczności jego śmierci.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (026).

MAREKWICA JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 164105, w KL Mauthausen nr 52863.

Urodzony 12.06.1922 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 18.11.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 164105. Stamtąd 11.02.1944 r. przeniesiony do KL Mauthausen i zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 52863. Przeżył i odzyskał wolność 5.05.1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 432.

MAREKWICA JERZY ks.,

Więzień w Cieszynie, w Krakowie, w KL Sachsenhausen, w KL Dachau nr 22425.

Urodzony 14.04.1905 r. w Istebnej. Po studiach teologicznych, otrzymał 26.06.1932 r. święcenia kapłańskie; ksiądz katecheta w Cieszynie. Aresztowany 19.12.1939 r. i więziony w Cieszynie, w więzieniu na Montelupich w Krakowie, a stamtąd przesłany 7.04.1940 r. do KL Sachsenhausen, następnie 14.12.1940 r. przetransportowany do KL Dachau. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 22425. Przeżył i odzyskał wolność 29.04.1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie.

Bibliografia: J. Domagała, *Ci, którzy przeszli przez Dachau* (Duchowni w Dachau), wyd. PAX Warszawa 1957 r., s. 166; ks. J. Woś ks. W. Jacewicz, *Martyrologium polskiego duchowieństwa rzymskokatolickiego pod okupacją hitlerowską w latach 1939-1945,* z. III, Warszawa 1978, s. 193; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (042).

MAREKWICA JÓZEF,

Więzień w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.

Urodzony w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany przez gestapo i przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do

więzienia lub obozu koncentracyjnego, tam **zginął** – nieznana jest nazwa miejsca uwięzienia, oraz data i okoliczności jego śmierci.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (027).

MARKWICA MICHAŁ,
Więzień w Cieszynie, w Brück.
Urodzony 17.08.1907 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, następnie przewieziony do więzienia w Brück od 26.06.1942 r. do końca wojny.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (040).

MAROSZ KAROL,
Zamordowany w Ostaszkowie.

Urodzony 1.10.1914 r. w Bystrzycy nad Olzą i tam zamieszkały; hutnik- murarz. Od 1938 r. przeniesiony do pracy w Państwowej Policji w Strumieniu. Tuż przed przewidywanym wybuchem drugiej wojny światowej w 1939 r., wraz z innymi policjantami był ewakuowany na wschód, a na miejsce docelowe wyznaczono Tarnopol. W tym mieście i jego okolicach w pierwszym tygodniu wojny, tj. we wrześniu 1939 r. znalazła się większość policjantów ze Śląska – mających stanowić zaporę przed niemieckim agresorem.
Niestety po 17 września policjanci dostali się do sowieckiej niewoli, a następnie byli internowani w obozach jenieckich. 3.01.1940 r. rodzina otrzymała od niego ostatni list pisany z Ostaszkowa. **Zginął** zamordowany przez NKWD.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko (145, 146).

MAROSZEK KAZIMIERZ,
Więzień w KL Auschwitz, w KL Mauthausen-Gusen.
Urodzony w 1906 r. w Krakowie. W latach 1936-1938 komendant hufca ZHP w Bielsku, a od 1938-1939 r. komendant hufca w Cieszynie (harcmistrz). Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r., a po powrocie z kampanii od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w działalność konspiracyjną - w ruchu oporu. Aresztowany 12.05.1941 r. w Krakowie w wyniku zdrady, 26.06.1941 r. przewieziony do KL Auschwitz, a po roku do KL Mauthausen-Gusen. Zginął **26.03.1943r.**
Bibliografia: *Wszystko, co nasze,* (Harcerska Martyrologia Na Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim w latach II wojny światowej) Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, Warszawa 1983, s. 73; *Życiorysy harcerek i harcerzy z Hufców Biała Krakowska i Bielsko, którzy oddali życie za Ojczyznę w latach 1939-1945.* Praca zbiorowa Kręgu Instruktorskiego „Seniorów" przy Beskidzkim Hufcu ZHP w Bielsku-Białej, 1981 r., s. 63; T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 130; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

MARSZAŁEK JAKUB,
Więzień w Czeskim Cieszynie, w KL Dachau nr 6468, w KL Mauthausen-Gusen nr 4143, 47714.
Urodzony 22.7.1899 r. w Osieku; robotnik rolny. Aresztowany 22.4.1940 r. w Marklowicach Dolnych i więziony w Czeskim Cieszynie, a stamtąd

przetransportowany do KL Dachau. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 6468. Od 4.06.1940 r. przewieziony do KL Mauthausen-Gusen, gdzie był zarejestrowany jako więzień nr 4143, 47714. Odzyskał wolność 5.05.1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie.
Bibliografia: Archiwum Kongresu Polaków w RC – kartoteki więźniów KL Dachau.

MARTINEK FRANCISZEK,
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau.
Urodzony 19.07.1901 r., zamieszkały w Zebrzydowicach. Pracował jako dyżurny ruchu w Pruchnej. Aresztowany, krótko więziony w Cieszynie, a stamtąd przewieziony do KL Dachau. Według informacji rodziny, przyczyną aresztowania było to, że przekierował wagon z bronią (odczepiony z pociągu wojskowego jadącego na front wschodni) - by dostał się w ręce partyzantów. Po jakimś czasie żonie udało się go wydostać z obozu, lecz wrócił do domu dotkliwie pobity. Po powrocie niechętnie opowiadał o przykrych obozowych przeżyciach.
Bibliografia: Informacja – Alina Martinek.

MARTYNEK JAN,
Więzień w Bielsku, w KL Auschwitz.
Urodzony 7.08.1908 r. w Mostach k/Jabłonkowa i tam zamieszkały. Dyplomowany technik, ukończył 6 klas Gimnazjum im. Osuchowskiego w Cieszynie, następnie Wyższą Szkołę Przemysłową w Bielsku. W okresie 1938/1939 mieszkał w Pudłowie k/Bogumina, gdzie pracował w fabryce drutu. Podczas okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu - w grupie partyzanckiej w Okręgu Bielskim. Aresztowany 2.03.1942 r. przez gestapo w Bielsku i przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie przebywał do 20.03.1942 r. Zginął **20.03.1942 r.** w Cieszynie „Pod Wałką" w egzekucji publicznej razem z 24 innymi skazanymi Polakami (powieszony m.in. wraz z Adolfem Chlebkiem, Rudolfem Gabzdylem, Józefem Wałachem).
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko.

MASOVIK IRENA,
Zginęła – nieznane miejsce i okoliczności.
Urodzona 26.10.1893 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Pod koniec 1942 r. deportowana - nie wiadomo dokąd, nieznany jest dalszy jej los - **zaginęła.**
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina*, s. 56.

MATLOCH MARIA,
Więźniarka w Cieszynie.
Urodzona 21.11.1899 r. w Istebnej i zamieszkała w tej miejscowości; rolniczka małorolna. Aresztowana i uwięziona w więzieniu w Cieszynie. Odzyskała wolność – wróciła do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (040).

MATLOCH-MACIEJCZYK OTTYLIA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück nr 3641.
Mieszkanka Cieszyna. Aresztowana (nieznany powód) i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowana do KL Ravensbrück. Zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 3641. Nieznany jest dalszy jej los.
Bibliografia: Informacje Władysławy Sikory – byłej więźniarki KL Ravensbrück.

MATUSIK KAROL,
Zginął w kampanii wrześniowej.
Urodzony 8.04.1897 r. w Cieszynie, zamieszkały w Czeskim Cieszynie; robotnik. Zmobilizowany w 1939 r. jako chorąży w polskiej armii, walczył w obronie Warszawy i tam wzięty do niewoli niemieckiej. Zginął **3.05.1945 r.** podczas ewakuacji więźniów KL Lübeck.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 46.

MATUSIK KAROL,
Więzień w Cieszynie, w KL Neuengamme.
Urodzony w 1897 r. w Cieszynie, zamieszkały w Czeskim Cieszynie. Aresztowany i uwięziony w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Neuengamme. **Zginął** podczas ewakuacji więźniów tego obozu na jednym z trzech statków w Zatoce Lubeckiej w maju 1945 r.
Postscriptum: W sprawie ewakuacji z KL Neuengamme - patrz przypis przy biogramie Bocek Paweł ks.
Bibliografia: S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 57.

MATUSIŃSKI ANTONI,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-875.
Urodzony 15.06.1926 r. w Strumieniu, zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz Dnia 20.12.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy" nr E-875. Odzyskał wolność 26.02.1942 r. – zwolniony z obozu.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 764; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

MATUSZEK FRANCISZEK,
Więzień w KL Dachau.
Urodzony w 1926 r. w Cieszynie i tam zamieszkały, a od 1945 zamieszkał w Ustroniu; harcerz, student Szkoły Przemysłowej. Od 1939 r. walczył z hitlerowcami na ziemiach polskich, później węgierskich. Aresztowany w Jugosławii w 1940 r. przez Ustaszowców i przekazany Niemcom - więziony w KL Dachau od 1940 – 1945 r. Odzyskał wolność – wyzwolony przez wojska amerykańskie.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (153).

MATUSZNY JAN,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 149324.

Urodzony 21.06.1901 r. w Koniakowie i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd w transporcie zbiorowym z rejencji katowickiej przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 9.09.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 149324. Odzyskał wolność 17.09.1943 r. – zwolniony z obozu.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 394.

MATYASZEK ANTONI,
Więzień – nieznana nazwa miejsca uwięzienia.
Urodzony 8.05.1903 r. w Cieszynie, a później zamieszkały w Ustroniu. Nauczyciel Szkoły Zasadniczej, uczył zawodu techniczno-mechaniczno-kuźniczego. W latach 1938/1939 był nauczycielem w Berlinie - w Polskiej Szkole „Macierzy Szkolnej". Aresztowany już w sierpniu 1939 r. przez gestapo w Berlinie ww. polskiej szkole. Więziony od 1939-1945 r. w różnych więzieniach i obozach koncentracyjnych. Nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T.13, cz. 24 (156.

MATYASZEK TERESA z d. GIERAT,
Więźniarka – nieznane są miejsca jej uwięzienia
Urodzona w 1912 r. w Cieszynie, następnie mieszkanka Ustronia, nauczycielka. W latach 1938/1939 wraz z mężem uczyła w Berlinie - w tej samej szkole gdzie uczył mąż. Aresztowana przez gestapo w sierpniu 1939 r. i więziona do 1945 r. w różnych więzieniach i obozach. Nieznany jest dalszy jej los.
Bibliografia: Archiwum dra. med. J. Mazurka T 13, cz. 24 (156.

MATYSIAK JÓZEF,
Żołnierz kampanii wrześniowej, wywieziony na roboty przymusowe.
Urodzony 11.03.1915 r. w Tomaszowie Mazowieckim. W 1933 r. ukończył Szkołę Podoficerską w Koninie i został skierowany do IV Pułku Strzelców Podhalańskich w Cieszynie. W 1936 r. został mianowany podoficerem zawodowym i jako wyróżniający się żołnierz został instruktorem w Szkole Podchorążych Rezerwy 21 Dywizji Piechoty Górskiej. W latach 1936-39 uczęszczał do Gimnazjum Matematyczno-Przyrodniczego w Cieszynie. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r., a uniknął niewoli, wrócił do Cieszyna. W 1942 r. wywieziony przez Arbeitsamt na roboty przymusowe do Niemiec, gdzie przebywał do zakończenia wojny i skąd wrócił dopiero w 1945 r. Po wojnie udzielał się społecznie w Związku Inwalidów Wojennych RP, Macierzy Ziemi Cieszyńskiej. Nade wszystko kultywował tradycje 4 psp w Cieszynie (gromadził i opracowywał materiały dawnej Szkoły Podchorążych IV Pułku Strzelców Podhalańskich). Zmarł w Cieszynie 18.10.1996 r.
Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 3., wyd. 1998 r., s. 168.

MATYSIAK WINCENTY,
Zastrzelony przez hitlerowców.

Urodzony 14.06.1909 r. w Kurowie, zamieszkały w Ustroniu; kamieniarz. Tak w okresie międzywojennym jak i w czasie okupacji hitlerowskiej pracował w kamieniołomie w Obłaźcu. Był przez okupanta kilkakrotnie wzywany do podpisania Volkslisty i za każdym razem odmawiał jej przyjęcia. Aresztowany i rozstrzelany **9.11.1944 r.** razem z Szubertami, Sikorą i Macem przy ul. Hutniczej - na odcinku od „Hotelu Kuracyjnego" do głównej szosy – plantów.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 61; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (138).

MAZANEK ALEKSANDER,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen.

Urodzony w 1922 r. w Wiśle (845) i zamieszkały w tej miejscowości, syn Stanisława; student medycyny w Krakowie. Po aresztowaniu ojca, udał się na pocztę, aby zatelefonować do matki przebywającej wówczas w Katowicach. W drodze na pocztę spotkał szefa NSDAP w Wiśle - Karola Machanka, który zdziwiony, że Aleksander także nie został zatrzymany przez gestapo, spowodował natychmiastowe jego aresztowanie. Po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie, Aleksander przetransportowany został do KL Mauthausen, gdzie zginął w **październiku 1941 r.**

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 16.

MAZANEK ALEKSANDER,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony w 1925 r. w Wiśle (845) i tam zamieszkały. Aresztowany 20.04.1940 r. wraz z ojcem Stanisławem i bratem Kazimierzem i po krótkim więzieniu w Cieszynie oraz innych miejsca uwięzienia, dostał się do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął w **1943 r.**

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (060).

MAZANEK KAZIMIERZ,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen.

Urodzony w 1913 r., zamieszkały w Wiśle (549); właściciel pensjonatu „Zofiówka". Aresztowany pod koniec 1939 r. i po krótkotrwałym przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przewieziony do KL Mauthausen, gdzie zginął **10.09.1940 r.**

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 14.

MAZANEK KAZIMIERZ,

Więzień w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.

Urodzony w 1917 r. w Wiśle (845) i zamieszkały w tej miejscowości, syn Stanisława, brat zamordowanego Aleksandra. Aresztowany 20.04.1940 r. wraz z ojcem i bratem i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego, tam zginął w **1943 r.** – nieznana nazwa miejsca uwięzienia i okoliczności śmierci.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (059).

MAZANEK STANISŁAW,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony w 1882 r. w Wiśle (845) i zamieszkały w tej miejscowości, kierownik Szkoły Ludowej w Wiśle. Aresztowany 20.04.1040 r. i po krótkotrwałym przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przesłany do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął **13.09.1940 r.**

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 15; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (060).

MAZANEK STANISŁAW,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 23.04.1889 r.; emerytowany kierownik Publicznej Szkoły Powszechnej w Wiśle. Aresztowany 23.04.1940 r. i przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Dachau, następnie przewieziony do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął **13.09.1940 r.**

Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 81; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r., s. 498; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 141 wykazu).

MAZUR JAN,

Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach.

Urodzony 15.08.1895 r. w Łyżbicach – Zaolzie, od 1920 r. zamieszkał na stałe w Cieszynie, syn Andrzeja i Anny z d. Klimosz; kupiec. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany w kwietniu 1943 r. jako podejrzany o działalność konspiracyjną, przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do więzienia śledczego w Mysłowicach gdzie zginął **3.05.1943 r.**

Podawana przez władze więzienne przyczyna zgonu: „ostre zapalenie ucha środkowego".

Bibliografia: *Więzienia hitlerowskie na Śląsku, w Zagłębiu Dąbrowskim i w Częstochowie 1935-1945*, Śląski Instytut Wydawniczy, Katowice 1983 r., s. 146; informacja z dn. 23.04.2010 r. od Krystyny Mroczkowskiej – wnuczki Jana Mazura; informacja wnuczki - Krystyny Mroczkowskiej.

MAZUR PAWEŁ,

Zastrzelony przez hitlerowców.

Urodzony 25.06.1902 r. w Cieszynie. Często przebywał w Wiśle na Kamiennym. Dnia 20.08.1942 r. spacerując po lesie zobaczył żandarmów niemieckich i zaczął uciekać, gdy nie zatrzymał się po komendzie „halt" – padły strzały i został **zastrzelony.**

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 30.

MAZUREK LEOPOLD,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz, w Katowicach.

Urodzony 30.10.1902 r. w Kończycach i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 26.09.1941 r. zarejestrowany w

obozowej ewidencji jako więzień nr 21067, stamtąd 23.04.1943 r. przeniesiony do więzienia w Katowicach. Nieznany jest dalszy los tego więźnia.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz*, Katowice 1998 r., s. 125.

MĄCZYNSKI MIECZYSŁAW,
Więzień KL Auschwitz.
Właściciel willi „Ślązaczka" w Wiśle. Aresztowany w 1940 r. i wywieziony do KL Auschwitz. Nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 57.

MEINHARD ZYGMUNT,
Więzień – nieznane okoliczności śmierci.
Urodzony 15.10.1899 r. w Pogórzu gmina Skoczów, zamieszkały w Orłowej – Zaolzie. Aresztowany i jesienią 1939 r. przetransportowany przez hitlerowców na wschód, gdzie zginął w czerwcu **1941 r.**
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina*, s. 150.

MICHALCZYK FERDYNAND pseud. „Czarny",
Więzień w Strumieniu, w Bielsku, w KL Auschwitz, w KL Gross-Rosen nr 87865, w KL Flossenbürg nr 5700.
Urodzony 12.04.1920 r., zamieszkały w Strumieniu. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu - od 13.03.1942 r. zaprzysiężony żołnierz ZWZ/AK Grupa Strumień pseud. „Czarny". Początkowo działał w wywiadzie, a następnie w „wojskówce" - w stopniu kaprala. Pełnił funkcję łącznika między dowódcą Grupy Strumień a Sztabem Zaolzie w Orłowej. Brał czynny udział w różnych akcjach wojskowych, w ochronie odpraw wojskowych d-ców drużyn i plutonów, a także d-cy komendanta Grupy Strumień. Aresztowany przez donos 4.06.1942 r. o godz. 24:00 i przetrzymywany w miejscowym więzieniu w Strumieniu. Stamtąd przesłany do więzienia w Bielsku, skąd 18.07.1942 r. przetransportowany został do KL Auschwitz. Następnie przesyłany do KL Gross-Rosen i zarejestrowany jako więzień nr 87865, później do KL Flossenbürg i tam zarejestrowany jako więzień nr 5700. Przeżył i odzyskał wolność – wyzwolony przez aliantów 23.04.1945 r.
Postscriptum. W 1947 r. był założycielem Związku Bojowników i Więźniów Politycznych Koło Strumień – Chybie w Strumieniu. Był prezesem tego koła.
Bibliografia: Zbiory dokumentów K. Wójtowicza; archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko.

MICHALAK ANNA z d. SZUBERT,
Więźniarka w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Ravensbrück.
Urodzona 18.10.1922 r. w Ustroniu i zamieszkała w tej miejscowości, córka Tomasza i Stefanii. Aresztowana w marcu 1944 r. i uwięziona w Cieszynie, stamtąd przesłana do więzienia śledczego w Mysłowicach, po zakończeniu śledztwa przetransportowana do KL Ravensbrück. Zarejestrowana jako więźniarka nr 47121. Odzyskała wolność 15.04.1945 r. – wyzwolona przez Armię Czerwoną.
Bibliografia: Informacja byłej więźniarki KL Ravensbrück – Władysławy Sikory.

MICHALIK ?,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück.
Urodzona w Wiśle – pierwsza córka Ewy. Aresztowana wraz z matką i siostrą - pod zarzutem pomocy udzielanej partyzantom. Przetrzymana w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowana do KL Ravensbrück, przeżyła pobyt w obozie – wróciła do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (088).

MICHALIK ?,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück.
Urodzona w Wiśle – druga córka Ewy. Aresztowana wraz z matką i siostrą - pod zarzutem pomocy udzielanej partyzantom. Przetrzymana w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowana do KL Ravensbrück, przeżyła pobyt w obozie – wróciła do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T.13, cz. 24 (088).

MICHALIK ELŻBIETA,
Więźniarka w Cieszynie, w Mysłowicach.
Zamieszkała w Wiśle (535). Aresztowana w okresie okupacji hitlerowskiej i krótko uwięziona w Cieszynie, a stamtąd przesłana do więzienia śledczego w Mysłowicach. Nieznany jest dalszy jej los.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 58.

MICHALIK EWA,
Więźniarka w Cieszynie, KL Ravensbrück.
Urodzona 25.05.1896 r. w Wiśle (535) i zamieszkała w tej miejscowości. Aresztowana wraz z dwoma córkami - pod zarzutem pomocy udzielanej partyzantom. Przetrzymana w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowana do KL Ravensbrück, przeżyła pobyt w obozie – wróciła do domu.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 58; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (088).

MICHALIK ERWIN,
Więzień w Bielsku, w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 1244.

Urodzony 23.03.1907 r. w Chybiu i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany 8.11.1939 r. w grupie 70 osób w Czechowicach, w ramach akcji odwetowej okupanta za patriotyczną postawę ludności Czechowic, która 1.11.1939 r. złożyła kwiaty na grobach powstańców śląskich spoczywających na lokalnym cmentarzu. Przebywał w więzieniu gestapo w Bielsku, stamtąd

20.01.1940 r. przeniesiony został do więzienia w Cieszynie, następnie przywieziony do KL Auschwitz. Dnia 26.06.1940 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 1244. Po przejściu kwarantanny, został zatrudniony w komandzie zajmującym się budową krematorium (tzw. stare krematorium) na terenie obozu macierzystego Auschwitz I. Po ucieczce Tadeusza Wiejowskiego – 6.07.1940 r., Erwin Michalik został mianowany tłumaczem w Wydziale Politycznym i przekładał Maksymilianowi Grabnerowi (szefowi tego wydziału) - co zeznawali więźniowie. Następnie został jednym z pisarzy w Wydziale Politycznym. Jego zadaniem było prowadzenie ewidencji ilości zwłok spalonych w krematorium. Odzyskał wolność 21.01.1942 r. - zwolniony z KL Auschwitz.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 35; relacja Erwina Michalika z 4.03.1969 r. w zbiorach APMA-B w Oświęcimiu.

MICHALIK JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 17445.

Urodzony 19.02.1895 r. w Cieszynie, syn Jana i Marii z d. Dustor, zamieszkały w Cieszynie. Aresztowany i krótko uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 30.06.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 17445. Zginął **23.03.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 3517/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 8:15, określenie przyczyny zgonu to: „Nierenentzündung" (zapalenie nerek).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 108; APMA-B *Księga zgonów,* t. 3, s. 513.

MICHALIK MARIA,

Więźniarka w Cieszynie, w Mysłowicach.

Zamieszkała w Wiśle (535). Aresztowana w okresie okupacji hitlerowskiej, więziona była krótkotrwale w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przesłana do więzienia śledczego w Mysłowicach. Nieznany jest dalszy jej los.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 58.

MICHAŁEK JÓZEF,

Rozstrzelany.

Urodzony 30.12.1923 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany 11.04.1945 r. i więziony przez dwa dni w lokalnym więzieniu w Jabłonkowie, a następnie rozstrzelany 23.01.1945 r. w Istebnej.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (026).

MICHAŁEK MICHALINA,

Więźniarka w Cieszynie, KL Auschwitz nr 64619, KL Ravensbrück nr 48028.

Urodzona 17.02.1915 r. w Szarem – Zaolzie, zamieszkała w Skoczowie, córka Jakuba i Franciszki. Aresztowana i uwięziona w Cieszynie, a stamtąd przesłana do KL Auschwitz. W październiku 1943 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 64619, w czerwcu 1944 r. przesłana do, KL Ravensbrück i zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka 48028. Odzyskała wolność 25.04.1945 r. – wyzwolona przez Armię Czerwoną.

Bibliografia: Informacja byłej więźniarki KL Ravensbrück – Władysławy Sikory; w zachowanych dokumentach z KL Auschwitz nie figuruje.

MICHEJDA HELENA,

Zmarła - wskutek maltretowania przez hitlerowców.

Urodzona w 1899 r. w Wędryni – Zaolzie i początkowo tam zamieszkała, później mieszkanka Wisły. Po aresztowaniu męża Józefa - nauczyciela, poddawana była ciągłym prześladowaniom przez gestapo z Wisły, przeniosła się do Nydka (274), gdzie zmarła w 1944 r. – na skutek nieustających represji ze strony przez hitlerowców.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (062).

MICHEJDA JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w Zwickau, w Bytomiu, w Wielkich Strzelcach.

Urodzony 16.10.1874 r. w Kocobędzu, zamieszkały w Wędryni, następnie w Wiśle; kierownik Publicznej Szkoły Powszechnej w Bystrzycy, Wędryni, Nydku Kocobędzu – Zaolzie oraz w Wiśle. Bardzo aktywny w Towarzystwie Nauczycieli w Czechosłowacji. Aresztowany 18.12.1940 r. w Cieszynie i tam uwięziony, a później przesłany do Zwickau i do Bytomia. Skazany na dwa i pół roku więzienia. Zginął **21.07.1942 r.** w Wielskich Strzelcach.

Bibliografia: M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele podczas II wojny światowej, Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r., 506; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (060).

MICHEJDA OSKAR ks.,

Więzień w KL Dachau, w KL Mauthausen-Gusen.

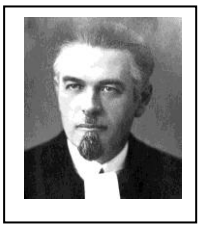

Urodzony w 1885 r. w Bystrzycy, syn Karola i Marii z d. Szołtys. Po ukończeniu Gimnazjum Polskiego w Cieszynie (w 1904 r.), studiował teologię w Wiedniu, Halle i Berlinie - ksiądz ewangelicki; pastor. Pracę duszpasterską rozpoczął jako wikary w Skoczowie (w 1909 r.), później w latach od 1912 do 1919 pastor w Bystrzycy. Kolejno - w latach od 1919 do 1939 proboszcz w Trzyńcu.

Od 1927 r. zwierzchnik Kościoła ewangelicko-augsburskiego na Śląsku i w Czechosłowacji, a także prezes Towarzystwa Ewangelickiego Oświaty Ludowej, członek Macierzy Szkolnej w Czechosłowacji. W czasie okupacji hitlerowskiej aresztowany wiosną 1940 r. i przetransportowany do KL Dachau, a stamtąd przeniesiony do KL Mauthausen-Gusen, skąd w grudniu tegoż roku odzyskał wolność – zwolniony z obozu. Po wojnie pastor w Cieszynie, senior diecezji cieszyńskiej. Radny Miejskiej Rady Narodowej w Cieszynie, członek Polskiego Towarzystwa Historycznego. Autor kazań (wydanych drukiem) oraz opracowań biograficznych. Zmarł w 1966 r. w Cieszynie.

Bibliografia: Marcin Gabryś - Biblioteka i Archiwum im. B. R. Tschammera w Cieszynie (także udostępnione zdjęcie ze zbiorów ww. biblioteki); J. Szturc, *Ewangelicy w Polsce Słownik biograficzny XVI-XX,* s. 198.

MICHEJDA PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Oranienburg nr 30628.

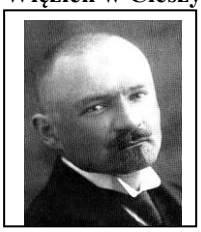

Urodzony 5.12.1887 r. w Olbrachcicach - Zaolzie, zamieszkały w Ustroniu (3); sędzia, działacz narodowy, pochodził ze znanej na Śląsku polskiej rodziny Michejdów, którą okupant starał się unicestwić. Po studiach prawniczych, które rozpoczął w Wiedniu, a ukończył w Krakowie, rozpoczął praktykę w sądzie cieszyńskim. Podczas pierwszej wojny światowej służył jako oficer w armii polskiej.

Przez cały okres międzywojenny pracował jako wybitny prawnik w sądzie cieszyńskim, a społecznie angażował się w Polskim Związku Zachodnim, Macierzy Szkolnej, Towarzystwie Teatru Polskiego w Cieszynie. Aresztowany 5.05.1940 r., był więziony w Cieszynie, stamtąd przetransportowany do KL Dachau, następnie przeniesiony do KL Oranienburgu Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 30628. Zginął w tym obozie **14.10.1940 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 61; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (128).

MICHEJDA STEFANIA z d. MARQUARDT,

Więźniarka w Katowicach, w Mysłowicach, w KL Auschwitz, w KL Ravensbrück, KL Neustadt-Glewe.

Urodzona 17.07.1909 r. w Żyrardowie, (żona Władysława Michejdy, działacza kościoła ewangelickiego na Śląsku, który został rozstrzelany 29.11.1943 r. w KL Auschwitz), córka Jana Oswalda Marquardt i Klary Eleonory z d. Schofer. Po ukończeniu gimnazjum w Żyrardowie w 1926 r., rozpoczęła studia na Wydziale Historii Uniwersytetu Warszawskiego. W 1929 r. przerwała studia, wyszła za mąż za dr. Władysława Michejdę i przeniosła do Katowic. Towarzyszyła mężowi w walce o polskość ewangelicyzmu na Górnym Śląsku.

W maju 1939 r. przeniosła się z mężem i dziećmi do Cieszyna Zachodniego. Po wybuchu wojny zamieszkała ze swoją rodziną w Ustroniu, gdzie bardzo aktywnie włączyła się z mężem w działalność konspiracyjną w ZWZ/AK. Aresztowana 23.04.1943 r. przez gestapo w Katowicach (w 10 dni po aresztowaniu męża) i jakiś czas przebywała w więzieniu w Katowicach, stamtąd przesłana do więzienia śledczego Mysłowicach, po zakończonym śledztwie przewieziona do KL Auschwitz. Dnia 23.02.1944 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 75618. Miała zostać wywieziona do KL Ravensbrück, ale transport został zatrzymany w Warszawie - więźniarki trafiły do więzienia w Warszawie przy ulicy Daniłowiczowskiej, skąd uwolnili je powstańcy. Po kapitulacji Starego Miasta, w grupie cywilnych mieszkańców Warszawy znów trafiła do KL Auschwitz. W styczniu 1945 r. przesłana do KL Ravensbrück, a stamtąd przeniesiona do KL Neustadt-Glewe i tam doczekała

wyzwolenia. Po wojnie powróciła do Cieszyna, w 1956 r. przeniosła się do własnego domu w Katowicach, zaś od 1962 r. wyprowadziła się do Warszawy. Zmarła 5.06.1972 r. w Warszawie.

Bibliografia: Informacja córki dr Barbary Pinno z d. Michejda; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (127; 156.); relacja z 14.01.2000 r. Barbary Michejda-Pinno – córki Stefanii i Władysława Michejdów; informacja dr. płk rez. Mieczysława Starczewskiego.

MICHEJDA TADEUSZ,

Żołnierz kampanii wrześniowej.

Urodzony 12.08.1914 r., zamieszkały w Wiśle willa „Przy Lesie", następnie mieszkaniec w Cieszynie. W okresie przedwojennym harcerz III Drużyny Harcerzy w Cieszynie, absolwent Politechniki. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Zmarł w obozie jenieckim w **1943** r.

Bibliografia: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 130; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 13.

MICHEJDA WŁADYSŁAW „WIT",

Więzień w Cieszynie, w Katowicach, w Mysłowicach, w KL Auschwitz.

Urodzony 17.09.1896 r. w Oldrzychowicach - Zaolzie, od 1939 r. zamieszkały w Ustroniu-Jeleniowie (50), syn Pawła i Ewy z d. Wałach. Ukończył Gimnazjum Macierzy Szkolnej w Cieszynie, w którym należał do szkolnej drużyny skautowej. W 1917 r. uzyskał świadectwo dojrzałości i zapisał się na Wydział Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Później służył w wojsku i jako oficer austriacki był jednym z organizatorów zbrojnego buntu wojskowego w nocy z 31.10. na 1.11.1918 r., w wyniku którego ogłoszono utworzenie Księstwa Cieszyńskiego i jego przynależność do Polski.

Następnie brał udział w obronie Lwowa, gdzie został ranny w styczniu 1919 r. W tym też 1919 r. brał udział w I Powstaniu Śląskim, potem pracował w Komitecie Plebiscytowym, mającym rozstrzygnąć sprawy terytorium ziemi cieszyńskiej. Studia ukończył w 1922 r., uzyskując stopień doktora prawa. W latach 1925-1939 prowadził Kancelarię Adwokacką w Katowicach oraz aktywnie działał społecznie, walcząc o przyznanie Polakom-ewangelikom pełnych praw w Kościele unijnym. Był współzałożycielem pisma „Ewangelik Górnośląski", a w latach 1937-1939 przewodniczącym Tymczasowej Rady Kościelnej Ewangelickiego Kościoła Unijnego na Górnym Śląsku. W maju 1939 r. przeniósł się do Cieszyna, gdzie otworzył kancelarię adwokacką i został syndykiem Huty Trzynieckiej. Z chwilą wybuchu wojny w 1939 r. przeniósł się do Ustronia. W latach 1940-1943 zaangażowany w ruchu oporu, brał udział w pracach konspiracyjnych w Związku Walki Zbrojnej/AK Okręgu Śląskiego. Aresztowany w początkach 1940 r. i przetransportowany do KL Dachau. Zwolniony z obozu w dosyć krótkim czasie, nadal angażował się w pracę konspiracyjną, pracując nad nowymi ustawami polskimi na okres powojenny i przygotowując memoriał dla Rządu Londyńskiego w sprawie granic polskich na Śląsku Cieszyńskim. Aresztowany powtórnie 10.04.1943 r. w Ustroniu i krótko

więziony w Cieszynie, a stamtąd przewieziony do więzienia W Katowicach, skąd po dwóch tygodniach przesłany został do więzienia śledczego w Mysłowicach. Po zakończonym śledztwie, pod koniec listopada, przewieziony do KL Auschwitz, gdzie zginał rozstrzelany **29.11.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 33213/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 17:48, określenie przyczyny zgonu to: „plötzlicher Herztod" (nagły zawał serca).

Bibliografia: Informacja córki dr Barbary Pino z d. Michejda; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (127); Biuletyn Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich, nr XIV i XV; APMA-B *Księga zgonów,* t. 23, s. 213; J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 61.

MICHEJDA WŁADYSŁAW,

Więzień w Strzelcach Opolskich.

Urodzony 9.04.1906 r. w Cieszynie i zamieszkały w tej miejscowości, przed wybuchem wojny harcerz l Drużyny Harcerskiej i Akademickiej DH w Cieszynie. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany i przetransportowany do więzienia w Strzelcach Opolskich, gdzie zginął **21.07.1942 r.** Brak innych informacji o tym więźniu.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko; T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 130

MICHEJDA WŁADYSŁAW,

Żołnierz Kampanii wrześniowej.

Urodzony 11.06.1917 r., zamieszkały w Wiśle - willa „Przy Lesie", później w Cieszynie, student. W okresie młodzieńczym harcerz l Drużyny Harcerzy Cieszynie. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Zginął **3.09.1939 r.** w walce z hitlerowskim agresorem pod Mławą.

Bibliografia: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 130; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 12.

MICHNIK ALOJZY,

Zginął w niewoli sowieckiej.

Urodzony 6.12.1893 r. w Bielowicku gmina Jasienica, powiat bielski, syn Jana i Heleny. Był ślusarzem a następnie od 1922 r. służył w Państwowej Policji w Kaczycach, Świętochłowicach i Wodzisławiu. Tuż przed wybuchem wojny - starszy przodownik PP w Łazach - Zaolzie. Zmobilizowany, uczestniczył w kampanii wrześniowej 1939 r., dostał się do sowieckiej niewoli i tam **zginął.**

Postscriptum. Wysłał do rodziców list z Ostaszkowa –napisany 28.01.1940 r.

Bibliografia: Mečislav Borák, *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 93; na LT NKWD z Ostaszkowa 023/5 z dnia 10.04.1940 r., poz. 40 s. 144, t. 1893.

MIDER ANTONI,

Więzień w Cieszynie, zastrzelony przez hitlerowców.

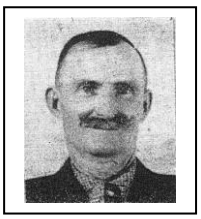

Urodzony 11.11.1878 r. w Rajczy, zamieszkały w Ustroniu (9); kowal. Ponieważ stracił rękę na stanowisku pracy - przy młocie w „Kuźni Ustroń", inwalidztwo spowodowało, że został przesunięty do pracy w charakterze portiera. Należał do Polskiej Partii Socjalistycznej, członek Spółdzielni

Spożywców w Ustroniu. W 1943 r. za podanie kawałka chleba głodującym jeńcom radzieckim, został aresztowany i więziony w Cieszynie.

Po zwolnieniu z więzienia nie wrócił już na poprzednie stanowisko pracy. Aresztowany i **9.11.1944 r.** rozstrzelany w egzekucji zbiorowej przy drodze do tartaku Kozła (nazwisko właściciela tartaku) - urządzonej przez hitlerowców w Ustroniu – zginął wraz z 35 innymi mieszkańcami Ustronia i okolicy.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 62; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (128).

MIECH ALOJZY,

Zastrzelony przez hitlerowców.

Urodzony 24.04.1913 r. w Hermanicach (77) k/Ustronia i zamieszkały w tej miejscowości. W okresie międzywojennym i w czasie wojny pracował jako modelarz w stolarni miejscowej fabryki „Kuźni Ustroń". Przed okupacją członek Spółdzielni Spożywców w Ustroniu. Gdy 9.11.1944 r. policja weszła do mieszkania, przeczuwał, że opuszcza dom na zawsze.

Stawiając opór przy wyjściu z domu, został pobity, skopany i siłą wywleczony z budynku – następnie **rozstrzelany** w odległości 25 m. od swojego mieszkania.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 62; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (128).

MIEDER BOLESŁAW,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 149318.

Urodzony 15.08.1923 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po krótkotrwałym przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie - w transporcie zbiorowym z rejencji katowickiej przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 9.09.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 149318. Odzyskał wolność 17.09.1943 r.- zwolniony z obozu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 394.

MIGULEC ?,

Zginął jako partyzant.

Urodzony w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu – partyzant, poległ w walce z hitlerowcami na górze Baraniej. Nieznane są data i okoliczności jego śmierci.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (026).

MILEWSKI PIOTR,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-4837.

Urodzony ?.05.1925 r. w Cieszynie i zamieszkały w tej miejscowości, syn Jana i Anny z d. Djabitzki. Aresztowany i po krótkim więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz. W czerwcu 1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy" nr E-4837. Zginął w tym obozie **17.07.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 25380/1943 –

potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 17:00, określenie przyczyny zgonu to: „Lungenentzündung” (zapalenie płuc).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 920; APMA-B *Księga zgonów,* t. 17, s. 1364.

MILLER ?,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Zamieszkały w Ustroniu, syn Roberta; rzeźnik. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, skąd w transporcie zbiorowym przewieziony został do KL Auschwitz, gdzie **zginął** w latach 1943/1944 - nieznana jest dokładniejsza data jego śmierci.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 77; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

MILLER ?,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Zamieszkała w Ustroniu, żona Roberta. Aresztowana i uwięziona w Cieszynie, skąd w transporcie zbiorowym przewieziona została do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** w latach 1943/1944 - nieznana jest dokładna data jej śmierci.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 77; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

MILLER ?,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Zamieszkała w Ustroniu, córka Roberta. Aresztowana i po krótkotrwałym przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona została do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** w latach 1943/1944 - nieznana jest dokładniejsza data jej śmierci.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 77; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

MILLER ROBERT,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Zamieszkały w Ustroniu, rzeźnik. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, skąd w transporcie zbiorowym przewieziony został do KL Auschwitz, gdzie **zginął** w latach 1943/1944 - nieznana jest dokładniejsza data jego śmierci.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 77; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

MITRENGA ?,
Więźniarka – nieznane miejsce uwięzienia.
Urodzona w Wiśle na „Jarzębatej“ i tam zamieszkała. Aresztowana i przetransportowana do więzienia lub obozu koncentracyjnego – nieznana jest nazwa miejsca jej uwięzienia. Przetrwała to hitlerowskie zniewolenie – wróciła do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (088).

MITRENGA JAN,
Zginął w niewoli sowieckiej.

Urodzony 13.11.1895 r. w Cieszynie, syn Józefa i Zuzanny. Z zawodu rolnik, od 1922 r. służył w Państwowej Policji w Cieszynie i Pogwizdowie. Przed wybuchem wojny - starszy przodownik PP w Oldrzychowicach. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r., dostał się do sowieckiej niewoli i tam **zginął.**

Bibliografia: Mečislav Borák, *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 94; wpisany na LT NKWD z Ostaszkowa 027/3 z dnia 13.04.1940 r., poz. 93, s. 181, t. 3243; S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 139..

MITRENGA JAN,

Walczył jako partyzant.

Urodzony w 1907 r. w Wiśle „Mały Stożek" (118) i zamieszkały w tej miejscowości. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu - walczył przy partyzantach w oddziale komendanta Jana Podżorskiego, ukrywając się w Nydku od 1943 do zakończenia wojny w 1945 r.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (088).

MITRENGA JAN,

Więzień – nieznane miejsce uwięzienia.

Urodzony w 1900 r. w Wiśle na „Jarzębiatej" i zamieszkały w tej miejscowości, cieśla. Aresztowany przez gestapo z żoną i przetransportowany do obozu koncentracyjnego, tam **zginął** – nieznana jest nazwa miejsca uwięzienia oraz data i okoliczności jego śmierci.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (062).

MITRĘGA ANDRZEJ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 15.10.1897 r., zamieszkały w Wiśle (648), właściciel gospodarstwa rolnego. Aresztowany na początku 1943 r. pod zarzutem przechowywania partyzanta (chodziło prawdopodobnie o Stanisława Kurletto, działacza AK na Śląsku a przyjeżdżającego do Mitręgów). Krótko więziony w Cieszynie, a stamtąd wywieziony do KL Auschwitz, gdzie **zginął –** nieznana data zgonu.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 24; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (061); w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

MITRĘGA ZOFIA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück,

Urodzona 17.04.1890 r., zamieszkała w Wiśle Kamienny 648. Aresztowana z mężem Andrzejem na początku 1943 r. za ukrywanie partyzantów (chodziło prawdopodobnie o Stanisława Kurletto, który bywał u Mitręgów). Po krótkotrwałym przetrzymywaniu w więzieniu w Cieszynie, wywieziona została do KL Ravensbrück, gdzie przebywała do 1.05.1945 r., - do czasu uwolnienia obozu przez Armię Czerwoną.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 48.

MOLIN ANNA,

Zastrzelona przez hitlerowców.

Urodzona 15.01.1897 r. w Cieszynie i zamieszkała w tej miejscowości, żona Jana. Zastrzelona **6.08.1944 r.** przez hitlerowców w Warszawie - nieznane są okoliczności jej śmierci.
Bibliografia: Informacja rodziny – Pawła Moliny.

MOLIN GUSTAW,
Więzień w Cieszynie, w KL Oranienburg.
Urodzony 7.07.1899 r. w Cieszynie i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Oranienburg, gdzie zginął **6.01.1945 r.**
Bibliografia: Informacja rodziny – Pawła Moliny.

MOLIN JAN,
Żołnierz kampanii wrześniowej.
Urodzony 16.12.1911 r., zamieszkały w Cieszynie, w okresie młodzieńczym harcerz. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. W walce z hitlerowskim agresorem ciężko ranny - **zmarł** w okolicach Kowna.
Bibliografia: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 130.

MOLIN JAN,
Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen.
Urodzony 25.12.1892 r. w Cieszynie i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Mauthausen, gdzie zginął **10.04.1940 r.**
Bibliografia: Informacja rodziny – Pawła Moliny.

MOLIN WŁADYSŁAW,
Więzień w Cieszynie, w KL Gross-Rosen.
Urodzony 3.11.1919 r. w Cieszynie i zamieszkały w tej miejscowości, syn Jana i Anny; w młodości harcerz III Drużyny Harcerzy w Cieszynie. Aresztowany i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Gross-Rosen, gdzie zginął **17.01.1945 r.** – podczas marszu ewakuacyjnego więźniów w głąb Niemiec.
Bibliografia: Informacja rodziny – Pawła Moliny; T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 130.

MORCINEK GUSTAW,
Więzień KL Skrochovice, KL Oranienburg, KL Dachau nr 1651.

Urodzony 25.08.1891 r. w Karwinie – Zaolzie. Po ukończeniu szkoły ludowej w Karwinie, pracował jako górnik (1907-1910). W latach 1910-1914 jako stypendysta TSL kształcił się w Seminarium Nauczycielskim w Białej Krakowskiej. W okresie od 1914 r. do 1918 r. służył w wojsku austriackim. Po zakończeniu pierwszej wojny światowej zdał maturę w seminarium i wstąpił do WP jako podporucznik. Pracę nauczyciela rozpoczął w latach 1919-1936 w Szkole Powszechnej w Skoczowie.

Od tego też czasu rozpoczyna się jego twórczość pisarska - zadebiutował artykułem *Wspomnienia z przewrotu w listopadzie 1918 r.* publikowanym w Dzienniku Cieszyńskim. Debiut książkowy miał miejsce w Poznaniu (w 1929 r.) - wydaną nowelą *Serce za tamą* z przedmową Zofii Kossak. W latach 1931-1932 wydrukowana została jego najgłośniejsza powieść *Wyrąbany chodnik*. Po 1932 r. poświęcił się głównie twórczości dla dzieci i młodzieży. Po 1936 r. zrezygnował z pracy jako nauczyciel i poświęcił się całkowicie pracy literackiej i publicystycznej. W okresie międzywojennym był działaczem Macierzy Szkolnej - członkiem jej Zarządu Głównego. Aresztowany przez gestapo 6.10.1939 r. i przetransportowany do KL Skrochovice, stamtąd do KL Sachsenhausen i dalej - przeniesiony do KL Dachau, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień 1651. W tym obozie doczekał się wyzwolenia przez wojska amerykańskie. Do kraju powrócił w październiku 1946 r. i zamieszkał w Skoczowie. Brał udział w pracach katowickiego oddziału ZLP. Opublikował szereg opowiadań i powieści będących wynikiem doświadczeń wojennych. W latach 1952-1956 był posłem na Sejm PRL i przewodniczącym Wojewódzkiego Komitetu Obrońców Pokoju. Zmarł 20.12.1963 r. w Krakowie.

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 1, wyd. 1993 r., s. 198; zdjęcie udostępnione przez Muzeum Gustawa Morcinka w Skoczowie.

MORCINEK JAN ks.,

Więzień – nieznane miejsca uwięzienia.

Urodzony w 1888 r. w Wędryni. Po ukończeniu nauki w gimnazjum w Cieszynie i Bielsku, studiował teologię w Wiedniu i w Lipsku. Ordynowany w 1913 r. – pastor. Pracę duszpasterską rozpoczął jako wikariusz w ewangelickiej parafii w Drogomyślu, tam w 1918 r. mianowany proboszczem.

Aresztowany w okresie okupacji hitlerowskiej i więziony w obozach koncentracyjnych – nieznana jest nazwa miejsc jego uwięzienia.

Odzyskał wolność, ale po ciężkich przeżyciach obozowych - zmarł niedługo po wojnie w 1951 r. w Drogomyślu.

Bibliografia: Marcin Gabryś - Biblioteka i Archiwum im. B. R. Tschammera w Cieszynie (także udostępnione zdjęcie ze zbiorów ww. biblioteki); archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko (080).

MORCINEK JAN,

Więzień w Mysłowicach, w KL Auschwitz nr 26797.

Urodzony 13.06.1890 r. w Wiśle Małej, powiat pszczyński, syn Pawła i Zuzanny z d. Konieczny; kolejarz, zamieszkały w Tarnowskich Górach. Aresztowany i

przetransportowany do więzienia śledczego w Mysłowicach, a po 4 miesiącach śledztwa przesłany do KL Auschwitz. Dnia 13.03.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 26797. Zginął **11.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 19911/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 7:15, określenie przyczyny zgonu to: „Darmkatarrh bei Wassersucht" (nieżyt/katar jelit przy puchlinie wodnej serca).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 157; APMA-B *Księga zgonów,* t. 14, s. 405; APMA-B ankieta z dn. 15.01.1957 r. wypełniona przez Wilhelma Morcinka (sygn. Mat./1115, nr inw. 43739).

MORZOŁ JERZY,

Prześladowany przez hitlerowców.

Urodzony 4.04.1887 r. w Wiśle i zamieszkały w tej miejscowości do 1941 r., a następnie zamieszkały w Nydku „Nowosady" (71); zegarmistrz. W okresie okupacji hitlerowskiej z powodu odmowy podpisania Volkslisty, musiał opuścić Wisłę i zagrożony aresztowaniem ukrywał się w Nydku do końca okupacji, tj. do 1945 r.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (090).

MORZOŁ PAWEŁ,

Zginął podczas okupacji hitlerowskiej.

Urodzony w 1926 r. w Wiśle Obłaziec (5) i zamieszkały w tej miejscowości, student klasycznego gimnazjum w Cieszynie. Ewakuowany 1.09.1939 r. w głąb Polski. Ostatni list napisał w 1940 r. ze Wschodniej Małopolski - z poza Lwowa. Od tego czasu wszelki ślad po nim **zaginął** - nieznane są przyczyna i okoliczności jego śmierci

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (062).

MOSKAŁA FRANCISZEK,

Więzień w KL Auschwitz nr 44678.

Urodzony 11.08.1911 r. w Brennej, syn Pawła i Marii z d. Cieślar, w okresie okupacji hitlerowskiej zamieszkały w Krakowie. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 3.07.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 44678. Zginął w tym obozie **19.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 22309/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 12:55, określenie przyczyny zgonu to: „Kachexie bei Darmkatarrh" (wyczerpanie organizmu przy katarze/nieżycie jelit).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 194; APMA-B *Księga zgonów,* t. 15, s. 1307.

MOSKAŁA LUDWIK,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

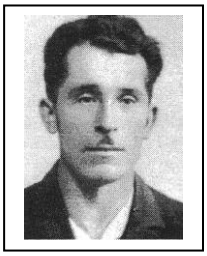

Urodzony 21.11.1900 r. w Brennej i zamieszkały w tej miejscowości, syn Adama i Marii z d. Szczepan. Ukończył szkołę zawodową w Bielsku jako kotlarz. Był wszechstronnie uzdolniony. Jako samouk był stolarzem, muzykiem i mechanikiem. W czasie okupacji zaangażowany w ruchu oporu - należał do tajnej organizacji Legia Polska - ZWZ, którą kierował Rudolf Heller. Pełnił w niej funkcję grupowego.
Następnie, mianowany kierownikiem placówki ZWZ w Brennej, jako komórki konspiracyjnej podlegającej obwodowi Skoczów - miasto i wieś, pod kryptonimem „Mak". Po dekonspiracji organizacji w lutym 1942 r., aresztowany w maju 1942 r. Początkowo przebywał w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany został do KL Auschwitz, gdzie zginął **21.09.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 33228/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 15:00, określenie przyczyny zgonu to: „plötzlicher Herztod" (nagły zawał serca).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 665; APMA-B *Księga zgonów,* t. 23, s. 222; dodatkowa informacja dr. płk rez. Mieczysława Starczewskiego; T.M.B. i G. „JODŁA", *Ludzie zasłużeni dla Brennej i Górek,* wyd. Brenna-Górki 1998 r., s. 59.

MOTYKA PAWEŁ,
Rozstrzelany w egzekucji zbiorowej.
Urodzony 29.10.1910 r. w Jaworzynce (336) i zamieszkały w tej miejscowości, syn Jana i Anny z d. Stańko; leśniczy. Aresztowany 11.04.1945 r. i więziony przez dwa dni w lokalnym więzieniu w Jabłonkowie. Rozstrzelany **13.04.1945 r.** na żydowskim cmentarzu w Jabłonkowie razem z innymi 12 osobami z Istebnej, Jaworzynki i Koniakowa. Po wojnie, po ekshumacji, pochowany 5.05.1945 r. w uroczystym pogrzebie we wspólnej mogile w Istebnej.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (026, 059).

MOTYKA PAWEŁ,
Zginął w niewoli sowieckiej.
Urodzony 15.02.1913 r. w Kojkowicach, syn Pawła i Anny, mieszkaniec Cieszyna. Po ukończeniu Gimnazjum, pracował w Urzędzie Skarbowym w Cieszynie. Zmobilizowany (stop. wojsk. podporucznik) jako oficer 4 PSP w Cieszynie do jednostki w Nowym Sączu, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do sowieckiej niewoli i tam **zginął.**
Postscriptum: Pisał do rodziny z Kozielska. W Katyniu nie zidentyfikowany.
Bibliografia: Mečislav Borák**,** *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 53.

MROCZKOWSKI MIECZYSŁAW,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 129930, w KL Mauthausen nr 39053.

Urodzony 22.07.1922 (1923) r. w Cieszynie oraz zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 16.07.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 129930. Następnie przeniesiony do KL Mauthausen i tam zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 39053. Zwolniony z obozu 6.11.1943 r.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 364.

MROWIEC KAROL,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 16975.
Urodzony 8.10.1910 r. w Kończycach i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany 29.05.1940 r. przez gestapo w Białej Lipnik za udział w manifestacjach antyhitlerowskich na terenie Bielska w 1939 r. Wywieziony do Niemiec, z kolegami zbiegł, wrócił do Bielska i ukrywał się w okolicznych wsiach. Aresztowany przez przypadek po raz drugi i więziony w Bielsku, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 30.05.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 16975. Zginął w **1941 r.**
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 104; APMA-B ankieta z dn. 24.10.1970 r. wypełniona przez córkę Władysławę Szyndzielorz (sygn. Mat./8186, nr inw. 156902).

MROZEK RUDOLF,
Więzień w KL Flossenbürg.
Urodzony 11.07.1911 r., zamieszkały w Wiśle. W marcu 1941 r. został wywieziony na przymusowe roboty do Linz. W lutym 1943 r. oskarżono go o sabotaż i aresztowano. Do końca sierpnia 1943 r. przebywał w więzieniu (nieznana nazwa miejsca uwięzienia), a następnie wywieziony do KL Flossenbürg, gdzie odzyskał wolność 30.04.1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 49.

MRÓGAŁA KAROL,
Więzień w Cieszynie, w Katowicach.
Urodzony w 1907 r. w Cieszynie, zamieszkały w tej miejscowości; kupiec. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu - był członkiem ZWZ, uczestniczył w wykradzeniu powielacza z byłej Ubezpieczalni Społecznej w Cieszynie. Aresztowany i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do więzienia w Katowicach, gdzie zginął 19.02.1943 r. - przez ścięcie gilotyną.
Bibliografia: *Więzienia hitlerowskie na Śląsku, w Zagłębiu Dąbrowskim i w Częstochowie 1935-1945*, Śląski Instytut Wydawniczy, Katowice 1983 r., s. 37; dodatkowa informacja dr. płk rez. Mieczysława Starczewskiego.

MRÓZEK JÓZEF,
Wysłany na przymusowe roboty.
Urodzony 1916 r. w Porębie k/Orłowej i przez jakiś czas tam zamieszkały, a następnie mieszkaniec Wisły, szewc. W okresie okupacji hitlerowskiej od 1939

r. wysłany na przymusowe prace do Generalnej Guberni gdzie przebywał do 1945 r. Ukrywał się pod pseudonimem i pomagał ukrywającym się ziomkom.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (099).

MUNK ERNEST,
Więzień w Cieszynie, KL Auschwitz.
Urodzony ok. 1875 r., zamieszkały w Ustroniu; rzeźnik, mąż Laury. Aresztowany i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz, gdzie zginął w **1942 r.**
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 77; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

MUNK LAURA,
Więźniarka w Cieszynie, KL Auschwitz.
Urodzona ok. 1880 r., zamieszkała w Ustroniu, żona Ernesta. Aresztowana i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie zginęła **w 1942 r**.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 78; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

MUSIOŁ PAWEŁ, pseud. „Jan Grzbiela", „Jan Lesznin", „Stanisław Łabowy", „Jan Wróżna",
Więzień w Cieszynie, w Katowicach, w Zwickau, w Bytomiu.
Urodzony 30.12.1905 r. w Górnej Lesznej, syn Józefa i Zuzanny z d. Waliczek; nauczyciel gimnazjalny, pisarz, publicysta, działacz Obozu Narodowo-Radykalnego, w młodości harcerz 1 Drużyny Harcerzy w Cieszynie. Po skończeniu szkoły powszechnej w miejscu urodzenia, dalszą naukę kontynuował w Polskim Gimnazjum Macierzy Szkolnej w Cieszynie (ukończonego w 1926 r.). Następnie studiował filologię polską w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, uzyskując w 1930 r. dyplom magistra filozofii. Już od lat gimnazjalnych i studenckich podejmował próby literackie – jako nowelista, pisał również wiersze i utwory sceniczne. W czasie studiów udzielał się w organizacjach młodzieżowych: Koło Polonistów, Towarzystwo Wzajemnej Pomocy Uczniów UJ „Bratniak" i „Znicz", Stowarzyszenie Studentów Polaków ze Śląska Cieszyńskiego. Był prezesem Sekcji Krakowskiej „Znicz" (w latach 1927-1930), a równocześnie (1928-1930 r.) prezesem wydziału organizacji, w tym czasie nawiązał znajomości z Władysławem Orkanem, Gustawem Morcinkiem, Zofią Kossak-Szczucką. Zabiegał o budowę domu akademickiego dla słuchaczy ze Śląska. Politycznie był związany z grupą Obozu Narodowo-Radykalnego „Falanga", kierował śląską organizacją „Falangi". Potem był działaczem Związku Młodej Polski. Od połowy listopada 1930 r. do 1932 r. pracował jako nauczyciel w Państwowym Gimnazjum Żeńskim w Tarnowskich Górach, zaś od 1.09.1932 r. przeniósł się do Państwowego Gimnazjum Klasycznego w Królewskiej Hucie (obecnie Chorzów). W 1933 r. urlopowany ze szkolnictwa, pełnił obowiązki instruktora oświatowego Ochotniczych Drużyn Ratowniczych w województwie śląskim. W okresie od 1.12.1935 r. do 3.09.1936 r. pełnił dodatkowo funkcję kierownika zatrudnienia młodzieży przy

Inspektoracie ODR. Od 1.07.1936 r. zatrudniony w Państwowym Gimnazjum w Mysłowicach. Przez cały okres do 1938 r. bardzo aktywny w życiu literackim i wydawniczym. W marcu 1939 r. obronił pracę doktorską. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. jako dowódca oddziału karabinów maszynowych. Po bitwie nad Rawą Ruską dostał się do niewoli, udało mu się zbiec i wrócić do Wędryni k/Trzyńca. W 1939 r. był organizatorem konspiracji narodowej, której początkowo nie nadał nazwy. W grudniu 1939 r. nawiązał z nim kontakt Władysław Jaworski – członek Zarządu Głównego SN, któremu podporządkował się Musioł. Objął on SN jako prezes na Śląsku Cieszyńskim i jednocześnie został dowódcą Narodowej Organizacji Wojskowej na tym terenie. W styczniu 1940 r. utworzony został Okręg Cieszyńsko-Podhalański SN na czele z kpt. E. Zajączkiem, którego zastępcą został Paweł Musioł. W początkach 1940 r. ppor. rez. Józef Korol spotkał się z dr. Musiołem - dowódcą NOW na terenie Śląska Cieszyńskiego, który podporządkował się jemu i wszedł w skład ZWZ. Korol wyznaczył Musioła na inspektora Inspektoraty Cieszyńskiego ZWZ. Poszukiwany przez gestapo za działalność przedwojenną, ukrywał się w Brennej. Po jakimś czasie przeniósł się do Cieszyna i tam niestety 3.03.1941 r. został aresztowany. Przez dwa lata przewożono go do różnych więzień: do Cieszyna, Katowic, Zwickau, Bytomia i ponownie do Katowic. Po rozprawie w dniu 30.11.1942 r. skazany na karę śmierci, wyrok ten wykonano **19.02.1943 r.** – przez ścięcie gilotyną (wraz z Kocyanem, Mrugałą, Walicą, Sosną, Nowakiem – wszyscy z Cieszyna).

Bibliografia: Z. Morszty i J. Mrozowicki, *Polski Słownik Biograficzny,* Zeszyt 92, wyd. 1977 r., s. 290 – 291; Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 86; *Więzienia hitlerowskie na Śląsku, w Zagłębiu Dąbrowskim i w Częstochowie 1935-1945*, Śląski Instytut Wydawniczy, Katowice 1983 r., s. 37; S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 190; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (179); T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 131.

MÜLLER OTTO,

Więzień w KL Auschwitz.

Urodzony 27.03.1907 r. w Cieszynie, syn Rudolfa i Herminy z d. Knöpfelmacher, zamieszkały w okresie okupacji hitlerowskiej w Żylinie – Słowacja. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **3.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 18143/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 10:20, określenie przyczyny zgonu to: „Rippenfellentzündung" (zapalenie opłucnej).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1141; APMA-B *Księga zgonów,* t. 13, s. 141.

MYRMUS PAWEŁ,

Zastrzelony przez hitlerowców.

Urodzony 11.01.1906 r., zamieszkały w Ustroniu; ślusarz. Przed wojną pracował w miejscowej fabryce „Kuźni Ustroń", członek Robotniczego Stowarzyszenia Kulturalno-Oświatowego „Siła". Z relacji Karola Paszka wynika, że w 1943 r. Paweł Myrmus pracował w Kuźni Ustroń i był

członkiem PPS-WRN. Uczestniczył w przeprowadzaniu sabotażu w tej fabryce oraz włączył się do akcji pomocy jeńcom sowieckim.

Aresztowany przez policję i rozstrzelany **9.11.1944 r.** 100 metrów od miejsca zamieszkania (około 70 m. od drogi Ustroń-Wisła na dróżce prowadzącej od południowej strony posesji Heinrich - w kierunku na Królów).

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 62; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (128); dodatkowa informacja dr. płk rez. Mieczysława Starczewskiego.

NAGEL ELLY,

Więzień w KL Auschwitz.

Urodzony 4.03.1915 r. w Cieszynie, w okresie okupacji hitlerowskiej zamieszkiwał w Słowacji. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **19.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 28699/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 1:20, określenie przyczyny zgonu to: „Pneumonie" (zapalenie płuc).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz*, Katowice 1998 r., s. 1141; APMA-B *Księga zgonów*, t. 15, s. 1272.

NAPIERAŁA LUDWIK,

Zginął w niewoli sowieckiej.

Urodzony 26.08.1902 r. w Cieszynie, syn Rocha i Marianny. Przed wybuchem wojny - posterunkowy (sierżant) Państwowej Policji, Komisariat Powiatowy w Cieszynie. Prawdopodobnie tuż przed przewidywanym wybuchem drugiej wojny światowej w 1939 r., wraz z innymi policjantami był ewakuowany na wschód, a na miejsce docelowe wyznaczono Tarnopol. W tym mieście i jego okolicach w pierwszym tygodniu wojny, tj. we wrześniu 1939 r. znalazła się większość policjantów ze Śląska – mających stanowić zaporę przed niemieckim agresorem. Niestety po 17 września policjanci dostali się do sowieckiej niewoli - przebywał w obozie Ostaszków, zginął w Katyniu - **zamordowany** przez NKWD.

Postscriptum: W Ostaszkowie przebywał razem z Józefem Nawratem.

Bibliografia: Mečislav Borák, *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 95; wpisany na LT NKWD z Ostaszkowa 019/3 z dnia 7.04.1940 r., poz. 47, s. 86, t. 779; Informacja dr. płk rez. Mieczysława Starczewskiego.

NATANEK ?,

Więźniarka w Cieszynie.

Mieszkanka Ustronia – żona Antoniego. Aresztowana i więziona w więzieniu w Cieszynie, nieznany jest dalszy jej los.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (154).

NATANEK ANTONI,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Gusen.

Urodzony w 1910 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i krótko uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Dachau i dalej do KL Gusen. Nieznana jest data odzyskania wolności – wrócił do domu.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (154).

NAWRAT JÓZEF,
Zginął w niewoli sowieckiej.
Urodzony 24.01.1896 r. w Cieszynie, syn Pawła i Marii. Przed wybuchem wojny – funkcjonariusz Państwowej Policji w Cieszynie. Tuż przed przewidywanym wybuchem drugiej wojny światowej w 1939 r., wraz z innymi policjantami był ewakuowany na wschód, a na miejsce docelowe wyznaczono Tarnopol. W tym mieście i jego okolicach w pierwszym tygodniu wojny, tj. we wrześniu 1939 r. znalazła się większość policjantów ze Śląska – mających stanowić zaporę przed niemieckim agresorem. Niestety po 17 września policjanci dostali się do sowieckiej niewoli – przebywał w obozie Ostaszkowie. Zginął w Katyniu - **zamordowany** przez NKWD.
Postscriptum: W Ostaszkowie przebywał razem z Ludwikiem Napierałą, napisał jedyny list do rodziny z datą 1.12.1939 r.
Bibliografia: Mečislav Borák**,** *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 96; wpisany na LT NKWD z Ostaszkowa 020/2 z dnia 9.04.1940 r., poz. 19, s. 107, t. 690; informacja dr. płk rez. Mieczysława Starczewskiego.

NAWROCKI ERWIN,
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau.
Urodzony w 1904 r. w Wiśle (480) i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany przez gestapo w 1939 r. i po krótkim przetrzymaniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Dachau, gdzie zginął **w 1941 r.**
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (062).

NAWROCKI OSKAR,
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Gusen.
Urodzony 1.12.1909 r. w Wiśle (531) i zamieszkały w tej miejscowości; ślusarz. Aresztowany i po krótkotrwałym przetrzymaniu w więzieniu gestapo w Cieszynie, przetransportowany do KL Dachau, a stamtąd po jakimś czasie przeniesiony do KL Gusen. Przeżył i odzyskał wolność – wrócił do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (090).

NEUFELD MARIA,
Więźniarka w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.
Urodzona 15.06.1912 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie przetransportowana do więzienia lub obozu koncentracyjnego, tam **zginęła** – nieznana jest nazwa miejsca uwięzienia oraz data i okoliczności śmierci tej więźniarki.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 56.

NIEDOBA ADAM,
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Gusen nr 7078.

Urodzony 10.07.1906 r. w Nawsiu k/Jabłonkowa jako syn Pawła i Ewy z d. Sikora, zamieszkały w Wiśle (1290). Po ukończeniu szkoły ludowej w rodzinnej wsi pobierał naukę w Szkole Wydziałowej w Cieszynie, a w 1923 r. zaczął uczęszczać do polskiego Seminarium Nauczycielskiego w

Cieszynie (ukończone w 1927 r.). Pracę nauczyciela rozpoczął w Skrzyszowie, gmina Godów k/Jastrzębia Zdroju.

Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r., walczył w szeregach WP. Podczas walki przebity bagnetem pod Krakowem – leczył się w szpitalu w Krakowie. Po wyleczeniu wrócił do Wisły. Aresztowany przez gestapo 15.04.1940 r. i więziony w Cieszynie do 28.04.1940 r., a stamtąd przetransportowany do KL Dachau. Z tego obozu 5.06.1940 r. przeniesiony do KL Gusen i zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 7078. Zwolniony 10.12.1940 r. z obozu jako ciężko chory (także po skutecznej interwencji jego żony) - po powrocie do domu i rekonwalescencji – wysłany na przymusowe prace do Generalnego Gubernatorstwa, gdzie przebywał od 1941r. do 1945 r. Po wojnie, od 1945 r. mieszkaniec Wisły (514), kierownik Szkoły Ludowej w Wiśle. Zmarł 14.08.1972 r.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (090); J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 49; J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 1, wyd. 1993 r., s. 203.

NIEDOBA ANDRZEJ,

Wysłany przymusowo do Generalnej Guberni.

Urodzony 30.10.1940 r. w Wiśle, dziecko Adama i Janiny. Wysłany razem z rodzicami na przymusowe roboty do Generalnej Guberni.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (090).

NIEDOBA-GOGÓŁKA ANNA,

Więźniarka KL Ravensbrück nr 3646.

Mieszkanka Ustronia. Aresztowana i prawdopodobnie po uwięzieniu w innych miejscach odosobnienia - przetransportowana do KL Ravensbrück. Zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 3646. Przeżyła hitlerowskie zniewolenie – wróciła do domu.

Bibliografia: Informacje Władysławy Sikory – byłej więźniarki KL Ravensbrück; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (150).

NIEDOBA JANINA,

Wysłana na przymusowe prace.

Urodzona 29.08.1908 r. we Lwowie, żona Adama, zamieszkała w Wiśle (514). Wysłana wraz z mężem i dzieckiem Andrzejem na przymusowe prace do Generalnej Guberni – do miejscowości Zielonki. Nieznany jest dalszy jej los.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (090).

NIEMCZYK ANDRZEJ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 25.09.1910 r. w Wiśle, syn Jana i Ewy z d. Pilch, mieszkaniec Wisły Jawornik (18), brat Jana. Aresztowany i przetrzymany krótko w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **22.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 23748/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 13:10, określenie

przyczyny zgonu to: „Lungenödem bei Herzschwäche” (odma płuc przy osłabieniu serca).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1141; APMA-B *Księga zgonów,* t. 16, s. 1202; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (063); Informacja Pawła Lorka; T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 81.

NIEMCZYK ANTONI,

Więzień w Mysłowicach.

Urodzony w 1920 r. w Mazańcowicach i tam zamieszkały, syn Franciszka i Teresy. Aresztowany wraz z Józefem Szymiczkiem 15.07.1943 r. gdy przyjechał odwiedzić Józefa - szwagra. Przewieziony do więzienia śledczego w Mysłowicach za to, że nie podpisał Volkslisty**. Zmarł** w tym więzieniu po sześciu tygodniach.

Bibliografia: Informacja – Mateusz Szymiczek.

NIEMCZYK JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 26.06.1912 r. w Wiśle, zamieszkały w Wiśle Jaworniku (18), syn Jana i Ewy z d. Pilch, brat Andrzeja. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **22.06.1944 r.** Nieznane są okoliczności jego śmierci.

Bibliografia: T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 84; informacja Pawła Lorka; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 25; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (063); w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

NIEMIEC ERWIN,

Żołnierz kampanii wrześniowej, jeniec Oflagu.

Urodzony 26.05.1909 r. w Suchej Górnej i tam zamieszkały. Do Szkoły Ludowej uczęszczał w miejscu swego urodzenia, później uczęszczał do Klasycznego Gimnazjum w Cieszynie (ukończonego w 1928 r.) i dalej dokształcał się w Pedagogium w Karwinie. W 1929 r. odbywa służbę wojsk w Szkole Podchorążych. Od 1932-1938 r. rozpoczął pracę nauczyciela w Katowicach. W latach 1938/1939 uczył w Szkole Wydziałowej w Suchej Górnej, następnie zamieszkał w Wiśle. Po krótkim czasie został dyrektorem Szkoły Podstawowej i Liceum Ogólnokształcącego w Wiśle. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. w randze porucznika WP. W okolicach Rawy Ruskiej 25.09.1939 r. dostał się do niewoli, internowany w Oflagu k/Lublina od 1939-1945 r. W niewoli ukończył Wydział Nauczycielski Konserwatorium, zdobywając kwalifikacje do nauczania śpiewu i muzyki w szkole średniej. Po wojnie, wrócił do domu – był nauczycielem w Ustroniu i w Wiśle.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (091, 092).

NIEMIEC FRANCISZEK,

Zginął – nieznane okoliczności śmierci.

Urodzony 29.01.1905 r. w Stonawie - Zaolzie, następnie zamieszkały w Wiśle, kupiec. Aresztowany przez gestapo z Wisły w 1939 r. - rozstrzelany w nieznanych okolicznościach na terenie Wisły w **1939 r.**

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (065).

NIEMIEC JERZY,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen, w KL Dachau nr 14990.

Urodzony 2.10.1889 r. w Kozakowicach Górnych, syn Jerzego i Zuzanny z d. Kożdoń. Po ukończeniu szkoły ludowej i wydziałowej wstąpił do Niemieckiego Seminarium Nauczycielskiego w Cieszynie. Po ukończeniu seminarium, rozpoczął pracę nauczyciela w Wiśle Centrum. W 1911 r. przeniesiony został na stanowisko kierownika szkoły w Wiśle Jaworniku, z którą związał się na całe zawodowe życie. Był aktywnym członkiem Macierzy Szkolnej, zorganizował orkiestrę ludową w Wiśle, organizator spółdzielni rolniczej i jej dyrektor w 1933 r., zorganizował też Ochotniczą Straż Pożarną i Kółko Rolnicze w Jaworniku. Aresztowany już w początkowym okresie okupacji hitlerowskiej i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Mauthausen. W połowie 1940 r. przeniesiony został do KL Dachau, gdzie zginął **15.03.1941 r.**

Bibliografia: M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r. s. 529; Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 87; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 152 wykazu); archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (065); J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 16.J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 1, wyd. 1993 r., s. 205.

NIEMIEC PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, w Katowicach, w Bytomiu, we Wrocławiu, w Dreźnie, w Berlinie, w Goleniowie.

Urodzony 17.02.1892 r. w Goleszowie, syn Pawła i Zuzanny z d. Kłoda. Wcześnie stracił ojca, ukończył tylko 3-klasową szkołę ludową w Goleszowie i rozpoczął pracę w goleszowskiej cementowni. Od 1909 r. pracował jako praktykant w fabrycznym konsumie. W 1912 r. powołany do wojska austriackiego, a po rozpoczęciu pierwszej wojny światowej, skierowany z Krakowa na front rosyjski. W walkach pod Piotrkowem (w 1914 r.) został ranny w nogę (od tego czasu utykał na nogę). Następnie wywieziony- mimo inwalidztwa jako jeniec wojenny do prac rolnych - do Guberni Saratowskiej. Z niewoli powrócił w 1919 r., a ukończywszy kurs handlowca, pracował do początku drugiej wojny światowej w sklepie przyfabrycznym (Konsumie Robotniczym) w Goleszowie. Pełnił równocześnie funkcje sekretarza Urzędu Gminnego, był w zarządzie miejscowego Banku Spółdzielczego w Goleszowie, aktywny działacz Stronnictwa Ludowego (członek Zarządu Powiatowego). Uczestniczył w zorganizowaniu powrotu Wincentego Witosa z emigracji (przejeżdżając przez Czechosłowację, Witos dwa dni przebywał w gospodarstwie rolnym Anny i Pawła Niemca w Cisownicy, gmina Goleszów). Był członkiem wielu organizacji społecznych, m.in.: Polskiego Czerwonego Krzyża, Związku Inwalidów Wojennych RP, Ligi Morskiej i Kolonialnej, Macierzy Szkolnej Ziemi Cieszyńskiej, Ligi Ochrony Powietrznej i Przeciwlotniczej, Towarzystwa Tatrzańskiego i innych. Wysiedlony wraz z żoną z Goleszowa jesienią 1940 r.

przez władze niemieckie - do gospodarstwa w Cisownicy, gdyż budynek w Goleszowie został zagarnięty na rzecz urzędnika sprowadzonego z Niemiec. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażował się w działalność konspiracyjną. Przez znajomych z Katowic i Cieszyna – przekazywał informacje (przez łącznika w Czechach) do Francji dla Rządu RP na uchodźctwie. Aresztowany 1.11.1940 r., przebywał w więzieniach: Cieszyna, Katowic, Bytomia, Wrocławia, Drezna, Berlina i Goleniowa k/Szczecina. Z więzienia przekazywał grypsy, dzięki którym uchronił niektórych działaczy przed aresztowaniem. Zmarł **11.08.1941 r.** w Goleniowie – podczas jednego z ciężkich śledztw.

Bibliografia: Informacja z dn. 21.04.2010 r. od Andrzeja Molaka; J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 3., wyd. 1998 r., s. 180..

NIEMIEC STANISŁAW,

Zginął jako partyzant.

Urodzony 23.04.1913 r. w Wiśle i zamieszkały w tej miejscowości, wykształcenie wyższe, z zawodu dentysta, syn kierownika szkoły w Jaworniku. W okresie międzywojennym prowadził własną praktykę dentystyczną w Cieszynie. W 1942 r. został wcielony do wojska niemieckiego, z którego zbiegł, ukrywał się - przyłączył się do grupy partyzanckiej, którą dowodził Andrzej Raszka ze Skoczowa, pseudonim „Strzała". Grupa ta działała w rejonie Skoczowa, Bielska-Białej, Cieszyna, Żywca oraz Zwardonia. Dnia 23.11.1944 r., Raszka i Niemiec jadąc pociągiem z Bielska do Skoczowa w okolicach Górnego Boru zostali zatrzymani przez patrol żandarmerii hitlerowskiej. Wywiązała się strzelanina, w której **poległ** Stanisław Niemiec, zaś Andrzej Raszka ranny w nogę nie mógł uciekać i po wystrzeleniu nabojów ostatnią kulę skierował w własną skroń. W 1963 r. Koło ZBoWiD w Skoczowie upamiętniło miejsce ich śmierci kamieniem pamiątkowym w lasku na Górnym Borze.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 11; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (063); J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 27; informacja dr. płk rez. Mieczysława Starczewskiego.

NIEROSTEK JÓZEF ks.,

Więzień w Cieszynie, w KL Majdanek.

Urodzony 14.05.1901 r. w Suchej Średniej k/Karwiny, syn Karola i Heleny z d. Folwarczna, duchowny; działacz społeczny na Śląsku Cieszyńskim, publicysta. W latach 1913r. do 1921r. uczył się w Polskim Gimnazjum w Cieszynie. W 1921 r. rozpoczął studia rolnicze w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, lecz po miesiącu przeniósł się na Wydział Teologii Ewangelickiej Uniwersytetu Warszawskiego. Ordynowany w 1925 r., posługę duszpasterską rozpoczął jako wikariusz w Trzyńcu, potem od 1926 r. pastor w Cieszynie, a od 1927 r. drugi proboszcz w parafii w Cieszynie. W tej też miejscowości zaangażował się w pracę przy zorganizowaniu się młodzieży ewangelickiej. W 1926 r. założył w Cieszynie pierwsze (nowego typu) Koło Polskiej Młodzieży Ewangelickiej, zaś w następnych latach brał udział w organizowaniu wielu podobnych kół na całym

Śląsku Cieszyńskim oraz Górnym Śląsku. Od 1927r. do 1936 r. Koła te działały jako Związek Polskiej Młodzieży Ewangelickiej Województwa Śląskiego. W 1936 r. wybrany został prezesem (założonego również z jego inicjatywy) Ogólnopolskiego Związku Towarzystw Polskiej Młodzieży Ewangelickiej w RP, kapelan ZHP hufca Cieszyn, współtwórca Domu Harcerza. Między innymi w 1932 r. założył pismo „Głos Młodzieży Ewangelickiej" – będąc od 1936 r. do 1939 r. jego wydawcą i redaktorem. Zajmował się też działalnością publicystyczną na łamach innych pism ewangelickich. Opracował i wydał wraz z ks. Oskarem Michejdą podręcznik *Dzieje Kościoła Ewangelickiego*. Był czołowym działaczem Bratniej Pomocy im. Gustawa Adolfa. W latach 1929 - 1939 w zastępstwie ks. Karola Kulisza pełnił funkcję opiekuna zakładów opieki w Dzięgielowie k/Cieszyna. Po rozpoczęciu okupacji hitlerowskiej został aresztowany i po krótkim czasie zwolniony, ale nie mógł wrócić do pracy duszpasterskiej. Aresztowany ponownie w 1942 r. i przewieziony do KL Majdanek, gdzie zmarł **26.02.1943 r.** - na tyfus.

Bibliografia: *„W cieniu Śmierci" Ewangelicy – ofiary prześladowań w czasie II wojny światowej,* Warszawa 1970 r.: Jan Broda, *Dzieje Parafii Diecezji Cieszyńskiej,* Warszawa 1978 r.; informacja – Rudolf Mizia; T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 131; Marcin Gabryś - Biblioteka i Archiwum im. B. R. Tschammera w Cieszynie (także udostępnione zdjęcie ze zbiorów ww. biblioteki).

NIKODEM PAWEŁ, ks.

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau nr 22049, w KL Mauthausen-Gusen.

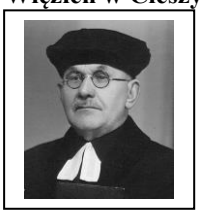

Urodzony 10.03.1878 r. w Gródku nad Olzą - Zaolzie, syn Pawła i Anny z d. Byrtek. Absolwent Szkoły Ludowej w Jabłonkowie oraz Państwowego Gimnazjum w Cieszynie (matura zdana w 1901 r.). Podczas nauki w gimnazjum należał do tajnego stowarzyszenia „Jedność". Studiował teologię w Wiedniu (w latach 1902-1906 i Lipsku w 1906 r.). Ordynowany w 1906 r.

Po ordynacji wikariusz, następnie proboszcz w Ustroniu (w latach 1909-1939 i 1945-1954 r., z przerwą w czasie drugiej wojny światowej). W latach 1937-1939 oraz 1945-1954 senior Diecezji Śląskiej Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego. Już przed pierwszą wojną światową był znanym polskim działaczem narodowym, brał udział w akcjach wyborczych do parlamentu austriackiego i do Sejmu Śląskiego w Opawie. Uczestniczył w organizowaniu stowarzyszeń ewangelickich, a także w reaktywowaniu Bratniej Pomocy im. Gustawa Adolfa (wzajemnej pomocy między parafialnej). Redaktor „Posła Ewangelickiego" i „Kalendarza Ewangelickiego". Aresztowany przez gestapo 23.04.1940 r. i do 20.08.1942 r. uwięziony w Cieszynie, następnie 8.12.1940 r. przetransportowany do KL Dachau, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 22049. Stamtąd przeniesiony do KL Mauthausen-Gusen. Odzyskał wolność 20.08.1942 r. - zwolniony z obozu. Do końca okupacji hitlerowskiej mieszkał w Ustroniu. Z biegiem lat podreperował zdrowie ale skutki pobytu w obozie - mimo usilnych starań lekarzy, nie pozwoliły wrócić do pełni sił. Po wojnie ponownie objął

funkcję proboszcza i seniora Diecezji Cieszyńskiej. Zmarł 19.01.1954 r. w Ustroniu.

Bibliografia: *W cieniu Śmierci* Ewangelicy – ofiary prześladowań w czasie II wojny światowej, praca zbiorowa Warszawa 1970 r. s. 22: J. Domagała, *Ci, którzy przeszli przez Dachau* (Duchowni w Dachau), wyd. PAX Warszawa 1957 r., s. 261; archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko (082); J. Pilch, Ustroń 1939-1945, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 63.

NOCOŃ JERZY,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 2.05.1910 r. w Kończycach i zamieszkały w tej miejscowości, syn Franciszka i Marii z d. Cencala. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 7798. Zginął **30.10.1941 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 3424/1941 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 7:40, określenie przyczyny zgonu to: „Kachexie bei Grippe" (wycieńczenie organizmu przy grypie).

Bibliografia: I. Pająk *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1141; APMA-B *Księga zgonów,* t. 3, s. 424; archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko.

NOGOWCZYK ANDRZEJ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 44682, w KL Mauthausen nr 13448.

Urodzony 5.10.1919 r. w Rybniku, zamieszkały w Wiśle Nowa Osada (489). Aresztowany 27.04.1942 r. za odmowę służby w Wehrmachcie i po dwumiesięcznym śledztwie w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 3.07.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 44682, następnie 13.04.1943 r. przesłany do KL Mauthausen i tam zarejestrowany jako więzień nr 13448. Przeżył i odzyskał wolność 5.05.1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie. W pierwszych dniach lipca powrócił do Wisły.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz*, Katowice 1998 r., s. 194; archiwum J. Michnol – Polski Związek byłych Więźniów Politycznych Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych w Katowicach; informacja Pawła Lorka; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 49; T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 77.

NOGOWCZYK JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 56917, w KL Mauthausen-Gusen nr 13437/45534.

Urodzony 5.02.1924 r. w Wiśle, zamieszkały w Wiśle Nowa Osada. Aresztowany 5.05.1941 r. i uwięziony w Cieszynie, gdzie przebywał do 5.07.1941 r. Stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 7.08.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 56917, następnie

13.04.1943 r. przeniesiony do KL Mauthausen-Gusen, tam zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 13437/45534. Przeżył i odzyskał wolność 5.05.1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 204; informacja Pawła Lorka; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 49; T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 77.

NOGOWCZYK JERZY,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-3072.

Urodzony 7.12.1900 r. w Wiśle (187). i zamieszkały w tej miejscowości. W pierwszych dniach stycznia 1943 r. zabrano go z pracy jako bumelanta, otrzymał polecenie, by zgłosił się do pracy w jednostce zmilitaryzowanej „Todt". Ponieważ nie zastosował się do tego polecenia, został aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz. W styczniu 1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy" nr E-3072. Odzyskał wolność 9.02.1943 r. – zwolniony z obozu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 862; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 49.

NOSKOWIAK ADAM,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 24.10.1884 r. w Wiśle (473), i zamieszkały w tej miejscowości, kupiec. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu gestapo w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz. Nieznany jest dalszy los tego więźnia ponad to, że przeżył pobyt w obozie i wrócił do domu.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T 13, cz. 24 (092); w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

NOWAK ? (kobieta),

Więźniarka – nieznane miejsce uwięzienia.

Urodzona w Wiśle i zamieszkała w tej miejscowości – żona Alfreda. Aresztowana wraz z mężem w 1940 r. i przetransportowana do więzienia lub obozu koncentracyjnego – nieznana nazwa miejsca uwięzienia. Odzyskała wolność w 1942 r. – wróciła do domu.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (092).

NOWAK ALFRED,

Więzień – nieznane miejsce uwięzienia.

Urodzony w Wiśle i zamieszkały w tej miejscowości; lekarz medycyny. W okresie okupacji hitlerowskiej wywłaszczony i wysiedlony ze swojego domu. Aresztowany wraz z żoną w 1940 r. i przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego – nieznana nazwa miejsca uwięzienia. Odzyskał wolność w 1942 r. – wrócił do domu.

Bibliografia: Archiwum dr. n.. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (092).

NOWAK FRANCISZEK,

Więzień w Flossenbürg-Leitmeritz nr 32880.

Urodzony 8.09.1922 r. w Cisownicy, gmina Goleszów, zamieszkały w miejscowości urodzenia, syn Antoniego i Marii z d. Sztesler. Aresztowany i przetransportowany do obozu pracy Flossenbürg-Leitmeritz. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 32880, tam zginął w **1944 r.**
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko.

NOWAK HENRYK,

Więzień w Lubece, w Cieszynie, w Katowicach.

Urodzony 8.04.1909 r. w Pastwiskach k/Cieszyna. W latach 1924 - 1929 ukończył seminarium nauczycielskie w Cieszynie-Bobrku. Był kolejno nauczycielem: w Koniakowie, Goleszowie oraz kierownikiem szkoły powszechnej w Pogórzu, gmina Skoczów. Czynną służbę wojskową odbył w latach 1931-1932 w Szkole Podchorążych Rezerwy przy 4 Pułku Strzelców Podhalańskich w Cieszynie. Zmobilizowany w sierpniu 1939 r. do macierzystego pułku, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. w stopniu podporucznika na szlaku bojowym 21 Dywizji Piechoty z Armii „Kraków". W okolicy Lwowa dostał się do niewoli niemieckiej, z której zbiegł i powrócił do Pastwisk. W okresie okupacji zaangażował się w działalność ruchu oporu – w organizacji Narodowe Siły Zbrojne. W drugiej połowie 1940 r. został wywieziony przez Arbeitsamt na roboty przymusowe do Niemiec, tu za podejrzenie o działalność konspiracyjną 6.03.1941 r. został aresztowany w Lubece i uwięziony. Następnie przesłany do więzienia w Cieszynie, a stamtąd do więzienia w Katowicach, skazany na karę śmierci, zginął **19.02.1943 r.** – ścięty na gilotynie.
Bibliografia: M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r. s. 533; Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 87-88; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 156 wykazu); J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 28.

NOWAK JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Mauthausen.

Urodzony 4.12.1894 r. w Ustroniu, zamieszkały w Drogomyślu, gmina Strumień, syn Jerzego i Marii. W 1915 r. został wcielony do armii austriackiej i brał udział w pierwszej wojnie światowej. Na urlopie w 1918 r. zdezerterował i ukrywał się do czasu rozbrojenia garnizonu austriackiego w Cieszynie w październiku 1918 r. Od 21.11.1918 r. wstąpił do Żandarmerii Krajowej Śląska Cieszyńskiego i brał udział w walkach obronnych przed agresją czeską. Brał również udział w III Powstaniu Śląskim. W dniu 15.07.1922 r. przeniesiony został do Głównej Komendy Policji Województwa Śląskiego. Pełnił służbę na posterunku policji w Drogomyślu, w Dziedzicach, a od 1938 r. aż do wybuchu drugiej wojny światowej w Jabłonkowie. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r., z której wrócił do Drogomyśla w listopadzie 1939 r. Władze okupacyjne proponowały mu wstąpienie do policji niemieckiej, ale odmówił więc 24.04.1940 r. podczas akcji eksterminacyjnej inteligencji polskiej został aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a następnie przewieziony do KL Dachau, i dalej do KL Mauthausen, gdzie zginął **30.11.1940 r.**

Bibliografia: Zbiory dokumentów K. Wójtowicza; archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko (078); J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 28.

NOWAK JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Oranienburg nr 75011.

Urodzony 20.02.1914 r. w Ustroniu-Lipowiec, syn Jana i Zuzanny; robotnik. Jako młody człowiek rozpoczął pracę zawodową w tartaku w Ustroniu, gdzie pracował do wybuchu drugiej wojny światowej. W czasie okupacji pracował w kopalni węgla w Karwinie. Tam należał do organizacji konspiracyjnej, która zbierała składki na tzw. „zieloną listę", na pomoc dla rodzin polskich poległych i więzionych w obozach koncentracyjnych. Lista ta dostała się w ręce zdrajcy i 18.08.1944 r. wszyscy ofiarodawcy zostali aresztowani przez gestapo. Początkowo był więziony w Cieszynie, a stamtąd przewieziony do więzienia śledczego w Mysłowicach, następnie – po śledztwie, przetransportowany do KL Oranienburg. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 75011. Ostatni list do domu napisał w styczniu 1945 r. i od tego czasu jego los jest nieznany – **zaginął.**

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 29; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (128).

NOWAK MARIA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 79845.

Urodzona 23.02.1894 r. w Goleszowie. Aresztowana i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowana do KL Auschwitz. Dnia 26.05.1944 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 79845, tu gdzie zginęła **10.08.1944 r.**

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 618; informacja syna – Józefa Nowaka.

NOWAK OSKAR (ZDZISŁAW),

Więzień w Cieszynie, w Raciborzu, w Bytomiu, w KL Auschwitz nr E-996, nr 25244.

Urodzony 28.05.1917 r. w Cieszynie, zamieszkały w tej miejscowości, syn Jana i Marii z d. Liszka. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r., od 19.09.1939 r. w niewoli -w miejscowości Paksyljanowo. Internowany i przenoszony następnie do różnych obozów jenieckich – dostał się w końcu do Halle.

Zwolniony z niewoli 11.07.1940 r. lecz natychmiast skierowany do przymusowej pracy u gospodarza. Uciekł z przymusowych robót 9.11.1941 r. i wrócił do Cieszyna. Aresztowany przez gestapo 2.01.1942 r. za ucieczkę z Niemiec i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, 3.01.1942 r. przewieziony do Raciborza, dalej 8.01.1942 r. do Bytomia, stamtąd do KL Auschwitz. Dnia 9.01.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy" nr E-996, a po jakimś czasie 26.02.1942 r. zmieniono mu status na więźnia policyjnego nr 25244. Zwolniony z obozu i przewieziony

do więzienia w Krakowie, następnie Breslau, Cottbus, Halle – w tej miejscowości ponownie skierowany do pracy przymusowej. Odzyskał wolność - wyzwolony 12.04.1945 r. przez Amerykanów.

Postscriptum: W roku 1947 zmienił imię z Oskara na Zdzisław. Zmarł 28.3.1985 w Cieszynie.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 146, 770; informacja wnuczki - Doroty Cytarzyńskiej.

NOWAK RUDOLF,

Zastrzelony przez hitlerowców.

Urodzony 28.03.1906 r. w Hermanicach (86) i zamieszkały w tej miejscowości. Zatrudniony w miejscowej fabryce (Kuźnia Ustroń), członek Robotniczego Stowarzyszenia Kulturalno-Oświatowego „Siła", często występował na zawodach sportowych reprezentując barwy „Siły". Politycznie zaangażowany w Polskiej Partii Socjalistycznej, ale miał swoje poglądy.

Niejednokrotnie w sposób bezkompromisowy i odważny zwracał uwagę na błędy ówczesnej PPS. Aresztowany- gdy wybierał się do pracy - wywleczony siłą z mieszkania i **9.11.1944 r.** rozstrzelany przy ogrodzeniu składu zbożowego w Hermanicach wraz z pięcioma innymi osobami z tej miejscowości: Rudolfem Błaszczykiem, Józefem Krystą, Rudolfem Nowakiem, Rudolfem Szarzecem, Franciszkiem Nitalą.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (131); J. Pilch, Ustroń 1939-1945, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 63.

NOWAK WIKTOR,

Rozstrzelany przez hitlerowców.

Urodzony 10.12.1923 r. w Lipowcu (141) i zamieszkały w tej miejscowości; robotnik. Pochodził z ubogiej rodziny, w dzieciństwie oddany na służbę- jako pasterz- do bogatszych rolników. Po ukończeniu szkoły powszechnej pracował przeważnie sezonowo przy murarzach lub regulacji rzeki Wisły, a w czasie okupacji pomagał w domu – w rodzinnym gospodarstwie.

W 1942 r. przeszedł do partyzantki działającej między Lipowcem a Górkami. Niestety, podczas obławy dokonanej przez wojsko i gestapo na partyzantów, został we wrześniu 1943 r. ujęty (w okolicy Czarnego Lasu – w Lipowcu), skąd prowadzono go skrępowanego w kierunku Skoczowa. Prawdopodobnie został **zastrzelony** na trasie przemarszu – nieznane są okoliczności jego śmierci.

Bibliografia: J. Pilch, Ustroń 1939-1945, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 63.

NOWAK WŁADYSŁAW,

Więzień w Cieszynie, w Raciborzu.

Zamieszkały w Wiśle. Aresztowany, przebywał w więzieniu w Cieszynie i Raciborzu. Nieznany jest dalszy jego los.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 58.

NOWAK WŁADYSŁAW,

Zginął w walce z hitlerowcami.

Urodzony 27.06.1911 r., zamieszkały w Cieszynie; harcerz IV Drużyny Harcerzy w Cieszynie. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Zginął **19.09.1944 r.** jako podoficer WP w walkach o wyzwolenie Warszawy.

Bibliografia: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 131.

NOWROTEK FRANCISZEK,

Więzień w Cieszynie, w Bytomiu, w Katowicach, w Rawiczu.

Urodzony 2.04.1922 r. w Pierścu; robotnik. Po ukończeniu szkoły podstawowej pracował w domu pomagając matce przy gospodarstwie, a następnie podjął pracę w fabryce Heilperna w Skoczowie. W 1940 r. związał się z ruchem oporu „Biały Orzeł" i należał do grupy Antoniego Waliczka, był także w kontakcie z grupą konspiracyjną Babików z Pogórza. Jego zadaniem w organizacji był kolportaż gazetek konspiracyjnych, rozpowszechnianie wiadomości radia angielskiego wśród ludzi zaufanych. Grupa Babika prowadziła nasłuch radiowy i redagowała wiadomości, przepisując je na maszynie, a następnie kolportując. Po przypadkowym aresztowaniu 1.08.1941 r. w Skoczowie - Antoniego Waliczka, a następnie dalszych aresztowaniach członków grupy Babika i Waliczka, uwięziono również Franciszka Nowrotka. Był więziony w Cieszynie, w Bytomiu i Katowicach. Sąd Specjalny w Katowicach skazał go w 1942 r. na długoletnie więzienie, po czym przewieziono go do ciężkiego więzienia w Rawiczu, gdzie zmarł **29.09.1942 r.**

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 30.

OCHODEK ANTONI,

Więzień w Bielsku.

Urodzony 1.03.1918 r., zamieszkały w Strumieniu. Aresztowany 17.12.1939 r., przebywał w więzieniu w Bielsku do 10.03.1940 r. i następnie odzyskał wolność. Drugi raz zatrzymany 12.05.1942 r. za polityczną działalność i znowu przetrzymywany w więzieniu w Bielsku do 5.09.1942 r. Zwolniony warunkowo, Chcąc uniknąć kolejnego aresztowania lecz by nie być kolejny raz aresztowany ukrywał się do końca wojny na terenie Śląska Cieszyńskiego. Po wojnie pracował w handlu w Strumieniu. Zmarł 2.04.1995 r.

Bibliografia: Archiwum dr med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko; Informacja rodziny - Bogumił Wróbel.

OGROCKI JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 190895, w KL Flossenbürg.

Urodzony 22.12.1919 r. w Górkach Małych, gmina Brenna, zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz, 11.08.1944 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 190895, następnie 14.09.1944 r. przeniesiony do KL Flossenbürg. Przeżył i odzyskał wolność 22.04.1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 483.

OLSZAR JÓZEF,

Zginął – nieznane okoliczności śmierci.

Urodzony w 1905 r. w Wędryni - Zaolzie, zamieszkały w Wiśle Czarna Wisełka. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu - łącznik partyzantów, opiekun 16 partyzantów w okresie 1943-1945 r. **Zginął** w niewyjaśnionych okolicznościach – prawdopodobnie z rąk gestapo.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (065).

OLSZOWSKI WIKTOR,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 1236.

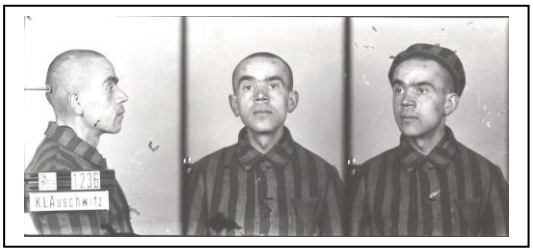

Urodzony 30.07.1911 r. w Górkach Wielkich gmina Brenna, zamieszkały w miejscowości urodzenia. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 26.06.1940 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 1236. Odzyskał wolność w październiku 1942 r. – zwolniony z obozu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 34.

OMOZIK KAROL,

Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Auschwitz.

Urodzony 18.07.1910 r. w Zbytkowie, gmina Strumień i zamieszkały w tej miejscowości, syn Karola i Marianny z d. Puzoń. Po ukończeniu szkoły powszechnej w Strumieniu uczył się zawodu stolarza, po zdobyciu kwalifikacji wykonywał dla potrzeb domu i sąsiadów drobniejsze prace w przydomowym warsztacie. W okresie okupacji zaangażował się w ruchu oporu – żołnierz ZWZ/AK, był między innymi łącznikiem z Zaolziem, zajmował się też pracą wywiadowczą. Aresztowany 23.03.1943 r. z grupą 25 konspiratorów - wywiadowców w rezultacie rozbicia siatki „Augusta". Początkowo przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, stamtąd przetransportowany do więzienia śledczego w Mysłowicach, a po śledztwie 4.12.1943 r. przesłany został do KL Auschwitz, gdzie zginął **29.02.1944 r.**

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 705; K. Ochman, *Pomnik ofiar hitleryzmu w Strumieniu,* 1997, s. 18.

OPIEŁKA HELENA,

Więźniarka w Mysłowicach, w KL Auschwitz.

Urodzona 1.07.1917 r. w Bielszowicach, województwo katowickie, zamieszkała w Brennej, córka Alojzego i Otylii z d. Urka; nauczycielka Publicznej Szkoły Powszechnej w Brennej. W młodości zaangażowana w działalność harcerską na terenie Brennej. Podczas okupacji hitlerowskiej pracowała w fabryce obuwia w Otmęcie. Od października 1939 r. działała w konspiracji jako łączniczka w ZWZ – kolportowała prasę. Aresztowana 15.08.1941 r. i uwięziona w więzieniu śledczym w Mysłowicach, a po śledztwie przesłana do KL Auschwitz, gdzie **15.02.1943 r.** zmarła na tyfus. Według wystawionego aktu zgonu nr 6427/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarła o godz. 8:45, określenie przyczyny zgonu to: „Sepsis bei Phlegmone" (ogólne zakażenie organizmu przy flegmonie).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1161; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych*, Warszawa 1995 r. s. 544; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 161 wykazu); PMA-B *Księga zgonów*, t. 5, s. 427; T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945*, wyd. 1998 r., s. 131.

ORSZULIK JOZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 24.08.1908 r. w Ochabach, syn Andrzeja i Marii. Po ukończeniu Szkoły Powszechnej w Ochabach , ukończył Szkołę Wydziałową w Skoczowie, a następnie Seminarium Nauczycielskie w Cieszynie- Bobrku. W 1929 r. po złożeniu egzaminu dojrzałości otrzymał posadę nauczyciela Szkoły Powszechnej w Knurowie k/Rybnika. Tam pracował aż do wybuchu drugiej wojny światowej. Po zakończeniu działań wojennych nie pracował w swoim zawodzie i przebywał w domu rodziców w Ochabach. Aresztowany przez gestapo 23.04.1940 r. podczas akcji eksterminacyjnej inteligencji polskiej. Początkowo był więziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął **2.12.1940 r.**

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 31.

OWCZARZY JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 25790.

Urodzony 6.04.1888 r. w Pogwizdowie gmina Hażlach, syn Józefa i Magdaleny z d. Broda, mieszkaniec Pogwizdowa. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 27.02.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 25790. Zginął w tym obozie **9.03.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 2157/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 3:05, określenie przyczyny zgonu to: „Darmkatarrh bei Herzschwäche" (nieżyt/katar jelit przy niewydolności serca).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 149; PMA-B *Księga zgonów,* t. 2, s. 655.

OWCZARZY LEON,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 15.02.1917 r., kierownik Publicznej Szkoły Powszechnej w Jaworzynce. Aresztowany i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął **4.11.1940 r.**

Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji*, Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 90; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r. s. 549; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 163 wykazu).

OŻANA GUSTAW ks.

Więzień w Wiedniu.

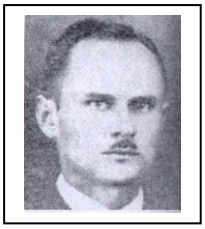

Urodzony w 1909 r. w Suchej Średniej, syn Józefa i Emilii z d. Folwarczna. Po ukończeniu szkoły średniej, student teologii w Bratysławie, dwa lata Wydziału Teologii w Warszawie i ponownie w Bratysławie (od 1931 r.), gdzie ukończył studia w 1932 r. - ksiądz ewangelicki. Przez rok przebywał we Francji (m.in. w Paryżu) jako opiekun słowackich ewangelików tam mieszkających.

Od 1933 r. katecheta w zborze trzynieckim, działacz wśród młodzieży ewangelickiej (m.in. Związku Ewangelickiej Młodzieży w Trzyńcu). Współzałożyciel Związku Ewangelickiej Młodzieży w Nieborach oraz dyrygent jego chóru. W czasie drugiej wojny światowej urzędnik w „Garwenswerke" w Wiedniu. Aresztowany w kwietniu 1943 r. za działalność w ruchu oporu w Wiedniu, po dwuletnim więzieniu został skazany na śmierć. Zginął **w 1945 r.** w Stein rozstrzelany przez niemieckie jednostki policyjne, kiedy wojska radzieckie zajmowały przedmieścia Wiednia.

Bibliografia: Marcin Gabryś - Biblioteka i Archiwum im. B. R. Tschammera w Cieszynie (także udostępnione zdjęcie ze zbiorów ww. biblioteki).

PAJĄK PAWEŁ,

Więzień w Bielsku.

Urodzony 15.02.1901 r., zamieszkały w Bąkowie, gmina Strumień. Uczestnik trzech Powstań Śląskich na Górnym Śląsku i za działalność polityczną w przeszłości (jako powstaniec śląski), aresztowany w Pruchnej 2.02.1942 r. Więziony w Bielsku do 16.05.1942 r. Odzyskał wolność 16.05.1942 r. – zwolniony do domu.

Bibliografia: Zbiory dokumentów K. Wójtowicza.

PALARCZYK KAROL,

Więzień w KL Skrochovice, KL Dachau, w KL Sachsenhausen.

Urodzony 31.12.1879 r. w Goleszowie, syn Józefa i Zuzanny z d. Pszczółka. Po ukończeniu 4-tej klasy szkoły powszechnej (po śmierci ojca) przerwał naukę i pomagał matce w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa, dopiero po jakimś czasie ukończył dwuletnią szkołę rolniczą w Kocobędzu. Od najmłodszych lat zaangażowany w działalność narodową i społeczną, członek zarządu Towarzystwa Rolniczego dla Śląska Cieszyńskiego. Po pierwszej wojnie światowej członek Rady Narodowej Śląska Cieszyńskiego, aktywnie uczestniczył w akcji plebiscytowej na rzecz przyłączenia Śląska Cieszyńskiego

do Polski. Był posłem do Sejmu Śląskiego wszystkich czterech kadencji; w Sejmie zajmował się głównie problemem rolnictwa, jeden z założycieli Katolickiej Czytelni w Goleszowie, w tej samej rodzinnej miejscowości założył spółkę melioracyjną, przeprowadził komasację gruntów, członek Rady Gminnej, później prezes Towarzystwa Rolniczego w Cieszynie oraz członek zarządu Śląskiej Izby Rolniczej i Związku Spółek Rolniczych. Aresztowany już na początku okupacji hitlerowskiej, tj. w końcu września 1939 r., przez dwa miesiące przebywał w KL Skrochovice. Po odzyskaniu wolności (zwolnieniu z obozu) zaangażował się w działalność ruchu oporu – w konspiracyjnej organizacji „Orzeł Biały". Ponownie aresztowany w kwietniu 1940 r. i przetransportowany do KL Dachau, a stamtąd do KL Sachsenhausen, gdzie zginął **12.11.1940 r.**

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 2, wyd. 1995 r., s. 171.

PALOWICZ LEON,

Zginął walcząc z hitlerowcami – jako marynarz.

Urodzony 12.10.1909 r. w Ustroniu, zamieszkały w Ustroniu- Fenedyku; tokarz. Do 1931 r. pracował w miejscowej fabryce „Kuźni Ustroń". Po odbyciu czynnej służby wojskowej w marynarce wojennej w Gdyni (tuż przed wybuchem drugiej wojny światowej) otrzymał zatrudnienie na statku „Batory" najpierw w charakterze majtka, a po dalszym przeszkoleniu objął stanowisko maszynisty okrętowego. Do 1939 r. kursował stale na linii Gdynia - Ameryka. Z chwilą wybuchu wojny zgłosił się do armii polskiej w Anglii i został przydzielony do łodzi podwodnej „Orzeł". Brał udział w bitwach na wybrzeżach Anglii i na Atlantyku. W czerwcu **1940 r.** zginął w czasie bitwy morskiej z flotą niemiecką na Atlantyku.

Bibliografia: J. Pilch, Ustroń 1939-1945, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 64.

PAŁASZYŃSKI JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Oranienburg-Sachsenhausen nr 13868.

Urodzony 15.03.1901 r. w Miechowicach, zamieszkały w Goleszowie (145), syn Pawła. Uczestnik trzech Powstań Śląskich. W okresie międzywojennym, a także krótko po drugiej wojnie światowej, był członkiem Związku Powstańców Śląskich w Cieszynie. Aresztowany 3.10.1939 r. i krótko więziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Oranienburg-Sachsenhausen, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 13868. Ewakuowany z tego obozu 2.05.1945 r. – oswobodzony przez wojska alianckie w okolicach Schwerin.

Bibliografia: Informacja syna – Romana Pałaszyńskiego.

PAPKOJ ALOJZY,

Więzień w Cieszynie, KL Auschwitz nr E-483, nr 22660.

Urodzony 16.06.1920 r. w Strumieniu, zamieszkały w miejscowości urodzenia. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 14.11.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy" nr E-483, po jakimś czasie zmieniono

zakwalifikowanie pobytu w obozie i otrzymał nr 22660. Nieznany jest dalszy jego los.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 746.

PARCHAŃSKI FRANCISZEK,

Więzień w Cieszynie, KL Auschwitz nr 17446.

Urodzony 29.06.1905 r. w Kończycach Wielkich, syn Franciszka i Agnieszki z d. Matuszyński, zamieszkały w Kalembicach. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 30.06.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 17446. Zginął w tym obozie **22.10.1941 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 3126/1941 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 12:20, określenie przyczyny zgonu to: „Urämie bei Nierenentzündung" (mocznica przy zapaleniu nerek).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 109; PMA-B *Księga zgonów,* t. 3, s. 126.

PARKITNY ANNA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzona 10.11.1910 r. w Nierodzimiu; robotnica rolna. W okresie międzywojennym aż do wybuchu drugiej wojny światowej pracowała jako robotnica u rolnika Kowali w Nierodzimiu, mając na utrzymaniu dwoje nieletnich dzieci. Mimo nacisku władz okupacyjnych nie podpisała niemieckiej listy narodowościowej – Volkslisty. Aresztowana przez gestapo 2.09.1942 r., uwięziona w Cieszynie, a stamtąd przewieziona do KL Auschwitz, gdzie zginęła **11.11.1942 r.**

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 31.

PASZEK PAWEŁ,

Zginał w kampanii wrześniowej.

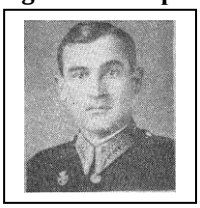

Urodzony 12.01.1906 r. w Ustroniu-Lipowcu (109) i tam zamieszkały do 1935 r., potem mieszkał we Lwowie. Z powodu bezrobocia zgłosił się do w Polskiej Policji. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r., **zginął** w 1939 r. - nieznane są okoliczności i data jego śmierci.

Bibliografia: J. Pilch, Ustroń 1939-1945, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 64; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (129).

PASZEK RUDOLF,
Więzień w Cieszynie, w KL Sachsenhausen-Oranienburg, w KL Dachau.
Urodzony 19.03.1894 r. w Marklowicach Dolnych k/Zebrzydowic, syn Mateusza i Magdaleny. Uczęszczał do Szkoły Ludowej w Marklowicach Dolnych, we Frysztackie – Zaolzie, a później studiował w Seminarium Nauczycielskim w Cieszynie (w latach 1910-1914). Po zakończeniu seminarium pracował krótko jako nauczyciel w Karwinie, Zebrzydowicach i ponownie w Karwinie. Powołany do służby wojskowej w 1915 r. Po powrocie z wojska pracował kolejno: w Karwinie, Marklowicach Górnych, Frysztacie. Od 1921 r. dyrektor Polskiej Szkoły Wydziałowej w Śląskiej Ostrawie, działacz Macierzy Szkolnej, w 1926 r. dyrektor polskiej szkoły wydziałowej Macierzy Szkolnej w Jabłonkowie. Był założycielem chóru i kółka teatralnego w Jabłonkowie, instruktorem dla bibliotek na cały powiat jabłonkowski, przewodniczącym Czytelni, przez pewien czas prezesem Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół", opiekunem harcerstwa. W 1932 r. objął funkcję burmistrza w Jabłonkowie, a w 1938 r. został wybrany na posła Sejmu Śląskiego. Aresztowany w początkowym okresie okupacji hitlerowskiej i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Oranienburg-Sachsenhausen, a stamtąd do KL Dachau gdzie doczekał wyzwolenia przez wojska amerykańskie. Po wojnie, do 1948 r., nie mógł znaleźć pracy z powodu przedwojennych przekonań i działań. W 1948 r. otrzymał zatrudnienie - został dyrektorem Polskiej Szkoły Wydziałowej w Czeskim Cieszynie. W 1951 r. przeniesiony do Trzyńca na stanowisko nauczyciela. Zmarł 29.11.1969 r.
Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 2, wyd. 1995 r., s. 172.

PASZEK STEFANIA z d. SZCZYGLIŃSKA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 79905, w KL Ravensbrück nr 42325, w KL Buchenwald nr 3312.
Urodzona 31.10.1919 r., zamieszkała w Jaworzu Dolnym, córka Józefa i Anny. Aresztowana i krótko więziona w Cieszynie, następnie przetransportowana do KL Auschwitz. Dnia 28.01.1944 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 79905, stamtąd 15.06.1944 r. przesłana do KL Ravensbrück i zarejestrowana jako więźniarka nr 42325. Dalej od 21.07.1944 r. przesłana do KL Buchenwald i zarejestrowana jako nr obozowy 3312. Odzyskała wolność 13.04.1945 r. – wyzwolona przez Amerykanów.
Bibliografia: Informacja byłej więźniarki KL Ravensbrück – Władysławy Sikory.

PAWELSKI NIKODEM,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 109798.

Urodzony 31.5.1912 r. w Wielkiej Dąbrówce, zamieszkały po wojnie w Cieszynie. Aresztowany i krótko przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 22.03.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 109798. W ostatnich dniach funkcjonowania obozu, uczestniczył w marszu ewakuacyjnym więźniów w głąb Niemiec – uciekł z transportu 25.01.1945 r. Nieznany jest dalszy jego los.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz*, Katowice 1998 r., s. 304; Informacje podała - Henryka Stypa

PAWEŁCZYK ALBERT,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 7169.

Urodzony 30.04.1920 r. w Kończycach i zamieszkały w tej miejscowości, syn Pawła i Anny z d. Niezar. Aresztowany i krótko przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 15.12.1940 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 7169. Zginął **31.10.1941 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 3548/1941 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 6:55, określenie przyczyny zgonu to: „Kachexie bei Schilddrüsenvergrößerung" (wycieńczenie organizmu przy powiększeniu tarczycy).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 57.

PAWLAS WŁADYSŁAW ks.,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau nr 6566, w KL Gusen.

Urodzony 3.03.1908 r. w Suchej Górnej, syn Józefa i Marii z d. Pawełek. Do szkoły ludowej uczęszczał w Suchej Górnej, a Gimnazjum Polskie ukończył w Orłowej (w 1926 r.). Studiował teologię na Uniwersytecie Warszawskim i w Królewcu - ksiądz ewangelicki (pastor). Ordynowany w 1933 r. Pracę duszpasterską rozpoczął u ks. P. Nikodema jako wikariusz w Ustroniu (w latach 1933-1937). W 1936 r. przeniósł się do Wisły, był II proboszczem - adiunkt parafii wiślańskiej i nauczyciel religii w szkołach wiślańskich. Prezes Zarządu Głównego Związku Młodzieży Ewangelickiej województwa śląskiego (w latach 1937-1939). Redaktor „Głosu Młodzieży Ewangelickiej" (1938-1939). Aresztowany 14.04.1940 r. i uwięziony w Cieszynie (od 28.04.1940 r. do 5.06.1940 r.), a stamtąd przetransportowany do KL Dachau. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako nr 6566, następnie przeniesiony do KL Gusen, gdzie w wyniku ciężkiego pobicia zmarł **27.08.1940 r.**

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 14; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (065; 131); J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 1, wyd. 1993 r., s. 216; Informacja – Rudolf Mizia.

PAWLIK EDWARD,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 109263, w Neuengamme.

Urodzony 10.10.1914 r. w Łąkach - Zaolzie, zamieszkały w Pogwizdowie, gmina Hażlach (do śmierci w 1978 r.). Aresztowany 10.10.1942 r. i przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL

Auschwitz. Dnia 19.03.1945 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 109263, następnie przeniesiony do KL Neuengamme. Odzyskał wolność 3.05.1945 r.

Bibliografia: I. Pająk, Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz, Katowice 1998 r., 303; Informacje podała - Henryka Stypa.

PAWLITKO ANNA,

Rozstrzelana przez hitlerowców.

Urodzona w 1913 r., zamieszkała w Ustroniu-Polanie, siostra Jana i razem z bratem **27.10.1944** r. rozstrzelana przez hitlerowców na wale wiślańskim, przy ul. Gwardii Ludowej - nieznane są okoliczności ich śmierci.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 64.

PAWLITKO JAN,

Zginął w egzekucji publicznej.

Urodzony 21.07.1894 r. w Wiśle, a po jakimś czasie zamieszkały w Ustroniu-Jaszowcu (20); robotnik leśny. Mieszkając w sąsiedztwie góry Skalicy, na której znajdował się bunkier partyzantów, nie potrafił odmówić im pomocy. Dnia **27.10.1944 r.** gestapo przeprowadziło w jego domu szczegółową rewizję, przy której został mocno pobity, a następnie rozstrzelany wraz z siostrą Anną na wale wiślańskim przy ul. Gwardii Ludowej.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (131); J. Pilch, Ustroń 1939-1945, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 64.

PAWŁOWSKI HENRYK,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 90664.

Urodzony 5.03.1923 r. w miejscowości Dębowiec i tam zamieszkały, syn Adama i Stefanii z d. Kapuściak. Aresztowany i po uwięzieniu w Cieszynie, stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 19.01.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 90664. Zginął **24.12.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 35703/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 19:25, określenie przyczyny zgonu to: „allgemeine Erschöpfung, Durchfall" (ogólne wyczerpanie, biegunka).

Bibliografia: I. Pająk *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 256; APMA-B *Księga zgonów,* t. 24, s. 1197.

PAŹDZIORA EMILIA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück.

Zamieszkała w Wiśle. Aresztowana 22.02.1944 r. i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przewieziona w transporcie zbiorowym (z Anną Raszka) do KL Ravensbrück. Nieznany jest dalszy jej los.

Bibliografia: Informacja - Jan Raszka.

PEIKERT ALOJZY ks.,

Więzień w Pszczynie, w KL Dachau nr 58554.

Urodzony 23.11.1898 r. w Cieszynie, syn Józefa i Jadwigi z d. Płatek. Po ukończeniu szkoły podstawowej, dalszą naukę kontynuował w katolickim gimnazjum w Głogowie (z maturą w 1917 r.).

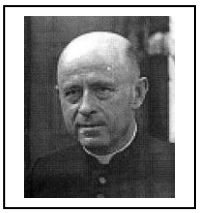

Od 25.05.1917 r. powołany został do wojska – przebywał w nim aż do 18.01.1919 r. Po ukończeniu służby wojskowej, rozpoczął naukę w Uniwersytecie Wrocławskim, gdzie studiował teologię katolicką, będąc równocześnie alumnem Śląskiego Seminarium Duchownego przy Zakładzie oo. Jezuitów. Święcenia kapłańskie otrzymał 29.06.1923 r. Pracę duszpasterską rozpoczął jako wikary w Kochłowicach. Dwa lata później został katechetą w Męskim Państwowym Seminarium Nauczycielskim w Tarnowskich Górach. W 1928 roku został mianowany przez bpa katowickiego patronem okręgowym (Kochłowice) Śląskiego Związku Młodzieży Polskiej. 30.01.1933 r. został patronem Związku Młodzieży Polskiej Żeńskiej na okręg tarnogórski. 12.08.1937 r. otrzymał skierowanie do pracy duszpasterskiej - na proboszcza parafii Murcki. Po wybuchu wojny ks. Peikert był nękany przez gestapo. 27.06.1941 r. wytoczono mu w sądzie mikołowskim sprawę karną za odprawianie zakazanych nabożeństw. Aresztowany 23.06.1943 r., więziony w Pszczynie, a następnie 20.11.1943 r. przewieziony do KL Dachau. Dnia zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 58554. Odzyskał wolność 9.04.1945 r. Po wyzwoleniu obozu wyjechał do Ravensburga w południowej Wirtembergii, gdzie zaangażowany był w pracy duszpasterskiej w środowisku Polaków. Po powrocie do kraju, od 31.07.1947 r., objął ponownie parafię Murcki, mianowany w 1955 r. proboszczem konsultorem na 10 lat. Był także członkiem Consilium Vigilantiae Diecezji Katowickiej. Ze względów zdrowotnych 23.05.1959 r. przeniósł się do Knurowa. Zmarł 6.09.1959 r.

Bibliografia: J. Domagała, *Ci, którzy przeszli przez Dachau* (Duchowni w Dachau), wyd. PAX Warszawa 1957 r., s. 188; ks. J. Woś ks. W. Jacewicz, *Martyrologium polskiego duchowieństwa rzymskokatolickiego pod okupacją hitlerowską w latach 1939-1945,* z. III, Warszawa 1978, s. 199; AAKat, Akta personalne ks. Alojzego Peikerta; L. Smołka, Peikert Alojzy (hasło), Słownik biograficzny s. 317-318; J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 1, wyd. 1993 r., s. 216.

PELAR JAN,

Zginął w Katyniu.

Urodzony 1.05.1912 r. w Skoczowie i zamieszkały w tej miejscowości, syn Józefa i Marii. Ukończył Szkołę Wydziałową w Skoczowie, a następnie w 1932 r. Seminarium Nauczycielskie w Cieszynie - Bobrku. Do wybuchu drugiej wojny światowej pracował jako nauczyciel w szkołach powszechnych w: Roździeniu-

Szopienicach, Lipinach Śląskich, Chorzowie, Nowym Bytomiu i Łagiewnikach. Czynną służbę wojskową odbył w Szkole Podchorążych Rezerwy w latach 1933-1934. W 1936 r. awansowany do stopnia podporucznika rezerwy. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r., dostał się do sowieckiej niewoli i **zginął 4.05.1940 r. -** zamordowany przez funkcjonariuszy NKWD w Katyniu.

Postscriptum: W Katyniu zidentyfikowany pod nr AM 1732. Pelor (WO1732 – str. 23), ppor. (LZK). Podczas ekshumacji znaleziono przy nim zaświadczenie i kartę mobilizacyjną.

Bibliografia: Mečislav Borák**,** *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 64; J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 32; Katyń Lista ofiar i zaginionych jeńców obozów Kozielsk, Ostaszków, Starobielsk. Warszawa 1989 r., s. 126.

PENAR WŁADYSŁAW,

Więzień w KL Buchenwald, w KL Auschwitz.

Urodzony 26.06.1898 r. w Posadzie Górnej k/Rymanowa, syn Józefa i Teofili, wykształcenie średnie; pracownik PKP. Ukończył 4 klasy gimnazjalne i szkołę średnią (kolejową) we Lwowie. Przez kilka lat przed wybuchem drugiej wojny światowej był zawiadowcą stacji kolejowej w Skoczowie. Po zakończeniu działań wojennych we wrześniu 1939 roku początkowo pracował na stacji kolejowej - w Skoczowie, a później w Trzebini. Aresztowany 13.09.1942 r. przez Gestapo w Trzebini i przetransportowany do KL Buchenwaldzie. Stamtąd 13.10.1943 r. przeniesiony do KL Auschwitz, gdzie zginął **25.01.1944 r.**

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 32.

PERL AUGUSTA,

Więźniarka w Cieszynie, w Krakowie.

Urodzona 5.07.1870 r. w miejscowości Ogrodzona gmina Dębowiec, zamieszkała w Orłowej. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowana do więzienia Montelupich w Krakowie, gdzie **zginęła** - nieznana są data oraz okoliczności jej śmierci.

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 151.

PERNES HERMINA z d. ŁUCZAK,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück nr 11155.

Urodzona 26.03.1918 r. w Karwinie – Zaolzie, zamieszkała w Skoczowie, córka Jana i Franciszki. Aresztowana i od 11.11.1940 r. więziona w Cieszynie. W maju 1942 r. przesłana do KL Ravensbrück, zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 11155. Odzyskała wolność 9.05.1945 r. – wyzwolona w trakcie marszu ewakuacyjnego w głąb Niemiec.

Bibliografia: Informacje Władysławy Sikory – byłej więźniarki KL Ravensbrück.

PETEREK FERDYNAND,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen.

Urodzony 8.04.1897 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Mauthausen, gdzie zginął **12.01.1941 r.**
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko.

PEZDA JAN,
Zginął – nieznane okoliczności śmierci.
Urodzony w Wiśle (253) i zamieszkały w tej miejscowości. Zginął w 20 roku życia z rąk hitlerowskich oprawców - w nieznanych okolicznościach.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (063).

PEZDA MARIA,
Spalona żywcem przez hitlerowców.
Urodzona 29.10.1902 r. w Wiśle i zamieszkała w tej miejscowości – żona Pawła. Spalona **9.04.1945 r.** przez hitlerowców żywcem w Wiśle Malince (629) na „Przypurze" - razem z dziewięcioma innymi osobami, za współpracę z partyzantami i ich ukrywanie(u siebie w domu).
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (063).

PEZDA MARIA,
Zginęła – nieznane okoliczności śmierci.
Urodzona w Wiśle i zamieszkała w tej miejscowości. Zginęła w 43 roku życia z rąk hitlerowskich oprawców - w nieznanych okolicznościach.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (063).

PEZDA PAWEŁ,
Spalony żywcem przez hitlerowców.
Urodzony 5.06.1907 r. w Wiśle i zamieszkały w tej miejscowości. Spalony przez hitlerowców żywcem **9.04.1945 r.** w Wiśle Malince (629) na „Przypurze" - razem z dziewięcioma innymi osobami za współpracę z partyzantami.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (063).

PIECHA JAN, pseud. „Duży",
Więzień w Mysłowicach.
Urodzony 31.05.1906 r. w Roztropicach, gmina Jasienica, powiat bielski. Po ukończeniu szkoły ludowej terminował w Chybiu u mistrza malarskiego. W latach 1926 - 1935 pracował dorywczo jako malarz pokojowy, a następnie w 1936 r. jako robotnik przy regulacji Wisły w Zarzeczu. Działalność polityczną rozpoczął w organizacji lewicowej PPS, do której wstąpił w 1926 r. Poglądy jego utrwalały się w miarę narastania kryzysu gospodarczego w Polsce i wzrostu bezrobocia na Śląsku Cieszyńskim. W 1934 r. wstąpił w szeregi Komunistycznej Partii Polski przybierając pseudonim „Duży" - rozwijał działalność polityczną na terenach Strumienia, Chybia, Mnicha, Zabłocia i Zarzecza. Do 1938 r. był sekretarzem komórki KPP w Chybiu-Mnichu. Wraz z innymi komunistami tego terenu organizował demonstracje bezrobotnych, które przybrały masowy charakter w latach 1934 – 1935. W 1936 r. pod wpływem komunistów rozpoczął ożywioną działalność w Związku Zawodowym Małorolnych w Skoczowie - był członkiem Zarządu Okręgowego tego Związku i jednocześnie przewodniczącym

koła Związku Zawodowego Małorolnych w Mnichu. Przy jego współudziale zorganizowano w 1936 r. potężny strajk sezonowców i bezrobotnych w górnym dorzeczu Wisły. Za odczytanie rezolucji komunistycznej na zebraniu strajkujących w Zarzeczu, został skazany przez Sąd Okręgowy w Cieszynie na jeden rok więzienia. W lutym 1937 r. zorganizował wspólnie z innymi komunistami i radykalnymi PPS-owcami manifestację bezrobotnych w Chybiu i Zarzeczu. Za działalność polityczną był ustawicznie represjonowany - rewizje, aresztowania i szykany, rozprawy sądowe, zakończone półtorarocznym wyrokiem sądowym, który odsiadywał w Cieszynie i w Tarnowie w latach 1937-1939. W okresie okupacji hitlerowskiej wykonywał roboty sezonowe, wstępując w 1941 r. do „Koła Przyjaciół Związku Radzieckiego", a następnie do Polskiej Partii Robotniczej. Od 1942 r. na terenie gminy Mnich - Chybie rozpoczął akcję zbrojną jako żołnierz GL. W listopadzie tegoż roku aresztowany i uwięziony w więzieniu śledczym w Mysłowicach, gdzie zginął **8.02.1943 r.**
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko.

PIECHACZEK KAROL,
Więzień w Cieszynie.
Urodzony 20.06.1915 r. w Cieszynie oraz zamieszkały w tej miejscowości, w młodości harcerz V Drużyny Harcerzy, od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany, przetrzymany w więzieniu w Cieszynie - zginął **20.03.1942 r.** w egzekucji zbiorowej, powieszony w egzekucji publicznej-zbiorowej w Cieszynie „Pod Wałką".
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko; T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 131.

PIEKOSZEWSKI PIOTR,
Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen.
Urodzony 7.04.1895 r. w Poznaniu, wykształcenie podstawowe; policjant. W 1918 r. jako ochotnik brał udział w powstaniu wielkopolskim. W okresie międzywojennym pełnił służbę w Polskiej Policji w Skoczowie. Po wybuchu drugiej wojny światowej pozostał w Skoczowie. Aresztowany przez policję w listopadzie 1939 r. i po krótkotrwałym przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Mauthausen, gdzie zginął **6.02.1940 r.**
Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 33.

PIENKOWSKA IRENA z d. PAWLIKOWSKA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 9702.
Urodzona 12.10.1904 r. w Częstochowie, córka Andrzeja i Agnieszki z d. Sołtysik, zamieszkała w Cieszynie. Aresztowana i krótko przetrzymana w więzieniu w Cieszynie, skąd przetransportowana została do KL Auschwitz. Dnia 21.07.1942 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 9702. Zginęła w tym obozie **5.12.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 43034/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarła o godz. 11:35, określenie przyczyny zgonu to: „Sepsis" (ogólne zakażenie organizmu).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 497; PMA-B *Księga zgonów,* t. 29, s. 944.

PIETROSZEK-FRAJFELD ANNA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück nr 5727.

Mieszkanka Ustronia. Aresztowana i krótko przetrzymana w więzieniu w Cieszynie, skąd przewieziona była do innych miejsc odosobnienia, aż w końcu przetransportowana została do KL Ravensbrück, zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 5727. Przeżyła hitlerowskie zniewolenie – wróciła do domu.

Bibliografia: Informacje Władysławy Sikora – byłej więźniarki KL Ravensbrück; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (148).

PIETRUCHA STANISŁAW,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau.

Nauczyciel Publicznej Szkoły Powszechnej w Kaczycach gmina Zebrzydowice. Aresztowany w 1940 r. i krótko przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Dachau – gdzie **zginął.** Nieznane są okoliczności i data jego śmierci.

Bibliografia: M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r., s. 569; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (m. in. poz. 172 wykazu).

PIETRZYK PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-6531.

Urodzony 4.11.1901 r. w Brennej i zamieszkały w tej miejscowości, syn Jerzego i Marii z d. Oleksa; robotnik. W okresie międzywojennym pracował sezonowo jako robotnik leśny w Brennej, natomiast w czasie okupacji mieszkał w Pogórzu i pracował nadal w lesie, współpracując z miejscową partyzantką. W obawie przed aresztowaniem ukrywał się od czerwca do września 1943 r. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, stamtąd został przetransportowany do KL Auschwitz. W październiku 1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy" nr E-6531. Zginął w tym obozie **27.12.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 36871/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 10:40, określenie przyczyny zgonu to: „Kollaps, Durchfall" (zapaść przy biegunce).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 973; PMA-B *Księga zgonów,* t. 25, s. 853; J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 33.

PILCH AGNIESZKA, pseud. „Agni",

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz, w KL Ravensbrück,

Urodzona w 1887 r. w Ostrawie. Uczęszczała do miejscowej szkoły czeskiej, a jej jasnowidzenie zaczęło się objawiać już w latach dziecięcych, co powodowało jej szykanowanie przez otoczenie. Już jednak w młodym wieku znalazła się w gronie tamtejszych spirytystów, którzy w Radwanicach k/Ostrawy stworzyli silny ośrodek ruchu spirytystycznego. Przed i podczas pierwszej wojny światowej jej zdolności jasnowidzenia i leczenia bardzo się rozwinęły. Tłumnie przybywali do niej do Jaworzna, a później do Mariańskich Gór k/Ostrawy,

chorzy i szukający pomocy z najodleglejszych miejscowości. Na początku 1919 r. zaproszono ją do Pragi, gdzie została poddana badaniom przez wybitnych profesorów uniwersyteckich i lekarzy. Proponowano by na stałe zamieszkała w Pradze i oddała swe siły i zdolności na usługi Czechów, ale nie skorzystała z tej oferty i wraz z dwójką dzieci przeniosła się do Polski, osiedlając się w Wiśle. Wyszła ponownie za mąż za nauczyciela Józefa Pilcha, natomiast wraz z Józefem Chobotem i Janem Hadyną stworzyli w Wiśle Jarzębatej ośrodek spirytystyczny, zakładając wydawnictwo „Hejnał". W okresie okupacji hitlerowskiej, aresztowana wraz z mężem w listopadzie 1939 r. i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowana została do KL Auschwitz. Później przesłana do KL Ravensbrück, gdzie zginęła **21.11.1944 r.**

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 1, wyd. 1993 r., s. 218; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 26; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (063; 068).

PILCH ANDRZEJ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 44692.

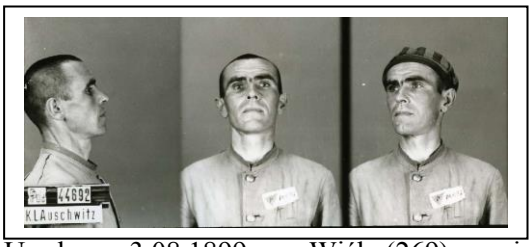

Urodzony 3.08.1899 r. w Wiśle (269), zamieszkały w Wiśle Cieńków (914), syn Andrzeja i Anny z d. Pilch; rolnik i kołodziej. Aresztowany w kwietniu 1942 r. z powodu przekonań religijnych, przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 3.07.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 44692. Zginął **15.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 20922/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 15:50, określenie przyczyny zgonu to: „akuter Magendarmkatarrh" (ostry katar/nieżyt żołądkowo-jelitowy).

Bibliografia: I. Pająk *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 194; APMA-B *Księga zgonów,* t. 14, s. 1412; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 22; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (066); T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 77; APMA-B ankieta z dn. 10.12.1988 r. wypełniona przez córkę – Zofię Durbacz (sygn. Mat./14651, nr inw. 170159).

PILCH ANDRZEJ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 157347.

Urodzony 14.08.1903 r. w Wiśle (576) i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany w listopadzie 1943 r. w czasie pracy na tartaku, za propagandę antyhitlerowską - dyskutując ze współpracownikami twierdził, że Niemcy wojny nie wygrają. Po przesłuchaniach w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 14.10.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 157347, następnie 10.11.1944 r. przeniesiony – nie udało się ustalić do jakiego innego obozu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 414; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (094); J. Dzwonek, Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945, s. 50.

PILCH ANDRZEJ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 18812.

Urodzony 7.09.1905 r. w Wiśle, zamieszkały w Wiśle Malince (364). Aresztowany 7.07.1941 r. za odmowę wstąpienia do Wehrmachtu, krótko uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 28.07.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 18812. Zginął w tym obozie **24.12.1941 r.**

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 114, archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (066); J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 16; informacja Pawła Lorka.

PILCH ANDRZEJ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-3075.

Urodzony 22.09.1913 r. w Wiśle (789) i zamieszkały w tej miejscowości. W dniu 3.01.1943 r. oskarżony jako bumelant i uchylanie się od pracy dla Niemców. Otrzymał jednocześnie polecenie, by dobrowolnie zgłosił się do jednostki zmilitaryzowanej „Todt". Ponieważ nie dostosował się do tego polecenia, został aresztowany i po krótkim przetrzymaniu w więzienia w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia w styczniu 1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr E-3075. Odzyskał wolność 9.02.1943 r. – zwolniony z obozu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 862; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 51.

PILCH ANDRZEJ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 52417, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 19.01.1916 r., zamieszkały w Wiśle (917) – osiedle Noclegi. Nie chcąc jechać na przymusowe roboty, ukrywał się, ale 27.10.1943 r. niemieccy żandarmi natrafili na jego ślad. Aresztowany 4.11.1943 r. i uwięziony w Cieszynie, skąd w transporcie zbiorowym wywieziono go do KL Auschwitz. Dnia 4.11.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 52417. i dalej - 10.02.1944 r. przetransportowany do KL Mauthausen-Gusen. Odzyskał wolność 5.05.1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 50; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (094); informacja Pawła Lorka; T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 77; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

PILCH ANNA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona 2.12.1900 r. w Wiśle (354) i zamieszkała w tej miejscowości, żona Pawła. Aresztowana z całą rodziną w dniu 9.09.1943 r. i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona została do KL Auschwitz, gdzie zginęła **21.09.1944 r.**
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 25; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (066; 068); w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

PILCH ANNA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz 15674.

Urodzona 24.12.1912 r. w Wiśle i zamieszkała w tej miejscowości, córka Pawła i Ewy z d. Cieślar. Aresztowana i przetrzymana w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowana do KL Auschwitz. Dnia 8.08.1942 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 15674. Zginęła w tym obozie **4.12.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 42962/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 8:50, określenie przyczyny zgonu to: „Pneumonie" (zapalenie płuc).
Bibliografia: I. Pająk *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 499, 674; APMA-B *Księga zgonów,* t. 29, s. 872.

PILCH ANNA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona w 1922 r., zamieszkała w Wiśle (315), córka Pawła (ur. w 1902 r.). Aresztowana w lecie 1941 r. razem z rodzicami oraz bratem, po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przetransportowana została do KL Auschwitz, gdzie zginęła **10.08.1942 r.**
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 17; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (066); informacja Pawła Lorka; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

PILCH EMILIA,
Więźniarka obozu dziecięcego k/Opola.
Urodzona 12.11.1930 r., zamieszkała w Wiśle (314). Aresztowana we wrześniu 1943 r. i wywieziona do obozu w Landsdorf koło Opola, ponieważ w szkole nie chciała „hailować". Obóz pod koniec wojny ewakuowano na zachód i została uwolniona przez wojska amerykańskie. Do domu wróciła dopiero we wrześniu 1946 r., ponieważ Amerykanie zatrzymali wszystkie dzieci, aby je odżywić i przywrócić im siły na trudy podróży.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 51.

PILCH EWA,

Więźniarka wiezienia w Wiedniu.
Urodzona 8.07.1917 r. w Wędryni (8), zamieszkała w Wiśle, żona Adolfa. Aresztowana przez gestapo 7.04.1943 r. i więziona w Wiedniu do 7.04.1945 r. Przetrwała hitlerowskie zniewolenie – po wojnie skontaktowała się z mężem i zamieszkali w Anglii.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (092).

PILCH GUSTAW,
Zginął w kampanii wrześniowej.
Urodzony 5.07.1912 r., mieszkaniec Wisły; kapral rezerwy, powołany do wojska w ramach mobilizacji w sierpniu 1939 r. Biorąc udział w kampanii wrześniowej poległ w dniu **1.09.1939 r.** w Istebnej i tam został pochowany na miejscowym cmentarzu ewangelickim w dniu 3.09.1939 r. Była to pierwsza ofiara drugiej wojny światowej z terenu Wisły.
Postscriptum: W pogrzebie brał udział ks. dr Andrzej Wantuła, proboszcz parafii wiślańskiej.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 12.

PILCH HELENA z d. WANTULOK,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 50192.
Urodzona w 1922 r. w Wiśle Cieńków (883) i zamieszkała w tej miejscowości. Aresztowana wraz z siostrami na początku czerwca 1943 r., więziona w Cieszynie, a stamtąd przetransportowana do KL Auschwitz. Dnia 20.07 1942 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 50192. Zginęła **26.01.1944 r.**
Bibliografia: I. Pająk *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 567; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (066); informacja Pawła Lorka; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 24.

PILCH JAN,
Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Oranienburg.

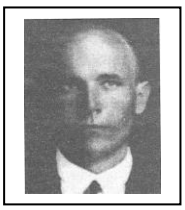

Urodzony 3.08.1887 r. w Wiśle, zamieszkały w Wiśle (721), syn Jana i Zuzanny z d. Szturc. Po ukończeniu polskiej paralelki przy niemieckim Seminarium Nauczycielskim w Cieszynie (w latach 1904-1908), rozpoczął pracę jako nauczyciel w Wiśle Dobce. Stamtąd po dwóch latach przeniesiony został do szkoły ludowej w Czechowicach, a po roku pracy objął posadę w szkole w Wiśle na Równym.
Od 1.05.1913 r. był nauczycielem w Wiśle Malince. Zmobilizowany 1.08.1914 r. brał udział w pierwszej wojnie światowej. Od 1920 r., uczył w szkole w Wiśle Centrum - „Pod Pajtą”. W tym samym roku ożenił się z jasnowidzącą Agnieszką „Agni” i włączył w ruch okultystyczny - został redaktorem miesięcznika „Hejnał”. Po wybuchu drugiej wojny światowej był organistą i prowadził sekretariat przy Parafii Ewangelickiej w Wiśle. Aresztowany przez gestapo wraz z córką i żoną w listopadzie 1943 r., wpierw uwięziony był w Cieszynie, stamtąd przewieziony do więzienia śledczego w Mysłowicach, a następnie przetransportowany do KL Oranienburg. Po powrocie z obozu, we wrześniu

1945 r. – został kierownikiem szkoły w Jaworzu Średnim, następnie od 1948 r. sekretarz przy Parafii Ewangelickiej w Wiśle. Przeszedł na emeryturę 1.07.1958 r., nadal pełniąc funkcję organisty. Zmarł 4.04.1975 r.

Postscriptum: Żona Jana – Agnieszka, zginęła w obozie w KL Ravensbrück,

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 51; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (094). J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 2, wyd. 1995 r., s. 178.

PILCH JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 26.06.1908 r. w Wiśle, zamieszkały w Wiśle Głębce (194), syn Jana i Anny z d. Raszka. Aresztowany 17.06.1942 r. i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd w transporcie zbiorowym przewieziony 3.07.1942 r. do KL Auschwitz, gdzie zginął **20.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 22958/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 19:00, określenie przyczyny zgonu to: „Phlegmone bei Körperschwäche" (flegmona przy wyczerpaniu organizmu).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1143; PMA-B *Księga zgonów,* t. 16, s. 416; T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 81; informacja Pawła Lorka.

PILCH JAN,

Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Auschwitz nr 44687.

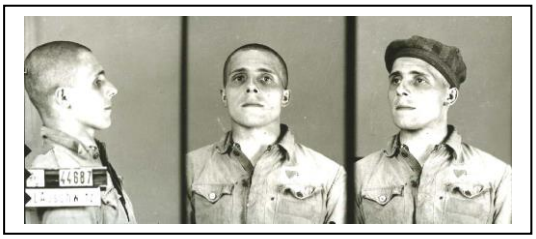

Urodzony 18.11.1908 r. w Wiśle i zamieszkały w Wiśle Cieńków (310), syn Pawła i Marii z d. Cieślar. Aresztowany 17.06.1042 r. i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziony do więzienia śledczego w Mysłowicach, a stamtąd po zakończonym śledztwie przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 3.07.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 44687. Zginął **6.09.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 28590/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 6:30, określenie przyczyny zgonu to: „Darmkatarrh nach Fleckfieber" (nieżyt/katar jelit przy tyfusie plamistym).

Bibliografia: I. Pająk *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 194; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (066); Informacja Pawła Lorka; APMA-B *Księga zgonów,* t. 20, s. 68; T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 77.

PILCH JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 46433.

Urodzony 1.03.1911 r. w Wiśle Dziechcince (125) i zamieszkały w tej miejscowości, syn Michała i Ewy z d. Gromala - zięć Pawła Branca. Aresztowany za odmowę służby w Wehrmachcie, przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz.

Dnia 10.07.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 46433. Zginął **27.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 25415/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 15:40, określenie przyczyny zgonu to: „Fleckfieber" (tyfus plamisty).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1143; PMA-B *Księga zgonów,* t. 17, s. 1413; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (066); Informacja Pawła Lorka; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 22; T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 77.

PILCH JAN,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony w 1914 r., zamieszkały w Wiśle (310); z zawodu krawiec. Aresztowany w lecie 1941 r. za przekonania religijne, i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, stamtąd wywieziony do KL Auschwitz, gdzie zginął **14.09.1942 r.**
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 22; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

PILCH JAN,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 44689.
Urodzony 24.03.1919 r. w Wiśle, i zamieszkały w Wiśle Cieńków (315), syn Pawła i Ewy z d. Cieślak, zamieszkały w Wiśle. Aresztowany wraz z rodziną w lecie 1941 r. i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 3.07.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 44689. Zginął **10.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 19259/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 10:15, określenie przyczyny zgonu to: „Rippenfellentzündung" (zapalenie opłucnej).
Postscriptum: Ponieważ data zgonu jest ta sama co jego siostry Anny (ur. w 1922 r.), istnieje więc prawdopodobieństwo, że zginęli razem pod ścianą straceń.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 194; PMA-B *Księga zgonów,* t. 13, s. 1237; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (066); Informacja Pawła Lorka; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 17; T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 77.

PILCH JAN,
Poległ w kampanii wrześniowej.
Urodzony 17.06.1920 r. w Wiśle, zamieszkały w Ustroniu (4); robotnik. Zmobilizowany, brał udział (jako kapral – dowódca 3 drużyny pieszego plutonu) w kampanii wrześniowej 1939 r. Poległ **1.09.1939 r.** w walce z hitlerowskim agresorem - w obronie Istebnej w okolicach „Złotego Gronia".
Bibliografia: Archiwum dr.n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (026; 027; 065; 131).

PILCH JAN,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony w 1926 r., zamieszkały w Wiśle (314), syn rolnika, brat Pawła. Ich ojciec podpisał volkslistę, więc synowie otrzymali powołanie do wojska - Wehrmachtu. W końcu marca 1944 r. aresztowano Jana i Pawła ponieważ nie zgłosili się do wojska, zostali krótko więzieni w Cieszynie, a stamtąd

przetransportowani do KL Auschwitz. Obaj bracia zginęli w tym obozie **18.11.1944 r.**

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 26; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (066); informacja Pawła Lorka; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

PILCH JAN,

Więzień obozu dziecięcego w Łodzi.

Urodzony 4.11.1933 r., zamieszkały w Wiśle Czarne (914). Aresztowany wraz z innymi dziećmi Świadków Jehowy, ponieważ nie chciał „hailować" - oddawać czci godłu, sztandarowi niemieckiemu oraz odmawiał śpiewania niemieckiego hymnu. Wcześniej wyrzucono go ze szkoły. Początkowo przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, skąd po przesłuchaniach, w kwietniu 1944 r. został wywieziony do ALU Polnisze Kinder in Litzemanstad - Łódź (obóz dla dzieci). Odzyskał wolność 19.01.1945 r. – wyzwolony przez Armię Czerwoną.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 49; Informacja Pawła Lorka.

PILCH JANINA,

Więźniarka – nieznane miejsce uwięzienia.

Urodzona w Wiśle i zamieszkała w tej miejscowości oraz tam była nauczycielką. Aresztowana i przetransportowana do więzienia lub obozu koncentracyjnego – nieznana jest nazwa i miejsce uwięzienia. Przetrwała hitlerowskie zniewolenie – po wojnie wróciła do domu.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (094).

PILCH JERZY,

Więzień w KL Auschwitz.

Urodzony w 1898 r., zamieszkały w Wiśle (789). Pracownik w „Kuźni Ustroń", skąd w 1942 r. został wywieziony do Rzeszy do robót przymusowych. Nie wiadomo z jakich powodów wiosną 1944 r. znalazł się w KL Auschwitz i tam w nieznanych okolicznościach **zginął** w styczniu 1945 r.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 26; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

PILCH JERZY, pseud. „Patyk",

Zginął jako partyzant.

Urodzony 29.07.1906 r. w Wiśle Łaszów, zamieszkały w Nydku „Soszów" (174) - Zaolzie i zamieszkały w tej miejscowości; robotnik leśny. Od początku okupacji hitlerowskiej bardzo aktywny w ruchu oporu - partyzant w grupie „Jastrząb". Zginął **13.09.1943 r.** w starciu z gestapowcami w Nydku.

Postscriptum: Należał do trójki partyzanckiej: Kawulok Rudolf z Istebnej, Mitrenga Jan z Wisły i Pilch Jerzy z Nydka.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (068; 129).

PILCH JERZY,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony w 1908 r., zamieszkały w Wiśle (194); z zawodu brukarz. Aresztowany w kwietniu 1942 r. i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **1.08.1942 r.**

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 17; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

PILCH JERZY,

Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Auschwitz nr 132132, w KL Buchenwald nr 79891.

Urodzony 27.07.1908 r. w Wiśle, zamieszkały w Wiśle Malince (364). Aresztowany 2.06.1943 r. i wpierw uwięziony w Cieszynie, a stamtąd w transporcie zbiorowym przesłany do więzienia śledczego w Mysłowicach. Po zakończonym śledztwie przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 30.07.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 132132, następnie przesłany do KL Buchenwald i zarejestrowany jako więzień nr 79891. Przeżył i odzyskał wolność 11.04.1945 r.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 374; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (094); informacja Pawła Lorka; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 50; T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 74.

PILCH JERZY,

Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Auschwitz nr 41721.

Urodzony 24.02.1924 r. w Wiśle i zamieszkały w tej miejscowości, syn Jana i Anny z d. Raszka. Aresztowany w kwietniu 1942 r. i przetrzymany krótko w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do więzienia śledczego w Mysłowicach. Po zakończonym śledztwie przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 26.06.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 41721. Zginął w tym obozie **1.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 17825/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 20:50, określenie przyczyny zgonu to: „akuter Magendarmkatarrh" (ostry katar/nieżyt żołądkowo-jelitowy).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 185; PMA-B *Księga zgonów,* t. 12, s. 1317; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (131).

PILCH JERZY i inni,

Zginął w starciu z hitlerowcami.

Urodzony w 1906 r., w Wiśle i tam zamieszkały. Wraz z kolegami: Józefem Czyżem, Pawłem Wantułą i Janem Podżorskim mimo wcielenia do Wehrmachtu – do wojska się nie zgłosili (co oznaczało dezercję). Od 1942 r. ukrywali się pod Stożkiem. W dniu 5.09.1943 r. Niemcy zorganizowali na dezerterów wielką obławę, w wyniku strzelaniny jaka się wywiązała, zginął Jerzy Pilch.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 31.

PILICH JÓZEF,

Zginął w niewoli sowieckiej.

Urodzony 27.05.1894 r. w Pierścu, gmina Skoczów, syn Józefa i Marii. Legionista i uczestnik wszystkich Powstań Śląskich. Odznaczony Krzyżem Virtuti Militari. Służył w Państwowej Policji w Żorach, Pszczynie, Mikołowie, po 1938 r. - starszy przodownik PP we Frysztacie. Dostał się do sowieckiej niewoli podczas próby przedostania się do Rumunii (z rodziną pożegnał się w czasie

ewakuacji w Czortkowie). Wysłał pocztówkę z Ostaszkowa, ale nie wiadomo w jakiej miejscowości **zginął.**

Bibliografia: Mečislav Borák, *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 99; wpisany na LT NKWD z Ostaszkowa 016/2 z kwietnia 1940 r., poz. 16, s. 80, t. 663.

PILCH MARIA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 50191.

Urodzona w 1920 r. w Wiśle, zamieszkała w Wiśle Cieńków (315). Aresztowana i wraz z całą rodziną, tj. ojcem Pawłem, siostrą Anną i bratem Janem w lecie 1941 r. z powodu przekonań religijnych. Po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, stamtąd w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz. Dnia 20.07.1943 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 50191. Zginęła w tym obozie **23.02.1944 r.**

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 567; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (066); informacja Pawła Lorka; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 24.

PILCH MARIA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 74630.

Urodzona 15.04.1925 r. w Wiśle Malinka (354) i zamieszkała w tej miejscowości. Aresztowana i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz. Dnia 18,01,1944 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 74630. Przebywała w tym obozie do ostatnich dni jego funkcjonowania - wyzwolona 27.01.1945 r. przez Armię Czerwoną.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 610; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (094); T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 60.

PILCH MARIA z d. CIEŚLAR,

Więźniarka w Landsdorf k/Opola.

Urodzona 4.09.1931 r., zamieszkała w Wiśle (318). Ponieważ w szkole nie chciała „hailować" aresztowano ją we wrześniu 1943 r. i osadzono w obozie Landsdorf koło Opola. Obóz pod koniec wojny ewakuowano na zachód i uwolniona została przez wojska amerykańskie. Do Wisły wróciła dopiero we wrześniu 1946 r., ponieważ Amerykanie zatrzymali wszystkie dzieci, aby je odżywić i przywrócić do pełnych sił na powrót do swoich domów.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 51.

PILCH PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony w 1901 r., zamieszkały w Wiśle (354); rolnik, organista w ewangelickim kościele, także kierownik szkoły w Wiśle, którego syn Jan zdezerterował z Wehrmachtu. W dniu 9.09.1943 r. aresztowano całą rodzinę, tj. Pawła, jego żonę Annę (która zmarła w KL Auschwitz 21.09.1944 r.), córkę Marię i siostrę Zuzannę (które przetrwały obóz i wróciły do Wisły). Paweł po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, wywieziony został do KL Auschwitz, gdzie zginął **24.02.1944 r.**

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 24; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (066; 068); w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

PILCH PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 44691.

Urodzony 31.10.1902 r. w Wiśle i zamieszkały w tej miejscowości, syn Pawła i Ewy z d. Cieślak, mieszkaniec Wisły. Aresztowany z powodu poglądów religijnych i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, stamtąd w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 3.07.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 44691. Zginął **5.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 18339/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 19:50, określenie przyczyny zgonu to: „Bronchopneumonie" (zapalenie płuc i oskrzeli).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 194; PMA-B *Księga zgonów,* t. 13, s. 333; informacja Pawła Lorka; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 17; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (066); T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 73.

PILCH PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 44690.

Urodzony 18.01.1906 r. w Wiśle, zamieszkały w Wiśle Głębce (194), syn Jana i Anny z d. Raszka, mieszkaniec Wisły. Aresztowany za odmowę służby w Wehrmachcie i przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 3.07.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 44690. Zginął w tym obozie **28.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 25462/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 8:40, określenie przyczyny zgonu to: „Darmkatarrh nach Fleckfieber" (nieżyt/katar jelit przy tyfusie plamistym).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 194; PMA-B *Księga zgonów,* t. 17, s. 1460**;** archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (131); Informacja Pawła Lorka; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 22; Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (066); T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 69, 77.

PILCH PAWEŁ,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony w 1920 r., zamieszkały w Wiśle (314), brat Jana. Ich ojciec podpisał volkslistę więc synowie otrzymali powołanie do wojska - Wehrmachtu. W końcu marca 1944 r. aresztowano Jana i Pawła, ponieważ nie zgłosili się do wojska. Zostali krótko więzieni w Cieszynie, a stamtąd przetransportowani do KL Auschwitz. Obaj bracia zginęli w tym obozie **18.11.1944 r.**
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 25; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (066); informacja Pawła Lorka; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

PILCH PAWEŁ,
Więzień w ALU Polnisze Kinder in Litzemanstad – Łódź.
Urodzony 11.04.1931 r., zamieszkały w Wiśle Głębce (194). Ponieważ podczas okupacji hitlerowskiej nie chciał w szkole „hailować", jesienią 1943 r. został aresztowany i wywieziony do ALU Polnisze Kinder in Litzemanstad - Łódź (obóz dla dzieci). Po oswobodzeniu obozu 19.01.1945 r. przez Armię Czerwoną umieszczono go w sierocińcu, celem leczenia i odżywienia. Do domu wrócił dopiero w 1946 r.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 50; informacja Pawła Lorka.

PILCH PIOTR,
Żołnierz kampanii wrześniowej.
Urodzony w 1914 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości, syn Andrzeja i Anny z d. Kolarczyk. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Nie wiadomo w jakich okolicznościach przedostał się na Zachód, gdyż od 1940 r. walczył we Francji w Legionach Polskich. Poległ we Francji w walce z hitlerowcami.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (129).

PILCH TOMASZ,
Więzień w Polenlager nr 32 w Oderberg – Bogumin.
Urodzony 9.12.1867 r. w Zasławie, zamieszkały w Wiśle (101). Aresztowany i przetransportowany do niemieckiego obozu dla Polaków - Polenlager nr 32 w Oderberg – Bogumin. Zmarł **13.10.1943 r.** z powodu braku opieki lekarskiej, na którą hitlerowcy (dla Polaka) nie pozwalali. Pochowany w Skrzeczeniu we wspólnym grobie.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (068).

PILCH WŁADYSŁAW,
Więzień w ALU Polnisze Kinder in Litzemanstad (Łódź).
Urodzony 3.12.1932 r., zamieszkały w Wiśle (194). Aresztowany jesienią 1943 r. i wywieziony do obozu dla młodzieży - do ALU Polnisze Kinder in Litzemanstad (Łódź), gdyż nie chciał w szkole „hailować", tj. oddawać czci godłu, sztandarowi niemieckiemu oraz odmawiał śpiewania niemieckiego hymnu. Po oswobodzeniu obozu przez Armię Radziecką w dniu 19.01.1945 r. umieszczono go w sierocińcu w celu leczenia i odżywienia. Wrócił do Wisły w grudniu 1945 r.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 50; informacja Pawła Lorka.

PILCH ZUZANNA,

Więźniarka w Cieszynie, Mysłowicach, KL Auschwitz nr 74629, KL Ravensbrück.

Urodzony 10.12.1907 r. w Wiśle Malinka (354) i zamieszkała w tej miejscowości. Aresztowana 9.09.1943 r. za ukrywanie partyzantów i dezerterów - jej brat Jan Pilch zdezerterował z wojska niemieckiego i przystąpił do grupy partyzanckiej „Barania Południe" i często ją odwiedzał. Po krótkim przetrzymaniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona została do więzienia śledczego w Mysłowicach, a po zakończeniu śledztwa przesłana do KL Auschwitz. Dnia 18.01.1944 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 74629, następnie przeniesiona do KL Ravensbrück. W styczniu 1945 r. ewakuowana i wyzwolona przez wojska amerykańskie na terenie Sudetów.

Postscriptum: Przebywała w obozie ze współwięźniarkami: Pilch Anna nr ob. 74631, Pilch Maria 74629.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 610; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (094); J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 50; T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 60; APMA-B ankieta z dn. 1.03.1976 r. wypełniona przez Cieślar Marię (sygn. Mat./10963, nr inw. 162467)

PINDUR EMA WANDA z d. BUJOK,

Więźniarka w ALU Polnisze Kinder in Litzemanstad (Łódź).

Urodzona 2.04.1929 r., zamieszkała w Wiśle (1062). Aresztowana w lecie 1943 r. i wywieziona do obozu dla młodzieży, tj. do ALU Polnisze Kinder in Litzemanstad (Łódź), gdzie przebywała do czasu uwolnienia obozu przez Armię Czerwoną, tj. do 19.01.1945 r.. Wróciła do Wisły w lipcu 1945 r.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 51.

PINDUR JAN,

Partyzant.

Urodzony w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu – partyzant w Oddz. „Barania Góra" walczył z okupantem – nieznany jest dalszy jego los.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (042).

PISAREK MARIAN,

Więzień w Bielsku, w KL Auschwitz.

Urodzony 26.08.1923 r. w Pawłowicach - Dębinie, syn Franciszka i Gertrudy z d. Brandys. Szkołę podstawową ukończył w Strumieniu. W latach 1935 - 1939 uczył się w Państwowym Gimnazjum w Żorach (naukę zakończył małą maturą). W okresie okupacji pracował jako robotnik na kolei w Dziedzicach i tam zaangażował się w działalność ruchu oporu – żołnierz organizacji konspiracyjnej ZWZ/AK. Aresztowany w 1943 r. i uwięziony w areszcie gestapo w Bielsku. Stamtąd przewieziony do KL Auschwitz, gdzie przebywał do ostatnich dni funkcjonowania tej „fabryki śmierci". W styczniu 1945 r. włączony do marszu ewakuacyjnego więźniów z Oświęcimia do Wodzisławia Śląskiego. Zginął **19.01.1945 r.** - został zastrzelony w Międzyrzeczu i tam pochowany na miejscowym cmentarzu.

Postscriptum. Data i miejsce śmierci M. Pisarka pozwalają przypuszczać, że był włączony w kolumnę ewakuacyjną z podobozu „Vacum w Czechowicach”.
Bibliografia: Zbiory dokumentów K. Wójtowicza; K. Ochman, *Pomnik ofiar hitleryzmu w Strumieniu,* 1997, s. 19; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

PODŻORSKA EMILIA,

Więźniarka w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Ravensbrück nr 42900.

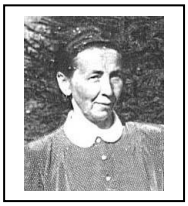

Urodzona 23.12.1908 r. w Karwinie – Zaolzie, zamieszkała w Wiśle (254). Aresztowana 20.02.1944 r. pod zarzutem kontaktu z partyzantami i ich ukrywanie. Przewieziona została do więzienia w Cieszynie, stamtąd 4.04.1944 r. przetransportowana do więzienia śledczego w Mysłowicach, zaś po zakończonym śledztwie, 4.07.1944 r. przesłana do KL Ravensbrück.
Dnia 2.02.1944 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 42900. Odzyskała wolność 30.04.1945 r. – uwolniona przez Armię Czerwoną.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 52.

PODŻORSKA ZUZANNA,

Więźniarka w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Ravensbrück nr 34482.

Urodzona 11.05.1915 r. w Wiśle (222) i tam zamieszkała, córka Jana i Zuzanny. Wraz z matką męża - Marią Cieślar, Zuzanna zostały aresztowane i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, 15.12.1943 r. wywieziona do więzienia śledczego w Mysłowicach, a po śledztwie 17.04.1944 r. przesłana do KL Ravensbrück. Tam zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 34482. Maria Cieślar zmarła 26.11.1944 r., zaś Zuzanna przetrwała gehennę obozową. W dniu 25.04.1945 r. dzięki interwencji Szwedzkiego Czerwonego Krzyża została zabrana wraz z innymi więźniami do Szwecji na leczenie. Do domu wróciła dopiero w październiku 1945 r.
Postscriptum: Pierwszy mąż Zuzanny był członkiem grupy partyzanckiej „Barania-Południe” - w dniu 25.11.1943 r. został rozstrzelany,
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 52; informacja byłej więźniarki KL Ravensbrück – Władysławy Sikory.

PODŻORSKI JAN,

Zginął – zastrzelony przez hitlerowców.

Urodzony w 1911 r., zamieszkały w Wiśle (493); pracownik rozlewni piwa w Wiśle. W 1940 r. powołany do Wehrmachtu, nie zgłosił się. Poszedł do lasu i ukrywał się przeważnie w Głębcach Górnych, Łabajowie i pod Stożkiem. Jego żona pracowała w Cieszynie jako kelnerka, a mieszkała w tym czasie w Ustroniu Polanie. Podżorski umówił się z żoną na spotkanie w Głębcach na dzień 2.03.1944 r. Kiedy zjawił się w umówionym miejscu, żony nie było, zaś gestapowcy otoczyli dom. Wyszedł więc tylnymi drzwiami i zaczął uciekać do lasu. W czasie tej ucieczki został **zastrzelony.** (Należy sądzić, że Niemcy byli poinformowani o jego umówionym spotkaniu).
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 33.

PODŻORSKI JAN,

Zginął w walce z hitlerowcami.

Urodzony w 1917 r. w Wiśle i zamieszkały w tej miejscowości. Od rozpoczęcia się okupacji hitlerowskiej, jeden z ważniejszych organizatorów walki partyzanckiej w Wiśle - na „Kubalonce" i na „Baraniej". Poległ w listopadzie **1944 r.** w starciu z liczna grupą żandarmerii i gestapo.

Bibliografia: Archiwum dra. med. J. Mazurka T 13, cz. 24 (070).

POLAK JÓZEF,

Wysłany na przymusowe roboty i obóz karny.

Urodzony 6.02.1910 r. w Wiśle Malince, później zamieszkały w Ustroniu – Zawodziu (344). W okresie okupacji hitlerowskiej od 1940 wysłany na roboty przymusowe w obozie Watenstedt Lager 6/10. Ponieważ jednak odmawiał wstąpienia do „Volkssturmu[59]", uwięziony w ciężkim obozie karnym i tam męczony od 6.01.1945 r. do 2.02.1945 r. Skazany na rozstrzelanie, uratował życie dzięki niemieckiemu żołnierzowi o poglądach komunistycznych. Wrócił do domu 22.09.1945 r.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (159).

POLAK MARIA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 50190.

Urodzona 4.09.1914 r. w Wiśle, zamieszkała w Wiśle Głębce (211) - „Wyśniorka", żona Andrzeja zamordowanego w KL Auschwitz 10.08.1942 r. Aresztowana w maju 1943 r., ponieważ nie przyjęła Volkslisty. Po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowana do KL Auschwitz. Dnia 20.07.1943 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 50190. Zginęła w tym obozie **2.02.1944 r.**

Postscriptum: Dzieci zostały wywiezione do obozu w Łodzi.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz*, Katowice 1998 r., s. 567; informacji Pawła Lorka; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 24.

POLASZEK RUDOLF,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau nr 6826.

Urodzony 27.06.1889 r., zamieszkały w Cieszynie; z zawodu rzeźnik. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Dachau, tam zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 6826. Zginął w tym obozie **20.12.1940 r.**

Bibliografia: ks. E. Chart, *Spis pomordowanych Polaków w obozie koncentracyjnym w Dachau,* Wyd. Słowo Polskie, s. 195.

POLLAK – rodzina,

Zamieszkiwali w Goleszowie; prowadzili gospodę, która mieściła się w budynku przy ulicy 1 Maja – dawna poczta, a obecnie sklep z artykułami instalacyjnymi. Aresztowani w początkowym okresie okupacji hitlerowskiej i wywiezieni do obozu koncentracyjnego – tam **zginęli.**

---

[59] **Volkssturm** – formacja o charakterze pospolitego ruszenia, użyta przez Niemców w ostatniej fazie II wojny światowej, powołana do życia 25 października 1944 roku.

Bibliografia: Informacja M. Dziendziel.

POLLAK FRYDERYK,

Więzień w KL Auschwitz nr 32798.

Urodzony 24.03.1905 r. w Cieszynie, syn Józefa i Teresy z d. Polak, zamieszkały w okresie okupacji hitlerowskiej w miejscowości Rojec – Słowacja. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 32798. Zginął **22.05.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 8399/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 21:35, określenie przyczyny zgonu to: „akuter Magendarmkatarrh" (ostry katar/nieżyt żołądkowo-jelitowy).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1144; PMA-B *Księga zgonów,* t. 6, s. 875.

POLLAK JULIUSZ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 33598.

Urodzony 17.04.1916 r. w Cieszynie, syn Izydora i Franciszki z d. Ehrenthal. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 33598. Zginął **1.07.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 13429/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 16:30, określenie przyczyny zgonu to: „Darmkatarrh bei Körperschwäche" (katar/nieżyt jelit przy osłabieniu fizycznym).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1144; PMA-B *Księga zgonów,* t. 9, s. 1423.

POLOCZEK MICHAŁ,

Rozstrzelany przez hitlerowców.

Urodzony w 1902 r., zamieszkały w Ustroniu-Dobku (232); robotnik leśny. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu – partyzant. W samo południe 10.07.1944 r. wtargnęło do jego mieszkania gestapo i po dokonaniu szczegółowej rewizji, przeprowadziło na miejscu przesłuchanie. Był bity i uderzany kolbami karabinów na oczach rodziny, wymuszano przyznanie się do współpracy z partyzantami. Po trzech godzinach maltretowania, zakrwawiony i ledwo żywy, został wywleczony z domu i zastrzelony w odległości około 200 metrów na terenie Wisły na tzw. „Kamienistej Polanie".

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 65; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (132).

POLOCZEK PAWEŁ,

Zginął – rozstrzelany przez gestapo.

Urodzony w Ustroniu-Dobki i zamieszkały w tej miejscowości, rolnik małorolny. W czasie okupacji hitlerowskiej - **rozstrzelany** przez gestapo, nieznane są okoliczności i data jego śmierci.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (129).

POLOK ANDRZEJ (ojciec),

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 44693.

Urodzony 30.11.1910 r. w Wiśle i zamieszkały w Wiśle Głębce (211) - „Wyśniorka", syn Andrzeja i Marii z d. Borski; robotnik budowlany. Aresztowany 13.06.1942 r. za odmowę służby w Wehrmachcie. Po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 3.07.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 44693. Zginął w tym obozie **10.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 19226/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 11:20, określenie przyczyny zgonu to: „Lungenentzündung bei Fleckfieber" (zapalenie płuc przy tyfusie plamistym).

Postscriptum: Jego troje dzieci zostało wywiezionych do ALU Polnisze Kinder in Litzemanstad (Łódź) - Prewencyjnego Obozu Policji Bezpieczeństwa dla Młodzieży Polskiej w Łodzi. Przeżyły gehennę obozową i wróciły do domu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 194; PMA-B *Księga zgonów,* t. 13, s. 1208.J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 22; T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, 74.

POLOK ANDRZEJ (syn),

Więzień obozu dziecięcego w Łodzi.

Urodzony ?, zamieszkały w Wiśle Głębce (211). Wraz z innymi dziećmi Świadków Jehowy aresztowany i przetransportowany do ALU Polnisze Kinder in Litzemanstad Łódź (obóz dla dzieci). Podstawą przewinienia było nie oddawanie czci godłu, sztandarowi niemieckiemu oraz odmowa śpiewania niemieckiego hymnu. Przeżył, po zakończeniu okupacji wrócił do domu.

Bibliografia: Informacja Pawła Lorka.

POLOK ANDRZEJ,

Zastrzelony przez gestapo.

Urodzony w 1902 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. **Rozstrzelany** przez gestapo w Wiśle w 1944 r. – nieznany jest powód i okoliczności jego śmierci.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (026).

POLOK JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-3076.

Urodzony 20.08.1899 r. w Wiśle i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. W styczniu 1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy" nr E-3076. Odzyskał wolność 9.02.1943 r. – zwolniony z obozu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 862.

POLOK JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 44696.

Urodzony 7.06.1913 r. w Wiśle, syn Andrzeja i Marii z d. Borski, zamieszkały w Wiśle Głębce (211) – „Wyśniorka". Aresztowany 17.06.1942 r. za odmowę służby w Wehrmachcie i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 3.07.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 44686. Zginął w tym obozie **10.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 19242/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 10:10, określenie przyczyny zgonu to: „beiderseitige Pneumonie" (obustronne zapalenie płuc).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 194; PMA-B *Księga zgonów,* t. 13, s. 1222; informacji Pawła Lorka; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 22; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (069, 070); T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 73.

POLOK JAN,

Zastrzelony przez gestapo.

Urodzony w 1920 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości, brat Andrzeja, robotnik Leśny. **Rozstrzelany** przez gestapo w Wiśle w 1944 r.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (026).

POLOK JAN,

Więzień w ALU Polnisze Kinder in Litzemanstad Łódź

Urodzony 1.08.1935 r., zamieszkały w Wiśle Głębce (211). Aresztowany jesienią 1943 r. wraz z innymi dziećmi Świadków Jehowy, ponieważ nie chciał w szkole „hailować". Umieszczony w ALU Polnisze Kinder in Litzemanstad Łódź (obozie dla dzieci). Po oswobodzeniu obozu 19.01.1945 r. przez Armię Czerwoną, został ulokowany w sierocińcu (nie miał gdzie wracać, gdyż rodzice zginęli w obozie). Wrócił do Wisły dopiero w 1948 r.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 52; informacja Pawła Lorka.

POLOK ZUZANNA po zamążpójściu FIZEK,

Więźniarka w ALU Polnisze Kinder in Litzemanstad Łódź.

Urodzona 4.12.1932 r. w Wiśle Głębce (211) i tam zamieszkała, córka Andrzeja i Marii z d. Nogowczyk. Aresztowana wraz z innymi dziećmi Świadków Jehowy i przetransportowana do ALU Polnisze Kinder in Litzemanstad Łódź (obóz dla dzieci). Podstawą przewinienia było nie oddawanie czci godłu, sztandarowi niemieckiemu oraz odmowa śpiewania niemieckiego hymnu.

Bibliografia: Informacja Zuzanny Polok i Pawła Lorka.

POPEK WILHELM,

Więzień w KL Auschwitz, w KL Gross-Rosen, w KL Mauthausen.

Urodzony 9.05.1904 r. w Kończycach Małych, gmina Zebrzydowice, syn Franciszka i Marii z d. Brachaczek. Na początku lat dwudziestych odbył zasadniczą służbę wojskową, uzyskując stopień plutonowego. W latach trzydziestych był bezrobotnym, zaś przed wybuchem drugiej wojny światowej

został zatrudniony jako palacz parowozu w PKP w Dziedzicach. W chwili wybuchu wojny we wrześniu 1939 r. uciekł na wschód do Rosji - dotarł aż na Kaukaz, skąd wrócił w październiku 1939 r. W okresie okupacji pracował nadal na kolei, a jeżdżąc do Generalnej Guberni, przywoził nielegalnie polską prasę i ulotki - kolportował je w miejscu zamieszkania. Był zaangażowany w ruchu oporu jako wywiadowca. Aresztowany 28.08.1944 r. wraz z grupą 25 konspirantów - wywiadowców w rezultacie rozbicia siatki „Augusta", przetransportowany został do KL Auschwitz. W styczniu 1945 r. uczestniczył w marszu ewakuacyjnym więźniów z Oświęcimia do Wodzisławia Śląskiego, a stamtąd w transporcie zbiorowym - do KL Gross-Rosen, i dalej do KL Mauthausen-Gusen. **Zginął,** nieznane są okoliczności i data jego śmierci.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko (161); K. Ochman, *Pomnik ofiar hitleryzmu w Strumieniu,* 1997, s. 20; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

POPIOŁEK KAZIMIERZ,
Więzień w KL Gross-Rosen, w KL Litomierzyce.
Urodzony 25.02.1903 r. w Cieszynie, syn Franciszka. Po ukończeniu studiów na Uniwersytecie Jagiellońskim, był nauczycielem w szkołach średnich województwa śląskiego - do wybuchu wojny w 1939 r. Okres okupacji hitlerowskiej spędził w Warszawie, gdzie brał udział w tajnym nauczaniu (kierownik Śląskiego Biura Szkolnego przygotowującego polskie szkolnictwo na czas powojenny). Brał udział w powstaniu warszawskim. Aresztowany w 1944 r. i przetransportowany do KL Gross-Rosen, a stamtąd do KL Litomierzyce. Po zakończeniu wojny został pracownikiem naukowym Instytutu Śląskiego, kierownikiem Zakładu Historii Śląska Instytutu Historii PAN, profesorem Uniwersytetu Wrocławskiego, dyrektorem Śląskiego Instytutu Naukowego, profesorem i prorektorem Uniwersytetu Jagiellońskiego, rektorem Uniwersytetu Śląskiego w latach 1968-1972, autor licznych prac naukowych z dziejów Śląska w XIX i XX wieku, redaktorem kilku wydawnictw zbiorowych. Zmarł 26.12.1986 r.
Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 2, wyd. 1995 r., s. 183.

PORZYCKA KAZIMIERA z d. SWINKO,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona 25.11.1904 r. w Krakowie, córka Kazimierza i Stanisławy z d. Dusa, zamieszkała w Cieszynie. Aresztowana i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **16.02.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 8527/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarła o godz. 7:55, określenie przyczyny zgonu to: „Nierenentzündung" (zapalenie nerek).
Bibliografia: PMA-B *Księga zgonów,* t. 6, s. 1019.

POSKIER RUDOLF,
Więzień w Cieszynie, w Katowicach.
Urodzony w 1907 r. w Zebrzydowicach; rolnik. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia w Katowicach, gdzie zginął **12.01.1943 r.** - przez ścięcie gilotyną.

Bibliografia: *Więzienia hitlerowskie na Śląsku, w Zagłębiu Dąbrowskim i w Częstochowie 1935-1945*, Śląski Instytut Wydawniczy, Katowice 1983 r., s. 37.

POSTUŁKA LEOPOLD,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau nr 7097, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 6.06.1912 r. w Kończycach Małych, gmina Zebrzydowice, zamieszkały w Mnichu. Po ukończeniu Seminarium Nauczycielskiego, nauczyciel a później kierownik szkoły w Mnichu. Aresztowany 21.04.1940 r. w Chybiu, przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd 23.04.1940 r. w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Dachau. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 7097. Pod koniec maja 1940 r. przeniesiony w tzw. „grupie inteligentów" do KL Mauthausen-Gusen. Odzyskał wolność – zwolniony z obozu pod koniec listopada 1940 r.

Bibliografia: Informacja syna – Kazimierza Postułki; archiwum dr n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko (139).

POŚPIECH JAN,

Więzień KL Auschwitz.

Urodzony 12.12.1898 r. w Pruchnej; górnik, zamieszkały w Karwinie. Aresztowany 2.11.1942 r. i przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął - rozstrzelany **4.02.1943 r.**

Bibliografia: S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 87; *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina*, s. 103; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

POTYSZ FRANCISZEK, pseud. „Żmija", „Sztwiertnia",

Więzień w Cieszynie, w Katowicach.

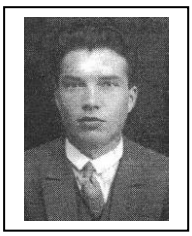

Urodzony 29.06.1906 r. w Grodziszczu – Zaolzie; nauczyciel, działacz społeczny. Ukończył Seminarium Nauczycielskie w Cieszynie- Bobrku. Pracował jako nauczyciel w Brennej, działał w kole Macierzy Szkolnej, innych organizacjach oświatowych, prowadził orkiestrę smyczkową, występował w wielu przedstawieniach amatorskiego zespołu teatralnego. Od 1938 r. pracował jako nauczyciel w Mostach k/Jabłonkowa - Zaolzie.

Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu – od 11.11.1939 r. wszedł w skład sztabu powstałej w Cieszynie i kierowanej przez dra Pawła Musioła - Tajnej Organizacji Wojskowej. Jako oficer rezerwy otrzymał zadanie prowadzenia w niej spraw wojskowych. TOW wraz z Organizacją Orła Białego, została włączona do Związku Walki Zbrojnej. Franciszek Potysz był członkiem Inspektoratu Cieszyńskiego tej organizacji, kierował grupami konspiracyjnymi na terenie Cieszyna, Pogwizdowa i Kaczyc. Często jeździł do Brennej, gdzie do miejscowej komórki przywoził gazetki „Świt", „W Walce o Polskę", instrukcje i rozkazy. Aresztowany 8.12.1941 r. - znaleziono przy nim niektóre listy zaprzysiężonych członków konspiracji, co ułatwiło gestapo dalsze aresztowania członków podziemia. Skazany na karę

śmierci, zginął **31.10.1942 r.** w więzieniu w Katowicach – przez ścięcie gilotyną.

Bibliografia: *Więzienia hitlerowskie na Śląsku, w Zagłębiu Dąbrowskim i w Częstochowie 1935-1945*, Śląski Instytut Wydawniczy, Katowice 1983 r., s. 36; T.M.B. i G. „JODŁA", *Ludzie zasłużeni dla Brennej i Górek,* wyd. Brenna-Górki 1998 r., s. 62.

POWADA WILHELM,

Żołnierz WP – zginął w walce z hitlerowcami.

Urodzony 24.01.1920 r., zamieszkały w Cieszynie, w młodości harcerz IV Drużyny Harcerzy w Cieszynie. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Nieznane są okoliczności przedostania się do Francji, następnie walczył z Niemcami jako pancerniak l Pułku PSZ. Zginął **9.08.1944 r.** pod Soignolles

Bibliografia: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 131.

PREIZNER OTON,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 25.07.1917 r., w Ustroniu (15) i zamieszkały w tej miejscowości; urzędnik. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Uniknął niewoli, po powrocie z kampanii do domu, nie otrzymał zatrudnienia w miejscowej fabryce „Kuźni Ustroń", w której przed wojną pracował w charakterze pracownika umysłowego - administracyjnego. Aresztowany 23.04.1940 r. był uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął **w 1941 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 65; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (133).

PREJZNER TADEUSZ,

Więzień KL Majdanek.

Urodzony 20.05.1903 r. w Wojcieszkowie, w powiecie łukowskim. Ukończył Seminarium Nauczycielskie w Siedlcach (w 1924 r.), a później Wydział Teorii w Państwowym Konserwatorium w Warszawie. Był wszechstronnym i wybitnym pedagogiem. Jego pasją było zbieranie pieśni ludu śląskiego, oddawał się pracy naukowej - bibliografii muzycznej, układał śpiewniki, opracowywał pieśni ludowych. Prowadził audycje muzyczne w Polskim Radio, z dużym powodzeniem zaczął dyrygować koncertami symfonicznymi. Występował jako prelegent muzyczny. Z Cieszynem związał się poprzez swoją pracę, jako wykładowca teorii muzyki w szkole muzycznej (w której kształcił wielu znanych muzyków). Działalność pedagogiczną rozwijał też w Katowicach (Konserwatorium) i w Krakowie. Podczas okupacji pracował twórczo jako muzykolog a w czasie wolnym udzielał lekcji muzyki i teorii. Aresztowany 3.03.1944 r. i przetransportowany do KL Majdanek, gdzie zginął już po około dwóch miesiącach – **19.05.1944 r.**

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 1, wyd. 1993 r., s. 222.

PROBOSZ JERZY,

Więzień KL Dachau

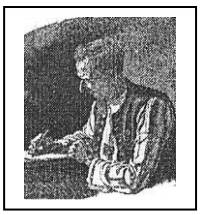

Urodzony 2.04.1901 r. w Istebnej, syn Michała i Anna z d. Krędziel. Ukończył pięć klas szkoły ludowej, a później przez jakiś czas pracował jako drwal. W okresie międzywojennym Sekretarz Urzędu Gminy w Istebnej. Zainteresował się nim proboszcz w Istebnej - ks. E. Grim i zaangażował do pracy społecznej w Związku Młodzieży Katolickiej, Macierzy Szkolnej i Związku Górali Śląskich.

Sam rozpoczął samokształcenie, angażując w krzewienie czytelnictwa i działalność teatru amatorskiego. Zaczął publikować swe prace literackie w „Gwiazdce Cieszyńskiej" (w 1938 r. otrzymał Srebrny Wawrzyn Polskiej Akademii Literatury). Na kilka lat przed wybuchem drugiej wojny światowej został sekretarzem gminy w Istebnej. Po wybuchu drugiej wojny światowej był pierwszą ofiarą okupanta hitlerowskiego na terenie Istebnej. Aresztowany już 17.12.1939 r. i przetransportowany do KL Dachau. Z tego obozu jako „inwalida" przewieziony do obozu do miejscowości Alkoven (obok Linzu) w Górnej Austrii, gdzie w XVII-wiecznym zamku Hartheim, uśmiercano psychicznie chorych, inwalidów, oraz robotników ze wschodu - niezdolnych do pracy. Jerzy Probosz także został tam uśmiercony - zginął **29.05.1942 r.**

Postscriptum: Według *Słownika biograficznego ziemi cieszyńskiej*, tom 1, wyd. 1993 r., s. 223 docieramy do informacji, że Jerzy Probosz *„… jako miłośnik i znawca góralskiego folkloru pragnął utrwalić gwarę istebniańską, zwyczaje i obyczaje tego zakątka, przedstawić obraz wsi góralskiej. Z jego prac warto wymienić: Niknące zawody, Niezwyczajni ludzie, O tych, co z gór naszych odeszli. Jego twórczość jest znakomitym dokumentem regionalnej kultury i niezawodnym źródłem wiedzy o rezerwacie beskidzkiej góralszczyzny".*

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 1, wyd. 1993 r., s. 223; archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (027)

PROBOSZ PAWEŁ,

Zastrzelony w Bystrzycy n.Olzą.

Urodzony 16.01.1902 r. w Istebnej i tam zamieszkały do 1911 r. – następnie mieszkaniec Bystrzycy n.Olzą. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany i **13.06.1944 r.** zastrzelony przez hitlerowców w zabudowaniach jego szwagra Jana Gorzołki.

Bibliografia: S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 51; archiwum dr.n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (026).

PROBST JÓZEF ERNEST,

Zginął w Katyniu.

Urodzony 13.12.1910 r. w Cieszynie, syn Józefa i Anny, zamieszkały w Cieszynie. Absolwent gimnazjum, urzędnik. Zmobilizowany (stop. wojsk. porucznik) do 9 Dywizjonu Artylerii Przeciwlotniczej, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do sowieckiej niewoli i tam **zginął** - zamordowany przez funkcjonariuszy NKWD w Katyniu.

Postscriptum: W Katyniu zidentyfikowany pod nr AM 952. Podczas ekshumacji znaleziono przy nim dowód osobisty, list, medalik i książkę do modlitwy.

Bibliografia: Mečislav Borák**,** *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 54.

PROCNER JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 22.03.1906 r. w Wiśle (211), zamieszkały w Wiśle Głębce (1099) - „Polana", syn Jana i Anny z d. Wałach. Aresztowany 17.06.1942 r. za odmowę służby w Wehrmachcie, uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **2.09.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 26803/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 20:35, określenie przyczyny zgonu to: „septische Angina" (zakaźna angina).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1145; PMA-B *Księga zgonów,* t. 18, s. 1301; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 22; T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 81; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (069).

PROCNER PAWEŁ,

Zastrzelony przez hitlerowców.

Urodzony 5.01.1912 r. w Wiśle, zamieszkały w Wiśle Nowa Osada (254); stolarz. Wraz z kolegą Tadeuszem Dyrną nie podpisali Volkslisty - obaj należeli do ruchu oporu i mieli kontakt z partyzantami, którym pomagali. W dniu **10.09.1944 r**. gestapowcy aresztowali obydwu, zaprowadzili pod świerki nad Wisłą (obecnie obok Karczmy Beskidzkiej) i tam rozstrzelali. Zostali pochowani w miejscu rozstrzelania, a po wojnie przeniesiono ich zwłoki na miejscowy cmentarz.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 33; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (070).

PROCNER PAWEŁ,

Więzień obozu dziecięcego w Łodzi.

Urodzony 1.10.1932 r., zamieszkały w Wiśle Głębce (1099) Aresztowany 15.07.1943 r.). wraz z innymi dziećmi Świadków Jehowy i wywieziony do ALU Polnisze Kinder in Litzemanstad Łódź (obóz dla dzieci). Podstawą przewinienia było nie oddawanie czci godłu, sztandarowi niemieckiemu oraz odmowa śpiewania niemieckiego hymnu. Po uwolnieniu przez Armię Czerwoną 19.01.1945 r., na dwa miesiące zabrała go rodzina Lubińskich koło Łodzi celem odżywienia. Następne dwa miesiące spędził w Domu Dziecka w Bogucicach. Do domu wrócił 20.05.1945 r.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 52; informacja Pawła Lorka.

PROKOP JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 173656.

Urodzony 20.01.1910 r. w Pogórzu, gmina Skoczów i zamieszkały w tej miejscowości. Był gajowym, mieszkał w leśniczówce na Małej Czantorii w Ustroniu i tam współpracował z grupą partyzancką – działającą na Czantorii. Aresztowany w Lesznej Górnej, przetrzymany krótko w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd wywieziony do KL Auschwitz. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 173656. Zginął w tym obozie **28.02.1944 r.**

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 26; archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko; informacja syna – Jana Prokopa.

PROKOP JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 1915 r. w Lesznej Górnej i zamieszkały w tej miejscowości; gajowy. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu nazywany powszechnie „ojcem partyzantów" – zawsze uprzedzał partyzantów przed zbliżającym się niebezpieczeństwem. Najbardziej jednak troszczył się o załogę Bunkra-Twierdzy pod Czantorią. Aresztowany przez gestapo 30.11.1943 r. przed rozpoczęciem ataku na bunkier. Więziony do 16.02.1944 r. w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **16.02.1944 r.**

Bibliografia: S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 104; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T.13, cz. 24 (178); w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje..

PRZYBYŁA FERDYNAND,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 16.05.1901 r. w Szumbarku - Zaolzie, zamieszkały w Ustroniu (44); kupiec. Przed wojną prowadził własny sklep z pamiątkami oraz prywatną bibliotekę w Ustroniu. Aresztowany 23.04.1940 r., był więziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Mauthausen-Gusen, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień 6781. Zginął w tym obozie **22.02.1941 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 65; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (133); *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., s. 134.

PRZYBYŁA JAN,

Spalony żywcem przez hitlerowców.

Urodzony 6.05.1915 r., zamieszkały ostatnio w Wiśle (629). Spalony przez hitlerowców żywcem **9.04.1945 r.** w Wiśle Malince (629) na „Przypurze" - razem z dziewięcioma innymi osobami, za pomoc partyzantom i ich ukrywanie.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (069).

PUCHAŁA FRANCISZEK,

Więzień w Gdyni, w KL Mauthausen.

Urodzony 11.04.1896 r. w Wiśniczu k/Bochni, syn Jana i Marii; urzędnik celny. Szkołę powszechną ukończył w Wiśniczu Nowym w 1911 r. W sierpniu 1916 r. został wcielony do armii austriackiej i brał udział w wojnie - w listopadzie 1918

r. wzięty do niewoli włoskiej. W grudniu 1918 r. zgłosił się ochotniczo do tworzącej się armii polskiej pod dowództwem gen. Józefa Hallera, zaś w maju 1319 r. powrócił do kraju i brał udział w wojnie polsko-radzieckiej w 1920 r. Po zdemobilizowaniu w kwietniu 1921 r. otrzymał pracę w Urzędzie Celnym. Ukończył Szkołę Straży Celnej w Zambrowie, pracował jako urzędnik celny w Oświęcimiu, a mieszkał w Skoczowie. W 1933 r. został przeniesiony do Straży Celnej w Gdyni i tam pracował aż do wybuchu drugiej wojny światowej. Aresztowany w Gdyni w październiku 1939 r. przez policję niemiecką, był więziony w Gdyni, a następnie przetransportowany do KL Mauthausen, gdzie zginął 2.11.1941 r.

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 33.

PUCHOWSKA STANISŁAWA z d. CIEŃCIAŁA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück nr 12026.

Urodzona 29.04.1910 r., zamieszkała w Ustroniu, córka Pawła. Aresztowana i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowana do KL Ravensbrück więziona od 5.11.1943 r. do maja 1945 r. Zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 12026. Nieznany jest dalszy jej los.

Bibliografia: Informacja byłej więźniarki KL Ravensbrück – Władysławy Sikory.

PUSTÓWKA FERDYNAND,

Więzień – nieznane miejsca uwięzienia.

Urodzony 11.02.1894 r. w Wiśle, syn Pawła. Po ukończeniu cieszyńskiego gimnazjum uczęszczał do Seminarium Nauczycielskiego w Cieszynie (w 1914 r.), ukończył także kurs gry na skrzypcach w krakowskim konserwatorium. Pracę jako nauczyciel rozpoczął w Górkach Wielkich. Powołany w 1915 r. do odbycia służby wojskowej, brał udział w pierwszej wojnie światowej i został ranny. Przez rok przebywał w szpitalu wojskowym i do domu wrócił w 1919 r. jako inwalida wojenny. Początkowo pracował w Cieszynie, a od 1.09.1920 r. jako nauczyciel w Wiśle Malince, później jako jej kierownik. Podczas okupacji hitlerowskiej trzykrotnie aresztowany i więziony. Po zakończeniu wojny w 1945 r. wrócił na dawne stanowisko w Wiśle-Malince. Wielki społecznik: prowadził chór szkolny i nauczycielskie trio skrzypcowe, propagował i uprawiał turystykę, był organizatorem życia sportowego, szczególnie narciarskiego, prowadził kursy dokształcające, był organizatorem zespołów regionalnych i chórów. Należał do współorganizatorów Muzeum Beskidzkiego w Wiśle (zbierał eksponaty do przyszłego muzeum). Był bibliofilem, ale szczególne zamiłowanie przejawiał w zbieraniu pieśni ludowych, starych opowiadań i humoresek. Gromadzenie ludowych pieśni rozpoczął już w 1926 r. Zmarł 2.07.1965 r.

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 1, wyd. 1993 r., s. 226; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 58.

PUSTÓWKA PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Gusen.

Urodzony 29.11.1899 w Cieszynie; nauczyciel. Aresztowany 11.04.1940 r. i krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany został do KL

Gusen. Odzyskał wolność 22.11.1940 r. – zwolniony z obozu. Nieznany jest dalszy jego okupacyjny los. Po wojnie był dyrektorem szkoły w Oldrzychowicach. Zmarł 26.01.1979.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (070).

PUSTÓWKA RUDOLF,

Zginął – nieznane okoliczności śmierci.
Urodzony w Wiśle i zamieszkały w tej miejscowości; nauczyciel. Przed wojną kończył Seminarium Nauczycielskie w Cieszynie - Bobrku - zdaną maturą w 1914 r. **Zginął** w okresie okupacji hitlerowskiej w nieznanych okolicznościach.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (070).

PUSTÓWKA ZUZANNA,

Partyzantka – pomagała partyzantom.
Urodzona w 1883. r. w Lesznej Górnej i zamieszkała w tej miejscowości. Pomagała partyzantom - ratowała partyzanta Jana Madzię z Nydka, który prześladowany przez gestapo(po ucieczce z ich rąk), ukrywał się, przygarnięty i otoczony opieką przez Zuzannę.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (180).

PUSZ WIKTOR,

Więzień w Bielsku, w KL Dachau, w KL Mauthausen nr 6954.
Urodzony 27.07.1909 r., zamieszkały w Strumieniu. Od rozpoczęcia się okupacji hitlerowskiej, zaangażowany w działalność dla ruchu oporu. Aresztowany 6.12.1939 r. i do 28.03.1940 r. przebywał w więzieniu w Bielsku, a następnie został zwolniony z więzienia. Ponownie aresztowany 2.04.1940 r. i przetransportowany do KL Dachau, a stamtąd przeniesiony do KL Mauthausen. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 6954. Zwolniony z obozu 22.11.1940 r. W 1944 r. – w okolicach Lublina wstąpił do Ludowego Wojska Polskiego (był oficerem), brał udział w oswobodzeniu KL Gross-Rosen i z jednostką wojskową uczestniczył w walkach aż do Budziszyna.
Bibliografia: Zbiory dokumentów K. Wójtowicza.

PYTEL WIKTOR,

Zginął w niewoli sowieckiej.
Urodzony 20.12.1894 r. w Chybiu, syn Jana i Anny. Z zawodu był introligatorem, służył w armii austriackiej, w polskiej żandarmerii, a od 1922 r. podjął pracę w policji. Przed 1938 r. był kolejno na posterunku Państwowej Policji w Puńcowie, Katowicach, Cieszynie i Brennej, a tuż przed wybuchem wojny funkcjonariusz PP w Jabłonkowie. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r., dostał się do sowieckiej niewoli i tam **zginął.**
Bibliografia: Mečislav Borák, *„Symbol Katynia" Zaolziańskie Ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 100; wpisany na LT NKWD z Ostaszkowa 05/4 z dnia 5.04.1940 r., poz. 84, s. 40, t. 1315.

RAABE EUGENIUSZ,

Zginął w niewoli sowieckiej.

Urodzony 29.12.1900 r., mieszkaniec Cieszyna, syn Bertolta i Natalii. Zmobilizowany (stop. wojsk. porucznik łączności) brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do sowieckiej niewoli i tam **zginął**.
Postscriptum: Wpisany na LE NKWD Starobielska, poz. 2806.
Bibliografia: Mečislav Borák, *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 72.

RABIN FRANCISZEK,
Zastrzelony przez gestapo.
Urodzony w 1928 r. w Istebnej (339) i zamieszkały w tej miejscowości; robotnik leśny. Aresztowany jako partyzant na Wilczem – to przysiółek Istebnej (tam też zginął F. Macichin). Po uciążliwych przesłuchaniach F. Rabin został rozstrzelany 13.04.1944 r. w Istebnej – Krzyżowa.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (029).

RABIN ZUZANNA z d. BORSKA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück.
Urodzona 31.01.1898 r. w Istebnej i zamieszkała w tej miejscowości, wdowa po Franciszku Rabinie. Aresztowana 12.04.1944 r. po rozstrzelaniu jej męża (członka ruchu oporu) i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowana do KL Ravensbrück. Odzyskała wolność – wróciła do domu.
Bibliografia: Informacje Władysławy Sikory – byłej więźniarki KL Ravensbrück; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (050).

RABSZTYN JAN,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony 5.04.1905 r. w Zatorze, powiat oświęcimski, syn Marii, zamieszkały w Ustroniu. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **30.08.1941 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 1168/1941 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 11:12, określenie przyczyny zgonu to: „Exekutierung durch Erschießung" (egzekucja przez rozstrzelanie).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 144; PMA-B *Księga zgonów,* t. 2, s. 146.

RABUS ŁUKASZ,
Więzień więzienia lokalnego w Wiśle.
Urodzony w 1912 r. w Wiśle (1001) i tam zamieszkały; urzędnik pocztowy. Aresztowany 10.10.1939 r. przez gestapo z Wisły i wieziony do 12.10.1939 r. W tym lokalnym więzieniu przez dwa dni poddany brutalnym metodom śledztwa (bardzo bity razem z Józefem Guziurem). Po śledztwie, nie przyznając się do żadnej z zarzucanych im przewinień - zwolnieni z aresztu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (101); J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 59.

RACHLEWICZ JÓZEF,
Więzień niewoli sowieckiej, w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Mauthausen-Gusen.
Urodzony 15.03.1893 w Pilźnie, powiat tarnowski. Ukończył gimnazjum realne i studia w Szkole Skarbu i Ceł Ministerstwa Skarbu we Lwowie.

W młodości latach był członkiem Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. Pracę zawodową rozpoczął w 1911 r. w Urzędzie Ziemskim w Pilźnie, a stamtąd przeniesiony został do Urzędu Skarbowego Akcyz i Monopoli Państwowych w Wirku k/Lwowa. Następnie, przeprowadził się do Goleszowa i dalej do Cieszyna, gdzie został komisarzem celnym, a później Naczelnikiem Urzędu Celnego. Udzielał się także w paramilitarnej organizacji społeczno wychowawczej „Strzelec” (pełnił funkcję prezesa) i „Związku Zachodniego”. Ewakuowany 31.08.1939 r. wraz z Urzędem Celnym z Cieszyna, dostał się do Krzemieńca, gdzie 18.09.1939 r. został aresztowany przez NKWD. Następnie, wymieniony przez niemiecko-sowiecką komisję, 28.11.1939 r. wrócił do Skoczowa i zaangażował się w działalność ruchu oporu – dowódca komórki konspiracyjnej Związku Walki Zbrojnej w Skoczowie. Aresztowany 3.04.1940 r. wraz z grupą polskiej inteligencji - działaczy społecznych i narodowych i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Dachau i dalej do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął **11.02.1941 r.** Był odznaczony Srebrnym i Złotym Medalem za zasługi w służbie państwowej oraz Srebrnym Krzyżem Zasługi. Zaangażowany społecznie w Związku Zachodnim oraz w Klubie Sportowym na terenie Skoczowa.

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 3., wyd. 1998 r., s. 207; J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 34.

RAJWA ANTONI,

Więzień w Cieszynie, w Skrochowicach, w KL Oranienburg.

Urodzony 7.04.1895 r. w Skoczowie, syn Pawła i Katarzyny. Szkołę powszechną ukończył w Skoczowie i był na utrzymaniu rodziców aż do powołania go w 1915 r. do służby wojskowej w armii austriackiej. Brał udział w pierwszej wojnie światowej na froncie austriacko-rosyjskim. Pod koniec 1917 r. został ciężko ranny, a po podleczeniu zdemobilizowany jako niezdolny do służby frontowej. W październiku 1918 r. ochotniczo wstąpił do organizującego się Wojska Ziemi Cieszyńskiej i brał udział w rozbrajaniu garnizonu austriackiego w Cieszynie, w listopadzie 1918 r. Podczas inwazji wojsk czeskich na Śląsk Cieszyński w styczniu 1919 r., walczył pod Skoczowem aż do zakończenia walk. Następnie był działaczem plebiscytowym przy organizowaniu plebiscytu na Śląsku Cieszyńskim, który jednak nie doszedł do skutku. W okresie międzywojennym był urzędnikiem celnym w Mysłowicach, Bielsku i w Cieszynie. Po odzyskaniu Zaolzia przez Polskę w 1938 r. osiedlił się z rodziną w Trzyńcu. Po wkroczeniu wojsk hitlerowskich na Zaolzie, po kilku tygodniach został aresztowany przez gestapo i uwięziony w Cieszynie, później w obozie przejściowym w Skrochowicach na Zaolziu. Stamtąd przetransportowany w KL Oranienburg, gdzie zginął **6.06.1940 r.**

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 35.

RASZKA ANDRZEJ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-3081.
Urodzony 5.02.1905 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz. W styczniu 1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy" nr E-3081. Odzyskał wolność 9.02.1943 r. – zwolniony z obozu.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 862.

RASZKA ANDRZEJ,
Zginął w walce z hitlerowcami.
Urodzony 29.01.1923 r. w Rudawie k/Krakowa, syn Pawła i Janiny (syn lekarza w Skoczowie). Do wybuchu drugiej wojny światowej uczył się w liceum w Cieszynie, aktywny harcerz. Od pierwszych dni okupacji był wrogo nastawiony do okupanta, a po aresztowaniu ojca w kwietniu 1940 r. i osadzeniu go w obozie koncentracyjnym, w którym zginął, postanowił walczyć z bronią w ręku, aby pomścić jego śmierć. Celem Andrzeja stało się zdobycie broni. Okazja nadarzyła się 19.09.1940 r., kiedy kilka samochodów wojskowych stało na postoju w fabryce Huckla w Skoczowie. Wieczorem podkradł się i z samochodów zabrał kilka sztuk broni oraz amunicję i schował to w grobowcu na cmentarzu. Gdy przyszedł po raz drugi do, został zatrzymany przez wartownika i aresztowany. W śledztwie w Cieszynie i Raciborzu ciągle mówił, że chciał tylko zabrać narzędzia do majsterkowania. Prawdopodobnie ze względu na wiek i nie stwierdzenie braku broni, 19.06.1941 r. został zwolniony. Po powrocie z więzienia , organizował ruch oporu. Początkowo ukrywał się na strychu kina w Skoczowie, a następnie przeniósł się na teren Żywca i tam związał z AK. Wykonał kilka akcji sabotażowych na torach kolejowych w Żywcu i Czarnolesiu. W 1943 r. wrócił na teren Skoczowa i został dowódcą małego oddziału partyzanckiego. Przeprowadzał kilka akcji dywersyjno-sabotażowych, dokonał zamachu na komendanta policji w Skoczowie, zabierał broń wracającym z urlopów żołnierzom niemieckim, terroryzował uczestników uroczystości imieninowych hitlerowca Romanka w Skoczowie, rozbrajając kilku obecnych tam policjantów. Dnia 23.11.1944 r. Raszka i Niemiec jadąc pociągiem z Bielska do Skoczowa w okolicach Górnego Boru zostali zatrzymani przez patrol żandarmerii hitlerowskiej. Wywiązała się strzelanina, w której poległ Stanisław Niemiec, zaś Andrzej Raszka ranny w nogę nie mógł uciekać i po wystrzeleniu nabojów ostatnią kulę skierował we własną skroń. W 1963 r. miejscowe Koło ZBoWiD w Skoczowie upamiętniło miejsce walki i śmierci Andrzeja Raszki oraz Stanisława Niemca kamieniem pamiątkowym.
Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 36; T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 131; Informacja dr. płk rez. Mieczysława Starczewskiego.

RASZKA ANNA z d. PODŻORSKA,
Więźniarka w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Ravensbrück.

Urodzona 18.07.1909 r. w Wiśle, zamieszkała w Wiśle Uścieńków (410), żona Pawła, córka Pawła i Zuzanny z d. Szarzec. Aresztowana 22.02.1944 r. wraz z mężem za kontakt z partyzantami i udzielanie im pomocy. Uwięziona w Cieszynie, skąd po miesięcznym badaniu przewieziono ją do więzienia śledczego w Mysłowicach. Następnie, przetransportowana do KL Ravensbrück. Uwolniona została przez Armię Czerwoną l.05.1945 r.
Powróciła do Wisły w czerwcu 1945 r.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. . 27, 52.

RASZKA JAN,

Więzień w Cieszynie, w Sosnowcu, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 22.02.1891 r. w Wędryni – Zaolzie. Do szkoły powszechnej oraz średniej uczęszczał w Cieszynie, zdając maturę w 1918 r. Był długoletnim nauczycielem w Ustroniu, a także pełnił funkcję dyrygenta chóru Związku Polskiej Młodzieży Ewangelickiej. Społecznik – członek Towarzystwa Miłośników Ustronia od 1924 r. Początkowo podczas okupacji hitlerowskiej nauczyciel, aresztowany w kwietniu 1940 r. i do listopada 1940 r. więziony w Cieszynie.
Następnie wysłany do więzienia w Sosnowcu i dalej przetransportowany do KL Mauthausen-Gusen. Po wyzwoleniu udzielał się w Gminnej Komisji Oświatowej w Ustroniu. Zmarł w 1958 r.

Bibliografia: *Pamiętnik Ustroński nr 14,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., s. 229.

RASZKA JÓZEF,

Więzień w Rawiczu, w KL Buchenwald, w KL Mauthausen nr 9914.

Urodzony 23.11.1911 r. w Simoradzu k/Skoczowa. Ukończył Seminarium Nauczycielskie w 1931 r. w Cieszynie. Pracował jako nauczyciel w Hażlach, Kisielowie i Zebrzydowicach. W sierpniu 1939 r. zmobilizowany do 4 Pułku Strzelców Podhalańskich na Zaolziu, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. W okolicy Wojnicza dostał się do niemieckiej niewoli i internowany w obozie przejściowym pod Tarnowem. Podjął próbę ucieczki, ale w Pszczynie wpadł w ręce feld-żandarmerii i został osadzony w miejscowym areszcie. Stamtąd wysłany do więzienia w Rawiczu, do KL Buchenwald i następnie przetransportowany do KL Mauthausen. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 9914. Zginął w tym obozie **2.04.1940 r.**

Informacja – Heleny Pilch, Rudolfa Mizia.

RASZKA JÓZEF,

Więzień we Wrocławiu, w KL Buchenwald.

Urodzony 23.11.1911 r. w Simoradzu, gmina Dębowiec, syn Józefa i Anny nauczyciel. Po ukończeniu Seminarium Nauczycielskiego w Cieszynie- Bobrku, pracował jako nauczyciel aż do wybuchu drugiej wojny światowej. Czynną służbę wojskową odbył w Szkole Podchorążych Rezerwy przy 4 Pułku

Strzelców Podhalańskich w Cieszynie w latach 1933-1934. Był znanym działaczem młodzieżowym Związku Młodzieży Ewangelickiej w Skoczowie. Zmobilizowany w sierpniu 1939 r. (jako oficer) do 4 Pułku Strzelców Podhalańskich w Cieszynie, brał udział w kampanii wrześniowej na szlaku bojowym 21 Dywizji Piechoty z Armii „Kraków". Pod Tarnowem wzięty do niewoli i z niewiadomych powodów osadzony w więzieniu we Wrocławiu, a następnie przetransportowany do KL Buchenwald, gdzie zginął **2.04.1940 r.**

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 37.

RASZKA KAROL,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 1222.

Urodzony 28.10.1921 r. w Goleszowie i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i krótko przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, następnie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 26.06.1940 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 1222. Nieznany jest dalszy los tego więźnia.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 34

RASZKA PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 27.01.1888 r. w Wiśle; wykształcenie wyższe, lekarz. Ukończył Akademię Medyczną w Krakowie w 1912 r. Praktykę lekarską rozpoczął w Krakowie, a następnie przeprowadził się do Skoczowa, gdzie był lekarzem do wybuchu drugiej wojny światowej. W okresie międzywojennym należał do wielu organizacji kulturalno-oświatowych i społecznych, między innymi do Związku Zachodniego. Ta działalność w polskich organizacjach przesądziła, że znalazł się na liście sporządzonej przez skoczowskich Niemców i renegatów jako niebezpieczny dla III Rzeszy. Aresztowany przez gestapo 23.04.1940 r. podczas akcji eksterminacyjnej inteligencji polskiej. Początkowo przebywał w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd został wywieziony do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął **19.09.1940 r.**

Postscriptum: Syn Andrzej zginął jako partyzant w dniu 24.11.1944 r. w Skoczowie, w lesie Górnym Borze.

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 37; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (070).

RASZKA PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony w 1910 r., zamieszkały w Wiśle (917); z zawodu krawiec. Aresztowany 28.04.1942 r. z powodu przekonań religijnych, i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, wywieziony został do KL Auschwitz, gdzie zginął **4.11.1942 r.**

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 22; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (069); w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje..

RASZKA PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 44679.

Urodzony 23.01.1910 r. w Wiśle Czarne; krawiec. Aresztowany 28.04.1942 r. za to, że nie podpisał Volkslisty i manifestowany negatywny stosunek do okupanta. Do lipca tego 1942 r. więziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz, 3.07.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 44679. (W obozie pracował jako krawiec). Zginął w tym obozie **29.12.1942 r.**

Bibliografia: I. Pająk *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 194; APMA-B ankieta z dn. 6.12.1956 r. wypełniona przez syna Romana Raszkę (sygn. Mat./1540, nr inw. 44164); informacja Pawła Lorka.

RASZKA PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 23.06.1909 r. w Wiśle Uścieńkow, zamieszkały w Wiśle (410), syn Pawła i Zuzanny z d. Szalbot. Aresztowany 14.02.1944 r. - zabrany z pracy w lesie. Oskarżony o kontakt z partyzantami i udzielanie im pomocy, początkowo uwięziony w Cieszynie, następnie przewieziony do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął **31.03.1945 r.**

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 27.

RASZKA PAWEŁ,

Zginął – nieznane okoliczności śmierci.

Urodzony w Wiśle (418) i zamieszkały w tej miejscowości. **Zginął** w 36 roku życia z rąk hitlerowskich oprawców - w nieznanych okolicznościach.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (069).

RASZKA PAWEŁ,

Więzień w KL Dachau, KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 28.02.1888 r. w Wiśle, syn Jana i Anny z d. Bujok. Po ukończeniu Szkoły Powszechnej w Wiśle, uczęszczał do gimnazjum w Cieszynie (w latach 1899-1907), a następnie studiował medycynę w Krakowie, przerwał studia ze względu na powołanie do służby w wojsku austriackim. Podczas walk frontowych, do listopada 1919 r. przebywał w niewoli, a następnie był pomocniczym lekarzem polowym w polskich formacjach - zwłaszcza w pociągu sanitarnym na Syberii. W listopadzie 1921 r. powrócił do kraju i kontynuował przerwane studia medyczne w Krakowie – ukończył je w 1924. Wrócił na Śląsk i podjął pracę lekarza Kasy Chorych w Skoczowie, a następnie lekarza kolejowego. Poza pracą zawodową dużo czasu poświęcał pracy społecznej, jeden z organizatorów sekcji Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół" na terenie Skoczowa. Wraz z Gustawem Morcinkiem organizował wiele imprez

kulturalnych i sportowych. Po wybuchu drugiej wojny światowej ukrywał się w Krakowie i Wiśle. Aresztowany 22.04.1940 r., przetransportowany do KL Dachau, a stamtąd przeniesiony do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął **19.09.1940 r.**

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 1, wyd. 1993 r., s. 230.

RASZYK JAN,

Więzień w Jabłonkowie, w Cieszynie.

Urodzony 11.05.1890 r. w Cieszynie. Szkołę podstawową i gimnazjum ukończył w Cieszynie, a później studiował medycynę w Wiedniu oraz przez rok w Pradze (ukończył je w Wiedniu w 1922 r.). Podczas pierwszej wojny światowej był oficerem sanitarnym na froncie rosyjskim i włoskim, a ostatnie dwa lata pracował w szpitalu wojskowym w Trieście. Po nostryfikacji dyplomu w Krakowie (w 1922 r.) zamieszkał w Istebnej i pracował jako lekarz dla wiosek: Istebna, Jaworzynka i Koniaków.

W okresie międzywojennym pracował jako lekarz domowy Ubezpieczalni Społecznej najpierw cieszyńskiej, a później bielskiej, prowadząc we własnym mieszkaniu aptekę i izbę porodową. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r., został ranny i leczony w szpitalu w Budapeszcie. Po powrocie do Istebnej pracował pod ścisłą kontrolą władz hitlerowskich, a mimo to był lekarzem grupy partyzantów „Barania Góra" i opiekował się rodzinami partyzantów. Aresztowany 10.04.1945 r. w odwecie za akcję partyzancką i więziony w Jabłonkowie, w Cieszynie - gdzie szczęśliwie uniknął rozstrzelania. Po wojnie był kierownikiem Ośrodka Zdrowia w Istebnej - w poradni ogólnej, izbie porodowej i jako lekarz szkolny. Zmarł w 1973 r.

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 2, wyd. 1995 r., s. 196; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (042).

RASZYK JULIAN,

Więzień w Cieszynie, w Mirowie.

Urodzony w ok. 1925 r. w Cieszynie i zamieszkały w tej miejscowości; lekarz medycyny – młodszy syn Jana. Aresztowany 10.04.1945 r. wraz z ojcem w odwecie za akcję partyzancką i więziony w Cieszynie oraz w Mirowie do 1.05.1945 r. Odzyskał wolność - uwolniony przez Armię Czerwoną.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (042).

RATAJCZAK ZYGMUNT,

Żołnierz kampanii wrześniowej.

Urodzony w 1915 r. zamieszkały w Cieszynie, harcmistrz, instruktor hufca męskiego w Cieszynie. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. jako żołnierz 77. PP WP, - **poległ** w 1939 r. w okolicy Lidy.

Bibliografia: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 131.

RAZOWSKA HELENA (po zamążpójściu Mataniak),

Więźniarka w KL Auschwitz nr E-1207.
Urodzona 15.06.1907 r. w Hermanicach, gmina Ustroń, zamieszkała w dniu aresztowania w Jawiszowicach. Aresztowana 10.04.1944 r. pod zarzutem kontaktowania się i wspomagania więźniów KL Auschwitz. Przetransportowana do KL Auschwitz Zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka „wychowawcza" nr E-1207. Odzyskała wolność w październiku 1944 r. – zwolniona z obozu.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1093; APMA-B ankieta z dn. 11.10.1969 r. wypełniona osobiście przez Helenę Razowską (sygn. Mat./7511, nr inw. 155727)

RDUCH EDWARD ks.,
Więzień w Cieszynie, w Katowicach, w KL Dachau nr 6556, w KL Gusen nr 4449.
Urodzony 30.03.1885 r. w Jastrzębiu Górnym, powiat rybnicki. Po ukończeniu szkoły powszechnej i średniej, podjął studia teologiczne - ksiądz rzymskokatolicki. Święcenia kapłańskie otrzymał 21.07.1909 r. w Widnawie. Przez kilka lat przed wybuchem drugiej wojny światowej był katechetą w Skoczowie. Aresztowany 24.04.1940 r. przez gestapo w Skoczowie podczas przeprowadzonej przez władze okupacyjne akcji eksterminacyjnej inteligencji polskiej. Był więziony w Cieszynie, stamtąd przewieziony do więzienia w Katowicach, następnie przetransportowany do KL Dachau. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 6556, dalej przesłany do KL Gusen i zarejestrowany jako więzień nr 4449. Zginął w tym ostatnim obozie **29.05.1941 r.**
Bibliografia: J. Domagała. Ci, którzy przeszli przez Dachau (Duchowni w Dachau), wyd. PAX Warszawa 1957 r., 202; ks. J. Woś ks. W. Jacewicz, Martyrologium polskiego duchowieństwa rzymskokatolickiego pod okupacją hitlerowską w latach 1939-1945, z. III, Warszawa 1978, s. 202, Zbiory dokumentów K. Wójtowicza; J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 38.

RDUCH FRANCISZEK,
Zginął w Katyniu.
Urodzony 15.10.1909 r. w Cieszynie, zamieszkały w tej miejscowości. W 1932 r. ukończył szkołę dla podchorążych w Cieszynie, następnie pracował jako nauczyciel w szkole powszechnej w Popielowie, powiat rybnicki. Zmobilizowany (stop. wojsk. podporucznik) do 4 psp w Cieszynie, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do sowieckiej niewoli i tam **zginął 04/05.1940 r.** – zamordowany przez funkcjonariuszy NKWD w Katyniu.
Postscriptum: W Katyniu zidentyfikowany pod nr AM 3227. Podczas ekshumacji znaleziono przy nim list z adresem nadawcy: Elżbieta Rduch, Bełk, poczta Czerwionka, Górny Śląsk.
Bibliografia: Mečislav Borák**,** *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 55.

RDUCH MIECZYSŁAW,
Zginął jako partyzant.
Urodzony na Górnym Śląsku i tam zamieszkały. W okresie okupacji hitlerowskiej przybył w Beskidy i zaangażował się w ruchu oporu - partyzant w

oddz. „Jastrząb**”. Poległ** w walce z gestapowcami w Ustroniu - na górze Równica.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (131).

REICHENBAUM ARMIN,
Zastrzelony przez hitlerowców.
Urodzony w 1938 r., zamieszkały w Ustroniu, syn Felicji. Po ujawnieniu, że jest dzieckiem żydowskim, **zastrzelony w 1943 r.** na oczach swojej matki w Krakowie.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 78.

REICHENBAUM FELICJA,
Więźniarka w KL Auschwitz.
Urodzona w grudniu 1906 r. w Ustroniu i tam zamieszkała do 1939 r. Z ewakuacji przed skutkami agresji hitlerowskiej nie powróciła do Ustronia lecz zamieszkała w Krakowie. W 1943 r. w jakichś okolicznościach ujawniono jej pochodzenie więc natychmiast została aresztowana, przewieziona do KL Auschwitz, tam **zginęła** – nieznana jest data i okoliczności jej śmierci.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 78; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje..

REICHENBAUM SZYMON (ojciec),
Więzień w KL Auschwitz.
Urodzony 10.12.1882 r. w Suchej, powiat żywiecki, zamieszkały w Ustroniu; kierownik tartaku w Wiśle. Od 1914 r. do 1933 r. był komendantem Ochotniczej Straży Pożarnej w Ustroniu - w ramach tej jednostki zorganizował pierwsze pogotowie sanitarne w Ustroniu. Aresztowany i w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz, gdzie zginął w **1942 r.**
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 78; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

REICHENBAUM SZYMON,
Więzień w KL Auschwitz.
Urodzony 8.07.1902 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości, syn Szymona; inżynier. Aresztowany i w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz, gdzie **zginął** w latach 1943/1944 - nieznana jest dokładniejsza data jego śmierci.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 78, w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

REMBIESA ANTONINA,
Więźniarka w Cieszynie, w Katowicach.
Urodzona 4.05.1904 r. w Kończycach, gmina Zebrzydowice; nauczycielka przedszkola w Marklowicach Dolnych - Zaolzie. Od początku okupacji hitlerowskiej brała udział w ruchu oporu - w organizacji ZWZ/AK, prowadziła punkt kontaktowy. Aresztowana i po uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowana do więzienia w Katowicach, gdzie zginęła **12.01.1943 r.** - przez ścięcie gilotyną.

Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji*, Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 97; *Więzienia hitlerowskie na Śląsku, w Zagłębiu Dąbrowskim i w Częstochowie 1935-1945*, Śląski Instytut Wydawniczy, Katowice 1983 r., s. 37; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r. s. 605; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 184 wykazu).

REWIK ROBERT,

Więzień w Cieszynie, w KL Oranienburg.

Urodzony 10.05.1891 r. na Zaolziu. Przed pierwszą wojną światową ukończył szkołę handlową. W 1918 r. był działaczem społecznym w Cieszynie oraz z bronią w ręku w listopadzie 1918 r. brał udział w rozbrajaniu garnizonu wojsk austriackich w Cieszynie. Od 1933 roku zamieszkał w Skoczowie i tam był redaktorem oraz właścicielem „Tygodnika Skoczowskiego". W okresie okupacji hitlerowskiej, podczas akcji eksterminacyjnej inteligencji polskiej prowadzonej przez okupanta, w kwietniu 1940 r. został aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd wywieziony do KL Oranienburg, gdzie zginął **6.07.1941 r.**

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 39.

RICHTER JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 16.01.1890 r. w Cieszynie, syn Weroniki. Aresztowany i po uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **11.10.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 30234/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 8:10, określenie przyczyny zgonu to: „Kachexie bei Darmkatarrh" (wyczerpanie organizmu przy katarze/nieżycie jelit).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1145; PMA-B *Księga zgonów,* t. 21, s. 218.

RIMPEL ABRAHAM,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau nr 20791.

Urodzony 21.05.1882 r. w Cieszynie, zamieszkały w okresie okupacji w Köln – Niemcy; z zawodu kupiec. Aresztowany i po uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Dachau. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 20791. Zginął w tym obozie **18.12.1940 r.**

Bibliografia: ks. E. Chart, *Spis pomordowanych Polaków w obozie koncentracyjnym w Dachau,* Wyd. Słowo Polskie, s. 207.

RINDEL LEOPOLD,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 25532.

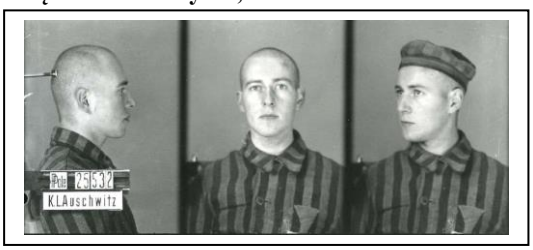

Urodzony 5.10.1916 r. w Cieszynie, syn Adolfa i Wandy z d. Serok, zamieszkały w okresie okupacji hitlerowskiej w Krakowie. Aresztowany i po uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 14.01.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 25532. Zginął w tym obozie **21.09.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 32188/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 16:10, określenie przyczyny zgonu to: „Herzwassersucht" (puchlinę wodną serca).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 148; PMA-B *Księga zgonów,* t. 22, s. 638.

RING MORIC,
Więziony w Kołomyi.
Urodzony 22.08.1894 r. w Cieszynie, zamieszkały w Czeskim Cieszynie. Uchodził 1.09.1939 r. na Ukrainę, a tam w 1940 r. deportowany do żydowskiego obozu w Kołomyi, gdzie zginął **14.12.1942 r.**
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 57.

RINGER ADOLF,
Więzień w Cieszynie i innych miejscach uwiezienia.
Urodzony 8.12.1894 r. w Skoczowie, zamieszkały w Czeskim Cieszynie. Aresztowany i po uwięzieniu w Cieszynie wywieziony w nieznane miejsce - od stycznia 1941 r. **zaginął** w nieznanych okolicznościach.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 57.

RINGER FERDINAND,
Więzień w Cieszynie, w Sosnowcu, w KL Auschwitz.
Urodzony 11.02.1871 r. w Hermanicach, gmina Ustroń, zamieszkały w Czeskim Cieszynie. Aresztowany na wiosnę 1943 r. i po uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia w Sosnowcu, a stamtąd do KL Auschwitz, gdzie zginął **20.08.1942 r.**
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 57; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

RITTER EMERICH ISRAEL,
Więzień w KL Auschwitz.
Urodzony 19.01.1883 r. w Cieszynie, syn Bernarda i Cecylii z d. Rosenberger, zamieszkały w okresie okupacji hitlerowskiej - w Berlinie. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **21.01.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 3106/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 8:10, określenie przyczyny zgonu to: „Gehirnschlag" (udar mózgu/apopleksja).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1146; PMA-B *Księga zgonów,* t. 3, s. 102.

ROERICH JAN,
Więzień w Cieszynie, w Chorzowie.
Urodzony w 1914 r. pow. cieszyński, w młodości harcerz Drużyny Harcerzy w Pszczynie. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu -

kierował działalnością SZP w Cieszyńskim. Aresztowany i po uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia w Chorzowie, gdzie w niewyjaśnionych okolicznościach zginął **28.11.1940 r.**

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko; T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945*, wyd. 1998 r., s. 131.

ROJCZYK WIKTOR,

Zamordowany w niewoli sowieckiej.

Urodzony 101.1899 r. w Bierach, syn Adama i Heleny z d. Szymała. Od 27.11.1918 do 14.07.1922 r. w Żandarmerii Krajowej Śląska Cieszyńskiego, z której automatycznie przeszedł do Policji Państwowej Województwa Śląskiego. Służył w Komisariacie w Cieszynie (do 19.03.1925 r.) i Lipinach pow. świętochłowicki (do 1.12.1927 r.), skąd przeniesiony został do powiatu cieszyńskiego.

Służbę pełnił na Posterunku w Kończycach Wielkich (do 10.06.1931 r.) i Ustroniu (do 29.11.1938 r.), następnie komendant Posterunku w Istebnej.

Zmobilizowany w kampanii wrześniowej 1939 r. lub ewakuowany jako policjant, dostał się na tereny wschodnie do sowieckiej niewoli i tam zamordowany, co potwierdza zapis „o zidentyfikowanej ofiarze …" z księgi cmentarnej Ostaszków/Miednoje.

Bibliografia: Informacja Krzysztofa Kieresia.

ROMAN EMILIA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück nr 3914.

Urodzona 19.05.1911 r., zamieszkała w Cieszynie, córka Pawła i Ewy. Aresztowana 11.11.1939 r. i uwięziona w Cieszynie, a stamtąd 28.06.1940 r. przewieziona do KL Ravensbrück. Zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 3914. Odzyskała wolność do 8.05.1945 r. – podczas marszu ewakuacyjnego więźniarek w głąb Niemiec.

Bibliografia: Informacja byłej więźniarki KL Ravensbrück – Władysławy Sikory.

ROMAN PAWEŁ ks.,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz, w KL Dachau.

Urodzony 8.07.1913 r. Po studiach teologicznych, w 1939 r. rozpoczął pracę duszpasterską jako wikariusz w Trzanowicach - Zaolzie. Aresztowany i po uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz, a stamtąd przeniesiony 28.11.1940 r. do KL Dachau, zarejestrowany w ewidencji obozowej jako więzień nr 22912. Odzyskał wolność 12.08.1942 r. - zwolniony z obozu. Po wojnie proboszcz w Śląskim Kościele Ewangelicko-Augsburskim w Czechosłowacji.

Bibliografia: *W cieniu Śmierci* Ewangelicy – ofiary prześladowań w czasie II wojny światowej, praca zbiorowa Warszawa 1970 r. s. 22; J. Domagała, *Ci, którzy przeszli przez Dachau* (Duchowni w Dachau), wyd. PAX Warszawa 1957 r., s. 261.

ROMAŃCZYK KONRAD,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz, w KL Ravensbrück.

Urodzony 1925 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości; student. Aresztowany przez gestapo w 1943 r. i krótko więziony w cieszyńskim więzieniu, stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz, następnie przesłany do KL Ravensbrück. Odzyskał wolność w 1945 r. – wyzwolony przez Armię Czerwoną. Nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (159); w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje..

ROMIK-SKRZYPCZAK WANDA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 75752, w KL Ravensbrück.
Urodzony 19.12.1914 r. w Cieszynie oraz zamieszkała w tej miejscowości. Aresztowana i przez krótki czas więziona w Cieszynie, a stamtąd przetransportowana do KL Auschwitz. Dnia 27.02.1944 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 75752, następnie przeniesiona do KL Ravensbrück. Przeżyła i odzyskała wolność 30.04.1945 r. – wyzwolona przez Armię Czerwoną.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 614.

ROSENBERG HERMAN,

Więzień w KL Auschwitz nr 131084.
Urodzony w 1874 r., zamieszkały w Skoczowie; blacharz. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 11.11.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 131084. **Zginął** w tym obozie – nieznane są data i okoliczności śmierci.
Bibliografia: *W cieniu skoczowskiej synagogi,* Skoczów 1994 r., red. Janusz Spyra, s. 86.

ROSENBERG REGINA,

Więźniarka w KL Auschwitz nr 10411.
Zamieszkała w Skoczowie – prawdopodobnie żona Hermana. Aresztowana i przetransportowana do KL Auschwitz Zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 10411. Nieznany jest dalszy jej los.
Bibliografia: *W cieniu skoczowskiej synagogi,* Skoczów 1994 r., red. Janusz Spyra, s. 87.

ROSENZWEIG OLGA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona 29.09.1898 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana w 1942 r. i w uwięziona w Cieszynie, a stamtąd przetransportowana do KL Auschwitz. Nieznany jest dalszy los tej więźniarki.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 57; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje..

ROTH – rodzina,

Właściciele budynku w Wiśle Centrum, w którym prowadzili hotel, restaurację i kawiarnię oraz sklep bławatny. Aresztowani i wywiezieni do obozu koncentracyjnego – nieznana nazwa. Ocalał tylko jeden syn, który w lecie 1939 r. wyjechał za granicę. Obecnie mieszka w Izraelu.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 29.

ROZKURZ PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, w Katowicach, w KL Auschwitz.

Urodzony 28.10.1901 r. w Ustroniu i przez jakiś czas zamieszkały w tej miejscowości, następnie mieszkaniec Trzyńca – Zaolzie, syn Jana i Zuzanny z d. Polak; hutnik. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu – w ruchu lewicowym. Aresztowany 5.05.1940 r. i więziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do więzienia w Katowicach, dalej do KL Auschwitz, gdzie zginął **10.09.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 29929/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 5:15, określenie przyczyny zgonu to: „akuter Magendarmkatarrh" (ostry katar/nieżyt żołądkowo-jelitowy).

Bibliografia: S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945,* s. 187; **A**PMA-B *Księga zgonów,* t. 20, s. 1371; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T 13, cz. 24 (142).

RÓŻAŃSKI JÓZEF, pseud. „Ujek",

Zginął – zastrzelony przez żandarmów.

Urodzony w lutym 1883 r. w Biertułtowach, powiat rybnicki, zamieszkały w Strumieniu. Po ukończeniu szkoły powszechnej – przebywał na tzw. emigracji zarobkowej w Westfalii (Niemcy), gdzie kontynuował dalszą edukację i uzyskał wyszkolenie zawodowe. Po powrocie na Śląsk, podjął pracę w zakładzie ubezpieczeń i zaangażował się równocześnie w działalność społeczno – kulturalną (organizator teatru ochotniczego), działacz w Towarzystwie Gimnastycznym „Sokół". Brał udział we wszystkich powstaniach śląskich, zaś w czasie plebiscytu na Górnym Śląsku przewodniczył lokalnemu komitetowi polskiemu. Uzyskawszy rozgłos jako znany działacz polskiego ruchu narodowego, po wybuchu drugiej wojny światowej i rozpoczęciu się okupacji hitlerowskiej musiał się ukrywać – wybierając na miejsce swego ukrycia okolice Strumienia. Wskutek przypadkowego ujęcia na dworcu kolejowym w Strumieniu szwagierki Różańskiego - Zofii Kiermaszkowej, gestapo wpadło także na trop innych działaczy z tego terenu. Zorganizowano obławę na Józefa Różańskiego, w wyniku której zginął **16.12.1944 r.** – zastrzelony przez niemieckiego żandarma na łące koło toru kolejowego Strumień-Pawłowice.

Bibliografia: Zbiory dokumentów K. Wójtowicza; K. Ochman, *Pomnik ofiar hitleryzmu w Strumieniu,* 1997, s. 21.

RÜBENFELD GIZELA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzona w ok. 1885 r., zamieszkała w Ustroniu. Aresztowana i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie **zginęła w 1942 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 78; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje..

RÜBENFELD AMAN,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzona ok. 1910 r., zamieszkała w Ustroniu, córka Gizeli. Aresztowana i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona

do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** w latach 1943/1944 - nieznana jest dokładna data śmierci.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 78; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje..

RUDZICKA-KWAK HELENA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 82090, podobozu w Lipsku.

Urodzony 21.03.1925 r. w Brennej i zamieszkała w tej miejscowości. Aresztowana i początkowo przetrzymywana w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowana do KL Auschwitz. Dnia 5.07.1944 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 82090, następnie przeniesiona do jednego z podobozów w Lipsku i tam wyzwolona w 1945 r.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 619.

RUDZICKA ZUZANNA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 87119.

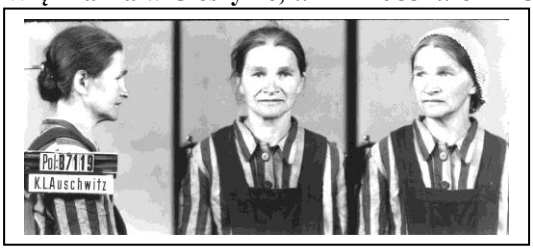

Urodzona 2.09.1898 r. w Brennej i zamieszkała w tej miejscowości. Aresztowana i początkowo przetrzymywana w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowana do KL Auschwitz. Dnia 19.08.1944 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 87119. Przeżyła do ostatnich dni funkcjonowania obozu – wyzwolona 27.01.1945 r. przez Armię Czerwoną

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 620.

RUDZICKA ZUZANNA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz, w KL Ravensbrück, w KL Oranienburg.

Urodzona 1.02.1921 r. w Brennej, córka Pawła. Po ukończeniu szkoły pracowała w gospodarstwie rodziców. Od początku okupacji hitlerowskiej przebywała w Brennej, gdzie nawiązała kontakt z organizacją konspiracyjną Legia Polska. Była łączniczką AK na trasie Żory – Zbytków oraz w Inspektoracie Rybnickim. W jej zabudowaniach gospodarskich znajdował się bunkier - szpital, w którym przebywali ranni partyzanci, a na polu rodziców pobudowane bunkry partyzanckie.

Aresztowana wraz z rodzicami i siostrą w maju 1944 r. na skutek wsypy, przebywała kolejno w więzieniu w Cieszynie, w KL Auschwitz, KL

Ravensbrück, KL Oranienburg. Z tego ostatniego obozu ewakuowana w okolice Berlina – uwolniona przez Armię Czerwoną. Chora wróciła do Brennej w kwietniu 1945 r. Zmarła w Brennej 20.01.1980 r.
Bibliografia: T.M.B. i G. „JODŁA", *Ludzie zasłużeni dla Brennej i Górek,* wyd. Brenna-Górki 1998 r., s. 64.

RUFF BERTA,
Więźniarka w Cieszynie i inne nieznane miejsca uwięzienia.
Urodzona 18.10.1913 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowana do więzienia lub obozu koncentracyjnego, tam **zginęła** – nieznana jest nazwa miejsca jej uwięzienia oraz data i okoliczności śmierci.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 58.

RYCHLIK RUDOLF,
Zastrzelony przez żandarmów niemieckich.
Urodzony 4.02.1913 r. w Zabłociu, powiat cieszyński, syn Jana i Marianny z d. Janota. Po ukończeniu szkoły powszechnej w Zabłociu, kontynuował naukę w gimnazjum w Bielsku. Po zdaniu matury powołany do wojska do 4 psp w Cieszynie - ukończył służbę wojskową w stopniu podporucznika rezerwy. Następnie podjął pracę urzędnika Urzędu Skarbowego w Pszczynie, a po zajęciu Zaolzia przez Polskę (1-2.10.1938 r.) został przeniesiony na równorzędne stanowisko w Urzędzie Skarbowym we Frysztacie. Zmobilizowany przed wybuchem drugiej wojny światowej, wraz z 4 psp wchodzącym w skład Armii „Karpaty", zakończył swój udział w kampanii wrześniowej 1939 r. we Lwowie w dniu 20/21 września. Dzięki znajomości języka niemieckiego, udało mu się dosyć szybko dotrzeć do domu, gdzie dowiedział się, że jest już poszukiwany przez władze okupacyjne. Ukrywał się od początku okupacji hitlerowskiej, ale mimo to zaangażowany był w ruchu oporu na Śląsku Cieszyńskim - został dowódcą kompanii Związku Walki Zbrojnej w Strumieniu, obejmującą placówki w Zabłociu, Bąkowie, Zbytkowie, Pawłowicach, Jarząbkowicach, Drogomyślu, Mnichu, Ochabach, Nierodzimiu, Skoczowie, a nawet podporządkował sobie placówkę w Chybiu. Ponieważ gestapo poszukiwało go przez dłuższy czas, ukrywał się w Zbytkowie. Niestety, gestapowcy wpadli na jego trop i zginął zastrzelony **17.04.1942 r.** w czasie ucieczki z miejsca ukrywania się.
Bibliografia: Zbiory dokumentów K. Wójtowicza; K. Ochman, *Pomnik ofiar hitleryzmu w Strumieniu,* 1997, s. 22.

RYCHŁY EMIL,
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Oranienburg.
Urodzony 6.10.1894 r. w Zebrzydowicach, zamieszkały w Istebnej; rolnik małorolny. Aresztowany i łącznie więziony przez trzy lata w więzieniu w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Oranienburg do 8.09.1942 r. Przeżył i odzyskał wolność – wrócił do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (043).

RYCHŁY LUDWIK,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz – zginął w egzekucji publicznej.

Urodzony 19.04.1901 r. w Zebrzydowicach, zamieszkały w Orłowej – Zaolzie; urzędnik. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu – żołnierz organizacji konspiracyjnej ZWZ/AK. Aresztowany 21.04.1944 r. i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Stamtąd wywieziony do Rychwałdu i tam **19.09.1944 r.** powieszony w egzekucji zbiorowej – publicznej.

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 154; S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 146; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje..

RYGIEL BRUNO,

Więzień w Cieszynie, KL Dachau nr 6823, w KL Mauthausen-Gusen nr 4244.

Urodzony 22.01.1918 w Marklowicach Dolnych; kierownik restauracji. Aresztowany 20.04.1940 r. i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Dachau. Tam zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 6823, następnie przeniesiony do KL Mauthausen-Gusen i zarejestrowany jako więzień nr 4244. Odzyskał wolność 5.05.1945. – wyzwolony przez wojska amerykańskie.

Bibliografia: Archiwum Kongresu Polaków w RC – kartoteki więźniów KL Dachau.

RYMORZ PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.

Urodzony w 1896 r. w Godziszowie, gmina Goleszów. Kierownik szkoły powszechnej w miejscu urodzenia. Aresztowany i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do obozu koncentracyjnego - nieznana jest nazwa tego obozu oraz dalszy los więźnia.

Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji*, Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 99.

SABATH KAROL FERDYNAND,

Więzień w Cieszynie, w Zwickau, w Bytomiu, w Rawiczu, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 7.02.1902 r. w Gutach - Zaolzie, syn Stanisława i Augustyny z d. Keller. W Brennej ukończył szkołę powszechną. Od wczesnej młodości społecznik - mimo młodego wieku wybrano go prezesem Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Męskiej. Przyczynił się walnie do wybudowania w centrum Katolickiego Domu Ludowego. Poświęcał każdą wolną chwilę na dokształcanie, zdobywając w ten sposób rozległą wiedzę.

Po śmierci senatora RP ks. Józefa Londzina, przeszedł do pracy w Dziedzictwie bł. Jana Sarkandra; mianowany redaktorem i administratorem „Gwiazdki Cieszyńskiej". Przez kilka miesięcy pozostawał bez zajęcia, a później jako robotnik pracował w hucie w Trzyńcu. Tam zaangażował się w działalność dla ruchu oporu – w organizacji konspiracyjnej ZWZ. Aresztowany 11.10.1941 r. i po przesłuchaniach w więzieniu w Cieszynie przewieziony do karno-śledczego więzienia w Zwickau (Saksonia). Ponieważ odmawiał podpisania volkslisty,

przewieziono go do więzienia w Bytomiu. Po rozprawie sądowej, oskarżony o przygotowywanie zdrady stanu, materialne wspieranie polskich rodzin, podtrzymywanie ducha polskiego przez prowadzenie antyniemieckiej propagandy, skazany został na siedem lat ciężkiego więzienia. Początkowo przebywał w więzieniu w Sosnowcu, potem w Rawiczu, a następnie przewieziony do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął **23.12.1942 r.**

Bibliografia: T.M.B. i G. „JODŁA", *Ludzie zasłużeni dla Brennej i Górek,* wyd. Brenna-Górki 1998 r., s. 64.

SAMIEC ANIELA,

Więźniarka w Cieszynie.

Zamieszkała w Wiśle „Fojtula". Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowana w ruchu oporu – łączniczka u partyzantów „pod Baranią" od 1940 r. do 1945 r. Aresztowana wraz z siostrą Anną pod zarzutem przynależności do organizacji konspiracyjnej i ukrywanie brata - przebywała w więzieniu w Cieszynie. Ponieważ w czasie przesłuchań twierdziły, że nie należą do ruchu oporu i nic o bracie nie wiedzą, po miesięcznym pobycie w więzieniu w Cieszynie zostały zwolnione.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 59; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (099).

SAMIEC ANNA,

Więźniarka w Cieszynie.

Zamieszkała w Wiśle „Fojtula". Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowana w ruchu oporu – łączniczka u partyzantów „pod Baranią" od 1940r. do 1945 r. Aresztowana wraz z siostrą Anielą pod zarzutem przynależności do organizacji konspiracyjnej i ukrywanie brata - przebywała w więzieniu w Cieszynie. Ponieważ w czasie przesłuchań twierdziły, że nie należą do ruchu oporu i nic o bracie nie wiedzą, po miesięcznym pobycie w więzieniu w Cieszynie zostały zwolnione.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 59.

SAMIEC JERZY,

Więzień w Cieszynie, w KL Buchenwald.

Urodzony 13.03.1913 r. w Wiśle „Fojtula" - Czarna Wisełka (gospoda) i tam zamieszkały. W dniu 17.04.1940 r. wraz z bratem Józefem został wywieziony na przymusowe roboty. Pracowali przy budowie kanału do zakładów Reichswerk „Hermann Göring". Po dwóch miesiącach wraz z kolegą Wojnarem uciekli z robót. Jerzy Samiec wrócił do Wisły i ukrywał się w schowku zrobionym w gospodarstwie rodziców. W grudniu 1944 r. poufnie powiadomiono rodzinę, że Niemcy wiedzą o nim i będzie aresztowany. Udał się więc do znajomych do Ustronia, aby przeczekać jakiś czas. Ktoś go jednak zadenuncjował i w dniu 1.01.1945 r. został aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu gestapo w Cieszynie, przetransportowany do KL Buchenwald, gdzie został uwolniony 8.05.1945 r. przez Armię Czerwoną.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 57; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (099).

SANDEL LEOPOLD,
Więzień w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.
Urodzony 8.11.1895 r. w Cieszynie, zamieszkały w Czeskim Cieszynie. Aresztowany i po uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego gdzie **zginął** – nieznana jest nazwa miejsca jego uwięzienia, oraz data i okoliczności śmierci.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 58.

SANDEL SALAMON,
Więzień w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.
Urodzony 15.07.1908 r. w Cieszynie, zamieszkały w Czeskim Cieszynie. Aresztowany i po uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego, tam **zginął** – nieznana jest nazwa miejsca jego uwięzienia oraz data i okoliczności śmierci.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 58.

SANDEL SELMA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona 19.05.1924 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana w czerwcu 1942 r. i po uwięzieniu w Cieszynie przetransportowana w KL Auschwitz, gdzie zginęła w **czerwcu 1944 r.**
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 58; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

SANTARIUS KAROL,
Zginął w niewoli sowieckiej.
Urodzony 3.06.1891 r. w Datyniach Dolnych, syn Karola i Magdaleny z d. Rzyman. Uczestniczył w pierwszej wojnie - armii austriackiej. Od 2.12.1918 r. do 14.07.1922 r. w Żandarmerii Krajowej Księstwa Cieszyńskiego, następnie w Policji Państwowej jako starszy posterunkowy Województwa Śląskiego. Pozostał do 30.09.1923 r. na dotychczasowym miejscu służby na Posterunku w Istebnej, skąd przeniesiony został do pracy w Posterunku w Zabrzegu, powiat bielski (do 15.08.1930 r.), następnie na Posterunek w Chybiu, skąd 4.10.1938 r. został oddelegowany do powiatu frysztackiego. Od 22.12.1938 r. służył w Komisariacie w Trzyńcu. Zmobilizowany w kampanii wrześniowej 1939 r. lub ewakuowany jako policjant, dostał się na tereny wschodnie do sowieckiej niewoli i tam zamordowany, co potwierdza zapis „o zidentyfikowanej ofiarze …" z księgi cmentarnej Ostaszków/Miednoje.
Bibliografia: Informacja Krzysztofa Kieresia.

SATARA KAZIMIERZ,
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau.
Urodzony 1.03.1914 r. w Cieszynie oraz zamieszkały w tej miejscowości, w młodości harcerz IV Drużyny Harcerzy w Cieszynie. Aresztowany w początkowym okresie okupacji hitlerowskiej i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Dachau. Zginął w tym obozie w **1941 r.**

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko; T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945*, wyd. 1998 r., s. 131.

SCHARF FELIKSA,

Więźniarka w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.

Urodzona 28.09.1914 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowana do więzienia lub obozu koncentracyjnego, tam **zginęła** – nieznana jest nazwa miejsca jej uwięzienia oraz data i okoliczności śmierci.

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 58.

SCHARF FREIDELE,

Więźniarka w Cieszynie i innych miejsc uwięzienia.

Urodzona 13.06.1887 r. w miejscowości Podgórze, gmina Skoczów, powiat cieszyński, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowana do więzienia lub obozu koncentracyjnego, tam **zginęła** – nieznana jest nazwa miejsca jej uwięzienia oraz data i okoliczności śmierci.

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 58.

SCHARF MORIC ROBERT,

Więzień w KL Auschwitz.

Urodzony 2.02.1916 r. w Cieszynie, syn Samsona i Sary z d. Brünner, zamieszkały w okresie okupacji hitlerowskiej w Bardejowie – Słowacja. Aresztowany i przetransportowany do więzienia w Sosnowcu, a stamtąd na polecenie gestapo przewieziony w listopadzie 1941 r. do KL Auschwitz, gdzie zginął **25.05.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 8868/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 18:05, określenie przyczyny zgonu to: „Urämie" (mocznica).

Bibliografia: PMA-B *Księga zgonów,* t. 3, s. 1344; *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 58.

SCHIFF LEON,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 27.12.1862 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i przez krótki czas uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie **zginął w 1941 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 79; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

SCHIFF SABINA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzona 22.04.1870 r., zamieszkała w Ustroniu, żona Leona. Aresztowana i przez krótki czas uwięziona w Cieszynie, a stamtąd przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie **zginęła w 1941 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 79; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

SCHIMURA JAN,

Więzień w Cieszynie.
Urodzony 21.04.1918 r. w Cieszynie, zamieszkały w Zabłociu, powiat cieszyński. Aresztowany 28.12.1944 r. i przetransportowany do więzienia w Cieszynie, gdzie **zginął** – nieznana jest data i okoliczności jego śmierci.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 189.

SCHLESINGER BEDŘIŠKA,
Więźniarka w Cieszynie, w Sosnowcu, w KL Auschwitz.
Urodzona 9.11.1901 w Pogwizdowie gmina Hażlach, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowana do więzienia w Sosnowcu, skąd w 1940 r. przewieziona została do KL Auschwitz i tam **zginęła** – najprawdopodobniej w gazowej komorze.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 59; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

SCHLESINGER MALVINA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona 5.05.1904 r. w Pogwizdowie, gmina Hażlach, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowana do więzienia w Sosnowcu, skąd w 1940 r. przewieziona została do KL Auschwitz i tam w tym samym roku **zginęła** – najprawdopodobniej w komorze gazowej.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 59; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

SCHLEUDERER ERICH,
Więzień w KL Auschwitz nr 44056.
Urodzony 26.07.1896 r. w Cieszynie, syn Izydora i Sali z d. Jungmann, zamieszkały w okresie okupacji hitlerowskiej w Cadca-Osadnica Säge – Słowacja. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia30.06.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 44056. Zginął w tym obozie **11.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 19601/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 9:25, określenie przyczyny zgonu to: „Kachexie bei Phlegmone" (wyczerpanie organizmu przy flegmonie).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 188; PMA-B *Księga zgonów,* t. 14, s. 99.

SCHLEUDERER LEO,
Więzień w KL Auschwitz nr 43509.
Urodzony 30.09.1891 r. w Cieszynie, syn Izydora i Sali z d. Jungmann, zamieszkały w okresie okupacji hitlerowskiej w Paryżu – Francja. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 30.06.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 43509. Zginął w tym obozie **27.07.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 17118/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 19:20, określenie przyczyny zgonu to: „Lungenentzündung" (zapalenie płuc).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 188; PMA-B *Księga zgonów,* t. 12, s. 612.

SCHNAPP ?

Więźniarka w Cieszynie, KL Auschwitz.

Mieszkanka Ustronia, żona Arnolda - właściciela sklepu przemysłowego ze sprzedażą rowerów i sprzętu radiowego. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** na przełomie 1943/1944 r.

Bibliografia: *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., s. 134.

SCHNAPP ARNOLD,

Wysłany do obozu pracy przymusowej.

Urodzony w 1907 r., zamieszkały w Ustroniu. Był właścicielem sklepu przemysłowego, prowadzącego sprzedaż rowerów i sprzętu radiowego. W okresie okupacji hitlerowskiej przesłany do obozu pracy przymusowej w Nisku, a niedługo później po ucieczce z tego obozu, **zginął** w trakcie przekraczania granicy z ZSRR.

Bibliografia: *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., s. 134.

SCHREIBER PAULINA (HELENA),

Więźniarka – nieznane miejsce uwięzienia.

Urodzona 26.06.1899 r. w Burowcu; gospodyni domowa, pierwsza żona Karola Schreibera. (Paulina Schreiber - stąd nazwa ich przedwojennej willi „Pola”). Aresztowana 25.1.1941 r. w Ustroniu, więziona w Cieszynie, skąd przetransportowana została do KL Auschwitz, a następnie przeniesiona do Ravensbrück. Odzyskała wolność – gdy obóz został wyzwolony w 1945 r. przez Armię Czerwoną. Zmarła w latach 80-tych.

Postscriptum: W wilii Schreiberów „Pola” w Ustroniu, w okresie okupacji hitlerowskiej zamieszkiwał jako lokator Niemiec. Nie wiadomo kim był i czy nie współpracował z gestapowcami jako konfident – który przyczynił się do aresztowania Pauliny

Bibliografia: Informacja dr. płk rez. Mieczysława Starczewskiego; informacja Bożeny Kubień.

SCHREIBER KAROL, pseud. „Jastrząb”,

Zginał jako partyzant.

Urodzony 25.10.1898 r. w Rudzie Śląskiej i tam zamieszkały do lipca 1939 r. Następnie zamieszkał w Ustroniu (7). Walczył w III Powstaniu Śląskim, urzędnik w Gwarectwie Węgla w Rudzie Śląskie, podoficer WP. W okresie okupacji hitlerowskiej utworzył (pod koniec 1939 r. lub na początku 1940 r.) w Ustroniu grupę konspiracyjną, która przyjęła nazwę „Zwycięstwo albo Grób” (ZAG).

Działalność jej ograniczała się początkowo do akcji propagandowo-samopomocowej. O podobnym charakterze zorganizował też w tym mieście konspiracyjną grupę socjalistyczną Franciszek Zawady „Franek”. W maju 1940 r. grupy te nawiązały ze sobą kontakt a następnie współpracowały. Wiosną 1941

r. „Jastrząb” ukrywał się na .północno-wschodnich stokach Czantorii Wielkiej, m.in. z Emilem Banachem ps. „Wąs”, Janem Niemczykiem „Zielonką. W maju 1941 r. w rejonie Czantorii Wielkiej spotkali się: ‚Jastrząb”, „Wąs”, „Zielonka” i Karol Faruga „Jur” i utworzyli grupę partyzancką, późniejszy oddział „Czantoria” [60]. „Jastrząb” jako były powstaniec, posiadający doświadczenie bojowe został jej dowódcą i odebrał przysięgę od partyzantów. Zadaniem jej było wyszukiwanie ukrywających się Polaków w rejonie Baraniej Góry i włączenie ich do powstającego oddziału. Latem 1941 r. do oddziału dołączyli: Jerzy Krzak „Kos”, Jan Śliż „Czarny”, Stanisław Rucki „Paweł”, „Klemens Starzyk „Szpak”. Oddział organizował zasadzki na mniejsze patrole sił niemieckich, głównie policji i przeprowadzał akcje zaopatrzeniowe. Zimą 1941/1942 r. partyzanci ukrywali się pojedynczo u krewnych oraz znajomych. „Jastrząb” rozluźniał swoje związki z oddziałem, by ograniczyć je wiosną 1942 r. W maju 1942 r. przystąpił - z inspiracji Franciszka Zawady- do organizowania kolejnego oddziału partyzanckiego ze Stanisławem Zawadą. Oddział „Czantorię” przejął wówczas „Szpak”. „Jastrząb” nie zorganizował kolejnego oddziału partyzanckiego i powrócił do Ustronia, pozostawał w kontakcie z „Czantorią” a następnie został jej członkiem. Oddział ten podporządkował się AK i występował jako pluton partyzancki Ustroń. 30.11.1943 r. oddział został rozbity przez siły niemieckie, ale nie uległ likwidacji. Dnia 25.01.1944 r. aresztowana została Helena – żona „Jastrzębia” – łączniczka tego oddziału.

Postscriptum: Schreiber Karol - komendant partyzantów od 1939r. do 1942 r. na Baraniej Oddziału ZAG. Do grupy tej należała rodzina Pilchów (ojciec i 4 synów) oraz m.in. następujący partyzanci:

Pilch Andrzej, ur. w 1888 r., w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości, komendant Rezerwy Policji Wojewódzkiej w Katowicach, zginął w 1942 r.

Pilch Ryszard, ur. w 1919 r., Komendant Harcerstwa w Warszawie.

Pilch Henryk, ur. w 1910 r. pracownik umysłowy w Fabryce Kos w Wapienicy pow. bielski.

Pilch Edward, ur. w 1912 r. prawnik.

Pilch Andrzej, ur. w 1923 r. prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

Zawada Franciszek, pseud. „Franek” ur. w 1898 r. Przewodniczący Zarządu Spółdzielni Spożywców w Ustroniu (Kierownictwo GL PPS w Ustroniu z inspiracji F. Zawady „Franka” i przy pomocy „Jastrzębia” utworzyło grupę partyzancką. Dowódcą został „Franek” a jej członkami byli m.in.: „Jastrząb”, synowie „Franka” - Jan i Franciszek, Józef Glajc. Współpracowała z oddziałem J. Kamińskiego „Strzały”).

---

[60] Oddział partyzancki „Czantoria” powstał wiosną 1941 r., a w 1942 r. został włączony do Armii Krajowej jako pluton „Ustroń” i podlegał Inspektoratowi Rybnickiemu. W połowie 1943 r. liczył 23 żołnierzy pod dowództwem Klemensa Starzyka pseudonim „Szpak”. Działał głównie na terenie pasma Stożka i Czantorii oraz okolicznych miejscowości: Ustronia, Cisownicy, Trzyńca, Wędryni i Nydku, rozbrajając niemieckich żołnierzy i policjantów, likwidując konfidentów i szerząc popłoch wśród niemieckich osadników, członków NSDAP. 30 listopada 1943 r. hitlerowcy osaczyli 10 partyzantów z oddziału w zdekonspirowanej ziemiance na stokach Małej Czantorii. Czterem partyzantom udało się przebić przez pierścień obławy. Pozostali, wraz z dowódcą oddziału, zginęli po krótkiej walce. Ich prochy spoczywają na cmentarzu ewangelickim w Nydku (według hasła z Wikipedii - Internet).

Zawada Stanisław, pseud. „Brzyrn” - brat Franciszka, Przewodniczący Rady Narodowej w Gryfinie.
Czernek Józef, pseud. „Czarny” ur. w Chorzowie, zamieszkały w Ustroniu.
Bocek Jan, ur. w 1903 r. i zamieszkały w Istebnej – Pietroszonka.
Cichy Jan, pseud. „Szpak” z Górnej Lesznej. Poległ w Ustroniu w walce z gestapowcami.
Pieter Józef, pseud. „Bem”, ur. 3.09.1925 r. w Wędryni i zamieszkały w tej miejscowości – partyzant.
Holeksa Jan, ur. w 1912 r. w Ustroniu i tam zamieszkały; tokarz w „Kuźni Ustroń” – partyzant.
Helena Jastrząb z d. „Karcz”, ur. 6.05.1913 r. w Ustroniu i tam zamieszkała, żona komendanta Karola Jastrzębia, także partyzantka – walczyła z hitlerowcami u boku męża.
Paszek Emanuel, ur. w 1922 r. w Suchej Górnej, zginął 2.12.1944 r. – partyzant.
W grudniu 1942 r. przeżyli chrzest bojowy na Baraniej (wówczas zginął w walce z gestapowcami Michał Gorzołka, pseud. „Brzoza” z Istebnej - Pietroszonki. Następnie, pod Czantorią, 30.11.1943 r. zginął komendant Oddziału „Czantoria” Klemens Starzyk pseud. „Szpak” – zginął w walce o bunkier-twierdzę partyzancką. Zginęli także inni partyzanci Oddziału. „Czantoria”.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (161, 162, 163); Informacja dr. płk rez. Mieczysława Starczewskiego.

SCHRÖTTER TERESA,
Więźniarka w KL Auschwitz.
Urodzona 26.05.1887 r. w Chybiu, zamieszkała w Nowym Boguminie. Aresztowana w 1940 r. i przetransportowana do więzienia w Będzinie, skąd przesłana została do KL Auschwitz, tam **zginęła** – nieznana jest data śmierci.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 137; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

SCHWARZMANN ARON,
Zamordowany przez hitlerowców.
Urodzony 15.06.1915 r. w Cieszynie, zamieszkały w Czeskim Cieszynie. W okresie okupacji hitlerowskiej przetransportowany do Polski w ramach czystek rasowych i tam zastrzelony **14.01.1940 r.**
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 59.

SIEDLOCZEK JÓZEF,
Zastrzelony przez hitlerowców.

Urodzony 11.02.1920 r. w Karwinie i w okresie młodości zamieszkały w tej miejscowości, później mieszkał w Ustroniu – Poniwiec (24); kamieniarz. Przed wojną i w czasie okupacji pracował w kamieniołomie w Ustroniu na Poniwcu. Od 1938 r. był członkiem Robotniczego Stowarzyszenia Kulturalno-

Oświatowego „Siła”, członek Spółdzielni Spożywców w Ustroniu.

Rozstrzelany **9.11.1944 r.** w Ustroniu (przy głównej szosie, 50 m od budynku nadleśnictwa – lewy brzeg Wisły kierując się w stronę Wisły). Zginął wraz z 35 innymi mieszkańcami Ustronia i okolicy - w egzekucji zbiorowej, urządzonej przez hitlerowców w Ustroniu.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 65; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (133).

SIEGFRIED WILIAM,

Więzień w KL Auschwitz.

Urodzony 1.02.1910 r. w Cieszynie, syn Alojzego i Otylii z d. Pik, zamieszkały w okresie okupacji hitlerowskiej w Brezno nad Hronom – Słowacja. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **11.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 19723/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 21:05, określenie przyczyny zgonu to: „Sepsis bei Nackenkarbunkel” (posocznica, ogólne zakażenie organizmu przy czyraku karku).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1147; PMA-B *Księga zgonów,* t. 14, s. 219.

SIKORA EMIL,

Żołnierz kampanii wrześniowej.

Urodzony w lutym 1913 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości, a przed samą wojną w Modlinie; tokarz. Pracował w miejscowej fabryce - „Kuźni Ustroń”. Po odbyciu czynnej służby wojskowej postanowił pozostać w wojsku. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. (sierżant WP), zaś po zakończeniu kampanii, uniknął niewoli, przekroczył granicę węgierską i tam został internowany. Przebywał w obozie jenieckim w Santos, gdzie zmarł **15.08.1943 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 66; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (142).

SIKORA HELENA,

Więźniarka w KL Auschwitz.

Urodzona 26.05.1921 r. w Skoczowie, córka Jana i Emilii z d. Kożusznik, zamieszkała w Orłowej – Zaolzie. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowana w ruchu oporu. Aresztowana i przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **25.06.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 23310/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarła o godz. 15:09, określenie przyczyny zgonu to: „plötzlicher Herztod” (nagły zawał serca).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 688, 1163; PMA-B *Księga zgonów,* t. 16, s. 798; S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945,* s. 146; *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 146.

SIKORA JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 1227.

Urodzony 22.05.1906 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i krótko więziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 26.06.1940 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 1227. Odzyskał wolność 8.04.1941 r. – zwolniony z obozu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 34; Archiwum dr.n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (049).

SIKORA JAN,

Więzień obozów jenieckich - oflagu Armswalde i Gross Bom.

Urodzony 17.05.1910 r. w Ustroniu. Po ukończeniu Seminarium Nauczycielskiego (1929) w Cieszynie, pracował jako nauczyciel w Wiśle (w latach 1929-1934), a później w Ustroniu (w latach 1934-1939). Udzielał się też społecznie - w Związku Polskiej Młodzieży Ewangelickiej, w Związku Strzeleckim, instruktor przysposobienia wojskowego. W 1938 r. należał do Legionu Zaolziańskiego. Czynną służbę wojskową odbył w 4 Pułku Strzelców Podhalańskich w Cieszynie. W sierpniu 1939 r. zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej. Dostał się do niewoli i cały okres okupacji hitlerowskiej spędził jako jeniec oflagu Armswalde i Gross Bom. Po wojnie wrócił do Cieszyna i podjął pracę jako nauczyciel w Technikum Budowlanym oraz Szkole Podstawowej w Cieszynie, a po ukończeniu studiów (z zakresu historii w 1955 r.) pracował także jako nauczyciel Państwowego Liceum Pedagogicznego w Cieszynie, przez pewien czas kierownik Ośrodka Metodycznego Nauczycieli na powiat cieszyński. Był działaczem społecznym, angażował się w Polskim Związku Zachodnim, uprawiał twórczość poetycką rozpoczętą w okresie przedwojennym. Zmarł 1.05.1967 r.

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 3., wyd. 1998 r., s. 222; Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (1541; 63).

SIKORA JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen nr 4524.

Urodzony 18.07.1910 r. w Cieszynie, i długo zamieszkały w tej miejscowości, następnie mieszkaniec Ustronia (1). Studia nauczycielskie ukończył w Cieszynie, zaś pierwszą prace jako nauczyciel otrzymał w szkole powszechnej w Ustroniu, kontynuując studia na Zaocznym Wyższym Studium Rolniczym. Był aktywnym członkiem Polskiego Związku Zachodniego, także zaangażowanym w Związku Harcerstwa

Polskiego, Towarzystwie Sportowym „Strzelec”, zapowiadał się na dobrego chórmistrza.

Aresztowany 21.04.1940 r. i przez krótki czas uwięziony w Cieszynie a stamtąd przetransportowany do KL Mauthausen-Gusen. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 4524. Zginął w tym obozie **18.09.1940 r.**

Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji*, Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 100; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r., s. 634; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 187 wykazu); T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945*, wyd. 1998 r., s. 131; J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 66; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T.13, cz. 24 (133).

SIKORA JAN,

Zastrzelony przez hitlerowców.

Urodzony 13.11.1922 r. w Ustroniu (17) i zamieszkały w tej miejscowości; kamieniarz. Przed wojną i w czasie okupacji pracował w kamieniołomie w Ustroniu na Poniwcu. Dnia **9.11.1944 r.** zabrany przez policję z domu i rozstrzelany w parku za hotelem kuracyjnym przy ul. Hutniczej. Działo się to podczas masowych rozstrzeliwań przez hitlerowców, jakie w tym dniu miały miejsce w Ustroniu.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 66; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (133, 138).

SIKORA JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, KL Oranienburg.

Urodzony 1905 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości, brat Pawła. Aresztowany i przez krótki czas uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Oranienburg. Odzyskał wolność – wrócił do domu.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (048).

SIKORA JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-3082.

Urodzony 19.05.1912 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po krótkim więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. W styczniu 1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy” nr E-3082. Odzyskał wolność 9.02.1943 r. – zwolniony z obozu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 862.

SIKORA KAROL,

Zginął w niewoli sowieckiej.

Urodzony 20.02.1899 r. w Cieszynie, syn Jana i Katarzyny, zamieszkały w Cieszynie. Był legionistą i powstańcem śląskim. Do wybuchu drugiej wojny światowej pracował w Państwowej Policji - starszy przodownik PP w miejscu zamieszkania. Tuż przed przewidywanym wybuchem wojny w 1939 r., wraz z innymi policjantami był ewakuowany na wschód, a na miejsce docelowe wyznaczono Tarnopol. W tym mieście i jego okolicach w pierwszym tygodniu

wojny, tj. we wrześniu 1939 r. znalazła się większość policjantów ze Śląska – mających stanowić zaporę przed niemieckim agresorem. Niestety po 17 września policjanci dostali się do sowieckiej niewoli - i tam **zginął.**

Bibliografia: Mečislav Borák**,** *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 102; wpisany na LT NKWD z Ostaszkowa 037/2 z dnia 20.04.1940 r., poz. 38, s. 218, t. 1576.

SIKORA KAROL,

Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Gross-Rosen.

Urodzony 28.02.1912 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości; tokarz. Przed wojną pracował w miejscowej fabryce – „Kuźni Ustroń". Przez szereg lat był prezesem Związku Polskiej Młodzieży Ewangelickiej w Ustroniu oraz amatorem- reżyserem amatorskich zespołów artystycznych Związku. Był również członkiem ustrońskiego Klubu Narciarskiego.

Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany w kwietniu 1944 r. był więziony w Cieszynie, a stamtąd przewieziony do więzienia śledczego w Mysłowicach. Po zakończeniu śledztwa przetransportowany do KL Gross-Rosen. **Zginął** na początku 1945 r. podczas marszu ewakuacyjnego więźniów w głąb Niemiec.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 66.

SIKORA KAROL,

Zginał w kampanii wrześniowej.

Pochodził z Istebnej koło Cieszyna. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Poległ w walce z hitlerowskim agresorem w pierwszych dniach września 1939 r. - w okolicy Skoczowa. Został pogrzebany przez miejscową ludność na cmentarzu w Skoczowie. W 1951 r., podczas ekshumacji prochów 94 żołnierzy radzieckich poległych w kwietniu 1945 roku w okolicy Skoczowa, ekshumowano też prochy 4 żołnierzy polskich z września 1939 r., między innymi Karola Sikorę. Pogrzebano je wspólnie z prochami żołnierzy radzieckich na cmentarzu w Skoczowie przy ul. Wiślickiej. Powyższe dane pochodzą z protokołu komisji ekshumacyjnej.

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 39.

SIKORA MICHAŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Oranienburg nr 18330.

Urodzony 16.09.1911 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości, syn Jana. Aresztowany i łącznie więziony przez dwa lata w więzieniu w Cieszynie 18.12.1939 do 9.04.1940 r., a następnie przetransportowany do KL Oranienburg od 9.04 do 16.10.1940 r., zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 18330. Przeżył i odzyskał wolność – wrócił do domu.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (043).

SIKORA MIECZYSŁAW,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 108693, w KL Mauthausen nr 45232.

Urodzony 21.02.1920 r. w Goleszowie i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 17.03.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 108693 następnie przeniesiony do KL Mauthausen i tam zarejestrowany jako więzień nr 45232. Przeżył i odzyskał wolność 5.05.1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 300.

SIKORA PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-3083.

Urodzony 30.10.1901 r. w Brennej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. W styczniu 1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy" nr E-3083. Odzyskał wolność 9.02.1943 r. – zwolniony z obozu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 862.

SIKORA PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, KL Auschwitz, KL Oranienburg.

Urodzony w 1910 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości; stolarz. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, stamtąd przewieziony do więzienia śledczego w Mysłowicach. Po zakończonym śledztwie przesłany do KL Auschwitz, a stamtąd do KL Oranienburg, gdzie zginął **w 1944 r.**

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (032); w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

SIKORA STANISŁAW,

Więzień w Cieszynie, w KL Oranienburg.

Urodzony w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości, brat Michała. Aresztowany i łącznie więziony przez dwa lata w więzieniu w Cieszynie, stamtąd przetransportowany do KL Oranienburg. Przeżył i odzyskał wolność – wrócił do domu.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (043).

SIKORA STANISŁAWA,

Więźniarka w Cieszynie, KL Auschwitz nr 62186.

Urodzona 12.12.1910 r. w Goleszowie, zamieszkała w Sosnowcu, córka Stanisława i Emilii z d. Wadas. Aresztowana, więziona w Cieszynie, a stamtąd przetransportowana do KL Auschwitz. Dnia 10.09.1943 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 62186. Zginęła **21.12.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 35540/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarła o godz. 10:35, określenie przyczyny zgonu to: „Grippe bei Körperschwäche" (grypa przy wyczerpaniu organizmu).

Bibliografia: I. Pająk *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 592; APMA-B *Księga zgonów,* t. 24, s. 1034.

SIKORA WŁADYSŁAW,
Więzień w obozach jenieckich w Armswalde, w Woldenbergu.
Urodzony 3.04.1909 r. w Cieszynie. Po ukończeniu szkoły powszechnej uczęszczał do gimnazjum w Cieszynie (w 1927 r.), a następnie studiował w Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie (w latach 1927-1930). Do wybuchu wojny, pracował jako nauczyciel w Cieszynie. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r., internowany, całą okupację spędził w obozach jenieckich w Armswalde i Woldenbergu, gdzie działał w konspiracyjnej organizacji komunistycznej. Odzyskał wolność w maju 1945 r., skierowany został do Szkoły Oficerów Polityczno-Wychowawczych LWP ,gdzie krótko był wykładowcą, zaś od 1947r. do 1948 r. był zastępcą szefa Wydziału Politycznego I Dywizji im. T. Kościuszki. Do stycznia 1949 r. był zastępcą dowódcy 16 Dywizji Piechoty w Olsztynie. Awansowany do stopnia podpułkownika. W 1950 r. zwolniony z wojska, organizował Technikum Górnicze w Chorzowie, którego był dyrektorem do 1958 r., następnie dyrektor Zasadniczej Szkoły Górniczej kopalni „Prezydent", a od 1968 r. dyrektor Zasadniczej Szkoły Górniczej kopalni „Śląsk-Matylda", Zasadniczej Szkoły Zawodowej Energomontażu PW. Przeszedł na emeryturę w 1971 r. Zmarł 21.10.1976 r.
Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 3., wyd. 1998 r., s. 223.

SIKORA WŁADYSŁAWA z d. PAWŁOWSKA,
Więźniarka w Cieszynie, KL Ravensbrück nr 3643.

Urodzona 3.02.1917 r. w Rzeszowie, córka Walentego i Aleksandry. Ukończyła Szkołę Podstawową w Tyczynie, a dalszą naukę kontynuowała w Szkole Wydziałowej i w Seminarium Nauczycielskim w Cieszynie – zdając maturę w 1936 r. Aktywna harcerka od 1932 r. Po maturze podjęła pracę jako nauczycielka w Cieszynie. Od lipca 1938 r. przeniesiona jako etatowa nauczycielka w Ustroniu i przez cały ten czas bardzo zaangażowana w ZHP.
Przed wybuchem wojny w 1939 r. była nauczycielką w Ustroniu, a także komendantką Harcerek - Hufca Wiślańskiego. Aresztowana 21.05.1940 r. w Ustroniu i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, 25.05.1940 r. wywieziona do KL Ravensbrück. Zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 3643. W obozie należała do konspiracyjnej organizacji harcerek „Mury" - od początku istnienia tej drużyny (zastęp „Cegieł"). Następnie, 25.04.1945 r. wywieziona z obozu przez szwedzki Czerwony Krzyż do Szwecji. Do kraju wróciła w grudniu 1945 r. Od stycznia 1946 r. pracowała jako nauczycielka w szkołach zawodowych w Cieszynie. Odznaczona, m.in.: Krzyżem Kawalerskim OOP, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Zwycięstwa i Wolności 1945 r., Odznaką Tysiąclecia, Złotą Oznaką ZNP, Krzyżem Zasługi dla ZHP. Odeszła na wieczną wartę 24.08.2010 r.
Bibliografia: *MURY, Harcerska Konspiracyjna Drużyna w Ravensbrück, Wspomnienia,* Śląski Instytut Wydawniczy, Katowice 1986 r., s. 237; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (154); życiorys byłej więźniarki KL Ravensbrück – Władysławy Sikory.

SIKOROWSKI HENRYK,
Więzień w KL Oranienburg-Sachsenhausen nr 5569, w KL Dachau nr 2053.

Urodzony 20.12.1890 r. w Dąbrowie, powiat frysztacki – Zaolzie, syn Karola i Zuzanny z d. Fierla. Szkołę Ludową ukończył w 1904 r. w Dąbrowie. Pracował w kopalni, zapisał się do Szkoły Górniczej w Dąbrowie, a po jej ukończeniu od 1912 r. był zatrudniony w różnych kopalniach (Karwina, Jaworzno, Bory) jako miernik górniczy. Asystował także mierniczym przysięgłym, m.in. w Oświęcimiu, Chrzanowie, Królewskiej Hucie (Chorzów).
W 1917 r. zdał w Krakowie eksternistyczny egzamin dojrzałości. Był też właścicielem kina oraz fabryki mydła w Trzebini, gdzie zamieszkał w 1921 r. W latach 1929 – 1930 prowadził kino we Włocławku. W 1932 r. podjął pracę w Skoczowie jako geodeta i kontynuował naukę w szkole mierniczej - egzamin na mierniczego zdał 1932 r. w Warszawie. W 1936 r., uzyskał uprawnienia mierniczego przysięgłego - inżyniera. W czasie pierwszej wojny światowej – ochotnik legionista. Po wojnie prowadził także dosyć bogate życie w organizacjach społecznych – członek Związku Strzeleckiego „Strzelec", członek Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół", członek Związku Zachodniego. Po wybuchu drugiej wojny światowej w 1939 r. uchodził na wschód. W październiku tego roku wrócił do Skoczowa i wkrótce został aresztowany. Po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Oranienburg-Sachsenhausen Zarejestrowany jako więzień nr 5569, stamtąd 5.03.1940 r. przeniesiony do KL Dachau, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 2053. Zginął w tym obozie **1.10.1940 r.** Pozostawił żonę - Eleonorę ze Słatyńskich oraz syna - Leszka Sikorowskiego.

Bibliografia: ks. E. Chart, *Spis pomordowanych Polaków w obozie koncentracyjnym w Dachau,* Wyd. Słowo Polskie, s. 224, informacja rodziny Bogny Sikorowskiej-Gęborek, Leszka Sikorowskiego; J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 39.

SIKOROWSKI LESZEK, pseud. „Beduin",
Więzień w Krakowie.

Urodzony 17.02.1923 w Trzebini, syn Henryka i Eleonory z d. Słatyńska. Do szkoły podstawowej uczęszczał we Włocławku, Chorzowie, Krakowie i Skoczowie. W 1939 r. ukończył 3. klasę Gimnazjum Matematyczno-Przyrodniczego w Cieszynie. Okres okupacji spędził w Krakowie, gdzie pracował i uczył się. W 1943 r. po ukończeniu Szkoły Budownictwa otrzymał dyplom technika budowlanego. Zaangażowany w organizacji konspiracyjnej w Krakowie.
Aresztowany przez gestapo dwukrotnie i więziony w więzieniu Montelupich w Krakowie. Pierwszy raz przebywał w tym więzieniu od 23.01. do 29.01.1941 r. Drugi raz aresztowany 27.10 i więziony do 3.12.1943 r. – zwolniony z dalszego przetrzymywania w więzieniu dzięki skutecznej interwencji rodziny. Po wyzwoleniu wrócił do Skoczowa. Pracował jako technik budowlany, a od 1957 – po uzyskaniu na Politechnice Krakowskiej dyplomu – jako inżynier

budownictwa lądowego ze specjalnością bud. przemysłowego (m.in. w Katowicach, Żorach, Skoczowie, Bielsku-Białej, Cieszynie, Ustroniu). Dodać należy, że od 1934 roku należał do Związku Harcerstwa Polskiego, któremu pozostał wierny do ostatnich chwil życia. Po okupacji niemieckiej współtworzył skoczowskie harcerstwo, organizował drużyny, szczepy, prowadził obozy harcerskie, pełnił wiele harcerskich funkcji – także Komendanta Hufca Skoczów. Pasjonował się historią, szczególnie Skoczowa, któremu poświęcił wiele lat społecznej pracy (wykopaliska w grodzisku wczesnośredniowiecznym - „Piekiełku", Towarzystwo Miłośników Skoczowa, utworzenie skoczowskiego muzeum, obchody 700-lecia miasta i wiele in.)
Zmarł 7.08.1988 r.
Bibliografia: Informacja córki Bogny Sikorowskiej, która poświęciła ojcu stronę internetową: http://sikorowska.net/rodzinnie/ .

SILBERMAN, X (ojciec),
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Mieszkaniec Ustronia, kupiec w tej miejscowości. Aresztowany z żoną oraz synami Gustawem i Albertem, a także ich żonami. Początkowo osadzeni w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz, gdzie **zginął** – nieznane są okoliczności oraz data jego śmierci.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (143).

SILBERMAN, Y (matka),
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Mieszkanka Ustronia. Aresztowana wraz z mężem oraz synami Gustawem i Albertem a także ich żonami. Początkowo osadzeni w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** – nieznane są okoliczności oraz data jej śmierci.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (143); w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

SILBERMAN ?,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Mieszkanka Ustronia – żona Alberta. Aresztowana wraz z mężem oraz teściami, szwagrem Gustawem i jego żoną. Początkowo osadzeni w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** – nieznane są okoliczności oraz data jej śmierci.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (143); w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

SILBERMAN ?,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Mieszkanka Ustronia – żona Gustawa. Aresztowana wraz z mężem oraz teściami, szwagrem Albertem i jego żoną. Początkowo osadzeni w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** – nieznane są okoliczności oraz data jej śmierci.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (143); w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

SILBERMAN ALBERT,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Mieszkaniec Ustronia. Aresztowany wraz ze swoją żona, rodzicami oraz bratem Gustawem z żoną. Początkowo osadzeni w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz, gdzie zginął – nieznane są okoliczności oraz data jego śmierci.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (143); w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

SILBERMAN EUGENIA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona w 1875 r., zamieszkała w Ustroniu, żona Gustawa. Aresztowana i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie zginęła **w 1942 r.**
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 78; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

SILBERMAN GUSTAW,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Mieszkaniec Ustronia. Aresztowany wraz ze swoją żoną, rodzicami oraz bratem Albertem z żoną. Początkowo osadzeni w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz, gdzie **zginął** – nieznane są okoliczności oraz data jego śmierci.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (143); w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

SILBERMAN GUSTAW,
Rozstrzelany przez hitlerowców.
Urodzony ok. 1870 r., zamieszkały w Ustroniu; kupiec. W 1939 r. zbiegł przed inwazją niemiecką i zamieszkał we Lwowie. Po zajęciu tego miasta przez Niemców, ukrywał się. W 1942 r. został ujęty i natychmiast **rozstrzelany** we Lwowie.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 78.

SILBERMAN MARTA,
Więźniarka w Cieszynie, KL Auschwitz.
Urodzona w 1910 r. w Ustroniu i zamieszkała w tej miejscowości, córka Gustawa. Aresztowana i osadzona w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** w latach 1943/1944 (nie znana jest dokładna data śmierci).
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 79; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

SILBERMAN WIKTOR,
Rozstrzelany przez hitlerowców.
Urodzony w 1889 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości, syn Gustawa. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r., a dzięki szczęśliwym zbiegom okoliczności uniknąwszy niewoli, wrócił do Ustronia. W listopadzie 1939 r. zbiegł do Generalnej Guberni, a stamtąd chciał się dostać

prawdopodobnie na Węgry. W grudniu 1939 r. złapany został przez hitlerowców w pobliżu granicy rosyjskiej – tam **rozstrzelany.**
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 78.

SILBERMANN BERTA,
Więźniarka w Cieszynie, getta w Krakowie.
Urodzona 10.03.1908 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana i wpierw osadzona w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowana w ramach czystek rasowych do getta w Krakowie, gdzie zginęła **15.03.1942 r.**
Bibliografia: *Ofiary Okupacji Hitlerowskiej i Wojny 1939-1945 r. w Powiecie Karwina,* s. 59.

SILBERMANN HENRYK,
Więzień w KL Auschwitz nr 28611.
Urodzony 23.04.1886 r. w Skoczowie, syn Bernarda i Marii z d. Guttmann, zamieszkały w okresie okupacji hitlerowskiej w Paryżu – Francja. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz, 30.03.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 28611. Zginął w tym obozie **24.04.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 5863/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 21:50, określenie przyczyny zgonu to: „plötzlicher Herztod" (nagły zawał serca).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 162; PMA-B *Księga zgonów,* t. 4, s. 1363.

SILBERMANN JAKUB,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony 17.11.1910 r. w Cieszynie, zamieszkały w Czeskim Cieszynie. Aresztowany i po uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginał **3.08.1943 r.**
Bibliografia: *Ofiary Okupacji Hitlerowskiej i Wojny 1939-1945 r. w Powiecie Karwina,* s. 59; W zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

SILBERMANN EUGENIA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Mieszkanka Ustronia – żona Gustawa, właściciela dużego domu handlowego w Ustroniu. Aresztowana wraz z córką Martą i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie **zginęła**, nieznana jest data ani okoliczności jej śmierci.
Bibliografia: *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., s. 129.

SILBERMANN MARTA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Mieszkanka Ustronia, córka Gustawa i Eugenii. Ojciec był znanym właścicielem dużego domu handlowego w Ustroniu. Aresztowana wraz z matką Eugenią i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie **zginęła**, nieznana data ani okoliczności jej śmierci.
Bibliografia: *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., s. 129.

SILBERMANN WIKTOR,
Rozstrzelany przez hitlerowców.
Mieszkaniec Ustronia, syn Gustawa i Eugenii. Ojciec był znanym właścicielem dużego domu handlowego w Ustroniu. Wiktor został zmobilizowany i brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Po powrocie z kampanii, usiłował zbiec do Generalnej Guberni, lecz w grudniu 1939 r. został złapany w pobliżu granicy ZSRR i **rozstrzelany.**
Bibliografia: *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., s. 129.

SILBERSTEIN KURT,
Więzień w KL Auschwitz nr 104704.
Urodzony 5.05.1898 r. w Wiśle, zamieszkały w Skoczowie. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz, 23.03.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 104704. Nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: *W cieniu skoczowskiej synagogi,* Skoczów 1994 r., red. Janusz Spyra, s. 86.

SILBIGER AUGUSTYNA SARA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona 15.11.1906 r. w Skoczowie, córka Hermana i Berty z d. Leblowicz, zamieszkała w Skoczowie. Aresztowana i osadzona w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **10.10.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 35943/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarła o godz. 5:30, określenie przyczyny zgonu to: „Lungenentzündung" (zapalenie płuc).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 668; PMA-B *Księga zgonów,* t. 24, s. 1425.

SIMONTKE ROBERT,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 10258.
Urodzony 9.08.1903 r. w Cieszynie oraz zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 12.02.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 10258. Nieznany jest dalszy los tego więźnia.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 81.

SINGER EMMA,
Więźniarka – nieznane miejsca uwięzienia.
Urodzona w 1899 r., zamieszkała w Skoczowie, żona właściciela gospody z Kowali - Adolfa Singera. Aresztowana i przesłana do obozu lub więzienia, ale nieznana jest ich nazwa. Nieznany też jest dalszy jej los.
Bibliografia: *W cieniu skoczowskiej synagogi,* Skoczów 1994 r., red. Janusz Spyra, s. 86.

SINGER GERTRUDA,
Więźniarka w KL Terezin, w KL Auschwitz nr 73477.
Urodzona 3.03.1914 r., zamieszkała w Skoczowie; pomoc domowa (może to być córką Emmy Singer z Kowali ale z pierwszego małżeństwa z Maurycym

Urbachem, zm. w 1916 r.). Aresztowana i prawdopodobnie wpierw przewieziona do KL Terezin, a stamtąd w transporcie zbiorowym do KL Auschwitz. Dnia 18.12.1943 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 73477. Nieznany jest dalszy jej los.
Bibliografia: *W cieniu skoczowskiej synagogi*, Skoczów 1994 r., red. Janusz Spyra, s. 86.

SITKO JÓZEF,
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau.
Urodzony 9.02.1889 r., nauczyciel Publicznej Szkoły Powszechnej w Cieszynie. Aresztowany w początkowym okresie okupacji hitlerowskiej i przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Dachau, gdzie zginął w **1941 r.**
Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 100; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r. s.636; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 189 wykazu).

SIWY JAN,
Więzień w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.
Urodzony w Lesznej Górnej i zamieszkały w tej miejscowości; nauczyciel. Ukończył Seminarium Nauczycielskie w Cieszynie Bobrku (matura zdana w 1912 r.). Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego - nieznana jest nazwa miejsca jego uwięzienia. Przeżył hitlerowskie zniewolenie – wrócił do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (181).

SKATULA WŁADYSŁAW,
Zginął w niewoli sowieckiej.
Urodzony w 1900 r. w Cieszynie. Pracownik Państwowej Policji – funkcjonariusz PP w Cieszynie. Prawdopodobnie zmobilizowany, uczestniczył w kampanii wrześniowej 1939 r., dostał się do sowieckiej niewoli i tam **zginął.**
Bibliografia: Mečislav Borák**,** *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 117; wpisany na LT NKWD z Ostaszkowa 023/1 z dnia 10.04.1940 r., poz. 65, t. 1470.

SKOCZYLAS KAROL,
Zginął w kampanii wrześniowej.
Urodzony w marcu 1909 r. w Ochabach, syn Jana i Marii. Po ukończeniu szkoły powszechnej w Ochabach rozpoczął pracę zawodową w firmie budowlanej Stritzkiego w Skoczowie, początkowo jako pomocnik murarski, a później jako murarz. Służbę wojskową odbył w latach 1931-1932 w 4 Pułku Strzelców Podhalańskich w Cieszynie. Zmobilizowany w sierpniu 1939 r. do Cieszyńskiego Batalionu Obrony Narodowej, brał udział w walkach z hitlerowskim agresorem od Skoczowa do Biskupic koło Tarnowa, gdzie poległ **8.09.1939 r.**
Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 40.

SKRZYPCZAK WANDA z d. TOMIK,

Więźniarka w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Auschwitz nr 75752, w KL Ravensbrück – Neustad Gleve,
Urodzona 19.12.1914 r. w Cieszynie i tam zamieszkała, córka Franciszka i Adeli. Aresztowana i po uwięzieniu w Cieszynie, przywieziona do więzienia śledczego w Mysłowicach (tam więziona od 16.03.1943 do 6.12.1943 r.), stamtąd po zakończonym śledztwie przewieziona do KL Auschwitz. Zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 75752. Po jakimś czasie przeniesiona do KL Ravensbrück – Neustad Gleve, gdzie więziona była do marca 1945 r. Przetrwała hitlerowskie zniewolenie – wróciła do domu.
Informacja byłej więźniarki KL Ravensbrück – Władysławy Sikory.

SKRZYPEK WIKTOR,
Jeniec w Murnau.

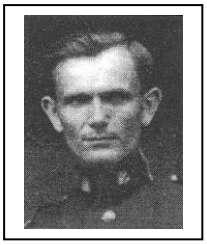

Urodzony 6.03.1895 r. w Górkach Wielkich, syn Jana i Marii z d. Krząszcz. W 1914 r. ukończył Seminarium Nauczycielskie w Cieszynie- Bobrku i przez rok pracował jako nauczyciel, a następnie w latach 1915-1918 służył w wojsku austriackim. Ciężko ranny na froncie włoskim. Jako polski oficer, służył do 1922 r. w kilku jednostkach wojskowych Śląska Cieszyńskiego. W 1922 r. w stopniu majora WP przeszedł do rezerwy.
Został mianowany oficerem Straży Celnej i Granicznej. W 1939 r. awansowany do stopnia podpułkownika Straży Granicznej. Z powodu prowokacji niemieckich bojówek, wojnę rozpoczął jeszcze przed 1.09.1939 r. na podległym mu odcinku granicy polsko-niemieckiej: Rybnik – Wodzisław Śląski. Brał udział w walkach w rejonie Rybnika, Świerklan i Warszowic, gdzie został ciężko ranny. Leczył się w szpitalu w Karniowie na Morawach, później dostał się do niemieckiej niewoli, internowany w obozie jenieckim w Murnau – skąd wyzwolony został przez wojska amerykańskie. Poważnie chory wrócił do Polski 1.09.1945 r. i mimo złego stanu zdrowia zgłosił się do pracy w Dowództwie Wojsk Ochrony Pogranicza. W 1947 r. podjął pracę w Okręgowym Inspektoracie Ochrony Skarbowej w Katowicach, zaś w latach 1949-1959 w Zjednoczonych Zakładach Koksochemicznych w Chorzowie-Batorym i Zjednoczeniu Geologiczno-Poszukiwawczym w Katowicach. Odznaczony, m.in. potrójnie Krzyżem Walecznych, Śląskim Krzyżem Powstańczym z Gwiazdą i pośmiertnie (w 1968 r.), srebrnym Krzyżem Virtuti Militari za udział w walkach z hitlerowskim najeźdźcą w 1939 r. Zmarł 26.05.1961 r. w Katowicach.
Bibliografia: T.M.B. i G. „JODŁA", *Ludzie zasłużeni dla Brennej i Górek,* wyd. Brenna-Górki 1998 r., s. 71.

SKUPIEŃ JÓZEF,
Więzień w KL Auschwitz.
Urodzony 31.12.1918 r. w Strumieniu, syn Jana i Rozalii z d. Krzympek, zamieszkały w okresie okupacji hitlerowskiej w Niemczech (Ensdorf – Bawaria). Aresztowany i uwięziony w KL Auschwitz, gdzie zginął **11.10.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 35435/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 7:30, określenie przyczyny zgonu to:

„Herzschwäche bei Lungentuberkulose” (niewydolność serca przy gruźlicy płuc).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1147; APMA-B *Księga zgonów,* t. 24, s. 919.

SŁOWIACZEK JÓZEF,
Poległ jako żołnierz.
Urodzony 1900 r. w Jaworzynie, gajowy w Istebnej. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Nieznane są okoliczności i data przekroczenia granicy na zachód, tam **poległ** walcząc w Legionach Polskich w 1944 r.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (028).

SŁOWIOCZEK ZUZANNA z d. PINDUR,
Rozstrzelana przez gestapo.
Urodzona 5.03.1910 r. w Istebnej, później zamieszkała w Jaworzynce (181), żona gajowego Józefa, córka Jana i Anny z d. Kukuczka. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowana wraz z mężem w ruchu oporu – łączniczka partyzantów. Aresztowana przez gestapo 11.04.1945 r. i więziona przez dwa dni w lokalnym więzieniu w Jabłonkowie. Rozstrzelana **13.04.1945 r.** na żydowskim cmentarzu w Jabłonkowie razem z innymi 12 osobami z Istebnej, Jaworzynki i Koniakowa. Po wojnie, 5.05.1945 r. ekshumowana i pochowana w uroczystym pogrzebie we wspólnej mogile w Istebnej.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (028).

SMOLEŃSKI JERZY,
Więzień KL Sachsenhausen-Oranienburg.
Urodzony 6.09.1881 r. w Jaworzu k/Bielska. Po ukończeniu szkoły powszechnej oraz szkoły średniej, studiował w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie – uzyskał doktorat, zaś w 1910 r. habilitował się na Uniwersytecie Jagiellońskim. Po pierwszej wojnie światowej był współorganizatorem Instytutu Geograficznego w Krakowie. W 1929 r. został profesorem zwyczajnym i dyrektorem tego instytutu. Zajmował się geomorfologią Podola i Karpat, a także oceanografią, grawimetrią, antropogeografią, geografią polityczną, geografią regionalną Polski, problematyką ochrony przyrody i krajoznawstwem. Aresztowany przez Niemców 5.11.1939 r. wraz z grupą profesorów krakowskich, przetransportowany został do KL Sachsenhausen-Oranienburg, gdzie zginął **5.01.1940 r.**
Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 2, wyd. 1995 r., s. 213.

SMOLKA FRANCISZEK,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony 22.05.1886 r. w Goleszowie i zamieszkały w tej miejscowości, syn Augustyna i Franciszki z d. Wańha. Aresztowany i przez krótki czas uwięziony w Cieszynie, skąd przetransportowany do KL Auschwitz, tam zginął **19.05.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 20073/1943 – potwierdzonego przez

lekarza obozowego, zmarł o godz. 8:00, określenie przyczyny zgonu to: „Sepsis bei Phlegmone” (ogólne zakażenie organizmu przy flegmonie).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 690; PMA-B *Księga zgonów,* t. 18, s. 358.

SMUGAŁA STANISŁAW,

Więzień w Cieszynie, w Raciborzu, w Katowicach, w Mysłowicach, w KL Gross-Rosen, KL Dora,

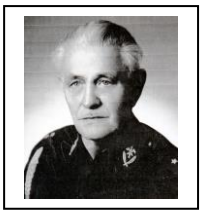

Urodzony 7.05.1903 r w Goleszowie i tam zamieszkały. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu na terenie Cieszyna i okolicy. Aresztowany 12.05.1942 r. i osadzony w więzieniu w Cieszynie, Raciborzu, Katowicach, Mysłowicach, skąd został wywieziony do KL Gross-Rosen, a stamtąd przeniesiony do KL Dora, gdzie został wyzwolony 11.04.1945 r. przez wojska alianckie.
Powrót do Polski 1.07.1945. Po powrocie wrócił do pracy w Ubezpieczalni Społecznej w Cieszynie i później do M.R.N. w Cieszynie. Jako rencista, mimo złego stanu zdrowia, nadal pracował społecznie, m.in. jako prezes Oddziału ZBoWiD w Cieszynie i członek Zarządu Okręgu w Katowicach. Wyróżniony odznaczeniami: Śląskim Krzyżem Powstańczym, Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Zwycięstwa i Wolności i wieloma innymi. Zmarł 20.11.1984 r.
Bibliografia: Informacja rodziny – syna Mieczysława Smugały.

SOBIK KONRAD,

Zginął jako partyzant.
Urodzony na Górnym Śląsku i tam zamieszkały. W okresie okupacji hitlerowskiej przybył w Beskidy i zaangażował się w ruchu oporu - partyzant w oddziale „Jastrząb”. **Poległ** w walce z gestapowcami w Ustroniu - na Bukowej.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (133).

SOBIK WIKTOR,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 18245.

Urodzony 26.02.1910 r. w Pruchnej, zamieszkały w miejscowości urodzenia. Aresztowany i osadzony w więzieniu w Cieszynie, skąd przetransportowany został do KL Auschwitz. Dnia 18.07.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 18245. Odzyskał wolność 28.10.1944 r. – zwolniony z obozu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 112.

SOBOSZEK DOMINIK,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 114768, w KL Flossenbürg.

Urodzony 13.07.1905 r. w Zarzeczu, gmina Chybie, syn Franciszka i Jadwigi z d. Pietrzyk. Edukację szkolną zakończył na poziomie szkoły elementarnej. Po osiągnięciu pełnoletniości podjął pracę jako robotnik w drogownictwie. Od rozpoczęcia się okupacji hitlerowskiej nadal pracował w swoim zawodzie, ale zaangażował się w ruchu oporu jako wywiadowca Związku Walki Zbrojnej/AK. Za działalność konspiracyjną 12.02.1943 r. aresztowany i osadzony w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany został do KL Auschwitz. Dnia 12.04.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 114768, następnie 28.10.1944 r. przeniesiony Flossenbürg i tam **zginął –** nieznana jest data oraz okoliczności jego śmierci.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 324; K. Ochman, *Pomnik ofiar hitleryzmu w Strumieniu,* 1997, s. 23.

SOCHACZ FRANCISZEK,

Więzień w Oflagu, w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 165355.

Urodzony 15.08.1913 r. w Karwinie - Zaolzie, zamieszkały w Ochabach, syn Stanisława i Magdaleny. Po studiach pedagogicznych, pracę nauczyciela rozpoczął od szkoły w Istebnej, a od 1936 r. podjął pracę w Ochabach. Służbę wojskową odbył w 1 Pułku Strzelców Podhalańskich w Nowym Sączu. Zmobilizowany w sierpniu 1939 r., z tym pułkiem w Nowym Sączu brał udział (jako oficer) w kampanii wrześniowej 1939 r. W dniu 3 września został ciężko ranny pod Gorlicami. Początkowo był leczony w Nowym Sączu, a następnie przewieziony do szpitala w Torgau w Niemczech. Po podleczeniu przekazany do obozu jenieckiego Oflag IV C. Na skutek kalectwa z odniesionych ran, został zwolniony z obozu w sierpniu 1940 r. i powrócił do Ochab. Początkowo pracował przy regulacji rzeki Wisły w miejscowości zamieszkania, następnie przez jeden sezon w cukrowni w Chybiu. W 1942 r. podjął pracę w Fabryce Urządzeń Elektrycznych w Bielsku i tam związał się z ruchem oporu – organizacji konspiracyjnej ZWZ/AK. Aresztowany 12.11.1943 r. przez zdradę, krótko uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 165355. Zginął **29.02.1944 r.**

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 41; informacja córki - Marii Staniek.

SOŁTYSIAK FELIKS ks.,
Więzień – nieznane miejsca uwięzienia

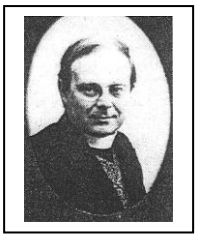

Urodzony 15.10.1902 r. w Słomowie k/Wrześni. Po studiach teologicznych, ksiądz katolicki. Święcenia kapłańskie otrzymał 23 VI 1929 r., wikary w Goduli (1929-1930), Katowicach-Bogucicach (od 1930 r.) i prawdopodobnie Lublińcu. Od 1937 r. administrator w Górkach Wielkich. Był wielkim entuzjastą pracy z młodzieżą, opiekował się istniejącymi już stowarzyszeniami młodzieżowymi. Wspierał działalność dorosłych parafian zrzeszonych w stowarzyszeniach w ramach Akcji Katolickiej. Aresztowany 11.04.1940 r., przetransportowany do więzienia lub obozu o nieustalonej nazwie. Odzyskał wolność - wyzwolony przez aliantów, ale do Polski nie wrócił - został duszpasterzem w środowisku polonijnym, w okręgu Nancy we Francji.

Bibliografia: T.M.B. i G. „JODŁA", *Ludzie zasłużeni dla Brennej i Górek,* wyd. Brenna-Górki 1998 r., s. 71.

SONNENSCHEIN ARNOLD,
Więzień w KL Auschwitz.

Urodzony 28.12.1897 r. w Cieszynie, syn Leona i Joanny z d. Rosner, zamieszkały w (Milles, Lager;) – Francja. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **8.01.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 869/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 17:10, określenie przyczyny zgonu to: „Herzmuskelinsuffizienz" (zapalenie mięśnia sercowego).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1148; PMA-B *Księga zgonów,* t. 1, s. 861.

SPENZEL EUGENIUSZ,
Więzień w Cieszynie.

Urodzony 28.04.1914 r., zamieszkały w Cieszynie; nauczyciel. Aresztowany 3.01.1945 r. – uwięziony w więzieniu cieszyńskim, gdzie zginął **20.04.1945 r.**

Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 103.

SPERLING JAN,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 11105.

Urodzony 10.11.1907 r. w Cieszynie, syn Jana i Ewy z d. Janiszek, zamieszkały w Cieszynie. Aresztowany i przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 26.03.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 11105. Zginął w tym obozie **4.08.1941 r.**

Według wystawionego aktu zgonu nr 108/1941 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 16:05, określenie przyczyny zgonu to: „Phlegmone bei Körperschwäche" (flegmona przy wyczerpaniu organizmu).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 89; PMA-B *Księga zgonów,* t. 1, s. 108.

SPITZER WILHELM,
Więzień w KL Auschwitz nr 58967.
Mieszkaniec Skoczowa, syn Wiktora - właściciela fabryki octu w Skoczowie. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 18.02.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 58967. Nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: *W cieniu skoczowskiej synagogi*, Skoczów 1994 r., red. Janusz Spyra, s. 86.

SPOTOWSKI EDWARD,
Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen.
Urodzony w 1889 r., zamieszkały w Wiśle (759). Przybył do Wisły w latach międzywojennych i tam wraz z żoną prowadził mały pensjonat. Aresztowany w kwietniu 1940 r. i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie wywieziony do KL Mauthausen, gdzie zginął **1.11.1940 r.**
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 15.

SPOTOWSKI EDWARD,
Więzień – nieznane miejsca uwięzienia.
Urodzony 10.10.1891 r. w Wiśle (717) i zamieszkały w tej miejscowości. Były powstaniec wielkopolski, nauczyciel Publicznej Szkoły Powszechnej w Wiśle. Aresztowany 15.12.1939 r. i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie wywieziony do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął **7.10.1940 r.**
Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji*, Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 103; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r., s. 655; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 192 wykazu); archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (072).

SPRINGUT JÓZEFINA,
Więźniarka w KL Auschwitz.
Urodzona 23.12.1901 r. w Istebnej, córka Zygmunta i Ernestyny z d. Gruber, zamieszkała w Żylinie – Słowacja. Aresztowana i przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **12.07.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 14767/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarła o godz. 15:45, określenie przyczyny zgonu to: „Influenza" (grypa).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1163; PMA-B *Księga zgonów,* t. 10, s. 1263.

SPRINGUT KAROLINA,
Więźniarka w KL Auschwitz.
Urodzona 23.12.1900 r. w Istebnej, córka Zygmunta i Ernestyny z d. Gruber, zamieszkała w Żylinie – Słowacja. Aresztowana i przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **4.07.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr

13713/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarła o godz. 11:15, określenie przyczyny zgonu to: „Lungenentzündung” (zapalenie płuc).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1163; PMA-B *Księga zgonów,* t. 10, s. 211.

SPRINGUT SIDONIA,
Więźniarka w KL Auschwitz.
Urodzona 26.10.1902 r. w Istebnej, córka Zygmunta i Ernestyny z d. Gruber, zamieszkała w Żylinie – Słowacja. Aresztowana i przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **29.05.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 9420/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarła o godz. 11:25, określenie przyczyny zgonu to: „akuter Magendarmkatarrh” (ostry katar/nieżyt żołądkowo-jelitowy).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1163; PMA-B *Księga zgonów,* t. 7, s. 420.

SPRINGUT ZYGMUNT,
Więzień w KL Auschwitz.
Urodzony 6.06.1870 r., mieszkaniec Istebnej, syn Jakuba i Estery z d. Korngut, zamieszkały w Żylinie – Słowacja; kupiec. Aresztowany wraz z trzema córkami i przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **25.05.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 12844/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 15:30, określenie przyczyny zgonu to: „Darmkatarrh bei Altersschwäche” (nieżyt/katar jelit przy uwiądzie starczym).
Bibliografia: PMA-B *Księga zgonów,* t. 9, s. 844; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (032).

STALMACH FRANCISZEK, pseud. „Roch”,
Zastrzelony przez żandarmów niemieckich.
Urodzony 25.01.1913 r. w Krzyżowicach, gmina Pawłowice, powiat pszczyński, syn Józefa i Franciszki z d. Gamża. W połowie lat trzydziestych odbył zasadniczą służbę wojskową, zaś po wybuchu drugiej wojny światowej brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. We wrześniu 1942 r. został przymusowo wcielony do wojska niemieckiego i po krótkim przeszkoleniu skierowany na front wschodni. Pod koniec 1943 r. będąc na urlopie w Krzyżowicach, postanowił nie powrócić do swojej jednostki w Wehrmachcie, ukrywał się na terenach powiatów pszczyńskiego, rybnickiego i cieszyńskiego - włączył się w działalność ruchu oporu. Został żołnierzem organizacji konspiracyjnej ZWZ/AK, pełnił funkcję adiutanta por. Władysława Kuboszka - komendanta Inspektoratu Rybnickiego AK. Zastrzelony **9.02.1944 r.** przez żandarma niemieckiego podczas aresztowania Władysława Kuboszka na drodze ze Strumienia do Zbytkowa, w pobliżu skrzyżowania dróg Katowice - Wisła i Strumień – Zbytków.
Bibliografia: K. Ochman, *Pomnik ofiar hitleryzmu w Strumieniu,* 1997, s. 26; zbiory dokumentów K. Wójtowicza.

STANICZEK MAŁGORZATA,
Spalona żywcem przez hitlerowców.

Urodzona 21.02.1923 r. w Skoczowie, zamieszkała w Wiśle (253), córka Józefa i Emilii. 7.04.1945 r. wraz z bratem Władysławem udali się w odwiedziny do rodziny narzeczonego - do Wawrzyczków w Wiśle Malince (629), a syn Wawrzyczków od dłuższego czasu ukrywał się po dezercji z armii niemieckiej. Kiedy byli już na miejscu, gestapo otoczyło dom w poszukiwaniu dezertera. Wszyscy znajdujący się w budynku (8 osób) wraz z poszukiwanym Wawrzeczką, zostali aresztowani i doprowadzeni na gestapo w Wiśle. Następnego dnia, tj. 8.04.1945 r., przewieziono aresztowanych do stodoły Wawrzyczków, tam ich zamknięto a stodołę podpalono - zginęli w płomieniach.
Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 42; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (070).

STANICZEK WŁADYSŁAW,
Spalony żywcem przez hitlerowców.
Urodzony 8.07.1928 r. w Skoczowie, zamieszkały w Wiśle (253), syn Józefa i Emilii. Okoliczności śmierci jak u Staniczek Małgorzaty (biogram powyżej), spalony żywcem przez hitlerowców **8.04.1945 r.** w Wiśle Malince (629) na „Przypurze" - razem z dziewięcioma innymi osobami za ukrywanie partyzantów i udzielaną im pomoc.
Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 42; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (070).

STANIEK RUDOLF,
Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Auschwitz.
Urodzony 7.02.1903 r. w Kończycach i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia śledczego w Mysłowicach, a po zakończonym śledztwie przesłany do KL Auschwitz - tam skazany przez sąd doraźny na karę śmierci *„za zdradę stanu i przygotowywanie próby oderwania Śląska od Rzeszy"*. Zginął **25.03.1943 r.**
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 677; D. Czech, *Kalendarz wydarzeń w KL Auschwitz,* Wydawnictwo Państwowego Muzeum w Oświęcimiu-Brzezince, 1992 r., s. 378-379.

STAŃKO ADAM,
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Gusen.
Urodzony w 1896 r. w Jaworzynce i tam zamieszkały; rolnik. Aresztowany w 1940 r. przez gestapo i krótko więziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Dachau i dalej do KL Gusen. Odzyskał wolność dopiero w 1945 r. – wrócił ciężko chory i zmarł w Jaworzynce w tym samym roku.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (060).

STAŃKO JERZY,
Walczył w konspiracji.
Urodzony w 1892 r. w Jaworzynce i zamieszkały w tej miejscowości; rolnik małorolny. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu – walczył z hitlerowskim agresorem od 1941 do 1945 r. Przeżył.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (062).

STAŃKO JERZY,

Więzień w Cieszynie, w Sosnowcu.

Urodzony 20.06.1892 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości; rolnik małorolny. Aresztowany i więziony w Cieszynie, Sosnowcu. Odzyskał wolność – wrócił do domu.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (050).

STARK JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 12.04.1910 r. w Cieszynie, zamieszkały w Czeskim Cieszynie; robotnik. Aresztowany pod zarzutem współpracy z partyzantami, krótko uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął w **1942 r.**

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 47; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

STAROŃ ERWIN,

Więzień obozów jenieckich.

Urodzony 7.08.1918 r. w Mnichu, gmina Chybie, syn Józefa i Joanny z d. Kasza. Po ukończeniu szkoły powszechnej, kontynuował dalszą naukę w Państwowym Gimnazjum Polskim w Bielsku (maturę zdał w 1936 r.). Podczas obowiązkowej służby wojskowej – skorzystał z nauki w szkole podchorążych 4. Pułku Strzelców Podhalańskich w Cieszynie. Zmobilizowany 15.08.1939 r. do macierzystej jednostki – brał udział w kampanii wrześniowej jako plutonowy podchorąży. Dostał się 24.09.1939 r. do niewoli pod Tomaszowem Lubelskim – przewieziony do obozu jenieckiego w Bochni, a potem do Monachium. W Niemczech przebywał w różnych obozach jenieckich, aż w końcu został osadzony w stalagu numer 531 w Moosburgu (Bawaria), gdzie otrzymał numer jeńca 34264. W styczniu 1940 r. ciężko zachorował więc został przewieziony do szpitala jenieckiego we Freisingu, gdzie zmarł **28.01.1940 r.**

Bibliografia: K. Ochman, *Pomnik ofiar hitleryzmu w Strumieniu,* 1997, s. 24-25.

STAROŃ LUDWIK,

Więzień w Bielsku, w KL Auschwitz.

Urodzony 4.08.1894 r., zamieszkały w Zbytkowie, gmina Strumień. Aresztowany 16.12.1944 r. w Strumieniu za działalność polityczną i przechowywanie byłego powstańca śląskiego Józefa Różańskiego. Więziony w Bielsku do 19.01.1945 r., a następnie przetransportowany do KL Auschwitz. Brał udział w marszu ewakuacyjnym więźniów z Oświęcimia do Wodzisławia Śląskim, 20.01.1945 r. zbiegł z kolumny ewakuacyjnej w okolicach Jastrzębia. Po wojnie pracował we własnym gospodarstwie rolnym.

Bibliografia: Zbiory dokumentów K. Wojtowicza; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

STARZYK JÓZEF,

Walczył z hitlerowcami jako partyzant.

Urodzony 1909 r. w Ustroniu – Polana (40) i tam zamieszkały; kowal w „Kuźni Ustroń". Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu –

partyzant, brat Klemensa. Udzielał schronienia oraz opieki nie tylko bratu, ale także innym partyzantom - był ich łącznikiem.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (163).

STARZYK KLEMENS, pseudonim „Szpak",
Zginął jako partyzant.

Urodzony 5.10.1904 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości. Pracował w miejscowej fabryce – „Kuźni Ustroń" jako ślusarz, a w latach późniejszych w charakterze woźnego. W okresie międzywojennym był członkiem Robotniczego Stowarzyszenia Kulturalno-Oświatowego „Siła", pełniąc w nim przez długie lata funkcję kierownika sekcji gimnastycznej, członek Spółdzielni Spożywców w Ustroniu. Dzięki Starzykowi, ustrońska „Siła" miała jedną z najlepszych sekcji gimnastycznych na Śląsku, występującą w powiatowych i wojewódzkich imprezach organizacji gimnastycznych. Był również czynny w amatorskich zespołach artystycznych i śpiewaczych. Przed wojną był aktywnym członkiem Polskiej Partii Socjalistycznej - WRN. Jako woźny fabryki odbierający codziennie korespondencję z Urzędu Pocztowego, nieraz „zaglądał" do podejrzanych listów, dzieląc się ich treścią z ruchem oporu. Wiadomo, że w fabryce mieścił się główny sztab ustrońskiego hitleryzmu. Aresztowany wiosną 1942 r. był więziony w Cieszynie, skąd udało mu się zbiec, przyłączył się do oddziału partyzanckiego na Czantorii. Pod koniec 1942 r. dowodzenie oddziałem przejął Klemens Starzyk „Szpak", który podporządkował go AK. Jego akcje spowodowały kontrakcję ze strony niemieckiej. Jednostki wojska, policji i gestapo 5.09.1943 r. zapoczątkowały pięciodniową obławę, ale bez powodzenia, ponieważ partyzanci uprzedzeni zostali przez łączników. Wówczas zasypali bunkier na Czantorii i zeszli do wiosek. Po obławie część oddziału partyzanckiego wróciła na Czantorię i przywróciła bunkier do używalności. To był błąd, bo Niemcy byli zorientowani o jego położeniu. Niemcy niespodziewanie otoczyli bunkier 30.11.1943 r. Partyzanci próbowali się przebić z okrążenia w dwu grupach. Pierwszej, czteroosobowej z K. Heczką udało się opuścić bunkier, natomiast druga grupa z dowódcą Klemensem Starzykiem oraz Janem Bujokiem, Alojzym Badurą, Janem Polokiem, Janem Pytlem, Pawłem Śliżem - zginęła **30.11.1943 r.** Klemens Starzyk pochowany jest w Nydku - na ewangelickim cmentarzu.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 67; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (135; 178); informacja dr. płk rez. Mieczysława Starczewskiego.

STAŚ WIKTOR,
Zginął w niewoli sowieckiej.
Urodzony 24.09.1897 r. w Świętoszówce, powiat bielski, syn Jana i Heleny z d. Kohut, mieszkał z rodziną w Cieszynie. Był legionistą. Od 27.11.1918 r. do 14.07.1922 r. w Żandarmerii Krajowej Księstwa Cieszyńskiego, następnie służył jako przodownik w Policji Państwowej Województwa Śląskiego. Służył w powiecie cieszyńskim na Posterunku w Skoczowie (do 31.01.1924 r.) i Wisły

(do 19.07.1925 r.), Posterunku Ligota w powiecie rybnickim (do 1.12.1928 r.), później ponownie w powiecie cieszyńskim na Posterunku w Lesznej Górnej od 2.03.1930 r. do 20.12.1938 r.

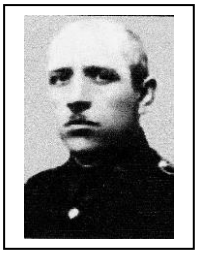

Ukończył Szkołę Policyjną w Katowicach i został komendantem posterunku PP w Istebnej. Po 1938 r. był kierownikiem Urzędu Śledczego PP we Frysztacie. Tuż przed przewidywanym wybuchem drugiej wojny światowej w 1939 r., wraz z innymi policjantami był ewakuowany na wschód, na miejsce docelowe wyznaczono Tarnopol. W tym mieście i jego okolicach w pierwszym tygodniu wojny, tj. we wrześniu 1939 r. znalazła się większość policjantów ze Śląska – mających stanowić zaporę przed niemieckim agresorem.

Niestety po 17 września policjanci dostali się do sowieckiej niewoli – wiadomo, że przebywał w Ostaszkowie (w grudniu 1939 r. przesłał do rodziny list z Ostaszkowa) – tam **zginął.**

Bibliografia: Mečislav Borák**,** *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 104; wpisany na LT NKWD z Ostaszkowa 027/2 z dnia 13.04.1940 r., poz. 25, s. 174, t. 1325; informacja Krzysztofa Kieresia.

STEC LUDWIK,

Więzień w KL Auschwitz nr 6759.

Urodzony 20.07.1897 r. w Ustroniu, syn Jana i Anny z d. Herczyk, zamieszkały w okresie okupacji hitlerowskiej w Gliniku Mariampolskim, powiat jasielski. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 4.12.1940 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 6759. Zginął w tym obozie **11.10.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 35343/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 7:40, określenie przyczyny zgonu to: „Fleckfieber" (tyfus plamisty).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 57; PMA-B *Księga zgonów,* t. 24, s. 829.

STEC MICHAŁ,

Zginął w niewoli sowieckiej.

Urodzony w 1896 r. Przed wybuchem wojny pracował jako funkcjonariusz Państwowej Policji- Komendy Powiatowej w Cieszynie. Tuż przed przewidywanym wybuchem drugiej wojny światowej w 1939 r., wraz z innymi policjantami był ewakuowany na wschód, na miejsce docelowe wyznaczono Tarnopol. W tym mieście i jego okolicach w pierwszym tygodniu wojny, tj. we wrześniu 1939 r. znalazła się większość policjantów ze Śląska – mających stanowić zaporę przed

niemieckim agresorem. Niestety po 17 września tegoż roku policjanci dostali się do sowieckiej niewoli – i tam **zginął.**

Bibliografia: Mečislav Borák**,** *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 104; wpisany na LT NKWD z Ostaszkowa, transport bez oznaczenia i bez daty, prawdopodobnie początek kwietnia 1940, poz. 11.

STEC PAWEŁ,

Walczył z hitlerowskim agresorem.

Urodzony w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości. Przed wybuchem drugiej wojny światowej długoletni aktywny członek Rady Nadzorczej Powszechnej Spółdzielni Spożywców w Ustroniu. Wywłaszczony i wysiedlony z własnego gospodarstwa, przeżył okupację w bardzo ciężkich warunkach. Zaangażowany w ruchu oporu - walczył w organizacji konspiracyjnej przeciw hitlerowcom wraz z Franciszkiem Zawadą, prezesem Zarządu Powszechnej Spółdzielni Spożywców w Ustroniu oraz dziećmi Zawady: Franciszkiem, Stanisławem, Janiną, z Józefem Glajcem, Gomolami, Michałem i Pawłem Herzykami, Klemensem Starzykiem, Karolem Szrajcherem – komendantami tej organizacji w okresie od 1940r. do 1945 r. oraz Janem Klaucznikiem – zastępcą komendanta. Później przyłączyli się do ich grupy partyzanci radzieccy.

Postscriptum: W 1944 r. zrzucony był desant sowiecki i odtąd partyzanci z Ustronia walczyli razem z rosyjskimi bojownikami przeciwko hitlerowcom. Komendantem radzieckiego desantu był major Szczepanowicz. 28.09.1944 r. - ciężko zraniony w walce z gestapowcami i ss-owcami, cudem przeżył.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (157.

STEC PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Gross-Rosen.

Urodzony w 1902 r. w Zawodziu Górnym, zamieszkały w Ustroniu Zawodziu (66); urzędnik pocztowy. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r., a uniknął niewoli i internowania, po powrocie do miejsca zamieszkania, nie otrzymał już pracy w Urzędzie Pocztowym w Ustroniu, w którym był zatrudniony przed wojną.

Aresztowany 10.05.1944 r., był więziony w Cieszynie, skąd został przetransportowany do KL Gross-Rosen. Zginął na początku 1945 r. podczas marszu ewakuacyjnego więźniów w głąb Niemiec.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 67.

STEC WINCENTY,

Zastrzelony przez hitlerowców.

Urodzony 6.03.1892. w Ustroniu (9) i zamieszkały w tej miejscowości; kowal, długoletni pracownik „Kuźni Ustroń". W okresie przedwojennym był długoletnim członkiem Polskiej Partii Socjalistycznej, członek Spółdzielni Spożywców w Ustroniu. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu - popierał materialnie ruch oporu, dostarczał informacje o hitlerowcach. Aresztowany przez policję bezpośrednio z pracy i rozstrzelany **9.11.1044 r.** - na rogu drogi głównej oraz drogi w kierunku Zawodzie Dolne

naprzeciw posesji Bretnera. Działo się to podczas masowych egzekucji, jakie w tym dniu miały miejsce w Ustroniu.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 67; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (135).

STEFEK PAWEŁ,
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau.
Urodzony 21.11.1887 r., zamieszkały w Wiśle (669). W kwietniu 1940 r. został aresztowany i przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przesłany do KL Dachau. Na skutek interwencji brata Franciszka Steffka, zarządzającego tartakiem w Wiśle Obłaźcu, został zwolniony z obozu w lecie 1942 r., pracował do końca wojny w tartaku.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 53.

STELLER FRANCISZEK,
Więzień w Cieszynie.
Zamieszkały w Wiśle (737). Aresztowany w okresie okupacji hitlerowskiej i uwięziony w Cieszynie. Nieznany jest powód aresztowania oraz dalszy los tego więźnia.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 59.

STRACH ANNA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück nr 66528.
Urodzona 14.04.1920 r. w Górkach Małych (25), zamieszkała w Skoczowie, córka Adama i Marii. Aresztowana 17.06.1944 r. i uwięziona w Cieszynie, a stamtąd 2.09.1944 r. przewieziona do KL Ravensbrück. Zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 66528. Odzyskała wolność w maju 1945 r.
Bibliografia: Informacja byłej więźniarki KL Ravensbrück – Władysławy Sikory.

STRACH ANNA z d. ŁYSEK,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück nr 70384, w KL Flossenbürg nr 57670.
Urodzona 10.06.1904 r. w Górkach Małych i tam zamieszkała, córka Adama i Anny. Aresztowana w czerwcu 1944 r. i uwięziona w Cieszynie, a stamtąd 10.09.1944 r. przewieziona do KL Ravensbrück. Zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 70384, następnie 9.10.1944 r. przesłana do KL Flossenbürg i zanotowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 57670. Odzyskała wolność 14.04.1945 r.
Informacja byłej więźniarki KL Ravensbrück – Władysławy Sikory.

STRACH JAN,
Więzień w Cieszynie, w KL Gross-Rosen.
Urodzony 23.04.1908 r. w Górkach Małych, syn Jerzego i Ewy, wykształcenie średnie-rolnicze. Ukończył szkołę rolniczą w Międzyświeciu, później pracował jako zarządca zespołu „Ślązak" w folwarku koło Żor. Podstawową służbę wojskową odbył w 4 Pułku Strzelców Podhalańskich w Cieszynie. Zmobilizowany w sierpniu 1939 r. do 3 Pułku Strzelców Podhalańskich w

Bielsku, brał udział w kampanii wrześniowej - na szlaku bojowym 21 Dywizji Piechoty z Armii „Kraków”. Po zakończeniu działań wojennych powrócił do Górek Małych i pracował na gospodarstwie ojca. Aresztowany 17.06.1944 r. - po nieudanej obławie na jego brata Antoniego, który był partyzantem na terenie Brennej. Początkowo przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a następnie przetransportowany do KL Gross-Rosen, gdzie **zginął** w 1945 r.

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 43.

STRACH JOANNA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück.

Mieszkanka Górkach Małych (77). Aresztowana (nieznany powód) i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowana do KL Ravensbrück. Nieznany jest dalszy jej los.

Bibliografia: Informacje Władysławy Sikory – byłej więźniarki KL Ravensbrück.

STRACH STANISŁAW,

Zastrzelony przez hitlerowców.

Urodzony 16.03.1917 r. w Górkach Małych, syn Jerzego i Ewy; rolnik. Po ukończeniu szkoły podstawowej był przygotowywany przez ojca do objęcia gospodarstwa. Gdy ojciec zmarł, przejął gospodarstwo i pracował na nim z matką. Zginął **17.06.1944 r.**, zastrzelony przez gestapo - niedaleko własnego domu - podczas ucieczki z tegoż domu, gdy gestapo zorganizowało obławę na jego brata Antoniego, partyzanta na terenie Brennej.

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 43.

STRACH WALENTY,

Więzień w Katowicach, w Cieszynie, w Torgau.

Urodzony 12.02.1901 r. w Górkach Małych, syn Jerzego i Ewy. Po ukończeniu szkoły podstawowej, uczęszczał do szkoły rolniczej w Cieszynie. W latach 1919-1920 brał udział w pracach plebiscytowych na Śląsku Cieszyńskim oraz w akcjach bojowych z bronią w ręku jako członek Tajnej Organizacji Wojskowej, w kompanii okręgu skoczowskiego. Po rozwiązaniu sporu o granicę polsko-czeską, od 1921 r. odbywał praktykę rolną w majątkach dóbr w Grodkowice, województwo krakowskie i po dwóch latach został ich zarządcą. W Krakowie studiował zaocznie w Akademii Rolniczej. Następnie pracował w majątkach Tymbark i Polanka, a od 1931 r. jako zarządca majątku Spółki Osadniczej „Ślązak” w Katowicach. Aresztowany w październiku 1939 r. w Skoczowie i osadzony na trzy miesiące w więzieniu w Katowicach. Z tego więzienia razem z innymi rodakami (współwięźniami) - jako świadek – musiał się przyglądać większym egzekucjom Polaków. Po zwolnieniu wrócił do Górek Małych i tam zaangażował się w działalność ruchu oporu – w organizacji konspiracyjnej ZWZ/AK, współpracował z partyzantami z Brennej. Aresztowany 19.05.1944 r. i torturowany przez gestapo stracił oko, wyrwano mu wszystkie paznokcie, złamano nogę. Z Cieszyna wywieziono go do Torgau, gdzie zginął **23.10.1944 r.**

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 44.

STRASNY BRONISŁAW,

Więzień w Cieszynie, w KL Dora.

Urodzony 24.11.1896 r., nauczyciel Gimnazjum Polskiego w Cieszynie. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Dora - Mittelbau/Nordhausen, gdzie zginął **1.05.1945 r.**

Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji*, Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 104; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r., s. 666; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 197 wykazu).

STRASSBERG EDITH,

Więzień w KL Auschwitz.

Urodzona 1.07.1921 r. w Cieszynie, córka Fryderyka i Joanny z d. Kramer, zamieszkała w Żylinie – Słowacja. Aresztowana i przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **1.10.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 33982/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarła o godz. 10:30, określenie przyczyny zgonu to: „akuter Magendarmkatarrh" (ostry katar/nieżyt żołądkowo-jelitowy).

Bibliografia: PMA-B *Księga zgonów,* t. 23, s. 954.

STRAUS HERMINA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzona w 1900 r. w Ustroniu i zamieszkała w tej miejscowości, ekspedientka. Aresztowana i przez krótki czas uwięziona w Cieszynie, a stamtąd w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** w latach 1943/1944 (nieznana jest dokładna data śmierci).

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 78; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

STROKA FRANCISZEK,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

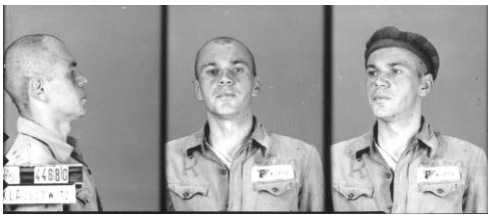

Urodzony 2.08.1910 r. w Kowalach, gmina Skoczów, syn Jana i Marii z d. Kałuża. Edukację rozpoczął od 3 klasowej Szkole Ludowej w Pierścu, a następnie kontynuował naukę w Szkole Wydziałowej i w Seminarium Nauczycielskim w Cieszynie - Bobrku. Jako nauczyciel, rozpoczął przejściowo pracę (w latach 30-tych) w Ligocie, a później w Iłownicy, gdzie zamieszkał z rodziną. Z chwilą wybuchu drugiej wojny światowej przeprowadził się do swojego teścia Gawłowskiego, właściciela gospodarstwa i młyna z tartakiem w Pierścu - tam pracował w gospodarstwie. Był zaangażowanym społecznikiem,

szczególnie pociągała go praca z młodzieżą. W nauczaniu kładł nacisk na umiłowanie Ojczyzny, uczciwość i pracowitość, urządzał dla młodzieży i dla dorosłych wykłady o tematyce oświatowej i patriotycznej. W 1939 r. po przeniesieniu się rodziny z Iłownicy do gospodarstwa rodziców żony w Pierścu, zaangażował się w działalność dla ruchu oporu - organizacji konspiracyjnej „Biały Orzeł", a następnie do Związku Walki Zbrojnej. Aresztowany w 1942 r. wraz z Karolem Kosowskim (przez zdradę) i przetransportowany do więzienia w Cieszynie, a stamtąd 15.05.1942 r. do KL Auschwitz. Dnia 3.07.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 44680. Zginął w tym obozie **14.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 20372/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 18:40, określenie przyczyny zgonu to: „Pleuropneumonie" (rozległe zapalenie płuc).

Postscriptum: Przyczyną aresztowania Franciszka Stroki było znalezienie u jednego z aresztowanych nauczycieli listy składkowej na poszkodowane rodziny polskich nauczycieli, na której figurował jako ofiarodawca 10 marek.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 194; Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 103; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r. s. 666; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 198 wykazu); PMA-B *Księga zgonów,* t. 14, s. 864; informacja L. Sztwiorok; archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko; informacja członka rodziny - Władysława Szwedy; J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 44.

STROKOSZ JAN,

Zginął – wywieziony do Niemiec.

Urodzony 20.04.1915 r. w Cieszynie, zamieszkały w Czeskim Cieszynie; hutnik. W okresie okupacji zaangażowany w ruchu oporu – w organizacji konspiracyjnej ZWZ. Wywieziony do pracy przymusowej w okolice Hanoweru, tam zginął **3.04.1942 r.**

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 47; S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945,* s. 58.

STRYJA RUDOLF,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Gusen.

Urodzony 7.04.1911 r. w Cieszynie, zamieszkały w Dębowcu (później od 1945 - 1972r. mieszkał w Skoczowie). Przed wojną pracował jako nauczyciel w szkole w Kończycach Małych. Po wybuchu wojny ukrywał się, ale mimo to został 23.04.1940 r. aresztowany przez gestapo i początkowo uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Dachau i dalej do KL Gusen, gdzie pracował w kamieniołomie. Przeżył obozową gehennę dzięki umiejętności gry na skrzypcach. Zwolniono go 11.10.1940 r. Powrócił z ciężkimi obrażeniami i zapaleniem nerek. Nie zdążył się wyleczyć, a już niemiecki Urząd Pracy wywiózł go do Rzeszy na przymusowe roboty. Pracował ciężko przy budowie torów kolejowych. Po zakończeniu wojny podjął pracę jako nauczyciel w Dębowcu i bardzo aktywnie zaangażował się w pracę społeczną. Zmarł 23.06.1999 r. - pochowany w Dębowcu.

Bibliografia: Informacja – córka Ewa Macura z d. Stryja.

STRZĄDAŁA JAN,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony 27.04.1897 r. w Mnichu, gmina Chybie, syn Jan i Ewa z d. Kuboszek. Do uzyskania pełnoletniości pomagał rodzicom w pracach gospodarskich. Podejmował też każdą pracę dorywczą. Po ślubie mieszkał przez krótki czasu u rodziców żony w Zabłociu, potem przeniósł się do Frelichowa. W latach dwudziestych znowu zamieszkał w Zabłociu. Oprócz prowadzenia małego gospodarstwa rolnego, pracował przy różnego rodzaju pracach sezonowych. W sierpniu 1940 r. zagrożony aresztowaniem ukrywał się, ale mimo to (prawdopodobnie przez doniesienie nieprzyjaznej osoby) został aresztowany przez żandarmerię pod zarzutem nie podjęcia przymusowej pracy przy regulacji rzeki Wisły. Po przesłuchaniach gestapo w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany został do KL Auschwitz i tam zginął **28.10.1940 r.**
Bibliografia: K. Ochman, *Pomnik ofiar hitleryzmu w Strumieniu,* 1997, s. 28; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

STUCHLIK FRANCISZEK,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 33219.

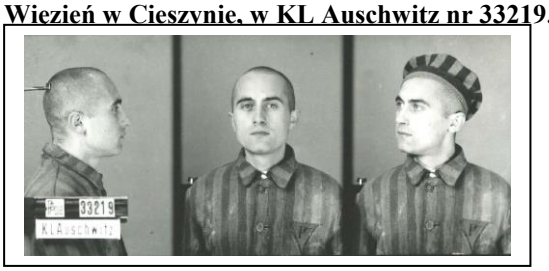

Urodzony 12.07.1914 r. w Kończycach Małych, syn Józefa i Alojzji z d. Zyrzik, zamieszkały w Cieszynie. Aresztowany i przez krótki czas uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 28.04.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 33219. Zginął w tym obozie **14.05.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 7582/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 16:16, określenie przyczyny zgonu to: „Lungenentzündung" (zapalenie płuc).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 170; PMA-B *Księga zgonów,* t. 6, s. 60.

STUSEK ALOJZY,
Zginął w Katyniu.
Urodzony 21.06.1907 r. w Pierścu, gmina Skoczów, zamieszkały w tej miejscowości, syn Karola. Uczył się w gimnazjum w Cieszynie i Bielsku (zdał maturę w 1926 r.). Następnie studiował polonistykę w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie - dyplom magistra filozofii uzyskał w 1931 r. Aresztowany 18/19.03.1940 r. z Pińskiego Gimnazjum wraz z całym gronem profesorskim. Zginął w **1940 r.** w Katyniu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko.

SUCHANEK ?,
Więzień w Cieszynie, KL Dachau, KL Mauthausen-Gusen.

Właściciel willi „Hanna” w Wiśle Jaworniku. Aresztowany wiosną 1940 r. i początkowo uwięziony w Cieszynie, a stamtąd wywieziony do KL Dachau. Następnie przeniesiono go do KL Mauthausen-Gusen, gdzie przebywał do chwili uwolnienia przez wojska amerykańskie, tj. do 5.05.1945 r.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 57.

SUCHANEK ALOJZY,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 30.04.1902 r. w Cieszynie, zamieszkały w Czeskim Cieszynie. Aresztowany 11.04.1940 r. podczas akcji wymierzonej przeciw polskiej inteligencji. Początkowo uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany został do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął **16.06.1941 r.**
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina*, s. 47; S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 90.

SUPIK KAROL,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 109807, w KL Flossenbürg.

Urodzony 5.08.1908 r. w Cieszynie, zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd wywieziony do KL Auschwitz. Dnia 22.03.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 109807, następnie 22.01.1945 r. przeniesiony do KL Flossenbürg-Leitmeritz. Przeżył i odzyskał wolność 8.05.1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 304; informacje podała - Henryka Stypa

SUSKA HELENA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück, w KL Bergen-Belsen.

Urodzona 4.08.1920 r. w Międzyświeciu, zamieszkała w Skoczowie, córka Karola i Anny. Aresztowana w grudniu 1943 r. i uwięziona w Cieszynie, a od 1.01.1944 r. przewieziona do KL Ravensbrück, natomiast w maju 1945 r. – przesłana do KL Bergen-Belsen. Nieznany jest dalszy jej los.
Bibliografia: Informacja byłej więźniarki KL Ravensbrück – Władysławy Sikory.

SUSZKA ADOLF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 156754, w KL Mauthausen-Gusen nr 117309.

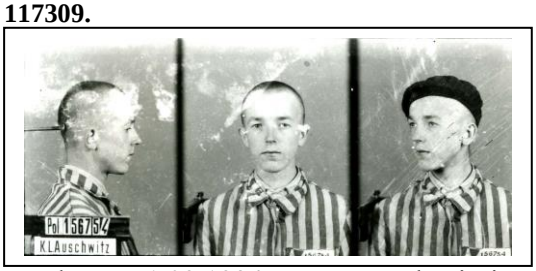

Urodzony 1.09.1924 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany za przynależność do oddziału partyzanckiego i przez krótki czas uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 8.10.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 156754,

następnie przeniesiony do KL Mauthausen i zarejestrowany jako więzień nr 117309. Przeżył i odzyskał wolność 5.05.1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 412.

SUSZKA JADWIGA,
Zginęła rozstrzelana przez gestapo.
Urodzona w 1928 r. w Istebnej (194), zamieszkała w Koniakowie. Aresztowana, a następnie rozstrzelana przez gestapo w Istebnej **10.04.1945 r.** za to, że podczas wielkiej obławy jaką hitlerowcy zorganizowali przeciw partyzantom - mimo stosowanego wobec niej śledztwa z torturami, nie chciała zdradzić miejsca pobytu partyzantów.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (029, 066).

SUSZKA JAN,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 31934.

Urodzony 27.03.1917. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości, syn Marii. Aresztowany i przez krótki czas uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 21.04.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 31934. Zginął **24.06.1942r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 12562/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 9:10, określenie przyczyny zgonu to: „Phlegmone bei Körperschwäche” (flegmona przy wyczerpaniu organizmu).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz*, Katowice 1998 r., s. 165; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (028); APMA-B *Księga zgonów,* t. 9, s. 562.

SUTTER JERZY,
Więzień w Cieszynie, w KL Skrochovice.
Urodzony 19.03.1875 r. w Dzięgielowie, gmina Goleszów. Aresztowany już w pierwszych dniach okupacji hitlerowskiej i początkowo uwięziony w Cieszynie. Następnie 16.09.1939 r. transportem zbiorowym przesłany do KL Skrochovice k/Opawy (CSRS). Zginął w tym obozie **19.09.1939 r.** Określenie przyczyny zgonu to: „Vom Einsatz erschossen”.
Bibliografia: Zaranie Śląskie, zeszyt 3, lipiec-wrzesień 1964 r. s. 580.

SWINCZYK EMIL,
Więzień w KL Auschwitz.
Urodzony 11.11.1914 r. w Kowalach, syn Józefa i Heleny, wykształcenie średnie. Ukończył szkołę włókienniczą w Bielsku i pracował w przemyśle

włókienniczym aż do wybuchu drugiej wojny światowej. Zmobilizowany, w stopniu podporucznika brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. - na szlaku 21 Dywizji Piechoty z Armii „Kraków" w okolice Lwowa. Po zakończeniu działań wojennych powrócił do domu w Kowalach, a w 1942 r. czując się zagrożonym, uszedł do Krakowa i mieszkał u znajomych pod obcym nazwiskiem. W tym samym roku podczas łapanki na ulicach Krakowa aresztowany i przesłany do KL Auschwitz, gdzie **zginął** latem 1942 r.

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 45.

SZALBOT ANDRZEJ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 108703.

Urodzony 10.10.1923 r. w Wiśle, zamieszkały w Wiśle Malince (650), syn Jana i Ewy. Aresztowany 5.02.1943 r. i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd 17.03.1943 r. w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 17.03.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 108703, następnie 12.06.1944 r. przesłany do KL Ravensbrück i w ramach ewakuacji więźniów dostał się do KL Bergen-Belsen, gdzie został wyzwolony 15.04.1945 r.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 300; T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 74; APMA-B ankieta z dn. 22.09.2000 r. wypełniona przez osobiście przez Andrzeja Szalbota (sygn. Mat./18088, nr inw. 176765)

SZALBÓT ANDRZEJ,

Więzień w Cieszynie, w Raciborzu.

Zamieszkały w Wiśle (333). Aresztowany i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie, przesłany do więzienia w Raciborzu. Nieznany jest dalszy jego los.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 59.

SZALBOT ANDRZEJ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz, w KL Buchenwald, w KL Bergen-Belsen.

Urodzony 10.10.1923 r. zamieszkały w Wiśle. Aresztowany 5.02.1943 r. i uwięziony w Cieszynie, skąd 17.03.1943 r. przewieziono go do KL Auschwitz. 24.07.1944 r. przetransportowany został do KL Buchenwald. W czasie marszu ewakuacyjnego więźniów dostał się do KL Bergen-Belsen, gdzie 14.04.1945 r. został uwolniony przez wojska amerykańskie. Powrócił do domu 2.07.1945 r.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 53.

SZALBÓT ANNA, pseud. „Rachela", „Helena Wodecka",

Zastrzelona przy próbie aresztowania.

Urodzona 18.06.1906 r. w Wiśle Malince. Wychowywała się w Nydku – Zaolzie, tam uczęszczała do szkoły. Po śmierci dziadków, pod których opieką była po śmierci rodziców, przeniosła się do Wisły, ukończyła szkołę pielęgniarek i wstąpiła do ewangelickiego zrzeszenia kobiet – zostając diakonisą. Do 1938 r. pracowała w Szpitalu Krajowym, prowadząc równocześnie Stację Matki i Dziecka w Golasowicach.

Już bowiem w szkole była bardzo zaangażowana w działalność harcerską i nadal wiele pracowała społecznie, była członkinią Koła Polek i ruchu ludowego. W okresie okupacji hitlerowskiej, jako działaczka Batalionów Chłopskich, bardzo zaangażowała się w niesienie pomocy więźniom KL Auschwitz. Ta jej aktywność, zauważona została przez gestapo. Zagrożona aresztowaniem ukrywała się w Sosnowcu, Oświęcimiu, w Osieku, lecz w nocy z 29 na 30.12.1942 r. została zatrzymana wraz ze współtowarzyszem – także zaangażowanym w pomoc więźniom – Wojciechem Jekiełkiem. Podczas szamotaniny żandarma z Jekiełkiem „Rachela" zaryzykowała ucieczkę – co niestety nie udało się, gdyż została śmiertelnie postrzelona. Jej zwłoki przewieziono do KL Auschwitz i spalono w krematorium. Po wojnie, tj. 22.03.1972 r. odznaczono ją pośmiertnie Krzyżem Grunwaldu III klasy oraz Krzyżem Oświęcimskim.

Bibliografia: *Ludzie dobrej woli* Księga pamięci mieszkańców ziemi oświęcimskiej niosący pomoc więźniom KL Auschwitz, pod red. H. Świebockiego, Oświęcim 2005 r. s. 52, 99, 184, 219-220, 366, 459, 499; T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945*, wyd. 1998 r., s. 131; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 10.

SZALBOT ANNA z d. RĄCZKA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 64947.

Urodzona 6.02.1920 r. w Wiśle, zamieszkała w Wiśle Malince (258), córka Anny z d. Szaszec, zamieszkała w Wiśle. Aresztowana i uwięziona w Cieszynie, a stamtąd przetransportowana do KL Auschwitz. Dnia 12.10.1943 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 64947. Zginęła **17.12.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 35731/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarła o godz. 9:10, określenie przyczyny zgonu to: „Herzschlag" (zawał serca)

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 598; PMA-B *Księga zgonów,* t. 24, s. 1225; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (069); informacja Pawła Lorka; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 24.

SZALBOT JAN,

Zginął w niewoli sowieckiej.

Urodzony 17.06.1889 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości. Był nauczycielem, a następnie kierownikiem Szkoły Podstawowej w Śmiłowicach - Zaolzie. Zmobilizowany (oficer WP w rezerwie), brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Prawdopodobnie dostał się do sowieckiej niewoli i tam **zginął**.

Bibliografia: Mečislav Borák**,** *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 67; S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 183.

SZALBOT JAN,

Zastrzelony przez hitlerowców.

Urodzony w 1921 r. w Wiśle „Czarna Wisełka" (283) i zamieszkały w tej miejscowości; robotnik leśny. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany za odmowę podpisania Volkslisty oraz odmowę wcielenia do armii niemieckiej. Nieznane jest miejsce uwięzienia, ale po odzyskaniu wolności, w obawie przed ponownym aresztowaniem, niemal do końca wojny się ukrywał najczęściej w lasach wiślańskich masywu Baraniej

Góry. Niestety, 15.02.1945 r. natknął się w lesie na patrol wojskowy z jednostki stacjonującej na Fojtuli. Gdy zauważył idących, zaczął uciekać i wówczas padły strzały - został ranny. Żołnierze chcieli doprowadzić go żywego do swej jednostki, lecz Szalbót opierał się, nie chciał iść więc prawdopodobnie zabili go kolbami karabinów i pozostawili w dolinie Białej Wisełki. Po powrocie do Fojtuli, żołnierze weszli do restauracji i opowiadali co zrobili. Posłyszawszy tą rozmowę mieszkańcy z Czernego – Czupeli, udali się w miejsce, o którym żołnierze opowiadali i odnaleźli zmasakrowane-pokrwawione ciało Szabota. Pochowali go na miejscu ,gdzie leżał zabity. Po wyzwoleniu, 9.05.1945 r. z dotychczasowego miejsca pochówku, Michał Szalbót (brat zabitego) spowodował ekshumację i pochował Jana uroczyście na cmentarzu w Wiśle.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 34; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (072); informacja – Maksymilian Szklorz.

SZALBÓT JERZY,

Więzień w Cieszynie, w Sosnowcu, w KL Dachau, w KL Sachsenhausen.
Urodzony 3.02.1905 r., zamieszkały w Wiśle. W styczniu 1940 r. przystąpił do organizacji Orzeł Biały - późniejsze ZWZ. W dniu 15.04.1940 r. został aresztowany i po przesłuchaniach w więzieniu w Cieszynie i Sosnowcu 28.05.1940 r. przetransportowany do KL Dachau, a 1.08.1940 r. przewieziono go do KL Sachsenhausen. Tam zachorował i na skutek interwencji rodziny 13.01.1943 r. został zwolniony. Ponieważ już po kilku tygodniach chciano go ponownie aresztować, wyjechał do Cieszyna i tam ukrywał się do końca wojny.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 53.

SZALBOT JOZEF,

Więzień w KL Auschwitz.
Urodzony w 1919 r. Wiśle, zamieszkały w Wiśle Malince (333). W dniu 17.04.1940 r. został wywieziony na przymusowe roboty do Niemiec, a tam powołany do Wehrmachtu, wówczas uciekł z robót i ukrywał się. Wiosną 1941 r. złapany i aresztowany, a następnie wywieziony do KL Auschwitz, gdzie zginął **28.03.1942 r.**
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 16; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (069); informacja Pawła Lorka; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

SZALBOT JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 10254.
Urodzony 13.04.1920 r. w Wiśle i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 12.02.1941 r., zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 10254. Nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 81.

SZALBOT MARIA z d. CIEŚLAR.

Wywieziona na roboty przymusowe.
Urodzona 12.05.1924 r. zamieszkała w Wiśle (222) (os. Kozińce), córka Pawła i Ewy. W okresie okupacji hitlerowskiej, tj. w latach 1943-1945 wywieziona na

roboty przymusowe do Niemiec. Po wojnie wróciła w rodzinne strony – do Wisły. Zmarła 12.05.1992 r.
Bibliografia: Informacja – Maksymilian Szklorz.

SZALBOT MARIA, (lub SZALBUT),

Spalona przez hitlerowców żywcem wraz z córkami.

Urodzona w Wiśle Malince i zamieszkała w tej miejscowości. Od rozpoczęcia okupacji hitlerowskiej wspierała partyzantów - ich łączniczka, a także udzielała im schronienia w swoim domu. **W 1944 r. spalona żywcem** z dwiema córkami w czasie walki z gestapowcami. Urządzała w swoim domu „skubaczki domowe" – zapraszając kilka sąsiadek. Przybyło też przypadkowo 7 partyzantów. Po północy gestapo znienacka okrążyło jej dom, natomiast przy przeszukiwaniu strychu tego domu, gestapowcy odnaleźli ukrywających się tam partyzantów. Wywiązała się walka. Poległo kilka partyzantów i gestapowców. Wówczas, hitlerowcy podpalili dom, spalili dom ze znajdującą się w nim Szalbótową wraz z dwoma córkami i rannymi partyzantami.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (072; 077).

SZALBOT MICHAŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 123811.

Urodzony 28.09.1910 r. w Wiśle, zamieszkały w Wiśle Malince (258). Aresztowany 1.06.1943 r. i krótko uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 4.06.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 123811. Wypisany 14.06.1944 r. – prawdopodobnie wysłany do innego obozu. Zginął **18.01.1945 r.**

Postscriptum: Według współwięźnia Rudolfa Kowala – współwięźnia z KL Auschwitz- pod koniec wojny w czasie ewakuacji obozu usiłował zbiec i został zastrzelony. Było to w dniu 18.01.1945 r. – termin wyprowadzenia kolejnej grupy więźniów do marszu ewakuacyjnego z Oświęcimia do Wodzisławia Śląskiego.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 347; informacja Pawła Lorka; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (069); J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 26.

SZALBOT PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 165348, w KL Mauthausen nr 52494.

Urodzony 16.02.1908 r. w Wiśle, zamieszkały w Wiśle Malince (364). Wiosną 1943 r. skierowano go na przymusowe roboty do Czeskiego Cieszyna. Pod koniec lata w 1943 r. dostał powołanie do Wehrmachtu, a ponieważ nie zgłosił się do służby wojskowej, został aresztowany. Po przetrzymaniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 3.12.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 165348. Po jakimś czasie przewieziony do KL Mauthausen i tam zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 52494. Odzyskał wolność 5.05.1945 r. - wyzwolony przez wojska amerykańskie.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 438; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 53; informacja Pawła Lorka; T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 75.

SZALONY ADAM oraz FRANCISZEK,

Zastrzelony przez hitlerowców.

Na Wielkim Stożku (obecnie po stronie Czech), ukrywała się grupa dezerterów i uciekinierów z przymusowych robót. Mieli wykonany bunkier w urwisku przy schronisku. Pomiędzy ukrywającymi się była rodzina Szalonych, a mianowicie: ojciec zwany „kowalem od Skupnia" i dwaj synowie: Franciszek Szalony i Adam Szalony. W dniu 1.11.1944 r. Adam wraz z bratem Franciszkiem udał się do pobliskiego domostwa na jakąś uroczystość. Prawdopodobnie ktoś, kto wiedział, że tam pójdą, doniósł o tym żandarmom. Niemcy otoczyli dom i wszyscy zostali rozstrzelani.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 34.

SZARF ROBERT,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 2.02.1916 r. w Cieszynie oraz zarejestrowany w tej miejscowości. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przewieziony do KL Auschwitz, gdzie zginął **25.05.1942 r.**

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1146.

SZAROWSKI RUDOLF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony (?), zamieszkały w Skoczowie, w młodości bardzo aktywny harcerz w tej miejscowości. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przewieziony do KL Auschwitz, gdzie **zginął** – nieznane są okoliczności i data jego śmierci.

Bibliografia: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 131; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

SZARY KAROL,

Zastrzelony przez hitlerowca.

Urodzony 4.10.1914 r. w Roztropicach, syn Jana i Katarzyny. Po ukończeniu szkoły podstawowej pracował na gospodarstwie rodziców. W 1935 r. powołany do odbycia czynnej służby wojskowej w 21 Pułku Artylerii Lekkiej w Bielsku, ukończył szkołę podoficerską w stopniu kaprala. Po odbyciu czynnej służby wojskowej został nadterminowym podoficerem i tam zastał go wybuch drugiej wojny światowej. W tej jednostce brał udział w wojnie obronnej we wrześniu 1939 r. na szlaku bojowym 21 Dywizji Piechoty z Armii „Kraków". Dostał się 19.09.1939 r. do niewoli niemieckiej pod Stanisławowem, był internowany w obozie jenieckim Stalag XIII A pod numerem 25826. Został zastrzelony przez pijanego wartownika **21.06.1941 r.**, gdy w nocy (będąc zatrudniony u bauera) chciał skorzystać z toalety.

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 46.

SZARZEC RUDOLF,

Rozstrzelany przez hitlerowców.

Urodzony 22.10.1914 r. w Hermanicach (86) i zamieszkały w tej miejscowości; robotnik. Pochodził z ubogiej rodziny więc rodzina wymusiła na nim podjęcie pracy u miejscowych rolników. Przed wojną pracował w Tartaku Państwowym, a w czasie okupacji w Zakładach Borowinowych w Ustroniu. Pracując przy wyładowywaniu węgla na dworcu kolejowym, podrzucił kawałek chleba pracującym tam jeńcom radzieckim. Zauważył to niemiecki kolejarz i doniósł na policję. Rudolf został zwolniony z pracy, a w kilka dni później wywieziony do kopania okopów w okolicy Krakowa. W dniu 8.11.1944 r. celowo wysłany do domu (jak się później okazało) – by **9.11.1944 r.** rozstrzelać go przy ogrodzeniu składu zbożowego w Hermanicach - w grupie pięciu współtowarzyszy niedoli: Rudolfa Błaszczyńskiego, Józefa Krysty, Rudolfa Nowaka, Franciszka Witali. Działo się to podczas masowych rozstrzeliwań przez hitlerowców, jakie w tym dniu miały miejsce w Ustroniu.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 67; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (135).

SZATKOWSKI ZYGMUNT,

Jeniec oflagu w Murnau.

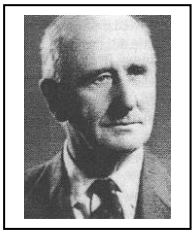

Urodzony 31.07.1896 r. w Papierówkach k/Grójca; oficer WP, historyk, pisarz. Po ukończeniu warszawskiego gimnazjum, w kwietniu 1916 r. został powołany do służby w wojsku rosyjskim. Od 1.11.1918 r. wstąpił do Wojska Polskiego, a w 1919 r. po ukończeniu szkoły podchorążych został mianowany podporucznikiem. Awansowany niebawem na porucznika, pełnił służbę w Szkole Podchorążych w Warszawie.

Studiował następnie w Wyższej Szkole Wojennej, którą ukończył w 1928 r., uzyskując dyplom oficera sztabu generalnego. W 1930 r. został awansowany na kapitana, a w sześć lat później na majora w Korpusie Oficerów Piechoty. Pełnił służbę w 73 Pułku Piechoty, skąd w 1935 r. przeniesiony został do Departamentu Dowodzenia Ogólnego, gdzie pracował do wybuchu wojny. Kampanię wrześniową przebył w macierzystym pułku wchodzącym w skład 23 Dywizji Piechoty. Dostał się do niewoli niemieckiej 20.09.1939 r. w okolicach Tomaszowa Lubelskiego. Osadzono go w oflagu wojskowym VII A w Murnau na terenie Bawarii, gdzie przebywał aż do wyzwolenia. W 1945 r. udał się do Włoch i tam spotkał się z żoną Zofią. Osiedlili się w Wielkiej Brytanii. W 1957 r. powrócili do Górek Wielkich. Szatkowski, z zamiłowania historyk wojskowości, wniósł poważny wkład w twórczość żony. Tłumaczył dla niej materiały źródłowe, przygotowywał kwerendy dla wielu jej utworów, opracowywał do nich mapy. W 1968 r. po śmierci żony rozpoczął prace nad zorganizowaniem w ich góreckim domku Muzeum im. Zofii Kossak. Otwarte zostało w 1970 r., a 2.01.1973 r. stało się oddziałem Muzeum w Cieszynie. Zygmunt Szatkowski początkowo pełnił w nim funkcję kustosza. Odznaczony,

m.in. srebrnym Krzyżem Zasługi (1928), Złotym Krzyżem Zasługi (1936), Medalem Dziesięciolecia Odzyskania Niepodległości (1928) i Brązowym Medalem za Długoletnią Służbę. Zmarł 4.11.1976 r. i pochowany został obok żony na góreckim cmentarzu.

Bibliografia: T.M.B. i G. „JODŁA", *Ludzie zasłużeni dla Brennej i Górek,* wyd. Brenna-Górki 1998 r., s. 77.

SZCZEPANEK EWA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück.

Zamieszkała w Wiśle (972). W październiku 1943 r. gestapo przyszło aresztować jej męża Pawła Szczepanka, ale ten uciekł do lasu. Aresztowano wówczas żoną Ewę, obiecując jej uwolnienie, gdy zgłosi się mąż. Następnie wywieziona została do więzienia w Cieszynie, a stamtąd do KL Ravensbrück - skąd jesienią 1944 r. zabrano ją do Szwecji na leczenie w ramach Czerwonego Krzyża. Zmarła w 1945 r. na skutek osłabienia zdrowia przeżyciami obozowymi.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 28.

SZCZEPANEK JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 64767.

Urodzony 2.03.1922 r. w Ustroniu (13) i zamieszkały w tej miejscowości, syn Gustawa i Marii z d. Ogrocki, w młodości zaangażowany w działalność harcerską. W 1939 r. ukończył Państwową Szkołę Przemysłową w Bielsku - technik, W czasie okupacji otrzymał zatrudnienie w stolarni Niemca w Cieszynie, w charakterze robotnika. Był zmuszany do podpisania Volkslisty, kilkakrotnie wzywany na gestapo, ale mimo to odmówił jej podpisania. Aresztowany 3.03.1942 r. i więziony w Cieszynie, skąd przetransportowany został do KL Auschwitz. Dnia 21.09.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 64767. Zginął w tym obozie **8.10.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 34697/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 8:50, określenie przyczyny zgonu to: „Diphtherie" (błonica).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 213; PMA-B *Księga zgonów,* t. 24, s. 189; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (135), zbiór 1 Bielsko; J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 68; T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 131.

SZCZEPAŃSKI KAZIMIERZ,

Żołnierz kampanii wrześniowej.

Urodzony 2.08.1916 r. w Łazach, powiat frysztacki, zamieszkały w Błędowicach, Łazach, Chorzowie, Dzięgielowie, u swego wujka Andrzeja Szczepańskiego w Ustroniu na Dolnym Zawodziu.

W czasie studiów gimnazjalnych w Chorzowie, a następnie w Wyższej Szkole Handlowej w Poznaniu, udzielał się w różnych organizacjach oświatowych i sportowych. Był bardzo zdolny i poza studiami miał wiele zainteresowań. Dowodem jego uzdolnień były pogadanki jakie wygłaszał w Rozgłośni Poznańskiej Polskiego Radia na temat floty morskiej i organizacji przedsiębiorstw.

Po ukończeniu Wyższej Szkoły Handlowej został w 1938 r. powołany do czynnej służby wojskowej. Szkołę Podchorążych ukończył we Włodzimierzu Wołyńskim, skąd został przeniesiony do stacjonującego wówczas w Cieszynie Pułku Artylerii, w którym zaskoczyła go wojna. W kampanii wrześniowej przeszedł szlak bojowy od Cieszyna aż do lasów tomaszowskich. **Zginął** w Izbicach pod Tomaszowem - we wrześniu 1939 r.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 68.

SZCZERBA EMIL,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 26678.

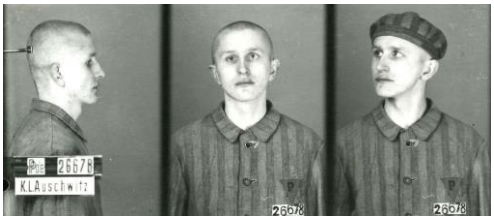

Urodzony 15.07.1921 r. w Kończycach Małych i zamieszkały w tej miejscowości, syn Franciszka i Rozalii z d. Piecha. Aresztowany i przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 10.03.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 26678. Zginął w tym obozie **13.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 20064/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 8:50, określenie przyczyny zgonu to: „Bronchopneumonie" (zapalenie płuc i oskrzeli).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 154; PMA-B *Księga zgonów,* t. 14, s. 558.

SZCZĘSNY JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz 9230.

Urodzony 2.06.1903 r. w Cieszynie oraz zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 10.01.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 9230. Odzyskał wolność 23.06.1944 r. – zwolniony z obozu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 76

SZCZOTKA JÓZEF,

Więzień w Pierścu, w Cieszynie.

Urodzony 19.03.1893 r. w Soli k/Żywca, syn Jana i Reginy; rolnik. Przed pierwszą wojną światową rodzice kupili gospodarstwo rolne w Pierścu i tam się osiedlili. Aresztowany 12.03.1945 r. z niewiadomych powodów, gdyż do żadnych organizacji konspiracyjnych nie należał. Krótko był przetrzymywany w Pierścu, następnie został wywieziony do Cieszyna. Po kilku dniach zabrany z więzienia i więcej już nie wrócił. W tym czasie SS w Cieszynie rozstrzelało na cmentarzu żydowskim kilkudziesięciu Polaków. Prawdopodobnie zginął tam również Józef Szczotka,

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 46.

SZCZUREK HENRYK,

Więzień KL Dachau.

Urodzony 7.05.1922 r. w Cieszynie Bobrku, syn Karola. Po ukończeniu szkoły powszechnej dalszą naukę kontynuował w gimnazjum w Cieszynie -Bobrku, ale wybuch drugiej wojny światowej przerwał dalszą naukę. Zaznaczyć jednak należy, że wychowany w wyjątkowo patriotyczny sposób – już przed wybuchem wojny zgłosił się jako „żywa torpeda”. Jako junak Polskiego Wojska, uczestniczył w grupie operacyjnej „Boruta”.

Jesienią 1939 r. zaangażował się w ruchu oporu – w organizacji konspiracyjnej ZWZ, na rozkaz której podjął próbę przedarcia się do armii generała Sikorskiego. Aresztowany w lutym 1940 r. na granicy austriacko-węgierskiej (przy próbie przedostania się na zachód) do końca wojny przebywał w KL Dachau. W obozie uczestniczył w ruchu oporu i akcjach niesienia pomocy współwięźniom. Przez pół roku skazany na pobyt w karnej kompanii. Po wyzwoleniu obozu 29.04.1945 r. przez wojska amerykańskie, był sekretarzem Polskiej Komisji Sądowo-Dyscyplinarnej ścigającej zbrodniarzy wojennych, a następnie sekretarzem Szefostwa Obozu Polskiego we Frejmanie. Po powrocie do kraju (2.10.1945 r.), ukończył Liceum Ogólnokształcące w Cieszynie, a w latach 1946-1950 odbył studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie – zakończone doktoratem. Od 1952 r. rozpoczął aplikację w Cieszynie, a od 1954 r. samodzielną pracę adwokacką, która trwała 43 lata. Przez kilka kadencji kierownik Zespołu Adwokackiego w Cieszynie, w latach 1976-1992 członek Okręgowej Rady Adwokackiej w Bielsku-Białej, rzecznik dyscyplinarny Rady, a przez dwie kadencje dziekan Okręgowej Rady

Adwokackiej w Bielsku-Białej, jednocześnie był członkiem Naczelnej Rady Adwokackiej w Warszawie. Zmarł 9.5.1997 r.

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 3., wyd. 1998 r., s. 235.

SZCZUREK JERZY,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 23.04.1892 r. w Kostkowicach, gmina Dębowiec, syn Jana i Anny z d. Waszek. Ukończył Seminarium Nauczycielskie w Cieszynie (w 1911 r.) i rozpoczął prace nauczyciela w Szkole Ćwiczeń - przy tymże Seminarium, sekretarz Cieszyńskiego Towarzystwa Ludoznawczego. Po wybuchu pierwszej wojny światowej wcielony do wojska austriackiego.

Jesienią 1918 r. brał udział w opanowaniu wojskowego garnizonu cieszyńskiego. Współtwórca Milicji Polskiej Księstwa Cieszyńskiego – jej komendant od listopada 1918 r. do marca 1919 r. Do 20.08.1920 r. był także komendantem Polskiej Organizacji Wojskowej, brał udział w wojnie polsko-radzieckiej i walczył pod Lwowem. Po odzyskaniu niepodległości uczył w Szkole Ćwiczeń przy Seminarium Nauczycielskim, członek Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół". We wrześniu 1939 r. uszedł przed okupantem przez Tarnów do Hrubieszowa, skąd powrócił do Cieszyna. Odmówił podpisania Volkslisty więc został aresztowany 20.04.1940 r. i uwięziony w Cieszynie, stamtąd przetransportowany do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął **16.12.1941 r.**

Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 106; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r., s. 680; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 205 wykazu); J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 2, wyd. 1995 r., s. 224.

SZCZYBROCHA JÓZEF,

Zginął w niewoli sowieckiej.

Urodzony 20.07.1894 r. w Czechowicach, powiat bielski, syn Franciszka i Teresy. W latach 1915-1918 służył w armii austriackiej, później do 28.11.1919 r. w armii gen. Hallera. Z zawodu był kolejarzem. Od 1922 r. podjął pracę w policji - służył w Państwowej Policji, starszy posterunkowy PP w komisariacie cieszyńskim. Tuż przed przewidywanym wybuchem drugiej wojny światowej w 1939 r., wraz z innymi policjantami był ewakuowany na wschód, na miejsce docelowe wyznaczono Tarnopol. W tym mieście i jego okolicach w pierwszym tygodniu wojny, tj. we wrześniu 1939 r. znalazła się większość policjantów ze Śląska – mających stanowić zaporę przed niemieckim agresorem. Niestety po 17 września policjanci dostali się do sowieckiej niewoli – i tam **zginął.**

Bibliografia: Mečislav Borák**,** *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 107; wpisany na LT NKWD z Ostaszkowa 05/4 z dnia 5.04.1940 r., poz. 57, s. 39, t. 5909.

SZEWIECZEK FRANCISZEK,

Więzień we Frysztacie, w Skrochowicach, w Cieszynie, w Sosnowcu.

Urodzony w 1890 r. w Chybiu, zamieszkały w młodości w Karwinie. Inwalida z pierwszej wojny światowej, urzędnik kolejowy. Aresztowany 10.09.1939 r. i do 10.12.1939 r. przetrzymywany w więzieniach we Frysztacie i Skrochowicach W 1941 r. aresztowany drugi raz i skierowany do więzień w Cieszynie i Sosnowcu – zwolniony do domu. W 1944 r. aresztowany po raz trzeci. Nieznany jest dalszy los tego więźnia.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko (059).

SZEWIECZEK IZYDOR,
Zastrzelony przez hitlerowców.
Urodzony 10.05.1892 r. w Chybiu, zamieszkały w Karwinie; kolejarz. Aresztowany i z nieznanych powodów zastrzelony **20.11.1944 r.** przez hitlerowców w Karwinie - w drodze do pracy.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 90, 112.

SZKLORZ JAN,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-2683.
Urodzony 27.07.1900 r. w Ustroniu (43) i zamieszkały w tej miejscowości, syn Pawła i Zuzanny; robotnik. Na skutek bezrobocia wyemigrował w 1929 r. do Belgii, gdzie pracował w górnictwie, a politycznie zaangażowany był jako członek Partii Komunistycznej. Na początku 1942 r. wrócił do Ustronia, był wzywany do Urzędu Gminnego oraz na gestapo celem podpisania Volkslisty - odmawiał takiego podpisu. Aresztowany i więziony w Cieszynie, a po krótkim czasie przewieziony do KL Auschwitz. W czerwcu 1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy" nr E-2683. Zginął **9.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 18945/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 17:25, określenie przyczyny zgonu to: „Nierenentzündung" (zapalenie nerek).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 846; zbiory dokumentów K. Wójtowicza; PMA-B *Księga zgonów,* t. 13, s. 931; J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 68; APMA-B *Księga zgonów,* t. 13, s. 931; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (135).

SZNAP ARNOLD,
Wywieziony do obozu pracy przymusowej.
Urodzony w 1907 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości; kupiec. Wywieziony do obozu pracy przymusowej w Nisku k/Lublina - zbiegł z obozu i **zginął w 1940 r.** - przy przekraczaniu granicy do Związku Radzieckiego.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 78.

SZNAP FRYDERYKA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona w 1910 r. w Ustroniu i zamieszkała w tej miejscowości, żona Arnolda. Aresztowana i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** w latach 1943/1944 (nieznana jest dokładna data śmierci).
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 78; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

SZNAPKA ANNA,
Więźniarka w Krakowie.
Urodzona 2.06.1885 r. w Kaczycach Dolnych, zamieszkała w Darkowie, powiat karwiński. Aresztowana 26.01.1942 r. i przetransportowana do Krakowa, gdzie zginęła **14.04.1944 r.**
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 64; S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945,* s. 60.

SZNAPKA KORNELIA,
Zmarła - dyskryminowana przez hitlerowców.
Urodzona 15.05.1910 r. komendantka hufca żeńskiego w Ustroniu. W okresie okupacji hitlerowskiej poważnie zachorowała i zmarła 1.08.1942 r. w Cieszynie, na skutek zdecydowanej odmowy udzielenia pomocy przez niemieckich lekarzy.
Bibliografia: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 131.

SZNUROWACKI JAN ks.,
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau nr 14467.
Urodzony 29.08.1883 r. w Gnojniku, syn Karola. Po ukończeniu szkoły powszechnej i średniej, studiował teologię w Widnawie, święcenia kapłańskie przyjął w 1911 r. Pracę duszpasterską rozpoczął jako wikary w Rudzicy, później duszpasterz w Brennej. W latach 1912-1939 katecheta szkół polskich w Cieszynie, wizytator szkół powszechnych w obrębie parafii w Ustroniu i Hażlach. Autor wierszy, bajek, monologów oraz felietonów, współpracował przy redagowaniu „Zarania Śląskiego" i „Gwiazdki Cieszyńskiej", prezes Towarzystwa Obrony Kresów Zachodnich. Aresztowany, uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Dachau, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 14467. Zginął w tym obozie **1.05.1941 r.**
Bibliografia: ks. E. Chart, *Spis pomordowanych Polaków w obozie koncentracyjnym w Dachau,* Wyd. Słowo Polskie, s. 247; Marcin Gabryś - Biblioteka i Archiwum im. B. R. Tschammera w Cieszynie; informacja – ks. Zbigniew Tomanek.

SZOSTOK RUDOLF,
Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach.
Urodzony 9.07.1904 r. w Pogórzu, gmina Skoczów, syn Jerzego i Heleny. Od 1925 r. aż do wybuchu drugiej wojny światowej pełnił obowiązki kierownika Szkoły Powszechnej w Wiślicy, gdzie też w okresie międzywojennym był znanym działaczem społeczno-kulturalnym. Zorganizował Koło Macierzy Szkolnej, pracował z młodzieżą, zorganizował i prowadził świetlicę, urządzał przedstawienia teatralne, był krzewicielem kultury na wsi. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu – związał się z ruchem oporu „Biały Orzeł" na terenie Śląska Cieszyńskiego, później żołnierz organizacji konspiracyjnej ZWZ. Aresztowany (z powodu zdrady) 2.02.1942 r. z grupą 24 członków ruchu oporu i więziony w Cieszynie oraz więzieniu śledczym w Mysłowicach. 20.03.1942 r. przewieziony do więzienia w Cieszynie i **stracony** w publicznej egzekucji „Pod Wałką".

Postscriptum: Ta publiczna egzekucja jak i wiele innych, na którą przymusowo zwieziono Polaków z całego powiatu, miała być przestrogą dla patriotów przed organizowaniem się do walki z okupantem oraz formą wywarcia presji na tych, którzy ociągali się z podpisaniem niemieckiej listy narodowościowej. Dla uczczenia pamięci Rudolfa Szostoka społeczeństwo Wiślicy ufundowało tablicę pamiątkową, którą wmurowano w ścianie szkoły, a szkołę w Wiślicy nazwano jego imieniem.

Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji*, Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971; J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 47.

SZOTEK RUDOLF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 30.12.1910 r. w Roztropicach, gmina Jasienica, powiat bielski, zamieszkały w Cieszynie. Aresztowany w początkowym okresie okupacji hitlerowskiej i po uwięzieniu w Cieszynie przewieziony do KL Auschwitz, tam zginął **22.11.1940 r.** o godz. 12:00. w pierwszej masowej egzekucji, jaka odbyła się w tym obozie. Statspolizeileitstelle w Katowicach sporządziło wykaz 40 mężczyzn wytypowanych do tej egzekucji – w odwet za rzekome „*akty gwałtu i napady na funkcjonariuszy policji w Katowicach”*. Wykaz ten podpisał osobiście Reischführer SS Himmler.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz*, Katowice 1998 r., s. 649.

SZTEFEK PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.

Urodzony 21.09.1887 r. w Wiśle (669) i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego – nieznana nazwa tego miejsca uwięzienia. Przeżył hitlerowskie zniewolenie – po wojnie wrócił do domu.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (095).

SZTELCER – rodzina,

Zamieszkiwali w Goleszowie, zaś synowa Sztelcerów (z d. Brettner) wraz z mężem prowadzili w miejscu zamieszkania niewielki sklepik spożywczy (jak wspominają starsi mieszkańcy, można tam było kupić prawie wszystko – od oliwy do lamp, po kosy, garnki i wszelkiego rodzaju noże). Aresztowani w początkowym okresie okupacji hitlerowskiej i wywiezieni do obozu koncentracyjnego – tam **zginęli.**

Bibliografia: Informacja M. Dziendziel.

SZTELER JAN,

Zginął jako partyzant.

Urodzony 11.01.1910 r. w Ustroniu, zamieszkały w Hermanicach – kolonia; piekarz. Przeczuwając jaki los go czeka odmawiając przyjęcia Volkslisty, zbiegł z początkiem 1942 r. do Generalnej Guberni i tam wstąpił do partyzantki.

Po zakończeniu wojny matka Sztelera otrzymała wiadomość, że **zginął** w 1944 r. w walce z hitlerowcami.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 69.

SZTOLER HERMINA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück.

Mieszkanka Cieszyna. Aresztowana (nieznany powód) i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowana do KL Ravensbrück. Zmarła w obozie.

Bibliografia: Informacje Władysławy Sikory – byłej więźniarki KL Ravensbrück.

SZTURC ANDRZEJ,

Więzień w Jabłonkowie, w Brnie i Ołomuńcu, w KL Auschwitz.

Urodzony 8.10.1920 r. w Wiśle, zamieszkały w Hermanicach, a tuż przed wybuchem drugiej wojny światowej w Jabłonkowie; robotnik. Już przed wojną ostrzegał przed niebezpieczeństwem hitlerowskich Niemiec, za co został aresztowany już w pierwszych dniach okupacji hitlerowskiej, tj. 3.09.1939 r.

Więziony w lokalnym więzieniu w Jabłonkowie, Brnie i Ołomuńcu i w końcu przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **20.07.1941 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 69; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

SZTURC JAN,

Więzień w Norymberdze.

Urodzony 4.11.1883 r. w Wiśle, syn Pawła i Marii z d. Pilch. Do szkoły powszechnej uczęszczał w Wiśle i Cieszynie, zaś dalszą naukę kontynuował w niemieckim seminarium, z którego został wyrzucony za zorganizowanie koła Towarzystwa „Jedność". Następnie studiował w Akademii Handlowej w Krakowie, którą ukończył w 1907 r.

Po odbyciu stażu bankowego na Podolu (w 1910 r.) powrócił na Śląsk Cieszyński, gdzie Macierz Szkolna powierzyła mu reorganizację swojej księgowości, włączył się w jej działalność polityczno-kulturalną.Po wybuchu pierwszej wojny światowej dostał się do niewoli rosyjskiej wraz z innymi działaczami Macierzy – wywieziony na Syberię. Przebywał 6 lat na Syberii i zorganizował tam Polski Komitet Wojenny na Rosję.

Niezmordowanie walczył o finanse jak i aprowizację dla PKW i powstałej z tej organizacji Polskiej Dywizji. Po powrocie do Polski działał na Górnym Śląsku, gdzie zorganizował, m.in. Polski Bank Odrodzenia. Walczył o polski kościół ewangelicki na Górnym Śląsku. Aresztowany 1.09.1939 r., przebywał przez kilka miesięcy w obozie w Norymberdze, skąd powrócił do Wisły, wycofując się do końca okupacji z życia politycznego i społecznego. Zmarł 8.1.1967 r.

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 2, wyd. 1995 r., s. 229.

SZTURC JAN,

Więzień w Cieszynie, w Katowicach.
Urodzony 5.12.1921 r., zamieszkały w Wiśle; robotnik. Aresztowany i więziony w Cieszynie, a stamtąd przewieziony do więzienia w Katowicach, gdzie zginął **19.12.1942 r.** - przez ścięcie gilotyną.
Bibliografia: *Więzienia hitlerowskie na Śląsku, w Zagłębiu Dąbrowskim i w Częstochowie 1935-1945*, Śląski Instytut Wydawniczy, Katowice 1983 r., s. 37; informacji Pawła Lorka; .J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 10.

SZTURC JERZY,
Więzień w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.
Urodzony 1.04.1911 r. w Wiśle (56) i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego – nieznana nazwa miejsca uwięzienia. Przeżył hitlerowskie zniewolenie – po wojnie wrócił do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (095).

SZTURC PAWEŁ,
Więzień w Cieszynie i innych miejsc uwięzienia.
Urodzony w Hermanicach i zamieszkały w tej miejscowości, a później mieszkaniec Ustronia. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, stamtąd przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego gdzie **zginął** – nieznana jest nazwa miejsca jego uwięzienia oraz data i okoliczności śmierci.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T.13, cz. 24 (135).

SZTWIERTNIA EWA z d. WANTULOK,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona 16.12.1924 r. w Wiśle Równe (296) i zamieszkała w tej miejscowości, żona kompozytora Jana Sztwiertni, zamordowanego 24.08.1940 r. Aresztowana na początku czerwca 1943 r. wraz z siostrami i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowane zostały do KL Auschwitz. Odzyskała wolność 27.01.1945 r., wyzwolona przez Armię Czerwoną. Powróciła do Wisły w czerwcu 1945 r.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 53; informacja Pawła Lorka; W zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

SZTWIERTNIA JAN,
Zginął w kampanii wrześniowej.
Urodzony 1894 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości, brat Pawła. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. **Zginął** wraz z bratem w walce z agresorem hitlerowskim we wrześniu 1939 r.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (137).

SZTWIERTNIA JAN,
Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.
Urodzony 1.06.1911 r. w Ustroniu, zamieszkały w Wiśle (75, 296). Wychowywany początkowo przez matkę Marię, a następnie wujka Karola Sztwiertnię. Od 1921 r. wychowywał się w Ewangelickim Domu Sierot w Ustroniu. Dzięki pomocy materialnej zboru ustrońskiego, gdzie dostrzeżono

jego wyjątkowe uzdolnienia muzyczne, mógł kontynuować naukę w Seminarium Nauczycielskim w Cieszynie w latach 1925-1930.

Tam zaczął tworzyć pierwsze kompozycje.Po ukończeniu seminarium podjął pracę w różnych szkołach w Wiśle. W 1936 r. rozpoczął naukę w Szkole Muzycznej w Cieszynie, następnie studiował w Śląskim Konserwatorium Muzycznym w Katowicach. Kompozycje z tego okresu to: 2-aktowa opera z życia górali beskidzkich Sałasznicy, ok. 50 utworów, m.in. poemat symfoniczny *Śpiący rycerze w Czantorii*, *Suita beskidzka*, kantata na chór męski *Rycerze*, utwory chóralne, instrumentalne, symfonia organowa.

W okresie 1937-1939 oprócz studiów w konserwatorium i nauczania w szkołach Wisły, prowadził działalność społeczną: organizował i prowadził chóry szkolne i amatorskie, był dyrygentem chóru nauczycielskiego, prezesem chóru młodzieżowego, reżyserował sztuki teatralne i grał w amatorskich przedstawieniach. W 1939 r. ukończył Wydział Pedagogiczny Konserwatorium w Katowicach i kontynuował naukę na Wydziale Kompozycji. W tym samym roku otrzymał stypendium wojewódzkie na podjęcie dalszych studiów w Paryżu, ale wybuch wojny uniemożliwił te plany. Aresztowany 23.04.1940 r., uwięziony w Cieszynie, a stamtąd wywieziony do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął **29.08.1940 r.**

Postscriptum: O jego ostatnich chwilach w obozie pisze naoczny świadek ks. dr Andrzej Wantuła w książce „W cieniu śmierci": *„Już całkiem wycieńczonego współtowarzysze obozu ułożyli go na barłogu. Odkrył go jednak sztubowy. Teraz Janek zaznał losu, jakiego doznali tu przed nim i po nim niezliczeni, których jedyną winą było, iż zbyt wolno umierali. Sztubowy podniósł go i cisnął na podłogę. Potem zaś usiłował nogami przysunąć go do drzwi. Janek stracił przytomność i przestał jęczeć. Rozwścieczony oprawca porwał go ostatni raz z ziemi i rzucił w otwarte drzwi izby. Ciało odbiwszy się od ściany padło do przedsionka. Sztubowy odsunął je nogą w kąt, gdzie spoczęło w błocie".*

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 14; Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji*, Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 107; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r., s. 688; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 209 wykazu); archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (072; 137); J. Szturc, Ewangelicy w Polsce Słownik biograficzny XVI-XX., s. 218.

SZTWIERTNIA JAN,

Rozstrzelany przez hitlerowców.

Urodzony 6.06.1918 r., zamieszkały w Hermanicach (27) i zamieszkały w tej miejscowości, później mieszkaniec w Ustroniu, ślusarz-elektryk w „Kuźni Ustroń". syn Józefa. Uczęszczał przez jeden rok do Szkoły Handlowej w Cieszynie, ale z powodu ciężkich warunków materialnych w domu, przerwał naukę i poszedł do miejscowej fabryki w charakterze ucznia ślusarskiego.

Był członkiem Związku Polskiej Młodzieży Ewangelickiej. Od początku okupacji hitlerowskiej pomagał materialnie ukrywającym się Polakom, dostarczał żywność partyzantom i jeńcom radzieckim. Swoim zachowaniem spowodował, że jego koledzy czynili podobne gesty pomocy i jak on nie przyjęli Volkslisty. Przez taką działalność, znalazł się na wykazie osób do stracenia. Aresztowany 9.11.1944 r. o godz. 6:30 (wychodząc z domu do pracy), a następnie **rozstrzelany** przy drodze do Kozakowic koło zagrody Ewy Sztwiertnia (siostry Jana) w Ustroniu.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 70; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T.13, cz. 24 (137).

SZTWIERTNIA JÓZEF,

Rozstrzelany przez hitlerowców.

Urodzony 17.11.1908 r. w Ustroniu (5), zamieszkały w Ustroniu-Polnie; elektryk. Przed wojną pracował w fabryce „Rohr-Zieliński" w Cieszynie. Udzielał się w organizacjach młodzieżowych, a najaktywniej w Towarzystwie Gimnastycznym „Sokół", w którym przez szereg lat pełnił funkcję naczelnika. Po powrocie z ewakuacji wrześniowej (uchodził przed przewidywanym wybuchem wojny) nie przyjęto go na poprzednie miejsce pracy.

Na wiosnę 1940 r. wywieziony na przymusowe roboty do Niemiec, tam w nieznanych okolicznościach uratował niemieckie dziecko. Za ten bohaterski czyn został odznaczony przez władze hitlerowskie. Z uwagi na chorobę udało mu się powrócić w 1942 r. do domu – do Ustronia, gdzie znalazł zatrudnienie w prywatnym warsztacie Jerzego Czapli. Niestety został rozstrzelany **9.11.1944 r.** w Ustroniu (na drugi dzień po jego śmierci – do Ustronia nadeszło odznaczenie za ww. bohaterski czyn, tj. uratowanie niemieckiego dziecka).

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 70; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (136; 137).

SZTWIERTNIA JULIA z d. RZYMAN,

Więźniarka w Cieszynie, w Katowicach, w Bytomiu, w KL Auschwitz.

Urodzona 1.03.1924 r., zamieszkała w Ustroniu. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowana w ruchu oporu - nawiązała kontakt z konspiracyjną organizacją Związkiem Walki Zbrojnej, a później z Gwardią Ludową, organizując w nich służbę sanitarną. Do niemieckiej służby zdrowia w charakterze pielęgniarki zgłosiła się w celu zdobycia opatrunków i lekarstw, które następnie dostarczała partyzantom.

Aresztowana 26.01.1944 r. i więziona w Cieszynie, Katowicach, Bytomiu, skąd została przetransportowana do KL Auschwitz. **Zginęła** podczas marszu ewakuacyjnego więźniarek w styczniu 1945 r.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 70; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (159); w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

SZTWIERTNIA OSKAR, pseud. „Żbik”,
Powieszony w egzekucji zbiorowej.
Urodzony 21.08.1917 r. w Hermanicach k/Ustronia, zamieszkały w Wiśle (761); robotnik – partyzant, od maja 1942 r. należał do oddziału partyzanckiego „Barania”. Brał udział co najmniej w 10 akcjach. Aresztowany i więziony w Cieszynie, następnie powieszony **14.02.1944 r.** w publicznej egzekucji-zbiorowej w Nawsiu k/Jabłonkowa, razem ze Stanisławem Ruckim z Nydka, Janem Holeksą z Ustronia, Janem Łabajem z Istebnej, Janem Celnerem z Dziećmorowic.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 12; archiwum dr. n. med.. J. Mazurka – zbiór nr 2; (089), T. 13, cz. 24 (075).

SZTWIERTNIA PAWEŁ,
Zginął w kampanii wrześniowej.

Urodzony 15.07.1892 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości. Już w 1914 r. w Legionach Polskich dosłużył się stopnia oficerskiego. W latach międzywojennych udzielał się w ustrońskim Kole Robotniczego Stowarzyszenia „Siła”. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. w linii frontowej z 5 Batalionem Saperów. Walczył pod Rzeszowem, Jarosławiem i pod Brodami.
W drugiej połowie września znalazł się na terenach obsadzonych przez sowietów – tam zaginął. Istnieje duże prawdopodobieństwo, że został **zamordowany** w więzieniu w Mińsku.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 71; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (137); *Pamiętnik Ustroński Nr 14,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., s. 241.

SZTWIERTNIA PAWEŁ,
Zginął w kampanii wrześniowej.

Urodzony 21.12.1912 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości, syn Jerzego i Zuzanny; technik. W sierpniu 1939 r. powołany na ćwiczenia rezerwy, z których bezpośrednio wyruszył na front. Brał udział w walce pod Brodami. Z końcem września 1939 r. na wschodnich terenach dostał się do sowieckiej niewoli i **zginął** zamordowany przez NKWD w Charkowie (obóz Starobielsk).
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZboWiD w Ustroniu 1978 r., s. 71; informacja – Zofia Sikora.

SZTWIERTNIA ZYGFRYD,
Zginął w kampanii wrześniowej.
Urodzony 15.10.1920 r., w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości, syn Pawła; górnik na szybie w Łazach. Pochodził z rodziny polskiej, która w 1937 r. - przeprowadziła się z Czechosłowacji do Ustronia. Mocny wpływ na kształtowanie patriotyzmu chłopca wywarły polskie organizacje młodzieżowe w Czechosłowacji - działacz HPC na Zaolziu i ZHP w Ustroniu. W 1938 r.

rozpoczął studia na Wyższej Szkole Górniczej. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Walczył razem z ojcem z hitlerowcami. **Poległ** razem z ojcem i wujkiem w 1939 r. - na terenach wschodnich.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 71; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (137); T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 131.

SZTWIOROK KAROL,

Więzień w Cieszynie.

Urodzony 4.11.190l r. w Kiczycach, syn Pawła i Marii. W czasie okupacji pracował w hucie cynku „Wełnowiec" w Katowicach. Aresztowany w 1942 r. i więziony w Cieszynie, a następnie umieszczony w Szpitalu Psychiatrycznym w Lublińcu, skąd po pewnym czasie przeniesiony został do szpitala psychiatrycznego w Rybniku. Tam wiosną **zmarł** na skutek eutanazji, której lekarze hitlerowscy poddawali ludzi chorych psychicznie.

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 47.

SZUBARA JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen.

Urodzony 10.12.1883 r., zamieszkały w Zebrzydowicach i tam nauczyciel Publicznej Szkoły Powszechnej. Aresztowany w początkowym okresie okupacji hitlerowskiej i po uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Mauthausen, gdzie zginął **26.10.1940 r.**

Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 108; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r., s. 688; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 210 wykazu).

SZUBERT RUDOLF, pseud. „Meteor",

Zginął jako partyzant.

Urodzony 16.12.1920 r. w Goleszowie, zamieszkały w Ustroniu (15), syn Tomasza i Stefanii; spawacz. Przed wojną bardzo zaangażowany działacz harcerski - także namiestnik zuchowy w Ustroniu. Był członkiem Spółdzielni Spożywców w Ustroniu. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu.

Z końcem 1939 r. został wywieziony na roboty przymusowe do Niemiec, z których zbiegł wiosną 1942 r. i poszedł do partyzantki - działał w oddziale „Zawady". Nieszczęśliwym zbiegiem okoliczności 29.09.1944 r. natknął się z drugim partyzantem Janem Cichym na niemiecki patrol wojskowy. Doszło do strzelaniny, w wyniku której obydwaj partyzanci **zginęli** przy lasku znajdującym się na lewym brzegu Wisły – w Ustroniu.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZboWiD w Ustroniu 1978 r., s. 69; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (138, 139); T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 131.

SZUBERT STEFANIA,

Zastrzelona przez hitlerowców.

Urodzona 15.10.1894 r. w miejscowości Prażmo, powiat frysztacki - Zaolzie i zamieszkała w Ustroniu (15), matka harcerza Rudolfa. Zabrana z domu **9.11.1944 r.** i rozstrzelana razem z mężem - w parku za Hotelem Kuracyjnym(przy ulicy Hutniczej).

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 69; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T.13, cz. 24 (138, 139).

SZUBERT TOMASZ,

Zastrzelony przez hitlerowców

Urodzony 6.08.1893 r. w Bielsku, zamieszkały w Ustroniu (15), ojciec harcerza Rudolfa; elektryk. Przez długie lata pracował w miejscowej fabryce „Kuźni Ustroń". W czasie okupacji niejednokrotnie powodował akcję sabotażową - zastój w fabryce. Rozstrzelany **9.11.1944 r.** w parku za Hotelem Kuracyjnym (przy ulicy Hutniczej) - zabrany z domu razem z żoną Stefanią.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 69; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (138, 139).

SZUSTER EUGENIUSZ,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau nr 25529.

Urodzony 3.07.1912 r. w Kaczycach Dolnych, zamieszkały w Ustroniu –Hermanicach (119); kupiec - prowadził własny sklep z artykułami spożywczymi w Ustroniu. Po odmowie przyjęcia Volkslisty, Niemcy skonfiskowali jego sklep. Aresztowany 23.04.1940 r. i krótko przetrzymany w wiezieniu w Cieszynie, następnie przetransportowany do KL Dachau. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 25529. Zginął w tym obozie **11.06.1942 r.**

Bibliografia: ks. E. Chart, *Spis pomordowanych Polaków w obozie koncentracyjnym w Dachau,* Wyd. Słowo Polskie, s. 249; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (139); J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 70; *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., 134.

SZUŚCIK ALOJZY,

Żołnierz – jeniec Oflagu.

Urodzony 1895 r. w Karwinie – Zaolzie, później mieszkaniec Lesznej Górnej (7). Na przełomie 1938/1939 r. mieszkał we Frysztacie – Zaolzie; nauczyciel. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do niemieckiej niewoli – przebywał w Oflagu od 1939-1945. Po zakończeniu okupacji hitlerowskiej wrócił do domu.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (181).

SZUŚCIK JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Oranienburgu-Sachsenhausen.

Urodzony 23.10.1879 r. w Krasnej (na Gułdowach) k/Cieszyna, syn Pawła i Anny z d. Pastuszek. Po skończeniu wiejskiej szkoły, uczęszczał do niemieckiej

szkoły średniej w Cieszynie. W domu pomagał rodzicom w pracach gospodarczych. Po ukończeniu Seminarium Nauczycielskiego, rozpoczął pracę nauczyciela w Łazach, społecznik, prowadzili kasę raifeisenowską, organizował polskie chóry i zespoły teatralne. W 1906 r. z ramienia Polskiej Macierzy Szkolnej organizator polskiej szkoły w Boguminie. Po dwóch latach powrócił do Łazów i tam prowadził polskie życie społeczno-kulturalne. Był promotorem polskiego teatru amatorskiego przy współudziale polskiej inteligencji - nauczycieli Polskiego Gimnazjum w Orłowej i polskich inżynierów pracujących w kopalniach zagłębia karwińskiego. W 1914 r. wysłany z pułkiem austriackim na front rosyjski, wzięty w październiku do rosyjskiej niewoli pod Kraśnikiem i wysłany na Sybir, gdzie dostał się pod wpływy znanej polskiej rodziny zesłańczej Kozioł-Poklewskich. Był nauczycielem ich dzieci, organizując równocześnie chór nauczycieli polskich w Tiumeniu. Na skutek rewolucji rosyjskiej w 1917 r. przeniesiono jeńców wojennych na Ukrainę, skąd udało mu się przedostać (jeszcze przed zakończeniem wojny) przez Rumunię i Węgry do domu. W 1919 r. powstała w Cieszynie Rada Narodowa - został jej członkiem. Z ramienia Polskiego Stronnictwa Ludowego został wybrany posłem na Sejm Śląski, a po likwidacji „Aprosu" (reforma Grabskiego) poświęcił się całkowicie pracy politycznej i plebiscytowej. Po przyłączeniu Zaolzia do Polski, został mianowany burmistrzem miasteczka Łazy. Tam zastała go wojna w 1939 r. Uciekając przed najazdem hitlerowskim dotarł do Polski centralnej, a powróciwszy do Cieszyna pod koniec 1939 r. został aresztowany i po krótkim przetrzymaniu w cieszyńskim więzieniu, wywieziony do KL Oranienburg-Sachsenhausen, gdzie zginął **1.04.1940 r.**

Bibliografia: Informacja rodziny - Bronisławy Małysz.

SZWEDEK EMIL,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 1203.

Urodzony 22.03.1912 r. w Goleszowie i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany został do KL Auschwitz. Dnia 25.06.1940 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 1203, następnie 19.09.1941 r. przeniesiony został do więzienia w Katowicach. Nieznany jest dalszy los tego więźnia.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 33.

SZYMALA EMANUEL,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 15.03.1914 r. w Cieszynie, syn Adama i Jadwigi z d. Kohut, zamieszkały w Cieszynie. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przewieziony do KL Auschwitz, gdzie zginął **19.03.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 14460/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 10:35, określenie przyczyny zgonu to: „plötzlicher Herztod" (nagły zawał serca).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1150; PMA-B *Księga zgonów,* t. 10, s. 918.

SZYMANIAK MARCIN,
Zginął w niewoli sowieckiej.
Urodzony 17.10.1897 r. w Witoldzinie, syn Franciszka i Antoniny. Z zawodu był listonoszem, od 1923 r. podjął pracę w policji - służył w Państwowej Policji w Skoczowie, następnie starszy posterunkowy PP komisariatu w Cieszynie. Zmobilizowany, uczestniczył w kampanii wrześniowej 1939 r., dostał się do niewoli sowieckiej – i tam **zginął.**
Bibliografia: Mečislav Borák, *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 108; wpisany na LT NKWD z Ostaszkowa 05/4 z dnia 5.04.1940 r., poz. 43, s. 38, t. 2185.

SZYMCZYK RYSZARD, pseud. „Zyg",
Zginał jako partyzant.
Mieszkaniec Górnego Śląska, w okresie okupacji hitlerowskiej zaangażował się w ruchu oporu na Podbeskidziu w Ustroniu – partyzant w oddziale „Jastrząb". Poległ w walce z gestapowcami za Równicą - na „Orłowej".
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (135).

SZYMICZEK ALOJZY pseud. „Świerk",
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Mauthausen nr 7038.
Urodzony 11.07.1913 r., zamieszkały w Bąkowie, gmina Strumień; nauczyciel. Aresztowany w początkowym okresie okupacji hitlerowskiej, tj. 22.04.1940 r. – „za działalność konspiracyjną" (tajne nauczanie). Początkowo więziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Dachau i dalej do KL Mauthausen. Tam zarejestrowany w ewidencji obozowej jako więzień nr 7038. Zwolniony z obozu 22.11.1940 r. powrócił do domu i do końca okupacji pracował jako robotnik fizyczny. Od stycznia 1941 r. zaprzysiężony jako żołnierz konspiracyjnej organizacji ZWZ, pseud. „Świerk" - podlegał bezpośrednio pod komendę Leopolda Hałaczka[61]. Nieznany jest jego dalszy okupacyjny los.
Bibliografia: Zbiory dokumentów K. Wójtowicza.

SZYMICZEK ERNEST, pseud. „Storczyk",
Więzień w Mysłowicach, w KL Auschwitz nr 136588, w KL Gross-Rosen, w KL Dora, w KL Bergen-Belsen.

Urodzony 24.04.1917 r. w Łąkach, powiat frysztacki – Zaolzie, zamieszkały w Zabłociu k/Strumienia, syn Józefa i Marii; nauczyciel. Szkołę powszechną

[61] **Hałaczek Leopold,** aresztowany 18.12.1940 r., po około sześciu tygodniach uciekł z więzienia i przy pomocy kolegów z organizacji konspiracyjnej ZWZ przedostał się do Czech, gdzie pod zmienionym nazwiskiem prowadził nadal aktywną pracę konspiracyjną w okolicy Orłowej na Zaolziu jako zastępca komendanta ZWZ/AK.

ukończył w Bąkowie, później kontynuował naukę w gimnazjum w Bielsku i w Państwowym Seminarium Męskim w Pszczynie. Ucząc się w szkole języka niemieckiego, a później studiując na Wydziale Inżynierii w Poczdamie – znał doskonale język niemiecki, ta umiejętność przydała się, bo jako Polak w okresie okupacji hitlerowskiej otrzymał zatrudnienie w biurze mierniczym kierownictwa IG-Industrie (koncern chemiczny) w Oświęcimiu. Zaangażowany od początku okupacji w ruchu oporu – łącznik i wywiadowca w zwiadzie Margicioka[62] – sekcji „Augusta", otrzymał zadanie prowadzenia zwiadu w okolicach Dworów k/Oświęcimia, przekazał Margiciokowi cały plan zakładu, w którym był zatrudniony. Aresztowany 4.06.1943 r. za odmowę przyjęcia Volkslisty. Przesłany do więzienia śledczego w Mysłowicach, a po zakończonym śledztwie przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 13.08.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 136588. Stamtąd przetransportowany do KL Gross-Rosen, do KL Dora, do KL Bergen-Belsen. Przeżył i odzyskał wolność - wrócił do domu. Zmarł 4.07.1977 r.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 379; M. Heller, *Ruch oporu na Śląsku Cieszyńskim,* Opole 1982, s. 100-101; APMA-B ankieta z dn. 29.01.1964 r. wypełniona osobiście przez Ernesta Szymiczka (sygn. Mat./4515, nr inw. 47140)

SZYMICZEK HELENA z d. NIEMCZYK,

Ukrywała się przez cały okres okupacji hitlerowskiej.

Urodzona 21.02.1910 r., zamieszkała w Mazańcowicach, córka Franciszka i Teresy, żona Józefa. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowana w ruchu oporu - łączniczka AK w sekcji wywiadowczej Margicioka – sekcji „Augusta". Zagrożona aresztowaniem przez gestapo - zbiegła i ukrywała się do końca wojny. W jej miejsce jako zakładnika aresztowano męża Józefa, który miał być zwolniony z więzienia, gdy zgłosi się na gestapo jego żona. Zmarła 1990 r.

Bibliografia: M. Heller, *Ruch oporu na Śląsku Cieszyńskim,* Opole 1982, s. 101; informacja – Mateusz Szymiczek.

SZYMICZEK JÓZEF,

Więzień w Mysłowicach, w KL Gross-Rosen.

Urodzony 9.02.1910 r. w Łąkach - Zaolzie, syn Józefa i Marii, zamieszkały w Mazańcowicach, gdzie po ukończonym Seminarium Nauczycielskim w Cieszynie podjął pracę nauczyciela. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu – łącznik w sekcji wywiadowczej Margicioka – sekcji „Augusta". Wysłany przez Margicioka na dokonywanie wywiadu do Heydebreku (Kędzierzyna). Aresztowany 15.07.1943 r. jako zakładnik – gdyż gestapo poszukiwało jego żonę Helenę. Przewieziony do więzienia śledczego w Mysłowicach, a stamtąd w związku ze zbliżającym się frontem – ewakuowany i przetransportowany do KL Gross-Rosen, gdzie został wyzwolony przez Armię Czerwoną. Zmarł w 1974 r.

Bibliografia: Informacja – Mateusz Szymiczek.

---

[62] **Jan Margiciok,** organizator i szef wywiadu wpierw w Inspektoracie Rybnickim ZWZ/AK, a następnie w podinspektoracie cieszyńsko-zaolziańskim.

SZYNDER ANDRZEJ,

Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Auschwitz.

Urodzony 14.11.1902 r. w Mazańcowicach, a od 1926 r. zamieszkały w Kiczycach, syn Jana i Heleny; robotnik. W okresie międzywojennym był aktywnym działaczem Komunistycznej Partii Polski i za swoje przekonania polityczne stale zwalniany z pracy oraz dyskryminowany. W czasie okupacji był organizatorem ruchu lewicowego na terenie Kiczyc, Pierśca i innych miejscowości powiatu cieszyńskiego. Aresztowany 1.07.1942 r. i uwięziony w Cieszynie, stamtąd przewieziony do więzienia śledczego w Mysłowicach, a po kilku miesięcznym śledztwie przesłany do KL Auschwitz, gdzie zginął **19.03.1943 r.**

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 48.

ŚLIWKA ADAM,

Żołnierz kampanii wrześniowej.

Urodzony 24.08.1912 r. w Koniakowie (111) i tam zamieszkały; ogrodnik. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Uniknął niewoli, ale po powrocie do domu, wysłany do Niemiec na roboty przymusowe. Uciekł stamtąd i przedostał się w 1943 r. do Anglii do legionów polskich. Walczył w ich szeregach do 1945 r. – do zakończeniu wojny. Pozostał w Anglii (na zdjęciu Adam z żoną Anną)

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (069).

ŚLIWKA ANDRZEJ,

Wysłany na prace przymusowe.

Urodzony w 1919 r. w Wiśle (436) i zamieszkały w tej miejscowości; rolnik - małorolny. W okresie okupacji hitlerowskiej wysłany na roboty przymusowe do Wiednia, gdzie przebywał od 1939 r. do 1945 r.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (094).

ŚLIWKA JAKUB,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 164106, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 1.05.1918 r., zamieszkały w Wiśle (938). Od stycznia 1940 r. do września 1943 r. zaangażowany w ruchu oporu - żołnierz konspiracyjnej organizacji ZWZ/AK. Był członkiem grupy partyzanckiej „Barania Południe" i brał czynny udział w potyczkach z Niemcami na terenie powiatu cieszyńskiego W dniu 24.09.1943 r. w czasie obławy został złapany i uwięziony w Cieszynie, a następnie przesłany do KL Auschwitz. Dnia 18.11.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 164106, następnie przeniesiony do KL Mauthausen. Przeżył i odzyskał wolność 5.05.1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 432; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 54.

ŚLIWKA JAKUB,
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau.
Urodzony w 1923 r. w Istebnej - Kurzyszowski i zamieszkały w tej miejscowości, brat Jana, syn Ewy. Aresztowany w 1943 r. i krótko uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Dachau. Odzyskał wolność w 1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie (brat Jana – ściętego gilotyną).
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (050).

ŚLIWKA JAN,
Więzień więzienia w Katowicach.
Urodzony w 1913 r. w Istebnej – Kurzyszowski i zamieszkały w tej miejscowości; rolnik małorolny. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany i przetransportowany do więzienia w Katowicach, gdzie zginął w **2(26).09.1944 r.**
Postscriptum: Podobno wcielony przymusowo do Wermachtu, z karabinem uciekł do partyzantów.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (029).

ŚLIWKA JAN,
Zastrzelony przez hitlerowców.
Urodzony w 1933 r. w Wiśle, syn Jana i Anny, zamieszkały w Wiśle Malince (356). Podczas dokonanej przez Niemców akcji – obławy na partyzantów i w związku z tym oblężenia domu rodzinnego Jana - on schował się pod łóżkiem. Niestety został przez gestapo odnaleziony i na miejscu zastrzelony.
Postscriptum: W Wiśle Malince na osiedlu Sadowy (pod numerem 356 mieszkała rodzina Śliwków, a mianowicie: Jan (ojciec ur. 18.12.1906 r.), żona Anna (matka ur.1.05.1914 r.), oraz dzieci: Jan (lat 12), Paweł (lat 9), Zuzanna (lat 5), Helena (lat 4). Razem ze Śliwkami mieszkała siostra Śliwkowej - Zuzanna Kamieniorz (ur. w 1916 r.). Na początku listopada 1944 r. w rejon Malinki została zrzucona grupa wywiadowcza kpt. Andreja Andrejewicza Anisimowa, pseudonim „Orłów". W skład grupy wchodziło 12 osób, tj. zastępca komendanta A. Ilczuk, miner J. Paszyn, radiotelegrafiści Anastazja Tonkich i N. Michałoczkin oraz siedmiu zwiadowców. Jedną ze stanic tej grupy był dom Śliwków. W dniu 25.01.1945 r. około godziny 14.00 przyszedł do Śliwków konfident niemiecki Kędzior (kierownik schroniska na Białym Krzyżu) i przedstawił się jako uciekinier z Wehrmachtu. Twierdził, że chciałby dostać się do Żywca, bo tam ma rodzinę, ale nie wie, w którą stronę iść. Śliwkowa nakarmiła go i wskazała drogę. Około godziny 15.30 Niemcy rozpoczęli akcję okrążania domu. Stąd wniosek, że Kędzior przyszedł na rozpoznanie sytuacji. W domu w tym czasie znajdowała się Śliwkowa z dziećmi, siostra Kamieniorz, oraz radiotelegrafistka Anastazja Tonkich i dwóch partyzantów jako ubezpieczenie. Reszta partyzantów opuściła dom już rano, udając się na akcję. Kiedy Śliwkowa zorientowała się, że to zdrada, złapała najmłodszą córkę z kolebki i uciekła do lasu, ale została postrzelona w nogę. Natomiast Zuzanna Kamieniorz złapała pod pachę Zuzannę, Pawła i także uciekła do lasu. Natomiast partyzanci radzieccy spakowali radiostację i ostrzeliwując się

wycofali się również do lasu. W akcji tej, jeden z gestapowców został śmiertelnie ranny. W domu pozostał najstarszy syn - Jan Śliwka i ukrył się pod łóżkiem. Niemcy znaleźli go, wyciągnęli spod łóżka i zastrzelili, a dom wraz z nim spalili.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 35; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (069).

ŚLIWKA JERZY,
Zginął jako partyzant.
Urodzony w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu – partyzant, poległ w walce z hitlerowcami na górze Baraniej. Nieznane są data i okoliczności jego śmierci.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (028).

ŚLIWKA JÓZEF,
Rozstrzelany przez gestapo.
Urodzony w 1896 r. w Ustroniu- Zawodziu i zamieszkały w tej miejscowości; ślusarz w Kuźni,, Ustroń". Rozstrzelany przez gestapo **w 1941 r.** Nieznane są okoliczności jego śmierci.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (133).

ŚLIWKA JÓZEF,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-2868.

Urodzony 2.03.1924 r. w Koniakowie, zamieszkały w Kamesznicy, powiat żywiecki, syn Marii. Aresztowany przez gestapo po ucieczce z przymusowych robót z Niemiec, uwięziony w Cieszynie, stamtąd przewieziony do KL Auschwitz. W lipcu 1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy" nr E-2868. Zginął w tym obozie **21.10.1942 r.**
Według wystawionego aktu zgonu nr 36948/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 15:10, określenie przyczyny zgonu to: „akuter Magendarmkatarrh" (ostry katar/nieżyt żołądkowo-jelitowy).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 854; PMA-B *Księga zgonów,* t. 25, s. 944; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (066).

ŚLIWKA JÓZEF,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 149321.
Urodzony 12.03.1924 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po uwięzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym z rejencji katowickiej przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 9.09.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 149321. Odzyskał wolność 17.09.1943 r. – zwolniony z obozu.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 394.

ŚLIWKA KAROL,
Zginął w Katyniu.

Urodzony 17.09.1912 r. w Koniakowie, syn Jana i Anny. W 1921 r. skończył szkołę podstawową Nydku, zaś dalszą naukę kontynuował w Szkole Wydziałowej w Bystrzycy. Po jej ukończeniu wrócił w 1929 r. do Koniakowa i rozpoczął naukę w Szkole Przemysłowej w Bielsku. W 1934 r. zdał maturę i zdobył tytuł technika. W 1935 r. wstąpił do Szkoły Podchorążych w Cieszynie, a po jej ukończeniu, pracował w Zakładach Elektrotechnicznych w Cieszynie i w kopalniach Górnego Śląska – zamieszkał w Świętochłowicach i w Chorzowie.
Zmobilizowany (stop. wojsk. podporucznik) do 4 psp w Cieszynie, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do sowieckiej niewoli i tam **zginął 04/05.1940 r.** – zamordowany przez funkcjonariuszy NKWD w Katyniu.
Postscriptum: Pisał do rodziców z Kozielska, a nie przeczuwając swego losu zakończył go tymi słowami *„Ponieważ nie wiem czy na święta będę w domu składam wam wszystkim serdeczne pozdrowienia i życzenia wesołych i szczęśliwych Świąt Godowych”.* W Katyniu zidentyfikowany pod nr AM 537. Podczas ekshumacji znaleziono przy nim książeczkę oficerską, kwit, kartę szczepieniową, wizytówki.
Bibliografia: Mečislav Borák**,** *„Symbol Katynia” Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 57-58.

ŚLIWKA MARIA,
Więźniarka więzienia w Wadowicach.

Urodzona 7.05.1892 r. w Koniakowie (111) do 1928 r., potem mieszkała w Wędryni. Aresztowana przez gestapo za to, że jako Polka miała narzeczonego, który miał „Volkslistę”, a ona odmawiała jej przyjęcia. Więziona w 1942 r. przez 5 miesięcy w Wadowicach, następnie odzyskała wolność - zwolniona do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (069).

ŚLIŻ ANDRZEJ,
Więzień w Walfenbüttel.
Urodzony 21.11.1907 r. w Końskiej, zamieszkały w Lesznej Górnej; hutnik. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Wysłany na roboty przymusowe i tam aresztowany przez gestapo 23.04.1943 r. pod zarzutem uprawiania sabotażu, zdradę stanu i działalność antyhitlerowską. Więziony do **6.06.1943 r.** – i w tym dniu stracony na szubienicy w Walfenbüttel.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (178).

ŚLIŻ KAROL,
Więzień w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.
Urodzony w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości, syn leśniczego. Aresztowany i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie, wraz z ojcem przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego – nieznana nazwa miejsca uwięzienia, nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (043).

ŚLIŻ PAWEŁ,
Zginął jako partyzant.
Urodzony 5.07.1911 r. w Nydku – Zaolzie i tam zamieszkały; górnik, konstruktor bunkra-twierdzy pod Czantorią. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Walczył do ostatniego naboju ze specjalną grupą hitlerowców – wyznaczoną do zlikwidowania partyzantów i zdobycia bunkra. Po zdobyciu tej twierdzy partyzanckiej, ciężko ranny - żył jeszcze bez przytomności i chociaż po przewiezieniu do szpitala w Trzyńcu czyniono wszystko, by złożył zeznania i ujawnienia szczegółów o partyzantach, zmarł **30.11.1943 r.**
Bibliografia: Archiwum dr. a. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (178).

ŚLIŻ TEODOR,
Więzień w Czeskim Cieszynie.

Urodzony 4.04.1912 r. w Skoczowie syn Franciszka i Janiny z d. Poloczek. W Skoczowie ukończył pięcioklasową szkołę powszechną w 1923 r., a w 1926 r. - szkołę wydziałową. W 1926 r. rozpoczął naukę w Państwowym Seminarium Nauczycielskim w Cieszynie - Bobrku. Po półrocznym bezrobociu, w listopadzie 1932 r. rozpoczął pracę nauczycielską w Publicznej Szkole Powszechnej w Pielgrzymowicach. Od września 1933 r. do września 1934 r. pełnił służbę wojskową w Dywizyjnym Kursie Podchorążych Rezerwy przy 4. Pułku Strzelców Podhalańskich w Cieszynie.
Po powrocie z wojska ponownie objął obowiązki nauczyciela w Pielgrzymowicach, które pełnił aż do wybuchu drugiej wojny światowej. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. w 3 Pułku Strzelców Podhalańskich w Bielsku, a następnie przydzielony do batalionu „Obrony Narodowej”. Został odcięty 10.09.1939 r. przez wojska niemieckie w rejonie Sędziszowa i zatrzymany w Katowicach. Trzy dni później został zwolniony przez dowództwo „Wachtkompanie” i oddelegowany do Pielgrzymowic. W marcu 1940 r. rozpoczął pracę w ustrońskiej fabryce Breviller & Urban. Aresztowany 23.04.1940 r. przez gestapo i uwięziony w więzieniu w Czeskim Cieszynie, gdzie przebywał do 26.06.1940 r. Odzyskawszy wolność w lipcu 1940 r., aż do wyzwolenia pracował w ustrońskiej fabryce. Po odzyskaniu niepodległości natychmiast zgłosił się w Inspektoracie Szkolnym w Cieszynie i rozpoczął pracę nauczyciela i kierownika Publicznej Szkoły Powszechnej w Ustroniu-Dobce. W 1946 r. rozpoczął naukę na Wyższym Kursie Nauczycielskim ZNP w Cieszynie i cały czas uzupełniał swoje wykształcenie aż do przejścia na emeryturę. Brał czynny udział w pracach społecznych na terenie miasta i powiatu cieszyńskiego. Zmarł 1.01.1976 r. w Ustroniu.
Bibliografia: M. Piechowiak, *Zasłużeni dla Ustronia,* Ustroń 2004, s. 68.

ŚLUSARCZYK EDWARD,
Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen nr 24175.

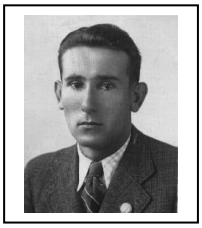

Urodzony 14.10.1913 r. w Cieszynie, zamieszkały w Chybiu, syn Pawła i Stanisławy z d. Puchała; nauczyciel, w młodości harcerz w Cieszynie i Chybiu. Po ukończeniu szkoły powszechnej, dalszą naukę kontynuował w Państwowym Seminarium Nauczycielskim w Cieszynie. Z informacji rodziny wynika, że usiłował przedostać się „na zachód" i został ujęty przy przekraczaniu granicy w Austrii – miasteczko Rotwein.

Przetrzymany w wiezieniu w Grazu i po procesie w październiku 1940 r. skazany na trzy lata ciężkiego więzienia w Halle n/Sławą i Zwickau. W 1943 r. po odbyciu wyroku w Halle - przetransportowany. Po aresztowaniu przetransportowany do KL Mauthausen. Dnia 27.02.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 24175. Zginął o godz. 7:05 dnia **21.04.1943 r.** (nr aktu zgonu 4723/1943 r.).

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko; T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 132, informację o wujku – przekazała Ilona Binda.

ŚMIŁOWSKI J.,

Więzień w Cieszynie.

Urodzony w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości; inżynier. Aresztowany przez gestapo, był uwięziony w Cieszynie od 19.03.1942 r. do 9.05.1942 r. Odzyskał wolność – zwolniony z więzienia.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (133).

ŚMIŁOWSKI KAROL, pseud. „Karol",

Więzień w Cieszynie, w Raciborzu, w Bytomiu, w Sosnowcu, w KL Mauthausen-Gusen nr 212446.

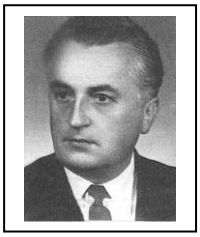

Urodzony 15.06.1915 r. w Ustroniu, syn Jana i Ewy z d. Wojnar. Po ukończeniu w 1929 r. Publicznej Szkoły Powszechnej w Ustroniu, kształcił się w Szkole Wydziałowej w Cieszynie, a następnie w Państwowej Wyższej Szkole Przemysłowej w Bielsku-Białej – ukończonej w 1933 r. W lipcu 1933 r. rozpoczął pracę w Towarzystwie Akcyjnym Brevillier-Ska i A. Urban Synowie w Ustroniu.

W zakładzie tym pracował do sierpnia 1939 r. W międzyczasie, w latach 1936-1937 odbył zasadniczą służbę wojskową, podczas której ukończył Szkołę Podchorążych Rezerwy. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. do 3 Pułku Strzelców Podhalańskich ppłk. Czubryta w Bielsku i w jego szeregach przeszedł szlak bojowy. Dostał się 2.10.1939 r. do niemieckiej niewoli na Podhalu i został osadzony w obozie jenieckim w Nowym Sączu - Kriegsgefangenendurchgangslager – Kgf.-Dulag Neu Sandez, skąd został zwolniony 20.11.1939 r. Od grudnia 1939 r. pracował w ustrońskiej fabryce, natomiast w lipcu 1940 r. został zwolniony z powodu odmowy podpisania Volkslisty. Od stycznia 1940 r., pod pseudonimem „Karol" – zaangażowany w ruchu oporu – żołnierz organizacji konspiracyjnej ZWZ na terenie Ustronia.

Aresztowany 2.02.1942 r. i więziony w Cieszynie, Raciborzu, Bytomiu i Sosnowcu, a następnie 12.01.1943 r. przetransportowany do KL Mauthausen-Gusen. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 212446. Odzyskał wolność 5.05.1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie. Po wyzwoleniu powrócił do Ustronia i już od sierpnia 1945 r. podjął pracę w ustrońskiej Kuźni. W 1952 r. po studiach w Politechnice Śląskiej w Gliwicach uzyskał stopień inżyniera – pracował w Cieszyńskiej Fabryce Narzędzi. Od 1965 r. rozpoczął pracę w nowo wybudowanej Kuźni w Skoczowie – i w latach następnych stale związany z rozwojem skoczowsko-ustrońskich Zakładów Kuźniczych. Przez wiele lat niezależnie od pracy zawodowej pracował społecznie dla dobra Ustronia i jego mieszkańców. Zmarł 19.11.1994 r.
Bibliografia: M. Piechowiak, *Zasłużeni dla Ustronia,* Ustroń 2004, s. 72.

ŚWIATŁOCH JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 3529, w KL Gross-Rosen.
Urodzony 20.04.1918 r. w Cieszynie oraz zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 30.08.1940 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 3529, następnie przewieziony do KL Gross-Rosen. Odzyskał wolność 8.05.1945 r. podczas ewakuacji więźniów w głąb Niemiec.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 45.

ŚWIENCZYK EMIL (vel CZYŻ JERZY JÓZEF),

Więzień w Tarnowie, w KL Auschwitz.
Urodzony 11.09.1914 r. w Kowalach, syn Józefa i Heleny z d. Stroka. W 1934 r. ukończył w Bielsku Państwową Szkołę Przemysłową - Wydział Tkacko Przędzalniczy. Podjął pracę w Bielsku - w prywatnej Fabryce Sukna Szymona Hoffmanna, gdzie pracował również i po odbyciu służby wojskowej. Od 1.01.1938 r. odbywał służbę wojskową - uzyskał stopień podporucznika rezerwy w korpusie oficerów piechoty. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do sowieckiej niewoli, był więziony w Ostaszkowie, skąd udało mu się zbiec, przekupując zegarkiem rosyjskiego wartownika. Wrócił do domu do Kowali, lecz zagrożony aresztowaniem przedostał się do Generalnej Guberni, gdzie zaangażował się w ruchu oporu , występując tam pod zmienionym nazwiskiem Jerzy Józef Czyż. W czerwcu 1940 r. został zatrzymany w ulicznej łapance w Krakowie. Był więziony w Tarnowie, a pod koniec 1940 r. na adres domowy w Bielowicku zaczęły przychodzić jego listy z KL Auschwitz, gdzie zginął **w 1942 r.**
Bibliografia: Informacja członka rodziny - Władysława Szwedy; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

TACINA JAN,

Więzień w KL Dachau, KL Gusen.
Urodzony 25.10.1909 r. w Oldrzychowicach – Zaolzie. W 1922 r. rozpoczął naukę w Gimnazjum Polskim w Cieszynie, skąd po trzech latach przeniósł się do Seminarium Nauczycielskiego w Cieszynie - Bobrku, kończąc je w 1931 r.

Pracę nauczycielską rozpoczął w Ustroniu-Dobce, skąd przeniósł się do Hołdunowa k/Katowic, by rozpocząć w 1938 r. studia w Konserwatorium Muzycznym w Katowicach; jednocześnie pracował w Instytucie Śląskim. Dodać należy, że już w seminarium zaczął zbierać cieszyńskie pieśni ludowe na Zaolziu (w latach 1928-36) Do wybuchu wojny zebrał jeszcze ponad 600 pieśni i tańców ludowych oraz nagrał 50 płyt dla archiwum fonograficznego. Aresztowany w 1940 r. i przetransportowany został do KL Dachau, a stamtąd przeniesiony do KL Gusen. Od 1941 r. przebywał w Linz w Austrii - na robotach przymusowych, pracując w hucie. Po zakończeniu wojny wrócił do kraju, pracował w szkole w Bielsku-Białej, a w okresie 1950-1961 był pracownikiem Państwowego Instytutu Sztuki w Warszawie. W 1956 r. ukończył Wyższą Szkołę Muzyczną w Katowicach, ponownie podjął pracę jako pracownik etnograficzny muzeum w Bielsku-Białej. Zbierał także pieśni obozów koncentracyjnych, opublikował dziesiątki artykułów muzykologicznych o charakterze naukowym, kierował chórami w różnych ośrodkach. Zginął w wypadku ulicznym 16.12.1990 r.

Bibliografia: J. Szturc, *Ewangelicy w Polsce Słownik biograficzny XVI-XX.*, s. 296.

TAJNER LEOPOLD,

Wywieziony na roboty przymusowe.

Urodzony 15.05.1921 r. w Roztropicach k/Skoczowa, syn Franciszka i Franciszki z d. Lanc. Po ukończeniu szkoły podstawowej w 1935 r. podjął pracę na lotnisku szybowcowym na górze Chełm, oddalonej o dwa kilometry od domu rodzinnego. Już w okresie przedwojennym był mistrzem Śląska w skokach, równocześnie szkolił się w sztuce latania. Zdobył uprawnienia pilota oblatywacza szybowców oraz ukończył kurs lotów holowanych i akrobacji lotniczej. W sezonach zimowych startował w zawodach narciarskich. Uczęszczał do Technikum Lotniczego w Katowicach, lecz wybuch wojny przerwał jego edukację. W okresie okupacji hitlerowskiej wysłany przez Arbeitsamt na roboty przymusowe do Niemiec. Po zakończeniu wojny pracował na Chełmie jako instruktor, szkoląc pilotów szybowcowych, zaś w okresach zimowych uprawiał narciarstwo wyczynowe. Dwukrotnie był olimpijczykiem. Po kontuzjach na skoczniach narciarskich, zrezygnował z wyczynowego narciarstwa. Uzyskał uprawnienia trenerskie i poświecił się szkoleniu młodych narciarzy. Szkolił śląskich skoczków na skoczni w Goleszowie, a później w Wiśle. Zmarł w Wiśle 24.02.1993 r.

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 1, wyd. 1993 r., s. 250.

TANCIBUDEK JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 35874.

Urodzony 29.08.1897 r. w Kończycach Wielkich, syn Emanuela i Franciszki z d. Birska, zamieszkały w okresie okupacji hitlerowskiej w Melniku, powiat Böhmen - Czechy. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przewieziony do KL Auschwitz, zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 35874. Zginął **9.08.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 19041/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 17:40, określenie przyczyny zgonu to: „Herzschwäche bei Darmkatarrh" (niewydolność serca przy nieżycie/katarze jelit).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1150; PMA-B *Księga zgonów,* t. 13, s. 1025.

TARG ALOJZY, pseud. „Marcin", „Zipser",

Więzień w KL Gross-Rosen, w KL Dora, więzienia Osterode i Holstedt.

Urodzony 14.05.1905 r. w Łazach k/Grodźca (Śląsk Cieszyński) Do szkoły powszechnej uczęszczał w Łazach, później kontynuował naukę w cieszyńskim gimnazjum – ukończone w 1925 r. Studia historyczne ukończył w Krakowie w Uniwersytecie Jagiellonskim. W okresie studiów wraz z Pawłem Musiołem i Alojzym Gembalą należał do najaktywniejszych członków Stowarzyszenia Studentów Polskich ze Śląska Cieszyńskiego „Znicz". Po ukończeniu studiów podjął pracę w szkołach średnich na Górnym Śląsku. Łączyła go bliska przyjaźń z P. Musiołem (był bliskim współpracownikiem jego „Kuźnicy") i z nim podczas okupacji hitlerowskiej organizował ruch oporu na Śląsku Cieszyńskim. Współorganizator Tajnej Organizacji Wojskowej w Cieszynie, a w kilka miesięcy później, po połączeniu się TOW ze Związkiem Walki Zbrojnej, znalazł się w cieszyńskim inspektoracie ZWZ. Wykazywał niezwykłą wręcz ruchliwość i aktywność. Po aresztowaniu w marcu 1941 r. szefa cieszyńskiego inspektoratu ZWZ - Pawła Musioła, zakonspirował się w Warszawie i stał się ważną postacią w Sekcji Zachodniej Delegatury Rządu, jak i w tajnej organizacji „Ojczyna". Od roku 1943 pełnił funkcję zastępcy delegata Rządu RP na województwo śląskie. Aresztowany w 1944 r. w Krakowie, i przetransportowany do KL Gross-Rosen, później do KL Dora, do więzienia Osterode i Holstedt. Odzyskał wolność w 1945 r. i powrócił do kraju, podjął pracę w Zjednoczeniu Metali Nieżelaznych, a następnie w Zachodniej Agencji Prasowej i Polskim Związku Zachodnim. Gdy jednak nastał okres niekorzystny o przeszłości akowskiej, został aresztowany i przewieziony na ul. Rakowiecką w Warszawie. Po uciążliwym śledztwie, 27.03.1949 r. odbył się proces i został skazany na dziewięć lat więzienia i osadzony we Wronkach. Ze względu na zły stan zdrowia, po pięciu latach zwolniony, a w 1960 r. uniewinniony. W 1962 r. w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu obronił doktorat. Wniósł duże zasługi w biografistykę śląską, pracował nad Śląskim Słownikiem Biograficznym. Zmarł 4.03.1973 r.

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 1, wyd. 1993 r., s. 250.

TARGOSZ FRANCISZEK,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 7626.

Urodzony 7.09.1899 r. w Kończycach i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przewieziony do KL

Auschwitz. Dnia 18.12.1940 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 7626. Nieznany jest dalszy los tego więźnia.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 67

TARKOWSKI STANISŁAW,
Więzień w Cieszynie, w Katowicach, w KL Auschwitz.
Urodzony 9.09.1897 r. w Kozedowej k/Tomaszowa, syn Wacława i Stanisławy. Od 1928 r. zamieszkał w Skoczowie i pracował dorywczo – przy różnych pracach. Należał do Komunistycznej Partii Polski i był szykanowany przez ówczesne władze policyjne. W czasie okupacji działał w organizacji konspiracyjnej - w ruchu lewicowym na terenie Skoczowa i okolicy. Aresztowany 12.02.1943 r. w Skoczowie - za działalność polityczną i uwięziony w Cieszynie, stamtąd przesłany do więzienia w Katowicach, a następnie przewieziony do KL Auschwitz, gdzie zginął w maju **1943 r.**
Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 48.

TARNAWA ADAM,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 18243.

Urodzony 30.08.1908 r. w Kończycach i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany został do KL Auschwitz. Dnia 18.07.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 18243, a następnie 24.06.1944 r. przeniesiony KL Buchenwald. Nieznany jest dalszy los tego więźnia.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 112.

TARNAWA ANNA z d. SOJKA,
Więźniarka w Cieszynie, zamordowana przez hitlerowców.
Urodzona 19.07.1891 r. w Roztropicach. Po ukończeniu 4 klas szkoły powszechnej pracowała na folwarku w Roztropicach, W 1921 r. zawarła związek małżeński z Józefem Tarnawą, który pochodził z Godziszki, województwo krakowskie i w 1922 r. małżonkowie przenieśli się do Międzyświecia - pracowali na folwarku. Po parcelacji majątku w 1936 r. jako robotnicy folwarczni otrzymali działkę i jednorodzinny dom na długoletnią spłatę. W czasie okupacji Józef Tarnawa był wywieziony na przymusowe roboty, później przyjął Volkslistę i został wcielony do wojska niemieckiego. W styczniu 1945 r. przyjechał na urlop i postanowił nie wracać, lecz został zdradzony przez Blockleitera Brodę, aresztowany i stracony. Po kilku dniach

aresztowano jego żonę Annę, która przebywała w więzieniu w Cieszynie i wyrokiem sądu wojskowego 29.03.1945 r. została **skazana na śmierć**. Wyrok wykonano prawdopodobnie na cmentarzu żydowskim w Cieszynie.
Postscriptum: W przeddzień wykonania wyroku (list datowany 28.03.1945 r.) napisała pożegnalny list do syna następującej treści (przytoczenie dosłowne): „*Najmilsi kochani 2 bracia i wy bratówki i mój miły synie i ty synowo i twoje oboje dzieci, wszyscy przyjaciele i sąsiady z mojej strony i od mojego męża. Pozdrawiam was mile i serdecznie już ostatni raz, bo dzisiaj wyrok mój jest wyczytany, 9 godzina dzisiaj na śmierć. Tak muszę zejść z tego świata. Dostałam wczoraj wiadomość o moim chłopie, już on też jest nieboszczyk. Chętnie bym chciała jeszcze z wami się widzieć, niech was serce boskie opatruje, widzieć, ale to niemożliwe, to was pozdrawiam mile i serdecznie ostatni raz. Jeśli na mnie kierzy się gniewają, proszę was wszystkich odpuście mi wszystko i módlcie się za mnie i odprawcie nam obiema pogrzeb. Pieniądze tam są w podstolach około 500 marek. Tak kochani i moi przyjaciele i znajomi zostańcie z Bogiem bo wam ręki podać nie mogę. W tej chwili ma przyjść ksiądz z Panem Bogiem. Ubranie to moje mają wysłać do domu. Bardzo jest was wszystkich luto, że muszę odejść na drugi świat, trudno i darmo nie pomoże płacz ani narzekanie, bo już za późno. Tak mnie nie słuchał ten mój chłop i czegom ja się dożyła. Teraz ty Agnieszko rób co chcesz z tymi mojemi rzeczami. Tak was jeszcze raz pozdrawiam wszystkich razem i pusy wam teraz daję. Mój mąż też was pozdrawiał jak szedł z domu*”.
Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 49.

TARNAWA JOZEF,
Zginął za dezercję z wojska.
Urodzony w 1900 r. w Godziszkach, województwo krakowskie Od 1920 r. pracował w folwarku w Roztropicach, gdzie zawarł związek małżeński z robotnicą folwarczną Anną Sojka. W latach trzydziestych przeniósł się do folwarku w Międzyświeciu i pracował do czasu parcelacji folwarku w 1936 r. Z parcelacji otrzymał 1.8 ha ziemi i domek na długoterminową spłatę. W czasie okupacji był na przymusowych robotach w Rzeszy. W 1943 r. został wcielony do armii niemieckiej. Będąc na urlopie w 1945 r., postanowił nie wrócić do wojska i ukrywał się. Po jakimś czasie policja niemiecka aresztowała go i w krótkim czasie rodzina otrzymała wiadomość, że został **stracony**. Po kilku dniach aresztowano jego żonę Annę i wyrokiem Sądu Specjalnego w Cieszynie skazano na karę śmierci za ukrywanie męża. Stracono ją w dniu 29.03.1945 r. na cmentarzu żydowskim w Cieszynie,
Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 50.

TAUBE ALFRED,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 20277.

Urodzony 5.06.1907 r. w Kończycach i zamieszkały w tej miejscowości, syn Józefa i Berty z d. Demuth. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przewieziony do KL Auschwitz,. Dnia 29.08.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 20277. Zginął w tym obozie **7.02.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr . 928/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 7:10, określenie przyczyny zgonu to: „croupöse Pneumonie" (chroniczne zapalenie płuc).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 122; APMA-B *Księga zgonów,* t. 1, s. 928.

TEKLA PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 132137, w KL Buchenwald.

Urodzony 7.02.1877 r. w Golasowicach, gmina Pawłowice. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 30.07.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 132137, następnie 24.06.1944 r. przeniesiony do KL Buchenwald. Nieznany jest dalszy los tego więźnia.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 373.

TELLER DAWID,

Więzień w KL Auschwitz nr 32031.

Urodzony 29.08.1920 r. w Cieszynie, syn Jakuba i Elki z d. Altholz, zamieszkały w okresie okupacji hitlerowskiej w Bardejovie – Słowacja. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 23.04.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 32031. Zginął w tym obozie **1.07.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 13476/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 20:50, określenie przyczyny zgonu to: „Septische Angina" (zakaźna angina).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 166; PMA-B *Księga zgonów,* t. 9, s. 1470.

TELLER ISAK,

Więzień w KL Auschwitz nr 32038.

Urodzony 13.01.1916 r. w Cieszynie, brat Dawida, syn Jakuba i Elki z d. Altholz, zamieszkały w okresie okupacji hitlerowskiej w Preszowie – Słowacja. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 23.04.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 32038. Zginął w tym obozie **21.06.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 12105/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 19:50, określenie przyczyny zgonu to: „Darmverschluß" (skręt jelit).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 166; PMA-B *Księga zgonów*, t. 9, s. 105.

TELLER SALOMON,

Więzień w KL Auschwitz nr 32032.

Urodzony 29.08.1920 r. w Cieszynie, brat Dawida i Isaka, syn Jakuba i Elki z d. Altholz, zamieszkały w Bardejowie – Słowacja. Aresztowany i

przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 23.04.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 32032. Zginął w tym obozie **21.06.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 12032/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 19:35, określenie przyczyny zgonu to: „Herzschwäche bei Pneumonie" (niewydolność serca przy zapaleniu płuc).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 166; PMA-B *Księga zgonów,* t. 9, s. 32.

TERLECKI BOLESŁAW,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Gusen.
Urodzony w 1905 r. w Ustroniu-Goje (37) i zamieszkały w tej miejscowości; kierownik regulacji Wisły w Ustroniu. Aresztowany 24.04.1940 r. i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, wywieziony do KL Dachau i dalej przesłany do KL Gusen. Odzyskał wolność w listopadzie 1940 r. – zwolniony z obozu, wrócił do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (148).

TINKELMANN ALICJA,

Zginęła w niewyjaśnionych okolicznościach.
Urodzona 17.07.1911 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana i wywieziona przez Niemców w niewiadomym kierunku - uznana za **uśmierconą.**
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 60.

TKACZ TADEUSZ,

Więzień w Innsbruck - Reichenau, internowany w Szwajcarii.
Urodzony 20.05.1923 r., zamieszkały w Wiśle 1193. W 1940 r. opuścił Wisłę i przedostał się do Generalnej Guberni. Zamieszkał w Kielcach i tam zaangażował się w działalność dla ruchu oporu - żołnierz konspiracyjnej organizacji ZWZ/AK. Ponieważ poczuł się zagrożony na tamtejszym terenie, w drugiej połowie 1944 r. opuścił Kielce i usiłował przekroczyć granicę austriacko-szwajcarską. Aresztowany 3.12.1944 r. i osadzony w obozie w Innsbruck - Reichenau, skąd w dniu 23.04.1945 r. w czasie bombardowania Innsbrucku udało mu się zbiec, 1.05.1945 r. przekroczył granicę Szwajcarii i tam został internowany. Ponownie 30.06.1945 r. uciekł z internowania i przedostał się do Francji. Nieznany jest dalszy jego los.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 54.

TOBICZYK MICHAŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Sachsenhausen.
Urodzony 1.04.1908 r. w Malcu, powiat żywiecki, syn Michała i Marii. W 1911 r. rodzice osiedlili się w Kiczycach. Po ukończeniu szkoły powszechnej pomagał rodzicom w gospodarstwie, a w późniejszym okresie pracował sezonowo przy pracach budowlanych oraz regulacji Wisły. Po wybuchu drugiej wojny światowej i powrocie z ucieczki na wschodnie tereny, 10.11.1939 r. został aresztowany z całą rodziną za rzekome ukrywanie broni, chociaż rewizja policji tego nie potwierdziła. Podczas śledztwa w Cieszynie jedynie ojciec został

zwolniony, natomiast Michał, pięciu braci i szwagier Wiktor Miodoński zostali przetransportowany do KL Sachsenhausen. Tam Michał **zginął** w listopadzie 1943 r.

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 51.

TOMALA JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Auschwitz nr 7148.

Urodzony 27.02.1901 r. w Kaczycach, gmina Zebrzydowice; urzędnik, zamieszkały we Frysztacie. Aresztowany i po przetrzymaniu w Cieszynie, 13.12.1940 r. przetransportowany do KL Dachau, a stamtąd przeniesiony do KL Auschwitz. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 7148. Zginął - rozstrzelany **7.05.1941 r**.

Bibliografia: S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 66; *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina*, s. 81

TOMANEK RUDOLF ks., pseud. „Prawdzic", „Paweł",

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen, w KL Dachau nr 22087.

Urodzony 1.02.1879 r. w Ropicy - Zaolzie, syn Franciszka i Zuzanny z d. Pszczółka. Po ukończeniu szkoły ludowej został uczniem niemieckiego gimnazjum w Cieszynie, członek tajnego polskiego stowarzyszenia „Jedność". Studia teologiczne odbywał w Ołomuńcu i Widnawie – po studiach ksiądz katolicki. W Widnawie uczęszczał dodatkowo na wykłady z pedagogiki i psychologii. Święcenia kapłańskie przyjął w 1902 r. Pracę duszpasterską rozpoczął jako wikary w Grodźcu, następnie duszpasterz w Cieszynie. W 1907 r. został katechetą polskiego oddziału w niemieckim seminarium nauczycielskim w Cieszynie, zaś w latach 1911-1918 w polskim Seminarium Nauczycielskim w Bobrku. Znakomity kaznodzieja. W latach 1918-1934 był katechetą w Państwowym Gimnazjum Klasycznym w Cieszynie, długoletni współpracownik ks. J. Londzina. Poseł do parlamentu wiedeńskiego, także aktywny działacz Dziedzictwa bł. Jana Sarkandra. Po śmierci ks. J. Londzina doprowadził do scalenia jego zbiorów bibliotecznych z księgozbiorami Biblioteki Teologów Polskich. Wybuch wojny w 1939 r. przerwał jego działalność - dorobek „Dziedzictwa" uległ konfiskacie i rozproszeniu. Aresztowany 8.04.1940 r. i po krótkim przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie wywieziony do KL Dachau. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 22087, stamtąd 2.08.1940 r. przeniesiony do KL Gusen, 8.12.1940 r. ponownie został przesłany w stanie skrajnego wyczerpania do KL Dachau, gdzie zginął **18.07.1941 r.**

Bibliografia: ks. E. Chart, *Spis pomordowanych Polaków w obozie koncentracyjnym w Dachau*, Wyd. Słowo Polskie, s. 254; Marcin Gabryś - Biblioteka i Archiwum im. B. R. Tschammera w Cieszynie; informacja – ks. Zbigniew Tomanek; J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 1, wyd. 1993 r., s. 251.

TOMASZEK JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.

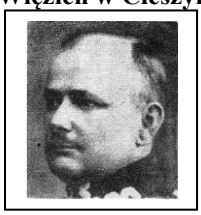

Urodzony 7.11.1887 r. w Hermanicach, zamieszkały w Ustroniu-Zawodzie (59), emerytowany kapitan WP. Od pierwszych dni okupacji hitlerowskiej był pod stałą

obserwacją Niemców. Aresztowany 23.04.1940 r. i krótko więziony w Cieszynie, skąd następnie został przetransportowany do KL Mauthausen-Gusen. Zginął w tym obozie **17.11.1941 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 71; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (139).

TOMASZKO JÓZEF,

Zastrzelony przez hitlerowców.

Urodzony w Górkach Wielkich. Ukrywał się jako dezerter z armii niemieckiej na terenie Górek. W marcu 1945 r. został **zastrzelony** na terenie Górek. Innych danych oraz okoliczności śmierci brak.

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 63.

TOMICZEK GABRIELA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück nr 3647.

Mieszkanka Ustronia (ul. Brody) i tam zamieszkała, nauczycielka w tej miejscowości. Aresztowana i po krótkim przetrzymaniu w wiezieniu w Cieszynie, stamtąd przetransportowana do KL Ravensbrück, zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 3647. Odzyskała wolność - wróciła do domu.

Bibliografia: Informacje Władysławy Sikory – byłej więźniarki KL Ravensbrück; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (167).

TOMICZEK JAN,

Rozstrzelany przez hitlerowców.

Urodzony 9.03.1919 r. w Ustroniu, zamieszkały w Hermanicach (50); ślusarz. Oprócz pracy zawodowej w ustrońskiej fabryce „Kuźni Ustroń”, pomagał rodzicom w pracach przy rodzinnym gospodarstwie. Był członkiem Związku Młodzieży Katolickiej. W nocy 8/9.11.1944 r. pracował na trzeciej zmianie.

Kiedy około godz. 6,30 wracał z pracy, przy domu czekała na niego policja. Polecono mu postawić rower przy płocie, odprowadzono około 7 minut od miejsca zamieszkania i **rozstrzelano** razem z Janem Sztwiertnią (przy płocie Danysia w Hermanicach).

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 71; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (139).

TOMICZEK JÓZEF,

Zginął na robotach przymusowych.

Urodzony 8.09.1878 r. w Hermanicach k/Ustronia (50) i tam zamieszkały; robotnik, ojciec Jana. W okresie okupacji hitlerowskiej wywieziony do Niemiec na roboty przymusowe – do obozu pracy Frankfurt – Schwetig (w Schwetig, tj. w Świecku był hitlerowski obóz pracy wychowawczej). Na

skutek ciężkich warunków pracy i bardzo marnego wyżywienia, zachorował i zmarł **20.10.1941 r.**

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 72; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (139).

TOMICZEK KAROL,

Więzień – nieznane miejsce uwięzienia.

Urodzony 4.11.1892 r. w Ustroniu, zamieszkały w Stonawie - Zaolzie. Aresztowany i przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego i tam zginął **3.11.1943** – nieznana jest nazwa miejsca uwięzienia, oraz okoliczności jego śmierci.

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 182.

TOMICZEK KAZIMIERZ,

Zginął jako partyzant.

Urodzony 1.05.1925 r. w Cieszynie, zamieszkały w Pietwałdzie - Zaolzie, syn Wiktora, student klasycznego gimnazjum w Cieszynie. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r., a następnie do 1944 r. zaangażowany w ruchu oporu walczył w szeregach partyzantów. Zginął w potyczce z hitlerowcami w **marcu 1944 r.** w gminie Przydzik, wieś Sychów, powiat kraśnicki.

Bibliografia: Archiwum dr med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko (044); S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 152; *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 161.

TOMICZEK OTTO,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 149316.

Urodzony 20.03.1903 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym z rejencji katowickiej przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 16.09.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 149316. Odzyskał wolność 17.09.1943 r. – zwolniony z obozu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 394.

TOMICZEK STANISŁAW,

Więzień w Krakowie, w KL Auschwitz nr 11713.

Urodzony 9.08.1902 r. w Cieszynie, zamieszkały w Nowym Boguminie. Po ukończeniu szkoły powszechnej, uczęszczał do w Gimnazjum w Cieszynie. Pracę jako nauczyciel rozpoczął od Państwowego Gimnazjum i Liceum w Nowym Boguminie pow. frysztacki – Zaolzie. W 1918 r. zgłosił się ochotniczo do służby wojskowej w 10 pp ziemi cieszyńskiej. Uczestniczył w akcji plebiscytowej i był członkiem Tajnej Organizacji Wojskowej (TOW). W latach 1921-1927 studiował na uniwersytecie we Lwowie. Potem pracował jako nauczyciel szkół średnich we Lwowie, Radziechowie, Przemyślu, Katowicach i Rybniku. Od 1.05.1936 r. pracował w Cieszynie - dyrektor Śląskiego Zakładu Wychowawczego, a później Szkoły Pracy Społecznej. Od lipca 1936 r., do grudnia 1938 r. był przewodniczącym Komitetu Opieki nad Uchodźcami z

Czechosłowacji. We wrześniu 1938 r. wszedł w skład Komitetu Walki o Śląsk za Olzą w Cieszynie - zastępca przewodniczącego Wydziału wojskowego do Spraw Propagandy. Po zajęciu Zaolzia przeniósł się do Nowego Bogumina, gdzie został dyrektorem tamtejszej Szkoły Pomocy Społecznej. W okresie okupacji hitlerowskiej osiedlił się w Krakowie. Aresztowany 31.01.1941 r. podczas akcji przeciw polskiej inteligencji i uwięziony w więzieniu Montelupich w Krakowie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 5.04.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 11713. Zginął w tym obozie **27.07.1941 r.**

Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 110; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r., 708; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 223 wykazu); S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 47; *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 127; J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 2, wyd. 1995 r., s. 245.

TOMICZEK TEOFIL,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 22.01.1911 r. w Mnichu, gmina Chybie i zamieszkały w tej miejscowości, syn Franciszka i Zuzanny z d. Goryczka. Aresztowany i po uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **25.11.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 42161/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 16:57, określenie przyczyny zgonu to: „plötzlicher Herztod" (nagły zawał serca).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 672; PMA-B *Księga zgonów,* t. 29, s. 79.

TOPIARZ FRANCISZEK ks.,

Więzień w Cieszynie, KL Dachau.

Urodzony w 1911 r. w Stanisławowicach, ostatnio zamieszkały w Lesznej Górnej, syn Karola i Julianny z d. Glac. Studia teologiczne w kontynuował w Ołomuńcu i Krakowie - ksiądz katolicki. Święcenia kapłańskie przyjął w 1940 r. Był katechetą w Trzyńcu, Jabłonkowie, Wędryni - Zaolzie, w Lesznej Górnej. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu - pomagał wdowom i sierotom po zamordowanych w więzieniach czy obozach.

Krótko więziony w Cieszynie i Jabłonkowie, a stamtąd przetransportowany do KL Dachau, udało mu się wydostać na wolność ciężko chorego księdza Jana Marosza z Bystrzycy n/Olzą. Po wojnie przesłuchiwany przez Urząd Bezpieczeństwa. Uniknął aresztowania, wyjeżdżając do Niemiec.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (181); Leksykon duchowieństwa represjonowanego w PRL w latach 1945-1989 / pod red. nauk. Jerzego Myszora. T. 1. - Warszawa, 2002, s. 290.

TROJAN WIKTOR,

Zginął w kampanii wrześniowej.

Urodzony 14.03.1914 r. w Pruchnej, syn Pawła i Genowefy. W latach trzydziestych przesiedlił się z rodzicami do Ochab. W 1932 r. podjął pracę w Fabryce Sukna i Koców Heilpern w Skoczowie, gdzie pracował do wybuchu drugiej wojny światowej - z przerwą na odbycie służby wojskowej, a służbę tę odbył w latach 1936-1937 w 4 Pułku Strzelców Podhalańskich w Cieszynie. Zmobilizowany w sierpniu 1939 r. do macierzystego pułku w Cieszynie, brał udział w kampanii wrześniowej na szlaku bojowym 21 Dywizji Piechoty Armii „Kraków" - od Cieszyna przez Podbeskidzie do okolic Lwowa. **Zginął** w starciu z hitlerowskim agresorem – nieznane są okoliczności oraz data jego śmierci.

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 52.

TROSZOK KLEMENS,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 149339.

Urodzony 23.11.1905 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd w transporcie zbiorowym z rejencji katowickiej przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 16.09.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 149339. Odzyskał wolność 17.09.1943 r. – zwolniony z obozu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 395; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (050).

TYRNA ANNA z d. ŚLIWKA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 65668.

Urodzona 16.05.1906 r. w Harbutowicach i zamieszkała w tej miejscowości, żona Andrzeja, córka Jana i Marii z d. Bjalnow. Aresztowana w maju 1943 r. i po przetrzymaniu w wiezieniu w Cieszynie, przetransportowana do KL Auschwitz Zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 65668. Zginęła w tym obozie **25.11.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 32665/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 9:45, określenie przyczyny zgonu to: „Grippe bei Herzschwäche" (grypa przy niewydolności serca).

Bibliografia: Informacja – Stanisław Szkawra; Informacja Pawła Lorka; T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 60; APMA-B *Księga zgonów,* t. 22, s. 1067.

UDZIELA SEWERYN,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 19.06.1911 r. W młodości zaangażowany w działalność harcerską w Cieszynie - komendant hufca męskiego w Cieszynie i krakowskiej Chorągwi Szarych Szeregów. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **7.10.1941 r.**

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko; T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 132; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

UNUCKA HENRYK,

Więzień w Cieszynie, dyskryminowany przez hitlerowców.

Urodzony 10.04.1900 r. w Cieszynie, syn Jana i Anny z d. Buzek. Ukończył gimnazjum w Cieszynie, a następnie Politechnikę w Gdańsku. Stopień dyplomowanego inżyniera budowy maszyn uzyskał w 1925 r. Pracował w Poznaniu, w Trnawie na Słowacczyźnie, w Węgierskiej Górce i Katowicach. Doktorat uzyskał w Karlsruhe. Aresztowany w 1940 r. i więziony w Cieszynie, a po zwolnieniu z więzienia zabroniono mu pracować na Śląsku Cieszyńskim, przeprowadził się więc do Wrocławia i tam pracował do stycznia 1945 r. Ewakuowany z zakładem, na Śląsk już nie wrócił. Jakiś czas pracował w Zagłębiu Ruhry, stąd brat Adam zaprosił go do Kanady i tam się osiedlił.
Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 1, wyd. 1993 r., s. 255.

UNUCKA (UNICKI) LEON,
Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.
Urodzony 23.06.1897 r., zamieszkały w Cieszynie, w młodości harcerz l Drużyny Harcerzy w Cieszynie, działacz ZHP w Bielsku. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Mauthausen-Gusen. **Zginął** w tym obozie – nieznana jest data i okoliczności jego śmierci.
Bibliografia: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 132.

URBACH HEIMANN,
Więzień w KL Terezin.
Mieszkaniec Skoczowa, kupiec w tym mieście i właściciel gospody, długoletni prezes skoczowskiej gminy wyznaniowej. Aresztowany i uwięziony w KL Terezin, tam **zginął.**
Bibliografia: *W cieniu skoczowskiej synagogi,* Skoczów 1994 r., red. Janusz Spyra, s. 87.

URBACH IRMA,
Więźniarka w KL Auschwitz.
Mieszkanka Skoczowa, żona Hermana. Aresztowana i przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie **zginęła.** Nieznane są okoliczności i data jej śmierci.
Bibliografia: *W cieniu skoczowskiej synagogi,* Skoczów 1994 r., red. Janusz Spyra, s. 87.

URBACH LIZA,
Więźniarka w KL Auschwitz.
Mieszkanka Skoczowa, córka Hermana i Irmy. Aresztowana i przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie **zginęła.** Nieznane są okoliczności i data jej śmierci.
Bibliografia: *W cieniu skoczowskiej synagogi,* Skoczów 1994 r., red. Janusz Spyra, s. 87.

URBACH TRUDA,
Więźniarka w KL Auschwitz.
Mieszkanka Skoczowa, córka Hermana i Irmy. Aresztowana i przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie **zginęła.** Nieznane są okoliczności i data jej śmierci.
Bibliografia: *W cieniu skoczowskiej synagogi,* Skoczów 1994 r., red. Janusz Spyra, s. 87.

URBACZKA ELŻBIETA,

Więźniarka – nieznane miejsce uwięzienia.
Urodzona w Istebnej (456) i zamieszkała w tej miejscowości, żona Jerzego – listonosza z Istebnej – zastrzelonego 11.04.1945 r. w swoim domu. Aresztowana 11.04.1945 r. i więziona w Cieszynie wraz z grupą mieszkańców z Istebnej. Odzyskała wolność i wróciła do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (045).

URBACZKA JERZY,
Więzień w Cieszynie, we Wrocławiu.
Urodzony w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości; kierownik szkoły w Istebnej. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a następnie przetransportowany do więzienia we Wrocławiu. Odzyskał wolność – zwolniony z więzienia, ale po powrocie do domu zmarł na skutek przeżyć w więzieniach.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (031, 044).

URBACZKA JERZY,
Zastrzelony przez gestapo.
Urodzony w 1901 r. w Istebnej (456) i zamieszkały w tej miejscowości; listonosz, Rozstrzelany w domu w Istebnej **11.04.1945 r.** - przez gestapo.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (029).

VACHEK RUDOLF,
Więzień w KL Auschwitz.
Urodzony 29.11.1904 r. w Hermanicach, gmina Ustroń, syn Józefa i Marii z d. Kliger, zamieszkały podczas okupacji hitlerowskiej w Pradze. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **14.03.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 15148/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 19:35, określenie przyczyny zgonu to: „Pleuropneumonie" (rozległe zapalenie płuc).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1151; archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko; APMA-B *Księga zgonów,* t. 11, s. 146.

VARDAS JÓZEF,
Więzień w KL Auschwitz.
Urodzony 16.04.1893 r. w Strumieniu, zamieszkały w okresie okupacji hitlerowskiej w Morawskiej Ostrawie, syn Jana i Marii z d. Hodek. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **22.02.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 9774/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 19:20, określenie przyczyny zgonu to: „akuter Magendarmkatarrh" (ostry katar/nieżyt żołądkowo-jelitowy).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1151; PMA-B *Księga zgonów,* t. 7, s. 762.

WACŁAWIK JÓZEF,
Zastrzelony przez hitlerowców.

Urodzony 6.06.1895 r. w Pruchnej gmina Strumień, zamieszkały w Suchej Średniej – Zaolzie; górnik. Aresztowany 9.09.1939 r. i zastrzelony **18.09.1939 r.** w Karwinie – na terenie kopalni Barbara.

Bibliografia: Bibliografia: S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 181. *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina*, s. 166.

WALEK JAN,

Więzień w KL Auschwitz nr 27275.

Urodzony 27.05.1897 r. we Frydku – Zaolzie, zamieszkały w Wiśle (816), syn Jana i Marii; właściciel warsztatu ślusarsko-mechanicznego. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Po powrocie z wojny był jednym z pierwszych, którzy organizowali ruch oporu. W kwietniu 1940 r., czując się zagrożony na terenie Wisły, wyjechał na Zaolzie, gdzie dalej działał w konspiracji. W 1941 r. w tym nowym miejscu działania, zdekonspirowany przez znajomego - konfidenta gestapo.

Przedostał się do Krakowa i podjął pracę w Szpitalu Wojewódzkim, angażując się w dalszym ciągu w ruchu oporu. Aresztowany w lutym 1942 r. w Krakowie-Prądnik i wywieziony do KL Auschwitz. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 27275. Zginął **26.06.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 12860/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 22:55 określenie przyczyny zgonu to: „Herzschwäche bei Darmkatarrh" (niewydolność serca przy nieżycie/katarze jelit).

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 16-17; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (073, 075); APMA-B *Księga zgonów,* t. 9, s. 860; APMA-B ankieta z dn. 31.10.1955 r. wypełniona przez żonę Marię Walek (sygn. Mat./2015, nr inw. 44639)

WALGA WILHELM,

Więzień w Katowicach.

Urodzony w 1918 r. w Cieszynie, oraz zamieszkały w tej miejscowości; monter. Aresztowany i po przetrzymaniu w Cieszynie, przetransportowany do więzienia w Katowicach, gdzie zginął **14.08.1942 r.** - przez ścięcie gilotyną.

Bibliografia: *Więzienia hitlerowskie na Śląsku, w Zagłębiu Dąbrowskim i w Częstochowie 1935-1945*, Śląski Instytut Wydawniczy, Katowice 1983 r., s. 35.

WALICA LUDWIK FRANCISZEK,

Więzień w Cieszynie, w Katowicach.

Urodzony 7.01.1908 r. w Pastwiskach k/Cieszyna, syn Jana i Zuzanny. W młodości działacz ZHP w Cieszynie i Jabłonkowie. W latach 1924-1929 ukończył Seminarium Nauczycielskie w Cieszynie- Bobrku. Od 1929 r. do 1936 r. był nauczycielem w Szkole Powszechnej w Brennej, a od 1938 r. kierownikiem Szkoły Powszechnej w Iskrzyczynie k/Skoczowa aż do wybuchu drugiej wojny światowej. Czynną służbę wojskową odbył w Szkole Podchorążych Piechoty Rezerwy w Śremie k/Poznania. We wrześniu 1939 r. nie został objęty mobilizacją wojskową, ewakuował się na wschód, a po zakończeniu działań wojennych powrócił do domu rodzinnego. Pracował w

kamieniołomie na Zaolziu. Od początku okupacji zaangażowany w ruchu oporu, należał do organizacji „Biały Orzeł”, współorganizator ZWZ na Śląsku Cieszyńskim i jeden z czołowych jego działaczy. W lutym 1940 r. zwerbowany do ZWZ przez ppor. rez. mgr. Józefa Korola. Bliski współpracownik dr. P. Musioła, w sztabie którego był szefem finansowym. Uczestniczył w spotkaniach kierownictwa Inspektoratu Cieszyńskiego ZWZ z kadrą obwodów, udzielał im pomocy, dostarczał prasę konspiracyjną i wytyczne do dalszej działalności konspiracyjnej. Włączył się w akcję pomocy ludności polskiej znajdującej się w trudnej sytuacji materialnej. Aresztowany 5.03.1941 r. i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do więzienia w Katowicach. Wyrokiem Sądu Specjalnego z dnia 30.11.1942 r. został skazany na karę śmierci przez ścięcie. Wyrok wykonano **19.02.1943 r.** - przez ścięcie gilotyną.

Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji*, Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 111; S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 42; *Więzienia hitlerowskie na Śląsku, w Zagłębiu Dąbrowskim i w Częstochowie 1935-1945*, s. 38; T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945*, wyd. 1998 r., s. 132; J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 52; informacja dr. płk rez. Mieczysława Starczewskiego.

WALICZEK ANTONI,

Więzień w Cieszynie, w Katowicach.

Urodzony 16.05.1917 r. w Skoczowie, syn Jerzego i Franciszki. Od początku okupacji wraz z Edwinem Babikiem z Pogórza utworzyli grupę ludzi w ramach organizacji „Biały Orzeł”. Zasadniczą ich działalnością było słuchanie audycji zagranicznych, redagowanie, przepisywanie ich na maszynie i rozpowszechnienie wśród zaufanych osób, w celu podtrzymaniu Polaków na duchu. Do tej konspiracyjnej grupy należeli: Jan, Edwin i Tadeusz Babikowie, Jan Handzel, Paweł Gamrot, Paweł Morkisz z Pogórza, Franciszek Nowrotek ze Skoczowa oraz wielu innych z okolicy. Zatrzymany 31.08.1941 r. przypadkowo przez policjanta niemieckiego - na rynku w Skoczowie, podczas rewizji znaleziono przy nim jedną z ulotek, a w notesie kilka nazwisk. W dniu następnym aresztowano Babików: Jana i Tadeusza, a w ciągu miesiąca września dalszych: Jana Handzla, Pawła Morkisza, Pawła Gamrota, Franciszka Nowrotka i innych. Był więziony na gestapo w Cieszynie od 31.08.1941 r. do 18.02.1942 r. Następnie przewieziony do więzienia w Katowicach, gdzie na mocy wyroku Sądu Specjalnego w Katowicach został skazany na karę śmierci. Zginął **28.07.1942 r.** – przez ścięcie gilotyną.

Bibliografia: *Więzienia hitlerowskie na Śląsku, w Zagłębiu Dąbrowskim i w Częstochowie 1935-1945*, Śląski Instytut Wydawniczy, Katowice 1983 r., s. 35; J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 53.

WALICZEK LUDWIK,

Zginął w powstaniu warszawskim.

Urodzony 8.09.1919 r. w Skoczowie, syn Jerzego i Franciszki. Szkołę powszechną ukończył w Skoczowie, a szkołę mechaniczną w Bielsku. Na początku okupacji uchodził do Generalnej Guberni na teren Warszawy i zaangażował się w pracę organizacji konspiracyjnej Armii Krajowej. W czasie

powstania warszawskiego walczył w szeregach powstańczych i **zginął** w sierpniu 1944 r. Brak innych danych.
Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 54

WALKARZ JÓZEF,
Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen.
Urodzony 14.02.1903 r. w Puńcowie, gmina Goleszów, brat Karola. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a następnie przetransportowany do KL Mauthausen, gdzie zginął **23.01.1943 r.**
Bibliografia: Informacja syna – Tadeusza Walkarza.

WALKARZ KAROL,
Więzień w Cieszynie, w KL Dachau.
Urodzony w 1906 r., mieszkaniec Dzięgielowa, gmina Goleszów, brat Józefa. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a następnie przetransportowany do KL Dachau, gdzie zginął **w 1944 r.** Nieznane są dokładniejsze dane.
Bibliografia: Informacja bratanka – Tadeusza Walkarza.

WALLOCHA WALTER,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 10946.
Urodzony 15.01.1908 r. w Kończycach i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 6.03.1941 r., zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 10946. Odzyskał wolność 15.10.1942 r. – zwolniony z obozu.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 86.

WAŁACH ANTONI,
Więzień w Cieszynie, w KL Buchenwald.
Urodzony 12.03.1921 r. w Istebnej (293) i zamieszkały w tej miejscowości, mistrz w fabryce w Skarżysku. Aresztowany i więziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Buchenwald. Odzyskał wolność – wrócił do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (044).

WAŁACH JÓZEF,
Zginął w egzekucji publicznej.
Urodzony w 1907 r., zamieszkały w Cieszynie, w młodości harcerz III Drużyny Harcerzy w Cieszynie. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie a następnie powieszony **20.03.1942 r.** w egzekucji publicznej-zbiorowej „Pod Wałką" w Cieszynie (powieszony m.in. z Adolfem Chlebkiem, Rudolfem Gabzdylem, Janem Martynkiem).
Bibliografia: T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 132.

WAŁACH JÓZEF,
Żołnierz kampanii wrześniowej, jeniec w Oflagu.

Urodzony 23.11.1917 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości; student architektury w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Walczył z okupantem w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do niemieckiej niewoli i był internowany w Stalagu VI A w Hoyerswerda od 1939 r. do listopada 1941 r. Po ucieczce (trzeciej i tym razem udanej) – ukrywał się w Krakowie do końca wojny. Po wojnie wrócił do domu – do Istebnej.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (044).

WAŁGA WILHELM,

Więzień w Katowicach.

Urodzony 3.01.1918 r. w Cieszynie i zamieszkały w tej miejscowości, w młodości harcerz IV Drużyny Harcerzy w Cieszynie. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do więzienia w Katowicach - gdzie zginął **14.08.1942 r. –** przez ścięcie gilotyną.

Bibliografia: *Więzienia hitlerowskie na Śląsku, w Zagłębiu Dąbrowskim i w Częstochowie 1935-1945*, Śląski Instytut Wydawniczy, Katowice 1983 r., s.35; archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko; T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 132.

WAŁASZEK WOJCIECH,

Zamordowany w niewoli sowieckiej.

Urodzony 4.09.1893 r. w Pawężowie, syn Pawła i Marianny z d. Bogacz. Brał udział w pierwszej wojnie światowej - w armii austriackiej. Od 8.05.1919 r. służył w Żandarmerii Krajowej Księstwa Cieszyńskiego, skąd automatycznie 15.07.1922 r. przeszedł do Policji Państwowej Województwa Śląskiego w stopniu starszego posterunkowego. Początkowo pełnił służbę w Komisariacie w Zebrzydowicach, powiat cieszyński (do 1.10.1931 r.).

Później pracował na Posterunku w Istebnej (do 26.03.1939 r.), z którego 27.03.1939 r. przeniesiony został na Posterunek w Skalitem i tam pracował do września 1939 r. Zmobilizowany w kampanii wrześniowej 1939 r. lub ewakuowany jako policjant, dostał się na tereny wschodnie do sowieckiej niewoli i tam zamordowany, co potwierdza zapis „o zidentyfikowanej ofiarze …" z księgi cmentarnej Ostaszków/Miednoje.

Bibliografia: Informacja Krzysztofa Kieresia.

WANTULOK ANNA,

Więźniarka – nieznane miejsca uwięzienia.

Zamieszkała w Wiśle Równe (296). Aresztowana i przesłana do więzienia lub obozu – nieznana nazwa miejsca uwięzienia. Przeżyła hitlerowskie zniewolenie – wróciła do domu.

Bibliografia: Informacja Pawła Lorka.

WANTULOK JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 2.07.1895 r. w Ustroniu, syn Jerzego i Marii z d. Śliż, zamieszkały w Pogwizdowie, gmina Hażlach. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **5.12.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 43033/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarła o godz. 19:10, określenie przyczyny zgonu to: „Darmkatarrh bei Körperschwäche" (katar/nieżyt jelit przy osłabieniu fizycznym).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1151; PMA-B *Księga zgonów,* t. 29, s. 943.

WANTULOK JERZY,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 21.02.1919 r. w Wiśle i zamieszkały w tej miejscowości, syn Pawła i Zuzanny z d. Raszka. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **29.06.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 24168/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 10:50, określenie przyczyny zgonu to: „plötzlicher Herztod" (nagły zawał serca).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 689; PMA-B *Księga zgonów,* t. 17, s. 166; T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 82.

WANTULOK JERZY,

Więzień w Cieszynie i innych miejscach uwięzienia.

Urodzony w 1919 r. w Wiśle Równe (296) i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do więzienia lub obozu – nieznana nazwa miejsca uwięzienia. Tam zginął **26.06.1943 r.** w nieznanych okolicznościach.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (073).

WANTULOK MARIA,

Więźniarka w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Auschwitz nr 49795.

Urodzona 16.01.1920 r. w Wiśle Obłaziec (125). Aresztowana w Wiśle w 1943 r. i uwięziona w Cieszynie, a następnie przewieziona do więzienia śledczego w Mysłowicach. Po zakończonym śledztwie przewieziona do KL Auschwitz. Zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 49795. Zginęła w obozie **w 1944 r.**

Bibliografia: APMA-B ankieta z dn. 2904.1974 r. wypełniona przez Pawła Wantuloka (sygn. Mat./9948, nr inw. 160545).

WANTULOK MARIA z d. BRANC,

Więźniarka w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Auschwitz nr 49794.

Urodzona 3.03.1926 r. w Wiśle (926), zamieszkała w Wiśle (125). Aresztowana 1.06.1943 r. za ukrywanie dezerterów (jej mąż Paweł Wantulok zdezerterował z Wehrmachtu i ukrywał się pod Stożkiem). do KL Auschwitz. Dnia 13.07.1943 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 49794. Z tego obozu przeniesiona do KL Sachsenhausen, nieznany jest dalszy jej los.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 565; Informacja Pawła Lorka; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 25; T.

Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 59; APMA-B Ankieta z dn. 25.06.1976 r. wypełniona przez Marię Byrtus (sygn. Mat./11271, nr inw. 162765)

WANTULOK MARIA po zamążpójściu BYRTUS,

Więźniarka w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Auschwitz, w KL Gross-Rosen, w KL Bergen-Belsen, w KL Mauthausen.

Urodzona 3.03.1934 r., zamieszkała w Wiśle. Wiosną 1943 r. aresztowano całą rodzinę Wantuloków z Równego. Maria Wantulok po wstępnych przesłuchaniach w Cieszynie, przesłana została do więzienia śledczego w Mysłowicach. Po śledztwie przewieziona do KL Auschwitz. Przetrwała w obozie do ostatnich dni funkcjonowania tej „fabryki śmierci". Następnie 18.01.1945 r. brała udział w marszu ewakuacyjnym więźniów i dostała się do KL Gross-Rosen, stamtąd do KL Bergen-Belsen i dalej do KL Mauthausen. Odzyskała wolność 5.05.1945 r. – wyzwolona przez armię amerykańską. Do Wisły powróciła w lutym 1946 roku.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 45.

WANTULOK PAWEŁ,

Dezerter z Niemieckiego wojska – ukrywał się.

Mieszkaniec Wisły. W okresie okupacji hitlerowskiej mimo otrzymanego wcielenia do Wehrmachtu, temu poleceniu się nie podporządkował i z innymi kolegami (którzy postąpili podobnie), tj. Józefem Czyżem, Janem Podżorskim i Jerzym Pilchem ukrywali się pod Stożkiem. Wobec opornych mieszkańców Wisły, Niemcy zorganizowali w dniu 5.09.1943 r. obławę, w wyniku wzajemnej wymiany strzałów zginął Jerzy Pilch. Nieznany jest los pozostałych dezerterów.

Postscriptum: O obławie, zakrojonej na wielką skalę, pisze Michał Heller: „W tym samym dniu o godz. 6:00 wojsko i policja otoczyły stoki górskie, tworząc zwarty pierścień od Wisły, Nydku i Lesznej Górnej do Ustronia". Obława trwała pięć dni. W pierwszym dniu obławy, tj. 5 września zginął Jerzy Pilch, urodzony w 1906 roku, który w ostatnich dniach grudnia 1942 r. został powołany do Wehrmachtu. Nie zgłosił się do wojska, ale poszedł do lasu i ukrywał się pod Stożkiem. Niedługo cieszył się wolnością, bo tylko 9 miesięcy i kilka dni.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 31.

WANTULOK PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 15.01.1887 r. w Wiśle (296) i zamieszkały w tej miejscowości, syn Andrzeja i Ewy z d. Pilch. Aresztowany wraz z synem za odmowę podpisania Volkslisty. Po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **29.06.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 24169/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 10:43, określenie przyczyny zgonu to: „plötzlicher Herztod" (nagły zawał serca).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 689; PMA-B *Księga zgonów,* t. 17, s. 167; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (073); J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 23 T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. 82.

WANTULOK ZOFIA,

Więźniarka w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Auschwitz nr 49793, w KL Ravensbrück.

Urodzona 2.02.1925 r. w Wiśle Równe (296) i zamieszkała w tej miejscowości. Aresztowana w czerwcu 1943 r. wraz z siostrami i uwięziona w Cieszynie, następnie przewieziona do więzienia śledczego w Mysłowicach, a stamtąd po śledztwie do KL Auschwitz. Dnia 13.07.1943 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 49793. W wyniku przemieszania więźniów – po marszu ewakuacyjnym- 23.01.1945 r. dostała się do KL Ravensbrück. Powróciła do Wisły w czerwcu 1945 r.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 565; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 55.

WANTUŁA ANDRZEJ ks., bp,

Więzień w Cieszynie, w Sosnowcu, w KL Dachau, w KL Mauthausen-Gusen.

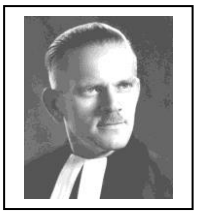

Urodzony 26.11.1905 r. w Ustroniu, syn Jana i Anny z d. Szczepańska. Studiował teologię w Warszawie, w Montpellier, Strasburgu i Paryżu - egzamin dyplomowy złożył w 1931 r. Ksiądz ewangelicki, pastor. W 1931 r. ordynowany w Wiśle, pełnił posługę duszpasterską jako wikariusz w Wiśle, a następnie w latach 1934-1940 był proboszczem w tej parafii. W 1937 r. uzyskał stopień doktora na Uniwersytecie Warszawskim.

Aresztowany 11.05.1940 r. i uwięziony w Cieszynie, stamtąd przesłany do więzienia w Sosnowcu. Później wywieziony został do KL Dachau i dalej do KL Mauthausen-Gusen. Po usilnych staraniach rodziny i parafian został zwolniony w dniu 25.11.1940 r., zamieszkał w Ustroniu-Goje, chory leczył się przez dziesięć miesięcy. Od 2.09.1941 r. podjął pracę w mleczarni w Cieszynie. We wrześniu 1944 r. przymusowo wcielony do Wehrmachtu i skierowany na front zachodni. Wiosną 1945 r. dostał się do amerykańskiej niewoli i po weryfikacji został mianowany naczelnym kapelanem Polskich Sił Zbrojnych. Po powrocie do kraju w 1948 r., ponownie objął probostwo w Wiśle (1948-1956). W tym okresie dojeżdżał do Warszawy, gdzie od 1952 r. pracował na Wydziale Teologii Ewangelickiej Uniwersytetu Warszawskiego, później w Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej - został kierownikiem katedry teologii praktycznej. W 1955 r. mianowany profesorem nadzwyczajnym, zaś w latach 1954-1956 był prorektorem Akademii. W maju 1959 r. został wybrany biskupem Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce, którą to funkcję sprawował do emerytury, tj. do 1975 r. Był także wiceprezydentem Światowej Federacji Luterańskiej w latach 1963-1970. W 1966 r. został mianowany profesorem zwyczajnym. Był członkiem, a od 1961 r. przewodniczącym komisji przekładu Pisma Św., która przygotowała przekład, tzw. Biblii Warszawskiej. Zmarł 15.06.1976 r. w Warszawie.

Bibliografia: J *W cieniu Śmierci* Ewangelicy – ofiary prześladowań w czasie II wojny światowej, praca zbiorowa Warszawa 1970 r. s. 22; Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 54; Marcin Gabryś - Biblioteka i Archiwum im. B. R. Tschammera w Cieszynie (także udostępnione zdjęcie ze zbiorów wym. biblioteki); J. Szturc, *Ewangelicy w Polsce Słownik biograficzny XVI-XX.,* s. 311.

WARCHOŁEK EMIL,
Więzień w KL Auschwitz nr 188410.
Urodzony 4.03.1919 r. w Lutyni Górnej – na Śląsku Zaolziańskim, mieszkaniec Gorzyc k/Wodzisławia Śląskiego, powiat rybnicki, działacz ZHP w Rybnickim i tajnego harcerstwa w Cieszyńskim. Wraz z żoną działał w ruchu oporu – żołnierz organizacji konspiracyjnej Siły Zbrojne Polski oraz ZWZ/AK. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 24.05.1944 r. zarejestrowany jako więzień nr 188410, a 31.10.1944 r. decyzją policyjnego sądu doraźnego skazano na śmierć 10 kobiet i 59 mężczyzn, wśród nich był Emil Warchołek. Skazanych stracono w dniu **1.11.1944 r.** w krematorium II na terenie Birkenau. Brak jest innych informacji o tym więźniu.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998, s. 471, 715; T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 132.

WARCHOŁEK HELENA z d. STEFEK,
Rozstrzelana przez hitlerowców.
Urodzona 19.07.1919 r. we wsi Skrzeczoń k/Bogumina, córka Franciszka i Stefanii z d. Jeżyszek, mieszkanka Gorzyc k/Wodzisławia Śląskiego, powiat rybnicki. Zastępowa w drużynie harcerskiej w Gorzycach – Chorągiew Śląska ZHP. W okresie okupacji hitlerowskiej zamieszkała w Lutyni Polskiej na Śląsku Zaolziańskim, działaczka ruchu oporu w Cieszyńskim, działała wraz z mężem w konspiracji – żołnierz Sił Zbrojnych Polski oraz ZWZ/AK. W ich domu mieścił się punkt kontaktowy i lokal dla działaczy konspiracji i partyzantów. Aresztowano ją 21.09.1944 r. na skutek donosu o jej kontakcie z partyzantem i Emilem Mulką. Rozstrzelana **24.11.1944 r.** wraz z rodzicami, bratem i szwagrem w lesie w pobliżu domu rodzinnego.
Postscriptum: W KL Auschwitz zginęli 1.11.1944 r. jej brat Walter i mąż Emil. Mulka został zastrzelony podczas ucieczki 20.11.1944 r.
Bibliografia: L. Musiolik, *Rybniczanie słownik biograficzny*, Rybnik 2000, s. 187; zbiory J. Delowicza (relacja Emila Jędrzejczyka, oraz siostry Gertrudy Widesowej); T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 132.

WARDAS JAN,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-2538.
Urodzony 9.12.1905 r. w Skoczowie, syn Franciszka i Marii z d. Paluch. W okresie międzywojennym pracował dorywczo w budownictwie w Skoczowie, natomiast podczas okupacji zamieszkał na Zaolziu i pracował na Kopalni Węgla Kamiennego „Nowa Jama" w Łazach. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu – żołnierz ZWZ/AK. Aresztowany 8.05.1942 r. i po uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 6.06.1942 r. zarejestrowany w ewidencji obozowej jako więzień „wychowawczy" nr E-2538. Zginął w tym obozie **28.07.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 16940/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 17:10, określenie przyczyny zgonu to: „Herzklappenfehler" (niedomykalność zastawek serca).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 691, 840; PMA-B *Księga zgonów,* t. 12, s. 434; S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 147; *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 147; J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 54.

WASIO PIOTR,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz E-1631.

Urodzony 26.06.1918 r. w Siedliskach, powiat jaworowski, syn Mikołaja i Barbary z d. Mykycz, zamieszkały w Cieszynie. Aresztowany i krótko uwięziony w Cieszynie, stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 23.03.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień „wychowawczy" nr E-1631. Zginął w tym obozie **28.09.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 33687/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 15:10, określenie przyczyny zgonu to: „Kachexie bei Darmkatarrh" (wyczerpanie organizmu przy katarze/nieżycie jelit).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 800; PMA-B *Księga zgonów,* t. 2, s. 946.

WAWAK STEFANIA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz, w KL Ravensbrück nr 55771.

Mieszkanka Ustronia. Aresztowana (nieznany powód) i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowana do KL Auschwitz, a stamtąd do KL Ravensbrück. Zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 55771. Nieznany jest dalszy jej los.

Bibliografia: Informacje Władysławy Sikora – byłej więźniarki KL Ravensbrück.

WAWRZACZ FRANCISZEK,

Zginął w egzekucji zbiorowej.

Urodzony 20.01.1915 r. w Istebnej (137) i zamieszkały w tej miejscowości; robotnik leśny. Aresztowany 11.04.1945 r. i więziony przez dwa dni w lokalnym więzieniu w Jabłonkowie. Rozstrzelany **13.04.1945 r.** na żydowskim cmentarzu w Jabłonkowie razem z innymi 38 osobami z Istebnej, Jaworzynki i Koniakowa. Po wojnie ekshumowany i pochowany 5.05.1945 r. w uroczystym pogrzebie we wspólnej mogile w Istebnej.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (032).

WAWRZACZ JADWIGA,

Zginęła w egzekucji zbiorowej.

Urodzona 27.02.1888 r. w Istebnej (137) i zamieszkała w tej miejscowości, córka Józefa i Anny z d. Zawada. Aresztowana 11.04.1945 r. i więziona przez dwa dni w lokalnym więzieniu w Jabłonkowie. Rozstrzelana **13.04.1945 r.** na żydowskim cmentarzu w Jabłonkowie razem z innymi 38 osobami z Istebnej, Jaworzynki i Koniakowa. Po wojnie, po ekshumacji, pochowana 5.05.1945 r. w uroczystym pogrzebie we wspólnej mogile w Istebnej.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (032).

WAWRZACZ JAN,

Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Buchenwald nr 117480.

Urodzony 10.11.1895 r. w Istebnej, następnie zamieszkały w Ustroniu (2); nauczyciel. W 1915 r. musiał przerwać studia nauczycielskie w Cieszynie, gdyż został powołany do wojska austriackiego. W 1915 r. dostał się do rosyjskiej niewoli, z której powrócił w 1921 r. Ukończył Seminarium Nauczycielskie jako eksternista w 1922 r.
Był nauczycielem w Ustroniu, gdzie pracował prawie przez cały okres międzywojenny. Był aktywnym działaczem Macierzy Szkolnej oraz w Związku Nauczycielstwa Polskiego „Ognisko". Pod koniec sierpnia 1939 r. został zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dzięki szczęśliwym zbiegom okoliczności uniknął niewoli i internowania. W ostatnich dniach grudnia 1939 r. powrócił do Ustronia i zaangażował się w działalność ruchu oporu. Dwa razy więziony - pierwszy raz aresztowany w 1942 r. i po kilku miesiącach zwolniony. Po raz drugi aresztowany 10.05.1944 r. i uwięziony w Cieszynie, w więzieniu śledczym w Mysłowicach, a po zakończonym śledztwie przetransportowany do KL Buchenwald. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 117480. Zginął podczas bombardowania okolic obozu w 1945 r., na trzy dni przed jego wyzwoleniem.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 72; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (139); archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (032); Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 111; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r., s. 728; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 225 wykazu).

WAWRZYCZEK ANTONI,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 19.04.1906 r. w Cieszynie. Aresztowany w początkowym okresie okupacji hitlerowskiej i przez krótki czas uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Zginął w pierwszej masowej egzekucji jaka odbyła się w tym obozie w dniu **22.11.1940 r.** o godz. 12:00. Wykaz 40 mężczyzn wytypowanych do tej egzekucji podpisał osobiście Reischführer SS Himmler.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 648.

WAWRZYK JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 15.03.1904 r. w Wiśle (312), potem (1001) i tam zamieszkały do 1938 r., następnie mieszkał w Ustroniu; urzędnik pocztowy. Aresztowany 12.02.1940 r. i wpierw uwięziony w Cieszynie, stamtąd wywieziony do KL Dachau. W czerwcu 1940 r. przekazano go do KL Mauthausen-Gusen, gdzie przy ciężkiej pracy stracił zdrowie i z powodu choroby 22.12.1941 r. został zwolniony do domu.

Postscriptum: Po aresztowaniu męża Józefa, jego żona zorientowała się, że Niemcom chodzi o mieszkanie i że reszta rodziny również zostanie aresztowana i wywieziona z Wisły, wyjechała więc z dziećmi do Ustronia, gdzie zamieszkała

w domu rodziców. Po wojnie wrócili wszyscy do Wisły i zamieszkali w bloku pocztowym - Wisła (1001).
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 54; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (095; 157).

WDÓWKA JOZEF,
Zginął w kampanii wrześniowej.
Urodzony 30.10.1906 r. w Wędryni - Zaolzie, syn Pawła i Marii. Ukończył 3 klasy gimnazjum rolniczego w Cieszynie, a następnie Seminarium Nauczycielskie w Cieszynie - Bobrku. Służbę wojskową odbył w 4 Pułku Strzelców Podhalańskich w Cieszynie. Od 1928r. do 1938 r. był nauczycielem w Szkole Wydziałowej w Pietwałdzie - Zaolzie. Zmobilizowany w sierpniu 1939 r. do 1 Pułku Strzelców Podhalańskich w Nowym Sączu i brał udział w kampanii wrześniowej na szlaku bojowym II Brygady Górskiej z Armii „Karpaty" - od Czorsztyna w rejon Górnego Dniestru. Prawdopodobnie dostał się do sowieckiej niewoli i **zginął** w Katyniu.
Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 55.

WECHSBERG HELIA,
Więźniarka w Cieszynie, w obozie – nieznana nazwa.
Urodzona 24.05.1903 r. w Cieszynie, zamieszkała w Karwinie – Zaolzie. Aresztowana i po krótkotrwałym przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowana do więzienia lub obozu koncentracyjnego, gdzie zginęła – nieznana nazwa więzienia lub obozu, oraz data okoliczności jej śmierci.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 111.

WEIS ELŻBIETA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona 21.06.1899 r. w Brennej i zamieszkała w tej miejscowości, córka Wilhelma i Katarzyny z d. Stib. Aresztowana i uwięziona w Cieszynie, a stamtąd przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **6.07.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 26151/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 6:25, określenie przyczyny zgonu to: „Darmkatarrh bei Kachexie" (katar/nieżyt jelit przy wycieńczeniu organizmu)
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1165; APMA-B *Księga zgonów,* t. 18, s. 643.

WEISS ANNA,
Więźniarka w Cieszynie, KL Auschwitz.
Urodzona ok. 1870 r., zamieszkała w Ustroniu, żona Jakuba. Aresztowana i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie zginęła **w 1942 r.**
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 79; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

WEISS CECYLIA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzona w 1907 r. w Ustroniu i zamieszkała w tej miejscowości, córka Sali. Aresztowana i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** w latach 1943/1944 (nieznana jest dokładniejsza data śmierci).
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 79; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

WEISS EGON,
Wywieziony do obozu pracy przymusowej.
Urodzony w 1908 r. w Ustroniu i zamieszkały w tej miejscowości, syn Jakuba. Wywieziony do obozu pracy przymusowej w Nisku - zbiegł z obozu do Związku Radzieckiego i **zginął** gdzieś w Środkowej Azji.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 79.

WEISS JAKUB,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony ok. 1868 r., zamieszkały w Ustroniu. Aresztowany i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz, gdzie zginął w **1942 r.**
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 79; W zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

WEISS MARIA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona w 1910 r. w Ustroniu i zamieszkała w tej miejscowości, córka Sali. Aresztowana i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** w latach 1943/1944 (nieznana jest dokładniejsza data śmierci).
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 79; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

WEISS SALII,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona ok. 1875 r., zamieszkała w Ustroniu. Aresztowana i przez krótki czas uwięziona w Cieszynie, a stamtąd w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie zginęła w **1942 r.**
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 79; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

WELTSCH WALTER,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony 27.01.1901 r. w Cieszynie, syn Izaaka i Eugenii z d. Kornfeld. Aresztowany i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz, gdzie zginął **23.09.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 32445/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 15:35, określenie przyczyny zgonu to: „Fleckfieber" (tyfus plamisty).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1152; PMA-B *Księga zgonów,* t. 22, s. 893.

WERTHAMER BERNARD,
Więzień w KL Auschwitz nr 36578.
Urodzony 25.09.1921 r. w Cieszynie, syn Józefa i Amalii z d. Juzikowski, zamieszkały w okresie okupacji hitlerowskiej w miejscowości Nitra – Słowacja. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz, 22.05.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 36578. Zginął w tym obozie **30.06.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 13276/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 15:30, określenie przyczyny zgonu to: „akuter Magendarmkatarrh" (ostry katar/nieżyt żołądkowo-jelitowy).
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 176; PMA-B *Księga zgonów,* t. 9, s. 1272.

WĘGLORZ JÓZEF,
Więzień w Cieszynie, w KL Gusen, KL Oranienburg.
Urodzony 14.12.1897 r. w Górkach Wielkich, zamieszkały we Frysztacie; sztygar. Aresztowany 12.04.1940 r. i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Gusen. Z tego obozu 30.10.1942 r. przeniesiony do KL Oranienburg. Odzyskał wolność 2.05.1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie. Zmarł 27.09.1960 r. we Frysztacie.
Bibliografia: ZG PZKO *Pamiętamy,* Czeski Cieszyn 1986 r.

WICHALAK ANNA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück nr 47121.
Mieszkanka Cieszyna. Aresztowana (nieznany powód) i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowana do KL Ravensbrück, zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 47121. Nieznany jest dalszy jej los.
Bibliografia: Informacje Władysławy Sikory – byłej więźniarki KL Ravensbrück.

WIECHEC KAROL,
Zginął w niewoli sowieckiej.
Urodzony w 1911 r. w Zamarskach, gmina Haźlach i zamieszkały w tej miejscowości. Zmobilizowany jako ppor. rez. 4 Pułku Strzelców Podhalańskich w sierpniu 1939 r., brał udział w kampanii wrześniowej. Na wschodnich terenach dostał się do sowieckiej niewoli i **zginął** – zamordowany przez NKWD.
Postscriptum: W książce: A. Moszyński, *Lista Katyńska jeńcy obozów Kozielsk Ostaszków Starobielsk,* Warszawa 1989 r. na stronie 202 jest zapis: „Wiecheć Karol w mundurze, koperta AM 671".
Bibliografia: Informację korespondencyjnie przekazał Siostrzeniec Rudolf Szczurek.

WIELOCHA STEFAN,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 9688.
Urodzony 9.07.1903 r. w Chybiu i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po wstępnym uwięzieniu w Cieszynie przekazany do KL Auschwitz. Dnia 1.02.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 9688. Nieznany jest dalszy los tego więźnia.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 79.

WIERZBIŃSKA JÓZEFA z d. SZUBERT, pseud. „Medka”,
Więźniarka w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Auschwitz.

Urodzona 18.03.1919 r., zamieszkała od grudnia 1939 r. w Wiśle Kopydle (727), córka Tomasza i Stefanii. W okresie międzywojennym mieszkała w Ustroniu i pracowała w Urzędzie Pocztowym w Wiśle, natomiast pod koniec 1939 roku zamieszkała w Wiśle Kopydle i tam pracowała w punkcie mleczarskim. Chociaż miała Volkslistę 3 grupy, to była wielką patriotką i pracowała w ruchu oporu.
Miała kontakt z grupą partyzancką „Malinka 2”, którą dowodził por. Roman Mroziński - pseudonim „Jur”. Grupa ta była w dyspozycji obwodu „Bojowica”. Aresztowana 3.02.1944 r., uwięziona w Cieszynie, a stamtąd przetransportowana do więzienia śledczego w Mysłowicach, po śledztwie przewieziona do KL Auschwitz. **Zginęła** w tym obozie.
Postscriptum: Rodzice Józefy zostali rozstrzelani 9.11.1944 r. w Ustroniu za Hotelem Kuracyjnym, brat Rudolf Szubert - partyzant z grupy Franciszka Zawady - zginął 29.09.1944 r w potyczce z patrolem żandarmerii. W KL Auschwitz spotkał Józefę współwięzień tego obozu - Rudolf Kowala, który po odzyskaniu wolności mówił, że więźniarka ta nie miała sił chodzić na dalsze przesłuchania – współwięźniarki podtrzymywały ją przed upadkiem.
Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 25; J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 72; Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (141); w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

WILCZEK KAROL,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 10250.
Urodzony 1.04.1900 r. w Cieszynie i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, następnie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 12.02.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 10250. Nieznany jest dalszy los tego więźnia.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 81.

WINDHOLC STEFANIA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzona w 1910 r., zamieszkała w Ustroniu. Aresztowana i po uwięzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym przewieziona do KL Auschwitz, gdzie **zginęła** w latach 1943/1944 (nieznana jest dokładniejsza data śmierci).
Bibliografia: J. Pilch, Ustroń 1939-1945, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 79; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

WINECKI-WINDHOLZ OTTO,
Wywieziony do pracy przymusowej, niewola sowiecka.
Urodzony 29.0.1923 r. w Ustroniu, syn Józefa i Selmy. Do Szkoły Podstawowej a następnie do Gimnazjum Kupieckiego uczęszczał w Cieszynie. Po koniec

października 1939 r. wywieziony do obozu pracy w Nisku k/Lublina, skąd udało mu się zbiec, dostał się do Lwowa.

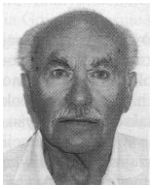

Tam aresztowany przez NKWD i wywieziony do obozu pracy na Syberię. W końcu 1943 r. zgłosił się do tworzącej się w ZSRR Armii Kościuszkowskiej, z którą przeszedł szlak bojowy – zakończony w maju 1945 r. w Berlinie. Po wojnie kontynuował kształcenie, co umożliwiło mu pracę w Ministerstwie Handlu Zagranicznego. Po 1968 r. wyjechał z kraju do Australii.

Bibliografia: *Pamiętnik Ustroński Nr 12,* Towarzystwo Miłośników Ustronia, Ustroń 2005 r., s. 322.

WIOCHNA ALOJZY,

Więzień w Cieszynie.

Urodzony 18.09.1893 r. w Lutyni - Zaolzie. Przed pierwszą wojną światową ukończył Seminarium Nauczycielskie w Cieszynie - Bobrku i rozpoczął pracę zawodową jako nauczyciel w szkołach ludowych. W okresie międzywojennym był kierownikiem Szkoły Powszechnej w Dębowcu. Aresztowany przez gestapo 10.02.1941 r. i uwięziony w Cieszynie, gdzie zginął **8.10.1944 r.** w niewiadomych okolicznościach. Rodzina otrzymała bardzo ogólnikowe informacje o jego śmierci.

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 55.

WISCHNITZER ERNA,

Więźniarka więzienia w Zawierciu.

Urodzona 11.02.1911 r. w Cieszynie, zamieszkała w Łazach - Zaolzie. Aresztowana i przetransportowana 24.05.1940 r. do więzienia w Zawierciu i od tego czasu nieznany jest jej los - **zginęła.**

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 119.

WISEŁKA ANDRZEJ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 132140.

Urodzony w 1898 r. w Wiśle, zamieszkały Wisła Cieńków (312), mąż Ewy Wisełki. Aresztowany w lecie 1941 r. z powodu przekonań religijnych i wpierw uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz, 30.07.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 132140. Zginął **6.02.1944 r.**

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 373; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (073); informacja Pawła Lorka; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 24.

WISEŁKA EWA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzona w 1905 r. w Wiśle, zamieszkała w Wiśle Cieńkowie (312). zamieszkała w Wiśle (312). Aresztowana razem z mężem Andrzejem w lecie 1941 r. z powodu przekonań religijnych, uwięziona w Cieszynie, a stamtąd przetransportowana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **7.01.1944 r.**

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 24; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (073); informacja Pawła Lorka; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

WISEŁKA JAN,

Więzień obozu dziecięcego w Łodzi.

Urodzony 29.11.1929 r., zamieszkały w Wiśle Czarne (312). Wraz z innymi dziećmi Świadków Jehowy aresztowany i przetransportowany do ALU Polnisze Kinder in Litzemanstad Łódź (obóz dla dzieci). Podstawą przewinienia było nie oddawanie czci godłu, sztandarowi niemieckiemu oraz odmowa śpiewania niemieckiego hymnu. Odzyskał wolność – wyzwolony przez Armię Czerwoną. Do domu wrócił w maju 1945.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 55; informacja Pawła Lorka.

WISEŁKA JAN,

Więzień w Grotkau Ereinung Eistat.

Urodzony 16.03.1931 r., zamieszkały w Wiśle Czarne (315). Aresztowany i przetransportowany do obozu Grotkau Ereinung Eistat. Podstawą przewinienia było nie oddawanie czci godłu, sztandarowi niemieckiemu oraz odmowa śpiewania niemieckiego hymnu. Powrócił do Wisły w czerwcu 1945 r.

Bibliografia: Informacja Pawła Lorka; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 55.

WISEŁKA JERZY,

Zastrzelony przez gestapo.

Urodzony 29.03.1905 r. w Wiśle, zamieszkały w Cisownicy (115); rolnik małorolny, wujek partyzanta Józefa Pietra z Wędryni z oddziału „Jastrząb". Rozstrzelany **15.04.1943 r.** przez gestapo w cisowskim lesie.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (075, 141).

WISEŁKA JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 129752, w KL Buchenwald.

Urodzony 28.01.1913 r. w Wiśle i tam zamieszkały. Aresztowany i krótki czas przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd w transporcie zbiorowym przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 13.07.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 129752, następnie przeniesiony do KL Buchenwald. Nieznany jest dalszy jego los.

Bibliografia: T. Wątor-Cichy, *Więzieni za wiarę,* PMA-B, Oświęcim 2004, s. **78.**

WIŚNIEWSKI ALOJZY,

Więzień w KL Auschwitz nr 173507, w KL Buchenwald nr 66520.

Urodzony 6.05.1908 r., zamieszkały w Bąkowie, gmina Strumień. Od 1942 r. zaangażowany w ruchu oporu - żołnierz organizacji konspiracyjnej ZWZ „Grupa Strumień", w której zaangażowany był w kolportaż gazetek, opiekę nad rodzinami aresztowanych Polaków, pełnił też funkcję łącznika. Aresztowany 11.08.1943 r. w Jarzębowicach – za działalność polityczną, przewieziony do więzienia śledczego w Mysłowicach, a po śledztwie przesłany do KL Auschwitz. Dnia 9.02.1944 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 173507. Pracował w obozowej stolarni i był w grupie więźniów którzy rozbierali w styczniu 1944 r., ścianę śmierci na dziedzińcu bloku 11-go.

Następnie przesłany został do KL Buchenwald i tam zarejestrowany jako więzień nr 66520. Przeżył i odzyskał wolność – wyzwolony przez wojska amerykańskie.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz*, Katowice 1998 r., s. 453; zbiory dokumentów K. Wójtowicza.

WISNIEWSKI JERZY,
Zginął jako partyzant.
Urodzony w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. W okresie okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu – partyzant, **poległ** w walce z hitlerowcami na górze Baraniej. Nieznana jest data i okoliczności jego śmierci.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (031).

WITALEWSKA KAROLA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz, w KL Ravensbrück 44982.
Mieszkanka Strumienia. Aresztowana (nieznany powód) i po krótkim uwięzieniu w Cieszynie przetransportowana do KL Auschwitz, a stamtąd do KL Ravensbrück. Zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 44982. Nieznany jest dalszy jej los.
Bibliografia: Informacje Władysławy Sikory – byłej więźniarki KL Ravensbrück.

WITAŁA FRANCISZEK,
Rozstrzelany przez hitlerowców.

Urodzony 22.01.1909 r. w Ustroniu, zamieszkały w Hermanicach (103); szewc. Przed wojną i w czasie okupacji prowadził własny warsztat szewski. W dniu **9.11.1944 r.** zabrany z domu i rozstrzelany przy ogrodzeniu składu zbożowego w Hermanicach.
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 72. archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (141).

WITOSZ ALOJZA,
Wywłaszczona – wysłana na roboty przymusowe.
Urodzona 7.07.1911 r. w Kaczycach-Otrębów, zamieszkała w Pogwizdowie, córka Karola i Marii. W okresie okupacji hitlerowskiej tj. 20.07.1942 r. wywłaszczona wraz z całą rodziną z własnego domu – który przejął sprowadzony z Niemiec nazista. Pozostały los Alojzji - jak u męża Witosza, z tym, że Alojza została zatrudniona jako pracownica przymusowa w Hurtowni „Winkler" w Cieszynie.
Postscriptum: Dzieci Józefa i Alojzji Witoszów to: Helena ur. 2.01.1922 r., Józef ur. 20.03.1928 r., Emilia ur. 23.07.1932 r., Jan ur. 26.12.1936 r.
Bibliografia: Stanisława Wilczyńska.

WITOSZ JÓZEF,
Wywłaszczony – wysłany na roboty przymusowe.
Urodzony 20.04.1894 r. w Łąkach, zamieszkały w Pogwizdowie (97), syn Anny i Antoniego. W okresie okupacji hitlerowskiej tj. 20.07.1942 r. wywłaszczony wraz z całą rodziną z własnego domu – który przejął sprowadzony z Niemiec

nazista. Całą rodzinę Witoszów (6 osób) ulokowano w jednym niewielkim pokoju w miejscowości Brzezówka k/Cieszyna. Tam, zatrudniony był do kwietnia 1945 r. jako robotnik przymusowy na kolei. Po wojnie wrócili do bardzo zdewastowanego mieszkania w Pogwizdowie.
Bibliografia: Stanisława Wilczyńska.

WITOSZEK EWA z d. GÓRNIAK,

Rozstrzelana w egzekucji zbiorowej.

Urodzona 27.09.1901 r. w Lipowcu k/Ustronia i tam zamieszkała do 1907 r., później w Łomnej Dolnej – Zaolzie, a od 1920 r. w Istebnej (286). Rozstrzelana przez hitlerowców **13.04.1945 r.** w Jabłonkowie na żydowskim cmentarzu jako jedna z dwunastu ofiar, w tym czterech kobiet. Po wojnie 5.05.1945 r. jej zwłoki (wraz z innymi zwłokami) zostały ekshumowane i pochowane uroczyście we wspólnej mogile w Istebnej.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (142).

WODECKI - RODZINA,

Wysiedleni przez hitlerowców.

1.09.1939 r. wysiedleni ze swojego domu i rodzinnego gospodarstwa, ich miejsce zajęli osadnicy niemieccy. Członkowie tej rodziny to: Wodecki Adolf-Alojzy – ojciec rodziny, kolejarz z Mnicha, Helena – żona Adolfa, Rudolf-Franciszek - syn, Gertruda – córka, Genowefa – córka.

Wrócili do swojego domu dopiero po zakończonej okupacji 10.03.1945 r.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko (139).

WOJNAR KAROL,

Zginął w niewoli sowieckiej.

Urodzony 17.10.1890 r. w Grodziszczu, syn Jerzego i Heleny. Z zawodu był szklarzem. W 1922 r. podjął pracę w Państwowej Policji - służył w Cieszynie, Puńcowie i Zebrzydowicach. Tuż przed wybuchem wojny, był starszym posterunkowym PP we Frysztacie. Ewakuował się wraz z rodziną, dotarł do Kolbuszowej pod Tarnowem, gdzie dostał się do sowieckiej niewoli (rodzinę zawrócono). W grudniu 1939 r. nadeszła pocztówka z Ostaszkowa. **Zginął** w niewoli, ale nieznane jest miejsce śmierci.
Bibliografia: Mečislav Borák, *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 112; wpisany na LT NKWD z Ostaszkowa 026/3 z dnia 13.04.1940 r., poz. 83, s. 161, t. 2846.

WOJTASZEK PIOTR,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau nr 15840.

Urodzony 2.02.1881 r. w Ludwinowie, zamieszkały w Ustroniu-Poniowcu (12); aktor. W czasie pierwszej wojny światowej służył w legionach polskich, a po zakończeniu wojny osiadł na Śląsku. Brał udział w powstaniach śląskich. W okresie międzywojennym był aktorem scen polskich, często występował w operze katowickiej. Przez pewien czas był dyrektorem teatru w Wiedniu.

Aresztowany 23.04.1940 r. i uwięziony w Cieszynie, a następnie przetransportowany do KL Dachau. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 15840. Zginął w tym obozie **23.04.1942 r.**
Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945*, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 73; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (141).

WOJZIK WILHELM,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 11140.

Urodzony 21.03.1900 r. w Cieszynie. Aresztowany i po uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 1.04.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 11140. Zginął w tym obozie **22.11.1941 r.**
Bibliografia: I. Pająk *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 90.

WOLNY JÓZEF,
Rozstrzelany przez hitlerowców.
Urodzony 25.04.1923 r. w Dzięgielowie, zamieszkały w Ustroniu-Jelenicy (38); robotnik rolny. Pochodził z ubogiej rodziny, posłany na służbę do zamożniejszych rolników w okolicy Ustronia - był pasterzem i parobkiem. W czasie okupacji pracował w gospodarstwie rolnym Jana Hławiczki w Ustroniu. Dnia **9.11.1944 r.** wyprowadzony z mieszkania i rozstrzelany razem ze Stanisławem Łajczakiem na terenie kamieniołomu pod Jelenicą.
Bibliografia: J. Pilch, Ustroń 1939-1945, wyd. ZboWiD w Ustroniu 1978 r., s. 73; S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 95; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (141).

WOŹNICA PAWEŁ,
Więzień w Bielsku.
Urodzony 15.01.1900 r., zamieszkały w Zbytkowie, gmina Strumień. Aresztowany 15.01.1941 r. w Zbytkowie za działalność polityczną. Więziony w więzieniu w Bielsku i 15.05.1941 r. odzyskał wolność - zwolniony do domu.
Bibliografia: Zbiory dokumentów K. Wójtowicza.

WÓJCIK FRANCISZEK,
Więzień w Cieszynie, KL Auschwitz nr 149308.
Urodzony 4.10.1910 r. w Cieszynie, zamieszkały w Wiśle (1025), brat Marty Wójcik – zgilotynowanej 6.08.1943 r. w więzieniu w Katowicach. Aresztowany w marcu 1943 r. jako oskarżony o przynależność do ruchu oporu. Uwięziony w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 9.09.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 149308. Ponieważ żył w dobrych stosunkach z Landsbergerem, u którego często

pracował, ten interweniował w jego sprawie i 17.09.1943 r. odzyskał wolność - zwolniony z obozu. Zmarł 15.04.1947 r.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 393; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 55.

WÖJCIK-STEYER MARTA,

Więźniarka w Cieszynie, w Katowicach.

Urodzona 6.06.1912 r., zamieszkała w Wiśle (638); pracownica Urzędu Gminy w Wiśle. Dorobiła sobie klucze do szafy, w której przechowywane były kartki zaopatrzeniowe. Zabrane z urzędu kartki, były rozprowadzane poprzez pośredników tym, którzy organizowali żywność dla grupy partyzanckiej oraz paczki żywnościowe dla jeńców wojennych i więźniów obozu koncentracyjnego w KL Auschwitz. Pomagała także ludziom „spalonym" na terenie Wisły w zdobyciu „lewych kenkart". Aresztowana 4.12.1942 r., więziona w Cieszynie i tam skazana za sabotaż na karę śmierci przez ścięcie toporem. Przesłana do więzienia w Katowicach, zginęła **6.08.1943 r.** – przez ścięcie gilotyną.

Postscriptum: Natalia Gierszowa w swoim pamiętniku pod datą 4.02.1943 r. zapisała, że Marta zorganizowała ponad 3500 kart żywnościowych i kilkaset kart odzieżowych. Natomiast jeden z pośredników rozprowadzających karty Jan Wojciech oświadczył, że otrzymywał od niej do rozprowadzenia bardzo dużo kart – czasem ponad tysiąc sztuk.

Bibliografia: *Więzienia hitlerowskie na Śląsku, w Zagłębiu Dąbrowskim i w Częstochowie 1935-1945*, Śląski Instytut Wydawniczy, Katowice 1983 r., s. 40; J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 10. Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (076); informacji Pawła Lorka.

WÓJTOWICZ KAZIMIERZ,

Więzień Montelupich, w KL Auschwitz nr 67173, w KL Buchenwald nr 61794, w KL Flossenbürg, w KL Dachau.

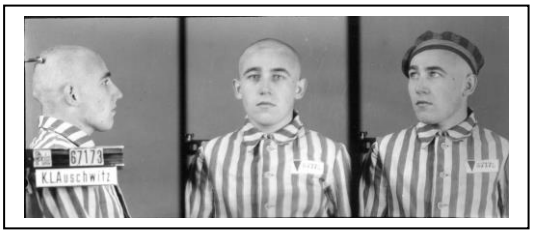

Urodzony 6.04.1919 r. w Strumieniu, gimnazjalista z Żor – zdał maturę w 1939 r. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej, z której dostał się do niemieckiej niewoli. Po powrocie z niewoli na Śląsk, obawiając się aresztowania, w kwietniu 1940 r. schronił się w Generalnej Guberni. Tam zaangażował się w działalność konspiracyjnego Stronnictwa Polskiej Demokracji, a także pracował dla redakcji „Dziennika Polskiego" – organu SPD. Został aresztowany 29.07.1942 r. w Krakowie i więziony na Montelupich, a po jakimś czasie przekazany do KL Auschwitz. Dnia 9.10.1942 r. zarejestrowany został jako więzień nr 67173, w czerwcu 1944 r. został przekazany do KL Buchenwald i tam zarejestrowany jako więzień nr 61794. Z Buchenwaldu w kwietniu 1945 r. przeniesiono go do KL Flossenbürg. Wyzwolenia doczekał się 23.04.1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie.

Bibliografia: Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 215; J. Delowicz *„Żory - ludzie i wydarzenia”,* rok 1999, s. 85.

WRANKA FAUSTYN,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 9.02.1904 r. w Cieszynie, zamieszkały w Bielsku, syn Jana i Zuzanny z d. Hes; nauczyciel. Aresztowany w początkowym okresie okupacji hitlerowskiej, tj. w 1940 r. i po uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **25.07.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 17489/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 9:31, określenie przyczyny zgonu to: „plötzlicher Herztod” (nagły zawał serca).

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 47; APMA-B *Księga zgonów,* t. 12, s. 983.

WRONA JAN, pseud. „Węgorz”,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz, w KL Mauthausen -podobóz Ebensee nr 119462.

Urodzony 12.08.1914 r., zamieszkały w Strumieniu; kelner. Od początku okupacji hitlerowskiej, tj. od grudnia 1939 r. zaangażowany w ruchu oporu - żołnierz konspiracyjnej organizacji ZWZ „Grupa Strumień”, przyjął pseudonim „Węgorz”. Pełnił funkcję zastępcy drużyny, a następnie dowódcy plutonu, podlegającego dowódcy kompanii Rychlika, po jego śmierci ppor. Sochacza, a po aresztowaniu Sochacza podlegał jako dowódca plutonu pod ppor. Ernesta Szymiczka. Aresztowany 28.08.1944 r. (w Strumieniu godz. 21:00), uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przesłany do KL Auschwitz. Następnie przeniesiony do KL Mauthausen i dalej do podobozu Ebensee, tam zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 119462. Oswobodzony 5.05.1945 r. przez wojska amerykańskie (zmienił nazwisko na Wroński).

Bibliografia: Zbiory dokumentów K. Wójtowicza.

WRÓBEL KONRAD,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 3761, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 19.02.1906 r., zamieszkały w Wiśle. Aresztowany 7.08.1940 r. i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 7.09.1940 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 3761, następnie 25.01.1945 r. przeniesiono go do KL Mauthausen-Gusen, gdzie odzyskał wolność 5.05.1945 r. – wyzwolony przez wojska amerykańskie.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 55.

WRÓBLEWSKI MIECZYSŁAW,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 15519.

Urodzony 11.12.1913 r. w Cieszynie i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po przetrzymaniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Dachau, a następnie przeniesiony do KL Auschwitz. Dnia 8.05.1941 r., zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 15519. Prawdopodobnie wywieziony do innego obozu na terenie Niemiec, gdzie został wyzwolony w 1945 r.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 100.

WRZECIONKO JAN,

Zginął – nieznane okoliczności śmierci.

Urodzony w Wiśle (253) i zamieszkały w tej miejscowości. Zginął w 20 roku życia w nieznanych okolicznościach - z rąk hitlerowskich oprawców.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (076).

ZAGAN FRANCISZEK,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 165356.

Urodzony 17.02.1915 r. w Górkach Wielkich i zamieszkały w tej miejscowości; nauczyciel. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu - żołnierz organizacji konspiracyjnej ZWZ/AK na terenie Cieszyna i Zaolzia – w grupie wywiadowczej siatki „Augusta", tj. J. Margicioka. Aresztowany i więziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 3.12.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 165356. Zginął w tym obozie **16.12.1943 r.**

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 438, 703.

ZAHNGUT HENRYK,

Więzień w KL Auschwitz nr 32677.

Urodzony 1.12.1890 r. w Cieszynie, syn Dawida i Antoniny z d. Blumenfeld, zamieszkały w okresie okupacji hitlerowskiej w Stawinach – Słowacja. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 24.04.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 32677. Zginął w tym obozie **16.05.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 7762/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 20:35, określenie przyczyny zgonu to: „Gehirnschlag" (udar mózgu/apopleksja).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 168; PMA-B *Księga zgonów,* t. 6, s. 240.

ZAHRAJ JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony w 1904 r., zamieszkały w Wiśle (423); leśniczy w Gościejowie. Aresztowany za współpracę z partyzantami, uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **14.09.1944 r.**

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 25; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (076); W zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

ZAJĄC JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, KL Dachau, KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 22.02.1901 r. w Krakowie, zamieszkały od 1925 r. w Cieszynie. Po ukończeniu Seminarium Nauczycielskiego w Cieszynie- Bobrku – nauczyciel w cieszyńskich szkołach. Aresztowany 11.04.1940 r. i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Dachau, następnie przesłany do KL Mauthausen-Gusen, skąd został zwolniony 21.11.1940 r. Po odzyskaniu wolności, do końca okupacji pracował jako pracownik fizyczny w fabryce mebli w Cieszynie.

Bibliografia: Informacja – Danuta Zając z d. Brzuska.

ZAMARSKI KAROL,

Więzień w KL Auschwitz.

Urodzony 10.09.1909 r. w Cieszynie, syn Jana i Zuzanny z d. Niemiec, zamieszkały w okresie okupacji hitlerowskiej w Krakowie. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **25.11.1942 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 42160/1942 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 16:59, określenie przyczyny zgonu to: „plötzlicher Herztod" (nagły zawał serca).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1153; PMA-B *Księga zgonów,* t. 29, s. 78.

ZAJĄC WINCENTY,

Więzień obozu jenieckiego - Stalag II A w Neubrandenburgu.

Urodzony 28.03.1903 r. w Kostkowicach, gmina Dębowiec. W 1923 r. ukończył Seminarium Nauczycielskie w Cieszynie, następnie uzupełnił wykształcenie na Wyższym Kursie Nauczycielskim w Krakowie i w Instytucie Pedagogicznym w Katowicach. Jako nauczyciel pracował kolejno w: Goleszowie, Bażanowicach, Cieszynie, Nierodzimiu, Bystrzycy, Niedobczycach i Zamarskach. Udzielał się w ruchu nauczycielskim i towarzystwach turystycznych. Przez siedem lat był członkiem Zarządu Oddziału PTT.

Działał w ZHP, Macierzy Szkolnej i Polskim Towarzystwie Pedagogicznym. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do niemieckiej niewoli i był więziony w obozie jenieckim – w Stalagu II A w Neubrandenburgu. Po zakończeniu wojny był kierownikiem szkoły w Zamarskach, później uczył w Zasadniczej Szkole Zawodowej w Cieszynie. Następna jego zawodowa droga to: przewodniczący Powiatowej Rady Narodowej, przewodniczący Miejskiej Rady Narodowej w Cieszynie, członek Egzekutywy Komitetu Powiatowego PZPR w Cieszynie, działalność w Komisji Historii Partii i Opieki nad Działaczami. Zmarł 16.02.1975 r.

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 3., wyd. 1998 r., s. 273.

ZAMPACH JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 18.05.1903 r. w Hermanicach, gmina Ustroń i zamieszkały w tej miejscowości, syn Jan i Wincencji z d. Pitak. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **15.02.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 9668/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 18:10, określenie przyczyny zgonu to: „Pleuropneumonie" (rozległe zapalenie płuc).

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 1153; APMA-B *Księga zgonów,* t. 7, s. 656.

ZAPŁATA JAN,

Więzień w Strumieniu, w Bielsku.

Urodzony 17.11.1914 r., zamieszkały w Strumieniu. Aresztowany 8.12.1939 r. za działalność polityczną i więziony w więzieniu miejscowym w Strumieniu, w Bielsku – zwolniony z tego ostatniego więzienia w lutym 1940 r. Po wojnie pracował w parowozowni w Dziedzicach.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko.

ZAPRZALSKI EDWARD,

Zginął w niewoli sowieckiej.

Urodzony 12.09.1895 r., mieszkaniec Cieszyna, syn Walentego i Józefy. Komisarz służby granicznej, komisariat Cieszyn. Prawdopodobnie podczas ewakuacji na wschód, dostał się do sowieckiej niewoli i tam **zginął.**

Bibliografia: Mečislav Borák, *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 113; wpisany na LT NKWD z Ostaszkowa 037/4 z dnia 20.04.1940 r., poz. 73, t. 3381.

ZAREMBA JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Auschwitz.

Urodzony w 1909 r., zamieszkały w Wiśle (82), kelner. Aresztowany wraz z żoną na początku 1940 r. Uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do więzienia śledczego w Mysłowicach, a po zakończonym śledztwie przesłany do KL Auschwitz, gdzie zginął **18.09.1943 r.**

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 23; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (076); w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

ZAREMBA JÓZEFINA,

Więźniarka w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Auschwitz.

Urodzona 10.03.1907 r., zamieszkała w Wiśle (82), córka Michała i Katarzyny z d. Zatoka. Aresztowana wraz z mężem Józefem na początku 1940 r. Uwięziona w więzieniu w Cieszynie, stamtąd przetransportowana do więzienia śledczego w Mysłowicach, a po zakończonym śledztwie przesłana do KL Auschwitz, gdzie zginęła **16.03.1943 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 15206/1943 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarła o godz. 7:55, określenie przyczyny zgonu to: „Urämie" (mocznica).

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 23; APMA-B *Księga zgonów,* t. 11, s. 200; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (076).

ZATEK-DOMBKE MONIKA,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 24208.

Urodzona 30.01.1920 r. w Cieszynie i zamieszkała w tej miejscowości. Aresztowana i po uwięzieniu w Cieszynie przetransportowana do KL Auschwitz. Dnia 11.11.1942 r. zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 24208. Przeżyła do końca funkcjonowania obozu, następnie uczestniczyła w marszu ewakuacyjnym więźniów, a w sprzyjających okolicznościach uciekła z kolumny ewakuacyjnej 19.01.1945 r.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 507.

ZAWADA FRANCISZEK,

Więzień w KL Auschwitz.

Urodzony 7.06.1903 r. w Rycerce Górnej k/Żywca, zamieszkały w Górkach. Aresztowany i przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie **zginął** – nieznana data i okoliczności śmierci.

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 63

ZAWADA FRANCISZEK,

Więzień w KL Auschwitz nr 149313.

Urodzony 27.03.1924 r. w Ustroniu i tam zamieszkały. Aresztowany i przetrzymany w wiezieniu w Cieszynie, stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 9.09.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 149313. Zwolniony 17.09.1943 r.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 394.

ZAWADA JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 149315.

Urodzony 25.12.1922 r. w Ustroniu oraz zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po uwięzieniu w Cieszynie, w transporcie zbiorowym z rejencji katowickiej przewieziony do KL Auschwitz. Dnia 16.09.1943 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 149315. Odzyskał wolność 17.09.1943 r. – zwolniony z obozu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 394.

ZAWADA JANINA,

Więźniarka w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Auschwitz, w KL Ravensbrück.

Urodzona 25.09.1925 r. w Ustroniu i zamieszkała w tej miejscowości. Od początku okupacji hitlerowskiej wraz z ojcem Franciszkiem zaangażowana była

w ruchu oporu – współpracowała z partyzantami. Aresztowana 28.08.1944 r. na dworcu w Skoczowie - przy pełnieniu obowiązków łączniczki.

Więziona w Cieszynie, a stamtąd przewieziona do więzienia śledczego w Mysłowicach. Po śledztwie przetransportowana do KL Auschwitz, zaś w styczniu 1945 r. wywieziona do KL Ravensbrück. Przetrwała pobyt w więzieniach i obozach, ale ze względu na warunki tam panujące, zachorowała na gruźlicę płuc i cały okres po wyzwoleniu leczyła się w domu i sanatoriach. Zmarła 31.05.1954 r. w Ustroniu.

Bibliografia: J. Pilch, Ustroń 1939-1945, wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 73; w zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

ZAWADA PAWEŁ,

Więzień w Jabłonkowie, w Cieszynie, w Mirowie.

Urodzony w 1890 r. w Jaworzynce (270) i zamieszkały w tej miejscowości; nauczyciel w Jaworzynce. Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu, od 1940 r. do 1944 r. pomagał partyzantom. Aresztowany przez gestapo 11.04.1945 r., uwięziony w Jabłonkowie, od 13.04.1945 r. więziony w Cieszynie i na Mirowie. Odzyskał wolność (w bardzo złym stanie zdrowia).

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (060).

ZDEJSZY MARIA po zamążpójściu BRANC,

Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück.

Urodzona 25.12.1901 r., zamieszkała w Wiśle (125). Aresztowana w kwietniu 1942 r. razem z pierwszym mężem Pawłem Brancem za przekonania religijne. Uwięziona w Cieszynie, stamtąd wywieziona została do KL Ravensbrück. Przetrwała obozową gehennę, odzyskała wolność – wyzwolona przez Armię Czerwoną, 1.05.1945 r. wróciła do Wisły.

Postscriptum: Paweł Branc wywieziony do KL Auschwitz i tam zginął 9.09.1942 r.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 56.

ZDEJSZY ZUZANNA po zamążpójściu CHRAŚCINA,

Więźniarka w Cieszynie, w Mysłowicach, we Wrocławiu, w KL Ravensbrück.

Urodzona 5.07.1918 r., zamieszkała w Wiśle (226). Pierwszy mąż Andrzej Chraścina należał do grupy partyzanckiej „Barania Południe". W listopadzie 1944 r. gestapowcy poszukując Andrzeja zrobili przeszukanie domu, znaleźli kilka naboi i to wystarczyło, aby aresztować Zuzannę. Aresztowana i więziona w Cieszynie, stamtąd przewieziona do więzienia śledczego w Mysłowicach, a później do więzienia we Wrocławiu. Następnie w transporcie zbiorowym wysłana do KL Ravensbrück – skąd wraz z innymi więźniami w dniu 25.04.1945 r. została zabrana przez Szwedzki Czerwony Krzyż na leczenie. Powróciła do Wisły w końcu 1945 r.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 56.

ZDRZAŁEK WILHELM,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 1273.

Urodzony 9.01.1882 r. w Zebrzydowicach i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 27.06.1940 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 1273. Odzyskał wolność 23.06.1942 r. - zwolniony z obozu.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 36.

ZIELEŹNIK TEOFOL,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz, KL Flossenbürg.
Urodzony 12.07.1916 r. w Międzyrzeczu, gmina Jasienica, powiat bielski, syn Antoniego i Jadwigi z d. Stusek. Ukończył Szkołę Handlowo-Kupiecką w Czechowicach. Po ukończeniu nauki pomagał rodzicom w prowadzeniu gospodarstwa rolnego w Zarzeczu, gmina Chybie, gdzie rodzina przeprowadziła się w 1928 r. Z czasem założył w tej miejscowości sklep, który prowadził do 1938 r. Jesienią 1938 r. powołany do odbycia zasadniczej służby wojskowej, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Uniknął niewoli, powrócił do domu i zaangażował się w ruch oporu. Od 1941r. do 1943 r. był dowódcą plutonu „Strumień", wchodzącego w skład 3. kompanii 3. batalionu 4. Pułku Strzelców Podhalańskich - Związku Walki Zbrojnej/AK. Aresztowany w 1943 r. i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. W styczniu 1945 r. ewakuowany wraz z innymi więźniami, dostał się do KL Flossenbürg. Tam zginął w **lutym 1945 r.**
Bibliografia: K. Ochman, *Pomnik ofiar hitleryzmu w Strumieniu,* 1997, s. 31; archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko; W zachowanych dokumentach APMA-B nie figuruje.

ZIELINA JAN,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz, w KL Stutthof.
Urodzony 5.10. 1907 r. w Końskiej – Zaolzie. Ukończył Szkołę Ludową w Końskiej, a następnie Gimnazjum Polskie w Cieszynie. Od 1927 r. studiował na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. W czasie studiów działał w Stowarzyszeniu Studentów ze Śląska Cieszyńskiego „Znicz", Związku Akademików Mniejszości Polskiej w Czechosłowacji „Jedność" i Związku Obrony Kresów Zachodnich. Po otrzymaniu w 1935 r. dyplomu lekarza, podjął pracę zawodową jako lekarz wojskowy w Cieszynie. Od marca 1939 r. pracował jako lekarz w Szpitalu Śląskim w Cieszynie. Na początku 1940 r. otworzył prywatną praktykę lekarską w Gnojniku. Zaangażował się w ruchu oporu - z organizacją konspiracyjną „Orzeł Biały". Dnia 8.12.1940 r. został wraz z żoną wywieziony do obozu przesiedleńców w Łodzi, gdzie znowu włączył w działalność konspiracyjną. Aresztowany 28.12.1942 r. i więziony w Cieszynie, a stamtąd 30.01.1943 r. przetransportowany do KL Auschwitz. W styczniu 1945 r. przewieziony został do KL Stutthof. Tam doczekał wyzwolenia. Od maja 1945 r. pracował już jako lekarz w cieszyńskim szpitalu. Zmarł 12.04.1979 r.
Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 1, wyd. 1993 r., s. 268.

ZIELONKA ŁUCJA,
Więźniarka w Cieszynie, w KL Ravensbrück nr 57423.

Urodzona 1.01.1922 r., zamieszkała w Baranowicach, gmina Skoczów, córka Pawła. Aresztowana 22.01.1944 r. i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowana do KL Ravensbrück. Zarejestrowana w obozowej ewidencji jako więźniarka nr 57423. Odzyskała wolność podczas 2.05.1945 r. - marszu ewakuacyjnego w głąb Niemiec.
Bibliografia: Archiwum J. Michnol – Polski Związek Byłych Więźniów Politycznych Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych w Katowicach.

ZIELONKA MARTA,
Więźniarka w Cieszynie i innych miejsc uwięzienia.
Zamieszkała w Bażanowicach, gmina Skoczów. Aresztowana i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowana do obozu koncentracyjnego – nieznane miejsce uwięzienia, tam zginęła **2.02.1945 r.**
Bibliografia: Archiwum K. Wójtowicza.

ZIEMBLA WILHELM,
Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.
Urodzony 27.01.1916 r. w Frelichowie, gmina Chybie i zamieszkały w tej miejscowości, syn Jana i Anny z d. Wardas. Aresztowany i przez krótki czas uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Auschwitz. Zginął **30.08.1941 r.** Według wystawionego aktu zgonu nr 1159/1941 – potwierdzonego przez lekarza obozowego, zmarł o godz. 12:12, określenie przyczyny zgonu to: „Exekutierung durch Erschießung" (egzekucja przez rozstrzelanie).
Bibliografia: APMA-B *Księga zgonów,* t. 1, s. 1157.

ZIENTEK JÓZEF,
Więzień w Cieszynie, w KL Sachsenhausen.
Urodzony 4.06.1907 r.; nauczyciel zawodu w Cieszynie. Aresztowany 30.12.1939 r. i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Sachsenhausen, gdzie zginął **25.04.1945 r.**
Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji*, Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 115: M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r., s. 780; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 241 wykazu).

ZLATTNER NATALIE,
Więźniarka w Cieszynie i innych miejsc uwięzienia.
Urodzona 15.02.1899 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Aresztowana i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowana do więzienia lub obozu koncentracyjnego, tam **zginęła** – nieznana jest nazwa miejsca uwięzienia oraz data i okoliczności śmierci tej więźniarki.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 61.

ZMEŁTY ADOLF ks.,
Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen, w KL Dachau nr 22023.
Urodzony 1.07.1913 r. w Zabłociu k. Bogumina, syn Jana i Zuzanny z d. Ziętek. Po ukończeniu szkoły średniej, uczeń i absolwent gimnazjum w Orłowej.

Następnie podjął studia teologiczne w Bratysławie i w Wiedniu – ukończył je w 1937 r. – pastor. Po ukończeniu studiów przez cztery miesiące przebywał w zakładach dobroczynnych w Gallneukirche w Austrii. Po powrocie objął posadę katechety w szkołach cieszyńskich.

Działacz Związku Ewangelickiej Młodzieży i innych organizacji społecznych. Aresztowany w Cieszynie Zachodnim, krótko więziony w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przewieziony do KL Dachau, następnie przeniesiony do KL Mauthausen-Gusen, 8.12.1940 r. przesłany ponownie do KL Dachau. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 22023. Zginął w tym obozie **30.04.1941 r.**

Bibliografia: ks. E. Chart, *Spis pomordowanych Polaków w obozie koncentracyjnym w Dachau,* Wyd. Słowo Polskie, s. 285; Marcin Gabryś - Biblioteka i Archiwum im. B. R. Tschammera w Cieszynie (także udostępnione zdjęcie ze zbiorów ww. biblioteki); J Wałach, *Ks. Adolf Zmełły, Evangelický kalendář* 1995, s. 26.

ZMOŻEK ANDRZEJ,

Zginął jako partyzant.

Urodzony 14.06.1905 r. w Skoczowie. Po ukończeniu sześć klas szkoły powszechnej został robotnikiem cukrowni w Chybiu. Do 1924 r. wykonywał różne prace jako pracownik fizyczny. W 1928 r. ukończył naukę w zawodzie murarskim, a po odbyciu służby wojskowej w 19 Pułku Ułanów Wołyńskich, od 1929 do 1938 r. pracował w różnych firmach budowlanych jako murarz. Podczas budowy hotelu „Szwajcaria" w Wiśle Głębcach poznał KPP-owca Żabińskiego z Katowic. W 1932 r. założył stowarzyszenie oświatowo-kulturalne „Siła" w Pierścu, gdzie był przewodniczącym, zaś w 1934 r. wstąpił do KPP, w której był aktywnym członkiem i sekretarzem dzielnicowym. Od 1935 r., aż do rozwiązania kierownictwa okręgowego, obsługiwał komórki, przeprowadzał strajki w l936 r. Był głównym kolporterem prasy KPP na powiat cieszyński. W 1938 r., podczas aneksji Zaolzia, został wysiedlony z pasa granicznego. Po ukończeniu kursu spółdzielczego podjął pracę sprzedawcy w Skoczowie. Podczas drugiej wojny światowej znalazł się na terenie Związku Radzieckiego, pracował początkowo jako robotnik, a następnie wstąpił do I Dywizji Armii im. T. Kościuszki, w której został przeszkolony jako spadochroniarz. Jesienią **1944 r.** został zrzucony na tyły wroga koło Huty Andrzeja na Górnym Śląsku. Zdradzeni, otoczeni przez gestapo, zginęli wszyscy podczas walki obronnej.

Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 2, wyd. 1995 r., s. 273.

ZMOŻEK JAN,

Zastrzelony przez hitlerowców.

Urodzony 24.12.1887 r. w Pierścu. W okresie międzywojennym pracował jako górnik w kopalni w Dziedzicach (w wypadku w stracił słuch). W dniu 2.09.1939 r. wojska niemieckie zatarasowały drogę w Pierścu. W tym czasie Jan Zmożek przechodził do sąsiada, a mając mocno przytępiony słuch, nie słyszał rozkazu policjantów niemieckich - do zatrzymania się więc policjant **zastrzelił go** na drodze do Pierśca.

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 58.

ZMUDA ADAM,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau.

Urodzony w 1913 r. w Istebnej i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i więziony w Cieszynie od 17.12.1939 do 22.11.1941 r., a stamtąd przesłany do KL Dachau. Nieznany jest dalszy los tego więźnia.

Bibliografia: Archiwum dr.n. med. J. Mazurka T. 14, cz. 25 (050).

ZOŃ JAN,

Rozstrzelany przez hitlerowców.

Urodzony 20.05.1914 r. w Ustroniu, zamieszkały w Ustroniu-Jelenica (11); robotnik leśny. W okresie międzywojennym pracował w lasach państwowych. Zabrany z mieszkania i rozstrzelany **9.11.1944 r.** na lewym brzegu Wisły - kierunek Cisownica, przy domu Białasa. Zginął wraz z 35 innymi mieszkańcami Ustronia i okolicy.

Bibliografia: J. Pilch, *Ustroń 1939-1945,* wyd. ZBoWiD w Ustroniu 1978 r., s. 73; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (141).

ZOTYKA WŁADYSŁAW,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-2685.

Urodzony 14.07.1924 r. w Cieszynie oraz zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie, przetransportowany do KL Auschwitz. W czerwcu 1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr E-2685. Odzyskał wolność 11.01.1943 r. – zwolniony z obozu.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 846.

ZUCKERMANDEL EGON,

Więzień w Cieszynie i innych miejsc uwięzienia.

Urodzony 7.08.1892 r. w Cieszynie, zamieszkały w Czeskim Cieszynie. Aresztowany i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego, tam **zginął** – nieznana jest nazwa miejsca uwięzienia, oraz data i okoliczności jego śmierci.

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 61.

ZUCKERMANDEL OTTO,

Więzień w Cieszynie i innych miejsc uwięzienia.

Urodzony 16.12.1899 r. w Cieszynie, zamieszkały w Czeskim Cieszynie. Aresztowany i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego, tam **zginął** – nieznana jest nazwa miejsca uwięzienia, oraz data i okoliczności jego śmierci.

Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 61.

ZUCKERMANDEL GRETA,

Zginęła w nieznanych okolicznościach.

Urodzona 19.02.1903 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Deportowana w czerwcu 1942 r. do okupowanej Polski, tam **zaginęła** – nieznany jest jej los.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 61.

ZUCKERMANDEL SIDONIE,
Zginęła w nieznanych okolicznościach.
Urodzona 4.06.1905 r. w Cieszynie, zamieszkała w Czeskim Cieszynie. Deportowana w czerwcu 1942 r. do okupowanej Polski, tam **zaginęła** – nieznany jest jej dalszy los.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 62.

ZUCKERMANDEL VITEZSLAV,
Więzień w Cieszynie i nieznanego miejsca uwięzienia.
Urodzony 3.04.1891 r. w Cieszynie, zamieszkały w Czeskim Cieszynie. Aresztowany i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego, tam **zginął** – nieznana jest nazwa miejsca jego uwięzienia oraz data i okoliczności śmierci.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 61.

ZUCKERMANDEL LEON WALTER,
Więzień w Cieszynie i nieznanego miejsca uwięzienia.
Urodzony 10.05.1930 r. w Czeskim Cieszynie i tam zamieszkały. Aresztowany i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego, tam **zginął** – nieznana jest nazwa miejsca jego uwięzienia oraz data i okoliczności śmierci.
Bibliografia: *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina,* s. 61.

ZWIAS EMILIA,
Więźniarka w Cieszynie i nieznanego miejsca uwięzienia.
Urodzona w Wiśle (143) i zamieszkała w tej miejscowości, córka Marii (urodzonej w 1872 r.). Aresztowana i po krótkotrwałym uwięzieniu w Cieszynie przetransportowana do więzienia lub obozu koncentracyjnego – nieznana jest nazwa miejsca jej uwięzienia. Przetrwała hitlerowskie zniewolenie – po wojnie wróciła do domu.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (095).

ZWIAS MARIA,
Więźniarka w Cieszynie i nieznanego miejsce uwięzienia.
Urodzona w 1872 r. w Wiśle „Jaworniku" (143) i zamieszkała w tej miejscowości. Uwięziona w Cieszynie, a następnie pół roku w obozie koncentracyjnym (nieznana nazwa) za to, że zabraniała synowi służyć w wojsku niemieckim. Zmarła w 6.10.1955 r. w Wiśle,
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (077).

ZWINCZAK JAN,
Zginął w Katyniu.

Urodzony 1.04.1901 r., mieszkaniec Cieszyna. Zmobilizowany (stop. wojsk. podporucznik) do 60 pp w Ostrowie Wielkopolskim, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do sowieckiej niewoli i tam **zginął 4.05.1940 r. -** zamordowany przez funkcjonariuszy NKWD w Katyniu.

Postscriptum:. W Katyniu zidentyfikowany pod nr AM 1748. Podczas ekshumacji znaleziono przy nim dwie nieczytelne pocztówki z Węgier.

Bibliografia: Mečislav Borák**,** *„Symbol Katynia" Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR,* Czeski Cieszyn 1999, s. 59.

ZYDER ADAM,

Więzień obozu jenieckiego, w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Gusen nr 6565, na przymusowych robotach.

Urodzony 10.04.1910 r. w Bielsku, a od 1930 r. zamieszkał w Wiśle (1006); nauczyciel i później dyrektor szkoły podstawowej i liceum ogólnokształcącego w Wiśle, przewodniczący Rady Narodowej w tej miejscowości. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. i dostał się do niemieckiej niewoli – umieszczony w obozie jenieckim w Krakowie, skąd w krótkim czasie został zwolniony jako mieszkaniec Śląska.

Po powrocie do domu, 24.04.1940 r. aresztowany i uwięziony przez gestapo w Cieszynie, a stamtąd wywieziony do KL Dachau, 7.06.1940 r. przeniesiony do KL Gusen. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 6565. Tak się szczęśliwie złożyło, że brat komendanta obozu w Gusen pełnił służbę w oddziale SS stacjonującym w Wiśle. Starania rodziny zostały uwieńczone sukcesem, gdyż brat komendanta interweniował w sprawie Adama i w styczniu 1941 r. odzyskał wolność - został zwolniony. Po zwolnieniu dano mu do wyboru: albo służbę Wehrmachcie, albo pracę w Reichswerke „Herman Göring". Został więc malarzem w tych zakładach, ale po kilku miesiącach przeniesiono go do księgowości. W styczniu 1945 r. przyjechał na urlop i już nie wrócił do pracy. Nieznany jest dalszy jego los.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945*, s. 56; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (099).

ŻAGAN ARTUR pseud. „Leszek",

Więzień w Krakowie, w KL Gross-Rosen, w KL Mittelbau-Dora.

Urodzony 4.10.1901 r. w Górkach Wielkich, gmina Brenna, syn Ludwika i Henryki. Po zdaniu matury w cieszyńskim gimnazjum, w 1926 r. ukończył Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Od 1927 r. był nauczycielem gimnazjum w Rybniku, później przeniesiony do Państwowego Gimnazjum w Chorzowie. W 1938 r. został nauczycielem gimnazjum w Boguminie.

Był człowiekiem pracowitym, sumiennym i obowiązkowym, cenionym przez przełożonych, kolegów i młodzież. Okres okupacji spędził w Krakowie, gdzie zaangażował się w ruchu oporu - jeden z wybitnych pracowników tajnej

organizacji oświatowej. Od 1943 r. prowadził, poza innymi pracami, organizację przyszłego szkolnictwa polskiego na terenie Opolszczyzny. Był łącznikiem między różnymi ludźmi i organizacjami - jego mieszkanie było punktem kontaktowym oraz miejscem zebrań konspiracyjnych. Aresztowany 15.11.1944 r., osadzony został w więzieniu na Montelupich, a stamtąd przetransportowany do KL Gross-Rosen. W ramach ewakuacji więźniów z tego obozu, w lutym 1945 r. znalazł się w KL Dora - Mittelbau/Nordhausen, gdzie zginął **6.03.1945 r.** (według informacji Czerwonego Krzyża).

Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji*, Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 116; S. Zahradnik, *Zaolziańskie ofiary okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945*, s. 47; *Ofiary okupacji hitlerowskiej i wojny 1939-1945 r. w powiecie Karwina*, s. 127; J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 58; T.M.B. i G. „JODŁA", *Ludzie zasłużeni dla Brennej i Górek,* wyd. Brenna-Górki 1998 r., s. 86; J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 2, wyd. 1995 r., s. 275.

ŻAGAŃ ERWIN,

Więzień w Cieszynie, w KL Mauthausen-Gusen.

Urodzony 14.08.1899 r. w Zarzeczu, syn Ludwika i Henryki. Szkołę podstawową ukończył w Górkach, następnie uczęszczał do Gimnazjum Polskiego w Cieszynie. Maturę zdał podczas odbywania służby wojskowej. Następnie (od 1924) był studentem germanistyki na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie (przez okres 3 lat). Ostatni rok studiów odbył na wyższej uczelni w Wiedniu.

Po ukończeniu studiów pracował w gimnazjum w Cieszynie jako nauczyciel języka niemieckiego i kierownik internatu męskiego. Kilka lat przed wybuchem drugiej wojny światowej pracował jako urzędnik Magistratu Miasta Cieszyna. W sierpniu 1939 r. brał udział w ewakuacji dokumentacji magistrackiej do Krakowa, skąd po kilku miesiącach powrócił do Górek. Aresztowany 15.04.1940 r. i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zginął **15.02.1941 r.**

Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji*, Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, s. 117; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r., s. 785; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 248 wykazu).J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 59; T.M.B. i G. „JODŁA", *Ludzie zasłużeni dla Brennej i Górek,* wyd. Brenna-Górki 1998 r., s. 86.

ŻAGAŃ FRACISZEK,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz.

Urodzony 17.02.1915 r. w Górkach Wielkich, syn Ludwika i Henryki. Po ukończeniu gimnazjum w Cieszynie, dalszą naukę podejmował w Seminarium Nauczycielskim w Cieszynie- Bobrku. Od 1935 r. pracował jako nauczyciel w Kosztowach k/Pszczyny i Starym Bieruniu. Zmobilizowany, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. jako żołnierz 4 Pułku Strzelców Podhalańskich. Uniknął niewoli, powrócił do Górek Małych.

Przez dłuższy czas nie podejmował żadnej pracy i odrzucał propozycję przyjęcia niemieckiej listy narodowościowej. Później podjął pracę w Fabryce Mebli Giętych w Jasienicy i zaangażował się w działalność dla ruchu oporu - pełnił funkcję przedstawiciela Inspektoratu Rybnik AK na terenie Podbeskidzia. Aresztowany 11.11.1943 r. razem z siostrą Marią Dyczek. Obwiniono go o działalność konspiracyjną uwięziono w Cieszynie, skąd został przetransportowany do KL Auschwitz, gdzie zginął **28.02.1944 r.**

Bibliografia: J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 60; T.M.B. i G. „JODŁA", *Ludzie zasłużeni dla Brennej i Górek,* wyd. Brenna-Górki 1998 r., s. 86.

ŻEBROK KONRAD,

Więzień w Cieszynie i nieznane miejsce uwięzienia.

Urodzony 19.01.1912 r. i wpierw przetrzymany w więzieniu w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do więzienia lub obozu koncentracyjnego – nieznana nazwa miejsca uwięzienia. Przetrwał hitlerowskie zniewolenie – po wojnie wrócił do domu.

Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (095).

ŻEBRO KONRAD,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau, w KL Buchenwald, w KL Essen, w KL Dora i w KL Bergen-Belsen, w Köln, w Wuppertal.

Urodzony 19.01.1912 r. w Wiśle (829) i zamieszkały w tej miejscowości; kupiec. Już od początku okupacji, tj. 1939/1940 r. zaangażowany w ruchu oporu – żołnierz konspiracyjnej organizacji ZWZ. Aresztowany 24.04.1940 r. i uwięziony w Cieszynie, a stamtąd wywieziony do KL Dachau, następnie do KL Buchenwald, KL Essen, KL Dora i KL Bergen-Belsen, więzienia Köln, Wuppertal. Odzyskał wolność 15.04.1945 r. – wyzwolony przez wojska angielskie.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 56.

ŻEBROK JAN,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau.

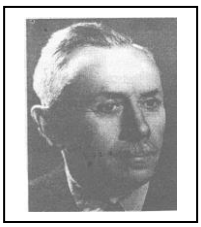

Urodzony 22.11.1883 r. w Pogwizdowie, syn Józefa i Marii z d. Gembala. W 1905 r. ukończył cieszyńskie gimnazjum i rozpoczął pracę jako nauczyciel w Marklowicach, powiat frysztacki, uzupełniając jednocześnie swe wykształcenie w zakresie pedagogiki. Z powodu działalności społeczno-narodowej był niechętnie widziany zarówno przez kierownika, jak i przez inspektora, co spowodowało rychłe przeniesienie go do szkoły w Dąbrowie.

Po podziale Śląska Cieszyńskiego w 1920 r. objął stanowisko dyrektora Powszechnej i Wydziałowej Szkoły w Skoczowie, a w 1936 r. przeszedł na równorzędne stanowisko do Cieszyna. Aresztowany w początkowym okresie okupacji, więziony krótko w Cieszynie, a stamtąd przetransportowany do KL Dachau. Po zwolnieniu z obozu w 1940 r., krótko pracował w Cieszynie, a następnie osiadł w Zakliczynie, gdzie wykonywał różne zawody. Po zakończeniu wojny powrócił do Cieszyna, gdzie został kierownikiem szkoły

powszechnej (do 1959 r.). W czasie pobytu w Skoczowie był radnym tamtejszej rady miejskiej, a po 1945 r. radnym MRN w Cieszynie. Zmarł 5.12.1965 r.
Bibliografia: J. Golec i S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej,* Tom 2, wyd. 1995 r., s. 275.

ŻERTKA ELŻBIETA, pseud. „Irenka”,

Więźniarka w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Auschwitz.

Urodzona 11.09.1921 r. w Strumieniu, córka Karola i Matyldy z d. Mizera. Przedwojenna harcerka Chorągwi Śląskiej ZHP. Mieszkanka Żor pow. rybnicki, urzędniczka. Od 1939 r. zaangażowana w działalność konspiracyjną. Wpierw wykonywała funkcję kuriera w Rybnickim Inspektoracie Służby Zwycięstwu Polski (SZP), a następnie była członkiem wywiadu w grupie Jana Margicioka – szefa wywiadu podinspektoratu cieszyńsko-zaolziańskiego. Zbierała między innymi informacje o NSDAP, policji wojskowej, wojsku niemieckim, zdobywała blankiety do wyrabiania fałszywych dokumentów dla ukrywających się działaczy AK. Aresztowana razem z bratem Karolem 17.03.1943 r. w Strumieniu (na wskutek rozbicia siatki wywiadowczej „Augusta”) i osadzona w więzieniu w Cieszynie a stamtąd przesłana do więzienia śledczego w Mysłowicach. Po śledztwie przewieziona do KL Auschwitz, a tam po wyroku sądu doraźnego (Standgericht) z dn. **29.02.1944 r.** skazana na śmierć i tego samego dnia wywieziona wraz z innymi więźniami do krematorium IV w Birkenau, gdzie została zagazowana.
Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998, s. 707; K. Ochman, *Pomnik ofiar hitleryzmu w Strumieniu,* 1997, s. 30; T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 132.

ŻERTKA JAN,

Pomocnik partyzantów.

Urodzony 26.02.1935 r. w Ustroniu (37) i zamieszkały w tej miejscowości, syn Janiny. Już jako siedmioletni chłopak w okresie okupacji hitlerowskiej, pełnił funkcję stróża przy bunkrze partyzantów wg wskazówek matki Janiny i Emilii Herczyk. Później pomagał wraz z matką – jako łącznik.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (158).

ŻERTKA JANINA z d. HERCZYK, pseud. „Janka”,

Bardzo aktywnie współpracowała z partyzantami.

Urodzona 24.03.1907 r. w Ustroniu – Goje (37) i zamieszkała w tej miejscowości. Opiekunka partyzantów i spadochroniarzy radzieckich. Męża straciła w 1942 r. w obozie koncentracyjnym – KL Gusen. Zaangażowana w ruchu oporu od 1940-1945 r. jako łączniczka, karmiła partyzantów polskich i radzieckich.
W jej domu mieścił się sztab partyzantów i stacja nadawcza, troszczyła się o czystość partyzantów, o ich higienę, ubrania, obuwie. Jej syn także pomagał partyzantom jako łącznik.
Bibliografia: Archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (158).

ŻERTKA KAROL,

Więzień w Cieszynie, w Mysłowicach, w KL Auschwitz.

Urodzony 2.12.1919 r. w Strumieniu, syn Karola i Matyldy z Mizerów, brat Elżbiety, mieszkaniec Żor, powiat rybnicki. W szkole powszechnej był aktywnym członkiem i młodzieżowym działaczem Związku Harcerstwa Polskiego. Dzięki staraniom nauczycieli szkoły powszechnej rozpoczął naukę w Państwowym Gimnazjum w Żorach. Od pierwszych dni okupacji hitlerowskiej zaangażował się w działalność konspiracyjną – walcząc z okupantem.

W sierpniu 1942 r. wciągnięty przez Jana Margicioka do pracy wywiadowczej w konspiracyjnej organizacji ZWZ/AK, informował o policji, SA, SS, NSKK, transportach wojskowych, liczbie osób powoływanych do Wehrmachtu, zarządzeniach władz przeciwko Polakom itp. Aresztowany 17.03.1943 r. i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie, przetransportowany do więzienia śledczego w Mysłowicach, a po śledztwie przekazany do KL Auschwitz. Po wyroku Sądu doraźnego (Standgericht) z dn. **29.02.1944 r.** skazany na śmierć. Wyrok wykonano w tym samym dniu – w krematorium IV w Birkenau, został zagazowany wraz z siostrą Elżbietą i około 160 innymi więźniarkami i więźniami.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998, s. 707; J. Delowicz, *Żory - ludzie i wydarzenia*, rok 1999, s. 101; K. Ochman, *Pomnik ofiar hitleryzmu w Strumieniu,* 1997, s. 29; T. Kopoczek, *Harcerstwo Śląska Cieszyńskiego – Ważniejsze fakty z lat 1912-1945,* wyd. 1998 r., s. 132.

ŻERTKA PAWEŁ,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz, w KL Mauthausen-Gusen nr 485.

Urodzony 29.06.1906 r. w Goleszowie, zamieszkały w Ustroniu-Goje (37); ślusarz w „Kuźni Ustroń". Przed wojną był członkiem Robotniczego Stowarzyszenia Kulturalno-Oświatowego „Siła". Od początku okupacji hitlerowskiej zaangażowany w ruchu oporu - współpracował tak na terenie fabryki, jak i na zewnątrz z członkami konspiracyjnych organizacji.

Aresztowany 3.03.1942 r. i uwięziony w Cieszynie, a po jakimś czasie przetransportowany został do KL Auschwitz, a 10.06.1942 r., przewieziony do KL Mauthausen-Gusen. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 485 (przebywał na bloku 21, stube A). gdzie zginął **3.08.1942 r.** - według zeznania świadków „utopiony w wodzie przez gestapowca".

Bibliografia: J. Pilch, Ustroń 1939-1945, wyd. ZboWiD w Ustroniu 1978 r., s. 73; archiwum dr. n. med. J. Mazurka T. 13, cz. 24 (140, 141).

ŻWAK KAROL,

Więzień w Bielsku, w Mysłowicach, w KL Dachau, w KL Mauthausen.

Urodzony 7.11.1903 r. w Trzanowicach – Zaolzie, syn Adama i Anny z d. Kłapsia. Ludową Szkołę ukończył w miejscu zamieszkania, potem uczęszczał do Szkoły Wydziałowej w Cieszynie, a po jej ukończeniu w 1923 kontynuował naukę w Męskim Seminarium Nauczycielskim w Cieszynie. Po zdaniu

egzaminu dojrzałości podjął pracę w zawodzie nauczycielskim w Krzyżowicach, Świętochłowicach, Lututowie koło Wielunia. Na przełomie października i listopada 1928 r. został zatrudniony jako kierownik Szkoły Powszechnej w Bąkowie, gmina Strumień. Należał do czynnych aktywistów Związku Strzeleckiego w tej miejscowości. Dokształcał się też na kursach dla nauczycieli w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Po rozpoczęciu okupacji hitlerowskiej, został dotkliwie pobity przez żołnierzy i wyrzucony z zajmowanego mieszkania służbowego - nauczycielskiego w szkole. Stało się to prawdopodobnie ze wskazania przez miejscowych kolaborantów. Aresztowany 10.04.1940 r. przez policję w Strumienia, skąd przewieziono go na gestapo w Bielsku. Po kilku dniach przetransportowany do więzienia śledczego w Mysłowicach, gdzie przebywał do 9.03.1941 r., po śledztwie przesłany do KL Dachau i dalej do KL Mauthausen-Gusen gdzie zginął **10.05.1941 r.**

Bibliografia: Sz. Kędryna A. Szefer, *Nauczyciele śląscy polegli i zamordowani w latach hitlerowskiej okupacji,* Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1971, 118; M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych,* Warszawa 1995 r., s. 789-790; zbiory dokumentów K. Wójtowicza (poz. 250 wykazu); archiwum dr. n. med. Józefa Mazurka – zbiór 1 Bielsko; K. Ochman, *Pomnik ofiar hitleryzmu w Strumieniu,* 1997, s. 15-16; J. Kurek, *Zginęli za polskość Ziemi Skoczowskiej 1939-1945 r.* Skoczów 1985 r. (z archiwum S. Brody), s. 60.

ŻYDEK WILHELM,

Więzień w Cieszynie, w Raciborzu.

Zamieszkały w Wiśle. Aresztowany i więziony w Cieszynie, a następnie przewieziony do więzienia w Raciborzu. Nieznany jest dalszy jego los.

Bibliografia: J. Dzwonek, *Wisła w jarzmie hitlerowskim 1939-1945,* s. 59.

ŻYŁA EMIL,

Więzień w Cieszynie, w KL Dachau nr 6875, w KL Gusen.

Urodzony 18.12.1901 r. w Marklowicach Dolnych; nauczyciel. Aresztowany 24.04.1940 r. w Trzyńcu i uwięziony w Czeskim Cieszynie, stamtąd przetransportowany do KL Dachau. Zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 6875. Od 6.06.1940 r. przeniesiony do KL Gusen, skąd został zwolniony 22.11.1940 r. Po odzyskaniu względnej wolności, pracował przymusowo jako robotnik w trzynieckiej hucie.

Od 1941 r. wysłany na roboty przymusowe do Niemiec (do Linzu), skąd od stycznia przeniesiony został do pracy w Karwinie. Po wyzwoleniu, powrócił do pracy w szkolnictwie, był dyrektorem Szkoły Wydziałowej w Trzyńcu.

Bibliografia: Archiwum Kongresu Polaków w RC – kartoteki więźniów KL Dachau.

ŻYŁA ERNEST,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr 22664.

Urodzony 22.12.1916 r. w Hażlach i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 13.02.1942 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr 22664. Zginął w tym obozie **5.05.1942 r.**

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 133.

ŻYŁA JÓZEF,

Więzień w Cieszynie, w KL Auschwitz nr E-648.

Urodzony 4.12.1919 r. w Kończycach Wielkich i zamieszkały w tej miejscowości. Aresztowany i po przetrzymaniu w więzieniu w Cieszynie przetransportowany do KL Auschwitz. Dnia 1.12.1941 r. zarejestrowany w obozowej ewidencji jako więzień nr E-648. Nieznany jest dalszy los tego więźnia.

Bibliografia: I. Pająk, *Mieszkańcy Śląska, Podbeskidzia, Zagłębia Dąbrowskiego w KL Auschwitz,* Katowice 1998 r., s. 753.